

Universitat Autònoma de Barcelona

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi queda condicionat a l'acceptació de les condicions d'ús establertes per la següent llicència Creative Commons: http://cat.creativecommons.org/?page_id=184

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis queda condicionado a la aceptación de las condiciones de uso establecidas por la siguiente licencia Creative Commons: <http://es.creativecommons.org/blog/licencias/>

WARNING. The access to the contents of this doctoral thesis it is limited to the acceptance of the use conditions set by the following Creative Commons license: <https://creativecommons.org/licenses/?lang=en>

EL BANDOLER: DE PERSONATGE HISTÒRIC A MITE POPULAR.

Estudi del fenomen del bandolerisme durant l'edat moderna i la seva repercussió a l'època contemporània.

Tesi doctoral presentada per Adriana Sánchez Cartró

Doctorat en Història Comparada, Política i Social
Directora: Dra. Montserrat Jiménez Sureda
Departament d'Història Moderna i Contemporània
Facultat de Filosofia i Lletres

2020

A la meva família.

AGRAÏMENTS

M'agradaria expressar el meu sincer agraïment a totes aquelles persones que m'han acompanyat i donat suport al llarg de tot aquest viatge. En primer lloc, vull agrair a la Dra. Montserrat Jiménez Sureda, directora i tutora del treball, tots els seus consells, suport, paciència i acompanyament humà al llarg d'aquest procés. Als meus companys i amics, per tota l'estima i ajuda que m'han brindat. A la Mònica López Bages, per les seves revisions i correccions. A l'Ana, per acompanyar-me durant el treball de camp i viure juntes aventures per Sherwood. I finalment, vull donar especialment les gràcies a la meva família i al meu company de vida, que des del principi m'han animat i han cregut en mi de manera incondicional, i amb qui he recorregut gran part del territori per viure i visitar mil i una mostres bandoleres. A totes elles, el meu sincer agraïment.

ÍNDIX DE CONTINGUTS

1. INTRODUCCIÓ.....	9
2. LA CONCEPTUALITZACIÓ DEL BANDOLERISME.....	17
2.1. QUÈ ÉS EL BANDOLERISME?.....	17
2.1.1. <i>Un concepte, diferents tradicions. La definició enciclopèdica</i>	18
2.1.2. <i>La definició acadèmica</i>	21
2.2. CONTEXTUALITZACIÓ	28
2.2.1. <i>El fenomen del bandolerisme</i>	28
2.2.2. <i>El bandolerisme a la Península Ibèrica</i>	30
2.2.3. <i>El bandolerisme a Catalunya</i>	32
2.2.4. <i>LA SERRANA O DONA BANDOLERA</i>	82
3. LA MITIFICACIÓ DEL BANDOLER.....	86
3.1. QUÈ ÉS UN MITE?	86
3.1.1. <i>Mite i identitat</i>	89
3.1.2. <i>Mite i realitat</i>	90
3.1.3. <i>Mite i tradició</i>	92
3.1.4. <i>Mite i tradició popular. El folklore</i>	95
3.2. LA DIFUSIÓ DEL MITE	98
3.3. EL BANDOLER MITIFICAT. MITE O REALITAT?	103
3.3.1. <i>Pagesia mitificada?</i>	106
3.3.2. <i>El bandoler a ulls dels viatgers</i>	109
3.3.3. <i>El bandoler en l'imaginari romàntic</i>	117
3.3.4. <i>Crim mitificat?</i>	127
3.3.5. <i>El cinema com a element mitificador</i>	128
4. LA PERCEPCIÓ SOCIAL DEL BANDOLER A L'ACTUALITAT.....	132
5. CANALS DE MITIFICACIÓ DELS BANDOLERS: EL CAS DE ROBIN HOOD I JOAN SERRALLONGA	140
5.1. ROBIN HOOD: DE MITE A REALITAT	142
5.1.1. <i>El personatge</i>	142
5.1.2. <i>Literatura</i>	191
5.1.3. <i>Mitjans audiovisuals</i>	207
5.1.4. <i>Cultura popular</i>	345
5.1.5. <i>Art</i>	369
5.1.6. <i>L'univers Robin Hood</i>	371
5.1.8. <i>La mitificació de Robin Hood en imatges</i>	377
5.2. JOAN SERRALLONGA: DE REALITAT A MITE	379
5.2.1. <i>El personatge</i>	379
5.2.2. <i>Literatura</i>	435
5.2.3. <i>Mitjans audiovisuals</i>	449
5.2.5. <i>Cultura popular</i>	474
5.2.6. <i>Art</i>	504
5.2.7. <i>L'univers Serrallonga</i>	505
5.2.8. <i>La mitificació de Serrallonga en imatges</i>	507
5.3. COMPARACIÓ DEL PROCÉS DE MITIFICACIÓ DELS DOS PERSONATGES	508
5.3.1. <i>El personatge</i>	508
5.3.2. <i>Literatura</i>	510
5.3.3. <i>Mitjans audiovisuals</i>	510
5.3.4. <i>Cultura popular</i>	511
5.3.4. <i>L'univers</i>	512

6. EL BANDOLERISME COM A RECURS TURÍSTICO-ECONÒMIC.....	514
6.1 EN ROBIN HOOD TURÍSTIC	515
6.1.1. <i>Londres</i>	515
6.1.2. <i>Nottingham</i>	516
6.1.3. <i>De camí a Sherwood</i>	528
6.1.4. <i>El bosc de Sherwood</i>	529
6.1.5. <i>Altres atraccions turístiques relacionades amb Robin Hood</i>	535
6.2. EN JOAN SERRALLONGA TURÍSTIC.....	537
6.3. ALTRES RECURSOS TURÍSTICS BANDOLERS	544
7. LA DIFUSIÓ DEL MITE DES DEL SISTEMA EDUCATIU.....	548
7.1. EL BANDOLERISME A L'EDUCACIÓ FORMAL	548
7.1.1. <i>El cas d'en Robin Hood</i>	548
7.1.2. <i>El cas d'en Serrallonga</i>	550
7.2. PROPOSTA DIDÀCTICA	561
7.3. LA UNITAT DIDÀCTICA	572
8. CONCLUSIONS.....	612
9. FONTS D'INFORMACIÓ	618

ÍNDIX DE TAULES

Taula 1 Cronologia del bandolerisme català del Barroc. Elaboració pròpia	81
Taula 2 Preguntes realitzades a les enquestes per analitzar la percepció actual del bandolerisme i la seva justificació.	133
Taula 3 Coneixement del fenomen del bandolerisme en funció de l'edat dels enquestats.....	134
Taula 4 Relació entre el coneixement del fenomen del bandolerisme i el dels personatges Robin Hood i Serrallonga.....	135
Taula 5 Relació entre la no coneixença del fenomen del bandolerisme i la coneixença de Robin Hood i Serrallonga.....	135
Taula 6 Coneixement dels personatges segons l'edat dels enquestats.....	136
Taula 7 Coneixement de l'existència real dels personatges segons l'edat dels enquestats.....	136
Taula 8 Referents bandolers segons els enquestats.....	138
Taula 10 Bandolers de la colla d'en Serrallonga.....	390
Taula 11 Cronologia de la mitificació d'en Joan Serrallonga.....	426
Taula 12 Taula comparativa entre la gamificació i l'ABJ	574

ÍNDEX D'IL·LUSTRACIONS

Il·lustració 1 Geografia dels saltejaments de camins.	33
Il·lustració 2 Mobilitat geogràfica de Serrallonga. Font: Xavier Torres (1991), p. 140.....	54
Il·lustració 3: Robin Hood and his Merry Men entertaining Richard the Lionheart in Sherwood forest. Daniel Maclise (1839). Nottingham Castle Museum and Art Gallery, Nottingham.	369
Il·lustració 4: Interior (Tales from Robin Hood, featuring Friar Tuck). George Cattermole (1850). Clifton Park Museum, Rotherham, England.....	369
Il·lustració 5: Robin Hood and his Merry Men in Sherwood. Edmund George Warren (1859). Scala, Firenze	370
Il·lustració 6: The passing of Robin Hood. Newell Convers (1917). Philadelphia.....	370
Il·lustració 7 Exemples de gamificació del mite de Robin Hood	371
Il·lustració 8 Portades de llibres amb la representació de Robin Hood.....	377
Il·lustració 9 Recull de les diferents versions de Robin Hood a la pantalla.	378
Il·lustració 10 Mas la Sala a Viladrau (Adriana Sánchez Cartró, desembre 2016).....	427
Il·lustració 11 Mas Serrallonga (Adriana Sánchez Cartró, agost 2020).....	429
Il·lustració 12 Interior del mas Serrallonga (Adriana Sánchez Cartró, agost 2020)	429
Il·lustració 13 Entrada principal al mas Serrallonga. S'hi observa la dovella on el bandoler esmolava les eines.....	430
Il·lustració 14 L'església des del turó del Mal Sopar (Adriana Sánchez Cartró, agost 2020).....	431
Il·lustració 15 Mas Ca l'Agustí, on va ser capturat en Serrallonga (Adriana Sánchez Cartró, agost 2020)...	432
Il·lustració 16 Mapa amb localitzacions relacionades amb Serrallonga.Elaboració pròpia	433
Il·lustració 17 Auca d'en Serrallonga	478
Il·lustració 18 Ball d'en Serrallonga de Vilafranca, (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2019).....	499
Il·lustració 19 El Ball d'en Serrallonga de Vilanova i la Geltrú (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2018)	500
Il·lustració 20 Làmina de Joan Serrallonga de Tomàs Padró i Pedret	504
Il·lustració 21 Joan Serrallonga i la seva amant, Joana, segons un gravat romàntic	504
Il·lustració 22 Gegantó de Tavertet: Joan de Serrallonga (2013), Gegants de Viladrau: Joan Sala i Maria Joaneta (2019), Gegants de Cardona: Margarida i Joan (1972) Font:.....	505
Il·lustració 23 Il·lustració 6 Enganxines de Serrallonga de Xocolates Amatller	505
Il·lustració 24 Figura de Serrallonga al museu de cera de Barcelona (Ricard Dilmé)	506
Il·lustració 25 Serrallonga gamificat: figura de playmobil, ninot de la Festa Major de Vilafranca del Penedès (2019), (Fotos: Adriana Sánchez Cartró). Titella d'en Serrallonga (Adriana Sánchez Cartró i bufallums.com)	506
Il·lustració 26 La mitificació d'en Serrallonga amb imatges	507
Il·lustració 28 Bandera del comtat de Nottingham	516
Il·lustració 28 Ubicació del comtat de Nottingham (Elaboració pròpia).....	516

II·lustració 29 Panoràmica de la plaça amb les escultures de Robin Hood i els gravats (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017).....	517
II·lustració 30 Gravats al catell de Nottingham. Robin i Little John lluitant; el rei Ricard uneix les mans de Robin i Marian; Robin Hood, Marian i Tuck contra Guy de Gisborne; Robin Hood a punt de disparar per última vegada el seu arc (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017).....	517
II·lustració 31 Estàtua de Robin Hood (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017).....	518
II·lustració 32 Afluència de visitants al voltant de l'estàtua (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017).....	518
II·lustració 33 The Robin Hood legacy (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)	520
II·lustració 34 The Robin Hood legacy 1 (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017).....	521
II·lustració 35 The Robin Hood legacy 2 (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017).....	521
II·lustració 36 The Robin Hood legacy 3 (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017).....	522
II·lustració 37 The Robin Hood legacy 4 (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017).....	522
II·lustració 38 The Robin Hood legacy 5 (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017).....	523
II·lustració 39 The Robin Hood legacy 6 (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017).....	523
II·lustració 40 The Robin Hood legacy 7 (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017).....	524
II·lustració 41 Mapa de l'itinerari urbà de Robin Hood a Nottingham (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)	525
II·lustració 42 Cementiri de Blidworth (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017).....	528
II·lustració 43 Robin i Marian a Edwinstowe (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)	528
II·lustració 44 Ubicació del bosc de Sherwood dins el comtat de Nottingham (Elaboració pròpia).....	529
II·lustració 45 Mapa de la Reserva Natural del bosc de Sherwood (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017) ..	529
II·lustració 46 Estàtua de Robin Hood i Little John, i de Robin Hood amb arc (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)	530
II·lustració 47 Camí fins el vell roure al cor de Sherwood (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)	530
II·lustració 48 El vell roure i activitats (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)	531
II·lustració 49 Detalls del Centre d'Interpretació de Robin Hood (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)	532
II·lustració 50 Cartellera del final de l'exposició amb referències a Robin Hood (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)	533
II·lustració 51 L'Espai Perot Rocaguinarda amb els gegants d'Olost (Font: Espai Rocaguinarda)	545
II·lustració 52 Bòria avall (1892) Francesc Gallofré. Museu de Valls.....	602
II·lustració 53 Ruta "Els darrers passos d'en Serrallonga" (Elaboració pròpia).....	603

1. INTRODUCCIÓ

El bandolerisme és un fenomen que, durant anys, ha estat present en l'imaginari popular de la societat, i, amb el pas dels segles, en aquells indrets en els quals els bandolers van desenvolupar la seva activitat, s'ha dibuixat una imatge d'ells que ha perdurat fins als nostres dies. En ocasions eren titllats de lladregots, de persones de mal, però, en moltes d'altres, se'ls considerava herois, herois populars que vetllaven pel bé del poble, i que eren admirats per haver-se revelat contra el poder.

La tesi doctoral que es presenta a continuació és la culminació d'un procés que va iniciar-se l'any 2009 amb l'elecció del treball final de grau en Humanitats. Sempre m'ha interessat el folklore i la cultura popular, soc una apassionada del turisme cultural i, sempre que hi ha una fira o festa local, m'hi apropo per tal de conèixer la realitat que m'envolta i enriquir-me amb cultures i tradicions d'arreu.

El moment en què vaig prendre la decisió d'enfocar el meu treball final de carrera en el fenomen del bandolerisme poc m'esperava que aquell treball s'acabés convertint, al cap dels anys, en una investigació que m'ha fet créixer tant des del punt de vista personal com acadèmic. Recordo que la primera elecció, la del tema del treball final de grau, la vaig prendre durant el transcurs de la Festa Major de Vilafranca del Penedès quan, durant la cercavila, actuava el Ball d'en Serrallonga. Pot semblar una idea romàntica, però, en aquell precís moment, dins meu, va despertar-se la curiositat i em va sorgir un interrogant: per què? Per què en Serrallonga és un personatge que ha perviscut al llarg dels segles fins a ben entrat el segle XXI? Per què segueix estant tan present en l'imaginari català i ha esdevingut tot un símbol identitari i un personatge vinculat a una forta simbologia nacionalista? Per què va ser ell, o més ben dit, què va fer ell per merèixer aquest reconeixement? He de confessar que abans d'iniciar la primera investigació coneixia ben poc el personatge. Recordava la cançó que entonàvem sovint a les colònies de primària, aquella que fa: *Del cor de les Guillerries*

sortirà un gran espetec, que farà ressons de guerra les parets de Tavertet... però desconeixia les aventures que, es diu, va viure el personatge.

Havia estat valorant altres opcions perquè fossin el centre d'interès del treball, però les vaig descartar perquè o bé estaven centrades únicament i exclusiva en l'àmbit històric o bé en l'artístic. Sempre m'ha agradat saber una mica de tot, sento interès tant per la història com per la cultura llatina, la museologia, les teories i pràctiques antropològiques i m'apassiona la didàctica. És per aquesta raó que, quan se'm va ocórrer el gran i recurrent *per què Serrallonga?*, de seguida vaig adonar-me que aquella seria una investigació que m'aportaria una visió interdisciplinària d'una mateixa temàtica, la qual englobaria tots aquells àmbits que havia anat estudiant al llarg de la carrera i em permetria plasmar sobre paper els coneixements adquirits tot interrelacionant-los.

Després de les trobades amb la tutora del treball, la professora Montserrat Jiménez Sureda, vam decidir que enfocariem el treball des d'una vessant més general, estudiant el fenomen del bandolerisme en la Catalunya barroca del segle XVII, per la qual cosa el treball es convertiria en una primera aproximació al món del bandolerisme i tot el que l'envolta. Era clar que hi hauria un apartat dedicat al *cant del cigne* del bandolerisme català: la figura de Joan Sala, àlies Serrallonga. El resultat final del treball final de grau, va ser, doncs, una primera aproximació al fenomen del bandolerisme, centrat en l'evolució del fenomen i establint comparacions molt a *grosso modo* amb fenòmens similars a altres territoris europeus propers. Amb el treball vaig poder posar a la pràctica continguts que havia assimilat al llarg dels quatre anys de carrera en el marc de les assignatures d'Història del món modern i d'Història de Catalunya a l'època moderna, Literatura catalana i castellana, Cultura als mitjans de comunicació i Antropologia cultural. Val a dir que, durant les darreres tutories del treball, ja va sorgir la idea i, per tant, la intenció de seguir amb la investigació ja iniciada, aquest cop, centrada en l'elaboració d'una tesi doctoral.

La presentació i defensa del treball final de grau la vaig realitzar el juny de 2010, i no va ser fins quatre anys més tard que vaig replantejar-me l'opció de seguir amb l'estudi del bandolerisme i, en concret, centrar-me en l'estudi profund de com i de quina manera ens ha arribat avui dia la figura de Joan Sala, àlies Serrallonga.

En aquest impàs temporal, entre la defensa del treball final de grau i l'inici dels meus estudis de doctorat, vaig seguir amb la meva formació acadèmica. Tenia la necessitat d'ampliar coneixements en l'àmbit patrimonial i és per això que vaig decidir cursar el màster en Gestió

del Patrimoni Cultural. Aquest coneixement complementari va permetre'm treballar en el món de les humanitats des d'una vessant professionalitzada i ampliar horitzons en l'àmbit de la museologia i museografia, alhora que adquiria habilitats en la conceptualització del patrimoni, tant material com immaterial. A més, vaig formar-me com a professora d'educació secundària en l'especialitat d'història, geografia i història de l'art. La conjunció d'aquestes dues formacions va portar-me, finalment, a replantejar la idea de realitzar una tesi doctoral en la qual pogués posar a la pràctica les diferents estratègies assolides, alhora que em permetria ampliar la primera investigació realitzada tot dotant la recerca d'un context humanístic per tal de fer una anàlisi de la difusió i divulgació del personatge del bandoler.

La primera idea d'iniciar una recerca d'àmbit universitari ja s'havia posat en marxa. Amb l'elaboració del primer índex i a mesura que avançava en la recerca, vaig adonar-me que l'objecte d'estudi, bàsicament, seguia l'estructura d'una tesi d'història: comparava el fenomen del bandolerisme a diferents territoris, però, des d'un nivell històric, no havia trobat material bibliogràfic per poder ampliar l'estudi a altres camps.

És per aquesta raó que em vaig decantar per fer un estudi del bandoler Joan Sala, àlies Serrallonga: conèixer-lo en tota la seva complexitat, analitzant quina és la imatge que ens n'ha arribat i de quina manera se'ns presenta des de punts de vista ben diversos. Tanmateix, també m'interessa molt, i crec que és un element clau, veure com, fora dels marcs i àmbits acadèmics universitaris, el personatge és conegut o estudiat, o si, al contrari, malgrat el ressò que des d'antany ha tingut aquesta figura, passa desapercebut en l'imaginari català actual.

Si pensem en la divulgació del personatge al llarg de les darreres dècades, no podem deixar de parlar de Robin Hood, el gran bandoler anglès conegut universalment. Sovint s'ha assimilat en Serrallonga amb aquesta figura, i fins i tot, se l'ha rebateja com *el Robin Hood català*. El paral·lelisme és evident i així ho demostrarem. Tot i les distàncies existents en relació amb la projecció internacional que han tingut un i altre bandoler, els dos s'han entès com a herois populars, personatges que s'arriscaven per vetllar pels interessos de la societat mitjançant la confrontació amb el poder.

A diferència del cas de Robin Hood, sabem del cert que Joan Sala va existir i es va mitificar fins a convertir-se en llegenda. Una de les qüestions fonamentals és entendre què aporta Serrallonga a la identitat catalana i per què ha transcendit el personatge fins als nostres dies. A més a més, és interessant reflexionar entorn la imatge que ha anat configurant-se'n amb el pas dels anys.

Estructura de la tesi doctoral

Atès que es tracta d'una tesi d'Humanitats i que l'interès rau en l'estudi multidisciplinari dels personatges, he distribuït la recerca en sis grans blocs, més el darrer bloc que engloba les conclusions del treball.

En el primer apartat estudiem l'estat de la qüestió del bandolerisme per conceptualitzar-lo. De la mà d'historiadors de referència dins l'àmbit de la història moderna i del bandolerisme tracem un recorregut per la definició del fenomen, tot observant les diferències etimològiques que presenta —i que sovint són assimilades— i acabem explicant el fenomen en el seu context més immediat.

A continuació dediquem el capítol a veure què fa que un element, territori o personatge acabi convertint-se en un mite. Establim la diferència entre mite i llegenda —fàcilment intercanviables en el cas dels nostres dos protagonistes— i viatgem a través del *Grand Tour* per fer una immersió al costat dels viatgers que recorrien els camins amb l'esperança de viure aventures per poder explicar-les en els seus diaris de viatge. Diaris que han servit per entendre la imatge romàntica que s'ha difós del bandoler.

El quart capítol és breu, però és cabdal per a la nostra investigació: es tracta de la percepció actual dels dos bandolers, en Robin Hood i en Serrallonga i el coneixement que la societat en té. A més a més, analitzem de quina manera i en quin format els n'ha arribat la imatge.

El cinquè capítol és el gruix del cos del treball i detallem el procés de mitificació d'en Robin Hood, d'una banda, i d'en Serrallonga, de l'altra. Primerament hem elaborat una biografia —que en el cas del bandit anglès és a través d'una de les obres que el va dotar del context i que ha perviscut— per seguir amb una breu definició acadèmica abans de detallar el procés de mitificació de cada un d'ells. En el cas del bandoler català, fem una revisió de treballs i publicacions que indaguen en la mitificació i el personatge històric de Joan Sala, àlies Serrallonga, la qual cosa permetrà presentar aquelles característiques comunes i divergents de la transmissió del mite i història d'en Serrallonga, amb l'objectiu de poder fer una anàlisi i valoració de les experiències i realitats existents dins l'àmbit català. Un dels elements primordials a l'hora de conèixer un personatge, sigui històric o llegendari, és gaudir de l'oportunitat de trepitjar el territori pel qual es va moure; per aquesta raó hi ha llistats aquells indrets físics que encara perviuen i que ajuden a explicar el personatge. En relació amb el procés mitificador, hi ha un primer apartat que mostra el naixement del mite —que

coincideix amb el naixement del mite literari— que va precedit de la representació literària (tant infantil, juvenil com adulta), l'aparició en els mitjans audiovisuals i en la cultura popular, i una explicació del seu propi univers, que són el resultat i la mostra de la imatge que ens n'ha arribat als nostres dies. L'últim apartat del cinquè capítol és merament una comparació del procés de mitificació dels dos personatges, fent un repàs pel nombre de produccions, els anys i les dècades de més fama i la imatge que de cada un d'ells n'ha perviscut.

El punt número sis és part de la investigació de camp realitzada, tant a Nottingham com a la zona de les Guilleries i el Collsacabra. Si en el punt anterior recalquem la importància de poder passejar pels mateixos indrets dels dos personatges per elevar-los en la seva llegenda, aquestes línies expliquen la nostra pròpia experiència. Tractem el fenomen com un recurs turisticoeconòmic, i veiem, si és el cas, el rendiment que se'n treu del renom de Robin Hood i Joan Serrallonga. Altrament, comptem amb la col·laboració de les oficines de turisme que aporten el punt de vista palpable del ressò dels personatges.

A més a més, i donada la meva professió actual, he decidit dedicar un capítol complet a un del que considero que és el primer àmbit mitificador: l'educació formal. En primer lloc he seleccionat un conjunt de llibres de text de socials, d'èpoques ben diferents, per veure fins a quin punt es parla, o no, d'en Serrallonga. En el cas d'en Robin Hood, i davant la complicada missió d'aconseguir llibres de text de l'educació anglesa, m'he centrat en aquells llibres que utilitzen en Robin Hood com a element d'aprenentatge d'una llengua estrangera. Seguidament he elaborat una proposta pròpia d'unitat didàctica, treballada de manera competencial, seguint el currículum, i des de diferents àmbits, que és totalment aplicable a l'educació secundària obligatòria. De manera especial es té en compte de quina manera l'educació patrimonial ha influït en el coneixement del fenomen i dels personatges.

Per últim, recalquem que, tot i que l'estructura habitual d'una tesi doctoral sigui el cos del treball mecanoscrit i les imatges en annexos, hem considerat adient intercalar-les en aquest cas perquè es tracta d'una tesi d'Humanitats i les imatges eren del tot complementàries a la informació que acompanyen.

Interès científic de la tesi

Les qüestions bàsiques que es plantegen són:

- En quin moment concret de la història apareixen les figures més emblemàtiques de bandolers nacionals en àmbit europeu.
- Quan es fixa aquest personatge i a través de quines gestes i quins estereotips.
- Trets similars i trets diferencials en els perfils de bandolers nacionals.
- Els mètodes a través dels quals aquest tipus de bandoler queda fixat i perpetuat en la imaginació popular.

Grau d'innovació

Actualment ens trobem en una situació històrica, econòmica, social i cultural, en la qual constantment s'estan cercant paral·lelismes entre les diferents regions i nacions per tal de determinar els orígens dels factors històrics encara vigents. L'estudi d'un fenomen sorgit durant l'edat moderna, i amb la repercussió actual des del punt de vista cultural i folklòric, com és el cas de la figura del bandolerisme, pot obrir nous horitzons alhora d'establir els paral·lelismes anteriorment mencionats.

Objectius i hipòtesis

En aquest projecte de tesi proposem fer un estudi, avaluació i comparació per tal d'establir paral·lelismes del mateix fenomen en diferents zones (Anglaterra i Catalunya) per fixar-nos en la manera com l'aparició de personatges que actuen seguint un mateix patró s'acaba desenvolupant en un fenomen històric les conseqüències del qual són encara avui dia visibles en la celebració de festivitats i en la producció literària i audiovisual.

Metodologia i pla de treball

Arran de la manca d'informació sobre el fenomen, hem decidit en un primer moment establir els conceptes concrets (context històric, cultural, econòmic i social) de cada territori per així procedir a la comparació dels personatges sorgits durant els diferents períodes.

- Analitzar l'estat de la qüestió del fenomen del bandolerisme.
- Determinar les característiques similars/divergents del fenomen, depenent de la regió on es produeixin.
- Dibuixar el tòpic del bandoler, de manera sincrònica i de manera diacrònica.
- Elaborar un pla de divulgació del fenomen del bandolerisme centrat en l'àmbit educatiu i turístic.

2. LA CONCEPTUALITZACIÓ DEL BANDOLERISME

“*Bandolero y bandido* tienen, en principio, historias paralelas, con significados plenamente diferenciados. Sin embargo, a medida que pase el tiempo, esos significados primeros evolucionarán a remolque de la realidad misma hasta llegar a tocarse, incluso, a confundirse.” (Álvarez i García, 1986, p.8)

2.1. QUÈ ÉS EL BANDOLERISME?

Bandoler, bandolerisme, bandit, bandositat, lladre de camí ral... són mots que es repeteixen al llarg de les pàgines següents i les omplen. Tot i que l'objectiu principal d'aquest estudi és analitzar la mitificació del fenomen del bandolerisme de la mà de dos dels seus personatges més reconeguts, en Robin Hood i en Joan Sala, àlies Serrallonga, és convenient definir el concepte per poder aclarir el significat i la diferència entre un bandit i un bandoler; entre un bandoler i un trabucaire i, en definitiva, explicar què és això del bandolerisme.

Actualment el bandolerisme és un tema de màxima actualitat; seguim trobant nombroses referències als bandolers tant en l'entorn acadèmic com en els *mass media*. Segueixen apareixent produccions, ja siguin en format paper o audiovisual, el protagonista de les quals és un bandoler o, si més no, el personatge principal en reuneix totes les característiques. En l'àmbit acadèmic, des del primer moment en què vam iniciar la investigació, vam adonar-nos que nombrosos historiadors, filòlegs, antropòlegs, filòsofs i d'altres científics, han centrat part dels seus estudis, justament, a fixar-se en els motius de l'existència d'aquest fenomen arreu i, sobretot, en territori europeu; és per això que voler donar una única definició i explicació del fenomen és quelcom complex. Al llarg de tot el treball citem alguns dels màxims estudiosos per intentar donar resposta a la pregunta clau: què és el bandolerisme?

2.1.1. UN CONCEPTE, DIFERENTS TRADICIONS. LA DEFINICIÓ ENCICLOPÈDICA

Realitzar una recerca per veure quines són les definicions que se'ns donen del fenomen en diferents enciclopèdies —fonts d'informació que estan a l'abast del públic general— és un element clau. L'objectiu és aclarir si el que nosaltres —en el territori català— denominem bandolerisme coincideix amb la tradició espanyola, l'anglesa, la italiana i la francesa. Els motius pels quals ens fixem en aquests àmbits geogràfics i no en uns altres són, d'una banda, el vincle que compartim amb la cultura i la identitat mediterrània; i de l'altra, en el cas anglès, el paral·lelisme que establím entre un bandoler anglosaxó i un de català.

En totes aquestes contrades el bandolerisme ha escrit part de la seva història. El fenomen ha tingut un paper prou rellevant com per afavorir que, generació rere generació, se'n segueixin recordant les seves figures més emblemàtiques.

Tradició catalana: L'Enciclopèdia *Catalana* defineix un *bandoler* com aquell que forma part d'un bàndol, un bandit, un lladre de camí ral. A la definició de "bandolerisme" hi trobem que és una activitat criminal duta a terme per bandes armades, comandades per un cap, contra persones, propietats, edificis, vehicles, etc. Es tracta d'un fenomen social de tots els temps, el bandolerisme és l'expressió del malestar econòmic i social amb implicacions, sovint, polítiques, religioses i, fins i tot, ètniques, motivat fonamentalment per la misèria dels humils i en relació inversa amb les possibilitats dels estats en funció d'ordre públic. La seva existència es remunta a l'antiguitat i tingué uns períodes d'acusada gravetat en el món romà de l'època republicana. Va reaparèixer amb gran força durant la baixa edat mitjana com a conseqüència de la crisi de la societat feudal a Normandia, al Llenguadoc, a Borgonya, a l'Illa de França i, especialment, a Alemanya a la darreria del segle XV i al començament del segle XVI amb l'anomenada guerra dels cavallers. Però va ser entre els anys 1550 i el 1600 que va tenir lloc un veritable paroxisme del fenomen simultàniament a tots els països mediterranis, cristians o musulmans i, en primer lloc, a les tres regions més cèlebres en aquest aspecte: el Principat de Catalunya, Calàbria i l'Albània dominada per l'imperi otomà.

El bandolerisme europeu arribà al punt màxim a Itàlia, entre el 1570 i el 1595. Els bandolers catalans més reconeguts són Serrallonga (1594-1634) i Rocaguinarda (1582-1635).

Bandolerisme és l'exercici de la violència privada, en el marc d'una activitat armada pròpia, en origen, dels bandolers.

Bandoler designa el seguidor d'un bàndol o d'una bandositat i en deriva directament.

Bandositat és una paraula polisèmica; és la guerra privada entre senyors feudals i, per extensió, entre individus de qualsevol condició: i és, també, el conjunt de seguidors i d'efectius, estables o eventuals, d'un bàndol o parcialitat qualsevol, tant feudal com popular.

Tradicció espanyola: L'enciclopèdia *Espasa Calpe* defineix *bandido* com un fugitiu de la justícia cridat per un bàndol. La llei 4a, títol 18 de la Partida 4a diu: “que son bandidos los hombres pregonados y encartados por algún yerro que hagan hecho”. Tanmateix es refereix a aquells que, essent cridats davant un tribunal, no es presentaven, la qual cosa suposava que el jutge imposés una pena de deportació (expulsió perpètua d'un territori amb confiscació total dels seus béns) o de relegació (expulsió temporal prenent tan sols part dels seus béns), la qual s'anunciava per mitjà del pregoner. A Espanya van rebre el nom també d'*encartados*. A la mateixa enciclopèdia ens defineix el *bandolerismo* com l'existència de bandolers en un país, especialment quan és permanent. Ens explica que, en sentit vulgar, s'utilitza com a sinònim de la veu afrancesada *bandidatge*, fet pel qual es converteix d'aquesta manera *bandoler* en sinònim de *bandit*: aquesta sinonímia no existeix en sentit estricte, perquè *bandoler* és qui amb d'altres forma una banda, un bàndol per robar per camins i poblats, mentre que el *bandit* és el delinqüent (bandoler o no) que, cridat mitjançant un ban (edicte, pregó, crida judicial) no compareix davant dels jutges a prestar declaració dels seus delictes.

El bandolerisme constitueix un fet social que deu la seva aparició a nombroses i diferents causes, les quals es poden resumir al pauperisme i la desmoralització. El bandolerisme és freqüent (i quasi inevitable) després d'una guerra civil.

La *Gran Enciclopedia Larousse* defineix *bandido* com una persona fugitiva de la justícia, per la qual cosa és reclamada mitjançant un ban. Discerneix entre *bandido* i *bandolero* i postula que l'últim és un lladre de camins. Per *bandolerismo* entén una forma de delinqüència caracteritzada pel robatori a mà armada i el segrest, realitzat en forma

sistematitzada i contínua, generalment en despoblat, per una quadrilla en situació de rebel·lia.

Un dels bandolers castellans més emblemàtic és José María Pelagio Hinojosa Cobacho “el Tempranillo” (1805-1833).

Tradicció anglesa: Pel que fa a la tradició anglosaxona, hi trobem els mots *thief* (lladre en general), *robber* i *brigand*. La diferència entre un i l'altre la trobem en la manera d'efectuar l'acció: *robber* fa referència a aquell qui roba amb força entremig. *Brigand* o *bandit* és aquell qui viu robant i segrestant persones en busca dels rescats. Segons el diccionari, *bandit* és un lladre armat.

Segons la Viquipèdia, *bandit* és un terme sorgit entorn l'any 1350 i es refereix a una banda de lladres en regions muntanyoses o forestals. D'altra banda, hi trobem el mot *brigant*, que es refereix a un fora de la llei, que fa la guerra i saqueja indrets, extorsiona i fa xantatges, captura presoners i en demana un rescat. Fa complir les seves ordres/demandes mitjançant la violència i mata els presoners que no poden pagar. Les condicions que es donen quan sorgeix el bandolerisme en un país i/o territori involucren algun tipus de corrupció política i, en menor grau, un terreny que permet escapar fàcilment de les autoritats.

El paradigma anglès de bandoler és Robin Hood (finals del segle XIV). Un altre dels bandolers anglesos de renom és Dick Turpin (1706-1739).

Tradicció francesa: La tradició francesa entén per *bandit* una persona que roba a mà armada. Discerneix de *brigand* a qui defineix com un deshonest sense escrúpols (*Petit Larousse Illustré*). En el *Nouveau Petit Le Robert. Dictionnaire de la langue française* hi ha una diferenciació del terme *voleur* (persona que s'apropia o s'ha apropiat, per astúcia o a la força, de béns d'altres) i d'altres tipus de lladres. En la mateixa definició hi trobem les específiques, entre les quals trobem el mot *brigand*: bandit d'honor, en revolta contra la societat. Per *bandit* hi entenem un fora de la llei que ataca els viatjants. Un exemple de bandoler francès és “La Tulipa negra” (finals del segle XVIII).

Tradicció italiana: A la *Viquipèdia* hi trobem que per *brigantaggio* hi entenem un fenomen vinculat al *banditismo* genèric. Se sol definir com una forma d'insurrecció política i social durant el procés d'unificació d'Itàlia i la primera dècada del regne. Un *brigante* (bandoler) és una persona que es dedica a robar. L'*Enciclopèdia Italiana* defineix *brigantaggio* com un fenomen característic de tots els països en una determinada situació social i política, en la

qual bandes de bandolers en contra de l'autoritat d'un capo atempten a mà armada contra les persones i les propietats. Es podria considerar el sicilià Salvatore Giuliano (1922-1950) el bandoler italià de més renom; però en aquest cas, és més adient usar-hi el qualificatiu mafiós. De fet, l'origen de la màfia l'hem de buscar ja en el segle XIX.

Per tot el que hem anat veient, en cada època el bandolerisme es relaciona i connecta amb situacions polítiques concretes. Tot i així, al llarg dels anys i dels segles, el fenomen i les seves característiques s'han anat repetint i plasmant de la mateixa manera.

2.1.2. LA DEFINICIÓ ACADÈMICA

Si tenim en compte les definicions anteriors, podem dir que el bandolerisme inclou accions de saltejament de camins, el delicte, o bé, podria ser producte de la guerra privada. Per això, molts bandolers no eren veritables saltejadors o delinqüents habituals. Eren seguidors d'un bàndol, mobilitzats per un senyor jurisdiccional que feia valdre el seus drets i que volia exercir la violència i la revenja privades, aleshores legals. Més endavant reprendrem la relació entre els senyors feudals i els bandolers de l'època medieval. A l'edat moderna, sobretot al llarg del segle XVII, el bandolerisme va significar un canvi important en les lleis i els costums dels Països Catalans.

En relació amb la bandositat, els bàndols es formen segons afinitats familiars o feudals i vassallàtiques. La bandositat no té una estructura permanent ni una ideologia del tot definida.

El primer que hem de discernir és la violència institucionalitzada o legítima —aquella que exerceix el poder pròpiament dit, a través dels cossos legislatius i executius i que està regida per una institució— de la violència no institucionalitzada —que es tracta d'aquella violència entre grups criminals (pirates, la màfia, càrtels de la droga, bandolers...); en definitiva, grups de crim organitzat que han persistit al llarg dels segles—. La mateixa Organització de les Nacions Unides (ONU) va establir l'any 2000 que “un grup delictiu organitzat és un grup estructurat de tres o més persones, que existeix durant un cert temps i que actua concretament amb el propòsit de cometre un o més delictes greus (...) per tal d'obtenir directament o indirecta un benefici econòmic o material”. Així mateix, en el cas del bandolerisme català tampoc acaba de quedar clara la divisió entre aquests dos tipus de violència i és per això que caldrà cercar els orígens del bandolerisme en les guerres i els enfrontaments privats,

majoritàriament institucionalitzats, en els quals es veien enfrontats els nobles i barons, sobretot en el període medieval.¹

Durant el s. XIX als bandolers se'ls anomena trabucaires: eren els bandolers sorgits en acabar la Primera Guerra Carlina (1833-1480) procedents, en la seva majoria, de l'exèrcit carlí. Es dedicaven fonamentalment a atracar diligències de viatgers, segrestar rics i assaltar aquelles masies on no trobaven suport de grat. El nom de trabucaires prové tant de les armes que solien utilitzar (trabucs), com del records d'algunes companyies carlistes amb aquest nom.

A l'hora d'estudiar el bandolerisme no podem perdre de vista el context geogràfic en el qual es desenvolupava; la geografia, en si mateixa, s'ha convertit en una protagonista més de les històries i les gestes dels bandolers; els passos de muntanya, els camins i els boscos eren l'autèntic refugi de les colles dels bandolers i era allà on podien actuar sense impunitat. Quino coneix el famós bosc de Sherwood que servia d'amagatall a en Robin Hood? Sherwood s'ha convertit en un element més, i fonamental, en l'equació de la llegenda.

Un altre dels aspectes a tenir presents a l'hora d'estudiar el fenomen és tant la història rural com la història familiar; només així podrem conèixer els llinatges familiars i saber qui és d'un bàndol o de l'altre i per quin motiu.

La recerca en l'àmbit del bandolerisme segueix sent complexa: es tracta d'un fenomen històric i, per tant, cal tirar molt enrere per poder trobar respostes a moltes de les preguntes plantejades. La primera conclusió que podem extreure de totes aquestes definicions és que, tot i que parlem de conceptes diferents, moltes vegades es barregen, es confonen i, fins i tot, s'utilitzen de manera aleatòria.

Atès que la raó de ser d'aquesta recerca és la mitificació dels personatges, i no pas la d'aprofundir en la investigació del bandolerisme, a continuació adjuntem algunes de les reflexions historiogràfiques més rellevants dins el món bandoler. En alguns dels casos hi ha premisses que més endavant són refutades per d'altres estudiosos.

---

¹ Aquesta reflexió l'hem extret d'una de les ponències de la IX Jornada d'Estudis Històrics i Patrimoniales de la Vall d'Àger i l'Alta Noguera que estava dedicada al Bandolerisme del segle XV al XIX i es va celebrar el 4 de juliol de 2019. Gràcies a la col·laboració de l'Arxiu Gavin, vam tenir accés a les gravacions d'aquestes ponències.

2.1.2.1. Eric J. Hobsbawm i els seus *Rebeldes Primitivos*

Eric John Ernest Hobsbawm (Egipte 1917 – Londres 2012) ha estat, sens dubte, un dels historiadors contemporanis més importants. Es considera un pensador clau de la història del segle XX. Entre les seves obres més destacades en trobem dues de vinculades al bandolerisme: *Rebeldes primitivos* i *Bandidos*. Podem considerar-les obres cabdals per entendre el sorgiment d'aquest fenomen i la manera com ha estat simultani en diferents espais geogràfics i temporals. L'autor va intentar situar sobre el terreny, i en el seu context social i històric més immediat, els bandits socials, situant-los en una posició contrària a la visió tradicional que fins aleshores se'n tenia, entenent-los com una forma de rebel·lió espontània i imprevisible.

El primer llibre en què ens fixarem és *Rebeldes primitivos* (Hobsbawm, 1983) que estudia les formes primitives i arcaïques dels moviments socials en els segles XIX i XX. Aquests rebels són els bandolers del tipus Robin Hood: andalusos, italians, sicilians i camperols de Colòmbia i Perú, l'activitat dels quals es centra a lluitar contra els rics.

Hobsbawm afirma que el bandolerisme pot entendre's com una forma primitiva o arcaïca d'agitació social i que s'ha d'entendre com el fenomen que engloba el personatge de Robin Hood. L'autor es centra en l'Europa occidental i meridional, sobretot en el cas italià.

La història dels moviments socials s'explica diferenciant els moviments de l'antiguitat i l'edat mitjana, dels dels temps moderns. De la mateixa manera, segons l'autor, podem diferenciar entre dos tipus de bandolers: el bandoler que buscava venjança de sang i no era un bandoler social que lluitava contra el ric per donar-ho als pobres —en tenim clars exemples a Còrsega— i el bandoler tipus Robin dels Boscos, que era un camperol que s'havia rebel·lat contra terratinents usurers i altres representants del poder.

El *bandolerisme social* cal entendre'l com un fenomen universal, que, tot i les diferències regionals i temporals, que pugui haver-hi:

...és poc més que una protesta endèmica del camperol contra l'opressió i la pobresa: un crit de venjança contra el ric i els opressors, un somni confús de posar algun coto a les seves arbitriietats, un redreçar malifetes individuals. Les seves ambicions són poques: vol un món tradicional en el qual els homes rebin un tracte de justícia, no un món nou i amb biaixos de perfecció. Es converteix en epidèmic, més aviat que endèmic, quan una societat camperola que no coneix una altra forma millor d'autodefensa es troba en condicions de tensió i desballestament anormals. El bandolerisme social està mancat pràcticament d'organització

o d'ideologia, i resulta poc complert inadaptable als moviments socials moderns (Hobsbawm, 1983, p. 15)

Atès el seu caràcter arcaic i “prepolític”, el bandolerisme resulta difícil de classificar en termes polítics moderns.

En el capítol dedicat a “El bandoler social”, l'autor fa un dibuix del fenomen i del bandoler al llarg del temps. Descriu les característiques compartides entre els diferents personatges. Segons ell, el bandolerisme és una forma més aviat primitiva de protesta social organitzada, segurament la més primitiva que es coneix, en la qual els mateixos pobres protegeixen al bandoler i el consideren el seu defensor, l'idealitzen i el converteixen en un mite; exemples en són: Robin dels Boscos (Anglaterra), Janosik (Polònia i Eslovàquia) i Diego Corrientes (Andalusia); segurament tots aquests personatges, diu l'autor, varen existir, i han patit una transformació. Tot i així, el bandoler potser no és conscient que és un rebel social (Hobsbawm, 1983, p. 27).

En totes les societats camperoles han existit tant bandolers dels senyors com bandolers dels camperols, i de l'Estat, encara que només el bandoler camperol rebrà els honors de cobles i anècdotes. Els bandolers eren persones d'origen molt diferent: camperols, clientele senyorial, guàrdies, soldats mercenaris... El bandoler social acaba generalitzant les seves característiques: aquesta uniformitat també la trobem en els mites relatius al bandolerisme —per Hobsbawm això es refereix al paper que el poble fa desenvolupar al bandoler— com també en l'actuació real del bandoler. La població no sol ajudar les autoritats a capturar els bandolers, sinó que, ans al contrari, els en protegeix.

Com es converteix un home en bandoler? Segons Hobsbawm és algú que fa quelcom que l'opinió local no considera delictiu, mentre que és criminal a ulls de les institucions; l'Estat intervé en situacions privades i, aleshores, un home acaba convertint-se en delinqüent:

La carrera d'un bandoler comença quasi sempre amb algun incident, que de per si no és greu, però que el fa fora del bàndol; un càrrec d'origen policíac per alguna infracció, i encaminat més contra la seva persona que a sancionar un delicte; un fals testimoni; un error o una intriga judicial; una sentència injusta o confinament, o una sentència d'aquest tipus considerada injusta per l'interessat. (Hobsbawm, 1983, p. 32)

El bandoler social és considerat “honrat” o no culpable del delicte pels veïns de la regió; és qui lluita contra el poder central, considerat víctima i/o heroi, ja que, de no ser així, els locals no els protegrien. Quan es converteix en fugitiu, el bandoler social rep la protecció dels

camperols. Hobsbawm afirma que el pitjor que pot passar-li a un bandoler és perdre aquest suport popular, ja que aleshores sí que es veuria obligat a robar els seus pròxims. Normalment era un home jove, solter i sense càrrecs familiars i acabava formant part d'una quadrilla perquè es veia "obligat" a cometre petits furtis.

L'estereotip de bandoler, segons Hobsbawm, és Robin dels Boscos, el bandoler roba els rics per adonar-ho als pobres i mai mata si no és que sigui en legítima defensa o per la seva venjança. Els atributs dels herois tipus "Robin dels Boscos" són: liberalitat, resolució de problemes, cortesia, sentit de l'humor, astúcia i valor. La llegenda del bandolerisme mostra com el sobirà o el seu representant fracassa en la persecució per tal d'abolir-lo i que, finalment, el bandit acaba anant a la Cort per arribar a un pacte de pau: al cap i a la fi, els dos volen la justícia. Els camperols veuen en els bandolers símbols del triomf sobre els rics i els poderosos.

Les característiques del bandolerisme són universals; sempre s'esdevé en entorns rurals i hi intervenen homes rics i pobres, poderosos i dèbils. L'autor afegeix que la idealització dels criminals ha passat a formar part de la tradició popular.

En aquestes societats el bandolerisme és endèmic. La tragèdia del bandoler social comença en el moment en què la societat camperola el crea i l'utilitza perquè sent la necessitat de la seva protecció. Encara que el bandolerisme social es vegi com una protesta, no s'entén com una revolució, ja que allò que reclamen és millorar la pobresa i l'excessiva opressió. Només perduren els ideals pels quals han lluitat i pels quals els homes i dones van compondre gloses entorn d'ells, i se segueixen mantenint (Hobsbawm, 1983, p. 43). Es tracta d'un somni poderós i aquesta és la raó, afegeix l'autor, per la qual es creen mites al voltant dels grans bandolers, llegendes que els doten d'un poder sobrenatural.

Anys més tard, el mateix autor egipci va escriure *Bandidos*, (Hobsbawm, 2000) la primera edició del qual data de l'any 1969. La raó per la qual Hobsbawm va recuperar la seva obra sobre bandolerisme per repensar-la rau en l'ampliació del seu estudi sobre el bandolerisme, sobretot a la zona d'Amèrica Llatina. A tot això cal afegir-hi el canvi en la percepció social del bandoler al llarg la dècada establerta entre la publicació de les seves dues obres. Una de les crítiques que va rebre després de la publicació de la seva primera obra va ser l'ús de cançons i relats per tal d'explicar l'origen del mite del bandoler social, així com també, en el moment de comprovar fins a quin punt els bandolers exercien el paper social que, en teoria, tenien establert. A l'hora de la veritat molts d'aquests homes eren significativament

diferents de com se'ls dibuixava, sobretot aquells que en l'obra anterior se'ls titllava de "bandolers bons" (Hobsbawm, 2000, p. 9). Conclou que les balades i els relats orals són fonts d'informació poc fiables a l'hora d'estudiar el bandolerisme, tot i així, han de seguir utilitzant-se per comprovar de quina manera aquests relats s'han transmès de generació en generació.

Una de les característiques principals d'aquells bandolers que han arribat a convertir-se en personatges llegendaris és que ho han fet a través de cançons i relats originats en l'àmbit local; de fet, segons Hobsbawm, el seu nom i les seves gestes acaben tenint poca importància. Un clar exemple el trobem en Robin dels Boscos, suposant que existís. Així, doncs, és fonamental estudiar el context de la història del poder per poder comprendre el bandolerisme en la seva totalitat.

Hobsbawm respon a la pregunta "qui es convertia en bandit?" afirmant que *bandolerisme* equival a llibertat, però que, en el cas dels camperols, eren pocs els que gaudien d'aquest dret. Deixa entreveure que el bandolerisme era una de les solucions per poder aconseguir aquesta llibertat.

L'autor dedica un capítol a analitzar el bandit com a símbol (en propers capítols analitzarem a fons la mitificació del bandolerisme). Quedem-nos ara amb la premissa que ens ofereix "El bandit no és només un home, és també un símbol" (Hobsbawm, 2000, p. 150). Robin dels Boscos ens torna a servir d'exemple: encara que sigui l'arquetip de bandoler, mai no s'ha aconseguit identificar de manera inequívoca. En cas que hagués existit, va fer-ho abans del segle XIV, època de la qual es conserven els primers documents que el mencionen. Però el que és cert és que la seva llegenda s'ha difós fins a dia d'avui.

2.1.2.2. El bandoler en el conflicte rural. Comentari a l'obra de Hobsbawm

Els estudis sobre el bandolerisme han estat fortament influïts o condicionats per la figura d'Eric Hobsbawm. Tal com expliquen els autors de l'article *El lugar del bandolero en el conflicto rural. Aproximación historiográfica desde la obra de Eric Hobsbawm* (Bascañán i Urda, 2016), algunes de les seves obres més llegides van aconseguir elevar aquesta figura històrica, la del bandoler, a la principal expressió del conflicte social en el món rural i rodejar-la de tòpics, mites i ideals postromàntics. Malgrat tot, hi ha hagut un increment de la producció historiogràfica que ha suposat la revisió crítica d'alguns dels estereotips, imatges i construccions històriques que recauen en el bandoler, i que ha dotat de major

complexitat el significat dels seus comportaments, les seves estratègies delictives, les seves actituds davant l'autoritat i les seves relacions socials amb les comunitats camperoles.

D'aquesta manera, el propòsit de l'article resideix a presentar una actualització del debat, centrant l'atenció en com ha influït en la historiografia espanyola, i proposar una sèrie d'idees i línies d'investigació a través de les quals cal aprofundir en el coneixement del conflicte rural (Bascañán i Urda, 2016, p. 15).

La major part de la producció d'obres relacionades i dedicades al bandolerisme s'origina a partir de la segona meitat del segle XX. Tot i que, segons els autors, no poden responsabilitzar-ne exclusivament a l'historiador britànic, sí que creuen que tant ell com la historiografia del moment van estimular el sorgiment de nombrosos treballs. Afegeixen que, en el cas de Hobsbawm, l'elecció dels assumptes a estudiar provenia d'un interès polític, així com la perspectiva d'estudi. L'aparició de la trilogia de Hobsbawm formada per *Rebeldes primitivos: Estudio sobre las formas arcaicas de los movimientos sociales en los siglos XIX i XX* (1959), *Bandidos* (1969) i *Revolucionarios* (1973) atenen a la preocupació de l'historiador anglès pels temes de la protesta rural i la revolució (Bascañán i Urda, 2016, p. 17).

A *Bandidos* l'autor estableix que la història científica del bandolerisme comença amb el llibre de Fernand Braudel *El Mediterráneo y el mundo mediterráneo en la época de Felipe II* (1949). L'historiador, d'ideologia marxista, va buscar una separació entre els criminals i els bandolers, afirmant que aquests últims no varen ser criatures monstruoses, sinó individuals amb una adaptació problemàtica a les estructures capitalistes (aquí fa referència al bandolerisme sorgit al voltant del s. XVIII). Els autors d'aquest article afegeixen que realitzà el treball amb poc recolzament de documents d'arxius i sense depurar les fonts literàries que utilitzà; i que li va faltar indagar en la història. Aquestes carències van ser el motiu d'algunes de les primeres crítiques que va rebre, les quals va haver d'assimilar en edicions posteriors de la mateixa obra i en les seves successives publicacions.

Una de les revisions crítiques més rellevants per part de la historiografia espanyola sobre *Rebeldes primitivos* és la que va realitzar Manuel González de Molina (González de Molina 1996). Aquest historiador destacà el caràcter propulsor que va tenir l'obra sobre el tema del bandolerisme i els estudis de la pagesia. A Catalunya, Ricard Garcia Cárcel (García Cárcel 1985) va presentar un dossier renovador i desmitificador en què participaren alguns dels millors especialistes del tema com Xavier Torres i Sans. En els seus articles, coincidiren a

presentar el bandoler català com un “partidari armat” en el context de les guerres privades del feudalisme.

Bascuñán i Urda acaben explicant que els últims estudis que han ressenyat/ reinterpretat/ criticat l’obra de Hobsbawm des d’una perspectiva crítica tendeixen a acceptar de manera general que el bandolerisme de l’Edat Moderna consisteix en lluites de faccions, mentre que el mateix fenomen a partir de finals del segle XVIII va estar lligat a les dificultats puntuals per subsistir que experimentaren alguns individus pobres. La relació de la població amb els bandolers del seu entorn va variar entre el rebuig i la persecució, d’una banda, i l’oferiment de refugi, d’una altra. Finalment, indiquen que la història del bandolerisme a Espanya és un tema que segueix obert i presenta noves línies d’investigació.

2.2. CONTEXTUALITZACIÓ

2.2.1. EL FENOMEN DEL BANDOLERISME

L’obra *Bandoleros* de José Antonio Adell Castán i Celedonio García Rodríguez (2014) mostra una extensa biografia dels bandolers més rellevants i il·lustres del territori espanyol. Al llarg de la lectura es descobreixen personatges, sovint desconeguts, els fets dels quals van marcar un període determinat en una àrea geogràfica concreta; cal remuntar-nos al segle I dC, per trobar-hi el primer personatge considerat bandoler i ben entrat el segle XX encara seguim trobant execucions de bandolers.

Per bandolerisme entenem l’activitat duta a terme per un personatge o grup de persones, perseguits per la llei i que centren els seus fets en l’adquisició de béns, sovint, de manera forçosa. Solien conuiu en boscos frondosos on podien amagar-se i escapar-se dels seus perseguïdors. L’orografia, la fragmentació jurisdiccional i els camins de pas eren els indrets escollits pels bandolers per dur a terme la seva activitat. Eren paratges que els oferien un amagatall i refugi quan eren perseguïts.

Cercar l’origen del bandolerisme no és pas tasca fàcil, a l’època grecoromana va ser cèlebre l’actuació del bandoler Caco. L’any 26-25 aC ja actuava per terres càntabres i basques, Corocotta, considerat el primer bandoler d’Hispania. Tot i existir consonàncies entre el bandolerisme de les diferents regions, les raons que empenyien a l’activitat del bandolerisme eren diverses: familiars, herències, desgràcies... el perfil de bandolers és heterogeni: trobem des d’exmossens fins a carboners o, fins i tot, alguns nobles.

El perquè de l'aparició del fenomen va estretament lligat a períodes de crisi social i econòmica, i inestabilitat política, freqüentment en societats agrícoles. Per tant, com postulen els autors, a diferència del que es pugui pensar, no és pas un fenomen propi d'un país ni d'una època determinada, sinó que cal entendre'l com un fet social i universal.

El bandolerisme va traspasar les fronteres històriques i va implementar-se també en la cultura popular; són nombroses les obres literàries protagonitzades per bandolers. Al llarg del Segle d'Or, les històries i aventures dels bandolers eren un tema que estava en auge. El fenomen estava a cavall entre ser un fet històric i esdevenir centre d'atenció en les obres literàries que proliferaven.

Ja al segle XVII, i com a conseqüència de la Guerra de Successió (1701-1714), es va propagar una nova onada de bandolerisme arreu del territori, però va ser un cop finalitzada la Guerra de la Independència (1808-1814) quan el fenomen va popularitzar-se arreu del territori europeu.

Tal com comenten els autors, els viatgers estrangers que recorrien el país van contribuir a difondre per Europa la fama dels bandolers; al segle XIX circulaven pel territori espanyol diferents testimonis que donaven a conèixer les gestes i proeses dels bandolers. Paral·lelament a aquest moment s'inicià el bandolerisme romàntic que restarà present fins als primers anys del segle XX i que va dibuixar la imatge de bandoler que ens ha arribat.

Les autoritats lluitaven fermament per acabar amb els bandolers, per tal de tornar a imposar l'ordre al territori. Malgrat tot, l'eliminació d'aquest fenomen va resultar ser complexa. Calgueren dictar-se disposicions expressives contra els bandolers, els saltejadors de camins i facinerosos, enviant tropes i batudes contra ells, i oferint recompenses a qui els entregués a les autoritats.

Les històries de bandolers com l'andalús José Maria Hinojosa "El Tempranillo" (1805-1833) —considerat el prototipus de bandoler espanyol i conegut per atribuir-se-li la frase "A Espanya mana el Rei, però a la serra mano jo"—, els gallecs Mamed Casanova "Toribio" (1882 – 1946?), i Pepa a Loba (1830? - ?); l'aragonès Mariano Gavín "Cucaracha" (1838 – 1875); i, el català "Moro de Xerta" estan presents al llibre, juntament amb molts d'altres personatges. Tot i així, en cap moment apareix la justificació del perquè de l'elecció d'uns personatges i no d'uns altres; bandolers il·lustres com Perot Rocaguinarda o Joan Sala "Serrallonga" no tenen cap menció dins l'obra.

El contingut està organitzat segons la regió d'actuació dels diferents personatges. Així trobem els bandolers del nord, els bandolers de les terres de l'Ebre, els bandolers de l'interior, els bandolers de llevant, els bandolers del sud i els bandolers insulars. En cada cas hi ha una extensa biografia de la vida del personatge i els motius que el varen portar a dedicar-se a l'activitat bandolera. Gràcies a la descripció dels fets de cada individu, podem copsar quina era la relació que tenia amb la societat civil del seu entorn, així com les diferents penes que rebien per a les seves activitats delictives.

2.2.2. EL BANDOLERISME A LA PENÍNSULA IBÈRICA

José Luís Hernando Garrido explica en el seu article (Hernando Garrido, 2013) que el bandolerisme fou una pràctica comuna a Espanya al segle XVIII. Bandolers andalusos coneguts foren Diego Corrientes, los Siete Niños de Écija o José María Hinojosa o el Tempranillo. Tanta fou la seva transcendència que el poble els convertí en herois que combatien resistents. Les colles de bandolers comptaven amb la seva pròpia xarxa d'espies i informants. La seva activitat es basava a interceptar les comunicacions, impeding la circulació de correus i assaltants transports de diners, municions, armes i viviers.

El llibre consultat per a fer una breu introducció del bandolerisme català però vist des del poder central és *La mala vida en la España de Felipe IV*, de José Deleito Piñuela (1987). El llibre narra de manera exhaustiva el teixit social que formava la societat de l'època de Felip IV i explica que el paper que tenien els bandolers i els sense llei era el següent:

Los que vivían fuera de la ley serían muchos, porque la reiteración de noticias sobre la dureza de las penas revela el propósito de erradicar delitos considerados altamente antisociales; [...] Otros muchos delitos menores, realizados por bandas y cuadrillas, daban a las cárceles tantos inquilinos que en ellas no se cabía de pie, aunque incontables delitos quedasen impunes por no aprehender a sus autores y tantos otros facinerosos, ladrones y asesinos, se librarán de los rigores de la ley cuando eran nobles o caballeros (Deleito Piñuela, 1987, p. 9-10).

L'autor proposa una sèrie d'exemple que denoten que la violència estava present en tots els àmbits socials (comtes, marquesos, ducs...) i com la nit era l'escenari perfecte per a dur a terme els robatoris:

La deshonestidad, el robo, el crimen y todo linaje de excesos, hallaban propicio ambiente y considerable desarrollo en las tinieblas, que envolvían las calles durante la noche”/ “Los robos, atracos, asaltos y crímenes nocturnos, eran cosa cotidiana, sin que las rondas

vigilantes ni los jueces sentenciadores tuvieran eficacia alguna para impedirlo (Deleito Piñuela, 1987, p. 89).

Dins del mateix apartat hi ha un epíleg dedicat exclusivament a lladres i bandolers que inicia de la següent manera:

No solo había ladrones nocturnos, sino que se robaba descaradamente en pleno día, y la aberración moral llegó al punto de ejercer el robo, por unas u otras causas, no solo malhechores profesionales, sino personas de las más elevadas clases de la sociedad. Hubo caballeros bandidos y la opinión media no solo condenó los ataques a la propiedad, sino que fue para ellos indulgente, y en ocasiones llegó a glorificarlos. Existían ladrones de despoblado y ladrones de Ciudad, siendo muy numerosos en Madrid, de lo cual nos dan profusas muestras noticieros de entonces (Deleito i Piñuela, 1987, p. 93).

L'autor cita un fragment de l'obra de Felipe Picatoste² que fa un retrat de la situació del bandolerisme a l'Espanya de Felip IV:

Las cuadrillas de ladrones estaban organizadas y cubrían el país: componíanse de soldados viejos acostumbrados a la guerra, que no hallaban ocupación en la Corte y no querían someterse al trabajo; de labradores arruinados; de jóvenes que huían del servicio militar; de perseguidos por la Inquisición o la justicia, y, en general, de aquella multitud que en una mala organización política tienen quejas y resentimientos contra los abusos de la autoridad. Los pueblos protegían a estos bandoleros, unas veces por temor y otras por simpatía, pues, habiendo entre ellos muchos llevados a esta vida, no por perversidad de corazón, sino por causas sociales, solían ejercer actos de verdadera justicia, y protegían la pobreza y aun la inocencia, formándose de este modo la idea de aquel bandido que todavía cantan nuestros romances. Vivían en chozas del campo, y otras veces en las mismas poblaciones; trataban de potencia a potencia con las justicias de los pueblos, y llegaron muchas veces a poner en peligro hasta la autoridad de los virreyes. En 1612 había en Cataluña más de diez cuadrillas de estos bandoleros, pasando algunas de cien hombres (Deleito i Piñuela, 1987, p. 94).

Segueix afegint que

En despoblado solían haber ermites ocupades por penitentes. Éstos eran sinceros devotos en ocasiones; però otras eran ladrones o bandidos, ocultos allí bajo tal disfraz, o cómplices de salteadores, que les daban refugio, y punto de reunión para preparar sus fechorías y repartir ganancias, entrando ellos, naturalment, a la parte“/ “Algunos caballeros, agraviados por

---

² Fragment de l'obra de Felipe Picatoste *El siglo XVII*, p. 93-94, volum III de la seva obra *Grandeza y decadencia de España* recollit per José Deleito Piñuela.

enemigos muy poderosos, de los que no podían fácilmente vengarse, o perseguidos por cualquier homicidio, u otra causa que dificultaba su vida en Sociedad, huían de ésta y formaba una partida de bandoleros, de la que se hacían capitanes. Ayudados secretamente por amigos, deudos o partidarios, sabían cuándo y cómo iba en su busca la justicia, y podían burlarla y aun hacerla frente sobre seguro; y aprovechaban su bandidaje para reparar sus agravios y castigar a sus enemigos, sorprendiéndoles en los caminos. En caso extremo, se guarecían en los montes (Deleito i Piñuela, 1987, p. 95).

En relació amb el cas català Deleito afirma que

Había bandidos de este noble linaje en casi toda España, pero especialmente en Cataluña. Así son el Roque Guinart, de la segunda parte del Quijote; el protagonista de la comedia de Coello, Rojas y Vélez de Guevara, *El catalán Serrallonga y bandidos de Barcelona* (Deleito i Piñuela 1987, p. 96).

En aquest moment, l'autor es serveix d'un fragment de l'obra *El catalán Serrallonga* per tal d'explicar de quina manera el cavaller no es considerava deshonrat per viure en el bandolerisme, i ho fa en el moment en què el bandoler es justifica al seu pare:

Si, porque me ves bandido,
Piensas que estoy deshonrado,
Tu congoja te ha engañado...

Amb l'obra de Jose Deleito i Piñuela podem fer un repàs de l'estat de la qüestió del bandolerisme en l'època de Felip IV, i el paper que els bandolers hi tenien. Es tracta d'una obra que parla del bandolerisme espanyol, però que fa especial menció al paper i la importància que Serrallonga va tenir en el bandolerisme català. D'aquesta manera, copsem, un cop més, que el personatge que centra aquesta tesi doctoral va ser una figura cabdal dins el fenomen del bandolerisme, més enllà del cas català.

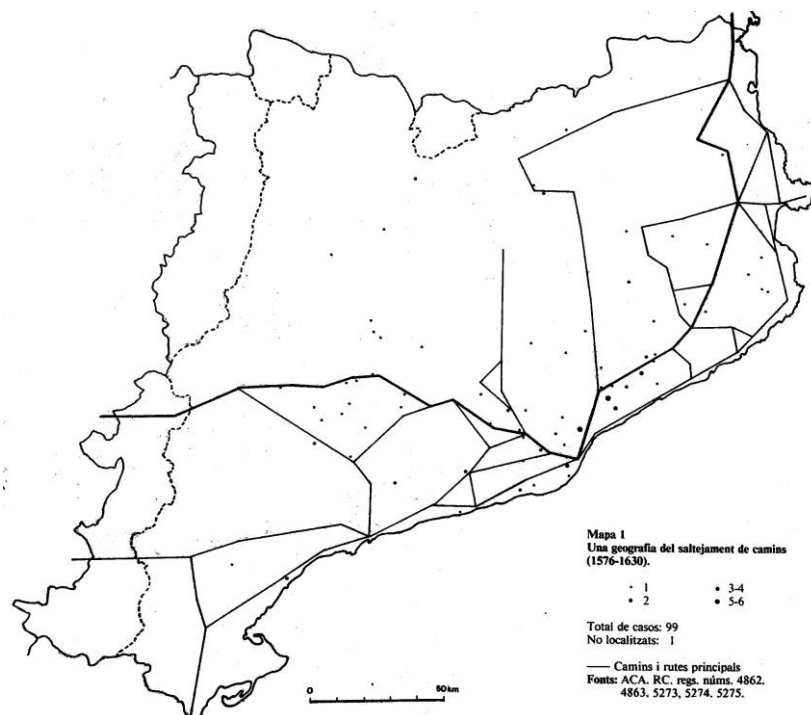
2.2.3. EL BANDOLERISME A CATALUNYA

Un dels problemes historiogràfics del país és, sens dubte, el bandolerisme. Quan pensem en el fenomen del bandolerisme a nivell català ens venen a la ment els noms dels grans bandolers catalans, així com els de tots aquells estudiosos que han dedicat part de la seva carrera a estudiar-los: Joan Reglà, Xavier Torres, Núria Sales... Malgrat tot, es constata que aquesta bibliografia és un aiguabarreig d'història i literatura, fonts oficials i llegendes, coneixement i folklore. El marc cronològic, tal com apuntava Reglà, el situem entre els anys 1539 —considerat el punt inicial del fenomen perquè es té constància de les primeres

instruccions conegudes sobre persecució de bandolers— i la dècada del 1630 —coincidint amb la caiguda de Serrallonga.

La Catalunya del Barroc

L'Edat Mitjana va ser un període marcat per la violència i la guerra constant. Els pagesos formaven el gruix de la població i vivien en una situació d'inseguretat arran de la violència, la qual els va portar a demanar la protecció del senyor feudal que tenia homes i castell. Cada cop els senyors exigien més drets econòmics (com el delme) i drets jurídics (servitud).

Il·lustració 1 Geografia dels saltejaments de camins.

Font: Xavier Torres (1991), p.48

Àmbit polític

Carles I (1516-1556), fill de Joana de Castella i de Felip d'Habsburg, va ser el primer monarca que ho va ser alhora de Castella i de la Corona d'Aragó. Des d'aleshores, Catalunya va quedar integrada a la monarquia hispànica. L'encaix dins la nova monarquia es va fer de manera que es conservaven les institucions de govern, les lleis i les fronteres i s'hi incorporaven noves instàncies que exercien el poder en nom del rei. La monarquia va tendir cada cop més a governar de manera autoritària, la qual cosa va fer aparèixer el descontentament generalitzat. La tendència de la monarquia a governar de manera autoritària va comportar desavinences constants. El conflicte més important va tenir lloc l'any 1640 quan Catalunya va entrar en guerra amb la monarquia hispànica.

L'arribada al poder de Carles I d'Espanya i V d'Alemanya de la dinastia dels Habsburg i la colonització d'Amèrica, van convertir la monarquia hispànica en un gran imperi, en què el regne de Castella tenia un paper hegemònic. Era allà on es prenia les decisions que afectaven tots els regnes. Catalunya va esdevenir llavors un territori a la perifèria de l'imperi. Però, segons el que s'havia acordat el 1479 arran de la unió d'Isabel i Ferran, els territoris de la Corona d'Aragó van conservar les lleis i les institucions pròpies, i s'hi van mantenir les barreres duaneres.

El 1556, Carles I va abdicar a favor del seu fill, Felip II (1556-1598), que va heretar tots els territoris menys Àustria i el títol d'emperador. El 1580 va incorporar Portugal a la Corona de Castella. El monarca va voler mantenir l'hegemonia europea dels Habsburg. Com a defensor de la Contrareforma, es va enfrontar a protestants i turcs (musulmans) en nombroses guerres i va consolidar el seu autoritarisme en centralitzar el govern.

Les institucions catalanes, que tenien origen medieval, eren la Cort General (assemblea constituïda pels representants dels tres braços socials amb el rei); la Diputació del General o Generalitat (representació permanent de la Cort) i els consells municipals (representants dels tres braços de les ciutats). La relació amb les institucions espanyoles es gestionava a través dels òrgans de govern amb els quals comptava i que exercien l'autoritat en els diferents territoris de la corona: el lloctinent o virrei, el Consell d'Aragó i la Reial Audiència. Una altra de les institucions que era representant de la monarquia a Catalunya era el Tribunal del Sant Ofici (eclesiàstic). La relació entre les institucions catalanes i la monarquia va patir constants enfrontaments, ja que, d'una banda, la monarquia volia imposar l'autoritarisme, mentre que les institucions catalanes defensaven les seves lleis. Al segle XVII, el regnat de Felip IV i la seva voluntat centralitzadora van empitjorar, encara més, les relacions i va derivar en l'enfrontament del 1640, amb la Guerra dels Segadors.

La lluita contra el bandolerisme

Una de les qüestions que van marcar la lluita contra el bandolerisme és la que està directament lligada amb la tasca de les persones que portaren a terme la repressió i, sobretot, a la seva efectivitat i les mancances econòmiques.

Entre els perseguïdors del bandolerisme podem diferenciar entre els escamots formats per pagesos i menestrals i les organitzacions professionals i forasteres, com eren les tropes reials i l'aparell policíac del Principat (governadors, batlles i procuradors). Els primers es veien molt sovint limitats i els segons presentaven moltes mancances, tant a nivell cartogràfic com

de col·laboradors. Les anomenades Unions i Germandats, sometents d'una mateixa vegueria, tampoc van ser efectives en la persecució del bandolerisme. Xavier Torres explica que aquestes Unions van ser implantades a mitjan segle XVI, tot i que el seu impuls real va ser al llarg del segle XVII, i la seva finalitat era la coordinació i la centralització dels recursos utilitzats en la persecució de les quadrilles mitjançant els sometents (Torres i Sans, 1991, p. 168).

La penúria va ser present durant tota l'època moderna i va afectar totes les activitats de la monarquia. El virrei era *l'alter nós* del monarca a Catalunya i, com a representant seu, era l'últim responsable de tota l'administració reial al territori; per tant, va ser ell també el màxim impulsor de la repressió de la delinqüència i del bandolerisme (Casals, 2012, p. 149). Un escalafó més avall de l'administració reial hi havia la figura del portantveu del general governador. Tenia principalment la funció de mantenir l'ordre al territori, amb la qual cosa la persecució de bàndols es va convertir en una prioritat. El governador disposava d'un grup de gent que l'ajudava a desenvolupar les seves funcions, bàsicament policials: un algtzir, diversos porters i un procurador fiscal. La relació entre el lloctinent i el governador havia de ser fluida, per tal d'augmentar l'efectivitat en la lluita contra el bandolerisme. Finalment el virrei comptava amb dos algtzirs ordinaris, dos d'extraordinaris, els veguers, els sotsveguers, els batlles i els sotsbatlles, que eren repartits per tot el territori. Tot i així, tots aquests efectius eren insuficients per combatre el problema. Sovint tots aquests oficis estaven mal vistos entre la població, perquè es considerava que no respectaven les lleis de la terra i la situació va acabar comportant nombrosos conflictes (Casals, 2012, p. 154).

A l'hora de lluitar contra els bandolers es proposaven i es duien a terme diverses estratègies: tot i que les solucions dialogades eren les preferides, sovint no eren reeixides. Els perdons encoberts també eren habituals; la colla o quadrilla bandolera s'acabava integrant a l'exèrcit reial (un dels casos més coneguts és el d'en Perot Rocaguinarda). En l'àmbit legal existien també pragmàtiques que regulaven i restringien l'ús de certes armes per tal d'intentar pacificar el territori. Una part de la legislació era aprovada per les Corts i s'encaminava a posar mecanisme per dificultar l'augment dels fets delictius. Hi ha diversos capítols de les Corts que es van celebrar el segle XVI (1563-1564 i 1585) que fan referència a la lluita contra els furts, els robatoris i la prohibició de portar armes de foc. Els pregons volien impedir l'ajuda que els habitants d'una zona, per simpatia o per por, podien donar a un bàndol, atès que, per aquest simple fet, se'ls podia acusar dels mateixos delictes dels quals

s'acusava els integrants de la colla (Casals, 2012, p. 160). Els sometents van convertir-se en una de les eines legals dels lloctinents més utilitzades per acabar amb el bandolerisme; podien decretar-los el virrei i altres oficials de l'ordre públic.

Àmbit social

La població catalana havia patit una gran davallada demogràfica a finals de l'edat mitjana. Amb la fi de l'època de les epidèmies i la immigració francesa, al llarg del segle XVI es va recuperar, fins que al segle XVII a causa de l'escassetat d'aliments i la pesta, i l'expulsió dels moriscos de 1609, va tornar a disminuir; Catalunya comptava, a inicis del segle XVII, amb al voltant de mig milió d'habitants.

Era una societat que es caracteritzava per l'existència d'un grup privilegiat —la noblesa i el clergat— que no pagava impostos i la resta de la població, amb el seu treball i els seus impostos, mantenia aquest grup. El clergat es dividia en regular (monestirs, convents) i secular (parròquies). Tot i les grans diferències de riquesa que existien, la majoria vivia de les rendes i els impostos. Catalunya estava immersa en el feudalisme, i gairebé tres quartes parts de les jurisdiccions del Principat eren propietat de senyors (laics o eclesiàstics).

Àmbit econòmic

Els segles XVI i XVII són bàsicament agrícoles i ramaders. Els cereals corresponien entre el 50% i el 80% del conreu. Algunes famílies camperoles duïen a terme activitats esporàdiques d'algun ofici com el treball de la carda i la filatura de carda, les quals ajudaven a completar els seus ingressos.

A la ciutat els sectors econòmics predominants eren els relacionats amb la producció artesana i el comerç, així com també el treball de la llana, el cuir o el ferro. Els artesans s'organitzaven en gremis i en algunes ciutats existien petites manufactures tèxtils: els teixidors, sastres, blanquers i sabaters, i també els fusters i esparters significaven el gruix de la població urbana.

Xavier Torres afegeix un tercer sector de la població:

Hi havia, tanmateix, un segment considerable de població desarrelada, que malvivía de feines temporeres, itinerants o canviants, i que prenia una fesomia o altra segons els llocs, l'estació o les circumstàncies: garbers o segadors estiuencs; pastors i rabadans que seguien la petja dels ramats transhumants per les carrerades del país; quincallaires ambulants no sempre gaire distints dels petits i autèntics contrabandistes fronterers; gent de bosc o de

munyanya, com ara carboners, caçadors i llenyataires; gent d'ocupació vaga o indefinida; i, sobretot, pobres i rodavons, el nombre dels quals augmentava vertiginosament en temps de necessitat, quan famílies senceres abandonaven masos i viles, i marxaven captar. Heus aquí, en paraules de les autoritats de l'època, l'autèntic i polifacètic <seminari de lladres i bandolers> (Torres i Sans, Xavier *et alt.*, 1995, p. 14)

Pel que fa al comerç, Catalunya va perdre el control de les rutes marítimes de la Mediterrània occidental a mans de Gènova. La manca de recursos per poder armar una bona flota va ser la causa més probable del desinterès dels catalans per emprendre l'aventura americana. Tanmateix, els encàrrecs de la monarquia dels Habsburg, que necessitaven vaixells per combatre contra els seus enemics, van reactivar les drassanes de Barcelona.

Tal com hem anat apuntant l'estudi del bandolerisme ha generat sempre moltes controvèrsies; bé sigui per la seva vinculació romàntica o per la complexitat en la seva investigació, la historiografia catalana ha trobat en el bandolerisme un camp d'estudi encara per explorar.

A diferència del bandolerisme propi de les diferents regions de la Península Ibèrica, el bandolerisme català reuneix tres característiques que el diferencien dels altres: la gran mobilitat geogràfica dels bandolers; la utilització d'abundants tipus d'armament i equipament i la considerable permanència en el temps (Rodríguez, 2008).

Hem cregut que el més convenient per poder estudiar la mitificació posterior del bandoler, seria fer un recorregut cronològic per les explicacions, estudis i reflexions sobre el bandolerisme català que se n'han fet al llarg dels anys. D'aquesta manera, començarem parlant de l'obra de Joan Reglà, per seguir amb els estudis de Xavier Torres i acabar amb la reflexió de Núria Sales, Sebastià Sorribes i altres autors entorn aquest bandolerisme català del barroc.

2.2.3.1. El bandolerisme català del Barroc per Joan Reglà.

Joan Reglà i Campistol (1917-1973) va ser un historiador de renom. Doctor en filosofia i lletres i llicenciat en dret, va ser un dels primers deixebles de Jaume Vicens i Vives i adjunt seu a la seva càtedra de Barcelona. L'obra que he utilitzar per aprofundir en el tema és la que va escriure juntament amb Joan Fuster, *El bandolerisme català del Barroc* (1966).

Quines van ser les causes del bandolerisme? Quines en van ser les conseqüències? Durant els segles XVI i XVII a Catalunya cal entendre el bandolerisme com un fenomen social. A

Catalunya el bandolerisme té el seu moment àlgid durant el regnat de Carles V i, durant el primer terç del segle XVII, contribueix a agreujar la problemàtica prèvia a la crisi de l'any 1640.

Com a fenomen, a la Península Ibèrica, hi diferenciem dos moments clau: d'una banda els segles XVI i XVII —darreries del regnat de Carles V fins a la crisi de 1640—, període durant el qual té lloc un desenvolupament progressiu del bandolerisme català, i de l'altra, el segle XIX, que és l'època culminant del bandolerisme andalús. Podem parlar, per tant, d'un bandolerisme Barroc a Catalunya i d'un bandolerisme romàntic a Andalusia. En tot cas, afirma Reglà, tant a Andalusia com a Catalunya el bandolerisme neix arran d'una manca d'equilibri entre la demografia i l'economia; sense la misèria entre els humils difícilment podria explicar-se un bandolerisme actiu i endèmic, capaç d'amenaçar contínuament la seguretat dels Estats (Reglà, 1966, p. 9).

El bandolerisme català comença a tenir importància com a fenomen social a partir de mitjan segle XIV, coincidint amb la gran depressió de la pesta negra i de la crisi econòmica general, i acaba, en realitat, amb la guerra del 1640. La màxima virulència del bandolerisme la trobem entre els anys 1540 i 1640. Comença amb l'activitat d'en Moreu Cisteller (?-1543) i Antoni Roca (?-1546) i acaba amb la d'en Serrallonga (1594-1634), passant per les d'en Bartomeu Camps (?-1565), en Montserrat Poch (1528- 1578), en Perot Rocaguinarda (1582-1635), Gabriel Torrent de la Goula, àlies Trucafort (?-1616), en Tallaferro (?-1616) i els germans Margarit (?-1627).

Quan parlem de bandolerisme, afegeix Reglà, cal que siguem conscients que existeix una diferenciació entre el bandolerisme aristocràtic —antic i al marge de motivacions econòmiques, és a dir, el que enfronta els bàndols dels grans senyors— i el bandolerisme popular, fill de la misèria, i que dona un autèntic relleu al bandolerisme (Reglà, 1966, p. 10).

Amb altres paraules, als bàndols antics, capitanejats per l'aristocràcia, i al bandolerisme dels cavallers —arruïnats de la muntanya i que es troben en plena activitat des de l'època de Carles V— s'hi va superposant el bandolerisme dels humils. Durant els segles XVI i XVII, el bandolerisme és general a la Mediterrània. Al segle XVI l'augment de la població va de la mà d'una extensió de la misèria arreu. A l'augment progressiu dels preus, cal sumar-hi la guerra, la fam i la pesta.

A partir del 1550 es veu “el bandolerisme (a la Mediterrània) com una mena de venjança contra el senyor i la seva justícia vexatòria, és considerat arreu i a tothora com l’assot dels rics” (Reglà, 1966, p.12).

El bandolerisme es localitza a les zones dèbils, de difícil maniobra i on l’Estat perdia part dels seus drets: a les muntanyes i a les fronteres —als indrets on conflueixen aquestes dues característiques els bandolers hi trobaran el millor escenari per a les seves actuacions. Veurem que Xavier Torres posa en qüestió aquesta premisa.

Pertot arreu hi ha relacions ben clares entre el bandolerisme i els senyors, és a dir, l’aristocràcia feudal. Els bandolers actuaran moltes vegades al servei d’uns senyors contra altres; té un rerefons de reivindicació política i social i, alhora, és aristocràtic i popular. Reglà afegeix una cita de Fernand Braudel, en la qual veiem com era vist el bandolerisme:

És una rebel·lió latent de fills de la misèria i de la superpoblació, i del ressorgir de velles tradicions; però és també, sovint, el bandolerisme pur, l’aventura ferotge de l’home contra l’home (Braudel 1953).

Entre les causes del bandolerisme català, podem discernir les geogràfiques, econòmiques, socials, polítiques i les ideològiques.

La geografia

Ja hem apuntat anteriorment que la geografia i els escenaris per on es mouen els bandolers són part molt important de l’equació del fenomen del bandolerisme. En el cas català, la muntanya i la frontera pirinenca seran escenaris freqüents de les rivalitats —en l’apartat següent veurem que aquestes zones no eren exclusives. Si hi afegim el pas de calvinistes i hugonots francesos, a la suma de contrabandistes i bandolers, acabem trobant una barreja de personatges que sovint acaben lluitant junts per una mateixa causa.

L’economia

El bandolerisme comença a tenir transcendència social amb la crisi de la baixa edat mitjana i acaba pràcticament amb la recuperació de l’economia del Principat.

Alguns dels aspectes relacionats amb l’economia i l’aparició del bandolerisme a Catalunya durant el Barroc són els següents: el trànsit dels tresors d’Amèrica —que servien com a finançament dels Habsburg i que eren embarcats a Sevilla, Madrid i Barcelona cap a Gènova— i el desgavell monetari —amb la fabricació de moneda falsa— del segle XVII que, com recorda Reglà, es relaciona amb la impunitat eclesiàstica.

La primera vegada que, oficialment, es relacionen els robatoris amb els bandolers és l'any 1573. A més a més, l'any 1587, moment en què trobem les màximes remeses de Felip II, va tenir lloc el primer robatori de moneda del rei, tal com anota el virrei Manrique de Lara:

Los lladres qui feren lo robo de la moneda en Sidemunt dexaren molta part de aquella en poder de un gentilhome qui es diu Vilanova, de Vilanova de Meyà, y altre part en poder del batlle del lloc de Garzola, y altre part en poder d'uns estudiants del lloc de Llimnyana y que al rector d'un lloc que es diu Benavent, que és en la muntanya prop de la de Bou Mort, li dexaren molta moneda d'or y plata, y que en lo lloc del Pla, del qual és natural un bandoler qui es diu Lo Poll, ha restada altre molta part de dita moneda, y que als traginers que els portares sis càrregas de dita moneda donaren mes de doscentes lliures. (Reglà, 1966, p. 20)

A partir d'aquest moment les precaucions adoptades per les autoritats van ésser extraordinàries.

La societat

Catalunya es troba en una situació caracteritzada per un excedent demogràfic i una crisi econòmica. La combinació d'aquests dos fets seran els que, segons Reglà, justifiquin o permetin l'existència del bandolerisme. A grans trets, els burgesos seran "col·laboracionistes" amb la monarquia hispànica, mentre que els cavallers de la muntanya es caracteritzaran per la seva francofília.

El primer terç del segle XVII portarà a una situació de bandolerisme de tots contra tots: sembla que els primers seran els cadells i els segons els nyerros. Aquesta inestabilitat serà la que alimentarà el bandolerisme. A més a més, a això hem d'afegir-hi que una cosa semblant passa amb l'estament eclesiàstic, amb la divisió entre bisbes i canonges: Felip II va tendir a donar els bisbats, les abadies, els priorats i les comandes a gent de Castella (Reglà, 1966, p. 27). Sovint, durant els moments de crisi més greu, els bisbes s'encarregaran, com a virreis, del govern de Catalunya, mentre que els canonges es convertiran en membres de l'oposició. Mentre alguns rectors i canonges apareixen moltes vegades com a fautors del bandolerisme, els bisbes encapçalen les lluites contra el bandolerisme.

Causes polítiques

Pel que fa l'organització politico-social, el que feia que el bandolerisme anés *in crescendo* i que fos tan difícil d'acabar amb ell, era el fet que més de la meitat de Catalunya era terra de barons. Això vol dir que la persecució del bandolerisme depenia de la voluntat dels senyors, que tot sovint oferien refugi als bandolers en els territoris de la seva jurisdicció. Joan Reglà

explica que els virreis procuraren sempre que els barons poguessin entrar armats en terres dels altres i tots en terres i jurisdiccions reials.

A part de les terres de barons, també cal tenir en comte les fronteres amb França, Aragó i València: els bandolers fugitius es retiraran cap a França per Vic i cap a Aragó per Lleida, mentre que els que actuen pel Baix Ebre s'endinsaran en el Regne de València. Tot això fa que la persecució del bandolerisme estigui plena de dificultats i inconvenients.

Causes ideològiques

La màxima virulència del bandolerisme català correspon al primer terç del segle XVII coincidint amb la forta crisi econòmica del Principat i les lluites entre nyerros i cadells. Reglà afirma que és molt probable que els homes de l'època no s'adonessin del que representaven, en realitat, les dues faccions.

Tenint en compte el cisma que la crisi planteja i agreuja entre la muntanya i el pla, ens sembla evident que els nyerros representaven la mentalitat feudalitzant dels cavallers de la muntanya, i els cadells l'afirmació del poder monàrquic, aliat de la burgesia de les ciutats i les viles (Reglà, 1966, p. 33).

Els orígens: el regnat de Carles V i els precedents medievals

El bandolerisme, com a fenomen social, comença a tenir importància a Catalunya amb la crisi de la baixa edat mitjana, amb la pesta negra i les primeres manifestacions de la crisi econòmica general a partir de mitjan segle XIV. Les referències més antigues que coneixem daten dels anys 1340-1342. Julián de Chía (De Chía 1890) escriu que la primera vegada que apareix la paraula "bàndol" a la documentació de l'Arxiu municipal de Girona és amb data juliol del 1342.

Joan Reglà explica que el *Dietari de l'Antic Consell Barceloní* parla per primera vegada de bàndols en referir-se a l'any 1341.

Cada senyor que lluita ha de reclutar partidaris armats. Quan aquests comencin a actuar pel seu compte, el bandolerisme anirà adquirint un relleu insospitat. Amb les lluites político-socials del segle XV que coincideixen amb les primeres immigracions de francesos (gascons, principalment), les fonts documentals comencen a parlar ja d'un bandolerisme de tipus popular, és a dir, del bandolerisme dels humils, en gran part condicionat per la forta crisi econòmica (Reglà, 1966, p. 38).

L'època dels Reis Catòlics

Durant l'hivern de 1512 va passar per Catalunya l'ambaixador florentí Francesco Guicciardini, acreditat a la cort del Rei Catòlic. Reglà explica que Guicciardini, després d'observar atentament el país i els costums dels habitants, va escriure en el seu *Diari de viatge* les paraules següents:

Abunden els bandolers per aquells indrets... Aproximadament a una llegua d'Hostalric vàrem passar per un lloc anomenat Trentapassos: és un bosc molt perillós i ple de saltejadors, en el qual cada pas és més perillós que l'altre; però, d'una manera general, pot dir-se que tota la regió des de Perpinyà a Barcelona són lloc de perill. La raó d'aquest desordre consisteix en el fet que molts cavallers i gentilhoms de Catalunya estan enemistats i mantenen contínues lluites entre uns i altres, cosa que, per un antic privilegi que té el regne, poder fer lícitament, sense que el rei pugui prohibir-ho. Així que l'un ha desafiat l'altre mitjançant un herald, al cap de cinc dies es poden atacar amb llurs seguidors, sense que hi hagi càstig per les ferides i els homicidis que per aquesta causa es puguin cometre. És costum, a més, en aquella regió, que tots els parents intervinguin en les baralles, i els qui es troben lluitant, quan esgoten llurs forces, acudeixen als malfactors del país. Molts d'aquests senyors tenen llocs i castells sobre els quals el rei no exerceix cap autoritat, i en aquests llocs es recullen tots els criminals, els quals els senyors, per tenir més seguici, protegeixen i alimenten. D'aquest bandolejar, se'n segueix que aquests bandolers, escassos de diners i convençuts que tenen butlla per a fer-ho, es dediquen a l'assalt dels viatgers. Hi convida també la qualitat de la regió, perquè és, com he dit, muntanyosa, salvatge i poc habitada, així com el fet que el rei, qualsevulla que ne sigui la causa, no hi hagi posat la vigilància ni els remeis convenients...Hi ha grans divisions i enemistats entre gentilhoms particulars, que arrossegueu darrere seu la major part dels pobles, i es cometen, per aquesta raó, molts homicidis i desordres (José Alonso Gamo, 1952: *Viaje a España de F. Guicciardini, embajador de Florencia ante el Rey Católico*, València, 38, fragment citat per Joan Reglà).

L'autor anota que:

La raó d'aquest desordre consisteix en el fet que molts cavallers i gentilhoms de Catalunya estan enemistats i mantenen contínues lluites entre uns i altres, cosa que, per un antic privilegi que té el regne, poden fer lícitament, sense que el rei pugui prohibir-ho. Així que l'un ha desafiat l'altre mitjançant un herald, al cap de cinc dies es poden atacar amb llurs seguidors, sense que hi hagi càstig per les ferides i els homicidis que per aquesta causa es puguin cometre. És costum, a més, en aquella regió, que tots els parents intervinguin en les baralles, i els qui es troben lluitant, quan esgoten llurs forces, acudeixen als malfactors del país. Molts

d'aquests senyors tenen llocs i castells sobre els quals el rei no exerceix cap autoritat, i en aquests llocs es recullen tots els criminals, els quals els senyors, per tenir més seguici, protegeixen i alimenten. D'aquest bandolejar, se'n segueix que aquests bandolers, escassos de diners i convençuts que tenen butlla per a fer-ho, es dediquen a l'assalt dels viatger. Hi convivia també la qualitat de la regió, perquè és, com he dit, muntanyosa, salvatge i poc habitada, així com el fet que el rei, qualsevulla que ne sigui la causa, no hi hagi posat la vigilància ni els remeis convenients. Hi ha grans divisions i enemistats entre gentilhomes particulars, que arrosseguen darrere seu la major part dels pobles, i es cometen, per aquesta raó, molts homicidis i desordres (Reglà, 1966, p. 40).

El regnat de Carles V

El bandolerisme de 1517 a 1539

La pragmàtica de Carles V contra el bandolerisme (1539) planteja com n'era de greu la situació en aquell moment. Segons Reglà podem diferenciar dues etapes durant el regnat de Carles V, que es situen abans i després de la pragmàtica. Fins al 1529 els mandataris no actuaven amb prou fermesa i, d'alguna manera, afirma l'autor, deixaven actuar els bàndols i bandolers sense cap mena d'objecció. Aquest mateix any, Carles V decideix utilitzar el perdó a canvi de l'enrolament com a soldats dels terços que combaten a Itàlia i als Països Baixos. En la pragmàtica que acabarà imposant-se, també s'adopten mesures de seguretat contra els gascons i immigrants francesos.

El 7 de març de 1539 Carles V signa la pragmàtica contra el bandolerisme. Per acabar amb el bandolerisme el monarca prohibeix que cap persona presumeixi de formar part d'una quadrilla ni gent armada —s'entenia com a quadrilla un grup de més de tres membres armats. Aquells qui no compleixin la pragmàtica seran castigats amb assots o dos anys de galeres; el mateix succeïa amb aquells que anaven armats, i si a més ferien algú amb aquestes armes, la pena era la mort. Tothom qui veiés grups de més de 3 persones havia de cridar "Via fora!" i aquells que sentin el crit l'haurien d'anar repetint fins que arribés a algun dels oficials reials. Reglà explica que tothom tenia l'obligació d'acabar amb el bandolerisme (Reglà, 1966, p. 46).

Amb el nou virrei, Juan Fernández Manrique de Lara, que va governar Catalunya i comtats del Rosselló i Cerdanya durant deu anys (1543-1553), apareixen les primeres colles de bandolers de les quals tenim notícies: la quadrilla de Moreu Cisteller i la d'Antoni Roca.

- Moreu Cisteller: el 1543 va haver-hi una trobada a Vilafranca del Penedès entre la seva quadrilla i les forces del rei; la quadrilla va ser vençuda i executada el 18 de juliol de 1543 a Barcelona.

Reglà explica que, segons un altre dels autors que va contribuir a difondre el bandolerisme, Víctor Balaguer, l'execució d'en Moreu Cisteller i els seus no va servir per evitar el sorgiment de nous bandolers, sinó el contrari: va ser l'inici real del bandolerisme al territori català (Reglà, 1966, p. 51).

- Antoni Roca: la seva activitat es situa entre els anys 1544-1546. Era un clergue que va aconseguir, en més d'una ocasió, burlar les autoritats. Amb el temps va haver d'exiliar-se a França, on van empresonar-lo per després traslladar-lo a Barcelona, on va ser executat a la plaça del Rei el 26 de juny de 1546. La fama d'aquest bandoler va ser tal que Lope de Vega va escriure una obra dedicada a ell: *Antonio Roca o La muerte más venturosa*.

Amb la destrucció de les quadrilles de Moreu Cisteller i Antoni Roca, el bandolerisme català va patir un cop molt dur, però més tard va rebrotar amb més força.

El bandolerisme de 1546 a 1558

Després de l'execució d'Antoni Roca, van aparèixer noves colles de bandolers també a la ciutat de Barcelona. Joan Reglà explica que, tot i que a la primavera de l'any 1550 es va aixecar un sometent contra els bandolers que actuaven a les comarques de l'Urgell, no va ser reeixit perquè van anar sorgint noves quadrilles.

L'arribada del nou virrei, Pere Afán de Ribera, que va governar Catalunya del 1554 al 1558, va suposar un augment del malestar dels cavallers de muntanya; el virrei alça sometents i ordena l'enderrocament de masies i castells —on es pensava que s'amagaven els bandolers—, els quals eren propietat dels cavallers —que van protestar fermament contra aquesta política del virrei.

Una vegada feta una vista general de quina era la situació en què es trobava Catalunya el segle XVI, Reglà afirma que la política de força dels darrers virreis de Carles V a Catalunya no va resoldre ni de bon tros el problema del bandolerisme, atès que va anar en augment a la segona meitat del segle XVI, durant el regnat de Felip II.

L'augment s'explica per la ruïna dels cavallers de la muntanya, el gran corrent migratori francès, les guerres de religió amb el proselitisme calvinista, i l'incentiu dels metalls preciosos d'Amèrica, en trànsit per Catalunya (Reglà, 1966, p. 57).

La difusió del bandolerisme: el regnat de Felip II

García Toledo va ser el nou virrei de Catalunya a partir del 1559 i els consellers de Barcelona ja l'advertiren que el territori català estava plegat de bandolers.

Joan Reglà reproduïx les paraules que va dirigir la princesa Joana, regent dels regnes d'Espanya, en absència del seu pare i del seu germà, futur Felip II, les quals plasmen clarament el pensament del poder central sobre el govern de Catalunya. Diu:

Aquella tierra está llena de delados, facinerosos y malos hombres, que es muy necesario que en vuestra entrada en ella y principio de gobierno, os mostréis vigilante y severo en la justicia, y muy riguroso en la ejecución y castigo de los delitos, de tal manera que todos conozcan que el que mal hiziere y viviere lo ha de pagar conforme a sus culpas y deméritos, sin remisión alguna (Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA). Reg. 4.014, fol. 91).

Les primeres mesures adoptades pel virrei contra el bandolerisme van tenir èxit.

Reglà afirma que sembla que l'any 1560 va ésser de relativa calma, almenys fins als mesos d'octubre i novembre, quan el virrei, davant les notícies que li arribaven, va decidir enviar comissaris amb grups armats als territoris on els bandolers duïen a terme la seva activitat. A més a més, ordena a tothom que cessin els abusos i les resistències. L'actitud del poble davant dels bandolers era de cooperació, tant per la por estesa davant les repressàlies com la desconfiança que despertaven els soldats.

El bandolerisme és molt actiu l'any 1561, el transcurs del qual, manifesta Reglà, constitueix la màxima preocupació del virrei: tant és així que ordena la crema sistemàtica dels boscos propers als camins habituals de l'acció bandoler. García de Toledo va desenvolupar una forta persecució del bandolerisme durant els primers mesos de 1562. En una carta de Felip II al seu virrei a Catalunya va dir:

...y assí nohs ha parecido ben y nos ha dado contentamiento el haverprehendido tantos delados y malhechos con el sometene que hizistes poner en ese principado y condados; ternéis siempre la mano que con esto y semejantes cosas se purgue y limpie la tierra de mala gente, que es bien menester en todo tiempo y más agora...(ACA. Reg. 4.348, fol. 102)

Al llarg de 1563 el bandolerisme va seguir augmentant. El virrei descriu la gravetat de la situació en els termes següents:

Són tants los delats y mals hòmens, processats de regalia y acuydats de Sa Magestat que van aquadrillats per la terra contra Constitucions, pragmàtiques y crides reals, matant, robant y fent incendis y altres mals y delictes, que los qui pacíficament volen viure en ses cases no poden estar en elles sens gran recel y temor, ni los caminants poden anar ab seguretat de ses persones per los camins, en gran deservey de Nostre Senyor Déu y de Sa Magestat...(ACA. Reg. 4.725, fol. 124-126)

A principis de l'any 1564, Felip II va fer una visita a Barcelona, on va celebrar Corts als catalans i va nomenar nou virrei de Catalunya, Diego Hurtado de Mendoza.

Les quadrilles de 1564 a 1571: en Bartomeu Camps

El nou virrei no va tardar a ser coneixedor de la situació que es vivia a Catalunya: les principals quadrilles de bandolers que aleshores actuaven eren: la de Bartomeu Camps — l'Empordanès—, la d'Antic Esglésies, la de Miquel Croells, la de Janot Riembau, la de Jaume de Frontanyà, la de Joan Escuder i la d'Antoni Llanes (Reglà, 1966, p. 70).

Va arribar l'hivern i el bandolerisme no va disminuir, a diferència dels anys anteriors. El mes de maig Bartomeu Camps va ser detingut i executat. Després de la mort de Camps, els principals caps de quadrilla, l'estiu de 1565, eren: Antic Esglésies, Miquel Croells, de Perafita; Janot Riembau, “lo pubill Riembau”, de la Pobla de Lillet; Tubau, de Sant Jaume de Farfanya; Joan Escuder, de Ripoll, i Antoni Llanes. Davant la suma constant de figures bandoleres, el virrei decideix alçar sometents, la qual cosa suposa la retirada de les colles cap a França i Aragó (Reglà, 1966, p. 74).

L'any 1570 la situació empitjora en el moment en què un grup de bandolers comandat pels germans Montserrat, Pere i Joan Poch, “*ab crits de “Muyren, muyren los traïdors!”*”, van matar un comissari reial. Els traïdors eren els oficials reials i, per extensió, les autoritats. És la primera notícia que es registra a la cancelleria sobre en Montserrat Poch (Reglà, 1966, p. 75).

Conscient que era impossible acabar amb el bandolerisme amb els recursos dels quals disposava, Hurtado de Mendoza va decidir canviar d'estratègia: atorgar el perdó o la remissió amb guiatges a canvi de l'allistament als terços. Seran molts els antics bandolers catalans que s'hi acolliran i viatjaran cap a Itàlia i als Països Baixos.

Noves quadrilles: Joan Pons i Montserrat Poch (1571-1580)

Durant els anys del virregnat de Fernando de Toledo (1571- 1580), la principal preocupació de les autoritats continuava sent el bandolerisme. Apareixen noves quadrilles, entre les quals destaquen sobretot els noms de Joan Pons i el de Montserrat Poch (que sembla heretar, durant uns quants anys, el lloc que havia deixat la mort d'en Bartomeu Camps, actuant com una mena de cap suprem del bandolerisme català) (Reglà 1966, p.78).

Joan Reglà explica que Fernando de Toledo, convençut que la millor solució per lluitar contra el bandolerisme consistia en la signatura de les “unions”, “concordies” o “germandats d'armes”, convoca els consellers de les principals ciutats i viles del Principat i comtats per tal d'establir la corresponent “germandat d'armes” arreu del país.

El setembre de 1571 les quadrilles han disminuït i els següents 3 anys la situació va ser més calmada. El gener de 1573 va ser executat Joan Poch, germà d'en Montserrat.

Dos anys més tard, el 1575, el bandolerisme torna a renéixer. Les quadrilles que es consideraven més perilloses eren les de Montserrat Poch, d'en Pere Rabassa, d'en Jaume Palmerola, la dels germans Suls, la del Pubill Veciana, de Sarral, la d'en Peris de la Castanya, la d'Antoni Duch i la d'en Francesc Peyxo, del Montseny.

Durant els anys de virregnat del comte d'Aitona (1580 – 1581) i del duc de Terranova (1581 – 1582), el bandolerisme augmenta per la crisi alimentària, l'activitat de diverses quadrilles i les relacions entre hugonots i bandolers. El bandoler Tomàs Banyul, un dels caps de colla més actius, era massa fort per pensar seriosament en la possibilitat de capturar-lo. I el nou virrei, duc de Terranova, va oferir-li el perdó a canvi que ell i els més destacats de la quadrilla anessin a servir al rei a Itàlia.

Generalització al final del regnat (1582-1598)

En el període de 1582 al 1598 la situació econòmica s'agreuja encara més: les collites dolentes que es van succeint augmenten la misèria, i es multipliquen els lladres que es llancen a robar per poder subsistir; paral·lelament els refugiats de les guerres de religió francesa no paren d'entrar a Catalunya. D'altra banda, la quadrilla del Minyó de Montellà aconseguirà, l'any 1587, fer el primer robatori important de moneda del rei.

Durant els anys 1582-1598 governen Catalunya els següents virreis: el comte de Miranda (1582-1586); el comte de València, Manrique de Lara (1586-1590); el mestre de Montesa

(1590- 1592); el duc de Maqueda (1592-1596) i el duc de Feria (1596-1598). L'objectiu principal és sempre comú: acabar amb el bandolerisme.

La plenitud: el regnat de Felip III (1598-1621)

Mentre que en els inicis del regnat de Felip III el bandolerisme manté unes característiques similars a les que tenia durant el regnat del rei Felip II, a Catalunya es succeeixen els virregnats del duc de Feria i de l'arquebisbe de Tarragona, Joan Terés. Després de totes les ordres a les autoritats locals referents a la persecució de les quadrilles de bandolers, el duc de Feria decideix alçar un sometent general el març de 1599. El virrei exposa la necessitat d'acabar:

ab els lladres vagabundos inquietant los poblats y perturbant la pau pública, aportant pedrenyals, contra les crides publicades. (ACA. Reg. 4.725, fol. 124-126)

Durant l'any 1600 el duc de Feria es veu obligat a alçar nous sometents, sobretot a la zona de Lleida i Balaguer. Feria escriu a Felip II i li diu que la quadrilla més important del moment és la comandada pels Garretes, en Seytuga i en Beltranet Aragonès. Joan Reglà explica que el virrei alça sometents de manera continuada. Feria va voler anar més enllà i acatar el problema des de l'arrel: aposta pel desarmament de la població amb la prohibició de portar pedrenyals.

Joan Terés, arquebisbe de Tarragona, va lluitar amb gran esforç contra el bandolerisme. Reglà afegeix que amb data 23 d'abril del 1602 va ordenar a totes les autoritats que adoptessin rigoroses mesures contra "lladres, bandolers, vagos viciosos, cases de joch, vici y pecats públics" i afegia que "de cada vegueria li fos tramesa una relació nominal de tots ells". (ACA. Reg. 5.198, fol. 76)

La persecució sistemàtica tindrà alguns resultats positius, com la captura del bandoler Pere Voltor, però el virrei sembla inclinar-se per una altra solució: concedir el perdó a canvi que els bandolers "deixin de deservir el rey a Catalunya per anar a servir-lo en els seus exèrcits". (ACA. Reg. 5.198, fol. 327-328)

En Perot Rocaguinarda i el Duc de Monteleón (1603-1610)

L'any 1582, el 18 de desembre, va néixer Perot Rocaguinarda, fill de Joan i de Caterina, que va ser el cap de colla de bandolers més famós a principi del segle XVII, al mas Rocaguinarda a Oristà (Osona). Va començar a intervenir en lluites armades als dinou anys; en els inicis de la seva lluita va participar en les disputes que enfrontaven dos bàndols rivals: els nyerros i

els cadells. L'any 1602 va començar la seva vida de bandoler en Perot Rocaguinarda, que ben aviat es convertiria en el cabdill més notable del bandolerisme català fins al 1611, en què va acceptar el perdó atorgat pel virrei, cardenal Manrique, i aniria a Itàlia com a capità del terços espanyols. En Perot Rocaguinarda immortalitzat per Cervantes, com veurem en l'apartat en què tractem les repercussions que el bandolerisme ha tingut en la literatura, era fill de rics propietaris del mas del seu nom. En Pere era el cinquè dels germans. El seu pare volia que aprengué un ofici, però ell va fer-se bandoler i va ingressar a les tropes del senyor Carles de Vilademany, cap dels nyerros de Vic, en lluita amb els cadells del bisbe Francesc de Robuster i Sala —era cadell perquè els canonges eren nyerros. L'any 1602, amb vint anys, en Perot Rocaguinarda va anar-se'n a les muntanyes per convertir-se en cap de quadrilla.

Joan Reglà recupera uns textos corresponents als anys 1608-1609 —època de plenitud del bandoler— que ens descriuen així en Rocaguinarda:

Era un home d'uns 28 ó 30 anys, poch més o menys, alt i prim, escardalench de cara, barba rossa y com a senyes particulars tenia devall de la barba el senyal d'una ferida curada, y duya arrecades. Cobria son cap un barret de bona talla ab plomes de diversos colors, portava gipó y ropilla de telilla de plata, mitges vermelles, sabata baixa y una xarpa ab tres pedrenyals.

(Fragment extret de Ramon Corbella: *Troballes d'arxiu*, 5)

En Perot Rocaguinarda —els anys de la seva activitat coincideixen gairebé exactament amb el virregnat del duc de Monteleón (1603-1610)— no es convertiria en un personatge puntal del bandolerisme català fins al 1607. Fins aleshores el seu nom no apareix a la cancelleria del virrei. Joan Reglà explica que del període de Rocaguinarda hem de diferenciar el període del 1602 al 1607, que és la seva època d'aprenentatge, i del 1607 al 1611, el seu moment de plenitud.

1602-1607: l'any 1605 Monteleón es veu obligat a adoptar severes mesures contra els germans Morell. A l'estiu, Monteleón es veu novament desbordat i decideix que el governador de Catalunya, Joan de Queralt, recorri el país perseguint els bandolers. Ni els bandolers ni el virrei no es cansen i la seva lluita sembla la de sempre, com si el bandolerisme augmentés a mesura que incrementés la seva persecució.

La primera vegada que trobem el nom d'en Perot Rocaguinarda en la documentació de la cancelleria del virrei correspon al 4 de març de 1607, data en la qual el duc de Monteleón ordena capturar el bandoler esmentat. Fins a finals del 1610, quan el duc de Monteleón va

ser substituït pel bisbe de Tortosa, cardenal Manrique, el bandolerisme català es troba immers en una lluita constant entre Perot Rocaguinarda i el duc de Monteleón.

1607-1611: a finals del 1607, a més d'en Rocaguinarda, el duc de Monteleón cita entre els bandolers més perillosos del moment Miquel Morell, Rafael Boquer, Jerònim Anglès, Onofre Calderó i Jaume Comes.

La lluita contra Rocaguinarda és constant, com també ho són els sometents alçats pel virrei. La persecució armada no aconsegueix acabar amb el bandoler. A principi del mes de juny del 1610, en Rocaguinarda demana l'indult, per a ell i els seus companys, al virrei de Catalunya. A canvi del perdó, el bandoler es compromet a servir el rei durant deu anys, a Itàlia o a Flandes. El duc de Monteleón trasllada la proposta a Madrid. Aquesta vegada el Consell d'Aragó respon negativament a la petició d'indult (Reglà, 1966, p. 117).

El relat anterior és el que consta als documents oficials; segons el relat dels fautors d'en Perot Rocaguinarda, entre els anys 1607 i 1608, el bandoler passava temporades a Sant Celoni i es dedica a robar en el camí ral de Barcelona a Girona. També se'l veia sovint per la Plana de Vic i el poble de Taradell. En Rocaguinarda llançava veritables cartells de desafiament, autògrafs, contra els seus perseguïdors. El mes de maig de 1608 va ser penjat a Barcelona en Pere Roca de Muntanyola, un dels seus socis més actius. Llavors, la quadrilla d'en Rocaguinarda constava de vint-i-tres homes.

L'hostaler gascó Pere dels Angles descriu de la següent manera Rocaguinarda, quan va anar a fer la relació del que havia passat mentre els bandolers sopaven al seu hostel, al veguer de Vic:

Perot Rocha és un home gran, magre, de gran bocha i pocha barba, los mostachos refilats y aportava dos pedrenyals a la xarpa y no puch dir si éran de tres pams o de quadre perquè aportava una capa de pastor roja abrigada. (Soler Terol, 1909, p. 71)

En Rocaguinarda va tenir molts fautors. El monestir de canonges de Sant Agustí de Sant Joan de les Abadesses i la vila, eren nyerros i van mantenir moltes lluites amb els bisbes de Vic, que eren cadells. El gran defensor del monestir i dels canonges va ser Rocaguinarda. Una quadrilla de dos-cents bandolers va posar setge a Vic: els cadells de la ciutat van defensar-se des de les muralles, però no van poder evitar que a partir de llavors l'hegemonia dels nyerros fos ben clara a la ciutat (Reglà, 1966, p. 121).

De bandolers a soldats (1609)

Pedro Manrique, bisbe de Tortosa, va ser virrei des de finals de l'any 1610 al setembre de 1611. L'actuació d'aquest eclesiàstic va caracteritzar-se per l'intent d'acabar amb el bandolerisme mitjançant el perdó, que s'atorgava a canvi d'obligar els interessats a servir el rei en els exèrcits d'Itàlia o de Flandes. Aquestes mesures, tot i que no resoldrien el problema, van posar-se en pràctica a l'estiu de 1611 (Reglà, 1966, p. 123).

El virrei Manrique concedeix el perdó a Perot Rocaguinarda amb data 30 de juny de 1611 i el fa públic el 10 de juliol següent: el bandoler, en un termini de vint-i-dos dies, sortirà de Catalunya per anar a servir el rei, durant deu anys, a Itàlia o a Flandes. (ACA. Reg. 5.189, fol. 199)

Rocaguinarda va embarcar a Mataró rumb cap a Nàpols el 21 de juliol de 1611, després que el rei li concedís el perdó. Allà hi passaria deu anys juntament amb la seva quadrilla. Hi ha constància que l'any 1635 en Rocaguinarda encara era viu i vivia al regne de Nàpols. Igual que en Rocaguinarda, molts altres bandolers van ser perdonats.

Al mateix temps, els virreis —el duc de Monteleón i el bisbe de Tortosa— pregonaven:

que qualsevol persona que posés a disposició de la cort de justícia qualsevol lladre de pas podia indicar el nom d'una persona que hagués delinquit, a la qual se li faria remissió graciosa dels seus delictes, exceptats tant solament crims de heretgia, lesa majestat, fabricació de falsa moneda y que no sia incidit en la pensa de la Constitució començant "Com instigant", salvat també l'interès de la part privada, si tal part legítima y haurà (ACA. Reg. 5.189, fol. 221)

Tanta va ser-ne la fama arreu del territori europeu que Miguel de Cervantes el fa sortir en la seva obra més universal *Don Quijote de la Mancha*. A més, el Rector de Vallfogona va dedicar a Rocaguinarda una de les seves poesies.

Nova explosió del bandolerisme: en Trucafort i en Tallaferro (1611-1615)

La política dels perdons concedits als bandolers i la seva nova vida com a soldats a Itàlia o a Flandes no va resoldre el problema del bandolerisme. La nova explosió del bandolerisme va ser motivada per les circumstàncies en què es trobava el Principat.

Durant el virregnat del marquès d'Almazán les principals quadrilles van ser la d'en Trucafort (cadells) i la dels germans Tallaferro (nyerros). Entre els mesos d'octubre i desembre del 1611, el virrei alça un parell de sometents generals contra els bandolers, que donen com a

resultat la captura dels bandolers Joan Teixidor, Miquel Amorós, Joan Gascó, Bertran Francès i Llorenç Cortada, mentre lamenta que, pels voltants de Nadal, la quadrilla d'en Trucafort hagi comès robatoris per la comarca d'Olot. El bandolerisme va en augment. El virrei ordena que cada poble del Principat i comtats enviï un síndic a Barcelona a rebre instruccions. El rei recomana que el càstig dels fautors sigui exemplar.

Durant l'any 1615 la situació és veritablement caòtica. Els bandolers empresonats s'escapen amb la complicitat dels seus escarcellers i, si a això hi afegim que els bandolers capturen gent per demanar-ne el rescat (de 1.000 a 3.000 lliures), ens trobem realment en una situació força complexa. Durant els darrers mesos del govern del marquès d'Almazán, l'anarquia és gairebé absoluta arreu del país. Sense adonar-se'n, explica Reglà, bandolegen el mateix virrei, l'administració del qual està completament dividida entre nyerros i cadells. A la tarda del dimecres 14 d'octubre del 1615 va morir el virrei (Reglà, 1966, p. 148).

La persecució del duc d'Alburquerque i del duc d'Alcalà (1615 – 1621)

La mort del virrei no entrava als plans de Felip III, que encara no havia acabat de definir la seva política per fer front al fenomen del bandolerisme. Va escollir el duc d'Alburquerque, Francisco Fernández de la Cueva, com a substitut del marquès d'Almazán. Va governar el Principat durant tres anys: de principis d'abril del 1616 a principis d'abril del 1619. El duc d'Alburquerque arriba a l'abril i, al cap de poc temps, s'ha guanyat la confiança de l'oligarquia burgesa catalana (Reglà, 1966, p. 151). Les paraules del duc, un cop arribat a Catalunya, han estat repetides per molts historiadors:

En llegando a Barcelona acabaré de poner en galeras todo el principado” i “Guardaré las Constituciones que me pareciere y las demás no (Reglà, 1966, p. 151).

En arribar a Barcelona, el duc d'Alburquerque comença a actuar amb una energia imparable. El 2 de maig de 1616 alça un sometent general invocant:

lo miserable estat en què havem trobat esta província, causat per tantes quadrilles de ladres, bandolers, saltejadors de camins y altre gent facinerosa, que ab tant desvergonyiment van per ella, cometent y perpetran de cada dia mort, robos, incendis, plagis y altres atroces delictes, sense que per ningun ordinari se faça diligència alguna en la persecució d'ells, nos té tant lastimat que havem resolt fer per la reparació d'un tant notable dany totes les diligències possibles y entre altres, iseguint los Usatges de Barcelona y Constitucions de Catalunya, manar declarar sometent general... (ACA. Reg. 5.214, fol. 152)

En Trucafort ha estat empresonat, i amb la seva captura, el virrei diu que espera que així s'hagin eliminat els cadells i espera que aviat succeeixi el mateix amb els nyerros. Quan el duc d'Alburquerque va arribar a Catalunya el país estava ple de bandolers, però, amb les seves actuacions, la situació havia millorat força. Durant l'any següent, el 1617, el duc d'Alburquerque es veu obligat a adoptar noves mesures. A finals d'abril alça un sometent general i continua perseguint sistemàticament els bandolers fins que va deixar el càrrec (abril del 1619).

El nou auge del bandolerisme: el regnat de Felip IV

Durant el primer bienni del regnat de Felip IV, el bandolerisme català coneix una fase de calma aparent. Reglà explica que sembla que la causa d'aquesta davallada radiqui, exclusivament, en la persecució implacable que van dur a terme els dos últims virreis de Felip III, els ducs d'Alburquerque i el d'Alcalà. Els sometents es van succeint fins a l'estiu de l'any 1622. Tot i així la calma era només aparent: la política de força dels virreis Alburquerque i Alcalà no havia fet més que atacar el mal en la superfície, però no en les arrels. No és estrany, doncs, que, en cessar la persecució implacable i la política sense contemplacions contra els cavallers considerats com a fautors, el bandolerisme tornés a ressorgir. Ni els soldats ni els sometents generals, que periòdicament es van succeint, podran restablir la pau. Durant la primavera de 1624, el nou virrei, Joan Sentís, lamenta les actuacions dels germans Margarit per les comarques del Vallès i ordena tota mena de vigilància dels camins.

La quadrilla dels germans Margarit (1626-1627)

A l'inici de l'any 1626, el governador de Catalunya, Aleix de Marimon, comunica al rei que el comissari Pere Antich ha tingut una topada, a Vilanova de Sau, amb les quadrilles d'en **Serrallonga** (va començar la vida de bandoler l'any 1622, i es convertirà aviat en cap de quadrilla) i els germans Margarit, que aleshores eren el màxim exponent del bandolerisme català.

El mateix 31 de març, Aleix de Marimon va escriure al duc de Cardona per comunicar-li que la vegueria de Vic era el nucli de tots els mals de Catalunya. Afegeix que la culpa és dels barons i senyors dels llocs, que alimenten el bandolerisme, i acaba apuntant que ha rebut notícies que confirmen que en Serrallonga i els Margarit acaben d'ajuntar-se a Arbúcies. A inicis del mes d'abril del 1626, Aleix de Marimon va adreçar al rei un detallat informe sobre

en Serrallonga i la seva quadrilla. Anomena els llocs on acostumen a refugiar-se els bandolers i cita els principals factors (Reglà, 1966, p. 168). D'en Serrallonga en diu:

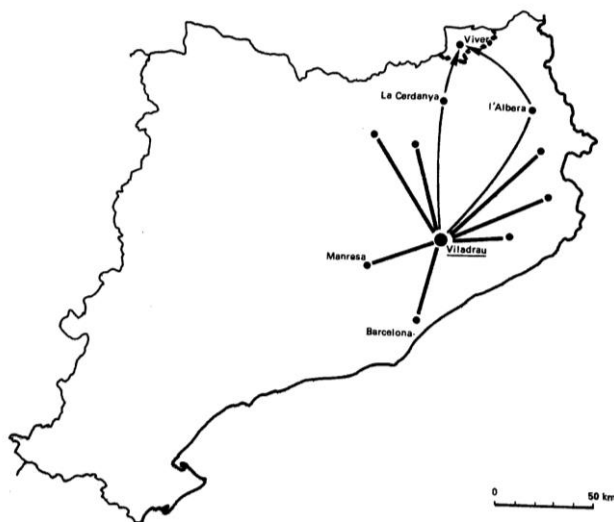
tiene su mujer y hijos y asiento en Carós, y labra una heredad de su cuñado, que es muchacho y sobre ella tiene asegurado el dote su mujer de dicho Serrallonga, que la posee y tiene ganados, viviendo en quietud y reposo, como si fuera un hombre muy pacífico, sustentando por allá su quadrilla y recogiendo los hurtos que haze. (ACA. CA. 260.)

La quadrilla dels germans Margarit era la més important de Catalunya en aquell moment, però a les acaballes de l'any 1627, la desfeta de la quadrilla dels Margarit convertia en Serrallonga en el nou i indiscutible cap del bandolerisme català.

En Serrallonga (1628-1633)³

Joan Sala —el cognom Serrallonga és de la masia on vivia la seva muller, Margarida, i on més tard viurà el matrimoni— és el bandoler que analitzarem a l'hora de parlar de quina ha estat la seva visió popular i de quina manera ha arribat el seu llegat als nostres dies.

Amb la mort d'en Serrallonga no acaba el bandolerisme català d'una manera definitiva. En Serrallonga representa el veritable cant del cigne del gran bandolerisme del Barroc i amb la seva execució s'acaben els caps de quadrilla capaços de sostenir lluites aferrissades amb les forces dels virreis. Les circumstàncies van canviant: Catalunya és escenari d'un conflicte internacional i, a la vegada, d'una guerra civil (1640-1659).

Il·lustració 2 Mobilitat geogràfica de Serrallonga. Font: Xavier Torres (1991), p.140

³ L'explicació extensa de la vida i les gestes de Joan Serrallonga es troba en el capítol dedicat a la mitificació del bandoler. Hem cregut convenient fer quatre pinzellades del personatge en aquest punt i desenvolupar-lo en el següent.

2.2.3.2. Bandolers, nyerros i cadells per Xavier Torres

Xavier Torres, un dels màxims estudiosos del fenomen del bandolerisme al nostre territori, afirma fermament que anys després de les primeres discussions sobre el bandolerisme, els estudiosos han après que el bandolerisme de l'època moderna, en qualsevol de les seves facetes i variants, demana una reconstrucció completa del seu context. Referint-se a l'obra de Joan Reglà, apunta que ara no seria gaire admissible o prou productiva una recerca sobre el bandolerisme a la manera d'*El bandolerisme català del Barroc*, llibre pioner, l'argument del qual es presenta com una enumeració de colles i bandolers que segueix un ordre cronològic.

Hem decidit dedicar tot un epígraf a comentar l'obra de Xavier Torres perquè entenem que, a dia d'avui, és l'historiador que té una recerca més àmplia i profunda del fenomen. Veure que les seves explicacions es contraposaran a les donades per Joan Reglà, les quals hem recollit al principi d'aquest capítol i que a través de les seves dues obres cabdals *Els bandolers* (1991) i *Nyerros i Cadells* (1993) farem una última revisió al fenomen del bandolerisme que es va produir, entre d'altres espais temporals, també durant els segles del Barroc.

El fil conductor del discurs de Xavier Torres és l'afirmació que el bandolerisme català del Barroc no és només una derivació demogràfica, sinó que va donar-se com a conseqüència de diversos factors molt més amplis, tan socials com polítics. En definitiva, el que vol mostrar-nos Xavier Torres és que el que entenem com al bandolerisme català del Barroc és, en realitat, un seguit de fenòmens que van coincidir en el temps.

Sota el concepte de "bandolerisme" s'hi amaguen, segons l'autor, tots aquests fenòmens:

Robatori o saltejament de camins, que és una vessant típica i perdurable / Bandolerisme de subsistència / Lluita de bàndols i guerres privades perfectament lícites segons l'ordenament jurídic de l'època / Exercicis regulat o extralimitat dels poders coercitius de la noblesa jurisdiccional / Desencadenament de marques i represàlies comunitàries no pas menys reglamentades o sancionades pel dre i pel costum / Autèntics conflictes o antagonismes socials dirimits per la via de les armes / La *faida* o revenja privada i parental / Mera delinqüència de baixa estofa o d'alt estament... (Torres i Sans, 1991, p. 16)

La historiografia entorn el bandolerisme neix a mitjan segle XIX en relació amb la recepció del Romanticisme europeu, els inicis de la Renaixença catalana i la recuperació dels estudis

històrics autòctons, i arriba fins als nostres dies. Aquesta historiografia ha experimentat oscil·lacions interpretatives en el temps:

Me atrevo, efectivamente, a presentar bajo una nueva faz y a la claridad resplandeciente de una nueva luz, el bandolerismo catalán de últimos del siglo XVI y principios del XVII, sin inquietarme de que en desagravimiento se me pague lo poco que hacer yo pues en desagravio de mi patria... ¡Vindicar a los bandoleros! ¡Hacer de ladrones de camino hombres de partidos, agrupados bajo una bandera política! Empresa es, dirá alguno de seguro.

Així començava Balaguer un capítol de la seva *Història de Catalunya* (1860/63, p.240), obra romàntica escrita per donar a conèixer el bandolerisme al poble, recordant-li els grans fets dels seus ascendents en virtut, patriotisme i armes i per difondre entre totes les classes l'amor al país i la memòria de les seves glòries passades (Torres i Sans, 1991, p. 17).

L'autor romàntic utilitza la mateixa idea en el drama *Don Juan de Serrallonga y los Bandidos de las Guillerías* (1858), que va popularitzar-se ràpidament. El romanticisme europeu havia preparat el terreny, sobretot després de l'acceptació i difusió de la novel·la històrica i de les obres de Manzoni, Byron, Hugo i Walter Scott, el recreador de Robin dels Boscos —una figura mítica rescatada paral·lelament per alguns capdavanters de la historiografia romàntica europea. La pregunta que ens formulem aquí i a la qual intentarem donar resposta amb aquest treball és la següent: **quina influència ha tingut la imatge d'en Robin dels Boscos de Walter Scott en la percepció d'aquests primers bandolers catalans?**

Per Xavier Torres, el Serrallonga de *Don Joan*, no només era un puntal en el seu gènere, sinó el nucli d'una argumentació política elaborada, i que coincidia amb allò que presentava la ideologia de la Renaixença i un cert liberalisme. Malgrat tot, aquesta dramatització dels bandolers no va gaudir de l'acceptació del públic general, no entenien que un lladre vulgar esdevingués el protagonista d'aquestes obres. L'obra de Víctor Balaguer, com ell mateix explicava, va ser molt criticada per presentar la figura d'un vulgar lladregot. Davant d'això ell postulava que l'objecte principal del seu *Don Joan* no era aquest personatge, sinó el dels nyerros “narros” i “cadells”, el de fer visible que aquests bàndols havien representat en la nostra història un paper polític, el de fer veure la lluita política de dues idees que havien tingut el seu teatre aquí a Catalunya com a d'altres parts (Torres i Sans, 1991, p. 19).

Un cop presentat el tractament que del bandolerisme i els seus personatges en va fer Víctor Balaguer, Torres cita, en les pàgines següents, un grup d'autors, historiadors i estudiosos

que o bé han definit el concepte o bé s'han centrat en algun dels personatges més característics:

- Joan Cortada és qui va salvar de les flames el procés instruït de Serrallonga, refusa que aquest fenomen tingui cap connotació política en les lluites de “nyerros” i “cadells”, i que no haurien estat en el fons, sinó simples *vendette* desfermades entre magnats.
- Antoni Bofarull, arxiver de la Corona d'Aragó i autor d'*Una Historia crítica de Cataluña* (1876-78), la qual sembla gairebé una rèplica de Balaguer, exclourà qualsevol interpretació política o social de les parcialitats o de les quadrilles, unes i altres conformades per “gente...de misma calaña...escapados de todos los oficios, algún calavera de familias acomodadas, valentones y desalmados, los cuales del mismo modo roban, amenazan y asesinan a nobles y municipalidades que a modestos colonos de las casas de labranza... Apodos u no más que apodos... son tan sólo las admiraciones que se dan a los distintos grupos de bandoleros” (Torres i Sans, 1991, p. 19).

La conclusió que n'extreu l'autor de la primera monografia veritable sobre el bandolerisme català, l'arxiver Julián de Chía no resulta menys contundent:

Seamos francos y no nos empeñemos por mero espíritu de provincialismo en querer justificar lo que no tiene justificación alguna. no queramos cubrir con el manto protector de la política las abominaciones de los bandos y las atrocidades de los bandoleros... la vida de todos ellos.... fue la vida del ladrón vulgar, la del facineroso descreído y cruel. (de Chía, 1888, p. 591-612)

Malgrat tot, segueix Torres, és simptomàtic que alguns detractors de Balaguer hagin acabat tard o d'hora per sucumbir davant la seva argumentació; o que hagin reformulat la hipòtesi balagueriana d'un bandolerisme de caràcter polític (Torres i Sans, 1991, p. 20):

- Antoni Bofarull. Explica Torres que s'embranchà en una dubtosa dissertació segons la qual el bandolerisme català de començaments del segle XVII no hauria estat, en definitiva, sinó una mena d'avançada de l'absolutisme francès i, en particular, dels designis expansionistes del maquiavèl·lic cardenal Richelieu.
- Joan Cortada. No amaga la seva convicció que el bandolerisme, originàriament, hauria tingut un mòbil eminentment polític, ja que no hauria estat, tal com imaginava

Balaguer, un enfrontament entre aristocràcia i democràcia, o entre liberals i absolutistes.

considero el asunto mucho más radical; lo tengo por de interés más universal, y no hago de los catalanes dos parcialidades con diferente idea cada una, sino una colectividad sola... No quiero decir más: no debo explicarme con más claridad, y únicamente añadiré que... fue una idea nacida aquí, y nacida muy en los principios del siglo décimo sexto... al impulso de causas muy diferentes... y que la prudencia y la sensatez aconsejan de no deslindar ni echar a vuelo...

Les tesis de Víctor Balaguer van ésser acceptades pel nacionalisme català quan aflorà a finals del segle XIX, i van poder trobar el seu lloc en els mitjans i van ser compartides, tant per conservadors com per republicans (Torres i Sans, 1991, p. 21).

A la segona meitat del vuit-cents les recerques folklòriques van prendre el protagonisme; era una activitat vinculada directament al primer catalanisme polític i la seva difusió. Balaguer prepara una versió del tradicional *Ball d'en Serrallonga*; Milà i Fontanals, en el seu *Romancerillo catalán* (1853, 1882), hi inclou la cançó de Serrallonga; Francesc P. Briz, a *Cansons de la terra* (1866), hi va rescatar la memòria d'un altre bandoler emblemàtic, en Bach de Roda de la guerra de Successió, i *El Cançoner d'Aguiló* (1900) recuperava dos romanços sobre Antoni Roca, un altre bandoler llegendari de mitjan segle XVI.

Tot plegat contribuïa a finals del segle XIX a popularitzar la figura i el simbolisme dels bandolers catalans.

La historiografia recent del bandolerisme català del Barroc, representada sobretot per les diverses monografies de Joan Reglà —aparegudes en els anys cinquanta i seixanta— imposarà una perspectiva diferent. Per Vicens Vives, en la figura del bandoler podem veure-hi el català dissident, l'home que prepara la gesta de 1640. Tot i així Reglà no hi està en sintonia i argumenta que:

la majoria actuaven tal com declararen els membres de la quadrilla d'en Serrallonga en el seu procés: fer tres o quatre robatori i uns quants ducats i retirar-se després” “És molt probable que els homes del temps no s'adonessin del que representaven, en realitat, les dues faccions (nyerros i cadells) ... donat el clima d'exacerbació passional de l'època, nyerros i cadells equivalien al que avui podria ésser una divisió dels habitants d'una ciutat entre els fanàtics de dos equips de futbol... (Torres i Sans, 1991, p. 22)

Aquesta comparativa entre els nyerros i cadells, com l'enfrontament entre dos equips de futbol, és recurrent en molts dels articles i dels llibres que hem utilitzat en aquesta recerca, la majoria dels quals desmenteixen que sigui així.

Torres afirma que en aquest repàs historiogràfic no es pot ometre l'aportació de Pierre Vilar, amb la seva obra *Catalunya dins l'Espanya moderna* (1962, p.298-307). De la mateixa manera que Vicens Vives i Joan Reglà, Pierre Vilar conclou que:

El bandidatge català és... a la fi del segle XVI, cosa del temps sorgida de les circumstàncies econòmiques generals...; sigui la “revolució dels preus”, les dificultats del comerç mediterrani, els canvis experimentats per l'estructura industrial i la decadència subsegüent de les corporacions urbanes, sigui les repercussions de la sentència arbitral de Guadalupe - on Vilar hi anirà a cercar alguns dels principals filons del bandolerisme tant aristocràtic com popular del Barroc - o “la contradicció...entre l'estructura social establerta...a Guadalupe i... un excés d'homes i d'energies”. Matisa la noció de sobre població. (Torres i Sans, 1991, p. 23).

Una cosa sembla segura: el bandolerisme català del Barroc no seria el resultat únic del malestar agrari. Tot i així, tampoc cal entendre'l només com una guerra social vinculada als grans conflictes de classe del segle XV.

Poc després de la publicació de l'obra *Els bandolers* de Xavier Torres, es va publicar el treball de Núria Sales: defensa l'existència d'una noblesa rural o pirinenca arruïnada o decadent; el seu “Senyor de Nyer sense els nyerros”, prototipus de senyor bandoler muntanyenc. Sales també suggereix que allò que solem conceptuar com a bandolerisme aristocràtic del Barroc no hauria estat, en realitat, sinó un reflex de les tradicionals polítiques i militars dels senyors jurisdiccionals, plasmades en múltiples bandositats i d'altres modalitats de mobilitzacions armades o recurs a la violència, però progressivament intolerades i perseguides —“criminalitzades”— pels representants de la Corona (Torres i Sans, 1991, p. 24).

Un dels factors que cal tenir present a l'hora de parlar del bandolerisme és que, en tractar-se d'un fenomen històric remot i alhora recurrent, tal com comenta Torres, fer-ne una periodificació és complex i no està exempt de riscos o possibles distorsions. El primer interrogant que cal plantejar-nos és: “Fins a quin punt el bandolerisme català dels segles XVI i XVII constitueix veritablement un fet nou o sense precedents? A més, és possible discernir

cap diferència o contrast entre les acaballes de l'època medieval i els inicis del temps modern?" (Torres i Sans, 1991, p. 31).

Seguint la conjuntura que ja hem presentat amb el treball de Núria Sales, el discurs de Torres hi està en sintonia. La reputació dels bandolers catalans va construir-se al llarg del segle XVI; la persecució de la qual fugien i les seves gestes van quedar plasmades a les universitats catalanes, als relats dels viatgers i en algunes cròniques. No només apareixen en els documents acadèmics, sinó que, tant els literats com els dramaturgs castellans, ja es fixaren en la figura del bandoler català del segle XV; Antoni Roca, gràcies a Lope de Vega, va convertir-se en el primer nom de la llegenda. Aquesta dinàmica va continuar fins a arribar al segle XVII, quan entren en joc els viatgers, ja que viatjar en aquella època encara era considerat una temeritat i els bandolers una obsessió. Era l'època de Rocaguinarda i Serrallonga, la memòria dels quals ha arribat als nostres dies gràcies a la literatura i al folklore.

Tot i així, no podem confirmar, segons Torres, que el bandolerisme medieval fos menys virulent; el bandolerisme anterior era de subsistència i gairebé endèmic. Era habitual que prínceps i magnats reclutessin malfactors i bandejats, la qual cosa es traduïa en regions senceres plenes de saltejadors o bandits. La guerra dels Cent Anys ha estat considerada unànimement com una de les grans efemèrides del bandolerisme europeu de tots els temps (Torres i Sans, 1991, p. 32). Per això, durant la Catalunya medieval ja s'havien conegut totes les variants del bandolerisme. Una de les particularitats en l'estudi del bandolerisme català medieval és la inexistència d'una investigació profunda de les quadrilles, zones d'actuació i periodització. Tanmateix, sí que ens han arribat força exemples de bandolerisme senyorial; la violència de castlans i petits cavallers contra la pagesia i els seus béns no era un fet nou que trobava una forta resistència de la pagesia armada. L'autor segueix explicant que aquesta reacció camperola va prendre un aire d'autèntic bandolerisme "social".

Segons Torres, tot sembla indicar que si la llarga història del bandolerisme català ha tingut mai una vessant genuïna de bandolerisme "social" —seguint la línia suggerida per Hobsbawm— aquesta hauria estat, sens dubte, la lluita protagonitzada per la pagesia radical, antifeudal, en les darreres dècades del segle XV, període marcat pel conflicte amb França i la voluntat de recuperar els comtats dels Rosselló i la Cerdanya. El bandolerisme de la postguerra es caracteritzarà per les venjances particulars i la discussió dels nous equilibris

locals per ressorgir de la guerra, les disputes intersenyorials i les guerres de bàndols, exactament el que trobarem durant el Barroc.

La periodificació suggerida per Joan Reglà, i que hem comentat en l'apartat anterior, dibuixa una corba ascendent: la fase inicial amb Carles V, l'etapa de consolidació amb Felip II, el cant del cigne a inicis del segle XVII amb els bandolers llegendaris com Rocaguinarda i Serrallonga, i la davallada del fenomen després de l'execució d'aquest últim. L'anàlisi que fa Torres d'aquesta temporització coincideix amb les fases del moviment de la població catalana al llarg dels segles XVI i XVII. Malgrat tot, segons Torres, els paral·lelismes entre demografia i bandolerisme tampoc no haurien de ser exagerats. De fet, afirma, no disposem pas, ara com ara, de cap evidència xifrada o estadística sobre l'evolució i densitat del bandolerisme en el decurs dels segles XVI i XVII.

La geografia del bandolerisme català

La tradició geogràfica, explica l'autor, ha remarcat repetidament el contrast mediterrani, entre una plana —amable i acollidora— i una muntanya —més aviat pobra, i obligada periòdicament a foragitar turbulentament els excedents de població cap a la terra del pla o el litoral. La muntanya ha estat reducte de llibertat; allunyada, per ser inaccessible, de les interferències estatals, ha estat el refugi predilecte de tota mena de maquis i fugitius. L'associació entre bandolerisme i muntanya serà represa de Joan Reglà (Torres i Sans, 1991, p. 45).

Pierre Vilar, anota Torres, ja escrivia, però, que si hi ha cap geografia específica del bandolerisme, a diferència del que pugui semblar per tot el que hem anat anotant en els paràgrafs anteriors, no és pas ben bé pirinenca o muntanyenca:

No es tracta solament de muntanyencs que tallen carreteres: hi ha bandolers a la plana de Lleida, als boscos del voltant d'Igualada, als primers pendents del Montseny, a la baronia de Montbui, a les portes de Barcelona. (Vilar, 1973, p. 242-243).

És dubtós, afegix Torres, que la muntanya catalana del Barroc hagi estat una rèplica exacta del món muntanyenc mediterrani. Vilar apuntava també que si la muntanya catalana ha estat l'expressió de cap “vessament” muntanyenc, caldria cercar-lo, si de cas, a l'entorn de les altituds mitjanes del país, com ara el Montseny, abans que no pas a les altes valls pirinenques (Torres i Sans, 1991, p. 47).

Si ens fixem en la zones habituals on actuaven els saltejadors de camins, és obvi que es situaven al voltant dels recorreguts comercials, sobretot el camí de Lleida a Barcelona (amb Cervera, Igualada i Martorell), el de Barcelona a Perpinyà (amb la Plana de Vic i Puigcerdà) i la ruta litoral del Vallès, la Selva i l'Empordà. Alguns dels trams intermedis d'aquestes rutes també eren objecte habitual de saquejaments, sobretot la zona de Molins de Rei, Cornellà i Hospitalet i, sobretot, entre Barcelona i Hostalric —al coll de Montacada on Rocaguinarda i Serrallonga també van realitzar assaltaments. Més cap al nord, la zona de Granollers, la Roca del Vallès, Sant Celoni —la zona del Montseny. Amb aquesta explicació, Torres vol mostrar que tot aquest bandolerisme s'allunyava de la zona pirinenca i prepirinenca, a diferència del que en un primer moment apuntava Joan Reglà, quan situava el bandolerisme del Barroc a la zona fronterera pirinenca: els capitostos sorgeixen tant a la muntanya com al pla. El territori, situat entre Manresa, Barcelona i Vic, era l'indret de naixement de molts caps de bandolers —sobretot la zona del Collsacabra, les Guilleries i el Montseny. Una altra zona a destacar és el Camp de Tarragona.

Les guerres privades

Originàriament *bandoler* designava el seguidor d'un bàndol i no serà fins al segle XVII i sobretot el segle XVIII que s'associa el terme a saltejadors de camins o malfactor rural, i pot assimilar-se massa sovint i, a vegades, erròniament, bandoler i lladregot. Per tant, i tal com anota Xavier Torres, no tots els bandolers catalans del Barroc haurien estat, si o si, saltejadors de camins o haurien format part d'una quadrilla organitzada. En ocasions es tractaria de seguidors d'una parcialitat o, fins i tot, simples vassalls mobilitzats per força pels seus senyors; aquests bandolers poden amagar una facció de rebel·lió antisenyorial. Paral·lelament, molts expulsats de Pau i Treva de Déu,⁴ fossin quines fossin les seves raons, van veure's, gairebé obligats, a saltejar camins per tal de sobreviure. És justament aquí quan la diferència o distinció entre home de bàndol i saltejadors de camins no era excloent. Ja a l'època medieval, *bandoler* era sinònim de *saltejadors*, segurament perquè els partidaris d'un bàndol, molt sovint, acabaven practicant bandidatge pels camins.

---

⁴ Als segles XI, XII i XIII era una institució eclesiàstica que, amb cooperació del poder civil, reglamentava uns determinats períodes de descans en les ininterrompudes guerres privades.

A Catalunya les guerres privades aristocràtiques eren freqüents a principis del segle XVI; els Usatges de Barcelona⁵ contempnen esmenes, la contesta i el desafiament a l'adversari. En relació amb aquesta conflictivitat el moviment de Pau i Treva de Déu, tenia com a finalitat principal restringir aquestes pràctiques (Torres i Sans, 1991, p. 69).

La venjança, la reputació i l'honor familiar sovint són el tret que donaran inici a aquests conflictes privats i que seran imperatius dels catalans del Barroc, alhora que durant el Segle d'Or apareixeran en nombroses obres de protagonistes catalans, tot i que no es tractarà només d'estereotips literaris d'autors forans (Torres i Sans, 1991, p. 74).

- Cervantes. Recalca la dualitat del tarannà català: “gente enojada, terrible; pacífica, suave; gente que con facilidad de la vida por la honra”.
- Tirso de Molina. Esmenta tant l'honor com de la revenja de sang: “Ninguna nación más conservadora de las amistades, ninguna más difícil en soldar sus quiebras; allí nació la venganza y de allí se desterró la reconciliación, iguales en esta parte nobles y plebeyos, rústicos y cortesanos”.
- Melo. Afirma que la revenja era independent de la classe social: “los labradores y gente del campo, a quien su ejercicio en todas provincias ha hecho llanos y pacíficos, también son oprimidos de esta costumbre; de tal suerte, que unos y otros, todos viven ocasionados a la venganza y discordia”.

Nyerros i Cadells

Una de les divisions que tradicionalment s'ha fet de la Catalunya bandolera del Barroc és mitjançant les faccions de nyerros i cadells. Al segle XVIII la historiografia relacionava els nyerros com a francòfils (mentalitat feudalitzant dels cavallers de muntanya) i els cadells com a hispanòfils (afirmació del poder monàrquic); o el que és el mateix, entre els defensors dels privilegis de la noblesa i els defensors dels drets de les ciutats.

On hem de buscar l'origen d'aquestes bandositats? Xavier Torres (Torres i Sans, 1993) explica que del bàndol dels cadells ja en tenim notícia al segle XVI: es tracta del bàndol particular entre Galceran Cadell àlies Bastard Cadell —germà de Joan Cadell, senyor d'Arsèguel— i el Guilla —una família establerta a la Seu d'Urgell.

---

⁵ Aplec de normes jurídiques de diferents procedències recollides des del segle XII en els repertoris de la Cort Reial de Barcelona i en col·leccions de juristes.

El nom de *nyerros* també designava, inicialment, els seguidors i bandolers d'una de tantes parcialitats locals de l'època i, de vegades, els vassalls i habitants del lloc de Nyer, que pertanyia als Banyuls. A inicis de l'any 1581 "los de la quadrilla de Thomàs Banyuls" romanien assetjats pels sometents locals en el castell de Nyer. Hom no sembla dir-ne, encara, *nyerros*. Però entre els bandolers de Banyuls d'aquesta època, i al costat dels Pere Màrtir, "de Anyer", "lo Sastre de Nyer" o "lo Hoste de Anyer", ja hi figurava un tal "lo Nierro de Sant Pere".

Aquestes parcialitats ja eren generals a començaments del segle XVII. Torres ens explica que les vicissituds de nyerros i cadells no són externes a l'evolució general del bandolerisme català en el transcurs de les primeres dècades del segle XVII. De fet, nyerros i cadells no van extingir-se fins que va acabar la guerra de Separació, moment en què el nom del dos bàndols va ser desbancat pels partits contraris al conflicte. I és en aquest moment que proliferaren els anomenats "miquelets d'Espanya" i "miquelets de França" o "de la terra".

Senyors i bandolers

La gente quiere tanto a todos los bandoleros que antes de salir del lugar en su persecución, les avisan; sacarlos de Cataluña téngolo por imposible (Magistrat de l'Audiència, 1614).
(Soler Terol, 1909, p. 51)

Xavier Torres utilitza aquesta cita per explicar que la solidaritat cap als bandolers podia venir donada per la simpatia popular de la qual gosaven, o bé pel temor de les represàlies o coacció en cas de no donar-los suport. A diferència de l'anomenat bandolerisme "social" introduït per Hobsbawm, però, les quadrilles catalanes recaptaven favor i complicitats entre tota mena d'estaments (Torres i Sans, 1991, p. 103).

Les guerres del segle XV deixen van deixar canvis en l'estructura social del camp català. Les mesures adoptades per Ferran II per tal d'establir la pau, sobretot amb la sentència arbitral de Guadalupe,⁶ van suposar una sanció per la Catalunya Vella o la Catalunya dels masos; contràriament. Aquesta sentència va consolidar, va consolidar un sector de la pagesia benestant, el qual podia fer front a les pressions feudals i es va veure beneficiat per la cessió del domini útil de les terres. La conjunció de tots aquests fets va esdevenir l'inici de la

---

⁶ Conjunt de disposicions dictades per Ferran II, l'objectiu de les quals era promoure la pau. Amb elles es posa fi als mals usos (drets exercits pels senyors sobre els pagesos de remença) i altres abusos i s'hi estableix el contracte d'emfiteusi.

davallada de la petita noblesa rural. Torres afirma que el bandolerisme senyorial s'hauria convertit en la sortida d'una noblesa arruïnada i decadent, i que el botí de les quadrilles podria significar, molt sovint, una solució per millorar les rendes precàries (Torres i Sans, 1991, p. 107). Per totes aquestes raons, si el bandolerisme a vegades ha sigut sinònim de guerres privades i de conflictes entre senyors per raó de rendes i jurisdiccions, aleshores podem afirmar que senyors, vescomtes i cardenals de tota mena podien haver actuat com a bandolers.

Un dels elements més importants i que cal tenir en compte a l'hora de referir-nos al bandolerisme català del Barroc és el nombre de fautors que tenia. És a dir, sense la complicitat i l'ajuda del poble, de ben segur hauria estat fulminat molt més ràpidament. Ajuda tal com amagar-los, oferir-los menjar, donar-los armes... comptaven, fins i tot, amb una xarxa d'intermediaris encarregats de fer circular el botí dels bandolers. Sense tota aquesta ajuda, els bandolers no s'haurien pogut sostenir ni en les quadrilles ni en el temps. Aquells que donaven suport són els fautors. Les fautories podien tenir origen en la simpatia o la solidaritat i la distinció que en fa Xavier Torres (Torres i Sans, 1991, p. 120) és la següent:

La família. Torres cita aquí Serrallonga. Ell i altres bandolers de la seva colla solien refugiar-se en els termes de Rupit i Susqueda, a Viladrau i a Taradell, a Vilanova de Sau i Querós, a Tavertet i a Sau.

Les masies locals. Entre els fautors habituals de Serrallonga hi trobem els pagesos, llenyataires, homes de bosc i muntanya i els masos de les contrades i rectories de Querós, Susqueda Requesens, Castanyadell, Castanyet o Cantallops. Alguns rectors, a més de proveir-los de menjar, també haurien actuat com a espies de la quadrilla. Així ho explicava Joana Massissa, la companya de Serrallonga en el procés judicial

no tant solament nos recullia en sa casa y rectoria, però encara nos portava...què menjar i què beurer al bosch, y també en algunes ocasions quant nos portava al bosch provisions nos avisava que la persecutio exia contra nosaltres.

Les dones desvalgudes. És una categoria de còmplices que apareix de manera reiterada a les fonts. El cas de les dones desvalgudes, vídues sobretot, es prestaven a ocultar el botí de petits roboratoris, a acollir els bandolers, a proveir-los de menjar o a fer-los altres serveis, com ara la bugada.

I doncs...?

El bandolerisme ha estat la sortida obligada i desesperada o bé d'una pagesia miserable o les quadrilles han pogut ser el recurs de determinats grups socials benestants, cosa que els servirà per posicionar-se socialment. No podem perdre de vista, afegeix Torres, que molts bandolers de l'època s'allunyen del mite de Serrallonga, el qual, com ja hem vist, es va convertir en l'estereotip literari de l'època; un estereotip més aviat castellà que no pas català. A primera vista no sembla que el cap de quadrilla gaudeixi de més avantatges que els seus membres, ni que hi hagi una diferenciació social interna. El repartiment del botí era equitatiu. La formació de la quadrilla era merament rural, però també hi ha bandolers, minoritaris, arribats d'oficis urbans, sobretot relacionats amb el món tèxtil. A vegades també hi trobem població que s'ha arruïnat i està en la misèria i troba en el bandolejar un mecanisme de subsistència.

No hi ha un nombre de bandolers exactes en cada quadrilla i oscil·len entre la mitja dotzena i el mig centenar. A més a més, era habitual que es dividissin i es tornessin a ajuntar segons les necessitats de cada moment. Una de les preguntes que ens plantegem en aquest moment és de quina manera podem discernir entre uns i altres bandolers. Torres explica que l'autèntic bandoler utilitzava pedrenyal i que, encara que no tots els bandolers tinguessin el seu, se'l deixaven entre ells.

La mobilitat geogràfica també és una característica de les quadrilles catalanes del Barroc; Serrallonga n'és una excepció, perquè sembla que la seva mobilitat no era gaire elevada. Les fautories senyoriales eren les que van facilitar que bandolers com Rocaguinarda, Trucafort o Serrallonga poguessin actuar al llarg d'una dècada.

Recuperant el "bandoler social" de Hobsbawm, amb el qual hem començat el capítol, ens adonarem que els bandolers catalans del Barroc no s'adiuen amb les característiques que l'historiador ens en presentava, ni amb les del bandidatge de subsistència, encara que, com hem apuntat en alguns casos, sí que hi havia bandolers que havien trobat en aquesta activitat una via de subsistència. L'actitud dels bandolers havia de mantenir-se en equilibri entre la revenja, les amenaces i la crueltat, i la violència excessiva. Alguns personatges, però, duïen a terme un acarnissament amb les seves víctimes que molt s'allunyava de la rivalitat de faccions o el bandidatge. L'autor afegeix, en relació amb la violència i amb les víctimes dels bandolers, que entre les nombroses víctimes de Serrallonga que es troben en el seu procés,

hi figuren els noms d'un pastor, uns quants traginers, un parell de segadors, dos o tres pagesos, un polvorer, i alguns batlles locals i oficials reials (Torres i Sans, 1991, p. 145).

La fi d'en Serrallonga i l'inici del final del bandolerisme català

Molts estudiosos coincideixen que el breu regnat del duc d'Alburquerque (1616-1619) va ser decisiu per al bandolerisme català. Es va iniciar la davallada del fenomen, que es va veure accelerada i va ser consumada abans de la guerra de Separació (1640-1659). L'autor segueix explicant que la clau de l'èxit del duc d'Alburquerque era el suport que va tenir a les ciutats, que culpaven les accions bandoleres del seu malestar i les seves dificultats econòmiques.

2.2.3.3. És el bandolerisme català un fenomen pròpiament del Barroc?

Per què Catalunya era un cau plegat de bandolers? Quina o quines eren les facilitats que s'hi presentaven? Una de les raons principals era per la quantitat d'amagatalls que els brindaven les muntanyes que cobreixen bona part del territori. Un altre dels al·licients dels bandolers era que per Catalunya sovint hi circulava l'or i la plata que venien d'Amèrica, amb destinació a diversos països d'Europa.

Joan Reglà va ser un dels primers autors a parlar del *Bandolerisme català del Barroc*, que tal com hem vist, va ser una obra que va marcar una fita en els estudis del bandolerisme a Espanya.

L'obra de Sebastià Sorribas (Sorribas, 1990) és un text idoni per tal de poder fer una primera aproximació al món del bandolerisme, conèixer-ne les característiques més rellevants i apropar-nos als personatges més temuts per les autoritats al llarg dels segles XVI i XVII, tant a territori català com arreu del territori europeu des d'un punt de vista diferent al donat fins ara per Reglà. Sorribas defineix un bandoler de la següent manera:

Un bandoler era el qui formava part d'un bàndol armat, comandat per un cap, que tenia l'ofici de robar. Pla i curt, que aquests bàndols es dedicaven a "alleugerir" la bossa dels qui la duïen més o menys plena. (Sorribas, 1990, p. 6).

Afirma que el bandolerisme no és ni un cas concret de Catalunya —ni tan sols ho és als països de la Mediterrània— ni de l'època moderna. L'autor explica que aquest fenomen ha existit al llarg de la història en moments de gran crisi econòmica i social, en algun indret o altre. Un dels aspectes que salten a la vista és que alguns capitans de bandolers que tingueren un nom en el seu temps, un cop morts —la majoria de vegades joves i de mala manera— han

esdevingut personatges populars i s'han arribat a convertir, en ocasions, en autèntics herois. Aquesta admiració per part de la gent del poble es pot explicar en el fet que, malgrat que no sempre repartien el botí entre els més pobres, robaven als més rics, amb la consegüent persecució per part de les autoritats. Cal sumar-hi que el bandolerisme acostuma a aparèixer en períodes de tensió social i econòmica en un territori; tenint això en compte, no és gens estrany que la majoria del poble veiés amb bons ulls aquells qui s'atrevien a plantar cara, encara que fos en forma de robatori, als qui s'enriquien enmig de la misèria.

D'altra banda, Ricard García Cárcel va redactar un dossier (García Cárcel, 1985) que pretén servir de punt de partida per a un replantejament historiogràfic del tema del bandolerisme. L'objectiu d'aquest dossier va ser desmitificar el fenomen que havia estat mitificat pels historiadors anteriors. En aquest treball hi van participar alguns dels millors especialistes actuals del tema, com Núria Sales i Xavier Torres. En els seus articles matisen el significat que tradicionalment s'ha donat al bandolerisme català i coincideixen a considerar-lo com una mostra de la guerra privada que va caracteritzar les relacions feudals de l'època moderna.

García Cárcel és el primer autor que es centra en l'etimologia del terme *bandoler*. En *El bandolerisme al llarg de la història*, realitza una revisió de la historiografia sobre el bandolerisme català, amb la qual cosa pretén demostrar les variacions d'enfocament conceptual i metodològic (García Cárcel, 1985, p. 30). A principis del segle XX es va produir la capitalització nacionalista del tema. L'historiador que millor ho va representar va ser Soler i Terol, autor de la biografia de Rocaguinarda. Segons ell, explica García Cárcel, els bandolers eren la protesta armada contra el poder central i volien la independència de Catalunya. El gran problema de la historiografia nacionalista, abocada a donar una explicació unitària del bandolerisme com un fenomen nacional, ha estat en la divisió intrínseca d'aquest en faccions: els nyerros i els cadells.

Existí realment un bandolerisme català del Barroc? (Sales 1987). Sota aquest interrogant, Núria Sales inicia el seu article reiterant que, sota constatacions que s'han anat fent al llarg dels anys i que s'han acceptat com a hipòtesis, s'ha donat per certa aquesta afirmació sense que se n'hagin fet els matisos pertinents. Aquesta matisació, diu, cal fer-la tant en el vocabulari —en què els termes *bandolers* i *bandolejar* tenen un sentit molt diferent al que s'ha utilitzat contemporàniament— així com en el sentit geogràfic, ja que no només Catalunya va ser terra de *mals hòmens* i *males gents*, sinó que d'altres extenses regions

europées van ser-ne escenari. A continuació adjunto una reflexió que fa l'autora de l'article i que crec que dona resposta a la pregunta que l'encapçala:

La pregunta pot semblar retòrica: la inseguretat de la que parlen els viatgers, les grapes de bandolers que pengen dels arbres, les quadrilles que baixen de muntanya cada primavera amb el desgel, els amagatalls de cases de pagès on l'amo buscava refugi - sovint en va - a fi que els bandits no l'anessin socarrimant de viu en viu fins que confessava on tenia les unces, les bandositats nobiliàries, les pragmàtiques contra pedrenyals, les moltes proclames dels virreis, les diverses quadrilles repertoriades, les suposades connivències d'aquestes amb protestants francesos o corsaris berberescos o sublevats moriscos, els escrits d'aquells temps que quan parlen de bandolerisme és per dir que ha augmentat extraordinàriament, les "Unions contra bandolers", les xarxarades ocasionals, les llargues llistes de gitats de pau i treva (però, ¿qui ens diu que tots fossin bandolers?), les polèmiques vuitcentistes entorn els bàndols de nyerros i cadells (¿francòfils i hispanòfils? ¿defensors de la noblesa i defensors de viles i comuns?), el bandolerisme nobiliari com a conseqüència del suposar empobriment d'una noblesa suposadament mancada de càrrecs i horitzons, el subsegüent bandolerisme popular, Sant Francesc de Borja, virrei de Catalunya, encomanant misses per l'ànima dels bandolers a qui ja fet penjar "...en llegando a Barcelona acabaré de poner en galeras todo el Principado" del virrei duc d'Albuquerque l'any 1616, els castells enderrocats, "els bandolers són més senyors de la terra que no el Rei", exclamació del bisbe de Vic el 1615... ens són prou familiars i corresponen a indiscutibles realitats. Com ho són, els testaments fets abans d'emprendre el viatge de Barcelona a Girona (però això, Reglà ho explica del segle XIX), el "cada dia me traen cargas de bandoleros muertos y vivos" del mateix virrei d'Albuquerque [...] Com són familiars també les explicacions que s'hi han buscat: sobre poblament d'una muntanya desbordada, fenomen general mediterrani, revenja contra l'estat, "lladrunyets de la Gascunya - en Catalunya", o encara "la mancança d'un ideal nacional", la decadència: "la decadència que en terres castellanés produeix el pícaro, a Catalunya produeix el bandoler." (Sales, 1987, p. 56).

Seguint amb la seva reflexió, es fixa en la imatge que ens ha arribat d'aquests personatges a través dels autors literaris com Lope de Vega, Tirso de Molina, Vélez de Guevara o Francisco de Rojas, que varen presentar imatges estereotipades i edulcorades dels bandolers: el bandoler d'origen noble i nobles motivacions, que se'n fa per venjar pare o germans o per altres qüestions d'honor. Un dels casos més coneguts és el de Cervantes, que fa aparèixer Rocaguinarda en una trobada amb Don Quixot i Sancho Panza; també fa parlar les despullades víctimes. Abans de la topada, i havent fet nit enmig d'un bosc tot travessant

Catalunya, Sancho Panza ensopega a les fosques amb tot de cadàvers que pengen dels arbres: “...por donde me doy a entender que debo de estar cerca de Barcelona”.

La presència dels bandolers catalans a les obres de la literatura castellana d'aleshores va ser una realitat que apareix reflectida en escassos romanços catalans de l'època o poc després. A més a més, segueix Sales, l'antítesi entre la imatge dels escriptors castellans i la dels catalans de l'època és evident en fragments com els següents:

“ploren les minyones - ploren de tristor” vs. “Fugiu tots prests a la guerra - a bon matar” // “Serrallonga y demás lladres -desenganyeu-vos del món i escarmenteu a les barbes- de mi trist del Pocasón” // “Trucafort y Tallaferro - no teniu bon pensament - lo hu cadell y laltre nyerro - perquè no haveu pres desterro?” “Quan baixes de la muntanya, valent Roca - com si una roca del Montseny baixara”, del rector de Vallfogona vs. “Guardeu-vos de les tenalles - foguejants, que són molt cruets - guardau que vostres carns nues - prest no paguen vostres falles” // “Fugiu cases de pagesos - i de capellans i frares - de compares i comares, que us voldrien morts o presos”? (Sales, 1987, p. 57).

En el seu article, Núria Sales exposa exemples del dibuix tan allunyat de la realitat que s'ha fet d'alguns dels bandolers catalans més reconeguts: Trucafort (Gabriel Torrent de la Goula) és un personatge del tot allunyat del tòpic del bandit popular, del bandit de nobles sentiments, mogut per raons d'honor —de renom idèntic a un Truquefort que actuava al comtat de Foix. Segueix la seva explicació afirmant que tampoc hi ha res d'heroic en les inculpacions que apareixen en el procés de Serrallonga: quatre dotzenes d'assassinats, de traginers, pagesos, marxants i altra gent modesta, més de dos-cents robatoris, segrests per rescat, peus socarrimats, pallisses i collites cremades, bous morts i nassos tallats a pagesos que havien participat en algun sometent o que els havien negat el pa i la sal. De la lectura del procés, Reglà, el principal biògraf de Serrallonga, comenta: “... cansa i repugna la successió de robatoris, de segrests de persones per a obtenir-ne rescats —composicions, en diuen ells— i homicidis”.

Per tal de donar consistència a la seva hipòtesi i fugir d'aquestes veritats que han estat acceptades sobre el fenomen bandoler com a quelcom característic del Barroc català, Núria Sales recorre al sentit etimològic del terme: si mirem diccionaris francesos del segle passat, veiem la paraula *bandoulier* o *bandolier* descrita com d'origen castellà. Però, si mirem diccionaris francesos dels darrers vint anys, trobem que les fan derivar (o accepten com una

de les hipòtesis més compartides) del català *bandoler* i és que, mentrestant, s'ha publicat l'obra de Joan Coromines.

Coromines havia llegit les històries de Rocaguinarda i Serrallonga, fa venir el castellà *bandolero* (que troba esmentat per primera vegada el 1542), el gascó *bandoulé* i el francès *bandoulier* del català *bandoler* (si bé aquest darrer vindria alhora del castellà o de l'aragonès *bando*).

Bandolero, salteador...tomado del catalán bandoler como consecuencia del gran desarrollo de las banderías y luchas civiles en la Cataluña de los ss. XV-XVII que defenesaron en bandolerismo el catalán bandoler, 1455, deriva de “bàndol”, facción, tomado a su vez del castellano o aragonés, bando... De Cataluña, “tierra clásica del bandolerismo en el siglo XVII” pasó el vocablo a todas las lenguas europeas. (Sales, 1987, p. 59)

L'autora segueix explicant que en textos francesos del 1466 associen *bandoliers* a *larrons, renyers et blasfemeurs*, mentre que textos catalans fan servir *bandoler* en aquell sentit primigeni destacat per Coromines. *Bandoler* i *bandolejar*, en els escrits del segle XV, són molt associats específicament a les lluites entre senyors. Lluites cròniques, lluites en les quals els vassalls havien de seguir, lluites que més endavant serien anomenades retrospectivament *guerres privades*, de les quals *bàndols* o *bandos* eren sinònims. Sales confirma que, d'aquests bàndols, en podria provenir el que avui dia coneixem com a bandolers.

Seguint aquestes afirmacions, *mals homs, males gens, lladres de pas* són expressions utilitzades en el sentit del que ara en diríem bandolers. *Bandits*, en textos andorrans del segle XVI, en textos reials i virreials de tota la primera meitat d'aquell mateix segle XVI. Quan Francesc de Gelabert passa revista als mals que causen els bàndols entre cavallers, a principis del segle XVII encara, no utilitza tampoc el mot *bandoler* en el sentit familiar de saltejador —ni gaire tampoc en el sentit antic—: els homes de bàndol són els *soldados* del cavaller, i si aquests *soldados* van per mal camí, es transformen en *ladrones* o en *delados* o en *facinerosos*. Sales afirma que som nosaltres els qui, automàticament, llegint testimonis del segle XIV-XVI, traduïm i transcrivim sovint com a *bandolers* el que els contemporanis deien d'una altra manera (Sales, 1987, p. 58-59).

Per tant, segueix l'autora, *bandolejar* o *bandoler* no significava quelcom que volgués dir bo; *bandolejar* era fer la guerra *privada*, per tant, i amb tot el que hem anat veient al llarg d'aquestes línies, la guerra entre senyors o comunitats, a diferència de la guerra entre

sobirans. Aquest dret de “bandolejar” atorgat als senyors s’oposa al de les viles i ciutats, en alguns casos, i al dret d’alçar algun sometent per prendre represàlies per compte propi, documentat sovint al segle XIII i XIV (Sales, 1987, p. 60) .

L’evolució de l’ús de *bandoler* en el sentit actual comença a observar-se a la segona meitat del segle XVI. Per tant, segons Núria Sales, el bandolerisme català no va conèixer el seu apogeu en els segles XVI i XVII, ni en l’antic ni en el nou sentit de *bandoler*. Tot i així, a Catalunya, sembla que encara es reservava la paraula *bandoler* a la gent d’armes mobilitzada per senyors laics o eclesiàstics amb dret a mobilitzar-ne. Es continua parlant de *mals homes* o *lladres de pas*, *saltejadors fascinerosos*, *delats*, etc. quan es fa referència a aquells que també seran anomenats bandolers a partir de la dècada del 1560: és com a *lladre de pas* que els escrits oficials mencionen, sobretot, a Serrallonga (definit en canvi per son fill, anys després de la seva mort, com a “persona de armes y capità de bàndol”).

Tirant la mirada enrere, de la mà de Núria Sales, ens fixem que el sentit modern de la paraula *bandoler* és anterior al segle XVI, quan cavallers de muntanya segresten i componen marxants i traginers en els segles XIV i XV. Totes aquestes activitats, igual que els robatoris de finals del segle XIII i principis XIV de ramats i segrests de vianants per demanar-ne el rescat, no s’adiuen ni corresponen a la idea que ens fem d’una pura *bandositat nobiliària*, ni tampoc a una suposada decadència nobiliària en el segle XVI (Sales, 1987, p. 61) .

Per tant, explica l’autora, la novetat és la correspondència i els registres documentals diversos que les noves institucions han anat deixant i que són la font principal en què es basen les obres dels que ens han descrit el bandolerisme català com a fenomen específic dels segles XVI i XVII. També seran novetat a la dècada de 1580 les referències a nyerros i cadells referides en un primer moment a certes bandes armades —encara que no sempre oposades— situades a la segona i tercera dècada del segle XVII .

2.2.3.4 Cronologia del bandolerisme català del Barroc⁷

REGNATS	ACTUACIÓ VIRREIS-REI	ACCIONS BANDOLERES	BANDOLERS
<p>CARLES V (1517-56)</p> <p>BANDOLERISME ARISTOCRATICO- FEUDAL</p> <p>NAIXEMENT BANDOLERISME POPULAR</p>	<p>1517-20: Alfons d'Aragó i Diego Hurtado de Mendoza</p> <p>1521-23: Pere Folc de Cardona</p> <p>1524-39: Fadrique de Portugal → 1529: Perdon general als bandolers que accepten enrolar-se com a soldats als terços de Flandes i d'Itàlia</p> <p>1539-43: Marquès de Lombay → 1539 Pragmàtica de Carles V contra el bandolerisme → 1542: Corts de Montsó: disposicions contra immigrants francesos → 1544: Ordre del lloctinent de Catalunya d'enderrocar els castells que servien de refugi als bandolers</p> <p>1543-53: Marquès de Aguilar</p>	<p>1539: Joan Cadell dona mort al veguer de la Seu</p> <p>1543: Execució a Barcelona de Moreu Cisteller i la seva colla</p> <p>1544: Execució de Galipapo</p> <p>1546: Execució a Barcelona del clergue bandoler Antoni Roca</p>	<p>1540-1546: Antoni Roca</p>

⁷ El quadre és d'elaboració pròpia partint de la informació consultada a l'obra de Gemma Tribó, *Perot Rocaguinarda. Bandoler del segle XVII*, Graó Editorial, 1985, Barcelona, i de l'Enciclopèdia Catalana.

	<p>→ 1550: Sometent General contra Bandolerisme</p> <p>1554-58: Duc d'Alcalà</p> <p>→ 1554: Repressió dura: mana enderrocar castells i cases en què es refugiaven bandolers</p>		
<p>FELIP II (1556-98)</p> <p>CREIXEMENT DEL BANDOLERISME SOCIAL</p>	<p>1558: Marquès de Vilafranca</p> <p>→ 1562: S'amplia la presó de la Plaça del Rei davant l'augment de bandoler</p> <p>1564-71: Diego Hurtado de Mendoza</p> <p>→ 1565: Enderroc de cases. Aixeca Sometents, Unions d'Armes i utilitza soldats</p> <p>→ 1570: Mort del comissari reial Pere Mateu per un grup de bandolers comandats pels germans Montserrat, Pere i Joan Poc al crit de "Muiren, muiren los traïdors"</p> <p>1571-80: Fernando de Toledo, prior de Castella: dur</p>	<p>1559: Execució de seixanta-sis bandolers</p> <p>1565: Execució a Barcelona del bandoler empordanès Bartomeu Camps</p> <p>1571: Montserrat Poc pren el lloc deixat per Bartomeu Camps i actua com una mena de cap suprem del bandolerisme del Principat</p> <p>1573: Moreu Palau és capturat a Igualada. Execució a Barcelona del bandoler Joan Poc</p>	<p>1563-1571: Joan Escuder</p> <p>1570-1578: Montserrat Poch</p> <p>1570-1590: Joanot Canyadelles</p> <p>1576/81-1616: Bernat Perpunter (a) Bergina</p>

	<p>→ 1574: Sometent General contra bandolers del Montseny</p> <p>→ 1579: Segrest de Nyer, lloc del senyor Tomàs Banyuls</p> <p>1580-81: F. Montcada i Folc de Cardona.</p> <p>→ 1580: Segrest de Sant Miquel de Cuixà, on s'havia refugiat Tomàs de Banyuls amb 700 homes</p> <p>1581-82: Carles d'Aragó, Duc de Terranova</p> <p>1583-86: Juan de Zúñiga, Comte de Miranda</p> <p>1587-90: Manrique de Lara, Comte de València.</p> <p>Fa arrencar portes i finestres de les cases d'encobridors</p> <p>1587: Primer robatori de moneda del rei a Sidamunt per part del Minyó de Montellà, que mor en el xoc contra les forces reials</p> <p>1592: Primeres referències de bandolers <i>nyerros</i> en la documentació de la cancelleria dels lloctinents</p>	<p>1576: Montserrat Poch, que cridava "Muiran los traïdors" és capturat a Andorra</p> <p>1576: Joan Pons executat</p> <p>1576: En Palmerola, amb 150 homes, és capturat a Vic</p> <p>1578: Execució a Barcelona del bandoler Montserrat Poc</p> <p>1581: Perdonat a en Tomàs de Banyuls i els seus que acostumaven a refugiar-se al monestir de Sant Miquel de Cuixà i al castell de Nyer; se'n van a Itàlia a servir el rei</p> <p>1582: El bandoler Galceran Cadell s'embarca per servir el rei a Itàlia</p>	
--	--	--	--

	<p>1592-96: Duc de Maqueda</p> <p>→ 1592: Enderroc del castell d'en Joan Cadell, a Arsèguel, on s'havia fet fort ajudat per hugonots</p>	<p>1587: Robatori dels carros del tresor a Sidemunt, pel Minyó de Montellà</p> <p>1592: El Minyó de Montellà és mort en la defensa del castell d'en Joan Cadell</p>	
<p>FELIP III (1598-1621)</p> <p>PLENITUD BANDOLERISME SOCIAL</p>	<p>1596-1602: Duc de Feria</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vol superar els lligams és a dir les lleis i les constitucions catalanes que no permeten aplicar el “rigor” en la persecució de bandolers - Els diputats i consellers protesten per les Constitucions modificades referents a la prohibició de pedrenyals - El virrei empresona diputats, acció que indirectament li costarà el càrrec <p>1602-03: Arquebisbe de Tarragona, Joan Terés. Insisteix en la prohibició de pedrenyals</p>	<p>1602-11: Domini d'en Perot Rocaguinarda a la Plana de Vic i vegueries veïnes. Inicia la seva actuació amb la presa del palau episcopal de Vic</p>	

<p style="text-align: center;">1616-1619</p> <p style="text-align: center;">SEPARACIÓ ENTRE BANDOLERISME ARISTOCRÀTIC I BANDOLERISME POPULAR</p>	<p>1603-10: Héctor de Pignatelli, duc de Monteleón</p> <ul style="list-style-type: none"> - Es queixa dels lligams. e les “ataduras” - Aixeca constantment Unions i Germandats d’Armes, la majoria contra Rocaguinarda - Fa Sometents Generals i utilitza l’exèrcit en la persecució del bandolerisme <p>1611: Pedro Manrique, bisbe de Tortosa. Política de perdó</p> <p>1611-15: Fco. Hurtado de Mendoza, Marquès de Almazán</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ordena cremes de boscos - Demana cavalleria de fora per perseguir bandolers - L’enderroc de cases provoca la protesta de la Generalitat - Els consellers diuen que només observen la prohibició de dur 	<p>1611: Rocaguinarda indultat marxa a incorporar-se a l’exèrcit del Rei a Nàpols</p> <p>1613: En Pere Barbeta aconsegueix robar moneda reial al camí ral a les Planes de Pomat, entre els Hostalets de Cervera i Montmeneu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Reapareix en Morell, que havia estat indultat el 1611 - Actuen els germans Coxart i en Trucafort - Quadrilla d’en Tallaferro 	
--	---	--	--

	<p>pedrenyals la gent honrada i volen dur-ne</p> <p>→ 1614: Atac al castell d'Oix (Camprodon) per ser lloc de refugi de falsejadors de moneda i de bandolers</p> <p>1616-19: Duc d'Albuquerque</p> <ul style="list-style-type: none"> - Política de rigor amb habilitat política - El bandolerisme aristocràtic comença a desentendre's del popular - Lluita contra la immunitat eclesiàstica - Envia espies a França i deté bandolers en territori francès - Demana extradicions a França 	<ul style="list-style-type: none"> - Relació clara entre bandolerisme i falsejadors de moneda <p>1616: Pere Barbeta, bandoler italià, és executat a Barcelona</p> <ul style="list-style-type: none"> - En Trucafort i els Coxarts capturats i executats - Execució de centenars de bandolers i factors - Els Germans Tallaferro executats - Augment del bandolerisme al Vallès i a la Plana de Vic - Nombrosos bandolers capturats 	
<p>FELIP IV (1621-1640)</p>	<p>1619-22: Duc d'Alcalà. Continua la política del seu predecessor, però amb menys intel·ligència. Constantment aixeca Sometents</p>	<p>1622: Inici de l'actuació de Joan Sala i Serrallonga com a bandoler</p>	<p>1612—1621: Benet Oliveras</p>

<p style="text-align: center;">ÚLTIMS ANYS DEL BANDOLERISME SOCIAL A CATALUNYA</p>	<p>1622-26: Bisbe de Barcelona. Soldats permanentment en persecució de bandolers, pagats pel Tresor Reial. Sometent General permanent</p> <p style="padding-left: 40px;">→ 1626: Ordre d'empresonar tots els habitants de Roda</p> <p>1626-27: Bisbe d'Urgell. Desorientació política respecte al bandolerisme. Hom creia que, amb l'actuació d'Albuquerque, s'havia eradicat el bandolerisme</p> <p>1627-29: Bisbe de Solsona. Les Unions i Germandats d'Armes i els Sometents Generals tornen a ser organitzats</p> <p>1629-30: Duc de Fera</p> <p>1630-32: Duc de Cardona</p> <p>1632-33: Cardenal-Infant Ferran d'Àustria, germà del rei</p> <p>1633-38: 2n virregnat del Duc de Cardona</p>	<p>1626: - Enfrontaments entre en Serrallonga i els germans Margarit amb el comissari Pere Antic. a Vilanova de Sau</p> <ul style="list-style-type: none"> - Activitats dels Germans Margarit - A Arbúcies en Serrallonga i els germans Margarit sumen forces <p>1627: La quadrilla dels Margarit desfeta, en Serrallonga cap del bandolerisme català</p> <p>1631-34: Davallada d'en Serrallonga, els seus companys més significatius capturats a França</p>	<p>1612-1622: Joan Querol (a) Joan Jordana</p> <p>1613-1632: Gaspar Boadella (a) El Marxant</p> <p>1615-1622: Antic Margarit</p> <p>1623-1634: En Serrallonga</p>
--	--	--	---

	1638-40: Dalmau de Queralt, Comte de Santa Coloma	1634: El 8 de gener és executat a Barcelona en Serrallonga - 1640: Al juny revolta pagesa i nacional, punt i final del bandolerisme català com a fenomen social - Augment del bandolerisme al Vallès i a la Plana de Vic - Nombrosos bandolers capturats	
1692: Informe del lloctinent de València, marquès de Castel Rodrigo, sobre la desaparició de les colles de bandolers			

Taula 1 Cronologia del bandolerisme català del Barroc. Elaboració pròpia

2.2.4. LA SERRANA O DONA BANDOLERA

Poc se'n parla de les dones bandolers o les dones dels bandolers. Tot i que el tema donaria per iniciar una nova tesi doctoral, ens veiem en la necessitat d'afegir un apartat per analitzar la figura femenina sempre present al costat de la figura del bandoler, ja sigui com a esposa, amant o companya d'aventures.

En Robin Hood tenia la seva Lady Marian, i en Joan Serrallonga estava casat amb Margarida Tallades, que li donà el nom pel qual s'ha conegut, i va passar els seus últims dies al costat de na Joana Massissa bandolejant abans de ser capturat al mas de Ca l'Agustí, la propietària del qual, es diu, va ser una altra de les amants del bandoler català. De totes aquestes dones mencionades, podem afirmar que només és en el cas de la Joana Massissa —i el d'alguna Lady Marian recent— que la dona comet delictes bandolers. La pregunta és: ja en cometia abans de conèixer en Joan Serrallonga, o va ser justament ell qui la hi va abocar?

En aquest apartat ens centrarem en la dona bandolera que ho és per ella mateixa; és a dir, aquell personatge que no va intrínsecament lligat a una figura masculina, sinó que viu les seves aventures independentment de l'existència o no d'un bandoler masculí.

El principal referent de la dona bandolera o de la *serrana* (García López a Torna, torna Serrallonga, 1994, p.48-50) el trobem a la dramàtica clàssica i adopta la figura de la dona vestida d'home; arriba a la literatura castellana a mitjan segle XVI a través de l'èpica italiana, les produccions dramàtiques italianes i de la novel·la curta de caràcter realista.

L'encarregat de plasmar i dibuixar aquest personatge literari va ser Lope de Vega, que el dotarà dels elements dramàtics necessaris per tal de potenciar-lo. L'escriptor i els seus predecessors utilitzaran de manera reiterada el recurs de la dona bandolera en les seves produccions:

Es desenvolupa en essència durant les quatre primeres dècades del segle XVII reunint i multiplicant diferents motius i possibilitats secundàries (dona alcalde, dona soldat, dona universitària, dona bandolera, etc.), i cau finament sota el foc dels crítics il·lustrats obsessionats amb unes regles dramàtiques de base culte i aristotèlica i amb la idea d'un teatre costumista i de finalitats cíviques i pedagògiques, en el qual el bandolerisme femení era un element clarament subversiu (Torres i Sans, Xavier *et alt.*, 1995, p. 48).

Prenent com a base de l'origen del personatge les fonts italianes, podem diferenciar dues tipologies de dona vestida d'home: aquella que ho fa per poder desviar l'atenció social i seguir el seu amant per viure una història amorosa —en aquest cas hi ha una equiparació

directa amb l'home—, o bé la dona guerrera, audaç, lliurada voluntàriament a la violència física i sovint vinculada amb la mitologia grecollatina i les seves deesses guerreres i les amazones. En aquest segon cas, la figura també va lligada al folklore, i és el grup en què trobem les dones bandoleres violentes i transgressores socials:

La dona disfressada d'home, en general i molt particularment la dona bandolera, és sempre la materialització de la protesta contra impositcions socials que dictaven la submissió de la dona a l'home i l'obediència paterna, la transgressió conscient dels límits imposats; i la seva actitud és la delimitació d'un espai de llibertat individual al marge del medi urbà i social. En algun cas, l'actitud violenta mostra la repressió d'impulsos naturals que apunten cap a comportaments sexuals considerats execrables. Potser és per això, també, que l'acció dramàtica apunta sempre implícitament cap a la tragèdia literària – o justícia social –, tal i com passa, efectivament, en Vélez de Guevara (Torres i Sans, Xavier *et al.*, 1995, p. 49).

Jordi García López explica que l'obra per excel·lència que plasma la figura de la dona bandolera és *La serrana de la Vera*, de Lope de Vega, abans del 1598. Els seus deixebles van recuperar el personatge, que, a partir de 1613, va gaudir de gran fama al teatre: *La serrana de la Vera*, de Luís Vélez de Guevara, i *Ninfa del cielo, condesa bandolera y obligaciones del honor*, de Tirso de Molina, en són un exemple. El doctor Mira de Amescua va escriure *El esclavo del demonio* (impresa el mateix any 1613), en què el bandolerisme femení es vincula amb el mite de Faust. Un altre dels autors castellans que es serveix d'aquest personatge és Pedro Calderón de la Barca amb *La devoción de la cruz*, obra que, seguint el model implementat per Mira, es centra en temàtiques psicològiques i mítiques.

Altres títols protagonitzats per dones bandoleres són *La bandolera de Flandes*, de Baltasar de Carvajal (s.d.); *Las dos bandoleras* (s.d.), de Lope de Vega; *La dama del olivar*, de Tirso de Molina (entre 1614-1616); *La montañesa de Asturias*, de Luis Vélez de Guevara (impresa el 1668) i *Comedia famosa. La bandolera de Italia y enemiga de los hombres*, de la qual desconeixem l'autor i la data de publicació.

Malgrat tot, va ser la *serrana* bandolera de Lope de Vega i de Vélez de Guevara la que va representar un element dramàtic de referent dins la literatura castellana.

El mite de la Serrana de la Vera

El mite de la Serrana de la Vera és un dels més reconeguts en el bandolerisme espanyol. Al segle XVI Luís Vélez de Guevara i Lope de Vega van escriure el romanç *Serrana de la Vega*,

i deixaran entreveure que la figura va ser real, però no va ser així. A continuació n'adjuntem un fragment.

Allá en Garganta la Olla
en la vera de Plasencia,
salteóme una serrana
blanca, rubia, ojimorena;
trae recogidos los rizos
debajo de la montera;
al uso de cazadora
gasta falda a media pierna,
botín alto y argentado
y en el hombro una ballesta
Sus cabellos destrenzados
con los arcos de sus cejas
flechas arrojan al aire,
y en el aire las flechas vuela.
De perdices y conejos
Sirvióme muy rica cena,
de pan blanco y de buen vino
y de su cara risueña.
Si buena cena me dio
muy mejor cama me diera;
sobre pieles de venado
su mantellina tendiera
aguádate, lindo mozo,
vuélvete por tu montera.
La montera es de buen paño,
¡pero aunque fuera de seda!
¡Ay de mí, triste cuitada,
por ti seré descubierta!
descubierta no serás
Hasta la venta primera.

3. LA MITIFICACIÓ DEL BANDOLER

3.1. QUÈ ÉS UN MITE?

“A partir dels mites i les llegendes es pot arribar a una manipulació col·lectiva. Es crea un heroi o un antiheroi i la resta ve rodat. Així sorgeixen mites d’identitat nacional [...] Ara bé, darrera de tota història mítica, darrera de tota llegenda, es pot trobar un rerefons històric?”

(Bargalló i Zaragoza, 2002, p. 9)

Robin Hood s’ha convertit en el mite del bandoler popular per excel·lència a nivell universal, mentre que Serrallonga és l’arquetip de bandoler català.

Un dels elements que cal definir a l’hora d’estudiar quin és el paper que el bandolerisme ha pres en la cultura, l’imaginari col·lectiu i el folklore, és conèixer què entenem per mite. És per aquesta raó que cal analitzar els mites i les llegendes i veure com, amb el pas del temps, i depenent de les societats de cada moment, aquest mite ha anat esdevenint una creença i ha anat configurant una determinada visió del món. Podrem conèixer així de quina manera neixen i evolucionen els mites i llegendes i veure com han estat interpretats tant per la seva societat contemporània com per la societat universal.

La mitificació de personatges i conceptes provinents de diversos àmbits i contextos és a l’ordre del dia; és habitual trobar-nos amb processos de mitificació que han entrat a formar part del nostre imaginari. L’interrogant que dona sentit a tot plegat és quan, on i per quin motiu sorgeixen els processos de mitificació.

Quan parlem de mite i llegenda, el primer que ens ve a la memòria és quelcom tradicional relacionat amb déus, herois i/o origen d’un poble. Així doncs, de quina manera i en quin moment podem incloure el fenomen del bandolerisme i els bandolers en aquest sentit? Realment podem parlar d’un procés mitificador del bandolerisme? Són en Robin Hood i en Joan Serrallonga mites o llegendes?

D'altra banda, mites i llegendes ajuden a construir també la societat i a transmetre creences i a interpretar la realitat en què es viu. D'aquesta manera, cada poble acabarà tenint les seves llegendes i els seus mites que seran transmesos de pares a fills i de generació en generació.

Per poder entendre com neix un mite, com evoluciona, com s'utilitza o com s'interpreta, cal plantejar-nos quines són les pautes per les quals una determinada societat els construeix. Bargalló i Zaragoza afirmen que:

Al llarg de la història hi ha hagut sempre una gran tendència cap a la mitificació de personatges, i de conceptes i valors, que actuen com a paràmetres en una determinada col·lectivitat, i que provenen dels àmbits més diversos...//...el procés de mitificació i desmitificació és cada cop més ràpid, i cal entendre les raons de ser del mite, les arrels de les nostres creences i els paradigmes de la nostra cultura. Els mites ens permeten situar-nos en el temps, connectar amb el passat i amb el futur; per això, no es pot entrar en un museu ni, de vegades, llegir un llibre sense conèixer els mites i les llegendes. (Bargalló i Zaragoza, 2002, p. 10)

Per tant, podem afirmar que hi ha una necessitat inherent en la creació d'aquests mites:

La noció del mite i el fet que l'home hagi fabricat i segueixi fabricant mites ha suscitat l'interès de diversos filòsofs, sociòlegs, lingüistes, antropòlegs i historiadors. En l'època contemporània ha prevalgut l'estudi del mite com a element il·lustratiu de la història humana, i des d'aquests punt de vista un mite pot ser considerat com un supòsit cultural. El filòsof alemany Ernst Cassirer ha considerat que hi ha un principi de formació dels mites que obeeix a una espècie de necessitat inherent a la cultura, de forma que els mites poden considerar-se com a creacions culturals (Bargalló i Zaragoza, 2002, p. 42).

Tal com hem introduït anteriorment, en els segles passats, i sobretot en societats primitives, el mite s'utilitzava per donar respostes a preguntes existencials. Malgrat tot, actualment ja no ens trobem en una civilització mítica, ja que el mite com a tal, ha deixat de proporcionar-nos explicacions del món; la ciència, la tecnologia, l'economia i la història se n'han convertit en responsables. Tot i així, rau en nosaltres encara la necessitat de reinterpretar, recordar i rememorar tot el patrimoni cultural que ens ha arribat, en molts casos, de la mà del patrimoni arquetípic, mític i simbòlic.

Aquesta transmissió cultural ens ve donada a través de la literatura, el folklore i les històries explicades de grans a petits. Tal com veurem més endavant, i tant en el cas de Robin Hood com el de Joan Sala, àlies Serrallonga, la literatura va ser d'importància vital. La relació

existent entre literatura i mite també podem trobar-la en el llenguatge simbòlic utilitzat per tots dos; a més, posen en relleu tot el fons arquetípic, tot el coneixement simbòlic i patrimonial. Cal tenir en compte, però, tal com recalquen Bargalló i Zaragoza que

Si és cert que tota obra literària i artística és tributària del moment històric en què apareix, de determinats condicionaments socials, polítics, econòmics, ideològics, biogràfics, no és menys cert que el llenguatge artístic té la propietat particular de poder depassar l'espai i el temps, de continuar produint significació més enllà del moment en què va ser elaborat, més enllà, fins i tot, de la civilització que el va produir (Bargalló i Zaragoza, 2002, p. 54)

Tot i així, en quin moment el mite adquireix aquesta categoria? En funció de la seva utilització i la difusió que es fa del personatge o del mateix concepte, ja no només a través de la literatura, sinó sobretot per mitjà del cinema i els mitjans de comunicació de masses —teatre, òpera, poesia i novel·la— el mite construït arriba a nosaltres.

Un dels principals problemes a l'hora d'estudiar els mites n'és la definició. Fins ara ens hem referit als processos de mitificació, però, per tal de poder fer-ne un estudi en profunditat, cal veure quin és el sentit etimològic del mot.

El mot *mite* —del grec *mythos*— és polisèmic i, sovint, és emprat per designar realitats diferents i fins i tot contraposades. En primer lloc, i segons la Gran Enciclopèdia Catalana, els mites són “dites, narracions, etc., plàstiques, fabuloses i generalment contraposades a qualsevol tipus de formulació enraonada i demostrada, emprades sobretot per a expressar conviccions filosòfiques, cosmovisionals o religioses”.

En aquest sentit incloem dins de l'àmbit dels *mites* un ampli ventall de relats pseudohistòrics, llegendaris o èpics, protagonitzats normalment per éssers que excedeixen o ultrapassen la condició humana. El caràcter fabulós i fictici que normalment atribuïm, conscientment o inconscientment, a aquesta mena de narracions, apropa els mites pròpiament dits a d'altres gèneres de la literatura oral o tradicional com poden ser la llegenda, la tradició, la rondalla, el conte, la faula, etc. (Prat, 1984, p. 15-16).

Joan Prat (1984) assegura que un mite és una narració fabulosa purament inventada. Per tant, seran els criteris psicològics de veritat/falsedat, autenticitat/mentida, els que es posen en joc, i serà, aleshores, el grau de credibilitat que els individus d'una determinada cultura hi atribueixen als relats i narracions allò que assentarà les bases d'aquesta interpretació. Prat afegeix un tercer significat al terme *mite*, en què assegura que és un sinònim d'història sagrada, de relat vertader i explicatiu de realitats eternes i immutables. Finalment planteja

un quart significat, aquesta vegada portant el fet a la quotidianitat: seria quan utilitzem la paraula *mite* per referir-nos a fenòmens diversos, com, per exemple, a un actor o actriu cinematogràfics o a un esportista.

Tot i així, són els tres primers significats que s'han explicat els que estan relacionats amb el cas que analitzem; són aquests tres els que han generat les grans formes de tractament del mite que, a grans trets, podríem qualificar de: l'aproximació literària, l'aproximació psicològica i l'aproximació sociològica, tal com veurem més endavant en l'apartat "La difusió del mite".

3.1.1. MITE I IDENTITAT

Què és la identitat? No és una cosa, ni una propietat que posseeixen les coses.

La millor manera de pensar sobre la identitat és entendre-la com un lloc en un esquema, com un conjunt de punts en un disseny complex (Douglas i Esteva, 1988, p. 10)

L'estreta relació entre mite i identitat queda palesa en el moment de l'aparició dels nous herois o símbols oficials; és a través dels mites que s'acaben configurant i construint identitats diverses. La identitat és una creació que evoluciona i canvia. Els humans inventen símbols, signes i estratègies per a la pròpia supervivència que els permeten reconèixer-se i ésser reconeguts.

Hi ha un control de la integritat implícit en tota vida social; tota identitat ha d'enfrontar-se amb un repte; la contradicció és sospitosa; la impostura, la traïció i la hipocresia són desaprovades. La raó és que les versions que les altres persones tenen del món es veuen amenaçades per la falsedat. És probable que una identitat personal sigui sempre difícil de mantenir. Depèn sempre d'altres identitats i de la seva interacció regular, previsible i intel·ligent. És inútil preocupar-se sobre la identitat personal si falta aquest context i així i tot és precisament en aquest moment quan emergeix com un problema sobre el qual cal preocupar-se (Douglas i Esteva, 1988, p. 19)

Quan ens referim a la identitat, cal fer-ho sota un punt de vista dels sentiments, els comportaments i les definicions, així com també de les explicacions sobre allò que es creu i es diu sobre els objectes i les persones, els grups socials i el món en general.

3.1.2. MITE I REALITAT

Mircea Eliade (1907-1986) ha estudiat i ha escrit entorn el paper dels mites al llarg de la història i en les diferents societats. En l'àmbit en què es centra aquesta investigació, l'autor de l'obra *Mito y realidad* relata de quina manera la tradició oral i el cançoner tenen una importància vital en el paper del mite en els nostres dies. Des de fa més de mig segle, els estudiosos occidentals han situat l'estudi del mite en una perspectiva que contrastava sensiblement amb la del segle XIX. En lloc de tractar, com els seus predecessors, el mite en l'accepció usual del terme, és a dir, quant a *fabulació, invenció o ficció*, l'han acceptat tal com el comprendrien les societats arcaïques, en les quals el mite designa una "història vertadera", una història de molt poc valor, perquè és sagrada, exemplar i significativa. Avui dia quan utilitzem la paraula "mite" ho fem per donar-li un sentit de *ficció* o d'*il·lusió*. Per tant, el mite no és l'estadi mental o el moment històric en què el mite ha passat a ser una ficció. El mite té "vida", en el sentit de proporcionar models a la conducta humana i conferir per això mateix significació i valor a l'existència. Comprendre l'estructura i la funció dels mites en les societats tradicionals en qüestió no correspon només a assimilar una etapa en la història del pensament humà, sinó també a comprendre millor una categoria dels nostres contemporanis.

Eliade segueix explicant que és quelcom complicat poder establir una definició exacta de *mite* i que sigui acceptada per tots els erudits i també pels inexperts. Això s'explica en el fet que, d'una banda, el mite compta amb una història sagrada, relata un esdeveniment que ha tingut lloc en el temps primordial, el temps fabulós dels *inícis*; a més, el mite s'entén gràcies als fets dels éssers sobrenaturals, una realitat ha vingut a l'existència, sigui la realitat total, el Cosmos, o només, un fragment: una illa, una espècie vegetal, un comportament humà, una institució. És, doncs, sempre el relat d'una *creació*: es narra com algú o alguna cosa ha estat produït, ha començat a *ser*.

El mite no parla del que ha succeït realment, del que s'ha manifestat plenament. Els personatges dels mites són éssers sobrenaturals. Se'ls coneix sobretot per allò que han fet en els temps dels *inícis*. I hi afegeix que una de les diferències que s'estableix entre un mite i un conte, és que en el primer els personatges, en general, són déus i éssers sobrenaturals, mentre que en el segon, són herois o animals meravellosos; en els dos casos, però, pertanyen al món quotidià. En el mateix epígraf, Eliade cita l'antropòleg Bronislaw Malinowski, que,

segons ell, és l'encarregat de desentranyar la naturalesa i funció del mite en les societats primitives:

Enfocat en el que té de viu, el mite no és una explicació destinada a satisfer una curiositat científica, sinó un relat que fa reviure una realitat original i que respon a una profunda necessitat religiosa, a aspiracions morals, a coaccions i imperatius d'ordre social, i inclús a exigències pràctiques. A les civilitzacions primitives el mite desenvolupa una funció indispensable: expressa, realça i codifica les creences; salvaguarda els principis morals i els imposa; garanteix l'eficàcia de les cerimònies rituals i ofereix regles pràctiques per a l'ús de l'home. El mite és, doncs, un element essencial de la civilització humana; lluny de ser una vana fabulació és, per al contrari, una realitat vivent a la qual no es deixa de recórrer (Elíade, 1991, p. 1-3).

Si avancem en la seva obra, en el capítol dedicat als mites del món modern s'explica que, a principis del segle XIX, l'emmirallament amb l'origen *noble* incita a tota l'Europa central i sud-oriental una veritable passió per a la història nacional, especialment per a les fases més antigues d'aquesta història. Això va lligat al sorgiment dels nacionalismes i de totes les historiografies nacionals d'Europa central i oriental, la qual cosa va esdevenir propaganda per a la lluita política. En el cas d'en Serrallonga veurem com és gràcies al sentiment nacionalista català i a la literatura de la Renaixença que va esdevenir un personatge vinculat al catalanisme del segle XIX.

Per la seva part, el conte meravellós a Occident sempre presenta una mateixa estructura; es redueix a un escenari inicial: es retroben sempre les proves iniciàtiques (lluites contra el monstre, obstacles aparentment insuperables, enigmes a resoldre, treballs impossibles d'efectuar, etc.), el descens als Inferns o l'ascensió al Cel, o inclús la mort i la resurrecció, la boda de la princesa. El conte acaba sempre amb un *happy end*, però el seu contingut pròpiament dit es refereix a una realitat extremadament seriosa: la iniciació, és a dir, el trànsit gràcies a l'artifici d'una mort i d'una resurrecció simbòliques de la ignorància i de la immaduresa a l'edat espiritual de l'adult (Elíade, 1991, p. 23).

En contraposició amb l'estudi de Mircea Elíade, José Eugenio Zapardiel (2008) va escriure un article que centrà l'atenció a comentar certs aspectes de l'estudi del mite d'Elíade que, segons ell, cal replantejar, sota el punt de vista de la perspectiva fenomenològica. Per tant, Zapardiel es centrarà en aspectes que, segons diu, Mircea Elíade no va tenir en compte a l'hora de fer els seus estudis. En primer lloc posa l'atenció en el plantejament del mite i afirma que, en aquest sentit, el plantejament que se'n fa des d'una vessant i funció simbòlica

va en detriment d'aquelles dimensions de sentit corresponents a les estructures que presenta el mite quant a relat. Indica que Elíade sempre defineix el mite com el relat de la història d'uns fets ocorreguts en un temps primordial (el temps mític dels inicis) i protagonitzat per uns éssers sobrenaturals, que constitueix una explicació dels aspectes més importants de la vida humana, narra com la realitat en la seva totalitat, o cada objecte en particular, o qualsevol acte o costum humà, han arribat a l'existència. Zapardiel hi afegeix que, tenint en compte aquesta definició, el que fa Elíade és centrar-se en la *mirada* intel·lectual cap al sentit del mite, cap a la seva significació, amb independència del problema de la seva veritat, entesa com la correspondència amb allò real.

Per tant, Mircea Elíade s'oposa a la idea que va establir Aristòtil a la seva obra *Metafísica* en què els *physikoi* (filòsofs presocràtics) apareixen com els portadors del *logos* que busca la *alétheia*, és a dir, la veritat, en contraposició als *mythologi* (d'Hesíode), que no es regeix per aquesta cerca. D'altra banda, se centra també en les idees evolucionistes i reduccionistes que sobre el mite van estar presents durant el segle XIX, que el consideraven superat pel pensament científic, o bé com una manifestació de la consciència explicable en la seva totalitat des de l'àmbit de la psicologia, de la sociologia, etc. El mite ha de considerar-se com un *fenomen*, com un mode de manifestació de l'experiència (Zapardiel, 2008, p. 116-117).

Segons l'autor, Elíade obvia les dimensions intencionals de sentit pròpies del mite quant a relat que és objecte de recepció i que giren entorn a la vertebració narrativa i a l'articulació del temps com a història narrada (Zapardiel, 2008, p. 122). Per què el mite posseeix una forma narrativa? Ja Aristòtil afirmava que de la "poètica" ha après que qualsevol història transmesa, sigui o no vertadera, és una *mimesis praxeos* (la mimesi – imitació – d'una acció), i que no hi ha mimesi sense *mythos* (la trama). El *mhytos* és la disposició lògica dels fets que componen la història. Sense *mhytos* no hi ha història. No és una simple redundància: sense *mythos* no hi ha mite.

Per tant, i per tot el que hem anat veient, sense forma narrativa no existeix mite: la trama i el temps narrat són elements constitutius del sentit intencional del mite.

3.1.3. MITE I TRADICIÓ

Parlar de mite i tradició és sinònim de parlar d'Eric Hobsbawm i de la seva obra *La invención de la tradición* (1983); estudiós del fenomen del bandolerisme, va centrar part dels seus estudis en la tradició i el paper que té en les societats actuals. Tal com ell mateix exposa les

tradicions que semblen o reclamen ser antigues són sovint força recents en el seu origen i, de vegades, inclús, inventades.

L'autor exposa que el terme *tradicció inventada* s'usa en un sentit ampli, però no imprecís; inclou tant les tradicions realment inventades, construïdes i formalment instituïdes, com aquelles que emergeixen d'un mode difícil d'investigar durant un període breu i mesurable, potser durant uns anys, i s'estableixen amb gran rapidesa. Aquesta *tradicció inventada*, doncs, implica un grup de pràctiques, de naturalesa simbòlica o ritual, que busquen inculcar determinats valors o normes de comportament per mitjà de la seva repetició, la qual cosa implica automàticament continuïtat amb el passat. De fet, quan és possible, normalment els mites intenten connectar-se amb un passat històric que els sigui adequat. El passat històric en què s'insereix la nova tradició no té per què ser llarg. En la mesura en què existeix referència a un passat històric, la peculiaritat de les *tradicions inventades* és que la seva continuïtat amb aquest és en gran part fictícia. En resum, apunta Hobsbawm, hi ha respostes a noves situacions que prenen la forma de referència a velles situacions o que imposen el seu propi passat per mitjà de la repetició (Hobsbawm, 2012, p. 8).

Hobsbawm afegeix que la *tradicció* ha de distingir-se clarament del *costum* que predomina en les denominades societats *tradiccionals*. L'objectiu i les característiques de les *tradicions*, també les inventades, és la invariabilitat. El passat, real o inventat, al qual es refereixen, imposen pràctiques fixes (normalment formalitzades), com la repetició. El *costum* a les societats tradicionals té la funció de doble motor i d'engranatge. No descarta la innovació i el canvi en un moment determinat. Allò que aporta és proporcionar a qualsevol canvi desitjat (o resistència a la innovació) la sanció del precedent, de la continuïtat socials i la llei natural, tal i com s'expressen en la història.

Per tant, i perquè serveixi d'exemple, la diferència entre *tradicció* i *costum* la podem veure amb l'exemple dels jutges: el *costum* és el que fan els jutges, la *tradicció* (en aquest cas inventada) és la perruca, la toga i les pràctiques ritualitzades que rodegen aquesta acció substancial. Una segona distinció podem trobar-la entre la *tradicció* segons s'entén aquí i la convenció o rutina, que no tenen un significat ritual o una funció simbòlica. És evident que qualsevol pràctica social que necessiti portar-se a terme de manera repetida tendirà, o bé per conveniència o per eficiència, a desenvolupar un seguit de convencions i rutines, que poden ser formalitzades de *facto* o *de iure* amb l'objectiu d'ensenyar la pràctica als nous aprenents.

L'autor segueix afegint que és habitual l'ús d'antics materials per construir tradicions inventades de gènere nou per a propòsits nous i que un gran nombre d'aquests nous materials s'acumula en el passat de qualsevol societat, sempre disposant d'un elaborat llenguatge de pràctica i comunicació simbòliques. En relació amb les tradicions genuïnes Hobsbawm (Hobsbawm, 2012, p. 9-14) afirma que no podem confondre la força i l'adaptabilitat de les tradicions genuïnes amb la *invenció de la tradició*. Malgrat tot, suggereix que aquells indrets on s'han inventat noves tradicions, no és perquè els vells models de vida ja haguessin desaparegut i no fossin viables, sinó perquè s'han deixat d'utilitzar deliberadament o s'han adaptat.

Ara que ja hem fet una breu introducció a les *tradicions inventades* cal definir de quina manera podem classificar-les:

- Les que estableixen o simbolitzen cohesió social o pertinença al grup, ja siguin comunitats reals o artificials;
- Les que estableixen o legitimen institucions, estatus o relacions d'autoritat;
- Les que tenen com a principal objectiu la socialització, inculcar creences, sistemes de valors o convencions relacionades amb el comportament.

Mentre que les tradicions dels tipus dos i tres es van crear artificialment, les del tipus u van ser les dominants, i les altres funcions es consideraven implícites o sorgides d'un sentit d'identificació amb una *comunitat* i/o les institucions que la representaven, expressaven o simbolitzaven com a *nació*. L'autor afegeix que, si tenim en compte que les tradicions inventades *comunitàries* són del tipus *bàsic*, caldrà estudiar-ne la naturalesa. És des de l'antropologia que podrem discernir entre les pràctiques tradicionals antigues i les inventades. Les primeres eren específiques i relacionaven fortament els llaços socials, mentre que les segones tendeixen a ser poc específiques i vagues, com la naturalesa dels valors, els drets i les obligacions de la pertinença al grup que inculcaven: *patriotisme, lleialtat, deure, jugar al joc, l'esperit de l'escola*, etc. (Hobsbawm, 2012, p. 16-17).

En la introducció de la seva obra, l'autor llança una pregunta: quins beneficis poden obtenir els historiadors de la invenció de la tradició? La resposta que en dona (Hobsbawm, 2012, p. 19-21) és que, en primer lloc, es pot suggerir que són símptomes importants i indicadors de problemes que, d'una altra manera, no es reconeixrien i de fets que, d'una altra manera, també serien difícils d'identificar i de datar. Són evidències. En segon lloc,

Hobsbawm vincula les relacions humanes amb el passat, la pròpia matèria i l'ofici dels historiadors. Totes les tradicions inventades, fins allà on els és possible, utilitzen la història com a legitimadora de l'acció i ciment de la cohesió del grup. Els encarregats d'estudiar la invenció de la tradició són des dels historiadors fins als antropòlegs socials, així com també gran varietat d'investigadors de ciències humanes.

Durant el segle XIX hi va haver dues formes de creació de tradicions, les dues relacionades amb les transformacions socials del període, perquè, de fet, els era necessari crear quelcom que assegurés i expressés la cohesió i identitat social.

3.1.4. MITE I TRADICIÓ POPULAR. EL FOLKLORE.

Quin és el paper del mite en la tradició popular? De quina manera es vincula el mite sobre les bases ideològiques i metodològiques de l'estudi de la cultura tradicional a Catalunya? Per tal d'estudiar-ho, Llorenç Prats (1988) fa un examen exhaustiu de la contribució dels folkloristes catalans del segle XIX al procés de formació d'una imatge mítica de la *tradició popular*, que, segons ell, va esdevenir un dels pilars simbòlics fonamentals del catalanisme.

El folklore és la disciplina que durant el segle XIX es constitueix arreu d'Europa i que té com a objecte d'estudi la cultura tradicional de les societats.

El folklore a Europa durant el segle XIX

La cultura tradicional pren entitat a partir de l'aparició de diferents nivells culturals en una mateixa societat, és a dir, a partir de l'existència d'una altra cultura, l'accés a la qual és reservat a les *elits*. La història del folklore, explica Prats, i la dels seus precedents és la història de la reflexió de la cultura de les *elits* envers la cultura del poble. L'autor explica que hi ha dos fets representatius d'aquest procés: el descobriment d'Amèrica i, principalment, l'expansió de l'Estat a l'Edat Moderna (Prats, 1988, p. 16):

- Descobrimet d'Amèrica: degut a la seva llunyania, la idealització de l'indi americà era fàcil. La imatge que es dibuixava era la d'un bon salvatge. Aquesta imatge construïda s'associava amb els estaments populars propers, que eren enfrontats a les *elits*, per la qual cosa no podien ser atractius.

Prats segueix comentant que és en el segle XIX i ja des de finals del XVIII que la literatura que es produeix entorn de la cultura tradicional, a causa del predomini romàntic, tendeix a exaltar-ne els valors que la relacionen amb la natura i amb un passat històric idealitzat (Prats,

1988, p. 18). Segles abans ja alguns escriptors havien utilitzat en les seves obres elements populars.

- Expansió de l'Estat: com a conseqüència de l'existent influència romàntica i de les idees populistes i nacionalistes, que van aparèixer després de la Revolució Francesa, van veure la llum un gran nombre d'obres literàries que giren entorn a elements i temes de la cultura tradicional europea (s'imita la *poesia popular*, es reconstrueixen les epopeies nacionals, es recreen rondalles i llegendes, etc.), però, alhora, aquests elements són recollits i estudiats.

Segons Prats (Prats 1988, p. 24) el folklore era articulat entorn de dos grans àmbits: l'historicisme romàntic i l'evolucionisme. El folklore romàntic neix com un complement i, en alguns casos, un substitut, de la filologia i la mitologia comparades, i centra principalment l'estudi en la "literatura popular". El folklore evolucionista, en canvi, es centra en les creences i costums i es converteix en un auxiliar de l'antropologia. La renovació del folklore a Espanya va arribar de la mà d'Antonio Machado y Álvarez, format sota les influències del darwinisme i del krausisme.⁸

El moviment de la Renaixença

Si busquem el mite veritable de l'origen del catalanisme, hem de girar la vista enrere fins a la Renaixença, al segle XIX. La mitificació de la Renaixença va estretament lligada a la idea de la recuperació de la consciència de la identitat catalana, perduda durant l'època de la Decadència; el moviment de la Renaixença va suposar una nova consciència del col·lectiu i el catalanisme, que va afectar principalment la llengua, la literatura i les tradicions.

Els mites i els símbols de la Renaixença, seguint les pautes del romanticisme historicista que forma el moviment, cerquen les seves fonts en l'antic. En aquest sentit, confluiran el món rural i el de pagès; segons Prats (Prats 1988, p. 36), per la seva aparent immobilitat i allunyament del món urbà i industrial, aquest món rural del que beu la Renaixença i que està directament vinculat amb el passat, explicarà que aquest sigui l'origen del nou moviment cultural. D'aquesta manera, afegim que el discurs ideològic de la Renaixença el podem

---

⁸ Antonio Machado y Álvarez, també conegut com "Demófilo" (Santiago de Compostela 1846 – Sevilla 1893) va ser un reconegut antropòleg, folklorista i escriptor gallec. Pare de Manuel i Antonio Machado, el 1881 va crear la "Sociedad del Folklore Español", institució que introduiria els estudis folklòrics a Espanya. És autor de nombroses memòries variades que inclouen des de contes, costums i llegendes populars fins a jocs infantils. Una de les seves obres cabdals és *Biblioteca de las Tradiciones Populares Españolas* (Sevilla, 1883)

resumir en: el mite de la Catalunya pairal, els valors de la religió, la pàtria, la família i la propietat, i els símbols que els sintetitzen i expressen (la llar, la vetllada, l'escó...); fins i tot el mite de la Renaixença, present en l'explícita associació entre els Jocs Florals i la família pairal. El mateix lema dels Jocs Florals s'hi troba també representat: la pàtria, simbolitzada pel trabuc⁹ (símbol també del bandolerisme); la fe dels pagesos; i l'amor, que sembla emana naturalment de l'estructura de la família catalana.

El mite de la tradició popular

La relació entre els folkloristes catalans del XIX i la Renaixença és intrínseca. El nou moviment elaborarà un model de la identitat ètnica, que s'expressarà a través d'un sistema de símbols i que acabarà essent hegemònic a la Catalunya del segle XIX. L'autor afegeix que:

La representació simbòlica del món rural comporta un vessant descriptiu (una visió mítica del món rural i de la cultura tradicional), un vessant normatiu (uns valors que emanen idealment de la visió anterior) i uns símbols que interrelacionen i expressen ambdós pols d'una manera sintètica i emotiva. (Prats, 1988, p. 70)

Tal com veurem en l'apartat dedicat a Joan Sala, Serrallonga, aquest personatge comptava amb molts dels trets necessaris per poder ser un personatge mitificat durant la Renaixença. A més, i com recorda Prats, en el centre d'aquesta representació del món rural hi ha el mas, masia o casa pairal. La masia es convertirà en el tret dominant d'aquest simbolisme (Prats 1988, p. 174).

Les cançons (la "poesia popular") seran el model per a la poesia culta, i les llegendes seran la font d'inspiració. Sovint, els folkloristes imitaran aquesta poesia popular.

En el cas català, Prats afirma que les limitacions científiques marquen aquest folklore català. Posa com a exemple el fet que el simbolisme del món rural i pairal no va ser només estudiat i interpretat pels folkloristes, sinó també pels literats, juristes i apologistes:

---

⁹ Si pensem en l'armamentística bandolera, de seguida pensem en el trabuc. Aquesta arma de foc es caracteritza per tenir un canó en forma de trompeta i per ser molt curt; els perdigons i la pólvora es carreguen per aquesta boca. Gràcies al pedrenyal i la guspira que genera, s'activa el mecanisme per encendre l'esquer i la càrrega de pólvora. La seva lentitud va fer que deixés pas a l'escopeta. El pedrenyal va tenir molt d'èxit en els segles XVI i XVII entre els bandolers; en aquell període moltes cases comptaven amb un pedrenyal, la qual cosa va suposar un maldecap per a les autoritats, que entre els anys 1575 i 1613 van prohibir-los.

Una cançó tradicional o una rondalla, està lligada amb aquell qui la canta, qui la narra i qui la rep; és per aquesta raó que la visió i la interpretació que en feien els seus narradors, és a dir, els folkloristes, en alguns casos es convertien en influenciables de la comunitat, i la imatge mitificada i estereotipada que se'ls ofería dels diferents personatges, gestes i conceptes, passarà a formar part del mite de la Renaixença (Prats 1988, p. 180).

Malgrat tot, Prats afirma que no hi ha cap motiu per malfiar-se, en general, de la procedència dels materials recollits pels folkloristes catalans del XIX, tot i que en algunes ocasions no se n'indiqués l'origen o els arribessin de segona mà. A més, a l'hora de la publicació, aquests materials eren sotmesos a determinats filtratges i manipulacions fixats amb criteris estètics i morals.

3.2. LA DIFUSIÓ DEL MITE

Mentre el mite pertany al saber “sagrat” del grup, la llegenda pertany al saber “històric”; a la memòria col·lectiva que cada grup humà ha desenvolupat a l'entorn d'aquells fets, personatges, llocs, esdeveniments o coses que hom considera com a significatius i que, per tant, cal recordar i conservar. (Prat, 1984, p. 15)

El mite sense la seva difusió no tindria raó de ser. Si ens trobem estudiant la figura d'en Robin Hood i en Joan Sala, àlies Serrallonga, és perquè aquests dos personatges han arribat fins als nostres dies, d'una manera o altra, i han estat reinterpretats, estudiats i explicats al llarg dels segles.

El paper de la literatura, segles enrere, i sobretot el dels mitjans de comunicació recentment, fan que avui dia les narracions audiovisuals també juguin un paper fonamental en la creació de mites. Fins i tot la publicitat es serveix de temes i motius medievals reescrits i convertits en certs mites. Analitzar un procés de mitificació de l'objecte quotidià que el trasllada al pla de la meravella, envoltant-lo en un alè de misteri, ens ajuda a entendre de quina manera aquests objectes, conceptes i personatges són mitificats. Antonio Arroyo, a *Microrrelatos audiovisuales, publicitarios: la transmisión mítica a través de los sentidos* (2007), també destacarà la condició de l'heroi postmodern que està present en aquestes narracions audiovisuals.

El mite ha estat relacionat amb la literatura amb un fons d'universals estètics que es recuperen en aquestes narracions. Altrament, els personatges mítics i les característiques que

els envolten, els trobem, avui dia, en els mitjans de comunicació i els narracions audiovisuals. (Arroyo, 2007, p. 394).

Cal, per això, que girem la vista enrere i ens fixem en la primera difusió d'aquests mites. En els primers reculls folklòrics realitzats el segle passat, els estudiosos s'interessen per les manifestacions de la literatura oral, i per establir-ne les categories: la famosa frase dels germans Grimm, segons la qual la llegenda és més històrica, i el conte, més poètic va cristal·litzar ben aviat en una triple distinció de gèneres: els mites, les sagues (llegendes) i els Märchen (contes o rondalles) (Prat, 1984, p. 17-18).

- MITES: en aquesta classificació clàssica serien narracions sagrades que tracten d'éssers sagrats i herois semidivins, i de l'origen de totes les coses, normalment per mediació d'aquests éssers sagrats. Per tant, els mites expliquen com una situació va esdevenir-ne una altra. Aquesta categoria també inclou múltiples subclassificacions: mites polítics, de l'etern retorn, màgics....
- SAGUES/ LLEGENDES: recullen esdeveniments humans significatius, considerats popularment com a històrics. Aquestes llegendes solen formar cicles de caràcter temporal, territorial o familiar. Tot i així, la classificació més corrent i acceptada és la que diferencia entre llegendes etiològiques o escatològiques, llegendes històriques, llegendes mítiques i llegendes religioses. Les llegendes, segueix l'autor, solen explicar fenòmens extraordinaris i dignes de ser recordats. Les societats humanes, sobretot aquelles en les quals l'aprenentatge dels infants i joves es realitza per tradició oral, utilitzen la llegenda per comunicar el saber i el coneixement.
- MÄRCHEN / RONDALLES / CONTES: l'autor explica que, en aquest cas, "es tracta de llegendes que, a diferència de les anteriors, no pretenen referir una veritat. La seva única finalitat seriosa és la de divertir causant impressió, raó per la qual hi abunden els personatges i elements meravellosos —monstres, transformacions, escenaris exòtics...— i sovint inclouen una sèrie de peripècies dramàtiques que aboquen a un final feliç. Aquestes narracions són les que es solen denominar contes meravellosos, contes de fades, contes màgics, contes infantils, etc., i que es recullen dins del que s'anomena literatura de ficció.

Per a Arnold Van Gennep¹⁰ les diferències entre els gèneres de la literatura oral serien, de manera esquemàtica, els següents:

- FAULA. S'entén per faula una narració, en vers, de personatges animals dotats de qualitats humanes o que actuen com si fossin homes. En prosa, aquestes narracions s'anomenen contes d'animals.
- CONTE. El conte seria una narrativa meravellosa i novel·lesca, sense localitzar el lloc de l'acció ni individualitzar-ne els personatges. Respondria a una concepció *infantil* de l'univers i seria d'una "indiferència moral" absoluta.
- LLEGENDA. El lloc s'indica amb precisió; els personatges són individus determinats, i llurs actes tenen un fonament que sembla històric i són de qualitat heroica. "La llegenda precisa i concret el lloc i determina bé els personatges; llurs actes tenen un fonament que sembla i que pretén ésser històric, i sovint són de qualitat heroica".
- MITE. Seria, a la fi, una llegenda localitzada a regions fora de l'abast humà, i de personatges divins. "El mite ve a ésser una llegenda localitzada en paratges i regions fora de l'abast humà, en la qual intervenen personatges de condició divina i superada".
- RONDALLA. La rondalla és una narració meravellosa o novel·lesca que no precisa el lloc de l'acció ni la data, ni determina els personatges que hi intervenen, els quals es mouen dins d'un pla d'impersonalitat i d'ambigüitat molt acusada. Tot és imprecisió i inconcreció quant als factors temps.

Aquestes definicions de Van Gennep varen ser repeses, gairebé de manera idèntica pel folklorista català Joan Amades¹¹ en el pròleg de *Rondallística*, dins el primer volum del seu *Folklore de Catalunya* (1950).

Un cop feta l'aproximació literària, ens centrarem ara en l'aproximació psicològica. Per fer-ho, Prat torna a utilitzar les paraules del folklorista Amades (Amades, 1974):

Considerant els documents sota el punt de vista psicològic amb què els estima avui l'etnografia, hom ha d'admetre com a mites i com a llegendes les narracions que són objecte

---

¹⁰ Arnold Van Gennep (Wurtemberg 1873-1957) fou un etnògraf i folklorista. D'entre les seves obres destaca *La formación de las leyendas* (1982).

¹¹ El destacat i reconegut folklorista i etnòleg català Joan Amades i Gelats (Barcelona 1890 – 1959) és un dels referents en l'estudi del folklore dels Països Catalans. En la seva obra destaca *Les diades populars catalanes* (1932-1949) i el *Costumari Català* (1950-1956). En l'àmbit que estudiem, Amades és l'autor d'un dels llibres referents del Ball de Serrallonga, com veurem en propers capítols. El Fons Amades és un element clau en l'estudi de les diferents manifestacions culturals catalanes.

de fe i que la gent creu reals i verídiques, i cauen dins del pla de les rondalles i de les faules aquelles contarelles que no són cregudes pel qui les explica ni pel qui les escolta.

La tercera dimensió que estudia Prat és la sociològica, en aquest cas de la mà de l'antropòleg polonès Bronislaw Malinowski, el primer autor que, després de les observacions que va realitzar a les illes Trobriand, va preocupar-se d'establir els fonaments sociològics en els quals reposa la clàssica distinció entre conte, llegenda i mite (Prat, 1984, p. 40).

- CONTE. Són de propietat privada i s'expliquen a les reunions comunitàries que se celebren a l'època de les pluges. L'explicació de contes és considerat un acte social i la principal funció és l'entreteniment; no són tinguts com a relats verídics.
- LLEGENDA. En canvi, si els relats són verídics serien el que nosaltres designem com a *llegendes*. En aquest cas el relat no es fa al mateix poblat, sinó en els freqüents viatges que emprenen els nadius per mar entre les diferents illes; per tant, aquestes llegendes, a diferència dels contes, no tenen un caràcter estacional. La principal funció és la de satisfer les ambicions de certs grups o clans, que reivindiquen, a través de les glòries dels seus avantpassats, uns privilegis o prerrogatives geogràfiques i històriques concretes.
- MITE. Són les narracions que no només són *vertaderes*, sinó que, a més, venerables i sagrades, perquè expliquen i justifiquen els fonament de l'ordre social i polític establerts.

El mite del comte Arnau

Un dels exemples d'aquest tipus de mite és el del comte Arnau. Maria de la Pau Janer va escriure'n un article (Janer, 2016), en què estudia la vessant llegendària de l'heroi sorgit a la Catalunya Vella que ha estat explicat a través d'escrits llegendaris orals, i la manera com el poble, a través d'aquesta història, es qüestionava la legitimitat que tenia el senyor feudal a l'hora de complir amb els seus deures.

Amb el temps, el mite va viatjar fins a terres mallorquines, indret on es va consolidar i va esdevenir personatge històric; un personatge que podia emmirallar-se amb la figura del comte llegendari, que veu com, a diferència de les històries del personatge sorgit a la Catalunya Vella, en narracions que s'expliquen a Mallorca, hi desapareix l'element dels jornals mal pagats, però s'hi segueix fent al·lusió a la figura malèfica, malvada i dèspota.

L'heroi. Tal com ella postula, “la pluralitat defineix el mite” (Janer, 2016, p. 71), la qual cosa el vesteix de nombroses cares que deriven en estudis que acaben tenint uns mateixos significats. Per tant, el personatge del comte Arnau, tot i néixer en època medieval, perviu al llarg dels segles i s'adapta al context en què s'explica en cada moment. Les seves “cares” van canviant segons el moment en què s'expliqui i, més important encara, segons quina o quines veus l'expliquen.

El comte Arnau ha estat difós, tant a través de la literatura de tradició oral (llegendes i romanços que explicaven i cantaven les seves gestes) com dels gèneres de la literatura culta (poesia, teatre i novel·la). Amb els anys el personatge s'ha reconvertit i apareix com un senyor malvat i poderós que recorre el territori en un cavall de flames: Janer es pregunta si la imatge que se'n volia donar era la d'un superhome:

El comte Arnau és un dels mites folklòrics i literaris més importants de Catalunya i s'ha mantingut viu fins a començaments del segle XX al Ripollès (Janer 2016, p. 71).

La balada del comte Arnau. Ja des del Romanticisme al Pirineu català, es presenta l'inici del naixement o la creació del mite del comte Arnau. Tot i que és complicat fixar un lloc o punt de naixement del mite que ha estat difós i ha arribat als nostres dies de manera oral a través de cançons i textos llegendaris.

L'argument. La cançó per la qual ha estat possible conèixer la figura del comte Arnau es presenta en forma de diàleg entre Arnau i la seva vídua, i segueix una estructura de preguntes i respostes, que deixa entreveure el motiu de la seva condemna “*per soldades mal pagades*”. Aquesta és la causa que apareix explícita en totes les versions catalanes de la cançó: el comte es nega a pagar les soldades que havia promès als seus homes. L'autora afirma que segurament la funcionalitat de la cançó en el moment en què va néixer era justament que el poble qüestionés la legitimitat d'un senyor que era incapaç de complir les seves promeses i la seva paraula, i que no sap pagar el treball dels seus homes. Potser, per aquesta raó, neix el personatge, una figura creada per representar una determinada actitud que és rebutjada explícitament pel poble.

El segon tema de la balada, i que fa referència a una altra de les causes de la seva condemna, són les relacions sexuals mantingudes amb les monges del convent de Sant Joan, que visitava a través d'un conducte subterrani. Amb el temps aquesta culpa que a la cançó apareix com a secundària, es convertirà en el motiu central del càstig, per la qual cosa queda palès com el

mite s'adequa a la societat i al context en què és explicat, i la seva simbologia adquireix un sentit diferent.

A través de la cançó i a la referència que fa de certs personatges, tenim el que amb el temps conformarà el discurs creat pels autors cultes: la figura del comte, el condemnat que arribarà a ser —segons qui expliqui la història— un heroi extraordinàriament complex; la figura de l'esposa fidel, la *muller lleial*, la *viudeta igual* de la cançó; les filles, que restaran desprotegides; els criats, que són molt importants a la cançó, el paper dels quals, però, es va diluint a mesura que el mite traspassa fronteres.

La llegenda. La balada no és l'únic element pel qual ens ha arribat el mite. També ho ha fet a través del relat llegendari, tot i que els punts en contacte entre la balada i el relat no són estrets. Tampoc es pot parlar d'una llegenda en concret, sinó més aviat es tracta d'una sèrie de petites històries, narracions que formen un tot i que constitueixen una superposició de relats diversos sempre atribuïts al comte Arnau. En moltes ocasions apareix la figura d'Arnau com si es tractés d'un conte meravellós, al costat d'animals, bruixes, galls que canten a deshora, i, sobretot, el cavall negre del comte, que l'acompanyarà eternament.

Trobem la llegenda del comte Arnau a territori de la Catalunya Vella (Ripoll) i a Mallorca. Altres llegendes relacionen la topografia amb la història del comte.

A diferència del cas d'en Serrallonga, la figura d'Arnau va ser rebutjada a nivell popular.

3.3. EL BANDOLER MITIFICAT. MITE O REALITAT?

Mite: Relat oral, estructuralment senzill, d'un esdeveniment extraordinari, privat de testimoni històric i dotat de ritual, amb caràcter conflictiu, funcional i etiològic
(Losada, 2010)

A l'hora d'estudiar la mitificació de Robin Hood i Joan Serrallonga no podem perdre de vista que, tot i tractar-se d'un mateix fenomen, el bandolerisme, el primer es situa en l'època medieval, mentre que en Serrallonga ho fa a l'edat moderna. Tot i així, sovint, quan hom es refereix a en Serrallonga, ho fa com "el Robin Hood català". D'aquesta manera queda palès que ja des d'èpoques anteriors a la Renaixença, moment àlgid de la mitificació del bandoler català, el bandoler de Nottingham ja s'havia guanyat la seva reputació de personatge noble, generós i popular.

José Manuel Losada en el seu article *Mito moderno y proceso de mitificación* (2010) es centra en dos factors essencials dels mites sorgits a l'edat mitjana:

- L'estètica de la recepció. Fa referència a la funció de la intermediació del món medieval entre el món antic i el nostre, explica la percepció dels mites medievals per l'home del segle XXI. Segons l'autor, l'home actual manté amb els mites medievals una major *proximitat o compromís vital* que amb els mites antics, tot i la *proximitat intel·lectual* que aquests mantenen amb nosaltres degut a l'imponent llegat cultural del món grecoromà, així com el discurs renaixentista i il·lustrat sobre l'obscurantisme medieval.
- Fenomenologia de la consciència mítica. En aquest cas es refereix a la interacció entre les principals creences religioses europees supervivents després de la caiguda de l'imperi romà (celta, cristiana, germànica), i explica la vivència dels fenòmens mitificats per l'home.

Aquesta doble reflexió sobre els mites originats a l'edat mitjana ha permès identificar algunes de les seves característiques pròpies (Losada, 2010, p. 3).

El primer mite que utilitza Losada per tal d'exemplificar el descrit anteriorment és el de Don Juan; hem decidit també resumir què és el que ens n'explica perquè tant Robin Hood com Serrallonga, en certa manera, esdevingueren un Don Juan per allà on passaven. Segons Losada el mite ha de presentar una sèrie d'elements per ser considerat com a tal: un heroi o protagonista amb nom inconfusible (inclús traduït a altres llengües) i un grup femení (encara que en algunes versions només es centri explícitament en una), una estàtua convidada a sopar amb l'heroi.

Aquests tres elements constants mantenen entre si una relació íntima: l'heroi desafía i fa un pacte amb un ésser ultramundà, víctima seva en el passat i pacient (habitualment el pare) d'una de les dones ultratjades per l'heroi. La resta d'elements (el criat, el rei, la societat) poden variar en nombre, rellevància i funció. Al cap i a la fi, com en tot mite, els elements invariants poden ser reduïts a temes constitutius; en el mite de Don Juan l'autor de l'article en cita dos: seducció i transcendència.

Un altre dels paral·lelismes que podem recalcar entre el mite de Don Juan i el de Robin Hood és el seu origen. Contràriament a altres mites antics i medievals, el de Don Juan sorgeix d'un escrit datat amb alguna precisió: *El burlador de Sevilla*, comèdia del primer terç del segle XVII atribuïda a Tirso de Molina, centrada en el jove cavaller que sedueix a dues dames nobles i a dues pageses abans de morir durant el convit amb l'estàtua del *comendador* d'Ulloa.

Les raons per les quals, segons Losada, s'autoritza a parlar del mite de Don Juan independentment d'*El burlador de Sevilla* són: Don Juan ha experimentat en la història literària una evolució autònoma respecte a aquest text fundador, de la mateixa manera que en Serrallonga, que ens ha arribat a nosaltres a través del cinema, la literatura i la cultura popular, i el simbolisme que se li ha atorgat, també han estat canviant al llarg dels segles. La peça compta amb un autor i un temps més o menys precisos. L'autor recorda que l'escriptor d'*El Burlador de Sevilla* el que va fer és donar forma literària escrita a una tradició oral que realment era mítica; d'aquesta manera, i segons el que hem definit anteriorment per mite, Don Juan entraria en aquesta categoria.

Fixant-nos en els elements pròpiament estètics, afegim que la percepció que pot tenir un públic modern predisposat al procés de mitificació, fa que no difereixi de la percepció que un públic antic o medieval, igualment predisposat tinguessin de mites, ideologies o objectes mitificats. Els mites moderns són, senzillament, els personatges, ideologies o objectes mitificats a l'edat moderna. Recollim aquesta darrera premissa perquè ens serà de gran utilitat per entendre el procés mitificador o de mitificació: a l'hora de mitificar un objecte o personatge, o més ben dit, quan un objecte o personatge s'acaba mitificant, ho fa perquè posseeix una sèrie de característiques que el fan únic, singular, característiques que el defineixen i el definiran amb el pas dels anys. Aquesta singularitat pot venir donada pel seu origen, per raons geogràfiques i/o per raons temporals. Per tant, perquè un mite sigui un mite es requereix un procés de mitificació propi de la societat que mitifica una persona o un objecte.

A diferència dels mites antics i medievals, un personatge històric modern o contemporani, s'identifica amb una època, cosa que equival a dir que, segons el públic, tal o qual personatge manté una relació directa amb uns anys determinats. Aquesta identificació històrica, segueix Losada, no sembla correspondre a la definició de mite que fa en les primeres línies d'aquest article. Malgrat tot, el fet que aquests personatges reals siguin percebuts com a mites, mostra que, a diferència d'altres mites (posa com exemple el mite literari de Don Juan), el tipus de personatge mitificat no n'exclou la seva verificació (com passa en el cas d'en Serrallonga).

El poble es resisteix a creure que un heroi que, per alguna raó esdevé excepcional, estarà sotmès a les lleis generals de la vida, i és per això que el mateix poble el dota de qualitats excepcionals. És per aquesta raó que s'explica el fet de l'impàs de personatge a mite, moltes vegades, a través de la seva mort excepcional o, en alguns casos, la seva immortalitat:

ambdós aspectes indispensables en el procés mitificador. Hi ha casos que les dates donen fe d'un succés històric, com per exemple la mort d'un individu real (com és el cas de l'execució de Serrallonga). Amb les persones històriques mitificades succeeix quelcom diferent al que passa amb els mites literaris. En els mites literaris l'absència del testimoni històric opera com a element mitificador; en canvi, amb els personatges històrics subjectes a la mitificació, la presència del testimoni històric debilita la història mateixa: ràpidament es posa en dubte la veracitat sobre les explicacions que rodegen la mort del personatge (Losada, 2010, p. 23).

Dit d'una altra manera: la mort d'aquests personatges desencadena el relat oral, element indispensable del procés mitificador. La mort d'aquests personatges històrics corrobora el caràcter escatològic que rodeja tot mite: abans que en Serrallonga fos esquarterat, el poble ja coneixia i celebrava les seves gestes.

L'autor fa una altra reflexió, aquest cop centrada en la condició essencial del procés de mitificació: la distància entre els individus mitificats i la gent normal. Aquesta distància, explica, és el resultat de l'excepcional dimensió humana dels individus històrics mitificats o de la dimensió sobrehumana que el poble els aplica. Els individus (polítics, de la guerra, esportistes...) adquireixen en vida una magnitud desproporcionada amb la realitat. En ocasions aquests individus són herois, homes i dones, les virtuts o vicis dels quals — intel·ligència o voluntat, accions i facultats extraordinàries en qualsevol cas— excedeixen amb escreix les del comú dels mortals. Paral·lelament, aquesta distància augmenta en el cas dels herois creats de manera artificial.

Com a conclusió, observem que, tot i que parlem de mites moderns, el d'en Serrallonga i el d'en Robin Hood, pel que fa a la seva mitificació a partir de les balades medievals, no hi ha cap elements mític que els diferenciï d'aquells mites antics i medievals: la variació mítica entre Fedra, el Grial o Don Juan és merament cronològica. Tot i així, sí que hi ha una sèrie de factors i característiques pròpies del mode de concebir-los: els homes de l'edat moderna, nosaltres mateixos no percebem els mites d'igual manera que els homes dels períodes antic i medieval.

3.3.1. PAGESIA MITIFICADA?

Una de les obres cabdals en l'estudi de les revoltes de la pagesia està escrita, un cop més, per Eric J. Hobsbawm. En apartats anteriors ja hem utilitzat les seves paraules en la descripció i definició del bandolerisme, a nivell universal, així com també amb la invenció

de la tradició. En aquest cas, i per desenvolupar aquest capítol, utilitzarem l'article de Manuel González de Molina, que centra el seu punt de vista en els mites de la modernitat i la protesta pagesa (Molina 1996).

Els anys anteriors a la publicació, el 1959, de la versió original de *Primitive Rebels* d'Eric J. Hobsbawm varen ser de gran importància per a la producció de fenòmens socials, sense els quals l'obra seria segurament incomprendible. Quan Hobsbawm escrivia la seva obra, a principis de l'any 1958 tingueren lloc una sèrie de moviments revolucionaris en el Tercer Món que donarien lloc, més tard, al procés de descolonització d'Àfrica, a l'inici d'un dels conflictes bèl·lics del Pròxim Orient i del sud-est asiàtic, i al desenvolupament d'una nova revolució a Amèrica Llatina. Eric J. Hobsbawm era militant del Partit Comunista, fet a tenir en compte quan parlem d'allò que va inspirar a Hobsbawm a redactar el seu assaig sobre els moviments de protesta *premoderns* i especialment als desenvolupats pels camperols, recorda Molina.

González de Molina afirma que tot i que la investigació semblava un exercici brillant d'història comparada, les motivacions devien ser més *prosaiques*: els casos estudiats d'Amèrica Llatina (Colòmbia i Perú) no podien considerar-se pròpiament històrics per la seva proximitat en el temps, mentre que constituïen la realitat conflictiva que podia trobar-se en molts països del Tercer Món. Tanmateix, els casos analitzats de la història d'Europa podien oferir ensenyaments útils sobre com s'havia desenvolupat la protesta anterior al sorgiment del moviment obrer modern i com aquest s'havia articulat finalment amb ell. Allò que Hobsbawm anomena *rebeldía primitiva* tenia un interès directament polític, a part d'historiogràfic (Molina 1996, p. 114-115).

Molina aporta la idea de què Hobsbawm tornava la mirada enrere per a centrar-se en un grup social que, tot hi haver estat el protagonista d'un període històric europeu, havia passat desapercbut i s'havia convertit en un grup "silenciós", i que, d'aquesta manera, havia estat menystingut per part dels historiadors. D'altra banda, obria un nou camp d'estudi, el de les *rebel·lions primitives*, la protesta social premoderna. Per tant, la pagesia i el protagonisme que varen assolir arran de les investigacions de Hobsbawm, van entrar a ser estudiats també des de l'antropologia econòmica, la sociologia rural, la història social, etc.

Catorze anys després de la publicació de *Primitive Rebels*, i quatre després de la publicació de *Bandits*, mostrava en un text —que segons Molina pot considerar-se antològic— el seu posicionament sobre la pagesia i el caràcter de protesta. El que buscava Hobsbawm era cridar

l'atenció sobre altres formes de protesta social i sobre altres mètodes de lluita diferents als convencionals (acció col·lectiva i conscient expressada en formes d'organització modernes, tals com els sindicats i els partits polítics, amb la finalitat d'accelerar el canvi social).

Molina (Molina 1996, p. 116) apunta que, en cas que existís una protesta prepolítica, no fonamentada en la consciència de classe (que, segons Hobsbawm, és un fenomen, el de la consciència de classe, de l'era industrial moderna), significava que el conflicte no provenia de la formació de classe com a procés de presa de consciència, sinó de la pertinença de classe. El seu assaig pretenia descriure les formes canviants de conflictivitat que havien sorgit de la confrontació del sistema capitalista amb les formes tradicionals d'organització social i les qualificava com a formes *arcaiques* o *primitives* de protesta social. La seva existència, afirmava Hobsbawm, trencava amb l'esquema unilineal i acumulatiu propi de la historiografia social quan considerava que la història dels moviments socials havia tingut fases fundacionals o primitives des de les quals havia madurat progressivament fins a arribar a formes més modernes. La coexistència de diferents formes, arcaiques i modernes, a partir del segle XVIII i la seva pervivència gairebé fins a l'actualitat, trencava l'esquema i obligava, abans que a marginalar-los o ignorar-los, a preguntar-se per la seva utilitat per a la causa revolucionària. A més, considerava els integrants d'aquests moviments primitius, gent *prepolítica* perquè encara no havien desenvolupat un llenguatge específic amb el qual expressar les seves aspiracions. Destacava la seva pertinença majoritària al món de la cultura oral.

Hobsbawm començava dividint aquests moviments en dos grups: els rurals i els urbans. Començava, doncs, pel *bandolerisme social*, el qual definia com “una protesta endèmica de la pagesia contra l'opressió i la pobresa”, les ambicions dels quals eren poques: un món tradicional en el qual els homes rebien un tracte de justícia, no un món nou.

L'autor segueix explicant que Hobsbawm en el capítol que dedica al bandolerisme elabora una categoria pròxima a l'“Economia Moral dels Pobres” que anteriorment havia definit E.P. Thompson¹² i que seria la que justificaria l'acció del bandoler. Per tant, amb tot el que s'ha anat comentant anteriorment, el bandolerisme sorgeix de l'enfrontament de la lògica pagesa

---

¹² Edward Palmer Thompson (Oxford 1924 – Worcester 1993) va ser un historiador i intel·lectual britànic. Va centrar la seva obra en l'estudi dels moviments socials de finals del segle XVIII i principis del XIX. La seva obra principal és *The Making of the English Working Class* (1963). El concepte d'“economia moral” era utilitzat per explicar el comportament popular en els motins de subsistències del segle XVIII (protesta popular comuna a Europa des del segle XV al XIX, en què la multitud s'assegurava el proveïment d'aliments bàsics).

i la lògica de la propietat privada i la del mercat (la lògica capitalista), que ja hem apuntat en el capítol relacionat amb el fenomen del bandolerisme i la seva conceptualització. Els moviments mil·lenaris analitzats per Hobsbawm, fa notar Molina, compartien certes característiques comunes: solien aparèixer en zones econòmicament endarrerides, en les quals la pagesia era pobra i analfabeta (aquest element, explica l'autor, ajudaria a entendre el caràcter prepolític i primitiu de la protesta), justament quan sobre ells irrompia la lògica del sistema capitalista, amb valors i institucions (el mercat, la propietat privada...) diferents i els propis de l'ordre de la pagesia (González, 1996, p. 122).

La influència que *Rebeldes Primitivos* va tenir en la historiografia espanyola fou rellevant, sobretot pel que fa als historiadors que es dediquen a estudiar la protesta obrera i camperola del segle XIX. Hobsbawm partia d'una realitat andalusa mitificada amb tòpics i estereotips, que eren alguns trets de la literatura regeneracionista:

Quan els bandolers socials es van convertir en delinqüents protegits pels cacics locals o adinerats, i quan l'església es va tornar l'església dels rics, el somni camperol d'un món just i lliure va haver de buscar-se una nova forma d'expressió (González, 1996, p. 135).

3.3.2. EL BANDOLER A ULLS DELS VIATGERS

3.3.2.1. El paper del *Grand Tour* en la mitificació bandolera

Un dels primers elements mitificadors dels bandolers hem de cercar-lo en els viatgers. Ja durant el *Grand Tour*,¹³ realitzat per joves europeus durant el segle XIX, la figura del bandoler s'imaginava com a exòtica i era un atractiu i al·licient afegit en aquest tipus de viatge del jovent, sobretot britànic, de classe mitjana-alta.

És ben sabut que al llarg del segle XV, i fins al XVII, la Península Ibèrica —de la mateixa manera que la resta del territori europeu— - va viure una època on van aparèixer constantment moviments polítics i socials. En aquesta època, recorda Carlos García-Romeral Pérez (García-Romeral, 2002, p. 281), la Península Ibèrica tenia influència sobre Europa i,

---

¹³ Rep el nom de *Grand Tour* l'itinerari europeu existent entre el segle XVII i el XIX, tot i que el moment més àlgid va ser durant la dècada de 1820, gràcies a l'impuls que li van donar els viatges en ferrocarril. Aquests viatges es consideren els antecedents del turisme modern. Els joves aristòcrates veien aquest tipus de viatge com una oportunitat per aprendre llengües estrangeres, conèixer noves cultures i podia tenir una durada des de diversos mesos fins a diversos anys. Els països considerats de parada obligatòria eren França i Itàlia. Alguns d'aquests viatges van servir d'inspiració per a diversos artistes i escriptors. És fàcil identificar el programa Erasmus en aquests itineraris inicials.

per tant, sovint era la destinació de viatgers, ambaixadors, aventurers, soldats, comerciants... Tots aquests personatges que visitaven el territori peninsular varen observar, copsar i transcriure aquests moviments socials i polítics, per la qual cosa el territori va ser estudiat per aliats i per enemics.

Espanya va ser introduïda dins del circuit del *Grand Tour* al llarg del segle XIX. El perfil dels viatgers també va canviar: el nou tipus de viatger va canviar la seva mirada i ara ja no buscava l'ètica, sinó l'estètica, i allò pedagògic per a l'evasió. Ara buscaven emocions, aventures, noves experiències i identitats per poder explicar als seus propers, cosa que coincidia amb allò que coneixem com a preromanticisme de finals del segle XVIII i inicis del XIX; de la mà d'aquest nou corrent artístic, sorgeix una nova sensibilitat que acabarà coincidint amb la invasió napoleònica (Repeto, 2002, p. 663), la qual cosa farà canviar el punt de vista que Europa tenia d'Espanya. Durant la Guerra del Francès (1808-1814) serà rellevant el paper que jugaran els guerrillers, monjos i el poble pla; la crueltat de l'espanyol anirà acompanyada de l'heroisme, que quedarà palesa amb la mitificació del guerriller i, en última instància, amb la mitificació del bandoler. Aquests personatges que simbolitzaran l'heroï, viuen sempre al marge de la llei i, per a la majoria de viatgers, mai més podran tornar a formar-ne part.

Un d'aquests viatgers francesos va ser Alexandre Dumas (pare), que va visitar Espanya l'any 1846; ell mateix afirma que el poble i l'aristocràcia tenen la mateixa concepció de la vida, en la qual, recorda Diana Repeto, coincideixen una sèries de trets morals i estètics propis de la societat. És així com, de mica en mica, es va començar a configurar la imatge del bandoler.

És important tenir en compte que ara mateix ens estem referint a un fenomen que va tenir lloc al llarg del segle XVIII, mentre que els bandolers que centren aquest estudi se situen en segles anteriors. Tot i així, hem cregut oportú recalcar el paper que els viatgers varen tenir en el moment de la mitificació del bandoler perquè moltes de les característiques donades a aquests bandolers vuit-centistes han estat atribuïdes a personatges com Robin Hood i Joan Serrallonga.

Les impressions que els viatgers il·lustrats plasmaven en els seus relats seran això, impressions individuals; seran una manifestació de la imatge preconcebuda que Europa tenia del territori espanyol (Repeto, 2002, p. 668).

3.3.2.2. El relat del viatge per Espanya com a font d'informació

És a l'últim quart del segle XIX quan s'inicien els llibres de viatge per Espanya i Portugal. Els primers intents d'utilitzar un llibre de viatges com a font d'informació va ser a la conferència per Juan Facundo Riaño l'1 de maig de 1877, davant de la Sociedad Geográfica de Madrid, en què va fer un recorregut pels diferents textos de viatgers per l'Espanya del segle XV (García-Romeral 2002, 281). Més tard s'utilitzarien les notes sobre l'Alhambra que apareixien en aquesta obra per tal d'analitzar-ne la seva descripció. R. Foulche-Delbosc, publica a *Revue Hispanique*, fundada el 1894, el text *Bibliographie des voyages en Espagne et en Portugal*, en el qual hi ha 858 llibres des de l'Antiguitat fins al 1895, escrits en 16 idiomes. Aquesta bibliografia comença els seus registres referents als segles XV al XVII amb el viatge de Pedro Tafur el 1453 i acaba amb el llibre de Giovanni Francesco Gemelli Careri el 1699. Ressenya tres segles amb els seus viatges, sis dels quals corresponen al segle XV, trenta-nou al segle XVI i setanta-tres al segle XVII. Les descripcions que apareixen en aquest llibre van acompanyades de l'itinerari del viatger.

Un dels grans estudiosos de la literatura i cultura espanyola, en relació amb les europees, va ser Arturo Farinelli (1867-1948), que dedicà gran part dels seus estudis a la investigació dels viatges, tant d'estrangers com de peninsulars per Espanya i Portugal. Els seus recopilatoris els va realitzar com a suplement de la *Bibliographie des voyages en Espagne et en Portugal* de Foulché-Delbosc, que va publicar a la *Revista crítica de Historia y Literatura españolas, portuguesas e hispanoamericanas* (1898) (García-Romeral, 2002, p. 282). Un dels objectius de Farinelli era el de completar la *Bibliographie de Foulche-Delbosc*. Carlos García-Romeral afegeix que Farinelli analitzà tant viatges fingits com reals, llibres de viatges i llibres dels viatgers, i sobretot llibres de viatges i obres historicodescriptives. L'important és el fet de viatjar i deixar constància del viatge, per així poder analitzar les relacions intel·lectuals entre Espanya i els altres països europeus.

Allò que interessa Farinelli, explica García-Romeral, és la història i la cultura de la Península Ibèrica a través de la imatge que transmeten els llibres de viatges:

La seva definició de viatge és una efusió lírica, com una exposició modesta i senzilla, d'allò vist i conegut: una descripció, una crònica, un registre, un itinerari de camí, a vegades interessa al poeta, a l'artista; mou la nostra fantasia, el nostre cor; desperta un món d'imatges; intensifica les nostres visions. Altres relats obeeixen a una concepció mecànica i positiva de la vida; miren allò pràctic i allò útil; apunten nombres de localitats i de persones amb perfecta indiferència cap a la vida íntima de la nació que recorren; i no mereixen altra atenció que la

del document peregrí en una època determinada. Farinelli va citar a tots els viatgers que varen recórrer el territori d'Espanya i Portugal, tingui notícia o no que escrigueren sobre la Península Ibèrica (García-Romeral, 2002, p. 283-289).

3.3.2.3. El viatge per Espanya com a element d'inspiració literària

El recull d'experiències dels viatgers que recorrien la Península serveix, d'una banda, per poder fer un recorregut històric, sociològic, cultural i polític del moment, i de l'altra, per poder escriure nous relats. Aquests diaris de viatge aviat van servir de font d'inspiració per a altres escriptors que, o bé van recollir-los per fer-ne una compilació, o bé es van servir de les experiències que s'hi explicaven per tal de crear les seves pròpies produccions. Podem situar en un grup a part aquelles obres sorgides directament de l'experiència viatgera dels seus autors.

En els dos primers grups hi situem:

- Antologies generals. La primera col·lecció de llibres de viatges que agrupa viatgers que van escriure sobre la Península Ibèrica és la del polonès Javier Liske, que en el seu llibre *Viajes de Extranjeros por España y Portugal en los siglos XV, XVI y XVII* (Madrid, 1878) recull viatgers procedents de Polònia, que van escriure sobre Llevant.
- Antologies locals. El coneixement de la identitat dels pobles es fonamenta en l'estudi de l'opinió dels altres, és a dir, a través de la imatge projectada i de l'anàlisi que el lector en realitza. La varietat de descripcions que ens ofereixen els viatgers ens permeten conèixer el caràcter, les festes, llegendes, geografia... dels indrets que recorren i descriuen. Catalunya era pas de frontera, lloc de pas i de peregrinatge; Montserrat va ser un dels llocs simbòlics del cristianisme medieval i renaixentista. Els estudis sobre viatgers per Catalunya són nombrosos.
- Estudis locals. Els llibres de viatges s'han utilitzat sobretot per conèixer no només l'opinió que tenia el viatger d'allò que veia, sinó com a transmissor de primera mà dels costums, les llegendes, la geografia, el caràcter de la gent, els vestits, la descripció de les ciutats, els pobles, les vies de comunicació...

Els escriptors Teòfil Gautier i Alexandre Dumas, de la mateixa manera que d'altres escriptors francesos del seu temps, van viatjar a Espanya buscant allò pintoresc i típicament local. Aquesta obsessió per conèixer de primera mà la idiosincràsia del territori explica, també, l'obsessió per trobar-se cara a cara amb bandolers i saltejadors de camins, situats en

algun pas esperant per desvalisar els viatgers de les diligències o d'altres carruatges. Tal com explica Jesús Cantera (2009), els viatgers recorrien el territori convençuts que, en qualsevol moment i en qualsevol indret, podien ser víctimes d'un assalt de bandolers o es trobarien amb alguna quadrilla de guerrillers, fet que recullen una i altra vegada en els seus relats dels viatges.

Cantera afegeix que, si bé el trajecte de Madrid a Toledo no estava exempt de perill, no tenia res a veure a travessar Sierra Morena a Andalusia. Dumas també en fa referència en el capítol XVII de *De Paris à Cadix* (1847):

Je ne puis trop vous dire, madame, le temps que nous mêmes à traverser cette admirable chaîne de montagnes, si redoutée autrefois à l'endroit de ces voleurs.

D'altra banda, Teòfil Gautier a *Voyage en Espagne* (1843) fa referència als comentaris que es van fer al voltant de saltejadors de camins a la sobretaula després de sopar a una posada d'Ocaña, comentaris que el van impressionar i van posar-li la por al cos. Hi ha molts textos, explica Cantera, en els quals es fa al·lusió a aquests comentaris que contribuïen a provocar por a aquells que havien d'iniciar un viatge per Espanya. En les seves línies, Dumas també parla de la trobada d'un compatriota seu que havia vingut a Espanya per guanyar-se la vida recorrent pobles amb la seva roda d'esmolat; sense haver-los esmolat res, uns homes li van donar una dotzena de reals, i ell, en agraïment, els adverteix dels perill del camí havien d'agafar l'endemà per anar cap a Castro del Río, un camí on uns dies abans havien robat cinc contrabandistes i, a més, un d'ells havia estat mort per presentar resistència.

Les mateixes històries, algunes de reals i moltes altres d'imaginàries —i altres amb un fons real, però adornades amb detalls fruit de la fantasia— s'explicaven al voltant de figures com la de José María el Tempranillo o com la de l'Hort del Francès (a la localitat de Peñafior, a Còrdova) on es van cometre diversos crims horribles per un francès de nom Juan Aldije. A més a més, es van fer habituals moltes dites que alertaven del perill de creuar Sierra Morena o dites com “En Malagón, en cada casa un ladrón” i altres poblacions el topònim de les quals acabava amb *-ón* van ser objecte d'aquestes dites; dites que fomentaven la idea de l'abundància de gents amigues d'allò aliè (Cantera, 2009, p. 287).

Cantera explica que s'insistia habitualment en el fet que era perillós circular per segons quins camins, indrets que comunament eren coneguts com a *mal lloc* (Dumas utilitza aquesta expressió tretze vegades; tres al capítol XXV, vuit a XXVI i dos a XXXI de la seva obra *De Paris à Cadix*). Aquesta designació es va convertir en habitual entre els viatgers francesos

del segle XIX, fent referència a llocs en els quals el viatger corria perill de ser atracat o, inclús, de perdre la vida si oposava resistència. No costa d'imaginar la impressió que devia causar trobar-se pel camí amb inscripcions que recollien frases de l'estil "En aquest indret va ser-hi assassinat el comte Rodrigo de Torrejas". Tot i que travessar la Sierra Morena no entrés en el trajecte del viatge, el sol fet de viatjar per territori espanyol o creuar l'actual Castella la Manxa, ja causava preocupació als viatgers; davant d'això solien buscar la protecció d'algun escolta.

En algunes ocasions, el fet de no topar-se amb algun d'aquests personatges tan temuts però alhora tan "desitjats" —des del punt de vista literari— causava una espècie de decepció pel fet de no poder tenir l'experiència d'haver-se-les hagut de veure amb autèntics saltejadors de camins.

Els dos escriptors francesos recorren els camins des de Baiona fins a Madrid i, en cap cas, es troben cap guerrilla, lladre ni rater. Cantera (Cantera, 2009, p. 288) explica que Dumas narra una situació en què, en un dels seus viatges, van veure que s'apropava un grup d'homes armats i que els viatgers es posaren en guàrdia (també anaven armats) i quan van preguntar-los què volien els van respondre que venien a ajudar-los. Aquest incident es va conèixer a la ciutat i, quan Dumas i els seus es van entrevistar amb el corregidor, va sortir el tema; els francesos van alegrar-se de la sort d'haver anat armats, però el corregidor va mostrar-se en desacord davant dels seus temors, afirmant que no hi havia notícies de lladres al voltant de la ciutat. Real o imaginari, Gautier es refereix a la sorpresa que, tot i haver estat assaltats per bandolers, no els havien pres els rellotges, sinó que van poder tornar amb ells. Narra també com la diligència de Madrid a Sevilla havia estat assaltada per una quadrilla de bandolers que alhora va ser assaltada per una altra banda més nombrosa, que els va robar i els va prendre presos a la muntanya. Un dels detalls que salta a la vista és la relació i la compassió que senten els viatgers francesos cap als bandolers. Compassió que, segons Cantera, pot comprendre's per la idea que aquests pobres homes s'han vist obligats a dedicar-se a aquesta professió.

Tant Teófilo Gautier com Alejandro Dumas viuen el seu viatge per Espanya extasiats per una possible topada amb una quadrilla de bandolers. Obsessionats que en qualsevol moment poden topar-se amb aquest personatge que ara ja ha estat mitificat. En el seu viatge no van tenir cap tipus d'encontre i la veritat és que el perill no era tan gran com havien fet creure; tot i així resultava rendible per despertar i mantenir l'interès del relat. Tant un com l'altre

mostren una certa benevolència vers aquests homes i manifesten, per contra, un rebuig cap als abusos a què, amb freqüència, es veien sotmesos els viatgers en vendes i posades (Cantera 2009, p. 294).

Un altre dels estudiosos a qui dedicaren unes línies és José García-Mercadal que, a la seva obra *Relaciones de viajeros desde la edad más remota hasta el siglo XVI* (1919), fa un dibuix de la descripció que, dels bandolers, en feien els viatgers, que, en teoria, es trobaven cara a cara amb ells quan recorrien la Península Ibèrica durant el segle XVIII. Durant els seus viatges era habitual que es creuessin amb quadrilles de bandolers, que fossin assaltats i/o que escoltessin les famoses cançons i relats de lladres i bandits. Tal com hem detectat en d'altres obres anteriorment ressenyades, el contingut d'aquests diaris de viatge serà primordial per tal de vincular la definició del bandoler que feien i la imatge que ens ha arribat, sobretot pel que fa al bandoler andalús romàntic.

En el pròleg, García Mercadal fa referència a la necessitat de qualsevol país de comptar amb llibres històrics de caràcter popular, amb finalitat divulgativa però escrits amb un estil planer i comprensible per a tothom. Justifica aquesta idea dient que hi havia molt poca gent que conegués la història i que fos erudita, ja que, de fet, eren aquests, els erudits, els únics que coneixien la història perquè la buscaven en llibres i manuscrits custodiats en arxius i biblioteques i en obres estrangeres que ningú traduiria al castellà. Segueix afegint que el poble desconeix tota aquesta informació i que és el més interessat a conèixer-la per evitar així que sigui oblidada. El llibre (García Mercadal, 1919, p. 12) és una recopilació de relacions de viatgers en què es veuen reflectits els usos i costums d'Espanya, així com també la seva situació política i socials.

A nosaltres ens interessa —en relació amb aquesta investigació— veure si, en algun de tots aquests relats, hi ha referències als bandolers, bandits, lladres, bandolerisme i a en Serrallonga:¹⁴

Bandit: Y una vez mostrada lo injusto de su manera de enjuiciar, pues tratando de glorias militares opone a las españolas las de Breno y los Galos, los cruzados y el traidor Duguesclin, y al ocuparse del famoso español don Rodrigo de Villaldrando lo califica de **bandido**, no haciendo memoria de que hubo de combatir veinticinco años consecutivos por la defensa de la independencia francesa, nos retrata diciendo que «los españoles permanecen cerrados a

---

¹⁴ Hem cregut convenient citar directament el fragment en què apareix la paraula sense el context de la història.

las artes y descuidan la instrucción de la juventud; satisfechos con lo poco que da liberalmente la naturaleza, no comprenden al francés que corrige a la fortuna con su industria (García Mercadal, 1919, p. 61).

Bandoler: Cuenta Brantôme la historia de Antonio Roques, famoso **bandolero**, el cual, deseando hacerse clérigo, el día de su primera misa y al salir, revestido, con el cáliz en la mano, para dirigirse al altar mayor, antes de llegar oyó a sus espaldas la voz de su madre, la cual decía : «¡Ah, bellaco, bellaco; más te valdría vengar la muerte de tu padre que cantar misa! ». De tal modo se sintió conmovido por aquella voz, que volviendo pasos atrás fingió sentirse enfermo, desnudóse las ropas sacerdotales y se fue al monte con los **bandidos**, entre los que tal modo se hizo estimar que le proclamaron como jefe. Así vengó la muerte de su padre, muerto, según unos asesinado, según otros a manos de la justicia (García Mercadal, 1919, p. 153).

Esta justicia recta del rey, dice el embajador, se traducía en bien de todos aunque fuese en daño de algunos, cometiéndose pocos delitos, «hasta tal punto, dice, que se puede caminar con seguridad de noche y por todos los lugares de Castilla la Vieja y la Nueva. En los tres reinos de Aragón, Valencia y Cataluña, donde S. M. no tiene el poder absoluto, se cometen los más atroces crímenes, y puede afirmarse que los viajeros no encuentran seguridad en ningún tiempo, porque sus comarcas están por todas partes infestadas de **bandoleros** (García Mercadal, 1919, p. 155).

Pasando por Alcaraz nos presenta un cuadro de lo que era la vida pueblerina en aquellos lejanos días, bajo la tiranía económica de los señores. El señor de Alcaraz tenía pleito con sus vasallos sobre el derecho de la carnicería y otras cosas, pues «es muy común entre los caballeros desta tierra, que en habiendo la lana procuran también de llevar el pellejo del ganado, y dan muchas veces ocasión que sus vasallos, puestos en mucha pobreza, se aparejan por saltar en los caminos, y desto sale que hay tantos **bandoleros** en estos reinos, que se juntan y llevan los dineros que pueden». Estos **bandoleros** buscaban las sierras arboladas, y escondidos aguardaban ocasión de superioridad para lanzarse sobre los caminantes (García Mercadal, 1919, p. 174).

Bandolerisme: Existía entre Martorell y Molins de Rey cierto terreno pantanoso, no lejano del mar, por el que era forzoso pasar cruzándolo por una senda estrecha, de suma dificultad para el tránsito de caballerías y de peones. Esta senda, además, estaba dominada por un monte lleno de peñascos, siendo un lugar muy bien dispuesto para lances de **bandolerismo** y piratería (García Mercadal, 1919, p. 53).

Lladre: Con motivo de la guerra el territorio catalán encontrábase en la ocasión del paso de Rosmithal infestado de **ladrones**. Apenas dejadas atrás las ciudades de Lérida, rodeada de campos abiertos muy abundantes en granados: Tarragona, plaza fuerte, cercada de lagunas y de viñas; Cervera, residencia entonces del Cardenal de Cardona, que murió a poco de pasar por allí Rosmithal; Igualada, en un llano, al pie de un monte; Piera, lugar fuerte, en tierra montuosa; y Martorell, plaza de armas, señoreada por un castillo labrado en lugar muy alto, los viajeros hubieron de sufrir cierta aventura peligrosa y desagradable (García Mercadal, 1919, p. 53).

Cuando pasamos por esta senda —dice Schaschek— salieron de las breñas dos ladrones de mar y cogieron a Schaschonio, que se quedó un poco atrás de la comitiva, cuando pasaba aquellos peñascos; notólo Juan Zehroviense y gritó a los suyos diciéndoles que no sufriéramos que se lo llevasen, y queriendo salvarlo, corría por debajo del vientre de los caballos para llegar más pronto, porque la senda era muy estrecha; viendo los **ladrones** que les querían quitar la presa de las manos, trataban de arrojarlos al agua, pero como los compañeros venían muy de prisa, los dejaron y se ocultaron en aquellas breñas, tan veloces que ninguno pudo seguirlos” (García Mercadal, 1919, p. 54).

Serrallonga: Sorprèn que no hi hagi cap referència del nostre bandoler. L'única referència que es fa a un bandoler català és a Antoni Roca.

3.3.3. EL BANDOLER EN L'IMAGINARI ROMÀNTIC

No és habitual que es relacionin i s'incloguin en un mateix grup guerrillers, bandolers i lluitadors polítics. Malgrat que el paper moral és diferent, tenen en comú l'aspecte en l'imaginari romàntic del qual se'ls va dotar. El seu comportament és interpretat com a quelcom natural en la recerca de la llibertat quan els ideals romàntics decauen o quan les imatges tenen un ús oficial, alguns dels seus aspectes iconogràfics, originàriament atractius, canvien de significat (Reyero, 2008).

Carlos Reyero inicia la seva obra *Guerrilleros, bandoleros y facciosos. El imaginario romántico de la lucha marginal* (2008) referint-se als lluitadors marginals del segle XIX i compara el conflicte entre guerrillers - francès; bandoler - viatger; llibertat - realista; carlista - isabelí. Es justifica dient que es refereix a lluitadors marginals en el sentit que actuen, almenys des d'un principi, fora del sistema ètic i legal establert. És per això que el seu comportament engloba un risc d'exclusió social. Malgrat tot, en pro de factors culturals i polítics canviants, l'imaginari visual que acabaria caracteritzant-los (més enllà de la documentació partidista que s'utilitzarà per jutjar-los) queda integrat entre els mites que van

arrelar en el subconscient col·lectiu. Per aquest motiu no es tracta tan sols d'una redempció històrica (guerrillers convertits en militars o polítics com a conseqüència del canvi de règim, o amnistiats...), sinó d'una fascinació explícita per la lluita marginal que té el seu origen en el Romanticisme, que sobreviurà amb el pas del temps (Reyero, 2008, p. 143).

La iconografia que caracteritza els bandolers, guerrillers i lluitadors polítics no s'ha posat en paral·lel, tot i les seves similituds i testimonis literaris. El que els uneix és que el seu comportament tendeix a explicar-se com a resultat d'un impuls natural. Reyero afegeix que és aquesta naturalitat sense culpa la que transmet l'imaginari visual; és per això que resulten atractius més enllà de les circumstàncies del seu combat personal (Reyero, 2008, p. 144). Els ideals transgressors del Romanticisme queden diluïts en el pensament polític dominant durant la segona meitat del segle XIX, la qual cosa farà que molts dels recursos de caracterització i d'ambientació d'aquests personatges marginals, que primer eren atractius, acabaren per ésser utilitzats amb l'objectiu de denigrar comportaments similars. A la llarga, queden definitivament exclosos de l'ordre social.

Tot i així, al llarg de la història i del procés de mitificació, tant del concepte com del personatge, en alguns casos han aparegut interferències iconogràfiques: proximitat entre l'acció del guerriller i la del bandoler que en la seva època ja va ser apuntada. Els viatgers estrangers ja ho apuntaven. Richard Ford deia:

De matar a un francés a saquear a un extranjero, no había más que un paso para estos verdugos patriotas, entre los cuales se contaban todos los descontentos y lo que no pudiendo cavar tierra se avergonzaban de mendigar. (Ford, 1846, p. 211)

Abans de seguir, cal recalcar una vegada més, que el bandoler romàntic no és pas la mateixa tipologia que el bandoler català del barroc; l'arquetip del bandoler romàntic és el bandoler andalús, amb patilles, però la imatge que se'n fa (no a nivell estètic, sinó de les seves gestes) sí que permet establir un paral·lelisme amb el nostre Serrallonga.

Carlos Reyero explica que la justificació que s'utilitza per explicar la popularitat literària i visual dels bandolers és el seu pintoresquisme i explica l'atractiu del bandoler en tres direccions. Segons ell, els tres atractius formen part de l'imaginari masculí (Reyero, 2008, p. 146):

- La capacitat de seducció que exerceixen sobre les dones: respecte la capacitat de seducció, Soler Pascual (Soler Pascual, 2006, p. 185) escriu sobre l'irresistible

atractiu que els bandolers despertaven entre les dones. Les imatges de bandolers — de la mateixa manera que les descripcions del seu aspecte físic— subratllen aquesta innata capacitat de seducció.

- El plaer de l'aventura: l'aventura i el risc constitueixen un ingredient amb què compta el viatger romàntic.
- La diversió com a metàfora de la perpètua felicitat: la diversió, la idea que el bandoler porta una bona vida, es converteix en una metàfora de la perpètua felicitat i l'absoluta llibertat.

El paisatge representa un element tan fonamental en qualsevol escena de contraban que realment l'acció constitueix un element secundari, enfront del poder tan suggestiu de la naturalesa (Reyero, 2008, p. 150).

El procés de desmitificació del bandoler —i de qualsevol tipus de lluitador marginal— corre en paral·lel a la dissolució dels ideals romàntics. El bandoler és un heroi del camperolat, no de la societat “és l'ídol de la plebs, d'una plebs humiliada, vexada, que desitja venjança o revenja” (Reyero, 2008, p. 154). El llibre d'Emili Soler Pascual (2006) es centra en la figura del bandoler del segle XIX en el moment en què després de la Guerra de la Independència, molts dels soldats desmobilitzats, es resistien a tornar a la quotidianitat, fins al fet de convertir-se en bandolers. Bandolers que s'emmirallaven en els bandolers que feien anar de bòlit als viatgers romàntics i eren protagonistes de la literatura de cordill de l'època. Bandolers que es van acabar convertint en herois llegendaris, valents i justiciers. Narra com eren els viatgers i les seves experiències durant el segle XIX per Espanya (sobretot pel que fa als viatgers francesos).

Però, tal com és sabut, la realitat no s'acaba d'igual manera que ho fan els segles; “ningú se'n va a dormir essent medieval i es desperta sent humanista del Renaixement” (Soler Pascual, 2006, p. 15), motiu pel qual arribarem al segle XX per contemplar com els cossos de l'Estat, la repressió oficial i la substitució del transport en carruatge pel ferrocarril i els cables de telecomunicacions (com el telèfon) acaben amb els malfactors que gaudien de la tradició d'aprofitar-se dels diners dels viatgers forans, i alguns els arribaven a equiparar amb Robin Hood o Dick Turpin.

Tot i que l'activitat principal d'aquests bandolers fos la d'assaltar les diligències de viatgers que arribaven d'altres indrets, segurament els resultava més rendible acceptar el suborn que

en alguns casos se'ls pagava per part dels concessionaris de les rutes per evitar que els seus clients tinguessin una mala trobada.

Durant el segle XIX rarament es podia viatjar per territori espanyol sense ser víctima d'un assalt de bandolers. Fins i tot, els mateixos escriptors que viatjaven en aquests carruatges desitjaven, en certa manera, topar-se amb una quadrilla de bandolers per així poder plasmar en les seves obres les seves gestes. Si el bandolerisme, tal com afirma Hobsbawm (1973), és un fenomen social que s'arrela i es desenvolupa a les societats rurals en moments de debilitat del poder, és evident que la seva presència a Espanya al llarg dels segles XVI, XVII i XVIII podria estar plenament justificada, tot i que afirma que, al llarg de la història, trobaríem diverses raons que el justificarien. Alguns autors afirmen que el bandolerisme no pot reduir-se a una època o a una zona geogràfica concreta, encara que en algunes hagi tingut important incidència atenent la seva connexió amb realitats i situacions polítiques particulars (Soler Pascual, 2006, p. 20).

La mitificació del mot

Són molts els filòsofs que han escrit sobre l'origen de la paraula *bandoler*. El seu origen, que sembla clar, presenta dualitats que compliquen un pèl la seva accepció: majoritàriament abunda que etimològicament deriva de *bando*, paraula que comporta dos significats:

- *Bandito* (proscrit i perseguit per la llei)
- *Bandum* (facció, grup, bandera)

Aquestes dues definicions marquen els conceptes coneguts de *bandit* (proscrit) i *bandoler* (que s'integra en una facció o quadrilla). Segons el diccionari de Coromines, el seu precedent en català és la paraula *bandoler* (partidari d'algun dels bàndols del conflicte), documentada des del segle XV i que, progressivament, deriva cap al sentit que actualment li donem de delinqüent. La paraula *bandoler* en castellà, segons les paraules de l'escriptor i inquisidor de València Antonio de Guevara, predicador de Carles I, no començarà a ser utilitzada a Castella fins a un segle més tard.

Són els viatgers estrangers que visiten Espanya els que en un primer moment evitaran que la paraula *bandit*, tan comuna a Itàlia i França, sigui substituïda al nostre país per *bandoler*; els viatgers romàntics distingien entre els lladres simples que pul·lulaven pels camins dels seus països i els bandolers andalusos, prototips del bandit generós que robava als rics.

Emilio Soler Pascual (Soler Pascual, 2006, p. 24) explica que la definició habitual de bandoler era similar a la següent:

El que ha sortit cap a la muntanya portant en la seva companyia alguns del seu bàndol. Aquests solen desemparar les seves cases i llocs per venjar-se dels seus enemics, els quals, essent nobles, no maten a ningú amb qui es topen, encara que per sustentar-se els prenguin part del que porten. Hi ha altres bandolers que són directament saltejadors de camins, i no s'accontenten sempre a prendre als passatgers allò que porten, sinó a maltractar-los i matar-los.

Seguint amb la definició de Covarrubias, l'anglès Richard Ford, un dels importants viatgers romàntics per Espanya i que més varen contribuir a la presentació idíl·lica del bandit patriòtic, distingeix entre diferents tipus de bandolers (Soler Pascual, 2006, p. 24):

- A la part de dalt de tot: el *lladre en gran* —aristòcrata de primera ordre en la seva classe—. Era el capità de la quadrilla molt organitzada que es componia d'entre 8 i 14 homes, molt ben armats i que cavalcaven excel·lents cavalcadures. El mandat i disciplina d'aquesta quadrilla eren formidables i rara vegada atacaven, si no estaven segurs de la seva superioritat, “i amb emboscada i per sorpresa, quan tenien tot al seu favor és inútil generalment la resistència, que només condueix a resultats fatals”.
- La segona classe de bandits —obviant d'altres classes de menys importància com a *saltejadors*, que es reunien en grups de tres o quatre per a assaltar de manera improvisada el viatger desprevingut— estava representada pels *rateros*. En aquesta categoria de malfactors, la majoria no estan especialment instruïts en la professió, ni organitzats de manera regular, sinó que aprofitaven les ocasions que se'ls presentaven per donar un cop i, després d'haver realitzat alguna rateria, tornaven tranquil·lament a l'ocupació o ofici que abans exercien.
- El “*raterillo*”, que es definia com un saltejadore en petit que mai ataca més que l'individu que va sol i sense defensa, i el qual, després de tot, si li roben, ha de culpar-se a ell mateix.

El bandolerisme primitiu, com ja hem anotat, té la seva continuïtat durant l'edat mitjana. Aquí Covarrubias es centra a explicar el cas concret d'Andalusia: en aquest període tingueren lloc a Andalusia accions dels “resistents” de l'època califal enfront del poder de l'Islam i que representaven les ànsies de la població antiga, poc islamitzada, enfront dels soldats i buròcrates àrabs invasors. L'arabista Dozy (1973) deixa constància de les gestes a mitjan segle XI d'un bandoler musulmà conegut amb el nom de Halcón Gris (Falcó Gris).

Dozy afirma que aquest personatge va ser durant una època el més gran saltejador de camins, i l'horror i fuet dels habitants dels camps (Soler Pascual, 2006, p. 25).

Durant els segles XIII i XIV el bandolerisme a Sierra Morena es va fer del tot insuportable per als caminants i veïns de la zona, situació que no va començar a pal·liar-se fins al moment en què Carles III va manar la creació de les noves poblacions. La història del bandolerisme d'aquesta zona va tenir el seu origen en els cèlebres bandolers que varen rebre el nom de *Golfines*. Un dels seus caps era conegut com Carchena. Ja a les cròniques reials de l'època apareixien les gestes d'aquests bandolers. Un d'aquests exemples és el cas del cronista Bernat Desclot, al segle XIII, que parla dels golfines que actuen al port del Muradal:

Aquellas otras gentes a quien se llama golfines son castellanos y gallegos, y gente de la profunda España, y son la mayor parte de abolengo y por no tener bastante de qué vivir, o por haber gastado y jugado lo que tenían, o por alguna afrenta, han de huir de su tierra con sus armas, como hombres que no saben ni pueden otro modo de vivir; vanse a la frontera de los Puertos de Muradal, que son grandes montañas y fragosos y extenso bosques que separan la tierra de los sarracenos y la de los cristianos, por donde pasa el camino que va de Castilla a Sevilla y a Córdoba, y así aquellas gentes roban y saltean a cristianos y a sarracenos, y están en aquellos bosques y allí viven; y son una gran multitud de gente y expertos hombres de armas, de tal modo que el rey de Castilla no puede acudir allí... (Soler Pascual, 2006, p. 28-29).

Per tant, tal com ens fa veure l'autor, per Desclot (viatger cronista), eren individus castellanolleonesos de diversa procedència social encara que, segons sembla, en la seva majoria, de procedència noble, però marginats pel seu medi social per algun tipus de delictes. Torres Jiménez (2001) no pot evitar fer una comparació entre aquests bandits espanyols del segle XIII i la quadrilla de Robin Hood, que actuava de manera similar a l'Anglaterra de la mateixa època als boscos de Nottingham.

Una de les institucions que va lluitar més en la persecució del bandolerisme dels *golfines* va ser l'*Orden de Calatrava*, especialment durant el regnat del rei Sancho IV (1284-1295), ja que a aquesta orde militar pertanyia gran part del territori afectat per les gestes dels bandolers. La seva tasca consistí a protegir els viatgers que s'endinsaven al territori; així es plasma en el document atorgat pel rei Alfons XI el 1343 que podem trobar a l'Archivo Histórico Nacional:

En aquel tiempo, el Maestre de Calatrava e la de su orden tomaban rolda en el campo de Calatrava... de todas las ovejas e carneros que í pasaban... la dicha rolda fue dada a la dicha Orden para mantenimiento del castillo de Martos, e que se la dio el rey don Sancho, nuestro abuelo, por mucho servicio que la dicha Orden fecieron al dicho rey et señaladamente por grant costa que la dicha orden fecieron en el tiempo que los Golfines andaban en la (su) tierra, poniendo a salvo las requas de los viandantes e de todos los otros que iban desde Baeza fasta el Puerto de Orgaz, e desde Orgaz fasta el término de Baeza... (Soler Pascual, 2006, p. 30).

Els *golfines* no només es dedicaven a assaltar els viatgers, sinó que també, per subsistir, assaltaven la població dispersa de la serra, saquejaven els cultius i els ruscós, els ramats i, fins i tot, cremaven els petits llogarets un cop els havien saquejat. Aquestes accions van fer néixer petits grups organitzats per tal de fer front comú contra els malfactors, fet pel qual van sorgir diverses germandats que es regien per una junta general. El seu servei de vigilància i control dels camins era permanent i la seva finalitat de mantenir l'ordre en aquells territoris va acabar per convertir aquest orde en un organisme militar, la Santa Hermandad. El 26 d'abril de 1476 els Reis Catòlics instituïen a les Corts de Madrigal, a Cigales i Dueñas, les ordenances d'aquesta nova força repressiva creada per evitar i castigar els robatoris, assalts i altres delictes que es venien cometent. El seu primer capità general va ser Alonso de Aragón (1470-1520), que havia estat Maestre de Calatrava. L'autor anota (Soler Pascual, 2006, p. 32) que el fenomen del bandolerisme va accentuar-se i radicalitzar-se a partir dels inicis de l'edat moderna, tot i que les descripcions més detallades i raonades històricament no es comencessin a presentar fins a finals del segle XVIII, i sobretot el XIX. Caro Baroja assenyala l'any 1868, moment de revolució espanyola, com el clímax d'aquest esdeveniment social.

Els bandolers a la literatura castellana

Tot i que els exemples més coneguts de bandolers d'època moderna sempre s'han desenvolupat a Catalunya, també és cert que el bandolerisme castellà ha estat motiu d'estudi.

Va ser la literatura castellana la que va donar a conèixer els bandolers catalans durant el Barroc literari espanyol: Lope de Vega, a *El peregrino en su patria* (fa referència a una quadrilla de bandolers que actuaven sota la protecció i bandes d'una cavaller català); Tirso de Molina, a *Los Cigarrales de Toledo* (parla de 50 bandolers el cap dels quals era un bandoler català que havia alliberat la venjança de les seves injúries contra un altre de més

poderós que ell); també Tirso de Molina, en la seva novel·la *El bandolero*, parlava de la vida del tarragonès Sant Pere Armengol; i, sobretot, Miguel de Cervantes en *La Galatea* i *Don Quijote*. En *La Galatea*:

Tenían por señor un valeroso caballero catalán, que por ciertas enemistades andava en la compañía, como ya es antiguo uso en aquel reino, cuando las enemistades son personas de cuenta, salirse a ella, y hacerse todo el mal que pueden, no solamente en las vidas, pero en las haciendas.

Miguel de Cervantes en la segona part de *Don Quijote*, als capítols LX i LXI, parla del bandoler català Perot Rocaguinarda (Roque Guinarda per al cavaller de la trista figura), que defineix sense ambigüitats com a home d'acció, valent, noble, justicier a l'estil romàntic i líder amb excepcionals dots de mandat i, també, ens deixa entreveure en la seva descripció, com si l'hagués conegut personalment:

mostró ser de hasta treinta y cuatro años, robusto, más que de mediana proporción, de mirar grave y color morena.

Tot s'inicia en el moment que, trobant-se prop de la Ciutat Comtal, Sancho i Quijote, que s'havien trobat rodejats de cossos de foragits i bandolers penjats dels arbres per les tropes reials, es topen amb més de quaranta bandolers vius que de sobte i per sorpresa els rodejaren, dient-los en llengua catalana que estiguessin quietes fins que arribés el seu capità.

A Catalunya la crisi política, econòmica i social que es va revelar contra els governs dels monarques castellans Felip III i Felip IV al crit de "*Visca la terra, Muira lo mal govern, Muiran los traidors!*", va motivar que, des del finals del segle XVI fins al 1660, el Principat de Catalunya passés per uns moments molt difícils en què molta gent no tenia més remei que llançar-se als camins, armats, per poder sobreviure per tal de derrotar la fam, la injustícia i la desigualtat. En aquella època el bandolerisme en les terres catalanes va representar un fenomen molt important que va donar noms tan cèlebres com Moreu Cisteller, Bartomeu Poc, El Tendre, els germans Margarit, Jaume Masferrer, els més famosos Rocaguinarda i Joan Sala, *Serrallonga*, o Antoni Roca (conegut clergue que armat amb un trabuc va anar a la muntanya) de qui tenim testimoni per part d'un viatger francès de l'època, el bescompte de Brantôme: "Estando en España oí contar que Antonio Roques, uno de los más bravos, valientes, finos, cautos, hábiles y más corteses de todos los bandoleros que existieron nunca en España".

El virrei Francesc Hurtado de Mendoza (? – Barcelona 1615) assenyalaria la puixança d'aquests bandolerisme quan informava el monarca Felip III del seu fracàs davant del bandolerisme català: “No se puede más, que la tierra los produce como hongos, ella los fomenta y defiende”. D'altra banda, i ja parlant de la Catalunya del segle XVII, l'anglès James Howell escrivia al seu amic Sir James Crofts el 1620, a propòsit del seu viatge a Catalunya: “Me costó mucho trabajo llegar hasta aquí (Barcelona) pues estas zonas de los Pirineos que están junto al Mediterráneo nunca están faltas de ladrones en tierra, llamados bandoleros, y de piratas en el mar... El modo más seguro de pasar es vestirse de peregrino.” (Soler Pascual, 2006, p. 36).

A la segona meitat del segle XVII les circumstàncies en el país van canviar sensiblement i el bandolerisme català va anar disminuint de forma progressiva, també gràcies a la tasca repressiva dels fusellers de muntanya i els *mossos d'esquadra*.

El 1952 Guicciardini, ambaixador italià, explica els motius de l'existència del bandolerisme:

Muchos de estos señores poseen lugares y castillos sobre los que no tiene autoridad el Rey, y a dichos lugares se acogen todos los asesinos a quienes, ellos, por tener más séquito, entretienen, nutren y defienden. De este “bandolear”, que así se llama, nace el que estos bandoleros, teniendo escasez de dinero y pareciéndoles que tienen bula para ello, se dedican con frecuencia a asaltar viajeros; a lo que invita también la cualidad de la región por ser, como he dicho, montañosa, salvaje y poco habitada, sin que haya puesto el Rey, cualquiera que sea la causa, ni el cuidado ni los remedios convenientes (Soler Pascual, 2006, p. 37).

Malgrat tot el que hem anat explicant dels bandolers catalans del Barroc, si n'hi ha un que va destacar per sobre dels altres, aquest va ser, sens dubte, *don* (no tots els bandolers es van fer amb aquest tractament) Joan Sala, *Serrallonga*, nascut a Viladrau el 1594 i ajusticiat a Barcelona el 8 de gener de 1634. Soler afegix que el seu valor i fama van calar en el poble fins a tal punt que actualment se'l segueix considerant un mite (Torres, 1997).

Un típic exemple de literatura de cordill és *Historia de la vida y los hechos de D. Juan de Serrallonga*, publicat a Barcelona el 1865, en què s'expliquen les primeres gestes del bandoler català, tot situant-les en el context social, tot explicat per un autor anònim. Encara que no tinguessin la mateixa fama que els catalans, a la resta dels territoris de l'antiga Corona d'Aragó, com el País Valencià, Mallorca o Aragó també hi havia presència de bandolers durant el segle del Barroc. L'autor segueix dient que tot i que no tingués una relació directa amb l'aparició del fenomen del bandolerisme, l'existència dels moriscos i la seva expulsió,

decretada per Felip III el 1609, va arruïnar de manera total una època de prosperitat que havia estat contínua des de feia més d'un segle (Soler Pascual, 2006, p. 41).

El fenomen del bandolerisme a Espanya va començar a documentar-se a partir del segle XVIII, la qual cosa pot venir donada, sobretot, pel fet que, en el segle il·lustrat, la Península es va veure literalment envaïda per viatgers, forans o patris, que recorrien el país de punta a punta deixant testimoni de tot allò que veien o els explicaven, tal com ja hem anotat quan ens referíem al *Grand Tour*. El bandolerisme és un d'aquests fenòmens que recollien. Aquests viatgers recorrien la Península comissionats oficialment pels governs reformistes i amb la missió d'estudiar l'estructura econòmica, tècnica o artística del país, conèixer el seu estat, informar sobre les seves possibilitats de proposar i desenvolupar els projectes de reforma que s'havien de dur a terme necessàriament, segons la ideologia de la època il·lustrada. El viatge d'aquests homes assenyalava que encara persistien en el país la misèria, la despoblació i l'endarreriment cultural; també eren patents, al mateix temps, els nous cultius i les noves indústries. Fora dels circuits europeus del *Grand Tour*, Espanya no era freqüentada per estrangers i, consegüentment, no era un indret primordial per als viatgers d'altres països sempre que no hi tinguessin obligacions diplomàtiques, religioses, militars o polítiques i, aleshores, no tenien cap altra opció que visitar aquestes terres. En aquesta època que a la resta d'Europa es coneixia com la del Segle de les Llums, a Espanya, el contraban i el bandolerisme cobren una puixança singular, especialment a Andalusia (Soler Pascual, 2006, p. 56-58).

Molts historiadors consideren el bandoler romàntic com un vertader *fora de la llei*, que s'escapava a la muntanya, on iniciava les seves maldats (*fechorías*) a causa de la dificultat que tenia per integrar-se socialment després d'una conjuntura de crisis (militars, desertors i guerrillers de la guerra contra el francès) o, també, com a víctima o atemptat contra el seu honor. Sembla evident que alguns dels qui fugien a la muntanya, jornalers o pastors, ho feien com a escapatòria d'una societat injusta amb ells.

L'orografia andalusa no era l'única que propiciava l'abundància de quadrilles de bandolers. Francesc Guicciardini, ambaixador de Florència davant la cort del rei Ferran el Catòlic, assenyalava els problemes de trànsit, orogràfic i bandoler, que amenaçaven els qui, com ell, creuaven en el segle XVI els Pirineus per dirigir-se de Perpinyà a Espanya o viceversa:

Pasamos el puerto del Perthus, que tiene una legua de subida y una de bajada, por terreno muy áspero, con pasos estrechisimos y terribles. La cima de aquel puerto separa a Cataluña

del Languedoc [...]. Abundan los bandidos por aquellos parajes; y el día anterior al que nosotros pasamos fue asesinado un comerciante de Gerona por aquellos lugares. En verdad, el lugar es muy adecuado para robos, porque, además de tener pasos estrechísimos, bastantes barrancos y lugares muy sombríos, se halla entre ásperas montañas que llegan hasta la Gascuña, en las que sería casi imposible capturar a los bandidos.

Aquesta orografia condicionava l'augment del bandolerisme al Principat català, especialment les muntanyes i els boscos, tan abundants en aquell territori i on els bandolers trobaven un excel·lent refugi. Reglà va atribuir la desforestació catalana que començà el segle XVII al fet que les autoritats decidien cremar els boscos que hi havia prop dels camins per evitar que els bandits s'hi amaguessin i sorprenguessin a l'incaut viatger (Soler Pascual, 2006, p. 121).

Les aventures dels bandits espanyols del segle XIX han estat sempre motiu de mitificació cap a les seves persones per part de la plebs (*vulgo*), els viatgers forans i, sens dubte, pels mateixos protagonistes. Qualsevol succés considerat delictiu, per petit que fos, era explicat i repetit una vegada i una altra per la gent i, a cada nova explicació, el fet anava engreixant-se cada cop més fins a adquirir unes dimensions desproporcionades en comparació amb allò que realment havia succeït (Soler Pascual, 2006, p. 171).

3.3.4. CRIM MITIFICAT?

Un dels interrogants que suggereix l'estudi del bandolerisme, la seva mitificació i la posterior difusió és fins a quin punt estem parlant de personatges que han esdevingut herois, o bé si s'ha tergiversat tant l'estudi i la interpretació del bandolerisme que el que hom ha acabat interioritzant és la mitificació del crim (organitzat?). L'article de Cleopatra Barriso i Mariana Giordano (Barriso Cristaldo i Giordano, 2015) fa una comparació entre la visió que ha arribat avui dia d'un bandoler rural argentí, Isidro Velázquez, i el Robin Hood a nivell anglès. El procés de criminalització per uns i de mitificació pels altres sempre girarà entorn d'un personatge i un concepte comú: el bandoler i el bandolerisme. En el cas de Velázquez, es tracta d'un bandit de la dècada del 1960. El defineixen com un *bandit rural*, un justicier que, no només robava als rics per donar-ho als pobres, sinó que també plantejava formes de resistència al poder establert. En aquest cas, l'element mitificador principal és la fotografia, que jugarà un paper primordial en la configuració i transformació de la llegenda (Barriso Cristaldo i Giordano, 2015, p. 355). Velázquez va ser considerat per alguns sectors com un

venjador i un *justicier social*. D'aquesta manera, encarnà en l'imaginari popular la lluita d'aquests sectors contra l'explotació laboral i la marginació social que els oprimia. A més, algunes narracions indiquen que ell mateix distribuïa els diners i els aliments que obtenia de la seva activitat delictiva en aquest entorn social humil que el retribuïa amb lleialtat i complicitat a fi d'ocultar-lo del poder estatal.

Així es va construir entorn la figura d'aquest personatge la llegenda d'un delinqüent fugitiu, odiat per molts i, alhora, d'un home valent i honest que robava als rics per donar-ho als pobres, per la qual cosa era estimat per tants altres.

Per tant, el mite es planteja com una creació col·lectiva que ningú pot inventar i imposar als altres; requereix d'un consens comunitari espontani, arrelat en vivències humanes fonamentals. D'aquesta manera ens adonem de com l'imaginari social de la metròpolis europea arriba i arrela a les antigues colònies. Seguint amb aquesta idea, de si el que hem acabat fent és mitificar el crim o no, la següent pregunta que sorgeix és fins a quin punt tot és mitificable?

La resposta que proporciona Roland Barthes (Barthes, 1970) coincideix amb la seva etimologia: *el mito es un habla*. El mite, doncs, constitueix un sistema de comunicació, un llenguatge. Això indica que el mite no pot ser un objecte, un concepte o una idea; es tracta d'un tipus de significació, d'una forma. El mite no es defineix per l'objecte del seu missatge, sinó per la forma en què se'l profereix. Per tant, tot pot ser un mite? Segons l'autor, sí.

3.3.5. EL CINEMA COM A ELEMENT MITIFICADOR

La necessitat de trobar referents amb els quals identificar-nos provoca que es tendeixin a mitificar figures, reals o fictícies. La manera de fer-ho és creant nous mites o, fins i tot, imaginaris socials. El cinema i el documental són recursos necessaris per donar noves significacions al fenomen.

L'ésser humà té la necessitat antropològica de buscar la identificació i projecció. Violeta Yalilé apunta que, en un primer moment, només la literatura oferia personatges i situacions que saciaven d'alguna manera aquesta necessitat. Amb el cinema arriba una eina més de difusió i mitificació: la gran pantalla comença a mostrar nombrosos personatges i històries cap al públic que busca i troba en elles el seu *alter ego*, la seva història, el seu mite, el seu reflex (Yalilé, 2017, p. 10) . Alhora les històries critiquen les estructures establertes i

permeten que existeixin nous ordres socials. La producció d'aquestes creences col·lectives, mitjançant el cinema, ha fet que aquest lloc en què es produeix una connexió afectiva entre el personatge, la història i l'espectador, permeti la creació de mites sobre aquests elements. El mite existeix des de sempre. La seva vigència dependrà de la societat en la qual va ser creat.

Per tant, cal comprendre quins són aquests imaginaris socials que construeixen la imatge, en el moment de mitificar els personatges reals i ficticis, tant a Catalunya com a Anglaterra.

La identitat, sigui individual o col·lectiva, fa referència a processos que ens permeten assumir que aquest subjecte, en determinat moment i context és i té consciència d'ésser ell mateix, i que aquesta consciència de sí s'expressa (...) en la seva capacitat per a diferenciar-se d'altres, identificar-se amb determinades categories, desenvolupar sentiments de pertinença, mirar-se reflexivament i establir narrativament la seva continuïtat a través de transformacions i canvis (Yalilé, 2017, p. 12).

Quan es visualitza una pel·lícula, la història que es mostra a la pantalla posseeix un context propi. Tant és així que la narrativa utilitzada al cinema —ja sigui per a un film de ficció o un de documental—, crea, dins de l'univers de la història narrada, un imaginari social que és percebut per una audiència que, posteriorment, i si troba algun element d'identificació, podrà captar-lo com a seu i començarà a ser part de la seva memòria. Si multipliquem el procés per a cada espectador de la història narrada, podríem estar davant de la creació d'un imaginari social fora de la pantalla, d'un element més de la memòria col·lectiva.

El cinema, quan una pel·lícula relata una història “basada en fets reals”, ajuda, amb la seva narrativa i amb els elements de la posada en escena, a legitimar, dins de la memòria de la seva audiència, un ordre o fet específic. En aquest sentit, el Robin Hood que lloaven les balades medievals no s'assimila i, en alguns casos, s'allunya dels personatges que ens presenta la gran pantalla. El cinema no només ha servit d'entreteniment, sinó també com a preservador de l'imaginari social. El valor del cinema com a instrument per a la identificació, la crítica i el canvi de pensament, demostra la seva importància i influència per a la creació d'un nou ordre social mitjançant la producció de significacions imaginàries socials.

El mite ha sigut part de les comunitats, a través de la tradició oral, de la religió i de la recerca de la saviesa. I ha servit com a referent i ha ajudat a la creació o legitimació d'imaginaris socials. Des de la ciència, “el mite està concebut com el concepte oposat a l'explicació racional del món” (Yalilé, 2017, p. 14). Aquesta concepció es dona perquè el mite posseeix

un caràcter extraordinari i universal. Els recursos per a la mitificació d'un personatge o història posseeixen, doncs, les característiques mencionades. Quan neix un mite, no només es crea un nou significat, sinó que es projecta una necessitat dels qui ho perceben com a mite.

El personatge mitificat posseeix certes característiques donades en el seu procés de significació. No obstant això, s'ha de tenir en compte que el mite no busca una representació real, sinó un objecte que necessita ser significat. Els elements del cinema, des de la imatge fins als personatges, són recursos de mitificació que permeten a l'espectador realitzar el procés de significació doble alhora que hi participen afectivament mitjançant un intercanvi entre les imatges i el seu reflex (Yalilé, 2017, p. 22). L'autora afirma que es busca primordialment aquesta transferència de signes i significacions, més enllà de la realitat com a tal.

La creació de l'imaginari social es dona quan existeix una resposta a necessitats que després s'assumeixen. Per tal que un personatge es mitifiqui es requereix un procés de mitificació, també, per part de la societat que processarà el mite.

4. LA PERCEPCIÓ SOCIAL DEL BANDOLER A L'ACTUALITAT

Un dels objectius principals d'aquesta recerca és analitzar de quina manera els bandolers, a través de la mitificació que se n'ha fet al llarg dels segles, han arribat a l'època contemporània.

Per fer-ho vam elaborar una breu enquesta amb preguntes de resposta múltiple i d'altres de resposta oberta. Vam plantejar un total de set preguntes molt acotades per veure fins a quin punt el bandolerisme, en Robin Hood i en Joan Serrallonga són coneguts en la societat actual.

El canal de difusió de l'enquesta va ser a través del correu electrònic amb un enllaç al formulari corresponent. El enquestats són d'àmbit català.

PREGUNTA	JUSTIFICACIÓ DE LA PREGUNTA
1) Quina edat tens? - 12-16 - 16-25 - 25-50 - +50	La diferenciació de les franges d'edat ve donada perquè d'aquesta manera es pot analitzar conjuntament amb els anys de les produccions protagonitzades pels bandolers.
2) Quins estudis tens? - Sense estudis - Educació bàsica - Educació secundària - Universitària	Conèixer el grau de formació dels enquestats anava lligat amb la primera pregunta, ja que així podem interrelacionar-les i comprovar si a un grau superior d'ensenyament hi ha més coneixement del bandolerisme o no; dit d'una altra manera, si la difusió del mite està estretament vinculada amb l'educació formal o si, en canvi, sorgeix en un entorn lúdic.
3) Saps què és un bandoler? - Sí	Tot i que aquesta es tractava d'una pregunta tancada, el que volíem comprovar és si aquells que afirmaven

- No	saber què és un bandoler, realment eren conscients en què consistia la seva activitat, que era la següent qüestió que es formulava.
4) Sabries explicar en què consistia la seva activitat?	Amb aquest interrogant obert, buscàvem que fossin els enquestats els que expliquessin breument quina creien que era la seva activitat. No vam fer-ho a través d'una pregunta tancada i amb diverses opinions perquè vam considerar que d'aquesta manera seria més realista i ens ajudaria a valorar el paper de la mitificació i difusió del mite.
5) Saps qui va ser en Robin Hood? I en Serrallonga? - Sí - No - Conec en Serrallonga, però no en Robin Hood - Conec en Robin Hood, però no en Serrallonga	En el moment de formular aquesta qüestió, imaginàvem que la majoria de les respostes es centrarien en el "sí".
6) Creus que aquests dos personatges van existir de veritat? - Sí - No - En Serrallonga sí, però en Robin Hood no - En Robin Hood sí, però en Serrallonga no	La sisena pregunta era una de les més importants per a nosaltres perquè veuríem, exactament, el poder de la mitificació. Vam decidir donar les quatre opcions per tal de poder contraposar les opinions i vincular-les amb les respostes anteriors.
7) Has presenciat mai una actuació, celebració, vist una pel·lícula o llegit un llibre sobre bandolerisme? Quins?	La darrera pregunta també era de resposta oberta; en aquest cas ens interessava conèixer quins canals de mitificació són els més consumits pel públic general.

Taula 2 Preguntes realitzades a les enquestes per analitzar la percepció actual del bandolerisme i la seva justificació.

Van respondre l'enquesta un total de 257 persones. A continuació n'exposarem els resultats per extreure'n conclusions. La manera de valorar les respostes ha estat a través de vincular les respostes entre elles i extreure'n els percentatges corresponents.

1) El primer creuament que hem analitzat és el de l'edat dels enquestats amb el coneixement del fenomen del bandolerisme.

Edats	% Sí	% No	% NSNC
12 - 16	67,65%	31,62%	0,74%
16 - 25	94,74%	5,26%	0,00%
25 - 50	90,70%	8,14%	1,16%
+ de 50	93,75%	6,25%	0,00%

Taula 3 Coneixement del fenomen del bandolerisme en funció de l'edat dels enquestats.

Observem a la Taula 3 que els qui tenen més coneixement del fenomen són els enquestats d'edats compreses entre els 16 i els 25 anys, seguits dels de més de 50 anys i els d'edats entre els 25 i els 50 anys. Si tenim en compte que un gran nombre de les persones preguntades es troben cursant els estudis secundaris, podem extreure'n una primera premissa: el coneixement d'aquests mites sorgeix més endavant.

2) En segon lloc contrastem les respostes de les preguntes 3, 5 i 6. Volíem relacionar el coneixement del fenomen amb el dels personatges. De tots els enquestats, 203 sí que afirmen saber qui són els bandolers, 52 no, i 2 persones no contesten.

A la Taula 4 compararem els que afirmen que sí que coneixen el fenomen amb els personatges, i a la Taula 5 els que primer diuen que no saben què és el bandolerisme per comparar-ho amb les respostes de la coneixença dels personatges. Els resultats obtinguts són molt interessants.

Sí que saben què és el bandolerisme							
		Sí	S sí, RH no	RH sí, S no	No	NS/NC	Saps qui són?
Creus que van existir?	Els 2 sí	66	0	10	3	0	38,92%
	S sí, RH no	63	1	1	1	0	32,51%
	RH sí, S no	2	0	13	0	0	7,39%
	Els 2 no	16	0	21	0	1	18,72%
	NS/NC	0	0	3	0	2	2,46%
	%	72,41%	0,49%	23,65%	1,97%	1,48%	

Taula 4 Relació entre el coneixement del fenomen del bandolerisme i el dels personatges Robin Hood i Serrallonga.

La conclusió principal que extraïem de les dades anteriors, dels que sí que saben què és el bandolerisme, és que el 96,55% de les persones que sí que saben què és el bandolerisme coneixen 1 o els 2 personatges. D'aquests, el 75,51 coneixen Serrallonga, mentre que el 99,49% coneixen el bandoler anglès.

No saben què és el bandolerisme							
		Sí	S sí, RH no	RH sí, S no	No	NS/NC	Saps qui són?
Creus que van existir?	Els 2 sí	5	0	5	5	0	28,85%
	S sí, RH no	4	1	1	9	1	13,36%
	RH sí, S no	1	0	8	0	0	17,31%
	Els 2 no	2	0	16	2	0	38,46%
	NS/NC	0	0	1	0	0	1,92%
	%	23,08%	1,92%	59,62%	13,46%	1,92%	

Taula 5 Relació entre la no coneixença del fenomen del bandolerisme i la coneixença de Robin Hood i Serrallonga.

De les persones que van respondre que no sabien què és el bandolerisme, el 84,62% van dir que sí que coneixien 1 o els 2 personatges; un 29,55% coneix Serrallonga, mentre que un 97,73% coneix en Robin Hood.

Un dels aspectes que criden l'atenció és que de les 196 persones que van dir que coneixien un o els dos personatges, només 65 d'elles (33,16%) van respondre correctament la pregunta sobre l'existència real d'en Robin Hood i d'en Serrallonga. D'aquells que van contestar que

sí que coneixien el fenomen, un 32,51% va respondre correctament, mentre que, dels que afirmaven que no, el 13,46% també va encertar-la.

La conclusió a la qual arribem és que, tal com ja ens imaginàvem, els dos personatges han comptat amb un fort procés de mitificació: encara que algunes de les persones enquestades no sàpiguen a què es refereix el concepte *bandolerisme*, sí que coneixen els dos personatges a tall individual. Altrament, els que sí que tenen coneixement del fenomen del bandolerisme, coincideixen amb el percentatge més elevat d'identificació de Robin Hood i Serrallonga, tal com era d'esperar. No obstant això, no ens aventurem a afirmar fermament que estar al corrent de què és el bandolerisme vagi estrictament vinculat al nivell d'estudi de cadascú, ja que la difusió dels dos personatges no s'ha centrat en l'àmbit acadèmic, sinó que la cultura de masses hi ha tingut un paper fonamental.

3) Per últim, ens fixarem en el coneixement dels dos personatges i la seva existència segons l'edat dels enquestats. Els resultats obtinguts es mostren a la Taula 6 i a la Taula 7:

Coneixement	Els 2	Nomes S	Només R	No
12-16	41,04%	0,75%	50,75%	7,46%
16-25	94,74%	5,26%	0,00%	0,00%
25-50	86,90%	0,00%	11,90%	1,19%
+ de 50	81,25%	0,00%	18,75%	0,00%

Taula 6 Coneixement dels personatges segons l'edat dels enquestats.

Existència	Sí	% Sí	S sí, RH no	% S	RH sí, S no	% R	No	% No
12-16	55	41,04%	1	0,75%	68	50,75%	10	7,46%
16-25	18	94,74%	1	5,26%	0	0,00%	0	0,00%
25-50	73	86,90%	0	0,00%	10	11,90%	1	1,19%
+ de 50	13	81,25%	0	0,00%	3	18,75%	0	0,00%

Taula 7 Coneixement de l'existència real dels personatges segons l'edat dels enquestats.

Les últimes dades contrastades mostren que encara hi ha la falsa creença que en Robin Hood i en Serrallonga són equiparables i que els dos van existir. A més a més, independentment de la franja d'edat en què ens ubiquem, la resposta majoritària es situa en l'afirmació que els dos personatges van existir, i que, per tant, són reals.

4) L'última pregunta que formulàvem a l'enquesta era per saber de quina manera els havia arribat la imatge dels personatges bandolers. En tractar-se d'una pregunta de resposta oberta hem agrupat les respostes tal com es mostra a la Taula 8:

Respostes	Persones
No he vist mai res	81
No contesten	29
Llibre d'en Serrallonga	4
Pel·lícula/sèrie Serrallonga	39
Ball d'en Serrallonga	34
Cançó d'en Serrallonga	4
Vídeo d'en Serrallonga a l'Espai Montseny a Viladrau	1
A l'escola hem treballat Serrallonga	6
A l'esplai del poble vam fer un joc amb en Serrallonga i els nens i nenes l'havíem d'ajudar	1
Llibre d'en Robin Hood	5
Pel·lícula/sèrie Robin Hood	97
Obra teatral de Robin Hood	1
Altres representacions que no són de Robin Hood ni de Serrallonga	
Sèrie <i>Curro Jiménez</i>	12
Sèrie <i>Las bandoleras</i>	1
Sèrie <i>Bandoler</i>	1

Pel·lícula <i>El zorro</i>	3
Pel·lícules de l'oest (westerns)	4
Llibre <i>Bandoler (La Pera)</i>	1
Llibre <i>Galceran</i> de Jaume Cabré	1
Llibre <i>El señor de la medianoche</i>	1
Actuació bandolera a un poble prop de Tavertet	1
Obra teatral <i>Mar i Cel</i>	1
Fira bandolera d'Arbúcies	1
Fira Mata-degolla (Sant Quintí de Mediona)	3
Festa bandolers de Castellserà (Lleida)	1
Festa bandolera a Alcover	1
Museu Bandolero (Ronda)	1

Taula 8 Referents bandolers segons els enquestats.

La conclusió que n'extraïem és clara: en Robin Hood segueix sent molt més conegut que no pas en Joan Sala, àlies Serrallonga. De la mateixa manera, el personatge d'en Curro Jiménez encara és un referent en un sector d'edat concret, el de més de 50.

5. CANALS DE MITIFICACIÓ DELS BANDOLERS: EL CAS DE ROBIN HOOD I JOAN SERRALLONGA

En la història dels herois de l'Edat Mitjana, Robin Hood s'ha guanyat el primer lloc. Bandoler universal, sovint alimenta la llegenda d'altres bandolers, com és el cas d'en Serrallonga, conegut com "el Robin Hood català". L'oposició amb el poder reial o un poder central, i la seva voluntat de fer justícia, els situa a cavall entre criminals i herois populars.

La primera pregunta a resoldre és per què aquests dos personatges s'han mitificat i no uns altres. La raó rau en l'objectiu base de la investigació. Com ja hem comentat a la introducció, l'objectiu no és investigar a nivell històric aquests personatges ni el fenomen del bandolerisme, sinó fer una recerca des del seu vessant lúdic, didàctic i des de la seva òptica de la difusió. Per aquesta raó era imprescindible escollir dos personatges que comptessin amb prou productes al seu voltant que permetessin fer-ne una comparació.

Després de centrar el treball final de grau amb en Serrallonga, i d'haver fet una pinzellada molt breu al voltant de la figura de l'*outlaw* anglès, vam considerar interessant fer una anàlisi comparativa entre aquests dos personatges. Veurem que els elements que conformen la llegenda són els mateixos en ambdós casos i, a més a més, el paral·lelisme i la comparativa que se n'ha fet al llarg dels anys han fet que les seves aventures encara s'assimilin més.

Atès que el material publicat és molt voluminós, sobretot en el cas del bandoler anglès, la manera de procedir serà la mateixa per als dos personatges i serà la següent: en un primer apartat titulat "personatge", farem un repàs a la biografia; en el cas de Robin Hood, i en tractar-se d'un personatge llegendari i que no va existir (si més no a dia d'avui no està demostrat), explicarem de quina manera s'ha anat creant el personatge des del mite. A continuació, buscarem la "definició acadèmica" per veure quina definició se'n fa a les enciclopèdies. En tercer lloc buscarem l'origen de la llegenda en el seu context històric i cultural per seguir resseguint el naixement del mite i buscar l'estat actual del personatge en el seu hàbitat.

Un cop tinguem feta aquesta primera descripció, ens centrarem en la literatura, que ha suposat el primer element mitificador en els dos casos. Ens submergirem en les obres més rellevants tant de la literatura infantil, juvenil com adulta, per després donar pas a l'anàlisi del mite en els mitjans audiovisuals (abraçant cinema, sèries de televisió i altres aparicions als mitjans). Diferenciarem clarament els assajos històrics de les novel·les. Seguidament farem recerca de les cançons que s'han escrit al voltant de la seva imatge; en el cas del bandoler català, ampliarem la recerca a cançons de bandolers i lladres, que tot i no parlar específicament d'en Serrallonga, sí que hi tenen una estreta relació. El cinquè apartat situarà els personatges dalt de l'escenari, i buscarem quines obres teatrals se n'han representat, per donar pas a la cultura popular, element imprescindible per entendre la primera difusió dels bandolers a través de la tradició oral. Hem vist convenient afegir un apartat anomenat "art" en el qual pretenem llistar aquelles obres, sobretot pictòriques, que recullin les aventures dels facinerosos. Per últim hem incorporat un apartat "l'univers" en què buidarem aquells elements mitificadors que no poden classificar-se en cap dels grans grups anteriors.

Aquest és, sens dubte, el cos del treball, el capítol que ens permetrà fer la comparació real dels dos processos de mitificació.

5.1. ROBIN HOOD: DE MITE A REALITAT

5.1.1. EL PERSONATGE

Robin Hood és, sens dubte, el paradigma de personatge llegendari construït, reforçat i difós gràcies al folklore i la cultura popular. Davant la impossibilitat de fer una biografia real del personatge, en aquest apartat, farem un recorregut als personatges històrics que possiblement han inspirat la llegenda.

Què significa “Robin Hood”? Si busquem la traducció del terme anglès *hood*, significa caputxa. Aleshores, la traducció que s’ha fet de “Robin dels Boscos” possiblement ve donada per la similitud del terme amb *wood*, que significa fusta. De fet, en una de les sèries protagonitzades pel bandoler, es fa justament aquest joc de paraules de *wood* a *hood* amb el seu cognom i la seva vestimenta, la caputxa tan característica que en produccions més modernes s’ha vinculat al bandit.

Tot i que no hi hagi constància de l’existència d’una persona real coneguda amb el nom de Robin Hood, que habités al bosc de Sherwood i que amb la seva quadrilla robés als rics per donar-ho als pobres, la seva enemistat amb el príncep Joan sense Terra i el xèrif de Nottingham i l’aparició de diferents referències a textos ja a l’època medieval, han fet pensar que la llegenda ha nascut gràcies a un cúmul de coincidències, de noms, d’espais i de contextos històrics. Tots aquests personatges crearen en l’imaginari anglès l’arquetip del bon lladre.

Veurem com van ser font d’influència en la construcció de la llegenda de Robin Hood les gestes de Hereward *El Proscrit*, un saxó que va lluitar contra la dominació normanda; també com un cronista del segle XI identifica Robin Hood com en Roger Godberg, aquell que s’uneix a la rebel·lió de 1263 liderada per Simó de Montford contra el monarca Enric III (fill de Joan sense Terra) i que troba refugi al bosc de Sherwood. El 1225 un home conegut amb el nom de Robert Hood va ser desposseït de tots els seus béns per part del xèrif de Yorkshire; aquest mateix xèrif, que abans havia desenvolupat el càrrec de xèrif de Nottingham, va perseguir un fora de la llei de nom Robert de Wetherby, tot i que no se sap del cert si aquest personatge i l’anterior eren la mateixa persona.

A finals d’aquest mateix segle XIII, en diversos registres judicials, hi apareix el nom de *Robehod* o *Robinhod*, per anomenar els facinerosos perseguits per la justícia.

Els relats d'en Robin Hood cada cop eren més habituals i, de seguida, va convertir-se en l'heroi que coneixem i, al segle XV, es comencen a sumar a les seves aventures els personatges del Frare Tuck, Lady Marian i en Little John.

5.1.1.1 La definició acadèmica

Robin Hood no va existir (a dia d'avui els historiadors i investigadors no han trobat proves suficients per poder confirmar-ne l'existència). Aquesta és la primera i més important de les premisses. A partir d'aquí ens centrem a comprovar de quina manera l'acadèmia i els estudiosos han treballat entorn la figura d'en Robin Hood i intentem donar a conèixer el naixement de la llegenda o, més ben dit, del mite popular.

És innegable que el personatge ha arribat fins als nostres dies dibuixat com l'heroi que lluita contra el poder reial en pro de la pagesia i el poble. Així, no és estrany que algú et titlli de "*You are a regular Robin Hood*" si ets una persona que intenta rectificar les desigualtats socials amb un esperit romàntic (Cancelas Ouviaña, 1997).

El fenomen d'en Robin Hood s'ha repetit al llarg dels anys i les cultures. Les diferents societats es serveixen d'aquests arquetipus per poder fer front a les pressions socials i econòmiques que marquen la seva existència. Com ja hem vist en capítols anteriors, Eric Hobsbawm es refereix a aquests personatges com a "bandits socials", que són els facinerosos a l'estil de Robin Hood. Aquest personatge acaba essent admirat per tothom i simbolitza la resistència; és, en definitiva, un heroi popular nascut de les frustracions de la classe inferior (Clouet, 2016, p. 219).

Una de les peculiaritats del mite d'en Robin Hood, conegut també com a Robin dels Boscos, és que ha traspasat la frontera nacional i s'ha convertit en un personatge reconegut no només en territori anglès, sinó també a nivell mundial; segurament aquest és el motiu pel qual escriptors, historiadors, cineastes i intel·lectuals han dedicat esforços a estudiar, investigar, interpretar, difondre i, fins i tot, readaptar, el mite del proscrit anglès.

L'objectiu d'aquesta investigació és comparar de quina manera s'ha mitificat la figura llegendària d'en Robin Hood amb la d'en Joan Serrallonga, i és per aquesta raó que l'existència o no d'aquest personatge anglès no centra la nostra atenció, a diferència de la seva imatge mundial, que sí que ho fa. Abans d'endinsar-nos en la llegenda pròpiament dita, hem considerat oportú seguir el mateix procediment utilitzat a l'hora de conceptualitzar el

bandolerisme i hem cercat a les enciclopèdies què s'explica d'aquest personatge. Hem decidit investigar en quins idiomes apareixen les entrades d'aquests dos personatges a una de les pàgines més utilitzades a nivell usuari: la Viquipèdia.

Tradició catalana¹⁵: *Enciclopèdia Catalana*: “Bandoler llegendari, heroi d'antigues balades angleses, la més coneguda de les quals és la de *Robin Hood and Guy de Gisborne* . Les més antigues, avui perdudes, pertanyien al començament del s. XIV. Robin Hood és el prototipus d'aventurer dels boscs, dotat d'una extraordinària habilitat amb l'arc, que lluita contra l'opressió i la injustícia. Les antigues llegendes anaren evolucionant al llarg dels s. XVI i XVII, i en elles es basa la novel·la de Walter Scott *Ivanhoe* i altres relats breus, si bé aquests amb diferents variants. També el cinema s'ha ocupat de la seva figura en diversos films.”

Tradició espanyola¹⁶: *Enciclopedia Libre española*: ens sorprèn que, quan busquem a una de les enciclopèdies *online* de referència la paraula “Robin Hood”, només ens n'apareixen tres entrades, i cap d'elles dedicada al personatge llegendari anglès. La primera centra l'atenció en un personatge mexicà que s'assimila a en Robin Hood; la segona a la pel·lícula *Robin i Marian* (1976), i la tercera a Nottinghamshire que relaciona la zona amb en Robin Hood.

Tradició francesa¹⁷: *Larousse*: l'enciclopèdia francesa dedica quatre entrades a Robin Hood, tres de les quals són pel·lícules. Pel que fa al personatge, l'entrada porta el títol de “Robin des Bois” i, per tant, Robin dels Boscos. En aquest cas s'ha agafat directament el sobrenom del personatge. El defineix com un llegendari heroi anglès, les gestes del qual, segons la poesia, estan situades al llarg dels segles XII i XV. Fa una definició del que eren els facinerosos durant l'Edat Mitjana. A diferència de les altres enciclopèdies, fa una afirmació que sobta molt: “Robin Hood va existir, però la llegenda l'ha maquillat molt”. Segueix afegint que Robin dels Boscos va ser una figura literària fins al moment en què al segle XIX, Walter Scott en relata la història.

Tradició anglesa¹⁸: *Britannica*: quan escrivim en el buscador “Robin Hood” ens apareixen 5 entrades diferents: Robin Hood (*legendary hero*); Robin Hood (*film by Scott*: 2010); Robin

---

¹⁵ <https://www.enciclopedia.cat/search/site/Robin%20Hood> (20/07/2019)

¹⁶ <http://enciclopedia.us.es/index.php?search=robin+hood&title=Especial%3ABuscar&go=I> (20/07/2019)

¹⁷ <https://www.larousse.fr/encyclopedia/rechercher/robin%20hood> (20/08/2020)

¹⁸ <https://www.britannica.com/search?query=robin+hood> (30/07/2019)

Hood (*film by Bathurst: 2018*); Robin Hood (*opera by De Koven*); Robin Hood: Men in Tight (*film by Brooks: 1993*).

- Robin Hood (*legendary hero*): descriu el personatge com un heroi llegendari protagonista de balades angleses medievals del segle XIV. Comenta la seva enemistat amb el xèrif de Nottingham, tot i que deixa clar que les primeres accions van tenir lloc al sud de Yorkshire. Anomena els altres enemics del bandit que eren els eclesiàstics i altres propietaris. Troba en la restricció dels drets de caça als boscos reials, un dels orígens de la seva rebel·lió. Exposa els intents que s'han fet per demostrar l'autenticitat històrica del personatge, però remarca que les referències a la llegenda es centren en les balades medievals, que van ser l'expressió poètica de les aspiracions del nord d'Anglaterra enfront una època turbulenta que va culminar amb la Revolta de 1381. Tot i que moltes de les balades més reconegudes són postmedievals, són medievals les balades de *Robin Hood i el Monjo*; *Robin Hood i Guy de Gisborne*; *Robin Hood i Potter* i la *Gesta de Robin Hood*. Anys més tard la imatge d'en Robin es veu distorsionada i apareix com un noble, característica que el dotaren de l'element romàntic necessària per augmentar-ne l'atractiu. A les balades postmedievals hi apareix Lady Marian.
- Al final de l'entrada hi ha un enllaç a un vídeo i una imatge de l'estàtua de Robin Hood que hi ha al castell de Nottingham.

Tradició italiana¹⁹: *Treccani*: Qüestiona la seva existència afirmant que la seva autenticitat històrica és incerta, tot i que apareix com a personatge històric a la Crònica d'Escòcia d'A. Wynthoun (c.1420). Fa referència al poema de Piers Plowman que testimonia l'existència d'una tradició popular oral. Situa el seu primer relat detallat amb Lytyll i la *Geste* que el situa a Yorkshire. Explica que el primer a recopilar totes les cançons i balades va ser J. Ritson al segle XVIII relacionades amb Robert Fitz-Ooth que va néixer a Locksley i es creia comte de Huntingdon.

La mateixa entrada ens remet a altres entrades relacionades amb Robin Hood, com per exemple a la "Foresta di Sherwood" i "Nottingham", i ens dirigeix a altres entrades on hi ha més informació de la llegenda del personatge.

---

¹⁹ <http://www.treccani.it/enciclopedia/robin-hood/> (30/07/19)

Robin Hood a la *Viquipèdia*:

- [Entrada en català](#).²⁰ tot i que recalca que es tracta d'un arquetípic personatge de llegenda anglesa, explica que podria tenir una base real. Anomena la seva quadrilla, els *Merry Men* o "homes feliços", i la seva zona d'actuació, que era Sherwood i la regió de Nottinghamshire. A més a més, fa un recorregut per totes les produccions que s'han centrat en el personatge, des de la primera referència per part de William Langland (1377) i la manera com la llegenda oral va anar difonent-se de mica en mica a partir del segle XVI amb les balades impreses. Fa notar que, amb el pas del temps, han anat sorgint moltes inconsistències al voltant del personatge, del seu origen, els seus enemics i, fins i tot, la seva àrea d'actuació.

El primer subapartat de l'entrada explica el nom del personatge: afirma que Robin és el diminutiu de Robert, nom molt comú a l'Anglaterra medieval, però el seu cognom (Hood) ha generat controvèrsia. Alguns creuen que vol dir "l'encaputxat" i altres, que representa l'ofici de fer caputxes. Hi ha una tercera versió, compartida amb l'Enciclopèdia Britannica, que és una deformació de *Wood* (bosc, fusta), ja que, en alguns textos dels segles XVI i XVII sobre els jocs de primavera, està escrit el seu nom com a Robin Wood, Whood o Whod. Segles posteriors, el nom va esdevenir sinònim de "delinqüent", la qual cosa està provada en la transcripció d'alguns judicis medievals, en què l'acusat és anomenat *Robin Hood*, *Robehod* o *Robbehod*. En una petició presentada al Parlament l'any 1439, aquest nom es fa servir com a nom genèric per referir-se a un delinqüent itinerant.

El següent apartat mostra l'evolució des de la tradició oral amb les rimes i rondalles. Des de l'obra de Piers Plowman, en què queda ben definit el personatge que s'identifica amb el patiment de les classes baixes i mostra especial consideració cap a les dones; és anticlerical, destre amb l'arc i les sagetes i té una especial animadversió cap al xèrif de Nottingham.

Malgrat que en la cultura popular en Robin Hood ha estat contemporani i partidari de Ricard Cor de Lleó, no hi ha fonament d'aquesta versió en les rondalles. Els següents apartats centren l'atenció en els primers textos, els jocs de primavera, els textos moderns, els reculls de cançons, la redescoberta del Robin Hood medieval de

---

²⁰ https://ca.wikipedia.org/wiki/Robin_Hood (20/07/2019)

la mà de Percy i Ritson, l'adaptació infantil, Robin Hood en el cinema i el Robin Hood mitològic.²¹

- Entrada en espanyol:²² una de les grans diferències entre l'entrada en català i l'espanyola, és que, en el cas espanyol, s'afirma que aquest personatge del folklore anglès està inspirat en Ghino di Tacco.²³

En el subapartat de l'etimologia s'afirma que Robin Hood significa tant caputxa com *Robin el truhan*, i que la traducció de "Robin dels Boscos" és errònia i derivada de la similitud entre *Wood* i *Hood*. S'hi afegeix que la famosa caputxa del bandoler, ha estat vinculada al personatge afegit *a posteriori*, possiblement, per explicar-ne el nom.

- Entrada en anglès:²⁴ l'explicació en anglès de la Wikipedia està dividida en seccions dedicades a les balades i contes; la història; la mitologia; localitzacions que s'associen a Robin Hood; llistat de les principals balades; Robin Hood a la cultura popular i els personatges principals de la història. És l'entrada més extensa vinculada al personatge. No és d'estranyar, ja que es tracta d'un mite anglosaxó. A més a més, és l'única entrada que llista els indrets relacionats amb en Robin Hood, més enllà del bosc de Sherwood i la regió de Nottinghamshire.
- Entrada en francès:²⁵ l'entrada en francès és molt similar a l'espanyola, tot i així hi afegeix un apartat de localitzacions i és l'única pàgina que mostra la bandera de Nottingham en la qual apareix Robin Hood al centre a tall d'emblema i un apartat amb notes que apunten l'aparició o una referència del personatge en diverses produccions.

---

²¹ L'any 1584, Reginald Scott va proposar que Robin Hood era un mortal afillat pel déu de la mitologia germànica anomenat "Hudgin" o Hodekin.

²² https://es.wikipedia.org/wiki/Robin_Hood (20/07/2019)

²³ Ghino di Tacco va ser un lladre italià la fama del qual va portar-lo a ser mencionat a la *Divina Comèdia* i al *Decameró*.

²⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Robin_Hood (20/07/2019)

²⁵ https://fr.wikipedia.org/wiki/Robin_des_Bois (20/07/2019)

- Entrada en italià:²⁶ l'apartat més extens de l'entrada en italià és el dedicat a l'aparició del personatge al cinema i a la televisió. Tal com veurem a l'apartat dedicat a la cinematografia, la quantitat de produccions entorn Robin Hood és increïble.

A més a més, l'entrada de Robin Hood també apareix en setanta idiomes més, cosa que mostra un cop més que l'interès i el coneixement del personatge és a nivell mundial.

5.1.1.2. L'origen de la llegenda en el seu context històric i cultural

Ja des del segle XV s'han explicat, i es segueixen explicant, les mateixes històries, per la qual cosa s'han format mites al voltant d'un personatge que robava als rics per donar-ho als pobres i que només matava per causes justes i justificades. A finals de l'Edat Mitjana, Robin Hood ja era el “bon lladre” que el poble admirava i a qui donava suport. Robin Hood ha donat origen a una tradició popular celebrada des de fa segles, una construcció que, tot i les seves múltiples variants, ja pertany a la memòria col·lectiva i s'ha convertit en protagonista i emblema d'una literatura universal contra l'opressió social i econòmica. Per tant, la llegenda ha nascut al voltant d'un heroi medieval anglès.

Si recuperem les paraules i la definició d'Eric Hobsbawm de “bandoler social” observarem que totes les literatures populars, independentment de l'època i la geografia on s'hagin produït, tenen una figura que reuneix les característiques del bandoler que descriu l'autor: un personatge masculí que el poble considera un heroi i lluita per la justícia. L'arquetip que representa en Robin Hood és el de facinerós rebel, lliure, el bandit social que lluita contra les injustícies i que defensa els dèbils de les amenaces del poder i les autoritats reial, que veu en la naturalesa el millor aliat. Generós, encoratjat i hàbil amb les armes, reuneix totes les característiques de l'heroi camperol. Tot i així, la figura del “bon lladre” no va aparèixer fins al segle XVI, quan diversos contes fan menció de la seva generositat amb els pobres. A les primeres balades, Robin Hood és dibuixat com un ésser cruel, egoista i trampós, i manté un control total sobre els seus seguidors. D'altra banda, la història d'amor amb Marian no apareix en els primers poemes, ni a les balades que fan referència al personatge; per tant, és un element que s'hi afegeix *a posteriori* amb l'objectiu de potenciar el caràcter romàntic de l'heroi. A més a més, no hi ha evidències sobre l'existència d'alguns dels seus companys, com Little John o el frare Tuck. La seva associació amb Lady Marian fa que es converteixi

---

²⁶ https://it.wikipedia.org/wiki/Robin_Hood (20/07/2019)

en un personatge romàntic cada cop més aburgestat. De mica en mica la llegenda va anar evolucionant fins a la representació de la quadrilla com un grup igualitari i que vetlla per l'interès comú. D'aquesta manera el mite de Robin Hood s'ha anat adaptant a les diferents èpoques i ha evolucionat segons els contextos socials i polítics, contradient en certa manera la idea de Hobsbawm que el bandolerisme social s'extingeix amb l'Estat modern. **Comença aquí i així la metamorfosi d'en Robin Hood.**

Tal com hem apuntat anteriorment, els documents relatius a Robin Hood són literaris, però el relat té pinzellades històriques i referents a personatges i fets que pretenen contextualitzar-lo, tot i que són independents de l'existència o no del facinerós: l'existència del conflicte entre normands i saxons és real, però no l'evidència que un tal Robin Hood hi lluités. Les balades medievals són el mirall d'una il·lusió de l'època: un heroi que forja la seva reputació amb l'assassinat, l'assalt als terratinents i eclesiàstics i al seu enfrontament amb el xèrif, tot això amb el suport del rei, que es posa al costat dels camperols.

Durant els últims anys de la *Guerra dels Cent Anys* (1337-1453),²⁷ i sobretot la *Guerra de les Roses* (1455-1485),²⁸ Anglaterra havia evolucionat d'un sistema feudal pur cap a un nou ordre social: el feudalisme bastard. En aquest nou ordre social, en què s'imposava la idea de la remuneració per servei prestat (*maintenance*), el prestigi dels senyors feudals descansava en la mesura de la seva propietat i en el nombre de servents, cosa que els convertia en súbdits cada cop més poderosos, però també corruptes. Davant la creixent pèrdua de la confiança popular en els administradors locals, part de la població va trobar en els bandolers la figura del justicier social capaç de restaurar l'ordre natural (Clouet, 2016, p. 229). El moment en què apareixen les balades de Robin Hood, Anglaterra es troba immersa en les grans reformes judicials i administratives que va iniciar el monarca Enric II; en aquest nou context els xèrifs continuaven comptant amb un gran poder i van convertir-se en funcionaris del poder executiu, la qual cosa va suposar que algunes d'aquestes figures utilitzessin el poder que els emparava per fer abusos i enriquir-se. La seva missió principal era administrar la justícia,

---

²⁷ La Guerra dels Cent Anys (1337-1453) són una sèrie de conflictes entre Anglaterra i França.

²⁸ La Guerra de les Roses o Guerra de les Dues Roses (1455-1485) són conjunt de guerres civils pel tron del Regne d'Anglaterra que enfrontaren els partidaris de la Casa de Lancaster i la Casa de York; ambdues famílies eren descendents de la casa reial dels Plantagenet per la línia del rei Eduard III. Els qui s'enfrontaren eren sobretot els exèrcits dels senyors feudals i els membres de l'aristocràcia terratinent.

cosa que suposava que la justícia local s'independitzés de la reial i, per tant, també, que pogués evitar el control reial.

Pel que fa als assumptes d'arrel religiosa (aspectes familiars, d'estat civil, robatori i penal), l'Església era l'encarregada d'imposar la seva justícia a través dels seus tribunals. Aquesta situació va suposar que bisbes es convertissin en senyors feudals. Les balades de Robin Hood estan plenes de detalls sobre els abusos dels representants del sistema, en particular, els portats a terme pel xèrif de Nottingham. Tot i que hi ha un conflicte constant amb el clergat i el xèrif, hi ha una aproximació del facinerós al rei (Clouet, 2016, p. 231).

Al llarg dels segles XII, XIV i XV va haver-hi moltes disputes entre els reis de la dinastia Plantagenet²⁹ que sovint es referien a la llegenda d'en Robin Hood: recaptacions abusives d'impostos, prohibicions de pescar i caçar o de tallar llenya dels boscos reials. Totes aquestes accions van acabar derivant amb rebel·lions contra la monarquia.

Abans de la revolta de 1381,³⁰ el que sabem de la vida dels camperols fa pensar que el descontentament era endèmic a tot arreu. Tot i que les condicions econòmiques havien evolucionat considerablement, durant aquest període, els camperols no havien deixat de lluitar, bé contra el propietari o contra el representant reial, o contra tots dos (Hilton, 1980, p. 61). Les queixes populars fins a mitjan segle XIV eren sobre el pagament dels impostos als propietaris en matèria de masoveries i d'altres obligacions feudals. Aquests tipus de baralles, d'interès crucial pel nivell de vida de la ruralia, acabaven desembocant en problemes de llibertat personal. Es tractava de saber si els camperols processats tenien l'estatus d'homes lliures o de servents; si eren de condició servil se'ls podien imposar prestacions i d'altres obligacions feudals. Cal cercar l'origen de les balades de Robin Hood a les reivindicacions econòmiques i socials pròpies dels camperols, rics i pobres, tant si eren servents, com lliures, com aspirants a la llibertat. Des d'aquest punt de vista el xèrif esdevé el principal enemic. Al segle XIII i principis del XIVXIV, el xèrif és el representant omnipresent del poder central. Sent el principal agent financer local de la Corona, és reconegut mestre en extorsió (Hilton, 1980, p. 61). Són ells o els seus agents els qui realitzen les formalitats prèvies a la

---

²⁹ La dinastia dels Plantagenet, d'origen francès, va regnar Anglaterra des de l'extinció de la dinastia normanda el 1154 fins el 1485. La dinastia regnava sobre els ducats de Normandia, Bretanya, Aquitània i Gascunya.

³⁰ La *Rebel·lió de Wat Tyler, Revolta dels camperols* o *Gran Aixecament de 1381* van succeir durant la Baixa Edat Mitjana a Anglaterra. Va ser una insurrecció que culminà amb fracàs, però que va suposar la fi de la servitud a l'Anglaterra medieval.

compareixença dels pledejadors: deliberar les assignacions, seguretat dels acusats, agafar els béns, compondre els jurats. També s'encarrega de mobilitzar la força armada per obligar els propietaris de les terres a pagar els seus impostos, o bé per dispersar i aturar els rebels. El personatge de Robin Hood resulta un subproducte directe de l'agitació social i agrària. L'odi als monjos no venia ni de la seva religió ni la seva irreligiositat.

Durant segles s'havien cantat les gestes del bandoler de Sherwood, però no va ser fins al segle XX que es van començar a posar en dubte l'existència o no del personatge; abans ningú s'havia preocupat de contrastar si aquests personatges eren històrics o no.

El que sí és cert és l'existència dels fora de la llei: eren aquells marginats de la societat que per ser deslleials en temps dels anglosaxons i els normands veien els seus béns confiscats i podien ser sentenciats a mort. A partir del segle XIII, posar-se fora de la llei era menys penable que segles anteriors (Hilton, 1980, p. 59). Un clar exemple és que algú que havia estat acusat quatre vegades i no es presentava davant l'audiència quan era requerit es posava automàticament fora de la llei; era un mecanisme que assegurava l'obligació de comparèixer. Eren molts els qui preferien posar-se fora de la llei abans de presentar-se davant la justícia, ja que no hi confiaven. Tot i així, no havien de ser necessàriament culpables d'homicidi, molt sovint és una víctima de l'opressió.

Els fora de la llei diferenciaven entre els amics i els opressors, així queda palès també a les balades.

5.1.1.3 El naixement del mite

L'interès dels historiadors i investigadors per la llegenda de Robin Hood comença amb les balades i la recopilació d'elles feta per Joseph Ritson el 1795. Joseph Ritson presenta una recopilació de textos (balades) que parlen d'un personatge que s'ha assimilat a en Robin Hood.³¹ D'aquestes balades, cinc pertanyen al segle XV, la qual cosa mostra que ja en aquest segle trobem un personatge mitificat: *A Gest of Robyn Hode*; *Robin Hood and the Monk*; *Robin Hood and the Potter*; *Robin Hood his Deat*; i *Robin Hood and Guy of Gisborne*.

---

³¹ Per tal de tenir una millor visió de totes les obres i interpretacions que s'han fet de Robin Hood, al final d'aquest apartat he elaborat un quadre amb les referències en què apareix en Robin Hood.

Tenint present el paper que l'església jugava en aquells temps sobre la mentalitat de la societat, la institució va esforçar-se a qualificar de faules i burles les actuacions i aventures del bandit. Per a l'església era un ésser amenaçador, inquietant i, sobretot, dissident. La seva memòria i la seva figura anaven acompanyades de discursos sobre dissidència; es deia que allunyava els feligresos dels bons hàbits catòlics (Clouet, 2016, p. 223):

- Al voltant del 1530, un diumenge, el bisbe Hugh Latimer efectuava una visita a una parròquia i es va sorprendre de veure-la buida perquè els feligresos com també el capellà dedicaven el dia a un altre menester: actuar a la cavalcada de Robin Hood.
- John Paston informa en la seva correspondència de 1473 que el seu servent se n'havia anat des de Norfolk fins a Barnsdale per tal de participar en una funció de Robin Hood.

Ens trobem en el període de la Reforma Anglicana,³² moment en què imperava el fanatisme religiós i les històries profanes estaven censurades per part de l'Església. Malgrat que tradicionalment s'ha vinculat Robin Hood amb el bosc de Sherwood, els dos autors anteriors el situen al bosc del nord d'Anglaterra.³³

Richard Clouet (Clouet, 2016) segueix apuntant que, durant el segle XIX, va haver-hi varis investigadors que van intentar donar resposta a les circumstàncies amb les quals, se suposa, va viure el bandoler, però l'únic que van descobrir és una gran varietat de teories i presumpcions que trobem a la memòria popular:

- Els historiadors francesos Augustin Thierry (1825) i Edmond Barry (1832) creuen que es tracta d'un rebel saxó que combat els senyors normands durant l'època de Joan sense Terra. Joseph Hunter, però, el situa un segle més tard, a

---

³² La Reforma anglicana va tenir lloc a Anglaterra al llarg del segle XVI i va finalitzar amb la separació de l'Església Catòlica i l'Església d'Anglaterra l'any 1534. Forma part de la reforma protestant que va tenir lloc en molts països europeus. Cal buscar l'origen de la Reforma en la voluntat del rei Enric VIII d'anul·lar el seu matrimoni amb Caterina d'Aragó.

³³ El juny de 2006, arqueòlegs britànics de la Universitat de Sheffield van afirmar haver ubicat les ruïnes de l'habitatge de Robin Hood al comtat de South Yorkshire, qüestionant, així, la tradició que assegurava que el llegendari heroi medieval havia viscut als boscos de Sherwood. Van trobar les restes d'un catell a South Yorkshire i no al comtat de Nottingham, on fins aleshores es creia que havia viscut el mític personatge. L'autor recorda que els primers textos en què es fa referència a Robin Hood parlen d'indrets com Barnsdale, Watling Street, Wentbridge i Sayles, tots ells en el comtat de Yorkshire.

l'època del rei Eduard II d'Anglaterra. Els dos investigadors es refereixen a temps històrics quan els senyors normands es veien impotents de capturar Hereward³⁴ i els rebels que l'acompanyaven. Per tal de capturar-los, calia que penetressin en els seus dominis, que eren terrenys pantanosos; aquests intents eren fallits. Possiblement la història de Hereward va ser el punt de partida de la llegenda que, sobre Robin Hood, els saxons forjaren al llarg dels segles següents. Si comparem els dos personatges, Robin Hood no va tenir la mateixa sort que Hereward, ja que la de Hereward no va ser gens heroica: Guillem I va rodejar tota la zona i va avançar lentament; els facinerosos van haver de rendir-se.

Segons l'autor (Clouet, 2016, p. 225), les investigacions més completes sobre el personatge serien les dutes a terme per Joseph Hunter (1852), ja que va ser el primer a analitzar la tradició de Robin Hood des d'un punt de vista objectiu, sense tenir en compte les balades i altres textos literaris que, segons ell, només van contribuir a confondre les seves gestes.

Diverses dades històriques concedeixen tant a varis nobles, com també a homes del poble, la identitat que hauria inspirat la llegenda. Amb el regnat del rei Joan, rei d'Anglaterra entre 1199 i 1216, i l'aparició de les primeres balades al segle XV, sembla que hi ha registres d'una dotzena de bandits que utilitzaren el nom de Robin Hood, fins a tal punt que **molts historiadors creuen que aquesta era la forma en què genèricament es denominava els bandolers dels boscos** (Clouet, 2016, p. 226).

En resum, l'autor confirma que, des de la primera referència al proscrit del bosc de Sherwood a *Piers Plowman* (v.1377), de William Langland, historiadors i investigadors han pretès descobrir si Robin Hood pertany a la realitat o a la ficció. El marc històric que cada un d'ells descriu permet suposar que la llegenda s'inspira en l'existència contrastada de bandes

---

³⁴ Hereward el *Proscrit*, també conegut amb el nom de Hereward el *Wake* o Hereward *l'Exiliat* (1035-1072) va ser un dels líders anglosaxons que resistiren la conquesta normanda d'Anglaterra al segle XI. El 1066, després de la derrota del rei saxó Harold Godwinson, els normands conquereixen Anglaterra. Els saxons van intentar de totes les maneres possibles oposar-hi resistència, cosa que va portar a ser sotmesos per l'exèrcit contrari. Alguns d'ells van seguir resistint-s'hi, com és el cas de Hereward, líder d'un d'aquests rebels, que van trobar refugi al bosc prop d'Ely. La quadrilla d'Hereward es coneixia amb el nom d'"Homes del Bosc". Una de les seves gestes més reconegudes és l'assalt al monestir de Peterborough, on van apoderar-se de les riqueses per protegir-les dels normands.

armades formades per *yeomen*³⁵ que es dedicaven tant al pillatge com a l'astorament de la noblesa entre els segles XI i XIV. El mateix interrogant es sosté sobre el marc geogràfic d'actuació del proscrit (Clouet, 2016, p. 227).

A les cròniques de principis del segle XVI hi apareix una versió diferent de Robin; es tracta d'un aristòcrata, gentilhome rebel i decadent del regne de Ricard I. Entorn aquest tema, el 1601 es va escriure una obra: *The Downfall and Death of Robert, Earl of Huntingdon* (*Decadència i mort de Robert, compte d'Huntingdon*). Aquest Robin serà reprès per un erudit del XVIII, William Stukeley, essent després popularitzat mundialment per Walter Scott a *Ivanhoe*. Alguns historiadors del XIX com John Matthew Gutch i Joseph Hunter denuncien aquesta versió de la nissaga aristocràtica de Robin Hood i intenten situar-la en els trastorns polítics de l'època, sobretot a les guerres internes que van enfrontar monarques i barons durant els regnats d'Enric III i d'Eduard II. A més, al s. XX alguns historiadors de prestigi han intentat, sense èxit, demostrar l'existència històrica de Robin Hood (Clouet, 2016, p. 56).

En els arxius medievals no hi ha res segur sobre l'home que hauria pogut ser Robin Hood. Així, de moment, no es pot definir amb precisió el quadre històric del fora-de-la-llei i dels seus companys. Caldrà centrar-se en els personatges clau dels poemes. Seguint de més a prop l'estructura interna de les primeres balades, així podrem estudiar el context de la seva creació.

Per Austin Lane Poole a *From Domesday Book to Magna Carta* (*Del Domesday Book a la Carta Magna*), Robin Hood és un *sportsman*, un entretenidor “incògnit i irresponsable, que representa la part alegre de la vida del bosc, on gent sense problemes s'aplega per reptar la llei”. Pel pare Child, el Robin de la *Gest of Robin Hode* (segle XIV): “tot i essent l'home lliure que és (*yeoman*) (...) té una mena de dignitat reial, una gràcia principesca i un refinament d'humor aristocràtic (...). Per la seva cortesia i el seu bon humor, és un Gauvin popular”. L'autor explica que aquest caràcter bonàs i, sobretot, inofensiu atribuït a Robin Hood i als seus companys, prové de nombroses balades postmedievals en les quals es remarca la relació de Robin amb la gent de la seva classe social. En aquestes balades quan

---

³⁵ Es coneixia amb el terme anglès de *yeoman* als pagesos terratinents durant l'Edat Mitjana d'Anglaterra que gaudien de bona posició econòmica. Anys després el terme també englobava arrendataris i petits terratinents. Sovint Robin Hood és descrit com un *yeoman* i veu als altres com els seus iguals.

Robin Hood lluita sempre li toca el rebre, però és un bon perdedor i després convida el guanyador a reunir-se amb ell sota les branques (Hilton, 1980, p. 58).

La crueltat descrita, segons Rodney Hilton (Hilton, 1980, p. 58), és típica medieval, degut a una societat on a qualsevol encreuament de camins poden trobar-s'hi caps o cossos esquarterats dels traïdors, que són clavats a les portes de les ciutats i on la discussió més banal entre camperols, ciutadans o nobles degenera en sangonosa batussa i en matança: si els senyors es creien amb el dret d'apallissar i penjar els camperols rebels, ells, per la seva banda, responien amb una crueltat similar; per això, al principi de la *Gest*, Robin Hood dona instruccions al petit Jean dient-li que, en cas de trobar-se amb el bisbe, l'arquebisbe o el xèrif, que si no cedeixen, els ataquï. En un dels versos de la *Gest*, Robin travessa el xèrif de Nottingham d'una fletxa i el decapita d'un cop d'espasa. També hi ha una escena d'aquesta brutalitat en el combat amb Guy de Gisborne. A *Robin Hood and the Monk*, el petit Joan intercepta el monjo que ha venut Robin al xèrif. No content de tallar-li el cap, fa el mateix amb el "petit patge" per tal d'evitar qualsevol traïció. I la pròpia mort de Robin, a mans de la priora de Kirklees, és d'un estil tan feroç i macabre com el de les seves gestes. Ella el dessagnarà fins a morir i l'amant de la dona l'apunyalarà per ésser fet miques i llançat als gossos.

La màgia del bosc

En Robin Hood no podria entendre's sense el seu refugi, sense el bosc de Sherwood. El Robin, que sovint conegut com el Robin dels Boscos, combina el misteri del personatge amb el misticisme del bosc. Entre finals del segle XIX i principis del XX, quan els enfocaments antropològics aplicats a la literatura i, en aquest cas, al personatge que estem estudiant, hi havia la creença que l'origen de Robin Hood era mitològic, com a follet del bosc germànic, emparentant-lo inclús amb Odín.³⁶

Segons J. Rubén Valdés (Valdés Miyares J. R., 2009, p. 20) en el seu desenvolupament medieval, la llegenda va estar influïda per les connotacions del bosc, comunes en els romanços. El bosc és el pas de la civilització a un món estrany habitat per fades, follets i monstres. Cada balada convida a endinsar-se en aquest món quan, en el cas de la balada de *Robin Hood i el monjo*, que descriuen el plaer de caminar entre l'arboleda i oblidar les

---

³⁶ Odín és el déu principal de la mitologia nòrdica i també un dels principals de la mitologia germànica, anomenat Wotan. Aquells pobles germànics que van tenir contacte amb l'imperi romà, el van equiparar amb Mercuri.

nostres preocupacions. Per aquesta raó, el bosc medieval és sobretot un món alternatiu que critica implícitament la societat contemporània. Les balades de Robin Hood estan plenes d'idealisme utòpic, ja que en el bosc no hi ha injustícia ni abusos com en el món real. Valdés segueix explicant que la societat de Robin Hood posa en pràctica la idea medieval de l'estat igualitari presidit per un únic monarca que representava la justícia.

Malgrat tot, si pensem en un Robin Hood, segur que la majoria de nosaltres ens imaginarem el Robin Hood de Walter Scott.

La primera aparició de Robin Hood a *Ivanhoe*

L'any 1820 Walter Scott va publicar *Ivanhoe*, l'obra que va iniciar la fama del bandit anglès, i, a més a més, va ser la primera novel·la de l'escriptor escocès. Es tracta d'una novel·la històrica publicada en tres volums diferents.

La història se situa al segle XII, concretament l'any 1194, després del fracàs de la Tercera Croada, quan molts dels croats encara estaven retornant a les seves llars a Europa, i té de protagonista Cèdric de Rotherwood “el Saxó”, descendent dels últims reis saxons que somia a restablir el tron d'Anglaterra de la mà d'Athelstane de Coningsburgh. Per fer-ho vol casar-lo amb la seva pupila, Lady Rowena d'Hargottstandstede, que era una princesa saxona descendent del rei Alfred, enamorada del fill de Cèdric, Wilfrid d'Ivanhoe. Wilfrid s'ha posat al servei de Ricard Cor de Lleó i li ha estat atorgat en feu el casal d'Ivanhoe i l'ha acompanyat a Terra Santa per participar a la croada.

Wilfrid d'Ivanhoe entra d'amagat al seu país i participa en un torneig a Ashby, amb el pseudònim de Cavaller Desheretat —porta una màscara per no ser reconegut— i s'enfronta a Brian de Bois-Guilbert, normand i cavaller del temple. Aprofitant l'absència del seu germà gran, Joan intenta fer-se amb el poder i pujar al tron.

Contrari a Bois-Guilbert i els seus aliats normands, Reginald Front-de-Bou, Maurice de Bracy i Philippe de Malvoisin, el cavaller s'ha de batre, ajudat per Robin Hood, per salvar Rebecca, una noia molt bella i jueva amb coneixements de medicina, filla del venedor Isaac de York, i així permetre a Ricard recuperar el seu tron. El combat està presidit pel príncep Joan.

Armó de nuevo su arco, le examinó escrupulosamente mudó la cuerda, que había servido ya muchas veces, quitó lo que no se hallaba ya en buen estado, apuntó con cuidado, calculó la distancia, tiró la flecha, y hendió la rama, justificando con esta prueba la reputación de su

gran destreza y arrancando de los espectadores tales aclamaciones que el mismo Príncipe no pudo menos de desprenderse de sus injustas preocupaciones y de admirar la grande habilidad de Locksley

-Tuyos son estos veinte nobles y la bocina de caza. Ahora mismo te doy otros cincuenta si quieres sentar plaza de arquero de mi guardia

-Perdonad señor – repuso Locksley-: he jurado que si llegase alguna vez a servir, sería sólo al hermano de vuestra alteza, al rey Ricardo. Yo cedo a Hubert estos veinte nobles, pues hoy se ha distinguido no menos que su bisabuelo en la batalla de Hastings. Si su modestia no le hubiera aconsejado rehusar el desafío, estoy seguro de que hubiera acertado tan bien como yo al blanco. (Scott, 1819, p. 102).

(...)

-¡Quiera Dios que así sea – respondió el montero -, pues nunca ha necesitado tanto Inglaterra del apoyo de los que la aman como ahora! Y voy a hablaros de la empresa en la que si sois realmente lo que decís podréis tomar honrosa parte. Una cuadrilla de malsines, adoptando el traje de los que valen más que ellos, se han hecho dueños de la persona de un noble inglés, llamado Cedric el Sajón, de su hija y de su amigo Athelstane de Coningsburh, y los han llevado a uno de los castillos inmediatos. Dime ahora si como buen caballero y buen inglés quieres y puedes ayudarnos a rescatarlos de sus enemigos. (Scott, 1819, p. 143).

(....)

-No me deis ese nombre – dijo el capitán -, sino el mío verdadero, que quizás la fama habrá llevado a vuestros oídos. Yo soy Robin Hood, del bosque de Sherwood.

-¡Rey de los bandidos y príncipe de la gente de bronce! – exclamó el Rey -. ¿Quién no habrá oído la fama de tus proezas, puesto que han llegado a Palestina? ¡Pero nada temas! El velo del olvido cubrirá todo lo que ha pasado en mi ausencia y durante las revueltas a que ella ha dado lugar. (Scott, 1819, p. 288).

Al capítol VIII ja apareix la figura de Robin de Locksley, el nostre Robin Hood, com el líder dels homes del bosc, quan uns cavallers fan sonar el corn reclamant la seva ajuda, moment en què apareixen un gran grup d'arquers comandats per Locksley, que van aconseguir vèncer el Cavaller Blau i els seus acompanyants. Locksley es presenta davant de Ricard Cor de Lleó com el famós Robin Hood del bosc de Sherwood i demana disculpes.

Abans d'*Ivanhoe* Walter Scott havia dedicat la seva obra a novel·les històriques de temàtica escocesa i emmarcades en els segles XVII i XVIII. Tot i que volia allunyar-se de la temàtica per la qual era conegut, *Ivanhoe* recull temes escocesos recurrents: una classe social pren el

lloc a una altra, un poble domina l'altre... i finalitza amb el matrimoni entre Ivanhoe, company d'un rei normand i Rowena, descendent d'un rei saxó: d'aquesta manera tanca l'obra amb la reconciliació, aspecte habitual en les seves obres.

Un dels trets més representatius de la novel·la és la imatge popular que va dibuixar de Ricard, Cor de Lleó —capturat pel rei Leopold d'Àustria durant la seva tornada a Anglaterra—, del rei Joan i de Robin Hood, i que ha arribat fins als nostres dies.

Es tracta de la primera vegada que es presenta en Robin Hood com un lluitador per a la llibertat anglosaxonsa, un tema que seria utilitzat de nou en versions posteriors de Robin Hood. Ivanhoe ha estat imprescindible per a la llegenda de Robin Hood, la seva percepció moderna, com un rebel patriòtic, decent i alegre s'ha dibuixat de la mà de l'obra primerenca de Walter Scott. De fet, és en aquesta novel·la quan s'atorga el títol de Locksley a Robin Hood i, des d'aleshores, es segueix utilitzant per referir-se al facinerós anglès.

D'altra banda, les llegendes i relats medievals de Robin Hood no mencionaven el conflicte entre saxons i normands de manera directa. Va ser Scott qui va incloure la temàtica a la llegenda de Robin Hood i, a més a més, s'allunya de la descripció de Robin que va fer-se el segle XVI d'un noble desposseït.

Robin Hood de Walter Scott (o d'Alexandre Dumas?)³⁷

Amb la lectura del clàssic de Walter Scott (Scott, Robin Hood, 1820), ens trobem davant d'un obra literària que mostra el perquè de la trajectòria d'aquest emblemàtic personatge anglès.³⁸

---

³⁷ Un dels primers documents que vam consultar just a l'inici de la recerca va ser l'obra de Walter Scott que vam trobar a través d'una biblioteca *online*. La nostra sorpresa va ser que a l'hora de referenciar-lo, si buscàvem directament a la bibliografia de Walter Scott, l'única obra relacionada amb Robin Hood que apareixia era *Ivanhoe*, en què apareix com a Robin de Locksley. Vam seguir investigant i vam trobar l'explicació: l'autor del llibre és Alexandre Dumas i va ser publicat el 1872 com una continuació d'*Ivanhoe* de Walter Scott, juntament amb *Le prince des Voleurs*. Les dues obres són una traducció de l'anglès de la novel·la de Pierce Egan, *Robin Hood and Little John*. Les dues traduccions d'Alexandre Dumas van ser editades i publicades després de la mort de l'autor.

³⁸ En aquesta lectura cal estar molt atents perquè constantment s'estan intercanviant els paratges on succeeixen les diferents accions. Totes elles estan interrelacionades i s'expliquen les unes a les altres, però hem considerat que el millor era fer una ressenya detallada dels fets que explica el llibre per tal de poder establir un ordre cronològic i espacial dels esdeveniments.

Scott situa la novel·la l'any 1162, sota el regnat d'Enric II en els boscos de Sherwood dins el comtat de Nottingham. Comença en el moment en què Ritson, acompanyat per un dels seus homes li lliura un infant al seu cunyat Gilbert Head, malgrat que el seu gentilhome no hi estigui d'acord. Davant de la primera negativa, la resposta que va obtenir va ser³⁹:

Educat com un camperol aquest infant no patirà la mediocritat de la seva condició; aquí es crearà una felicitat d'acord amb els seus gustos i costums, i mai lamentarà el nom i la fortuna que avui perd sense ni tant sols conèixer-los" (Scott, 1820, p. 2). Viatgen des de Huntingdonshire a Nottinghamshire, fins que arriben a la cabanya del guardabosc.

En un primer moment el propietari de la cabanya no els obria al·legant que:

...no m'acuseu d'haver infringit les lleis de l' hospitalitat per haver mantingut tancada la porta entre vós i la meua llar. L'aïllament d'aquesta casa i el "vagabundeo" dels "outlaws" (bandits) pel bosc exigeixen prudència; no n'hi ha prou en ser valent i for per a escapar del perill" (Scott, 1820, p. 2).

Aquí trobem una primera impressió del que es consideraven els bandits i la por popular que despertaven.

Quan entren a casa, es disposen a explicar-los el perquè de la seva visita: traient de la seva capa un nen tapat amb una manta blava, de cara rodona, fresca i encarnada, de 15 mesos, amb una perfecta salut i robusta constitució. Tot i que primer es pensaven que era fill de Ritson, després el mateix Ritson els fa saber que el nen és orfe i que el cavaller que l'acompanya és el seu protector.

La història que explica Ritson del nen és la següent:

L'interès que la vostra encantadora muller demostra per aquest nen m'ha decidit a fer-vos una proposició relativa al seu benestar futur. Primer permeteu-me informar-vos de certes peculiaritats referent a la família, naixement i situació actual d'aquest pobre orfe de qui en soc jo l'únic protector. El seu pare, antic company d'armes de la meua joventut, passada en camps de batalla, va ser el meu millor i més íntim amic. Al començament del regnat del nostre gloriós sobirà Enric II, vivíem junts a França, ja a Normandia, Aquitània, o a Poitou i, després d'una separació d'alguns anys, vam tornar a trobar-nos al país de Gal·les. Abans d'abandonar França, el meu amic s'havia enamorat perdudament d'una jove, s'havia casat amb ella i l'havia portat a Anglaterra, junt amb la seva família. Per desgràcia, aquella família, orgullosa i alta branca d'una casa principesca i plena de prejudicis idiotes es va negar a

---

³⁹ Totes les traduccions de l'obra de Walter Scott són pròpies.

admetre la jove, que era pobre i no tenia més noblesa que la dels seus sentiments. Aquella injúria la va ferir de tal manera que, vuit dies després, va morir després d'haver donat llum al nen que volem confiar-vos a la vostra atenció; ja no té pare, perquè el meu pobre amic va caure malalt de mort en un combat a Normandia, fa d'això deu mesos. Si Déu concedeix vida i salut a aquest nen, serà el company dels meus dies de vellesa, li explicaré la trista i gloriosa història de l'autor dels seus dies i li ensenyaré a caminar amb pas ferm pels mateixos camins que vam passar el seu valent pare i jo, entretant vosaltres criareu al nen com si fos vostre, i us juro que no ho fareu gratuïtament (Scott, 1820, p. 4) .

D'aquesta manera és com el petit passa a formar part de la família de Gilbert i Maggie (Margarita) Head, els quals rebran cada any una quantitat de diners com a pensió i que hauran de guardar per quan el petit sigui major d'edat. En el moment de decidir el seu nom, és Gilbert qui pren la iniciativa i decideix posar-li Robin com el seu germà: així doncs, l'orfe va rebre el nom de Robin Head:

Més tard i sense causa coneguda, la paraula Head es va canviar per Hood, i el petit foraster es va fer cèlebre en tot el comtat de Nottingham sota el nom de Robin Hood. (Scott, 1820, p. 6)

La història avança quinze anys i ens presenten una família feliç sota el sostre del guardabosc, però Robin segueix sense saber la seva “veritable” història.

De sobte, i sense cap més explicació, l'autor relata l'escena d'un home de mitjana edat que transitant per un camí del bosc de Sherwood, va veure passar una fletxa just arran de la seva orella sense ferir-lo. Quan intenta reconèixer l'arquer no veu a ningú: resulta ser el mateix Gilbert Head, el pare adoptiu de Robin. **Sense donar-nos cap mena d'explicació ja se'ns presenta en Robin Hood com un gran arquer**, capaç de desviar la trajectòria de les fletxes dels seus contrincants.

Al cap dels anys la descripció que es fa de Hood és la següent:

...el seu barret verd, adornat amb una ploma de garsa. Una massa de cabells negres lleugerament ondulats coronaven un front ample més blanc que l'ivori. Les parpelles, replegades sobre si mateixes, deixaven brotar la resplendor de dues pupil·les blau fosc, la llum de la qual velava sota la franja de les llargues pestanyes que projectaven la seva ombra fins les seves galtes rosades...”, duia, “...un barret amb una ploma de garsa per plomall, un gipó de drap verd de Lincoln lligat a la cintura, bores altes de pell de daina, un parell de “unhege sceo” (mitjó curt saxó) lligats amb fortes corretges per sobre dels turmells, un baldric clavat de brillant acer suportant un carcaix ple de fletxes, la petita banya i el ganivet

de caça a la cintura, i l'arc a la mà, constituïen la vestimenta i equip de Robin Hood, i el seu conjunt ple d'originalitat estava lluny d'amagar la bellesa adolescent (Scott, 1820, p. 7).

Als setze anys, doncs, trobem un arquer dretà, de gran punteria, el mestre del qual va ser el seu pare.

En l'obra ens mostra una estreta relació entre Robin Hood i el seu pare, Gilbert Head. També es deixa entreveure que Hood sap de quina manera va arribar a mans dels seus pares, però ni ell ni el seu pare han tornat a veure mai el cavaller que el va confiar a la parella. L'última notícia que en tenen és just un any després del lliurament del nen, quan els arriba una carta amb la pensió i les instruccions a seguir els propers anys: any de presentar-se al xèrif de Huntingdon per reclamar la pensió corresponent. A més a més a la nota també hi ha la demanda d'educar Robin com si fos el seu fill, ja que, quan fos el moment, tornaria a reclamar-lo.

Essent Robin l'únic descendent dels guardaboscors, Gilbert li comunica que

en qualsevol cas, si una mort pròxima ens separa, has de saber, fill meu, que tu ets l'únic hereu: la cabana on has crescut és teva, el terreny que la rodeja és de la teva propietat i, amb els diners de la teva pensió acumulada durant aquests quinze anys, no hauràs de témer la misèria i podràs ser feliç si ets prudent. La desgràcia t'ha acompanyat des del teu naixement i els teus pares adoptius s'han esforçat en reparar aquesta desgràcia. Pensaràs sovint en ells (Scott, 1820, p. 9).

L'escena de la fletxa i el seu pare i la de la conversa de pare i fill parlant del seu futur succeeixen de manera continuada. Quan Gilbert torna a engegar el seu camí, en Robin veu de lluny un home amagat, armat amb arc i fletxa, de tal manera que pot controlar qui transita pel camí sense ser vist. Robin observa com aquest individu dispara fins a tres fletxes, sense veure ell cap a on es dirigeixen; decideix veure a qui va dirigit l'atac i contempla de lluny un cavaller i una jove donzella, espantats i intentant descobrir el seu enemic. Davant d'aquesta situació, i sobretot quan una de les fletxes gairebé fereix la donzella, decideix actuar i llança una fletxa que travessa la mà de l'assassí. Davant del seu atac, el bandoler fuig i es refereix a Robin, que no aconsegueix descobrir, com si fos el dimoni. Els dos viatgers que van topar-se amb el bandoler i que van ser salvats de ser assaltats per Robin, descriuen el jove d'aquesta manera:

..ho confesso, no tens aspecte de bandit. El front radiant, la fisonomia plena de franquesa, els ulls on xispejava el foc del valor, els llavis que s'entreobrien en un somriure de legítim orgull,

tot en aquest noble adolescent inspirava, ordenava confiança”. És durant aquesta topada, i en el moment que el viatger vol recompensar a Robin per haver-los salvat la vida que davant d’aquest gest ell respon: “gardeu el vostre or, senyor cavaller; l’or m’és inútil, no tinc necessitat d’or. Em dic **Robin Hood** i visc amb el meu pare i la meua mare a dos milles d’aquí, al llinard del bosc; veniu, trobareu a la nostra caseta una cordial hospitalitat (Scott, 1820, p. 11).

Robin, davant de la bellesa de la jove viatgera, va començar a descobrir què és l’amor. Quan el cavaller li pregunta a Robin si no ha passat por en el moment d’enfrontar-se al bandit, ell li diu que no. Robin s’avança per avisar la seva mare de la visita i, en aquest moment, els dos personatges comenten la jugada i la donzella li diu al cavaller que ha quedat admirada amb el jove encantador i el considera el guardabosc anglès més atractiu que hagi vist mai. Més endavant sabrem que la jove és **Marian**,⁴⁰ acompanyada d’**Allan Clare** (són germans); ell està enamorat de la propietària del bosc de Sherwood, la noble filla del baró de Nottingham, de nom Christabel.

Gilbert torna a casa amb un home ferit que es troba al bosc, i un cop arriba a casa, i parla amb el seu fill s’adona que ha sigut ell mateix qui l’ha ferit i li explica què ha passat. El pare li diu que amagui aquest fet perquè ningú se n’adoni, però que, de totes maneres, l’home ferit li és familiar. Robin segueix embadalit contemplant la jove Marian. Gilbert sempre explica que Robin no era fill seu i, tot i que no esperava tenir notícies del seu origen en aquell moment, després d’escoltar la història que probablement el protector de Robin venia de Huntington, Allan li respon que

Huntington és el nostre lloc de naixement, i el vam deixar fa uns dies. La història de Robin, el guardabosc, podria ser certa, però ho dubto. Cap bon home de Huntington va morir a Normandia a l’època del naixement d’aquest nen, i mai vaig sentir dir que un membre de les nobles famílies del comtat es casés amb una francesa plebea i pobre. Al meu retorn a Huntington m’informaré minuciosament i m’esforçaré per descobrir la família de Robin; la meua germana i jo li devem la vida, vulgui el cel que ho aconseguim i li pagarem així el deute sagrat d’un etern agraïment! (Scott, 1820, p. 15).

L’hoste que tenen amagat emet un xiulet que té resposta des del bosc; de sobte uns nous viatgers volen entrar a la casa i, tot i la primera negativa de Gilbert a obrir-los, finalment

---

⁴⁰ Hem decidit no traduir els noms de Marian i Little John i conservar-los en anglès, igual que la versió original.

acaba cedint i els obre; són dos monjos, un de jove i un d'ancià. Gilbert també els explica l'origen de Robin.

Durant el sopar, na Margarita s'espanta en veure que el ferit està fora del llit amb unes intencions perilloses. Robin puja ràpidament a l'habitació i, en comptes de trobar-se el ferit fent llit, se'l troba amb mig cos fora la finestra i parlant amb algú de l'exterior, anunciant-los que la jove i el cavaller estan dins la casa; sent també que són set bandolers els que estan a fora escoltant les explicacions del bandoler ferit, i com els diu que els de dins la casa tan sols són quatre. Es disposa a ajudar que els seus companys bandolers entrin a la casa a través de la finestra de la seva habitació, però Robin precipita el bandoler i aquest cau al dipòsit d'aigua. Els seus companys, en adonar-se'n, fugen ràpidament per amagar-se al bosc. Gilbert és conscient que els lladres tornaran a provar d'entrar a casa seva.

El bandoler ferit que ara estava dins el dipòsit d'aigua demanava ajuda als qui havien fugit, i aquests, avergonyits, van retornar sense fer soroll per tal d'ajudar-lo. Junts van preparar un nou pla d'atac:

Vius o morts hem d'apoderar-nos d'Allan Clare i de la seva germana, deia el cap d'aquesta banda de mercenaris; sota les ordres del baró Fitz Alwine, i preferiria desafiar el diable o deixar-me mossegar per un llop rabiós abans que tornar davant d'ell amb les mans buides. De no ser per la inutilitat de l'imbècil de Taillefer (el bandoler del bosc que és atacat per Robin), ja hauríem retornar al castell.” (Scott, 1820, p. 19)

Quan en Robin explica les seves gestes als altres habitants de la casa, l'autor ja el descriu com un **heroi**.

L'autor explica directament als lectors —aquest recurs l'utilitza molt al llarg de la història— que Fitz Alwine va jurar la mort d'Allan perquè, en primer lloc, Allan estima i és estimat per Lady Christabel Fitz Alwine, la seva filla, i perquè Lady Christabel havia de casar-se amb un senyor ric de Londres; en segon lloc, perquè Allan també posseeix certs secrets polítics que si es revelessin serien la ruïna i la mort del baró. En aquells temps feudals, el baró Fitz Alwine, senyor de Nottingham, tenia el dret sobre la vida i la mort de tot el comtat i utilitzava els seus homes amb finalitats personals.

Gilbert seguia preparant el pla defensiu i ordenava els hostes com si d'una quadrilla es tractés. Semblava el cap d'una ciutadella a punt de ser atacada. Els bandolers, per la seva banda, decideixen deixar d'intentar tirar la porta d'entrada a terra i canviar d'estratègia: cremar la casa perquè així els seus hostes surtin de dins. Tot i així, un dels dos monjos obre

la porta als bandits. Un cop dins són derrotats per Robin i el seu pare. Un cop derrotats, uns morts i uns altres que escapaven, Taillefer suplica que el porti a l'habitació ja que ha de parlar amb Gilbert abans de morir; mig moribund va pronunciar el nom d'Anita; es decobreix que Taillefer és en realitat el seu cunyat Roland Ritson (germà de Maggie/Margarita). Head li pregunta per la mort de la seva germana Anita i el naixement de Robin. Mentrestant, en Robin diu al seu pare que és hora de marxar a Nottingham amb Allan Clare, i un dels monjos diu que els acompanyarà perquè té una missió molt important. Cadascú segueix el seu camí amb la intenció de retrobar-se al vespre.

Un cop sols, Ritson procedeix a explicar-li la versió certa del naixement de Robin:

No t'explicaré germà, tots els crims, totes les accions monstruoses de les que soc culpable. Ja saps que vaig deixar Mansfeldwhoohaus fa vint-i-tres anys per entrar al servei de Felip Fitzooth, baró de Beasant. Aquest títol havia estat atorgat al meu senyor pel rei Enric com a pagament als serveis prestats durant la guerra amb França. Felip Fitzooth era el fill petit del vell comte de Huntington, el qual va morir abans de la meua entrada en aquesta casa, deixant els seus béns i el seu títol al seu fill major, Robert. Un temps després d'aquesta herència, Robert va perdre la seva dona en el part, i va concentrar tota la seva estima en l'hereu que ella li deixava; el nen dèbil i malaltís la vida del qual només es va tirar endavant amb minuciosos i constants atencions. El comte Robert, ja desconsolat per la mort de la seva esposa i desesperat pel futur del seu fill, es va deixar dominar per la pena i va morir, confiant al seu germà Felip la missió de vetllar per l'únic rebrot de la seva raça. Des d'aquest moment el baró de Beasant (Felip) tenia un imperiós deure que accomplir. Però l'ambició, el desig d'adquirir nous títols nobiliaris i d'heretar una colossal fortuna li van fer oblidar les recomanacions del seu germà, i, després d'alguns dies de vacil·lacions, va decidir desfer-se del nen; aviat va haver de renunciar al seu projecte, el jove Robert vivia entre nombrosos criats, lacais, guàrdies i habitants del comtat li eren devots i no haurien deixat de protestar i inclús revelar-se si Felip Fitzooth s'hagués atrevit a desposseir-lo obertament dels seus drets” (Scott, 1820, p. 24)

...amb aquesta finalitat em va prendre Felip Fitzooth al seu servei. El comte Robert tenia ja setze anys i, d'acord amb els càlculs del seu tiet, jo havia de portar-lo a la seva perdició per tots els mitjans que estiguessin a les meves mans, caigudes, accidents, malalties; jo havia d'intentar-ho tot per a que morís ràpidament, tot excepte l'assassinat. Vaig ser un digne i gelós agutzil del baró de Beasant. Però Robert, en créixer, s'havia posat fort. La fatiga li era ja desconeguda. La meua tasca era cada cop més ruda. Finalment vaig creure observar alguns canvis a la seva fisonomia i l'aspecte del jove comte; aquests canvis, casi imperceptibles al

principi, poc a poc es varen anar fent visibles, reals, importants; perdia la seva vivacitat i la seva alegria; es quedava trist i pensatiu durant llargues hores; es quedava immòbil o es passejava sol mentre que els gossos empaitaven la caça; ja no menjava, no dormia, refusava les dones i només em parlava un o dos cops al dia. Vaig espiar-lo i de seguida el vaig descobrir passejant amb una jove (Miss Laura)... pertanyia a una família menys establerta a la jerarquia nobiliària que la de Robert... El baró em va ordenar que impedís a qualsevol preu el matrimoni entre Robert i Miss Laura, i fins i tot em va ordenar que sacrificués la jove... Robert em va confessar que, volent ser estimat per si mateix, li havia ocultat la seva posició a miss Laura, que creia que era fill del guardabosc. (Scott, 1820, p. 25)

Ritson segueix explicant que

Robert havia llogat una caseta a la petita ciutat de Lookeys, a Nottinghamshire, i que allà havia de reunir-se amb la seva jove esposa, i perquè no es sospités res, anunciaria al deixar el castell de Huntington que anava a Normandia a passar alguns mesos juntament amb el seu tiet el baró de Beasant. El pla li va sortir de meravella; un sacerdot va unir en secret els dos amants, jo vaig ser l'únic testimoni del casament, i ens en vam anar a viure a la caseta de Lookeys. Després d'un any de felicitat, Laura va donar llum a un noi el naixement del qual li va costar la vida. (Scott, 1820, p. 26)

De seguida Gilbert va adonar-se que aquest bebè era en Robin, i que, per tant, era **l'hereu del títol del comte de Huntington**.

Ritson, moribund, afegeix

Robert, trencat de dolor, va refusar els consols, va perdre els ànims i va caure seriosament malalt. El baró de Beasant, descontent de la meua vigilància, m'havia anunciat la seva tornada; vaig creure obrar segons els seus desitjos fent enterrar la comtessa Laura en un convent pròxim sense revelar la seva qualitat d'esposa del compte Robert, i vaig portar el nen a mans d'una grangera que coneixia. Mentrestant, el baró de Beasant va tornar d'Anglaterra, i semblant-li bé per als seus plans no desmentir el viatge de Robert a França, el va fer portar al castell anunciant que havia caigut malalt durant el viatge. La sort afavoria el baró de Beasant, estava a punt d'aconseguir els seus propòsits, ja es veia hereu dels títols i la fortuna del comte de Huntington; Robert moriria... Uns instants abans d'exhalar l'últim sospir, l'infortunat jove va cridar al baró al seu capçal, li va explicar el seu matrimoni amb Laura i li va fer jurar sobre l'Evangeli que mai revelaria en tant que ell visqués, el matrimoni de Robert, el naixement del seu fill ni les circumstàncies de la seva mort... Així doncs vaig jurar i vaig endur-me el nen desheretat. (Scott, 1820, p. 26)

La següent pregunta de Gilbert és saber on és el baró de Beasant, l'usurpador del títol de comte de Huntington. En aquest cas va morir en un naufragi a les costes de França, acompanyat per Ritson. Va ser l'abat de Ramsay, William Fitzooth, el qui ha succeït al baró, prenent el lloc així a Robin. Ritson segueix explicant-li que, poc després, va passar a formar part del seu servei i que de seguida el va fer fora després d'una picabaralla que va tenir amb un dels seus criats. Diu que va marxar ple de ràbia i jurant venjar-se... És així com acaba aterrant a casa de Gilbert i afirma que “doncs, no coneix a Gilbert Head si permet que Robin continuï molt de temps privat de la seva herència.” (Scott, 1820, p. 27).

En aquest moment sabem també que, per part de mare, el parent de Robin és Sir Guy de Gamwell Hall (pare de Laura) —ens fa saber l'autor també que aquest personatge viu a l'altre costat del bosc amb els seus set fills caçadors. Gilbert, que el coneix, diu que junts faran fora del castell de Huntington el senyor abat, encara que se'l conegui com el ric, el poderós abat de Ramsay, baró de Broughton. Ritson segueix agonitzant i, d'entre totes les confessions que li fa al seu cunyat, també li diu que el baró Fitz Alwine el va pagar per matar els seus dos hostes i que, per por que no els trobés, havia enviat al baró els seus còmplices (els que havien caigut ferits a la tarda). Diu que els adverteixi que no s'acostin al castell de Nottingham (recordem que Allan i Robin havien fet camí cap allà). L'última confessió que va fer abans de morir va ser que, a diferència del que creia tothom, la seva germana no havia estat raptada per un “outlaw”, sinó que va ser ell mateix qui la va matar. Ell, que l'endemà va ajudar a buscar-la. Ritson mor.

Mentrestant, el monjo, Allan i Robin fan camí cap a Nottingham. Paren a menjar a un rierol. El monjo ens fa saber que l'han denominat **germà Tuck** gràcies al talent que té amb el bastó i la costum d'apujar-se l'hàbit fins als genolls “soc bo amb els bons i dolent amb els dolents, dono la mà als meus amics i bastonades als meus enemics....” (Scott, 1820, p. 29)

Allan explica que el seu pare era amic íntim del primer ministre d'Enric II, Tomàs Becket, i aquesta amistat va ser la causa de tots els seus mals, ja que va ser exiliat després de la mort d'aquest ministre. En el moment que parla de Marian, Robin l'escolta molt atent. Explica també que està enamorat de Christabel i quin és el motiu del seu odi cap al baró:

quan els favors de la cort plovién sobre la meva família, el baró de Nottingham veia el nostre amor amb bons ulls i m'anomenava fill; en quant la fortuna ens va ser adversa em va tancar la seva porta i va jurar que Christabel mai seria la meva esposa; per part meva, jo vaig jurar fer canviar la seva voluntat i casar-me amb la seva filla, i des d'aleshores he lluitat sense

descans per aconseguir el meu objectiu, i crec haver-lo aconseguit... Aquesta tarda, em concedirà la mà de Christabel o la seva fanfarroneria serà castigada. Per casualitat vaig descobrir un secret que, si es revela, seria la causa de la seva ruïna i de la seva mort, i li diré a la cara: baró de Nottingham, et proposo un canvi: el meu silenci a canvi de la teva filla. (Scott, 1820, p. 29).

Van seguir el seu camí i al cap de poc arriben al seu destí. Allan diu que a ell li obriran la porta perquè el coneixen i quan pregunta als altres què respondran quan els preguntin qui són el frare Tuck respon:

no us inquieteu per això, respon el monjo. Al castell hi ha una jove de la qual en soc confessor, el pare espiritual; aquesta jove fa que pugim el pont cada cop que vol, i, gràcies a la seva autoritat, puc entrar al castell tant de nit com de dia. (Scott, 1820, p. 30).

La imatge que se'ns va dibuixant del baró és el d'una persona esquerra, malhumorada i amb pocs amics.

Arriben a l'habitació de la jove Maude i Robin de seguida s'adona que la relació entre Tuck i Maude va més enllà de la de ser el seu confessor; el monjo fa saber que són parents: "el meu pare era fill d'un dels nebots del cosí de la tieta àvia de Maude" (s'excusa) (Scott, 1820, p. 32). De sobte, soldats interrompen a l'habitació i exigeixen que els dos visitants els segueixin sense saber-ne el motiu, i els condueixen a l'habitació de Fitz Alwine, baró de Nottingham.

La descripció que es fa del baró és la següent:

Aproximadament cinquanta anys, estatura mitjana, ulls petits i vius, nas d'àguila, llargs bigotis i espesses celles, trets enèrgics, la cara acolorida i injectada de sang i una estranya expressió de salvatgisme en totes les seves maneres; aquest és el seu retrat; portava una armadura escrostonada i un ample sobretot de tela blanca sobre el que destacava la creu vermella dels paladins de Terra Santa. En aquesta naturalesa eminentment inflamable, vitriòlica per així dir-ho, la menys contrarietat provocava terribles explosions; una mirada, una paraula, un gest que li desagradessin, el convertien en un enemic implacable que no pensava ja més que en venjança, venjança i mort. (Scott, 1820, p. 34)

Sense dir res més la rebuda que van tenen els nostres dos visitants va ser la següent:

"Endavant, jove llop de Sherwood, i tu també, monge rodamon, cuc de convent, vine aquí! Ja m'explicareu, espero, sense enganys, per què us heu atrevit a entrar al meu castell i quin pla de **bandolers** ha fet que deixeu la llenya un i la palmatòria l'altre. Parleu amb franquesa,

doncs del contrari, conec un meravellós procediment per arrancar les paraules de la gola dels muts, i, per Sant Joan d' Acre!, aquest procediment l'empraré a la vostra pell de blasfems. (Scott, 1820, p. 34)

Aquest és el primer moment que algú es dirigeix a Robin titllant-lo de bandoler.

Estant a l'habitació del baró i veient les maneres en com n'eren de tractats, hi ha una primera disputa entre el monjo i el baró, disputa que serà **l'inici de l'odi entre els nostres personatges**. Quan el baró ordena que sigui arrestats, el monjo amenaça amb excomunió qui impedeixi la seva sortida, i en el moment que Robin el vol seguir, el baró ordena detenir-lo. Finalment es queda a l'habitació del baró, que l'interroga, vol saber quin és l'objectiu de la visita d'Allan. Quan el baró vol atacar en Robin, s'obre la porta de sobte i apareixen dos homes plens de fang: són els supervivents del grup de bandolers que la nit anterior havien atacat la casa de Gilbert Head. Es reconeixen mútuament. Seguidament els dos bandolers identifiquen Robin davant del baró. El baró, entrat en còlera, ordena que el tanquin en un calabós fins que confessi quin és el seu objectiu i el d'Allan Clare, i que els demani perdó de genolls per les seves insolències, i que fins aleshores no li donin ni de menjar ni de beure fins que mori de gana. Vacil·lant, Robin s'acomiada.

La cel·la és estreta i està composta per tres obertures: la porta, una petita claraboia per sobre i, just davant, una altra claraboia més gran; aquesta última situada a deu peus sobre el sòl, té grans barrots; el mobiliari es compon d'una taula i un banc: li han deixat els peus i les mans lliures, sense lligar; oportunitat que Robin utilitzarà per escapar. De sobte apareix Maude, que, com que coneixia els vigilants, aconsegueix que els deixin sols. Robin se li insinua. La jove, refusant-lo, li fa saber que Allan està presoner en un altre calabós, molt més terrible que el d'ell. L'acció que ha dut Allan al calabós ha estat afirmar davant del baró que es casarà amb LLady Christabell a pesar de la seva negativa. Justament quan Allan ha pronunciat aquestes paraules, la jove Christabell ha entrat a la cambra del baró i en reconèixer el seu enamorat s'ha desmaiada. Maude afirma que és Gilles el monjo qui l'envia. Robin ja veu que l'objectiu de Maude és ajudar-lo a escapar. Quan Robin pregunta per Tuck, Maude li diu que està a l'habitació. Maude li indica el camí a seguir, pel laberint, per poder arribar a l'habitació. Robin escapa de la cel·la, però no calcula bé i, tot i que el senten, no aconsegueixen veure'l. Quan està als laberíntics passadissos es topa amb un desconegut que tampoc el descobreix, i va darrere d'ell fins que s'amaga darrere un pilar. Arriba a la capella.

Allà hi ha una noia amb un vel resant davant d'una tomba i ella i el desconegut es reconeixen: són Christabel i Allan.

Paral·lelament a tot això que està succeint al castell de Nottingham, a casa del guardabosc, Marian vol reunir-se amb el seu germà (Allan). Sense dir res a ningú, se'n va de casa amb Lance, el gos del guardabosc. És fosc i es troba ben bé al mig del bosc. Es topa amb un bandoler, que és atacat per Lance. El bandoler li fa saber que sap qui és i que també és coneixedor que el seu germà Allan està presoner al castell. Marian ordena a Lance que torni a atacar-lo. El bandoler el mata. Marian aconsegueix escapar en un primer moment, però amb la llum de la lluna el bandoler aconsegueix atrapar-la. Un guarda la salva de les mans del bandoler. Estan als boscos de Sherwood. El guardabosc és amic de Gilbert Head. El guardabosc és **Little John** (Petit Joan), petit pel nom, perquè compta amb una alçada colossal que sorprèn Marian:

Sí, Little John, amb aquest sobrenom perquè té sis peus i sis polzades d'altura, perquè les seves espatlles són amples, perquè d'un sol cop mata a un bou perquè les seves cames fan quaranta milles sense parar-se, perquè no hi ha ballarí, corredor, lluitador ni caçador que pugui fer-lo rendir-se, i, en di, perquè els seus sis cosins, els seus companys, els fills de Sir Guy de Gamwell, són tots més baixos que ell. (Scott, 1820, p. 45).

Little John, nebot de Gamwell, condueix Marian fins a casa del seu tiet per passar-hi la nit. Little John i William (Will), el cosí més petit, es dirigeixen cap a la casa de Gilbert per donar-los la notícia, mentre Marian està dormint.

Al castell de Nottingham Robin segueix a la capella, amagat darrere una columna i observa l'escena. S'adona que és Maude qui ha facilitat la fugida dels dos visitants. Fa dos anys que Christabel i Allan no es veuen. Christabel explica que Maude s'encarrega de distreure el guardià fins que s'adorm i que, com que al castell hi ha el seu confessor, li ha deixat l'hàbit perquè se'l pogués posar Allan i així passar desapercbut. Quan li pregunta si el monjo és Tuck i li diu que sí i que si el coneix la resposta és la següent:

...Marian ens espera a casa un honrat guardabosc de Sherwood; ha deixat Huntington per a viure amb nosaltres, doncs jo esperava que el vostre pare em concediria la vostra mà; per ja que, no content amb denegar-me-la, atempta contra la meva llibertat, per atemptar, sens dubte, contra la meva vida després, només ens queda una oportunitat per a ser feliços: la fugida" (Scott, 1820, p. 47).

Christabel respon a aquestes paraules dient que mai abandonarà el seu pare. Mentre es fonen en una abraçada, la porta del passadís per on havien arribat s'obre i hi apareix Maude, amb una torxa a la mà, seguida de Tuck, que no porta la sotana.

Maude els fa saber que el baró ha entrat en còlera i que no perdona ningú, ni a les dues dames. Christabel no s'ho creu i Maude li explica que:

Sabeu que vaig fer beure a Egbert, el presoner, més vi del que el seu cap pot suportar; es va adormir. Durant el seu son, profund per la borratxera, Egbert va ser cridat per milord; milord volia veure al vostre...a Allan; el pobre presoner, encara sota la influència del vi que jo li havia donat, oblidant el respecte que deu a Senyoria, es va presentar davant d'ell amb els braços de les gerres i li va preguntar amb un to poc respectuós per què gosava molestar-lo, a ell, un bon honrat noi, durant el seu son. El senyor baró va quedar tant sorprès d'escoltar aquesta pregunta tant estranya que es va quedar uns moments mirant a Egbert sense dignar-se a respondre-li. Estranyat per aquest silenci el presoner es va acostar al senyor i, recolzant-se sobre la seva espatlla, li va dir amb to jovial: Diga'm, vell desposat de Palestina, com va la teva salut? Espero que la gota et deixi dormir tranquil aquesta nit.... Ja sabeu mi Lady, que senyoria no estava de molt bon humor, jutgeu doncs la seva còlera després d'aquest gest d'Egber. (Scott, 1820, p. 48).

El baró s'adona que les claus de les cel·les dels dos homes no hi són: crida a una patrulla de soldats i anuncia que, si els presoners no hi són, penja Egber. Maude li diu a Allan que cal fugir ràpidament abans que el seu pare, guardià de les portes del castell, tanqui les portes i baixi el pont llevadís. És moment que Robin surti del seu amagatall perquè els tres viatgers surtin junts del castell. Maude torna a mostrar-los el camí per escapar. Christabel torna a resar per tal de fingir i fer-se la ignorant. Maude acompanya els tres fugitius. Aconsegueixen escapar ja que Lindsay els obre la porta perquè encara no coneix què ha passat (aquí trobem un "triangle" amorós: Tuck està enamorat de Maude, però Maude no el correspon i s'interessa per Robin en el moment del comiat). Robin li diu a Maude que agafi el seu arc i les seves fletxes de l'habitació del baró i que ho doni a qui vagi a buscar-ho.

A casa del guardabosc: Gilbert espera la tornada dels viatgers, ha deixat al pare Eldred a l'habitació de Ritson. Es preocupen també perquè Marian no ha tornat amb Lance, el gos. Gilbert decideix sortir a buscar-la. Es troba el gos moribund i pensa que Marian ha estat raptada. El deixa per buscar la jove, però després tornarà a buscar el gos. Promet venjança. Pel camí es troba amb l'atacant de Marian i Lance. El bandoler és més ràpid que Gilbert i li dona un fort cop al cap que el deixa estabornit, però Gilbert surt vencedor i segueix la seva

recerca. Topa amb **Will Escarlata** (William), que li diu que la jove està a casa seva. Gilbert demana als joves que ajudin a enterrar Ritson. Tornen a casa amb Margarita i procedeixen a l'enterrament.

Tornem al castell: el baró va acompanyat de sis dels seus homes. Envia un d'ells a dir-li al guardià que no obri les portes, però cau pel camí, ningú se n'adona, i és per això que els viatgers aconsegueixen fugir. Envia els soldats al camí de Mansfelwoohaus perquè els atrapin. Maude irromp a la capella i li fa saber a la seva senyora que els viatgers estan salvats. Es troben Christabell, Maude i el baró a la cambra de la primera, i el baró assegura que la seva filla es casarà amb Tristán de Goldsborough. Maude burla una i altra vegada la intel·ligència i l'analfabetisme del baró per tal d'ajudar la seva senyora. Maude diu que la carta que Christabel ha escrit a Allan li farà arribar per mitjà de Halbert (Hal), un germà seu, juntament amb l'arc i les fletxes de Robin. Maude li dona totes les instruccions necessàries per arribar a la casa que es troba abans del llogaret de Mansfeldwoohaus.

Al bell mig del bosc de Sherwood, Hal es troba Robin i els seus companys (l'Allan i el Tuck) pel camí i fa entrega de la carta i de les fletxes. A la carta, Christabel explica que ha decidit fer cas a Allan i fugir amb ell, i que serà Maude qui prepararà la seva fugida; li explica també que la intenció del seu pare és casar-la amb Tristán. Senten com s'acosten els homes del baró i els viatgers demanen a Hal que els ajudi i que faci creure als soldats que han de tornar a casa. Allan està disposat a tornar al castell per rescatar la seva estimada. Tot i així els soldats li diuen que ja han agafat Robin, Hal diu que li ensenyin que ell el coneix; la seva sorpresa és quan s'adona que no han agafat el veritable Robin, sinó Will Escarlata⁴¹ que es fa passar per ell (en aquesta versió de la història Will i Robin són amics no sabem des de quan; se'l descriu pèl-roig). Hal els fa saber que s'han equivocat. Robin surt del seu amagatall en veure que Will corre perill. Robin, en el moment de ser arrestat, dona instruccions a Will (**lideratge de Robin**):

“Els meus dos companys, un cavaller i un monjo, estan amagats prop d'aquí. Digues-los que vinguin a trobar-se amb mi demà a l'alba a la Vall de Robin Hood, la qual ja coneixen; tu i

---

⁴¹ El motiu de l'arrest de Will és que un cop surt de casa en Gilbert Head, sent soroll pel bosc i, convençut que es tracta del retorn d'en Robin Hood, crida ben fort la balada “Vine amb mi, amor meu, estimat Robin Hood”. Els soldats, creient que es tractava del personatge que buscava el baró, l'arresten. Adonant-se en Will que el seu amic Robin està en perill, decideix no descobrir-se.

els teus germans els acompanyareu, ja que necessito braços forts i cors esforçats per triomfar en la meua empresa; hem de protegir unes dames” (Scott, Robin Hood, 1820, p. 69).

Tots junts decideixen dirigir-se a casa de Gamwell per preparar l’estratègia.

A Nottingham, Lambic (sodat del baró) explica la detenció del veritable Robin Hood. Robin és portat davant de Fitz Alwine i és interrogat; no dona pistes de la informació que vol el baró. Aquest cop l’empresonen al final d’un laberíntic passadís per tal d’evitar que torni a escapar-se. Només hi ha una porta de sortida, feta de fusta i folrada de ferro. Enmig de l’obscuritat apareix el jove Hal.

“Hàbil per concebre i aviat per executar, el jove llop de Sherwood va aprofitar la distracció dels soldats i la relativa debilitat de Lambic, els moviments dels quals es trobaven entorpits per la torxa que sostenia a la mà dreta, i saltant com un gat salvatge, va empènyer la torxa al rostre de Lambic que es va apagar de cop, i es va precipitar fora de la cel·la” (Scott, 1820, p. 71)

És així com en Robin Hood aconsegueix escapar, de nou, de la presó del baró. Robin anava a obscures pels laberíntics passadissos. Es troba amb Hal i els dos segueixen junts i es troben amb Maude. La recepció de Maude a Robin va tornar a ser molt efusiva i amorosa, i Robin va tornar a sorprendre’s. De sobte algú truca a la porta de l’habitació i Robin està sol (Maude ha anat a avisar Christabel): és el pare de Maude qui està darrere la porta. Robin s’amaga sota el llit. De sobte arriba Maude (el pare havia anat a dir-li que Gaspar Steinkoff li havia dit que s’abraçava als presoners –referint-se a Robin). Ella li diu que Gaspar va intentar seduir-la; el pare s’enfada i diu que el castigarà. Robin pregunta per Gaspar i Maude li diu que era el vigilant el primer cop que el van fer presoner. Maude es posa a plorar i quan Robin li pregunta el perquè, ella li diu que es veu condemnada a viure per sempre al castell i que juntament amb la seva senyora i les cuineres són les úniques dones del castell. Li demana a Robin que si Christabel abandona el castell, la dugui amb ell. Robin deixa entreveure que entra ella i Tuck hi ha alguna cosa, i ella s’enfada i diu que és innocent, que ella no sent res pel monjo, encara que al revés potser sí. Veient que ella estava del tot desfeta, li diu que la portarà a casa del seu pare Gilbert, i que es convertirà en la seva germana.

Finalment Hal, Robin, Maude i Christabel aconsegueixen escapar-se. El castell comunica amb Sherwood per un munt de passadissos subterranis. Hal els coneix molt bé i els fa de guia. Quan arriben a la capella es troben amb Gaspar que intenta abusar de Maude; Robin i Hal surten en la seva defensa i Robin li travessa el crani amb una de les seves fletxes.

Un cop al bosc és en Robin qui fa de guia. Robin diu que Hal i Maude vagin cap a casa seva, mentre que ell porta Lady Christabel amb Allan. Robin s'adona que els segueix un cavaller.

A la presó del baró, Lambic va a la cel·la i s'adona que Robin no hi és. Sap que el baró entrarà en colera amb ell. Quan va a la seva habitació per comunicar-li la mala notícia, el destorba just en el moment que està amb el seu confessor abans de marxar a Londres. Quan s'assabenta que Robin s'ha escapat de nou s'enfada molt. Entra un soldat i explica que s'ha trobat Gaspar mort a la capella, amb una fletxa que li ha travessat. De seguida saben que és obra de Robin Hood. Comencen a investigar fins que s'adonen que no només ha fugit en Robin Hood, sinó que també ho han fet Christabel, Maude i Hal. El baró va a parlar amb Hubert Lindsay i els dos, juntament amb vint homes més, surten a buscar les seves filles.

De mica en mica van arribant tots els homes a la vall d'en Robin Hood, tal com se'ls havia demanat; Little John, Tuck, Allan Clare, Will Escarlata i els altres sis fills de Guy Gamwell; mentre Maude i Halbert es dirigeixen cap a la casa del vell guardabosc. Robin està amb Christabel. Lambic ha rebut l'ordre d'incendiar la casa del pare adoptiu de Robin Hood.

*No és fins aquest moment que totes les històries s'entrellacen en el mateix espai: tots els personatges es troben enmig del bosc de Sherwood.

De seguida Maude i Hal veuen a la llunyania l'Allan i Tuck. Allan pregunta per Christabel, i li diuen que està amb Robin i que l'espera a la vall de Robin Hood. Tuck torna a intentar apropar-se a Maude sense èxit; qui volia l'atenció de Christabel era, també, en Will Escarlata. De sobte John els adverteix que algú els segueix i que s'amaguin. Veuen que és el baró i que el seu cavall porta una fletxa clavada; la reconeixen ràpidament: és d'en Robin i això significa que ell i Christabel estan en perill.

L'autor torna a dirigir-se al lector de manera directa i diu: "Què va passar amb el baró? No ens atreviríem a explicar l'esdeveniment que posa punt a aquesta carrera, tan extraordinària i meravellosa és, però les cròniques de l'època garanteixen la seva autenticitat" (Scott, 1820, p. 91). Aquí fa referència a fonts històriques que donen veracitat a la història que se'ns està explicant. En aquest cas la història ens diu que va topar-se amb un llop i que, tot i que estava a punt de ser devorat, cau sobre ell i el desnuca.

Robin i Christabel esperen sota el roure l'arribada d'Allan Clare i els seus companys; de sobte un cavaller de Fit Alwine travessa la vall. Davant d'això Robin diu "Allunyem-nos, miLady, estem massa a prop del castell. Clavaré una fletxa al peu del roure, i si els meus

amics arriben durant la meua absència, comprendran, en veure-la, que estem amagats als voltants” (Scott, 1820, p. 92).

No sabem com, però en aquesta trama s’entreveu la bona sintonia entre els homes. Sembla que no sigui la primera vegada que s’enfronten a una situació així.

De sobte veuen una figura moribunda, és el pare de Christabel i, per tant, el baró. Robin es creu culpable de la seva situació, tot i que no ho és. Mentre Christabel perd el coneixement pel dolor que sentia, de mica en mica, el baró va recuperant-se i s’adona que Robin Hood està just darrere seu i la seva filla al seu costat. Després d’amenaques entre al baró i Robin, aquest últim carrega Christabel i desapareix entre el frondós bosc.

Apareixen els homes del baró, que intenten perseguir i capturar en Robin, sense èxit. Lambic també s’uneix a la persecució, quefa saber que ha executat les ordres i que ha cremat la casa dels pares de Robin; mentre fanfarronejava de les seves gestes en veu molt alta, una fletxa va travessar-li la gola. Robin segueix carregant Christabel i fugint per amagar-se.

De sobte senten el soroll d’un udol de llop: és la senyal dels companys d’en Robin, que venen a buscar-lo. Ell contesta amb el so d’una garsa perseguida per un voltor per advertir-los que corren perill. Obté una resposta i reconeix el so de Will.

Tot i que els homes del baró estiguin cada cop més a prop, una pluja de fletxes irromp en l’escena: són la ja **quadrilla d’en Robin Hood: Little John, els set germans Gamwell, Allan Clare i el frare Tuck.**

Christabel havia fugit per amagar-se i, de sobte, Robin sent un crit seu: un soldat l’ha capturat, però aconsegueix salvar-la i es reuneixen amb l’Allan i els altres homes. En Hal arriba de casa de Robin i Robin pregunta per l’incendi.

Scott fa una referència al bandolerisme i el justifica:

En aquesta època en què els grans posseïdors de feus obraven com a sobirans dels seus vassalls, guerrejaven amb els seus veïns i es dedicaven al pillatge, al **bandolerisme**, al crim, sota pretext d’exercir els seus drets de justícia, terribles lluites es duen a terme entre dos castells, entre dos pobles, i, un cop la batalla finalitzava, vencedors i vençuts es retiraven, llestos per a començar de nou a la primera ocasió favorable (Scott, 1820, p. 100).

Junts, en Robin Hood i la seva quadrilla, decideixen fer una assemblea i decidir els següents passos: l’Allan i Christabel s’amagaran a casa els Gamwell; en Robin, Tuck i Halbert, aniran a casa de Gilbert Head. De sobte, la parella veu com els homes de baró els persegueixen; els

atrapen, fereixen de gravetat Christabel i els soldats se l'emporten cap a Nottingham, mentre que Allan se'n va cap a casa dels Gamwell; pel camí Allan es troba amb els tres homes, en Tuck es queda amb ell i en Robin i en Tuck se'n van cap a casa dels pares de Robin.

Arriben a la seva destinació i troben la casa incendiada, en Gilbert sosté na Margarida que està morta; amb veu ferma el vell guardabosc es dirigeix al seu fill:

Robin, ets el legítim hereu del comtat de Huntington; no t'espantis, és cert... així doncs, un dia seràs poderós, i el meu cos, mentre quedi en mi un alè de vida, et pertanyerà... així tindràs per una banda la fortuna, per l'altra la meva abnegació: bé, mira, mira-la, morta, assassinada per un miserable que estimava tan tendrament, tan sincerament, com si hagués estimat el fill de les seves entranyes (Scott, 1820, p. 103).

En Robin respon al seu pare dient que venjarà la mort de la seva mare i que el comtat de Huntington derrotarà el baró de Nottingham, i que la seva llar cremarà de la mateixa manera que la seva.

Passen els dies i s'assabenten que Fitz Alwine, amb la seva filla, estan a Londres per marxar cap a Normandia; l'Allan decideix seguir-los.

Paral·lelament, en Gilbert explica a Sir Guy de Gamwell la història de Ritson i Robin, moment en el qual, surt a la llum que la mare d'en Robin era filla de la germana del germà de Gamwell, Guy de Coventry i, per tant, en Robin era nebot del baronet, i no el seu net, com es deduïa de les paraules de Ritson.

De sobte, a la història hi ha un salt gran en el temps i ens plantem en el moment en què en Robin posa la seva causa davant els tribunals

“ ... va haver-hi procés. L'abat de Ramsay, adversari del jove, membre molt ric de la totpoderosa església, va rebutjar enèrgicament la demanda, i va titllar de faula, mentida i impostura el relat de Gilbert. El “xèrif” a qui el senyor de Beasant havia confiat els diners necessaris per al manteniment del seu nebot va ser cridat davant els jutges; però aquest home, venut en cos i ànima a l'audaç detentor dels béns del comte de Huntington, negà el depòsit i no va voler reconèixer en Gilbert” (Scott, 1820, p. 104).

Per tant, l'únic testimoni que té en Robin era el seu pare adoptiu, a qui ningú creu. Seguint els consells del seu pare, en Robin va directament a tractar l'assumepte amb la justícia d'Enric II. Passen sis anys en els quals no hi ha notícies de cap sentència dictada. Tots segueixen a casa dels Gamwell, menys l'Allan que viu a França i en Hal que és guardià del castell de Nottingham. Robin segueix idolatrant na Marian, però la seva tristesa i soledat el tiren enrere

per poder aproximar-s'hi; d'altra banda, na Marian, tot i sentir-se atreta per en Robin, no sabia com seguirien els esdeveniments i, per tant, la seva posició social no li permet casar-se amb algú com en Robin. Tant és així que els habitants de Gamwell formaven una espècie de cort al voltant d'ella.

Per la seva banda, Gilles de Sherbowne, el monjo Tuck, s'adona que no té res a fer amb Maude (que seguia enamorada de Robin, malgrat la seva indiferència) i decideix no seguir insistint-hi i, fins i tot, renuncia a l'amor, jura no estimar res més que la beguda i el menjar. Will Escarlata, que segueix enamorat de Maude, és l'encarregat de distreure-la i vetllar per ella, l'ha mitificat tant que l'ha convertit en una deessa.

El guardabosc, pare de Robin, vol venjar la mort de Margarita i prepara una expedició contra els homes del baró Fitz Alwine (en aquest moment el líder és en Gilbert i no pas en Robin); contràriament, en Robin pensa defensar el baró de la fúria del seu pare; el que busca és saber què se n'havia fet de l'Allan, el germà de la seva estimada. Finalment, en Robin es declara a Marian i ella també li declara el seu amor.

Tots els homes es troben per marxar cap al bosc i enfrontar-se als homes del baró i preparen l'emboscada. Es topen amb en Tuck, que al principi no els reconeix, però de seguida veu que s'enfronta a Robin Hood; es posen al dia i Tuck li retreu a en Robin que Maude no li fes cas. Conversen i el monjo els diu que un grup d'homes de Terra Santa es dirigeix al castell de Nottingham com a homes del baró.

Els homes del baró fereixen en Tuck i els de Hood surten a defensar-lo. Comença una batalla cos a cos entre els homes del baró i els de Gilbert. L'ancià guardabosc cau ferit mortalment i en Will és capturat. Tots es reuneixen per retirar-se i en Robin va a buscar en Will.

Enterren en Gilbert Head.

En Robin i en John arriben a una fonda i hi troben homes dels soldats que parlen de les gestes dels homes de les creuades i l'enfrontament del dia anterior; suposen que els enemics són o bé "outlaws" o vassalls guiats per enemics del baró. El taverner pregunta si els creuats estaran molt de temps al castell, i un dels soldats li respon que no, que el dia següent marxen cap a Londres amb tots els presoners. De sobte, el taverner, en Geoffroy, desafia en John a una baralla, però un soldat intercedeix i l'acaba desafiant ell. Abans de començar, en John li diu a en Robin que es camufli i vagi fins a casa de Grace May, on hi ha Hal, i entre els dos podran alliberar en Will.

S'enfronten i en John en surt clar guanyador; aclamat per tot el públic present, no hi ha manera que es deslliuri dels seus nous seguidors i demana ajuda al seu contrincant, que li comunica que l'única manera de fer-ho és dirigint-se cap al castell i des d'allà li ensenyarà un camí secret.

Mentrestant en Robin arriba a casa Grace May, tal com li havia dit en John, i espera en Hal; quan arriba li justifica la seva tardança dient que s'havia assabentat que hi havia una baralla entre un soldat i un guardabosc i que hi ha anat: es tractava ni més ni menys d'en Geoffroy i en John.

Els dos homes se'n van cap al castell i de camí en Hal li fa saber a en Robin que el baró ha tornat, sense Christabel —que està a Normandia, segurament a un convent— i que, si vol alliberar a en Will, cal que ho facin a la mateixa tarda. Contràriament, en John entra, amb en Geoffroy, al castell i veu el seu amic; en John s'assabenta que el soldat amb qui acaba de lluitar va ser l'encarregat de la vigilància d'en Will i que està perfectament.

Tant un com l'altre s'adonen, de seguida, que no estan sent sincers i que el que volen és extreure informació al seu favor. En John decideix seguir les indicacions per arribar a la cel·la d'en Will per poder alliberar-lo, però, de sobte, veu una porta entreoberta amb un ancià comptant monedes d'or: es tracta del baró. Decideix interrompre'l i prendre'l de presoner per poder aconseguir les seves gestes. Pels passadissos es troben amb en Robin, però els han mentit: els presoners ja no estan a les cel·les, ja estan de camí a Londres; a més a més, quan pregunten per Allan i Christabel, el baró els fa saber que la seva filla està a Normandia, a Rouen a un convent, i que el seu estimat va demanar-li la mà, però la condició per concedir-li era que passés set anys sota les ordres del rei de França i durant aquest temps no intentés veure-la; fa tres anys del pacte. Robin Hood li perdona la vida al baró, encara que havia promès venjar la mort de la seva mare a canvi que li concedeixi la mà de la seva filla a Allan. Emmordassen el baró a una cel·la i aconsegueixen escapar.

L'autor torna a fer un salt en el temps i no ens explica el com, però explica que el baró es deslliura i decideix venjar-se de la humiliació dels bandits. El primer a qui pregunta és en Geoffroy, que explica que el primer guardabosc de Sherwood, Sir Guy de Gamwell, té un nebot que coincideix amb la descripció de Little John i que, de la mateixa manera que el jove arquer, Robin Hood, viu al castell de Gamwell. El soldat fa saber a Fitz Alwine que la donzella de la seva filla viu al mateix indret. El baró decideix posar en coneixement el rei Enric II amb tota aquesta informació i interposar una queixa contra els guardabosc.

Fitz Alwin té audiència amb Enric II i exposa, de manera exagerada, les queixes contra en Robin Hood. El rei relaciona aquest personatge amb aquell que anys enrere havia reivindicat els seus drets al títol i als béns del comte de Huntington. Davant d'aquesta situació, el rei condemna Robin Hood com a proscrit i decreta que la família Gamwell, protectora d'en Robin Hood, seria desposseïda dels seus béns i expulsada del seu territori.

Tornem a situar-nos als boscos de Sherwood i a la llar de Guy Gamwell. Un conegut seu li fa saber les notícies: davant la tragèdia que estava per venir, en Robin i John li diuen a Gamwell que marxi cap a la propietat que tenen al comtat de Yorkshire; les primeres de marxar són les dones.

Durant l'espera de l'arribada dels soldats per ordre del rei, els homes dels boscos decideixen fortificar el castell de Gamwell per preparar-se per l'atac i fabriquen dues línies de barricades. Passen 10 dies fins al primer atac.

Just en aquest moment el conflicte es trasllada a una batalla entre **normands** (el baró i els homes del rei) i **saxons** (Robin Hood i la seva quadrilla). Els normands són superiors en nombre, però els saxons coneixen i dominen el territori i són uns grans arquers. En la primera trobada, els saxons en surten vencedors. Justament en aquest punt, el bosc es convertirà en el gran protector dels guardabosc i els seus homes.

Un parent de Guy Gamwell, que lluita al bàndol normand, el traeix i fa saber la millor manera per arribar al llogaret. En John se n'adona de seguida i segueix organitzant la defensa, però tot el poblat és incendiat, la mateixa sort acabarà patint el castell. En aquest moment és quan decideixen marxar al bosc de Sherwood a viure, és l'última opció que els queda perquè ja són uns autèntics fora de la llei. Tot i que els homes de la quadrilla vegin en Little John el seu líder, Little John proposa en Robin Hood perquè el defineix com un autèntic saxó, valerós i perquè és el comte de Huntington, descendent de Waltheof.

Quan arriben al cor de Sherwood es troben una estança ja construïda, es pregunten el perquè i Robin diu que possiblement va ser construïda pels refugiats saxons que fugien del regnar de Guillem I.

La història avança cinc anys i els homes de Robin Hood ja estan del tot establerts al bosc. Tot i que al principi s'alimentaven de la caça, a vegades era insuficient i en Robin es veu obligat a buscar una altra manera de proveir la seva colla:

Després d'haver vigilat els camins que, en tots els seus sentits, travessen el bosc de Sherwood, havia creat un impost sobre el pas dels viatgers. Aquest impost, a vegades exorbitat, si el sorprès era un gran senyor, es reduïa molt en el cas contrari. A més, aquestes extorsions diàries no tenien en absolut aparença de robatori; eren fetes amb tan bona gràcia com cortesia (Scott, 1820, p. 148).

La manera d'actuar era convidant els viatgers a taula amb el ja reconegut Robin Hood.

El monjo Tuck s'havia construït una petita ermita prop de la ubicació de la quadrilla d'en Robin Hood. En tots els cinc anys anteriors ningú havia sentit a parlar de Christabel ni d'Allan; en Will havia estat enrolat en una companyia. Halbert s'ha casat amb Grace Mary i viu a Nottingham. La Maude vivia secretament a Yorkshire i els fills de Guy formaven part de la quadrilla d'en Robin Hood al bosc.

En Robin Hood havia crescut i s'havia fet més fort; amb vint-i-cinc anys comptava amb uns grans ulls negres, cabells sedosos, front pur i gairebé sense haver estat tocat pel sol. Portava bigoti negre que li donava al seu rostre una expressió seria. Comptava amb un caràcter juvenívol i despertava admiració entre les dones; tot i així ell només pensava amb Marian, que visitava sovint tot esperant la tornada d'Allan o la notícia de la seva mort, per poder casar-se amb la seva estimada. La història acaba així, amb un final obert. No sabem com segueixen les aventures del proscrit de Sherwood.

L'objectiu d'aquest llibre, doncs, és explicar com en Robin Hood es converteix en un "outlaw".

5.1.1.4. El personatge en el seu hàbitat actual

EL BOSC DE SHERWOOD

Les primeres balades de Robin Hood situen el personatge a llocs reals fàcilment identificables. El bandit i els seus *Merry Men* viuen al bosc de Sherwood, al comtat de Nottinghamshire, al nord de Nottingham.

NOTTINGHAMSHIRE

El comtat de Nottinghamshire és on s'ubiquen els escenaris de Robin Hood; des del castell de Nottingham, residència del xèrif i principal enemic del personatge, al *Major Oak* (el vell roure), el bosc de Sherwood i el poble de Edwinstowe.

YORKSHIRE

En contraposició amb Nottinghamshire, el comtat de Yorkshire ha reclamat, des dels inicis de la llegenda, el personatge. L'historiador J.C. Holt va situar Robin Hood a Yorkshire, cosa que va cridar l'atenció; a més a més va fer notar que, tot i que el bosc de Sherwood aparegui a *Robin Hood and the Monk*, hi ha poca informació sobre la regió i, per tant, que la relació que estableix amb Nottinghamshire és a través de l'enemistat amb el xèrif.

BARNSDALE

A finals del segle XVI la tradició situa el lloc de naixement de Robin a Loxley, Sheffield, a South Yorkshire. Un segle abans, les balades originals de Robin Hood presenten esdeveniments al bosc medieval de Barnsdale, una àrea boscosa que cobria una gran extensió. El poble de Wentbridge, durant l'època medieval es coneixia a vegades amb el nom de Barnsdale, perquè era un indret predominant en el bosc. El mateix Ajuntament de Wakefield ha col·locat una placa blava commemorativa al pont que creua el riu Went.

ESGLÉSIA DE SANTA MAGDALENA A CAMPSALL

L'historiador John Paul David va escriure sobre la connexió de Robin Hood amb l'església de Santa Maria Magdalena a Campsall a South Yorkshire. A *A Gest of Robyn Hode* el bandit construeix una capella a Barnsdale dedicada a Maria Magdalena.

TOMBA DE KIRKLESS

Al bosc prop de Kirklees Priory a West Yorkshire hi ha la tomba en què suposadament va ser enterrat Robin Hood. Conté una inscripció (falsa), relacionada amb Robin Hood. Aquest

indret és on va caure l'última fletxa disparada per Robin Hood just abans de morir. La tomba data probablement del segle XVIII.

ROBIN HOOD COM A ELEMENT POLÍTIC ACTUAL

Que el mite segueix vigent ho mostren les nombroses produccions tant literàries com audiovisuals que any rere any veuen la llum; en propers apartats ho comentarem. En relació amb el context en el qual se suposa que va néixer el mite, al comtat de Nottingham, el personatge encara hi és ben viu. De fet, tal com explica Mario Vargas Llosa en el seu article *Robin Hood y los alegres compadres* (1996), aquest personatge enigmàtic i atemporal segueix formant part de la bandera del territori. Fa uns anys, el partit laboralista va presentar un projecte per tal de reemplaçar-lo, ja que la simbologia del personatge és ben clara i coneguda. L'objectiu era canviar el lema, ja que els partidaris del canvi afirmaven que la ciutat havia de vincular-se amb la llei i no amb un bandit. En Robin Hood que actuava amb els *Merry Men* havia de ser una vergonya i no un motiu d'orgull. La iniciativa no va tenir èxit i el Robin Hood segueix apareixent a la bandera.

Paral·lelament a aquesta iniciativa política, una sèrie d'historiadors va ressuscitar una vella polèmica en la qual s'afirma que en realitat Robin Hood va ser un veí de Yorkshire, del qual Nottingham es va apropiat a finals de l'Edat Mitjana; el fet que ho demostraria són les *Balades de l'Edat Fosca*, la referència més antiga a la seva figura, en les quals es demostra que els seus robatoris s'efectuaren sempre a Wentbridge o a les seves rodalies. Tot això suposà que els agents turístics de Nottingham es possessin en alerta; Margaret Tilson, cap de la Direcció de turisme d'aquells anys, va animar els veïns a manifestar-se a favor del seu *comprovincià* que, amb el seu arc, les seves fletxes, les malles de roba verda i el barret emplomat va col·locar Nottingham en el mapa dels grans personatges mítics del món.

CRONOLOGIA LITERÀRIA DE LA CREACIÓ DEL PERSONATGE DE ROBIN HOOD⁴²

AUTOR	ANY	TÍTOL OBRA – INVESTIGACIONS - FONTS	QUÈ APORTA?	VISIÓ DE ROBIN HOOD
William Langland	1377	Vers 402 del poema de <i>Piers Plowman</i> , on el sacerdot Sloth confessa que coneix millor les balades del proscrit que les oracions. “No conec el Pare nostre perfectament, almenys no com hauria de cantar-lo un capellà, però conec rimes de Robin Hood i de Bandols, Comte de Chester”.	És la primera menció manuscrita de Robin Hood. Fins aleshores les balades que expliquen les aventures del bandit són de base oral i es transmeten de boca en boca.	Aporta poca informació sobre el rebel, però confirma una tradició oral ja coneguda a la segona meitat del segle XIV.
Desconegut	s. XIV – XV (Entre 1405 i 1410)	<i>Dives and Pauper</i> – és un extens tractat religiós, probablement redactat per un franciscà. “Prefereixen anar a la taverna que a la Santa Església, preferiries escoltar una història o cançó sobre Robin Hood o algun altre	L'autor lamenta que els fidels prefereixin escoltar històries de Robin Hood enlloc d'assistir a missa.	Al·ludeixen Robin Hood d'igual manera que Langland.

⁴² Quadre d'elaboració pròpia segons els articles de Richard Clouet “*Robin Hood: de leyenda a mito cultural*”(2016) i Rodney Hilton “*Robin Hood, aventurer dels boscos?*” (1980).

		facinerós que anar a missa o a maitines.”		
Hugh Legat (monjo benedictí de l’abadia de Saint Albans)	s. XIV – XV	“Molts, molts pel què m’han dit, diuen que Robin Hood mai va disparar el seu arc”. [...] mani, mani me seith, spekith of Robyn Hood that schotte never in his bowe.		
Geoffrey Chaucer	1382 aprox.	<i>Troilus and Criseyde.</i> “Els sords el volen, encara que no sàpiguen res d’ell; però diuen que mai se l’ha vist disparar amb el seu arc”.	Es refereixen a Robin Hood amb els mateixos termes, en un refrany però sense anomenar-lo directament.	És l’indici que alguns trets de l’heroi ja s’havien fet proverbials.
Desconegut	Entre 1419 i 1420	Vers de <i>Reply of Friar Daw Topias to Jack Upland:</i> “En anglès antic es diu que juraments de mercader no han de creure; i molts juren que Robin Hood mai va disparar el seu arc”	Es torna a trobar la mateixa referència, que ja inclús es pot considerar com un proverbi (Robin Hood no va disparar mai el seu arc)	Situa en Robin Hood al bosc de Inglewood.

		<i>[On old Englis it is said Unkissid in unknowun; And many men speken of Robyn Hood, And shotte nevere in his bowe]</i>		
Andrew Wynton	1420	CRÒNICA: The Orygynale Chronicle	És la primera crònica que es refereix a Robin Hood.	Col·loca el proscrit en l'època d'Eduard I, també després de la seva participació a la batalla de Berwick el 1296, hauria buscat refugi als boscos. El converteixen en un personatge històric.
Walter Bower	1441	<i>Scotichronicon</i>	És la segona crònica que es refereix a Robin Hood.	Presenta Robin Hood com un personatge cruel, resident en la zona de Barnsdale, i que pot haver sigut un dels dissidents que es va posar al costat de Simón de Montfort en la seva rebel·lió contra Enric III i que va establir-se en el bosc després de la seva mort cap al 1265.
Monjo anònim	1460	<i>Polychoricon</i>	Anotació a mà d'un monjo.	Narra l'aventura d'un fora de la llei de nom Robin Hood i que habitava a Sherwood.
John Major	1521	<i>Historia Majoris Britanniae</i>		Allunya el personatge fins a l'època de Ricard I i el seu germà petit, el príncep Joan. El presenta com un adalid del monarca creuat davant de l'impopular Joan sense terra.

			És la tercera crònica que es refereix a Robin Hood.	Possiblement va prendre com a model la figura de Fulk Fitz Warren, un baró gal·lès nascut el 1170 que després de ser desposseït de les seves terres es va alçar contra el rei Joan.
Richard Grafton	1568-69	<i>Chronicle at Large</i>	És la quarta crònica que es refereix a Robin Hood.	Sosté la teoria de Major i també el situa a l'època de Ricard Cor de Lleó, insistint en el fet que la gent ja cantava en tota Anglaterra les gestes de Robin Hood.
Geoffrey Chaucer	s. XV	<p><i>Cuentos de Canterbury</i></p> <p><i>[Many speak of Robin Hood that never bent his bow]</i></p> <p>D'altra banda, un dels dos <i>yeomen</i> mencionats als Contes de Canterbury és un foraster la vestimenta del qual recorda l'heroi de Sherwood:</p> <p><i>"And he was clad in cote and Hood of grene"</i></p>	No coneixia el nom del bandit però sí el refrany de Robin Hood.	Les gestes del cèlebre bandit corren de boca en boca tant en els barris més populars de Londres com en l'entorn més culte de l'autor de els "Contes de Canterbury"
A finals del segle XV, la imatge i la figura de Robin Hood ja s'havia convertit en un fenomen social.				

Thomas Percy (bisbe de Dromore)	1765	<i>Reliques of Ancient English Poetry; Robin Hoode his Death, Robin Hood and Guy of Gisborne i Robin Hood and the Curtal Friar</i>	Havia rescatat tres balades i en elles hi havia inserit els seus propis comentaris sobre el personatge	L'autor afirma que aquestes són les dates del naixement de Robin Hood, no com a heroi, sinó com a figura literària.
Joseph Ritson	1795	<i>Robin Hood: A collection of all of the Ancient Poems, Songs and Ballads Now Extant Relative to the Celebrated English Outlaw (To Which are Prefixed Historical Anecdotes of His Life)</i>	Ritson desvela les històries de les quals es tenia constància, així com observacions i il·lustracions sobre la vida del personatge. En el prefaci de la col·lecció conclou que Robin Hood va néixer al voltant de 1160 i, per tant, hauria estat en actiu en el regnat de Richard I, i dona la data de mort de Robin el 18 de novembre de 1247 a l'edat de 87 anys.	És el llibre que inicia l'interès cap a Robin Hood per part dels historiadors i investigadors.
William Stukeley	s. XVIII	<p>Va més enllà del que ja s'havia especulat i atribueix la personalitat de Robin Hood a Robert Fitz Oot, Comte de Huntington, que nasqué el 1160 i morí el 1247. El personatge va ser declarat proscrit al segle XII i les seves terres van ser traspassades al Comte de Chester.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aquesta hipòtesi va ser refutada per Holt (1989: 42-45); afirmà que Stukeley va alterar l'arbre genealògic de la família per afirmar les seves teories. • Jim Lees (1987), a <i>The Quest for Robin Hood</i>, hi va reafirmar les teories de Stukeley, però afegint-hi que es tractava del fill gran de William de Kyme, Robert de Kyme, qui va ser declarat proscrit el 1226 per la seva activitat delictiva. Finalment va ser indultat pel rei. 		

Walter Scott	1818	<p>Escriu <i>Ivanhoe</i>, obra en què apareix el personatge de Robin Hood i es dibuixa la imatge del llegendari bandit anglès, tan recurrent i que ha arribat als nostres dies.</p> <p>Un any més tard es publica <i>Robin Hood</i> obra de la qual se li atorgà l'autoria.</p>	
<p>El mite entra a formar part de l'imaginari popular amb tanta força que els folkloristes del segle XIX hi recorren constantment.</p>			
Joseph Hunter	1852	<p>INVESTIGACIONS SENSE TENIR EN COMPTE LES BALADES NI TEXTOS LITERARIS</p>	<p>Va realitzar una anàlisi minuciosa dels arxius del Comtat de York, cosa que el conduí a la següent hipòtesi: un home anomenat Robyn Hode, fill d'un guardabosc al servei d'un noble i nascut el 1290, que va viure a Locksley i Wakefield. El 1322, Thomas, comte de Lancaster, aixecà els seus súbdits en armes contra el rei Eduard II d'Anglaterra; entre els sublevats es trobava Bob o Robert o Robin Hood. La rebel·lió va ser rebatuda i se suposa que Robin va buscar refugi als boscos de Barnsdale, que són a tocar del de Sherwood. Igualment se suposa que Robin es va dedicar a atacar constantment els comerciants que travessaven els boscos, fins que el rei i altres nobles, disfressats de monjo, van anar a per ell i aconseguiren que el bandit prometés fidelitat al sobirà. En els registres de 1324 existeixen també proves que un tal Robin Hood va rebre salaris del palau reial.</p>
L.V.D Ower	1936	<p>L'investigador va localitzar als arxius de York l'any 1226 Robert Hod (candidat a ser Robin Hood). Es reflecteix el pagament de 32 xílings i 6 cèntims per als seus mobles i objectes personals, segons costa en nota adjunta a l'escrit. Sembla que era arrendatari de l'arquebisbat, però no existeixen proves de les seves activitats com a bandit al marge de la llei.</p>	
			<p>Llança una nova teoria sobre la possible identitat del proscrit, situant-lo a Nottinghamshire. Per a ell Robin Hood era un pseudònim dels descendents de Sir Robert Foliot, que mantenien uns terrenys al lloc conegut com a Wellow, al nord del</p>

Tony Molyneux-Smith	1998	<i>Robin Hood and the Lords of Yellow</i>	<p>comtat durant el segle XIV. La proximitat amb el bosc de Sherwood permetia la relació amb els llocs en els quals actua Robin Hood.</p> <p>Segons ell, la família Foliot s'amagava sota el pseudònim per portar a terme certs delictes contemplats en les lleis de l'època.</p> <p>Aquesta tesi té el seu origen en els treballs de Maurice Keen: registra que entre 1266 i 1272 Nottinghamshire i algunes zones de Derby apareixen com el centre d'activitats d'una banda de proscrits liderada per un tal Roger Godberd. Es tracta d'un fugitiu que s'hauria unit a Simó de Montfort en la seva lluita contra Enric III i que, després de la victòria d'aquest últim (1264-5), s'hauria dedicat al pillatge atacant l'abadia de Garendon i amenaçant a Nottingham. Durant la seva persecució, va trobar la protecció d'un prominent cavaller local, Richard Foliot, que també havia pres part en la revolta dels barons.</p>
<p>Des de mitjan s. XX s'han publicat molts treballs sobre l'heroi anglès. Alguns d'aquests ofereixen interessants interpretacions sobre l'existència de Robin Hood, altres són assaigs de sistematització que permeten una visió global del personatge i que inclús aporten noves pistes sobre el tema.</p>			
Maurice Keen (medievalista)	1961	<i>The Outlaws of Medieval Legend</i>	<p>Relata la vida i gestes de proscrits medievals tan famosos com Hereward the Wake, Fulk Fitzwarin, Eustace the Monk, William Wallace, Gamelyn i Robin Hood. Posa de manifest l'important paper que van jugar aquests personatges en el context històric de l'època i, alhora, considera la realitat històrica de l'home de Sherwood.</p>
R.B Dobson i J.Taylor	1976	<i>Rhymes of Robin Hood: An Introduction to the English Outlaw</i>	<p>Ofereix un estudi molt documentat dels textos fundacionals del cercle de Robin Hood, i, alhora, il·lustren el desenvolupament del mite dins del context històric de l'Edat Mitjana.</p>

J.C. Holt	1982	<i>Robin Hood</i>	Juntament amb l'obra de Dobson i Taylor, segueix essent l'obra cabdal i un dels estudis més complets sobre el proscrit anglès.
John Bellamy	1985	<i>Robin Hood: An Historical Enquiry</i>	Reprèn i aprofundeix en la teoria de Joseph Hunter (1852) sobre l'existència d'un anomenat Robert Hode of Wakefield i proporciona un candidat possible per al vertader <i>sheriff</i> de Nottingham.
Stephen Knight	1994	<i>Robin Hood: A Complete Study of the English Outlaw</i>	Constitueix un altre estudi interessant, ja que aporta noves dades sobre el paper que se li ha atorgat a Robin Hood al llarg de la història amb la finalitat de complaure els gustos d'un públic canviant.
Graham Phillips i Martin Keatman	1995	<i>Robin Hood: The Man Behind the Myth</i>	Indaguen de nou en els orígens històrics i llegendaris del bandit a l'estil de les històries de detectius com posteriorment ho van fer Knight i Ohlgren. Creuen dades històriques; Robin Hood apareix com una barreja de tres individus diferents: un camperol proscrit del bosc de Barnsdale (1225); Robert Hood de Wakefield, soldat de l'exèrcit rebel del comtat de Lancaster, i que després entra al servei d'Eduard II el 1324 (és la mateixa teoria de Hunter i Fulk Fitz Warine, que consideren que és un dels barons que s'aixequen contra el rei Joan entre el 1200 i el 1215.
Stephen Knight i Thomas Ohlgren	1997	<i>Robin Hood and other Outlaw Tales</i>	
A.J. Pollard	2004	<i>Imagining Robin Hood</i>	Situa les balades en el context de la baixa edat mitjana i ofereix un estudi rigorós i crític de l'heroi dins del context de desordre social i rebel·lió propis de la època.
Thomas H. Ohlgren i Lister M. Matheson	2007	<i>Robin Hood, the Early Poems, 1465-1560, Texts, Contexts, and Ideology</i>	Potser, segons l'autor, un dels estudis més atrevits sobre el proscrit realitzat al llarg dels primers anys del segle XXI. Ressusciten i analitzen les primeres balades escrites a

(professors de literatura medieval)		finals del segle XV: <i>Robin Hood and the Monk</i> , <i>Robin Hood and the Potter</i> , i <i>A Lytell Geste of Robyn Hode</i> , per tal de descobrir el lloc i l'època de les gestes de Robin Hood.
<p>Per últim, hi ha les dues obres que van acompanyar el retorn de Robin Hood a la gran pantalla de la mà de Ridley Scott, l'any 2010 i que varen ser escrites a la primera dècada d'aquest segle: <i>Robin Hood: The True History Behind the Legend</i>, de Nigel Cawthorne, i <i>Robin Hood: The English Outlaw Unmasked</i>, de Dabid Baldwin.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nigel Cawthorne: Pot considerar-se un gènere d'investigació-ficció històrica que juga amb poques dades per avançar noves teories sobre la vertadera existència de l'heroi. • Dabid Baldwin (historiador medievalista): Aporta una visió documentada i rigorosa sobre la que podria haver estat la vida de Robin Hood. S'allunya de la figura jovial i irreverent que predomina en molts llibres i representacions cinematogràfiques del segle XX i, igual que Tony Molyneux-Smith, proposa com a creïble candidat a ocupar la identitat del mític heroi Roger Godberd, un dels capitans de Simó de Montfort, líder principal de l'oposició dels barons al govern d'Enric III d'Anglaterra. Després de la mort de Simó de Montfort durant la batalla d'Evesham, el 4 d'agost de 1265, Roger Godberd va continuar combatent fins al 1272 a la zona del bosc de Sherwood i és per això que se'l considera un dels possibles inspiradors de la llegenda de Robin Hood. <p>Els dos autors s'esforçaren a buscar un home ocult darrere el mite i van pretendre esbossar un retrat realista del llegendari personatge.</p>		
<p>Durant l'era McCarthy, el 1953, un membre republicà de la Comissió de Llibres de Text d'Indiana va demanar la prohibició de Robin Hood a tots els llibres escolars d'Indiana per promoure el comunisme perquè robava als rics per donar-ho als pobres.</p>		

5.1.2. LITERATURA

Els principals documents que fan referència a Robin Hood són literaris. Ja hem vist a l'apartat anterior la cronologia establerta de les primeres aparicions del personatge i tots els estudis que se n'han anat fent. Tot i així la mitificació i difusió del bandit s'ha dut a terme més enllà de les obres de caràcter històric que busquen la resposta a la pregunta clau de si Robin Hood va existir o no.

En aquest capítol analitzarem algunes de les obres literàries que s'han produït, i les hem separat en les que van adreçades a un públic infantil, el juvenil i a l'adult.

5.1.2.1. Literatura infantil

No és fins a inicis del segle XIX que la llegenda de Robin Hood va adaptar-se a la literatura infantil. Van produir-se edicions infantils de les guirnaltes, i el 1820 es va publicar una edició infantil de la col·lecció *Robin Hood* de Ritson.

- **Títol:** *L'únic i magnífic Robin Hood*
- **Autors:** Nigel Gray i Helen Craig
- **Editorial:** Barcanova
- **Col·lecció:** La cuca fera
- **Pàgines:** 28
- **Any:** 1992
- **Lloc:** La Llagosta

El llibre va dedicat a lectors molt inicials, aquells que estan aprenent a llegir amb lletra de màquina. Hi predominen els dibuixos.

Pàgina a pàgina i a través de preguntes curtes van presentant-se tots els personatges. El rei i la reina (de qui en desconeixem els noms) viuen amb abundància; el primer gaudeix dels diners i la segona de la mel. Mentrestant, a la cuina el cuiner ha elaborat un pastís amb vint-i-quatre ocells negres vius —no hem entès el concepte que volien plasmar els autors— i a fora la donzella Maria estén la roba. En Robin Hood s'acosta al castell dient “Això serà divertit” —per tant actua pel bé del poble o per pròpia diversió?— i roba els diners del rei, es menja la mel de la reina i allibera els vint-i-quatre ocells negres. El rei ordena als soldats que segueixin en Robin al bosc; mentrestant, la seva colla omple el bosc de trampes —tampoc s'assenyala que es tracti del bosc de Sherwood— on cauran tots els homes del rei, inclús, el rei i la reina, que quedaran penjats cap avall. En Robin reparteix els diners entre

els pobres i es casa amb la donzella Maria, sota l'atenta mirada d'un fare i els membres de la seva colla, tots vestits amb malles, casaca i barret verd. Hi ha una pàgina que presenta en Petit Joan, però sense donar-ne més informació. El llibre acaba:

Qui temien els dolents i estimaven els bons? L'únic i magnífic Robin Hood.

Títol: *Les aventures d'en Robin Hood*. Adaptació d'una llegenda anglesa

Autors: Manel Riera-Eures i Montse Tobella

Editorial: Cruïlla

Col·lecció: A dues veus

Pàgines: 37

Any: 2008

Lloc: Barcelona

La proposta de Cruïlla presenta una obra pensada per ser llegida a dues veus, per un adult i un infant. Combina la lletra de màquina amb la lletra lligada, i el número que presentem forma part de la col·lecció de llegendes, faules i contes populars amb textos adaptats, que busca facilitar l'aprenentatge i el gaudi per la lectura.

La història és la llegenda de Robin Hood. Explica qui era en príncep Joan, el xèrif de Nottingham i el govern tirà que duien a terme. Narra l'escena del jove que és empresonat per caçar un cérvol als boscos reials, que és salvat per Robin, la manera com coneix en Little John, i l'amor que el poble sent cap al rei Ricard, que justament acaba de ser alliberat. L'amor clandestí amb Marian i la manera com assaltava tot aquell que s'hagués aprofitat dels pagesos.

La imatge del bandoler és la d'heroi que lluita per als seus.

La veritat és que hi vivien molt bé, a l'ombra del bosc. Els protegia dels soldats i de les lleis del príncep. S'hi sentien lliures. S'entrenaven amb els arcs i els bastons, però també es divertien cantant i ballant.

Eren una bona colla d'homes, en aquell amagatall, tots disposats a lluitar per la llibertat.

Encara que de manera molt resumida, apareixen totes les escenes característiques de la llegenda: la persecució per part del xèrif i el concurs de tir amb arc per enxampar en Robin Hood. Per tal de poder capturar en Robin, un espia del xèrif el segueix, i s'adona que visita d'amagat a Marian; el príncep decideix acabar amb els dos i fa que un fals testimoni acusi Marian de bruixa. És condemnada a morir a la foguera, però just quan està situada a la pira, en Robin Hood i els seus homes —que s'havien fet passar pels frares que acompanyaven

Marian— aconsegueixen alliberar-la. Comença una batalla amb els soldats, però irromp a l'escena el rei Ricard: el príncep Joan i el xèrif són detinguts, torna la pau i la justícia a Nottingham i en Robin i la Marian no han d'amargar més el seu amor.

Títol: *Adventures of Robin Hood*

Autors: Rob Lloyd i Alan Marks (il·lustrador)

Editorial: Usborne

Col·lecció: Usborne Younger

Pàgines: 63

Any: 2011

Lloc: Londres

El llibre comença amb el nebot del xèrif, Guy de Gisborne, que actua com a guàrdia del xèrif recaptant impostos. Mentre ell i els seus homes creuen el bosc amb tot els béns dels camperols, una fletxa els sorprèn. Un dels soldats reconeix en Robin Hood —aquí apareix ja com a fora de llei i enemic del xèrif; el presenten com un dels *outlaw* més perseguit i perillós d'Anglaterra. La idea del xèrif és ser el rei quan Ricard mori.

Entre els homes de la colla destaquen Little John, Will Scarlet i el frare Tuck; en Robin ha aconseguit robar els diners que el xèrif havia recaptat dels pagesos, i els reparteix entre el mateix poble.

El xèrif organitza un torneig amb diverses proves i el guanyador serà el seu nou guardià; en Robin se n'assabenta i decideix participar-hi; en surt vencedor i és l'encarregat de custodiar el tresor del xèrif (que pretenia utilitzar-lo per convertir-se en rei). Robin aconsegueix robar el tresor i repartir-lo entre els pobres.

Títol: *Geronimo Stilton – Robin Hood*

Autors: Adaptació lliure de l'obra d'Alexandre Dumas

Editorial: Destino

Col·lecció: Grandes historias

Pàgines: 215

Any: 2011

Lloc: Barcelona

El nombre de Geronimo Stilton dedicat a explicar les històries de Robin Hood i els seus alegres companys és una versió infantil del llibre d'Alexandre Dumas. En aquest cas el llibre

comença amb en Robin Hood vivint al bosc amb els seus fidels companys: Will Scarlet, Little John i el frare Tuck. Al principi hi ha un resum que diu així:

A finales del siglo XII reinaba en Inglaterra el buen Ricardo Corazón de León. Cuando subió al trono, su país sufría una terrible penuria: escaseaban la comida, el dinero ¡y hasta la esperanza! Ricardo decidió partir a las Cruzadas.

De ese modo esperaba conquistar tierras y tesoros para proporcionar a sus súbditos un poco de riqueza.

En el momento de partir, confió el trono a su hermano el príncipe Juan, conocido por Juan sin tierra. Tan valiente y amado por su pueblo era Ricardo como avaricioso e injusto era Juan, al que sus súbditos aceptaban de mala gana.

Con el tiempo, los abusos de Juan se hicieron cada vez más insoportables: subieron los impuestos, disminuyeron los alimentos y los pobres se volvieron más pobres.

No había rincón del país que pudiera escapar al hambre y la desesperación. Sin embargo, en un bosque del condado de Nottingham, alguien se había convertido en la esperanza de todos los perseguidores y en héroe de los pobres. Su nombre era Robin Hood. Vivía en el bosque de Sherwood con un grupo de fieles amigos.

Robin *robaba a los ricos para dárselo a los pobres*. Como es natural, era temido por los nobles y los religiosos del condado, que eran “sus víctimas” preferidas, por ser los más ricos (¡y los menos honrados!). De hecho, los nobles se habían apoderado de las riquezas y los títulos nobiliarios con engaños, mientras que los religiosos se enriquecían sin parar a costa de la gente pobre.

Robin “recaudaba” las monedas de oro siempre sin combatir i sin derramar sangre. ¡No soportaba la violencia!

Solía ocurrir así: la víctima rica era “invitada” a un opulento banquete en el bosque, ofrecido por Robin y su cuadrilla. Al final de la comida, se le pedía cortésmente al invitado que...*¡pagara la cuenta!*

En resumen, Robin era visto como una molestia por todos los ricos del condado. Y había una persona en especial que deseaba su ruina: el barón Fitz Alwine, sheriff de Nottingham.

Pero ¿quién era Robin Hood?

Era un caballero que por culpa de la codicia del príncipe Juan había perdido todas sus propiedades. Se había visto obligado a refugiarse en Sherwood, donde había iniciado su vida como proscrito.

Lo acompañaban los amigos que había conocido al principio de su aventura y de los que no había vuelto a separarse: Will Scarlet, Little John y fray Tuck.

Will Scarlet era muy fácil de reconocer por su abundante cabellera pelirroja y por su manera de moverse, como un duende.

A Little John lo llamaban “pequeño” (*Little*) burlescamente, porque era tan alto y corpulento que solamente verlo ya daba miedo.

Por último, el buen fray Tuck, un simpático y valiente fraile que había decidido unirse a la banda, harto del continuo comportamiento poco “religioso” con que se manchaban las manos muchos de sus compañeros eclesiásticos.

Y luego estaban... estaban muchos otros amigos de Robin Hood. Y absolutamente todos tenían la misma habilidad: eran arqueros infalibles.

Antes de admitir a cada uno en su gran familia, Robin Hood había puesto a prueba su valor y honradez.

Títol: *The story of Robin Hood*

Autors: Rob Lloyd i Alan Marks (il·lustrador)

Editorial: Usborne

Col·lecció: Usborne picture books

Pàgines: 24

Any: 2014

Lloc: Londres

De la mà de l'il·lustrador britànic Alan Marks, aquesta obra, que podem considerar una obra gràfica, pretén apropar als més petits la imatge del reconegut bandoler anglès a través dels seus dibuixos. Tot i que també hi ha text, hi predominen les imatges.

Ja hem vist que aquests dos autors també van editar un llibret per a joves lectors, tres anys abans.

Títol: *Robin dels boscos*

Autors: Coralie Vallageas

Editorial: Grup Editorial 62

Col·lecció: Estrella polar

Pàgines: 12

Any: 2016

Lloc: Barcelona

Aquest llibre que presentem es tracta d'una obra amb textures, adreçades a infants de 0 a 3 anys. Està imprès sobre cartró.

Comença explicant l'expedició del rei Ricard cap a la conquesta de noves terres i la confiança que va dipositar en el seu germà, el príncep Joan, per controlar el seu reialme. Com que els habitants del regne es van quedar sense res per menjar, un home es va revelar, en Robin dels boscos (**aquí no apareix la referència a Robin Hood**), que viu amagat dins

el bosc de Sherwood amb el petit Joan i Marian. La seva missió era robar els diners dels rics per donar-los als pobres. El príncep intenta capturar-lo parant-li una trampa durant un torneig de tir amb arc, però, just abans que pugui fer-ho, apareix el rei Ricard. En Robin i la Marian es casen al cap d'uns dies.

Títol: *Robin Hood*

Autor: Juan López Ramón

Editorial: Servilibro ediciones

Col·lecció: Miniescogidos

Pàgines: 62

Any: -

Lloc: Madrid

L'últim llibre infantil dedicat a en Robin Hood en què ens fixarem es tracta d'un llibret en format mini; els personatges clarament són un reflex de la versió que Disney va fer de la llegenda; són animals humanitzats, i coincideixen amb la pel·lícula infantil.

En Robin ja és un fora de la llei que viu amb els seus companys al bosc, el seu amic fidel és Little John. Apareix el frare Tuck, el torneig de tir amb arc habitual, l'amor cap a Marian i el retorn del rei Ricard a Anglaterra.

5.1.2.2. Literatura juvenil

Novel·la

Títol: *Las alegres aventuras de Robin Hood (The Merry Adventures of Robin Hood)*

Autors: Howard Pyle

Editorial: Anaya

Col·lecció: Tus libros aventura

Pàgines: 383

Any: primera edició de 1883 – edició consultada de 1989

Lloc: Madrid

Las alegres aventuras de Robin Hood de Howard Pyle⁴³ és una de les obres infantils cabdals.

---

⁴³ Howard Pyle (1853-1911) és l'autor de *The Merry Adventures of Robin Hood* (1883). Fou un escriptor i il·lustrador nord-americà i gran estudiós de les llegendes medievals. Va escriure part de les seves obres gràcies

Tot i que el més probable és que Robin Hood no existís mai, el seu nom i les seves gestes apareixen en el folklore anglès des del segle XIV, però si la seva figura es basa en algun personatge real, sens dubte, visqué en una època anterior. En les primeres balades medievals el personatge se'ns mostra violent i cruel; més endavant la personalitat i el caràcter es modifiquen i ja és tot un heroi bandit, i de ser un cruel rufià va passar a ser un lladre bondadós, fins a arribar al saltejador de camins que roba als rics per repartir el botí entre els pobres. Howard Pyle, escriptor i il·lustrador nord-americà, va decidir recopilar i unificar totes aquestes històries que narraven els poemes medievals, les tradicions populars i altres molts relats per crear un personatge propi.

L'argument de l'obra és el següent: durant el regnat d'Enric II (1133-1189) a Anglaterra, Robin Hood, encara molt jove, es convertirà en un proscrit després de matar un guardabosc en una absurda trifulga per una juguesca. Arran d'això es va veure obligat a fugir de la justícia, i troba el seu amagatall en els boscos de Sherwood i de mica en mica va anar atraient diferents personatges fora de la llei. Les víctimes dels seus robatoris eren nobles, terratinents i eclesiàstics que abusen dels pobres impunement. Entre tots aquests companys en destaquen el Little John (Joan Petit), Will Escarlata o el frare Tuck, que sovint estaran juntament amb el Robin o viuran les seves pròpies aventures al comtat de Nottingham.

Les seves víctimes preferides eren abats, clergat rics, comerciants usurpadors, nobles... però el que sobretot els satisfà és fer la vida impossible al xèrif de Nottingham: una i altra vegada és víctima de les seves malifetes, que arriben a segrestar-lo per obtenir un rescat o a humiliar-lo en diferents ocasions. La colla ajudarà a tothom que ho necessiti, fins i tot algun noble, sempre que es tracti de persones honrades, com Sir Ricard de Lea, que està a punt de perdre tot el seu patrimoni, que es va hipotecar per ajudar el seu fill. Els lladres aconseguiran els diners suficients per pagar els deutes del noble, el qual els estarà eternament agraïts i els tornarà el préstec un any després. Les aventures del grup són conegudes per tot Anglaterra i la mateixa reina Elionor els convida a Londres perquè demostrin les seves habilitats amb l'arc i la fletxa en un torneig organitzat pel seu marit Enric II. Guanyen als cavallers del rei, que ho considera una ofensa i envia els seus soldats a perseguir els proscrits, sense èxit. La reina aconsegueix calmar al rei però el xèrif no ho oblida, segueix perseguint-los, però sense èxit. El rei Ricard Cor de Lleó viatjava per les proximitats de Sherwood i coneixerà el

---

al coneixement de les cançons populars angleses i escoceses. L'obra dedicada a Robin Hood va ser també un dels seus llibres il·lustrats més importants.

protagonista de la història i li ofereix que s'uneixi a la seva guàrdia, cosa que el bandit accepta. Amb els anys Robin Hood es convertirà en duc de Huntington, retorna al bosc amb els seus i, després d'una cruenta batalla dirigida pel xèrif i afavorida pel rei Joan, Robin emmalalteix i se'n va a un convent de monges, la mare superiora del qual és la seva cosina. Per tal d'allunyar les ires del rei del seu entorn, practica una sagnia mortal a Robin, que acabarà morint.

Hi apareixen els següents personatges:

- Robin Hood: El protagonista és un noi atrevit i hàbil amb l'arc i les fletxes, la qual cosa el fa assistir a la competició organitzada pel xèrif de Nottingham, de la qual tornarà convertit en un fora de la llei. Juntament amb la seva colla, tractaran de reparar injustícies concretes, però també obtenir-ne beneficis i aventures; en cap cas, volen acabar amb les institucions. Robin Hood acabarà essent un noble al servei de la corona, però, després de la mort del seu senyor, tornarà al lloc on realment va ser feliç, el bosc, per tal de viure noves aventures. El seu afany per buscar un consol acaba en un terrible acte de traïció que acaba amb la seva vida de la mà del membre de la seva pròpia família.
- Little John: És un dels lloctinents de Robin Hood, amb qui va iniciar una relació d'amistat després d'una trobada i discussió absurda. El seu sobrenom és irònic, ja que se'l descriu com un home alt i fornit. És valent i enginyós, però els plaers mundans fan que es vegi en situacions arriscades en més d'una ocasió. Sempre serà lleial a Robin i s'encarregarà d'acomplir l'última voluntat de l'heroi.
- Frare Tuck: És un eclesiàstic molt particular. Viu en una petita abadia en mig del bosc, on s'abandona a la seva afició pel menjar i la beguda. És molt fornit i posa en problemes a Robin quan lluiten entre ells. S'uneix a l'alegre colla de lladres després de ser requerits pels seus serveis per casar Allan de Dale amb la bella Ellen (matrimoni que rebutja el pare de la jove).
- Xèrif de Nottingham: És un corrupte governador de la regió que està decidit a acabar amb l'activitat de Robin Hood i els seus. Els seus intents per atrapar-lo sempre fracassen. Arribarà a ser un "convidat" a un sopar amb els lladres i a pagar un rescat per ser alliberat.
- Altres personatges que hi apareixen:
  - Will Escarlata (Will Scarlet), nebot de Robin Hood, que, com ell, ha de convertir-se en proscrit després de la seva mort.

- Allan a Dale, noi enamorat que aconseguirà casar-se amb la seva xicota gràcies als seus companys de Sherwood. És reconegut com un trobador.
- Sir Richard de Lea, noble amable i honrat que pot haver salvat el seu patrimoni gràcies a l'ajuda dels lladres.
- Reina Elionor, que desitja conèixer Robin Hood i el convida a un torneig de tir a Londres.
- Enric II, que es presenta com un monarca influïble, colèric i que no compleix les seves promeses.
- Ricard Cor de Lleó, que comparteix virtuts amb la seva mare i també vol conèixer el pròfug, a qui acabarà oferint un lloc a la seva guàrdia personal.

Títol: *Robin Hood. El héroe y forajido legendario – su historia y leyendas*

Autors: Neil Philip

Editorial: Omega

Col·lecció: Clásicos ilustrados

Pàgines: 64

Any: 1997

Lloc: Barcelona

El llibre de Neil Philip (que ha estat traduït per Elena Torres) és una obra que barreja el relat de l'argument amb informació extra per entendre millor el període en què s'ubica el personatge: el país, el sistema feudal, la vida religiosa, les croades... L'últim apartat recull les representacions que s'han fet del personatge al llarg del temps.

Tot i que el títol pugui generar confusió (sembla que el llibre reculli la història de Robin Hood), ja a la introducció s'explica:

¿Quién era Robin Hood? Todo el mundo ha oído hablar de ese forajido que vivió en el bosque de Sherwood. Pero las aventuras de Robin Hood son leyenda, no historia. Tal vez están basadas en los hechos de un forajido real, el “fugitivo Robert Hood”, que aparece en los registros de los tribunales ingleses hacia 1125.

En el siglo XIV se hicieron muy famosas las baladas (canciones que cuentan historias) sobre Robin. Este cuento está basado en las baladas más antiguas, pero incluye también buena parte del material que fue añadiéndose a medida que creció la fama de Robin. A finales del

siglo XV, Robin era un personaje de los juegos de mayo que marcaban el inicio del verano. En los juegos aparecía siempre Marian y un fraile y por ello acabaron seguramente relacionándose con Robin: Marian como su enamorada y el fraile como Tuck. Hacia 1600, en las obras teatrales, Robin se asoció con Robert, conde de Huntington, quien vivió durante el reinado de Ricardo I (1189-1199). Las historias de Robin Hood han perdurado porque los forajidos y los rebeldes son personajes atractivos, especialmente aquellos que roban, no para embolsarse el dinero, sino para hacer justicia a los pobres.

Un dels elements interessants de l'obra és el primer mapa que incorpora, que permet ubicar geogràficament tots els espais relacionats amb el bandit.

El llibre comença amb la petició de mà de Robert, comte de Huntington, a Marian Fitzwalter; Worman, servent de Robert i que l'havia traït, ho observa d'amagat i ho comunica al xèrif. L'enemistat entre els dos —en Robert i el xèrif— ve donada perquè en Robert no veu amb bons ulls el tracte que reben els pagesos. El sequaç del xèrif, Guy de Gisborne, era l'encarregat de dur a terme tots els plans del xèrif.

El casament de Robert i Marian és interromput pel xèrif, Guy de Gisborne i Worman, i l'ataquen d'haver conspirat contra el rei, tractant-lo de traïdor, la qual cosa l'obliga a marxar a buscar refugi al bosc: ell mateix s'autodomena Robin Hood. Molts homes van seguir-lo per iniciar una nova vida al bosc. A mig camí, en Robin es troba amb Little John sobre el pont per creuar el riu. Amb el corn avisa a tots els seus homes que apareixen ràpidament: Will Scarlet, un vassall de Robert, n'és un d'ells.

En Little John s'havia convertit en proscrit perquè un dia al mercat va defensar un pagès de la violència de Guy de Gisborne. Hi ha explicada la manera com Robin i el frare Tuck es coneixen, i com actuen en Robin Hood i els seus homes.

Un dels personatges que hi apareix és el cavaller Sir Richard Lee, que explicarà la seva història, i com s'ha arruïnat. Serà gràcies a ell que en Robin es presentarà al concurs de tir amb arc fent-se passar per un terrissaire; un cop ha acabat el concurs és descobert per Guy de Gisborne, però no pot capturar-lo.

Davant d'aquesta situació, i sentint-se humiliat, el xèrif i en Guy de Gisborne decideixen fer una visita a Lady Marian, que viu amb el seu pare Lord Fitzwalter i espera poder casar-se algun dia amb Robin. La venjança dels dos homes és fer casar a Marian amb el comte de Huntingdon: totes les possessions d'en Robin Hood, i el títol, se li prendrien a favor de Guy de Gisborne. Marian es vesteix de patge per escapar i anar a buscar els homes del bosc.

Robin i Marian es reuneixen i, de sobte, apareix en Ricard Cor de Lleó; passen cinc anys, en Robin Hood ha recuperat tots els seus títols i propietat, però el rei cau malalt i acaba morint: Joan puja al tro, i en Robin Hood torna a convertir-se en un proscrit.

En la seva persecució Guy de Gisborn mor en mans d'en Robin Hood, però el proscrit cau greument ferit. Els seus homes més fidels (en Tuck, Little John i Will Scarlet) el porten a l'abadia on estava Marian, allà una de les monges, que era la filla del bessó del seu pare, el traeix (el pare de Robin va néixer primer i va heretar el comtat de Huntingdon, mentre que el seu bessó va viure en la misèria). Robin toca el corn just abans de morir, tira una fletxa i demana ser enterrat allà on caigui la fletxa. La llegenda diu que va se a Kirklees i que hi havia la següent inscripció:

Bajo esta pequeña piedra el conde de Huntingdon descansa Robert, que así se llamaba era un arquero sin parar por Robin Hood conocido este país no verá a hombre tan bien nacido.

Els personatges que hi apareixen són:

- Robin Hood
- Marian Fitzwalter
- El xèrif de Nottingham
- Sir Guy de Gisborne
- Little John
- Fray Tuck
- Will Scarlet
- Sir Richard de Lee
- Lord Fitzwalter
- El Rei Ricard

- **Títol:** *Robin Hood*
- **Autors:** Adaptació de l'obra d'Alexandre Dumas per Mia Peluso i Augusta Curreli.
- **Editorial:** Boveda
- **Col·lecció:** -
- **Pàgines:** 107
- **Any:** 2014
- **Lloc:** Sevilla

El llibre es tracta d'una adaptació del clàssic d'Alexandre Dumas. Tal com hem vist en l'apartat anterior, tradicionalment s'ha atorgat, erròniament, l'autoria de l'obra de Dumas a

Walter Scott. L'extens resum que hem fet de l'argument d'aquesta obra coincideix amb la primera part presentada en aquesta adaptació.

Si ho recordem, l'obra atorgada a Walter Scott, acabava amb un final molt obert, amb els personatges dispersos. En aquest cas, la història segueix, i a continuació la ressenyarem.

Amb la mort de la mare de Robin Hood, Robin jura venjar-la, crida els seus companys (Albert, William Gamwell Escarlata i els seus germans), mentre que Allan, Maude i el frare segueixen el seu propi camí lluny de Robin Hood. El bandit i els seus homes seguiran vivint al bosc lluitant contra els abusos dels poderosos.

Passen set anys i els Hoods (així anomena l'autor a Robin Hood i els seus homes) segueixen lluitant contra les injustícies i els abusos dels normands, i el rei, que només sentia estima pels seus iguals i menyspreava el poble, el sotmetia i l'empresonava si no seguia les seves indicacions. El rei perseguia tant a nobles com a camperols, i això es traduïa en el fet que cada cop la colla d'en Robin Hood era més i més nombrosa.

S'allotjaven a una gran gruta enmig de Sherwood. En Little John va topa-se amb un viatger que es negava a fer-li cas; en Robin, que observava l'escena, reconeix ràpidament el seu company, el frare Tuck (Tac en aquesta versió de l'obra). Aconsegueixen que torni a formar part dels homes dels boscos i en Robin li explica que el seu pare, en Gilbert, va ser assassinat pels normands.

Dies més tard, en Robin es troba amb el seu company William de Gamwell, tot i que al principi no es reconeixen. Gamwell explica que ha estat a la presó normanda durant els últims anys i que ara és un fugitiu, i que, per tant, ha d'amagar-se. Hood li revela el seu veritable origen, és l'últim descendent dels comtes de Huntingdon i, per tant, ell i en William són cosins. William pregunta per la seva estimada Maude i en Robin li explica que està vivint a les seves propietats de Yorkshire tot esperant-lo. És així com Will Escarlata (conegut així pel seu cabell) va entrar a formar part de la colla dels Hoods.

El següent amb qui es troba Robin és amb Allan Clare, germà de Lady Marian. Allan està enamorat de Christabel, filla del xèrif de Nottingham. Després de servir al rei de França i que totes les seves possessions hagin estat retornades, espera poder casar-se amb Christabel.

La pau durarà poc al bosc de Sherwood: Will Escarlata és capturat pels soldats del xèrif. La mateixa persona que li fa arribar aquesta notícia afegeix que també s'havia anunciat el casament de Christabel amb un normand, el noble Tristram.

Quan en Will està a punt de ser penjat, en Robin, disfressat de frare, l'allibera.

El casament de Christabell i el noble Tristram ja havia començat quan hi irromp en Robin Hood amb els seus homes i aconsegueix aturar-lo; finalment es celebra un triple casament: Christabel amb Allan, William Escarlata amb Maude i Robin Hood amb Marian.

Marian demana formar part de la colla d'en Robin i disparar amb l'arc, en Robin sembla que no ho vegi clar i ella mateixa afirma "Les dones no poden lluitar contra l'opressió i la violència?". El casament de Marian amb Robin Hood va ser l'inici de la presència femenina al bosc, moltes noies de Nottingham van decidir casar-se amb Hoods.

Cada cop els habitants del bosc eren més, Marian, Maude i altres dones donaven a llum. Robin Hood seguia actuant i aconseguint els botins com sempre: convida els viatgers a extraordinaris àpats, i quan ja havien acabat, els demanava una bona suma de diners.

Sir Richard apareix un dia prop del vell arbre que servia de lloc de reunió entre els homes del bosc. Richard era un noble saxó a qui l'any anterior en Robin havia deixat una gran quantitat de diners i havia promès tornar-los-hi. A més a més, el noble li va obrir les portes del seu castell per si mai li feia falta.

Per la seva banda, el xèrif de Nottingham seguia pensant com acabar amb en Robin Hood; un dia el visita un amic seu, Guy de Gisborne, que assegura poder acabar amb el príncep dels boscos.

Guy de Gisborne es disfressa de camperol, però Robin Hood el descobreix de seguida; paral·lelament el xèrif i els seus soldats estan dispersos per Sherwood. El seu pla fracassa.

El xèrif canvia d'estratègia i organitza un torneig de tir amb arc. Guanya en Robin, però després de la baralla amb els soldats, en Little John cau ferit: molt a prop hi ha el castell de Sir Richard, i decideixen refugiar-s'hi. És el mateix fill de Richard que, defensant els seus convidats i l'honor del seu pare, dispara una fletxa i acaba amb la vida del xèrif de Nottingham. Davant d'aquests fets, Sir Richard es convertia també amb un fora de la llei i se'n va a viure al bosc amb els altres Hoods.

El rei Ricard Cor de Lleó retorna i va en busca d'en Robin Hood. Com a agraïment per tot el que ha fet el proclama fill legítim del títol i les possessions dels comtes de Huntingdon.

Còmic

Títol: Robin Hood

Autors: Howard Pyle; il·lustrat per Jack Sparling

Editorial: CSB Books

Col·lecció: Classics illustrated

Pàgines: 5

Any: 2016

Lloc: Berkshire

El còmic explica la història proposada per Howard Pyle, l'argument és el mateix explicat en la novel·la juvenil d'aquest personatge.

Teatre

Títol: *El regreso de Robin Hood*

Autors: Vicent Vila Berenguer

Editorial: Nausícaä

Col·lecció: Teatro de papel

Pàgines: 74

Any: 2001

Lloc: Múrcia

Aquesta obra es tracta d'una obra de teatre situada en temps actuals, el 1998. El protagonista és en Robert Dolç, un dibuixant de còmics, somiador i ecològic, que treballa sota les ordres de Joana, una cap de secció que explota en Robert.

Robert Dolç està acabant un còmic sobre en Robin Hood i Joana insisteix que l'acabi ja. A causa del seu cansament, una inoportuna pinzellada obliga el dibuixant a començar de nou, quan de sobte se li apareix en Robin Hood (Robin de Locksley) —conegut heroi anglès, saltejador de camins, malparlat i rude— acompanyat del seu company d'aventures, en Little John. Els dos lladres estan fugint del xèrif de Sherwood. Poden viatjar al llarg dels anys gràcies a l'embruix de dos follets (en forma de titella): el Ket, que és un follet del futur, i en Hob, que és un follet del passat. Els bandits —malparlats i mal educats— apareixen just en el moment en què Robert viu una crisi, quan se li espatlla la portada del còmic i ha de repetir-la. Hi ha un anacronisme que serà l'eix principal de la història. Els personatges estan molt desdibuxats, en Robin no és el que estem acostumats a trobar-nos, a més a més, malparla de

Marian i se sent atret per Joana: creu que és la dona perfecta; en Little John li ha robat la bossa a Joana, i en Robert reacciona sorprès

- Robert: ¡Tan, tan ladrones, esa es la palabra! ¡Ladrones desalmados!
- Little: ¡Ah, ladrones...!
- Robin: ¡Es nuestro oficio!
- Little: No sabemos hacer otra cosa...
- Robert: Allá lo entiendo, pero aquí... ¡No tenéis ninguna necesidad!
- Robin: No se trata de necesidad, es una costumbre.
- Little: Y con el hambre que llevamos...
- Robert: Ya, ya: Robar a los ricos para repartir entre los pobres...
- Robin: No, hombre, no: ¡Robar a los ricos para dejar de ser pobres!

Hi ha un moment en què s'explica la historia dels dos personatges: el príncep Joan ha tancat a la presó el seu germà Ricard, i amb l'ajuda del xèrif de Nottingham apuja els impostos pel seu propi benefici. Les seves accions corren perill perquè en Robin de Locksley, des que va ser desposseït de les seves propietats s'ha convertit en el líder dels rebels.

Els dos bandits estan molt a gust a l'època contemporània, tant és així que Robin i Robert s'acaben intercanviant, i serà aquest segon l'encarregat de salvar Anglaterra. Viatja en el temps.

Entre la història s'intercalen cançons creades pels autors de l'obra teatral. L'obra va ser estrenada el 12 d'octubre de 1997 al teatre l'Agrícola a València.

5.1.2.3. Literatura adulta

Novel·la

A l'apartat de creació del mite i de la representació del personatge al llarg dels anys, ja hem fet referència a l'obra cabdal en la creació i el naixement de Robin Hood, *Ivanhoe* de Walter Scott. També hem fet una extensa i detallada ressenya de *Robin Hood* vinculat erròniament a Walter Scott, que presenta la vida del jove Robin Hood, amb el seu origen noble com a comte de Huntington, i la manera i les raons per les quals es converteix en un proscrit.

Teatre

Les primeres gestes de Robin Hood s'interpreten a les festes primavers *May Games* (Jocs de Maig), també coneguts com a Jocs de Primavera. El primer dia de maig, en algunes regions

d'Anglaterra, un personatge es disfressava de Robin Hood i lluitava amb estaques, espases o arcs. Aquesta festivitat va perviure fins al regnat d'Elisabet. El personatge que interpretava Robin Hood era considerat el rei de maig, i estava al capdavant d'una processó i presidia els jocs realitzats a l'aire lliure. Tot i tractar-se d'una festa popular, el rei Enric VIII va introduir-la a la seva cort.

Lady Marian, la figura romàntica de la llegenda, apareix per primera vegada en aquests jocs; a través de la tradició francesa de les *pastourelles*, dos personatges —un cavaller i un pastor— lluitaven per veure qui aconseguia l'atenció d'una dama a través dels seus versos. Aquests jocs s'utilitzaven per recaptar diners per als més pobres de la comunitat.⁴⁴

- *Looke About You*, 1600, Anònim
- *Robin Hood and his Crew of Soldiers* (1661), Anònima
- *La caiguda de Robert, comte de Huntington* i *La mort de Robert, comte de Huntington*, (1597-98), Anthony Munday: en aquesta obra de teatre en Robin és representat per primera vegada com un noble
- *Robin Hood* (òpera), 1750, música de Charles Burney amb llibret de Moses Mendez
- *Robin Hood* (òpera), 1784, música de William Shield, llibret de L. McNally i E. Lysaght
- *Robin Hood* (òpera Macfarren), 1860, música de George Macfarren, llibret de John Oxenford
- *The Merrie Men of Sherwood Forest* (òpera), 1871, W.H. Birch
- *Robin Hood* (òpera de De Koven), 1888-1889, música de Reginald de Koven, lletra de Harry B. Smith i Clement Scott
- *Robin Hood* (òpera de Tippett), 1934, composta per Michael Tippett
- *Robin Hood* (ballet), 1985, compost per Ilkka Kuusisto
- *Robin Hood* (ballet), 1998, creat pel coreògraf i direcció artística Paul Vasterling
- *Robin Hood* (òpera), 2011, obra de Jukka Linkola

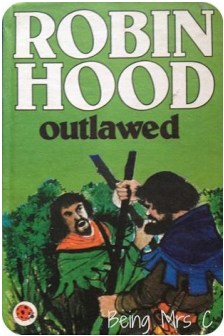

---

⁴⁴ La fama que va guanyar el personatge va fer que molts interessats i oportunistes es fessin passar pel personatge i delinqüessin. Un clar exemple d'aquest fet és la revolta dels artesans a Edimburg el 1561. El 1578 l'Assemblea General d'Escòcia demana al rei que prohibeixi els drames de "Robin Hood, rei de Maig".

5.1.3. MITJANS AUDIOVISUALS

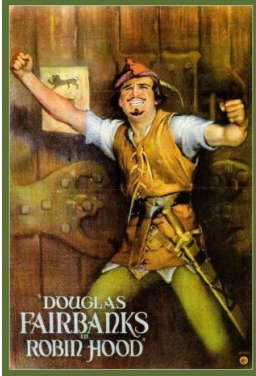
De Robin Hood se n'han fet desenes de produccions cinematogràfiques i televisives. A continuació hi ha un llistat de tots els títols produïts i, posteriorment, una selecció de títols amb la seva ressenya i la seva anàlisi individual.

5.1.3.1. Cinema

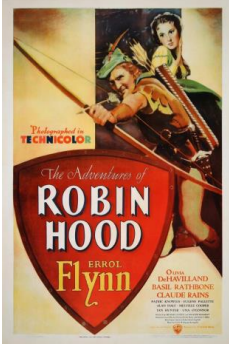
PEL·LÍCULES	
No n'hem trobat imatges	<p>Títol: <i>Robin Hood y sus alegres hombres</i> Títol original: <i>Robin Hood and His Merry Men</i> Direcció: Percy Stow Protagonistes: ? Any: 1908 País: Regne Unit Productora: Clarendon Film Company Durada: 30 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin Hood</i> Títol original: <i>Robin Hood</i> Direcció: Étienne Arnaud, Herbert Blenché Protagonistes: Robert Frazer, Barbara Tennant Any: 1912 País: Estats Units Productora: Universal Film Manufacturing Company Durada: 30 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin Hood Outlawed</i> Títol original: <i>Robin Hood Outlawed</i> Direcció: Charles Raymond Protagonistes: A. Brian Plan, Ivy Martinek Any: 1912 País: Regne Unit Productora: British and Colonial Films Durada: 30 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin Hood</i> Títol original: <i>Robin Hood</i> Direcció: Theodore Marston Protagonistes: William Russell Música: Victor Schertzinger Any: 1913 País: Estats Units Productora: Thanhouser Film Corporation Durada: 48 min.</p>

Títol: *In the days of Robin Hood*
Títol original: *In the days of Robin Hood*
Direcció: F. Martin Thornton
Protagonistes: H. Agar Lyons, Mercy Hatton, John East
Any: 1913
País: Estats Units
Productora: Natural Colour Kinematograph Co.
Durada: 24 min.

Títol: *Robin de los Bosques*
Títol original: *Robin Hood*
Direcció: Allan Dwan
Protagonistes: Douglas Fairbanks, Wallace Beery, Enid Bennett y Alan Hale, Sr
Música: Victor Schertzinger
Any: 1922
País: Estats Units
Productora: Douglas Fairbanks Pictures Corporation
Durada: 127 min.

Títol: *Robin de los Bosques*
Títol original: *The Adventures of Robin Hood*
Direcció: Michael Curtiz, William Keighley
Protagonistes: Errol Flynn, Olivia de Havilland
Música: Erich Wolfgang Korngold
Any: 1938
País: Estats Units
Productora: Warner Bros. Pictures
Durada: 102 min.

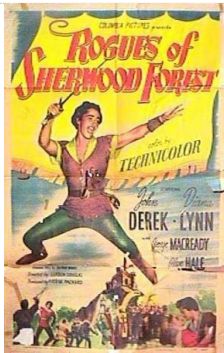
Títol: *El hijo de Robin de los Bosques*
Títol original: *The bandit of Sherwood forest*
Direcció: Henry Levin, George Sherman
Protagonistes: Cornel Wilde, Anita Louise
Música: Hugo Friedhofer
Any: 1946
País: Estats Units
Productora: Columbia Pictures
Durada: 86 min.

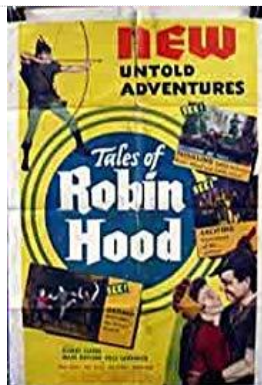
Títol: *Lady Robin Hood*
 Títol original: *Nu Luo Bin Han*
 Direcció: Ren Pengnian
 Protagonistes: Lai-Chu Wu, Walter Tso
 Any: 1947
 País: Hong Kong
 Productora: Hong Kong Gangqiao Film Company
 Durada: 77 min.

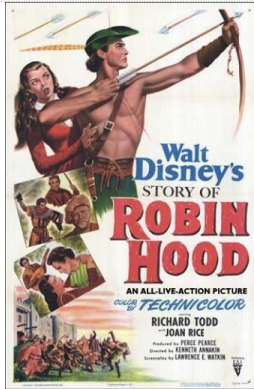
Títol: *El príncipe de los ladrones*
 Títol original: *The Prince of thieves*
 Direcció: Howard Bretherton
 Protagonistes: Jon Hall, Patricia Morison, Adele Jergens
 Música: Diversos
 Any: 1948
 País: Estats Units
 Productora: Columbia Pictures
 Durada: 71 min.

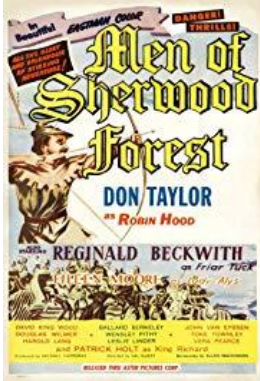
Títol: *El temible Robin Hood*
 Títol original: *Rogues of Sherwood Forest*
 Direcció: Gordon Douglas
 Protagonistes: John Derek, Diana Lynn
 Música: Mario Castelnuovo-Tedesco
 Any: 1950
 País: Estats Units
 Productora: Columbia Pictures
 Durada: 79 min.

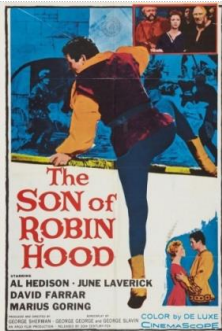
Títol: *Tales of Robin Hood*
 Títol original: *Tales of Robin Hood*
 Direcció: James Tinling
 Protagonistes: Robert Clarke, Mary Hatcher, Paul Cavanagh
 Música: Leon Klatzkin
 Any: 1951
 País: Estats Units
 Productora: R & L Productions
 Durada: 60 min.

Títol: *Los arqueros del rey*
 Títol original: *The Story of Robin Hood and His Merrie Men*
 Direcció: Ken Annakin
 Protagonistes: Richard Todd, Joan Rice, Peter Finch
 Música: Clifton Parker
 Any: 1952
 País: Estats Units
 Productora: Walt Disney Productions
 Durada: 84 min.

Títol: *Los hombres del bosque de Sherwood*
 Títol original: *Men of Sherwood Forest*
 Direcció: Val Guest
 Protagonistes: Don Taylor, Reginald Beckwith, Eileen Moore
 Música: Doreen Carwithen
 Any: 1954
 País: Regne Unit
 Productora: Hammer Films
 Durada: 77 min.

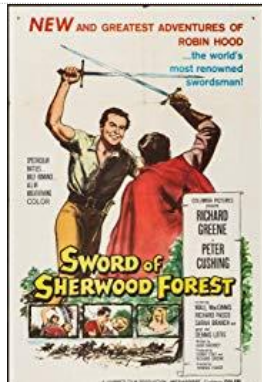

Títol: *El hijo de Robin Hood*
 Títol original: *The son of Robin Hood*
 Direcció: George Sherman
 Protagonistes: David Hedison, June Laverick
 Música: Leighton Lucas
 Any: 1958
 País: Estats Units
 Productora: 20th Century Fox
 Durada: 81 min.

Títol: *Robin Hood y los piratas*
 Títol original: *Robin Hood e i pirati*
 Direcció: Giorgio Simonelli
 Protagonistes: Lex Barker, Jocelyn Lane, Rosanna Rory
 Música: Guido Robuschi
 Any: 1960
 País: Itàlia
 Productora: Finanziaria Cinematografica Italiana
 Durada: 88 min.

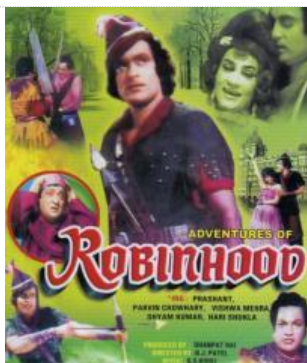

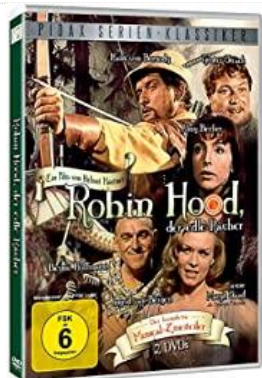
Títol: *Espada del bosque de Sherwood*
 Títol original: *Sword of Sherwood forest*
 Direcció: Terence Fisher
 Protagonistes: Richard Greene, Sarah Branch, Peter Cushing
 Música: Alun Hoddinott
 Any: 1960
 País: regne Unit
 Productora: Columbia Pictures
 Durada: 80 min.

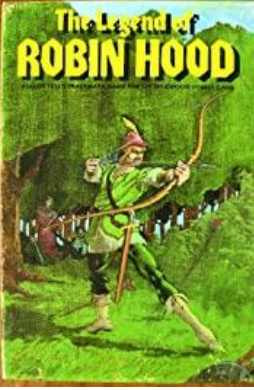
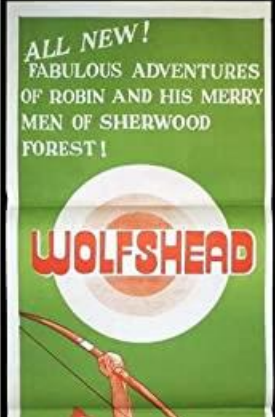
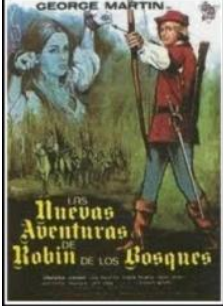
Títol: *El triunfo de Robin Hood*
 Títol original: *Il trionfo di Robin Hood*
 Direcció: Giancarlo Romitelli
 Protagonistes: Don Burnett, Gia Scala, Samson Burke
 Música: Aldo Piga
 Any: 1962
 País: Itàlia
 Productora: Triglav Film
 Durada: 86 min.

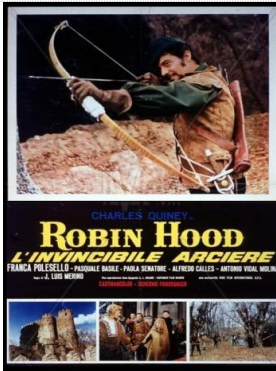

Títol: *Adventures of Robin Hood and Bandits*
 Títol original: *Adventures of Robin Hood and Bandits*
 Direcció: B.J. Patel
 Protagonistes: Parveen Choudhary, Shyam Kumar, Nilofer
 Música: G.S. Kohli
 Any: 1965
 País: Índia
 Productora: People Pictures
 Durada: 103 min.

Títol: *Robin Hood, der edle Räuber*
 Títol original: *Robin Hood, der edle Räuber*
 Direcció: Helmut Käutner
 Protagonistes: Hans von Borsody, Alwy Becker, Benno Hoffmann
 Música: Werner Janssen
 Any: 1966 Deutsches Fernsehen (ZDF)
 País: Alemanya
 Productora: Bertelsmann Fernseh-Produktion
 Durada: 170 min.

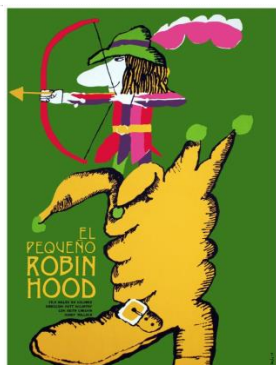
	<p>Títol: <i>Un desafío para Robin Hood</i> Títol original: <i>A challenge for Robin Hood</i> Direcció: C.M. Pennington-Richards Protagonistes: Barrie Ingham, James Hayter, Leon Greene Música: Clare Grundman Any: 1967 País: Regne Unit Productora: Hammer Films, Seven Arts Productions Durada: 96 min.</p>
	<p>Títol: <i>The Legend of Robin Hood</i> Títol original: <i>The Legend of Robin Hood</i> Direcció: Alan Handley Protagonistes: Leigh Beery, Bill Egan, Douglas Fairbanks Jr. Música: Sammy Cahn, Jimmy Van Heusen Any: 1967 País: Estats Units Productora: NBC Durada: 96 min.</p>
	<p>Títol: <i>Wolfshead: The Legend of Robin Hood</i> Títol original: <i>Wolfshead: The Legend of Robin Hood</i> Direcció: John Hough Protagonistes: David Warbeck, Kathleen Byron, Dan Meaden Any: 1969 País: Regne Unit Productora: Hammer Films, London Weekend Television (LWT) Durada: 56 min.</p>
	<p>Títol: <i>Las nuevas aventuras de Robin de los Bosques</i> Títol original: <i>Il magnifico Robin Hood</i> Direcció: Roberto Bianchi Montero Protagonistes: Arpad DeRiso, Manuel Iglesias Any: 1970 País: Itàlia / Espanya Productora: Marco Claudia Cinematografica, RM Films Durada: 84 min.</p>

Títol: *Robin Hood, el arquero invencible*
 Títol original: *Robin Hood. L'invincibile arciera*
 Direcció: José Luis Merino
 Protagonistes: Carlos Quiney, Antonio Mayans
 Música: Bruno Nicolai
 Any: 1970
 País: Itàlia / Espanya
 Productora: Cinematografica Lombarda, Hispamer Films, Neptunia Film
 Durada: 84 min.

Títol: *El arquero de Sherwood*
 Títol original: *L'arciera di fuoco*
 Direcció: Giorgio Ferroni
 Protagonistes: Giuliano Gemma
 Música: Gianni Ferrio
 Any: 1971
 País: Itàlia
 Productora: Oceania Produzioni Internazionali Cinematografiche
 Durada: 103 min.

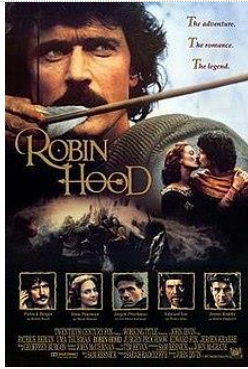

Títol: *El pequeño Robin Hood*
 Títol original: *El pequeño Robin Hood*
 Direcció: René Cardona
 Protagonistes: René Cardona III, Patricia Aspíllaga, René Cardona
 Any: 1975
 País: Mèxic
 Productora: Filmadora Panamericana
 Durada: 82 min.

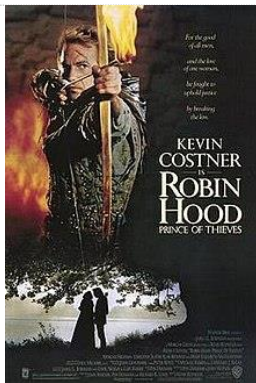

Títol: *Las flechas de Robin Hood*
 Títol original: *Стрелы Робин Гуда*
 Direcció: Sergei Tarasov
 Protagonistes: Boris Khmelnsky, Vija Artmane, Algimantas Masyulis
 Música: Vladimir Vysotsky, Raimonds Pauls
 Any: 1975
 País: Unió Soviètica
 Productora: Riga Film Studio
 Durada: 80 min.

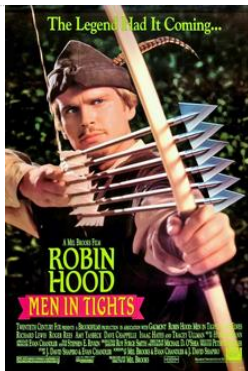
	<p>Títol: <i>Robin Hood Junior</i> Títol original: <i>Robin Hood Junior</i> Direcció: Matt McCarthy Protagonistes: Tony Aitken, Anthony Bailey, Música: Vladimir Vysotsky, Raimonds Pauls Any: 1975 País: Regne Unit Productora: Brocket Productions, Children's Film Foundation (CFF) Durada: 60 min.</p>
	<p>Títol: <i>Y le llamaban Robin Hood</i> Títol original: <i>Storia di arcieri, pugni e occhi neri</i> Direcció: Tonino Ricci Protagonistes: Sergio Ciani, Cris Huerta, Victoria Abril Música: Guido De Angelis, Maurizio De Angelis Any: 1976 País: Itàlia / Espanya Productora: Arco Film, Scale Film Durada: 96 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin y Marian</i> Títol original: <i>Robin and Marian</i> Direcció: Richard Lester Protagonistes: Sean Connery, Audrey Hepburn, Robert Shaw, Nicol Williamson Música: John Barry Any: 1976 País: Regne Unit / Estats Units Productora: Columbia Pictures Durada: 106 min.</p>
	<p>Títol: <i>The Zany Adventures of Robin Hood</i> Títol original: <i>The Zany Adventures of Robin Hood</i> Direcció: Ray Austin Protagonistes: George Segal, Morgan Fairchild, Roddy McDowell Janet Suzman Música: Stanley Myers Any: 1984 País: Estats Units Productora: Charles Fries Productions Durada: 91 min.</p>

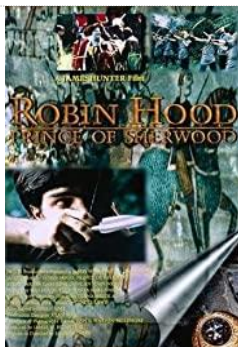
Títol: *Robin Hood, el magnífico*
Títol original: *Robin Hood*
Direcció: John Irvin
Protagonistes: Patrick Bergin, Uma Thurman, Jürgen Prochnow
Música: Geoffrey Burgon
Any: 1991
País: Regne Unit
Productora: Working Title Films
Durada: 116 min.

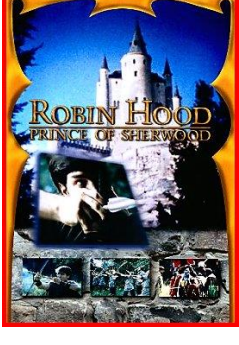

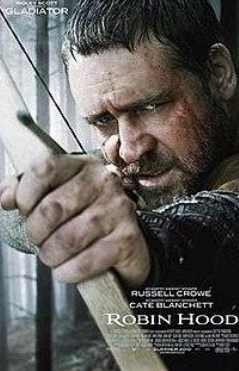
Títol: *Robin Hood, príncipe de los ladrones*
Títol original: *Robin Hood: Prince of Thieves*
Direcció: Kevin Reynolds
Protagonistes: Kevin Costner, Morgan Freeman, Christian Slater
Música: Michael Kamen
Any: 1991
País: Estats Units
Productora: Warner Bros.
Durada: 143 min.

Títol: *Las locas, locas aventuras de Robin Hood*
Títol original: *Robin Hood: Men in Tights*
Direcció: Mel Brooks
Protagonistes: Cary Elwes, Richard Lewis, Roger Rees, Amy Yasbeck
Música: Hummie Mann
Any: 1993
País: França / Estats Units
Productora: 20th Century Fox
Durada: 104 min.

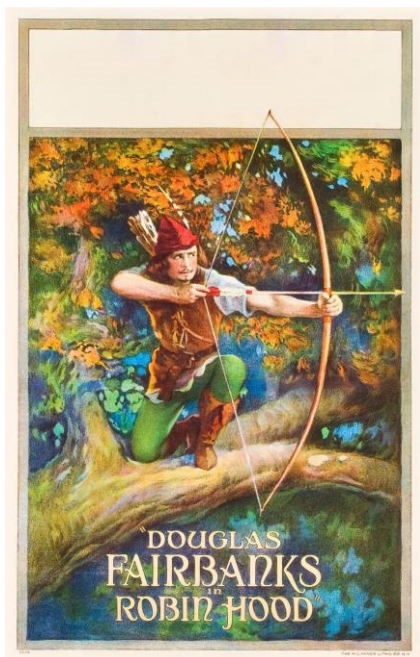

Títol: *Robin Hood: Prince of Sherwood*
Títol original: *Robin Hood: Prince of Sherwood*
Direcció: James Hunter
Protagonistes: Jason Braly, Steve Barker, Caroline Duncan
Música: Cindee Lewis
Any: 1994
País: Estats Units
Productora: JWH III Productions
Durada: 63 min.

	<p>Títol: <i>La princesa de Sherwood</i> Títol original: <i>Princess of Thieves</i> Direcció: Peter Hewitt Protagonistes: Keira Knightley del Synnott, Stephen Moyer Música: Rupert Gregson-Williams Any: 2006 País: Regne Unit / Estats Units Productora: Granada Entertainment Durada: 88 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin Hood, Prince of Sherwood</i> Títol original: <i>Robin Hood, Prince of Sherwood</i> Direcció: James Hunter Protagonistes: Jason Braly, Steve Barker, Caroline Duncan Música: Cindee Lewis Any: 2009 País: Estats Units Productora: JWH III Productions Durada: 67 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin Hood contra el dragón</i> Títol original: <i>Beyond Sherwood Forest</i> Direcció: Peter DeLuise Protagonistes: Julian Sands, Erica Durance, Robin Dunne Música: Darren Fung Any: 2009 País: Canadà Productora: Forrest Road Productions Durada: 93 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin Hood</i> Títol original: <i>Robin Hood</i> Direcció: Ridley Scott Protagonistes: Russell Crowe, Cate Blanchett, William Hurt Música: Marc Streitenfeld Any: 2010 País: Estats Units / Regne Unit Productora: Universal Pictures Durada: 140 min.</p>

	<p>Títol: Robin Hood: Ghosts of Sherwood Títol original: Direcció: Oliver Krekel Protagonistes: Martin Thon, Ramona Kuen, Kai Borchardt Música: Michael Donner, Oliver Krekel Any: 2012 País: Alemanya / Estats Units Productora: DigiDreams Studios Durada: 116 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin Hood</i> Títol original: <i>Robin Hood</i> Direcció: Martin Schreier Protagonistes: Ken Duken, Dagny Dewath, Matthias Koeberlin Música: Axel Huber, Philipp Noll Any: 2013 País: Alemanya Productora: Pro 7, Teamwork Filmproduktion Durada: 92 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin Hood. The Rebellion</i> Títol original: <i>Robin Hood. The Rebellion</i> Direcció: Nicholas Winter Protagonistes: Martyn Ford, Brian Blessed, Kristian Nairn Música: Greg Harwood Any: 2018 País: Regne Unit Productora: Distribuida por Signature Entertainment Durada: 92 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin Hood</i> Títol original: <i>Robin Hood</i> Direcció: Otto Bathurst Protagonistes: Taron Egerton, Jamie Foxx, Ben Mendelsohn Música: Joseph Trapanese Any: 2018 País: Estats Units Productora: Summit Entertainment Durada: 116 min.</p>

Anàlisi individual⁴⁵

Títol: *Robin de los bosques*

Títol original: *Robin Hood*

Any: 1922

Durada: 143 min.

País: Estats Units

Direcció: Allan Dwan

Guió: Douglas Fairbanks

Producció: Douglas Fairbanks

Repartiment: Douglas Fairbanks, Wallace Beery, Sam De Grasse, Enid Bennett, Paul Dickey, William Lowery

Gènere: Aventures. Segle XIII. Edat Mitjana.

Cine MUT i en blanc i negre.

Sinopsi: El rei Ricard Cor de Lleó, un rei just i bondadós que estimen i respecten els seus súbdits, decideix anar a Terra Santa amb el seu exèrcit per lluitar a les Creuades. Va acompanyat del Comte de Huntington, el seu lleial i valerós lloctinent. En la seva absència, ocupa el tron d'Anglaterra el seu germà el príncep John, que governa amb mà de ferro, oprimint els més dèbils i portant-los a la misèria. L'únic home que pot acabar amb aquests excessos és un enigmàtic malfactor que viu al bosc de Sherwood i que es fa dir Robin Hood.

La pel·lícula comença amb una explicació mitjançant cartells on es fa una introducció al context històric en què se situa. En tractar-se d'una pel·lícula muda, aquella informació més important, al llarg de tota la pel·lícula apareixen les explicacions escrites.

“En el moment en què els esforços humans esdevenen terra, les coses antigues i sagrades s'esfumen com en un somni.”

“Majestuosos castells, de merlets fins el cel, han deixat un record immortal.”

“Tot i que les tempestes han assolat durant segles es esforços humans, el seu esperit persisteix i els poetes reviuem els dies de la cavalleria.”

---

⁴⁵ L'explicació de l'argument de les pel·lícules és una descripció literal de cadascuna de les escenes que apareixen en pantalla.

“Anglaterra medieval, en l’època de la fe. Les seves cròniques parlen de guerrers i governants de croades reials i tornejos cavallerescos. Es canta als frares jovials, als trobadors, i als galants proscrius en els seus boscos. La història en el seu estat ideal, es compon de llegenda i crònica i basant-nos en totes dues, nosaltres oferim una impressió de l’edat mitjana.”

“Ricard Cor de Lleó, immortal rei d’Anglaterra, impulsiu, generós i valent. El príncep Joan, sinistre i sever i amb el cor ansiós per accedir al tron de Ricard”.

“Aquests braus rebels només necessitaven un cap, que els unís en una banda de proscrius destinada a ser immortal en la llegenda i en la història.”

“Un amic de Ricard torna a la seva pàtria.”

“Així va enterrar Huntington el seu passat. Aquí va començar una nova vida dedicada a la venjança, amarga però joiosa.”

“Va passar un any i de les profunditats del bosc de Sherwood van arribar rumors sobre l’aparició d’un líder: Robin Hood!”

En una escena de Locksley arriba una fletxa amb un missatge: una imatge de tres lleons, els lleons que simbolitzen el rei Ricard Cor de Lleó. Hi ha un frare que explica als carnisers que això és la manera que té en Robin Hood de dir que “*Si eres valiente, ven al bosque de Sherwood. Ricardo es tu rey*”.

“Robem als rics i alleugem als pobres. Per vèncer al maleït Joan matarem si ens obliguen, fins que regni Ricard de nou.”

La guarida de Robin Hood en ple bosc de Sherwood. Gisbourne vol matar el rei Ricard per tenir la seva recompensa que li havia promès el príncep Joan, però acaba assassinant el bufó del rei. L’endemà Ricard envia un missatge a Anglaterra explicant la traïció del seu germà.

Robert Comte de Huntington, potser Robin Hood per als pobres. Lady Marian amagada a un convent després que la busquin per haver avisat Robin al principi quan estava a les croades del que feia el príncep Joan.

El Xèrif descobreix que Robin Hood és el comte de Huntington i que Lady Marian està viva. El Xèrif captura Lady Marian. Totes les tropes del Xèrif envolten el bosc de Sherwood. En aquest moment Robin decideix que és el moment d’atacar la ciutat de Nottingham i prendre el poder del castell.

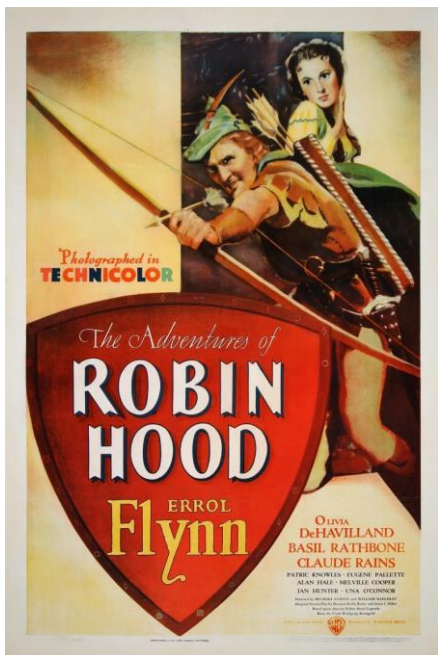
Gisbourne vol forçar Marian, Robin la salva i mata Gisbourne. Finalment hi ha un cara a cara entre Robin Hood i el príncep John.

Emboscada dels proscrits per entrar al castell a salvar el seu líder. Entre els proscrits hi ha el rei Ricard, que s'havia unit a la banda amb anterioritat però, com que portava un casc, ningú el reconeix. El príncep Joan i els seus principals sequaços són expulsats del castell. El rei Ricard torna a regnar.

El rei es dirigeix a Robin Hood com Huntington i, en agraïment i per demostrar la seva lleialtat, li demana perdó i li fa una reverència. Aquella mateixa nit el rei uneix en matrimoni Lady Marian i Huntington al pati del castell.

<i>Robin de los Bosques (1922)</i>		
Robin Hood	Origen	Comte de Huntington, i després es converteix en Robin Hood
	Edat	25
	Com es converteix en “fora de la llei”	Un cop tornat de lluitar a les croades al costat del rei Ricard Cor de Lleó, s’adona del greu estat en què ha quedat el país sota el magnat del príncep Joan.
	Vestimenta	Barret amb ploma, pantalons arrapats tipus malles, armilla de cuir, casaca de màniga curta, mitja melena amb bigoti i perilla. Armat amb arc i fletxes i espasa.
	Com coneix a la quadrilla?	Els membres de la quadrilla ja eren rebels, només necessitaven un líder que els guiés.
	Transformació/evolució	De comte a fora de la llei
Quadrilla	Components (nombrenombre i noms, edats)	Frare Tuck, Little John, Will Scarlet, Allan-a-Dale
	Origen	Rebels que s’amaguen al bosc de Sherwood
	Vestimenta	Tots van vestits com en Robin Hood
Lady Marian	Origen/família	Lady Marian Fitzwalter
	Quan i com es coneixen?	Es coneixen d’abans que Robin marxi a lluitar a les croades.
	Vestimenta	Amb vestimenta
	Transformació	No
Xèrif de Nottingham	Relació amb Robin	Descobreix que Robin Hood és el comte de Huntington i vol acabar amb ell.

Príncep John	Acaba amb Robin?	No
Ricard Cor de Lleó	Hi apareix?	Sí
Altres personatges rellevants	Sir Guy de Gisborne	El príncep Joan li ordena que acabi amb el seu germà, el rei Ricard.
Llenguatge	Pel·lícula muda	

Títol: *Robin de los bosques*

Títol original: *The Adventures of Robin Hood*

Any: 1938

Durada: 106 min.

País: Estats Units

Direcció: Michael Curtiz, William Keighley

Guió: Norman Reilly Raine, Seton I. Miller

Producció: Warner Bros

Repartiment: Errol Flynn, Olivia de Havilland, Basil Rathbone, Claude Rains, Patrick Knowles

Gènere: Aventures

Sinopsi:

“In the year of our lord 1191 when Richard, the Lion-Heart, set forth to drive the infidels from de Holy Land, he gave the Regency of his Kingdom to his trusted friend, Longchamps, instead of to his treacherous brother, Prince John.”

Amb aquestes paraules s'inicia la pel·lícula de Robin Hood. La història comença en el moment en què el rei Ricard, Cor de Lleó, es troba lluitant a Terra Santa, mentre que el seu germà Joan Sense Terra és el regent d'Anglaterra.

“Bitterly resentful, John hoped for some disaster to befall Richard so that he, with the help of the Norman barons, might seize the throne for himself. And then on a luckless day for the Saxons...”

Les intencions del regent són, amb l'ajuda dels barons normands, fer-se amb el tron del seu germà. El primer pla de Joan per fer-se amb el tron és inventar-se el segrest del rei per part del rei de Viena en el seu retorn. Per tal d'aconseguir el seu objectiu compta amb l'ajuda de Sir Guy de Gisborne: els dos creuen que vindran dies d'abundància.

Una de les característiques principals d'aquest film és que aquí no se'ns mostra de quina manera el personatge es converteix en proscrit, sinó que ja se'ns presenta directament en Robin Hood. Un bandit és a punt de ser executat per haver matat un cérvol en territori del rei, Hood el salva i s'autoinculpa. Al castell celebren els bons temps que creuen que vindran. Lady Marian ve de Londres, l'altaresa li diu que es fixi en Guy perquè és un normand. Marian és una pupil·la reial. John li diu que Guy està enamorat d'ell, el rei intenta convèncer-la

perquè si casi, ja que diu que li aniria molt bé aquest matrimoni. Mentre Guy de Gisborne i el príncep conversen, Robin irromp al castell carregant un cérvol; diu al rei que farà una revolta per alliberar els ciutadans i que no passin gana. Després de l'amenaça el rei el desterra i diu que tothom qui li doni suport serà penjat. És així com signa la seva sentència de mort.

Robin es creua amb un home molt alt i fort i vol que s'uneixi a la seva causa. A sobre un tronc al riu, comença un combat, Robin amb l'arc i l'home amb una vara. Finalment els dos lluiten amb una vara cadascú, mentre Allan toca el jango: es tracta de Little John i Robin de Locksley. La veu corre perquè el poble s'uneixi als homes del bosc a Sherwood per acabar contra la tirania. Robin vol posar fi a la situació: diu que el bosc és gran i que pot acollir, abrigar i alimentar molts homes, i que els necessita per lluitar pel seu poble; els fa agenollar i fer un jurament.

Hombres libres de este bosque, desposeeremos al rico solo para dárselo a los pobres, cobijaréis a los viejos y enfermos, ampararéis a las mujeres, sean normandas o sajonas. Lucharéis por una Inglaterra libre, defenderéis su integridad hasta el regreso de su rey Ricardo Corazón de León. Jurad que lucharéis por todo ello hasta la muerte.

Pel bosc es troben amb un frare gras, Robin li demana que els acompanyi per batejar-los com a recent nascuts del bosc. Primer diu que no, però després que sí. Robin, descarat, es mofa del frare i fa que el carregui a l'esquena per creuar el riu, per això es defensa.

Assalten el carruatge reial on hi ha Guy de Gisborne i Lady Marian. Robin i Marian entaulen una conversa. Ella segueix creient que és un simple lladregot, però ell li demostra que tot el que roba ho fa per enviar-ho al rei Ricard (no vam quedar que robava als rics per donar-ho als pobres?). Aleshores ell li mostra una altra part del campament on hi ha malalts, nens i dones plorant els difunts. Gent que se li han cremat les llars, orfes... tots ells agraïts amb en Robin. Tota aquesta gent acudeix a ajudar Robin contra els normands. Robin diu que ha matat els normands, a tots aquells que ho necessitaven. Segons ell, diu que és igual que sigui normand o saxó, que el que odia és la injustícia.

Marian li pregunta quina recompensa espera de tot això. Ell li diu que no ha entès res, però ella li diu que ella també comença a veure clar què és el que fa.

Guy li explica a John que tot el que havien recaptat els ha estat robat. Per tal de capturar en Robin Hood decideixen organitzar un torneig arquer, on el guanyador rebrà el premi de mans de Lady Marian. Guanya Robin que va disfressat com un calderer. És nomenat el millor arquer d'Anglaterra. Com que era una emboscada, acaben capturant en Robin Hood i

portant-lo a Nottingham, on Guy de Gisborne el jutjarà. Lady Marian va al bosc a demanar ajuda la quadrilla d'en Robin Hood. Just en el moment en què està a punt de ser penjat a la forca, els seus companys ataquen. Guy de Gisborne i Joan planegen l'assassinat del rei Ricard, Marian ho escolta i intenta avisar els homes de Hood, però és descoberta. És condemnada a mort per alta traïció. La donzella de Marian fa arribar les notícies a Munch, mà dreta de Robin, i acabarà amb qui anava a assassinar el rei Ricard. Allan-a-Dale troba a Munch tirat al bosc, que li explica què ha passat.

Paral·lelament, en una taverna, apareix un grup d'homes, es tracta del rei Ricard i els seus guàrdies. S'adonen que el país està sota l'opressió del seu germà Joan i senten el nom de Robin Hood. Més tard, apareixen al bosc de Sherwood, on es topen amb Robin Hood, que no en coneix la identitat; en canvi, el grup d'homes sí que és coneixedor de l'activitat de Hood, que no és més que retre lleialtat al rei Ricard. De sobte apareix Allan amb Munch i explica que el rei Ricard es troba a Sherwood. Hood diu que cal trobar-lo per protegir-lo; és aleshores quan el mateix rei Ricard es presenta. Tramen un pla per evitar la coronació de Joan, que estava planificada per al dia següent. Els homes del rei i els de Hood es presenten al castell com a acompanyants del bisbe (que havia de coronar a Joan). Un cop a dins eviten la coronació. Robin Hood acaba amb la vida de Guy de Gisborne. Arran de la lleialtat de Robin cap al rei Ricard, el nomena senyor de Locksley i comte de Nottingham i accepta la unió matrimonial de Hood i Lady Marian. Lady Marian era la pupil·la de Ricard.

<i>Robin de los Bosques (1938)</i>		
Robin Hood	Origen	El desconeixem
	Edat	20
	Com es converteix en “fora de la llei”	Es presenta directament com un facinerós. En el moment que irromp al castell, el príncep l’amenança i el desterra
	Vestimenta	Malles i casaca verda, samarreta marró, barret amb la ploma (la imatge típica que ens ha arribat). Barret marró i capa verda també, fletxes. Botes marrons i canelleres. Tot i que durant la pel·lícula va canviant el vestuari, sempre manté el barret amb ploma i les malles.
	Com coneix a la quadrilla?	Els va coneixent de mica en mica en diferents escenes: totes elles s’han anat succeint al llarg dels anys
	Transformació/evolució	Tothom li té por perquè és el millor arquer d’Anglaterra, tots menys el príncep Joan el temen. Gràcies a la lleialtat que ret cap al rei Ricard, i com a agraïment per tot el que ha lluitar per mantenir Anglaterra lluny de la tirania, el rei Ricard el nomena senyor de Locksley i accepta la unió en matrimoni de Robin Hood i Lady Marian.
Quadrilla	Components (nombrenombre i noms, edats)	La quadrilla és molt, molt nombrosa. Allan-a-Dale: va vestit de vermell, no sabem com es coneix amb el Robin Little John: es coneixen quan Robin vol creuar el riu i Little John intenta evitar-ho Frare Tuck: tot i que primer no congenia amb Robin Hood, al final acaba sent un dels seus homes de confiança
	Origen	Homes que lluiten contra la tirania, molts d’ells ja estaven allotjats al bosc
	Vestimenta	Van tots vestits igual que Robin Hood
	On viuen	En un campament al bosc de Sherwood

Lady Marian	Origen/família	És una pupil·la reial, que està a Londres
	Quan i com es coneixen?	Robin i Marian es coneixen quan ell irromp al castell amb un cérvol que acaba de matar dels boscos que són territoris reials. Ho fa com a acte de protesta i rebel·lia
	Aspecte físic	Jove, rossa i amb cabells llargs; es presenta com l'arquetipus de noia de la Cort; amb vestits luxosos i joies
	Transformació	Primer viu a la Cort del rei amb tots els privilegis propis, i després passa a formar part de la banda de Robin Hood; de fet, és condemnada a mort per haver avisat en Robin dels plans del príncep Joan
Príncep John	Personalitat	Actua impunement com un tirà, l'únic que li para els peus és Robin Hood i la seva banda
Ricard Cor de Lleó	Hi apareix?	Sí. Arriba al final de la pel·lícula i aconsegueix evitar que el seu germà es faci amb la corona
Altres personatges rellevants	Guy de Gisborne	Enemic principal de Robin Hood, perquè és la mà dreta del príncep Joan i Robin impedeix que duguin a terme el seu pla per aconseguir el tron d'Anglaterra, i perquè els dos volen l'amor de Lady Marian Guy de Gisborne ve a simbolitzar el reconegut xèrif de Nottingham, que en aquesta pel·lícula no apareix com a tal.

Títol: *El hijo de Robin de los Bosques*

Títol original: *The bandit of Sherwood Forest*

Any: 1946

Durada: 86 min.

País: Estats Units

Direcció: Henry Levin, George Sheram

Guió: Melvin Levy

Producció: Warner Bros

Repartiment: Cornel Wilde, Russell Hicks, Anita

Louise, Jill Esmond

Gènere: Aventures

Sinopsi: Enmig del bosc de Sherwood un personatge toca la corneta i, de sobte, una quadrilla, a cavall, es posa en formació; tots van vestits iguals. Ens trobem indubtablement davant d'un líder. L'individu, que és Robin Hood, els fa saber que fa temps (20 anys enrere) ja van actuar junts contra la tirania del príncep Joan Sense Terra, i que tot i que creguessin que amb la seva mort acabaria la tirania no és així. Es tracta de facinerosos de la llei i s'entreveu que són homes que viuen al bosc. Tots van vestits iguals: malles verdes i casaca marró, barret de diferents colors, arc i fletxes. Els convoca de nou perquè Anglaterra s'enfrontarà a una gran crisi i el regent William de Pembroke ha convocat el consell de barons, i no sap el motiu, però que tractant-se d'un tirà segur que els voldrà retirar els drets aconseguits i plasmats a la Carta Magna dues dècades anteriors. Els recorda que ja han actuat com un exèrcit de bandits de Sherwood, que amb la mort del príncep Joan van dispersar-se perquè creien que havia mort la tirania, però que només estava adormida. Els adverteix que, si el regent pretén actuar de nou com un tirà, ell mateix, com a hereu de Huntington, s'hi enfrontarà. Robin Hood, comte de Huntington, fa saber que està esperant l'arribada del seu fill Robert, que entrena des dels 10 anys.

Al castell de Nottingham un dels soldats avisa de l'arribada del comte de Huntington. A la sala on es celebra el consell el regent informa que el rei encara és un nen i que el govern es troba debilitat per les condicions de la Carta Magna i que, malgrat que el rei anterior es rendís, tots junts poden renunciar-hi, amb la qual cosa hom pagarà impostos i demana que posin a la seva disposició tots els seus homes armats de cada comtat.

Els comtes van donant la seva opinió: n'hi ha quatre que, de seguida, el recolzen; un dubta, però al final acaba cedint, i Robin Hood s'hi oposa. Diu que es va vessar sang anglesa per aconseguir la Carta Magna, perquè la gent pogués governar-se a si mateixa, per regular els impostos i poder viure lliurement i amb dignitat, i que ara el regent vol retirar-ho tot per l'ambició d'un únic home. Robin Hood segueix afirmant que no cal que pensin en els altres, sinó en ells, perquè, quan el rei ja hagi aconseguit el seu objectiu, els destruirà i que, si rebutgen la proposta, seran herois i, si no, traïdors. La resposta del regent és contundent: li recorda que, tot i que vint anys enrere el poble seguís les seves ordres, ara ja són molt vells per lluitar i que, si vol viure a Anglaterra, haurà de ser en la seva Anglaterra. Robin Hood diu que no està disposat a fer-ho i el rei el desterra, el desposseeix de tots els seus béns, i el fa fora, i informa els altres comtes que, si el dia següent encara es troba a les seves terres, serà perseguit com un criminal.

Robin Hood fa saber a la reina, la mare del rei, que el regent l'ha desterrat, però que no marxarà d'Anglaterra, que els seus homes l'estan esperant a Sherwood i que la protegirà a ella i al seu fill.

Als boscos de Sherwood i als poblats propers a Nottingham s'informa de l'abolició de la Carta Magna. De sobte apareix un personatge, que, de seguida reconeixem com en Robert, fill de Robin, i travessa amb una fletxa un dels fulls on s'anunciaven les noves ordres i salva un bandit que estava a punt de ser penjat. Les notícies arriben al castell de Nottingham i saben que és fill del proscrit.

El regent vol acabar amb el rei d'Anglaterra i el que fa és separar-lo de la mare, ja que sap que el comte de Huntington l'ha anat a veure per dir-li que l'han desterrat. Catherine, la donzella, li diu que hauria de marxar, fugir. La mare diu que no, però després fa cas a la donzella que li diu que ha d'acudir a Robin Hood; aquella mateixa la nit decideixen marxar totes dues. Amb l'ajuda d'un soldat, aconsegueixen fugir a través d'una barca. Fan saber al regent que la reina ha desaparegut i mana buscar-la als boscos.

Al mig del bosc en Robert —vestit amb casaca verda, malles verdes, barret verd amb ploma de paisà, arc i fletxes, canelleres de cuir— arriba a un riu. Quan està a punt de caçar un ànec, veu entre els arbustos una noia jove (la donzella Catherine), que s'està refrescant. Intercanvien unes paraules i en Robert la besa de manera forçada; apareix la reina. Robert pregunta per què fugen i li diuen que no volen que les vegin allà; arriben uns soldats i li donen les gràcies i que rebrà una gran recompensa per haver-les aturat. Quan estan marxant

a cavall amb els dos soldats, amb les seves fletxes aconseguen alliberar-les; les dones li diuen que estaran bé quan trobin en Robin Hood; Robert respon que aniran junts a buscar-lo.

La reina pregunta si la casa on han arribat és la casa de Robin Hood. Robert diu que no, que tot Sherwood és casa seva. Es tracta de casa la Meg: ella no reconeix en Robert, però el fill de Robin Hood diu que si no els ajuda i els porta el vi de la cova avisarà en Robin Hood (no sabem de què es coneixen). Les dones es queden i en Robert segueix pel bosc. De sobte és rodejat per tots els bandolers, que no el reconeixen. Little John i Allan-a-Dale no el reconeixen. Little John i Robert estan a punt de lluitar amb el pal, quan apareix Tuck i després que se'n rigui, lluiten amb espasa; des de darrere d'un arbust en Robin i Will observen l'escena. Robert venç.

Robert condueix en Robin Hood fins a la casa on es troben les dues dones, Robin Hood li diu al seu fill i a Meg que es tracta de la reina d'Anglaterra; la reina explica el perquè estan al bosc de Sherwood, volen l'ajuda d'ell, el seu fill i els seus homes. Diu que ningú està protegit, ni el seu fill, que és el rei d'Anglaterra. Robin diu que no descansaran fins que Anglaterra sigui lliure; Tuck demana que déu els ajudi.

Will diu que assaltaran el castell, Robin Hood diu que no, que la llum de la flama és molt dèbil i que, amb poc esforç, pot apagar-se, que cal que els homes d'Anglaterra s'hi uneixin. Cal enviar un home de confiança per cuidar el regent, per la qual cosa hi envien Allan-a-Dale, que és un joglar, i així podrà assabentar-se del seu estat.

Hi ha un joc de mirades entre LLady Catherine i Robert (hi ha un clar paral·lelisme entre la història de Robin Hood i Lady Marian que tant s'ha repetit al llarg de les diferents versions de la llegenda). Robert es disculpa per haver-li robat el petó. Ella diu que no s'ha de disculpar de res. Meg diu que Robert és com el seu pare, que porta de cap totes les noies.

Al castell Alla-a-Dale fa de joglar per guanyar-se la confiança dels guardes. El regent pretén fer abdicar el rei; els consellers no ho veuen clar, però el regent menysprea la joventut del rei i creu que podrà enganyar-lo fàcilment. El rei es nega a firmar fins que no vegi la seva mare. El regent fa portar el rei a la torre oest, que és on empresonen els presoners; el regent diu que la torre és molt alta i que el rei pot caure... busca maneres d'acabar amb ell. Mana a un dels seus homes que el faci caure el dia següent a la nit perquè sembli un accident. Tot això ho escolta Allan-a-Dale, que està amagat a la sala. Córrer a donar la notícia al seu líder.

Al bosc en Robert demostra la seva fatxenderia, i el comparen amb el seu pare de vint anys enrere. Allan porta les notícies a Robin Hood; Robin diu que han d'entrar al castell per salvar el nen i aprofitaran que la priora de Backstone, que s'ha trobat en Robert, anava cap allà per fer-se passar per ella. Robert dona la idea que una dona es faci passar per priora i altres homes com a monjos. La priora serà Will Scarlet, ho tria en Robert, però Lady Catherine s'ofereix per fer-ho; Robert s'hi nega, Catherine ho demana a Robin Hood, que respon que el pla és de Robert. Ella insisteix a Robert, es declaren l'amor i Lady Catherine diu que, com que l'estima, ha d'anar amb ell. Hi aniran els dos junts.

L'endemà al matí comença el pla: els homes es separen i Robert amb Lady Catherine es dirigeixen al castell per aconseguir que baixin el pont llevadís; els altres homes de Sherwood esperen amagats al voltant per poder entrar. Un cop dins el castell es creuen amb el regent; li diuen que és la priora i que està malalta; diu que d'acord, que es quedin perquè són religiosos i podran testificar que la mort del rei serà un accident.

Al bosc de Sherwood, homes del rei es troben amb soldats de la priora, que estan a una taverna. S'adonen que els qui estan al castell no són qui deien ser.

Al castell Allan-a-Dale va a l'habitació amb un plànol del castell; diu que els dos soldats que vigilen la cambra del rei els coneix; les primeres instruccions les dona Allan i Robert, Catherine i Tuck l'escolten atentament. Les següents instruccions les dona Robert.

Mentrestant els homes del rei es dirigeixen al castell per informar dels intrusos.

Lady Catherine va a buscar el rei, que pregunta per la seva mare. La donzella li diu que ha de seguir les seves instruccions i que el portarà amb ella. Comença l'aventura de fer baixar el rei per la torre; el soldat arriba per comunicar al regent la presència dels intrusos: el regent dona ordre que no ataquin fins que no arribin al fossar i que s'assegurin que el rei no quedi amb vida. Tots salten a l'aigua per evitar ser atacats. Quan els homes del regent els ataquen, els homes de Sherwood responen. A la torre, l'Allan-a-Dale, en Robert i la Catherine no han aconseguit fugir; els homes del regent els tenen rodejats. Hi ha un enfrontament entre Robert i Allan-a-Dale contra els homes del regent.

El rei aconsegueix fugir, el regent demana reunir tots els barons del regne per anunciar la seva coronació. Diu que el rei ha estat segrestat, demana que l'endemà al matí marxin a les seves terres i que retornin amb els homes per anar junts a Londres on serà coronat.

Els tres presoners (Allan-a-Aale, Catherine i Robert) són portats davant del regent; diu que els penjarà. Robert diu que vol morir amb l'espasa, el regent diu que és un dret guardat per als comtes i ell li fa saber que és el fill del comte de Huntington, accepta el desafiament. Un dels soldats l'adverteix que ell sol va poder acabar amb tres dels seus homes, el regent li diu que el pla és deixar-lo tres dies sense pa ni aigua per tal de debilitar-lo. Els presoners estan en cel·les separades.

Al bosc de Sherwood un dels bandits dona el senyal perquè formin. Aconsegueixen capturar un dels homes del regent per treure-li informació.

A la torre, Catherine fa arribar-li l'aigua i el menjar que li han donat a ella a en Robert a través de la finestra i amb l'ajuda d'una corda.

Robin Hood va al castell amb tres dels seus homes de confiança per treure el seu fill de la presó. Els soldats van a buscar en Robert perquè ha arribat el moment de batre's en duel. Fan que Lady Catherine en sigui observadora. Durant la batalla un soldat dona l'ordre als arquers que hi ha a la torre perquè disparin i no li fan cas. En Robert acaba clavant-li l'espasa al regent i mor.

A la sala del castell de Nottingham apareix en Robin Hood, amb el seu fill i la colla de Sherwood. El regent nomena Robert cavaller i comte de Sutherland i el nomena propietari de totes les terres i castell. Fa apropar Lady Catherine i el regent els pregunta si s'estimen i ordena que es casin i passin la lluna de mel al castell de Sutherland.

Tot i que el líder segueixi sent en Robin Hood, que pren decisions i elabora els plans és en Robert. La història és exactament la mateixa que la deu seu pare: Lady Catherine s'assimila a Lady Marian; Robert a Robin Hood, i els membres de la quadrilla són els mateixos.

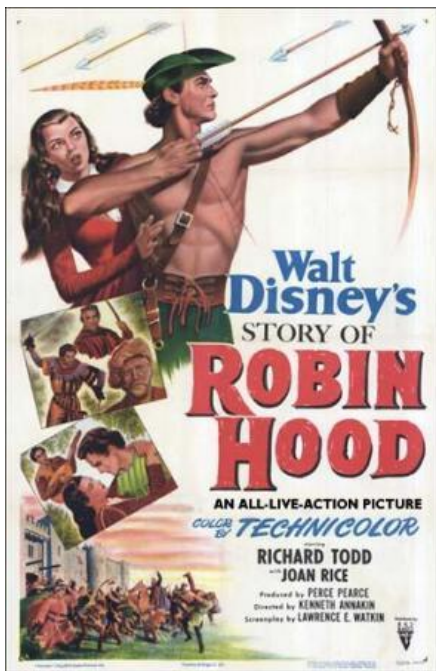
The bandit of Sherwood forest (El hijo de Robin Hood) (1946)

Robin Hood	Origen	Apareix directament com el comte de Huntington; el regent es refereix a ell com a comte Huntington i Robin Hood, segons el context de la conversa. Origen noble.
	Edat	Uns seixanta anys
	Com es converteix en “fora de la llei”	No ho explica. Al principi només recorda que anys enrere va ajuntar la colla per lluitar contra la tirania del príncep Joan. Es converteix de nou en un fora de la llei quan no accepta les condicions de rei regent, que pretén eliminar la Carta Magna i el desterren. Ell decideix
	Vestimenta	Apareix vestit de noble. Casaca amb escut d’armes. A diferència de la quadrilla, porta camisa blava i pantalons verds, casaca marró, barret marró amb ploma de faisà.
	Com coneix la quadrilla?	No s’explica. La història.
	Transformació/evolució	De bandit a comte, i de comte a bandit una altra vegada, vint anys més tard.
	Altres	Té un fill, en Robert, que segueix els seus passos.
Quadrilla	Components (nombre i noms, edats)	Tuck: uns 50 anys Little John: uns 50 anys Will Scarlet: uns 40 anys Allan-a-Dale: és un joglar. Uns 40 anys
	Origen	Es coneixen des de fa 20 anys quan van lluitar junts contra el príncep Joan. S’entreveu que, tot i que Robin Hood com a comte de Huntington compta amb una bona posició, els membres de la quadrilla han seguit vivint al bosc. Apareixen un centenar d’homes.
	Vestimenta	Tots iguals menys Will Scarlet, que porta caputxa vermella i casaca verda.

	Dones	Apareix la Meg, que ajuda les dues dones fugitives, però no queda clar que formi part de la colla. Només apareix ella.
	On viuen	Al bosc de Sherwood, no se'n donen més detalls.
	N'hi ha que es rebel·len?	No
Altres personatges rellevants	Robert	Fill de Robin Hood. Valent i aventurer com el seu pare, lluita contra la injustícia del regent. Sabem que ve del nord, però no a què es dedica ni de què viu; apareix vestit directament com un bandoler. Perspicaç i orgullós, amb certs aires de superioritat, més enllà de presentar-se com un simple heroi.
	Rei Regent	William de Pembroke És el paral·lelisme del rei Joan Sense Terra o el xèrif de Nottingham, l'enemic de Robin Hood. En aquest cas en Robert l'acaba matant.
	Reina	Quan la separen del seu fill decideix marxar cap a Sherwood a buscar en Robin Hood, creu que és l'únic que pot ajudar-la.
	Rei (és un infant)	10 anys
	Catherine, la donzella de la reina	És qui anima la reina a fugir i a cercar l'ajuda de Robin Hood. Marxa amb ella. S'assimila a Lady Marian de Robin Hood. Té una aventura amorosa amb en Robert.
Llenguatge	Planer i fàcil de seguir.	
Decorat	L'acció se situa sobretot al bosc de Sherwood.	

- **Lady Marian, el xèrif de Nottingham, el príncep Joan i Ricard Cor de Lleó no apareixen a la història.**

Títol: *Los arqueros del rey* (1952)

Títol original: *The Story of Robin Hood and His Merrie Men*

Any: 1952

Durada: 84 min.

País: Estats Units

Direcció: Ken Annakin

Guió: Lawrence Edward Watkin

Producció: Walt Disney Productions

Repartiment: Richard Todd, Joan Rice, Peter Finch

Gènere: Aventures

Aquesta pel·lícula de Disney es considera com una de les cabdals entorn la figura de Robin Hood.

Sinopsi:

La pel·lícula comença amb un joglar (Allan-a-Dale) entonant cançons de Robin Hood

L'any 1190 Ricard Cor de Lleó va fer una crida als seus vassalls per emprendre una croada.

D'entre tots els cavallers que van respondre a la crida, un d'ells era el comte de Huntingdon.

Al castell de Huntingdon: una donzella crida Marian, i un lord diu que la seva filla està a punt per marxar. Van a Nottingham per unir-se al rei. Donzella diu: estarà amb aquell jove esbojarrat jugant a l'amagatall. Un home, d'aparença de caçador, li diu a la donzella que la Marian no està amb el seu fill Robin. Que Robin està sol al prat practicant el tir amb arc. Al prat en Robin practica, però Marian li fa una juguesca. La donzella la troba i li diu que una jove amb edat per servir a la reina ha d'actuar com una dama. En Robin i la Marian ja són amics.

Robin pensa amb una altra dona i la descriu: alta, bella, amb cabell morè, ulls blaus i caràcter agradable. S'acomiaden perquè Marian va cap al castell de Nottingham. Al castell de Nottingham: apareix el rei, amb Joan (el germà del rei) i la reina (la mare). Ricard li diu que els hauria d'acompanyar, però que cal un príncep per governar el rei. Huntington arriba amb la seva filla; demana a la reina que aculli Marian com a pupil·la reial fins que ell arribi de

les croades. Accepta. Ricard Cor de Lleó, que es presenta de mitjana edat, pèl-roig i fort marxa cap a les croades. Demana la benedicció de l'arquebisbe per complir la missió. L'estendard és vermell amb tres lleons un sota de l'altre.

A continuació apareixen una sèrie d'imatges de tots els soldats i nobles anant cap a les croades, mentre el príncep Joan ho observa des de la muralla. Li diu a un home que necessitarà la seva ajuda perquè el rei morirà a les croades i que el futur rei el necessita. El nomena nou regent de Nottingham i reforçarà la seguretat als boscos de Sherwood i que necessitaran un exèrcit d'experts arquers, que puguin llançar a més de 10 iardes. L'home pregunta si el regne podrà suportar-ho i diu que cada home es mantindrà a ell mateix recaptant nous impostos. Diu que podrà demostrar la seva vàlua al torneig de tir amb arc de Nottingham.

Concurs de tir amb arc: tot d'arquers van entrant. El mateix joglar del principi canta. Hi ha arquers que es van eliminant, i mentre el concurs avança hi ha Robin Fitzooth, Hug Fitzooth de Huntington i un home de rei. Quan diuen els noms dels dos primers el públic els aclama, a diferència del tercer. Quan l'ajudant del príncep li ho fa notar, Joan diu que és perquè ha estat l'encarregat de recaptar impostos al regne. Pare i fill surten vencedors (porten una caputxa de requadre blancs i blaus). La reina li dona una fletxa d'or al pare i aquest diu que li concedeix al seu fill, que abans ho ha fet millor. Robin li dona el premi a Lady Marian "gràcies Robin, no oblidaré aquest dia vagi on vagi".

Se'n va a Londres amb la reina. L'home ajudant del príncep diu que aquells que hagin encertat al blanc, com a premi, els ofereix entrar a formar part del seu exèrcit: com que ni Robin ni el seu pare diuen res, es dirigeix directament a ells i els pregunten si no estan disposats a canviar d'emblema. Diu que sempre ha estat a les ordres de Ricard i que ser guardià de Sherwood vol dir ser recaptador d'impostos i que ell no anirà contra la seva pròpia gent.

Al bosc de Sherwood, en Robin i el seu pare veuen passar el carruatge de la reina i Lady Marian. Robin diu que és una llàstima que la reina no es quedi a Nottingham, perquè necessitarà la seva ajuda per haver anat en contra el príncep. Mentre parlen, una fletxa impacta al cos del pare i el mata; segueixen arribant fletxes, però Robin pot amagar-se i esquivar-les. Es veu un home del príncep dalt d'un arbre, i un arquer vestit de vermell el mata.

A un llogaret el joglar (a la versió de Disney de dibuixos és el gall) canta cançons sobre Robin Hood. Un home del rei llegeix un ban reial dient que coneixent els robatoris i actes comesos per Robin Hood és perseguit per les autoritats i serà penjat. Un home del poble diu que Robin té un motiu per actuar així i que no està sol. El joglar segueix cantant.

Mentre uns homes del príncep roben a una granja, el fill del granger intenta evitar-ho i el granger diu que no té res més per pagar; l'home de confiança diu que pot quedar lliure del seu deute perquè sap que ha ajudat Robin Hood i que sap on viu, i que si els porta fins on és Robin quedarà exempt. Agafen també un caçador furtiu, ell diu que s'ha vist obligat a caçar per menjar. Robin observa tot això amagat entre els arbres, envia una fletxa com a senyal que va passant entre el bosc fins a arribar al campament: un home ordena a tots els bandits canviar-se perquè necessiten rodamons a la plaça del poble (on el caçador furtiu és castigat).

A la plaça de Nottingham el caçador és castigat davant l'atenta mirada de la gent del poble que es queixa, els personatges disfressats entren en acció, liderats per Robin Hood, que allibera el presoner. El poble ataca l'ajudant de Joan i mana treure a tothom de la plaça. Arriba el príncep Joan engalanat amb vestimenta reial i demana explicacions. L'ajudant li dona la seva paraula que el dia següent ell mateix conduirà els homes fins al bosc de Sherwood per acabar amb en Robin Hood.

El presoner és conduït al campament on el curen.

Enmig del bosc un bandit avisa els homes del campament perquè veu un home sospitos. En Will diu si vol que l'acompanyin i diu que no.

Robin es troba amb un altre home amb una vara en un pont. Aquest home veurem que és Little John. Robin demana temps per fer-se una vara per lluitar. Es comparen ells mateixos amb David i Goliat. Realment en John és molt gros i porta una casaca de pell. Ara Robin vesteix amb armilla marró oberta i sense camisa i malles verdes. En Robin acaba al riu; porta un corn. John Little es presenta i diu que va en busca d'un proscrit, en Robin Hood, per unir-s'hi. Apareixen de cop un munt d'homes d'en Robin. Will li pregunta si vol unir-se a ells. Robin diu que haurà de recaptar per ajudar els més pobres que ells. Els homes diuen que necessiten algú que curi les seves ànimes. En Little John diu que coneix un frare, en frare golafre. Decideixen anar a buscar-lo.

Als peus d'un arbre un frare menja i beu sense mesura. Porta barba. En Robin s'hi acosta lentament mentre el frare canta. Ara en Robin Hood porta casaca i malles verdes i també el

característic barret marronós amb ploma de faisà i botes marrons. Robin bromeja amb ell i quan el frare li diu què fa aquí, i ell diu que ve a resar a l'abadia. En Robin li demana que el pugi a coll i ve per tal de creuar el riu, mentre l'amenaça amb un punyal, i ho accepta. Quan han creuat el frare li retreu la humiliació i fa que Robin el porti de tornada a l'altra banda del riu. S'enfronten amb punyal i espasa. Apareixen de sobte els homes del príncep John que ataquen en Robin, però els seus bandits acaben amb ells. Capturen l'ajudant del príncep i se l'emporten al campament.

Tots sopen i ell s'hi nega; l'hi obliguen. Brinden pel rei Ricard però el senyor regent no s'aixeca; davant d'això en Robin obliga l'home a fer el brindis, a favor de Ricard. Se'n riuen i l'envien a cavall, però amb els ulls embenats cap al castell.

Passen dos anys i arriben notícies que les croades del rei han fracassat. Ricard és empresonat a Àustria i exigeixen 100.000 marcs pel rescat. La feina de reunir els diners recau en la reina i l'arquebisbe de Canterbury.

A la torre de Londres la reina rep l'arquebisbe de Canterbury, que li diu que falten 30.000 marcs. Londres i els comtats del sud i els barons del nord ho han donat tot. La reina confia en el príncep Joan, però l'arquebisbe diu que no està disposat a donar res per salvar el seu germà.

La reina i Marian van directament a veure el príncep, ell menteix i diu que no en sabia res. Diu que l'endemà convocarà una donació pública, l'arquebisbe de Canterbury li diu que si ho fa ell també ajudarà la seva imatge. La reina li retreu que el seu germà Ricard va deixar-li 8 comtats i que les rendes no pot ser que no arribin i que estigui arruïnat. Ell respon que s'ha vist obligat a mantenir cents de soldats, a tot un exèrcit, i quan li pregunten què ha de protegir, afirma que el regne contra un rebel que saqueja sense pietat els seus dominis i que té tants seguidors que amenaça amb una guerra civil. Quan li pregunten pel nom diu que és Robin Hood, abans anomenat Robin Fitzooth. Lady Marian que es troba a l'habitació se n'adona i diu que no és possible, que és un oficial del seu pare i que són honrats. Li fa saber que el seu pare està mort perquè va atemptar contra un soldat. Marian li diu a la reina que jugava amb Robin a Huntington de nens i que vol el millor pel rei. Demana que l'envii a veure'l, tot i que la reina primer diu que no, i el príncep John l'anima, no cedeix. Marian es troba amb un personatge que busca el regent per anar al bosc de Sherwood, Marian veu l'ocasió per sortir del castell, cosa que li ha prohibit la reina.

Agafa la roba del personatge que s'acaba de trobar i surt del castell. Al llogaret es palpa la misèria i es troba el joglar cantant les gestes de Robin Hood. Segueix el seu camí cap a Sherwood. El joglar marxa cap a una altra contrada perquè al llogaret no aprecien l'art; per anar-hi ha de creuar Sherwood: Lady Marian l'acompanya i un moliner decideix fer-ho també. De sobte es troben tres bandolers, un és en Robin Hood, l'altre Will Scarlet i el tercer Little John. Robin els exigeix el pagament de l'impost i que si no té diners es quedaran amb la farina que porta el moliner, Lady Marian es sorprèn de l'actitud de Robin i intenta evitar-ho. L'actitud que tenen els tres homes és del tot més honrada. Al final en Robin reconeix Marian, ella li diu que coneixia un cavaller que s'ha convertit en un lladre vulgar. Van tots cap el campament.

Al campament el frare li explica la situació a Marian; ella li pregunta a Robin que si pogués escollir, triaria ser un fora de la llei. Ell contesta que el bosc els fa lliures. Marian demana tots els diners que tinguin per lliurar-los a la plaça a favor de Ricard, i que així netejarà la imatge dels bandolers. Veuen que el príncep John ha mentit —ha dit que els bandolers han robat el tresor reial i que per això no pot donar res. Marian retorna a Nottingham amb la bossa plena de diners, acompanyada de Robin i el frare.

A mig camí s'acomiaden, Robin no pot seguir perquè no poden reconèixer-lo. Marian el besa esperant tornar a veure'l.

A la plaça del castell es relaten els noms i els donatius que fa cada ciutadà. Marian es cola entremig i dona la bossa plena d'or (abans demana disculpes a la reina, i diu que ha actuat així per amor a Anglaterra i per provar la lleialtat de Robin Hood cap a Ricard). Tot i així pretenen evitar-ho el príncep John. El poble es queixa en contra el regent (li requereixen 1000 marcs a ell). Entre el públic Little John, Will i Robin, disfressats es colen al castell. Roben el tresor reial, que treuen pel mig de la plaça mentre van vestits amb robes com les dels homes del príncep. D'aquesta manera, l'arquebisbe de Canterbury diu que la llibertat del rei està garantida. El regent neteja la seva imatge, però s'adona de l'engany dels homes de Robin, que marxen cap a Sherwood.

Al castell príncep John crida el regent, i li diu que tots els seus impostos se'n van cap a Àustria per salvar un rei que ja havia perdut la seva corona. Demana que els seus arquers es disfressin dels homes de Robin Hood i robin els seus impostos, en el moment en què la reina i l'arquebisbe de Canterbury vagin cap a Àustria. Per evitar que Marian ho descobreixi, el

príncep decideix tancar-la a una cambra. Faran veure que corre cap al bosc, així els homes de Robin Hood es distrauran i no podran evitar el robatori.

Al bosc de Sherwood tot està preparat per l'engany del príncep John, tot i així un dels bandolers ho veu i avisa els homes del campament. Elionor, reina d'Anglaterra, intenta evitar el robatori. De sobte el Robin Hood real apareix i ho evita. La reina diu que entén que Robin s'hagi emportat Lady Marian, s'adonen de l'engany de John. Robin decideix anar a salvar-la.

Robin s'enfronta cara a cara amb el príncep. Arriba a la cambra de Marian i hi tanquen el príncep. El regent intenta avisar els soldats perquè l'ajudin, però els homes de Robin són més astuts. Robin li perdona la vida al regent i després ell el traeix. Robin aconsegueix escapar a l'últim moment i cau al fossar. El regent mor per accident. Robin està ferit i el salva Little John.

Al campament Little John demana al joglar que canti, ell no vol perquè el seu líder està ferit, però acaba acceptant la proposta. Robin s'està recuperant. Un home de negre diu que arriba a netejar el bosc de proscrius, i que ho fa en nom del rei, quan demanen que doni la cara, s'adonen que és el rei Ricard, el qual es mostra agraït a Robin i als seus, i nomena Robin comte de Locksley. El rei reconeix Marian i li diu que el seu pare l'espera a Huntington amb la reina, i que l'espera per casar-se amb el comte de Locksley (Marian primer desconeix que es tracta de Robin).

La pel·lícula acaba amb el joglar cantant.

<i>Los arqueros del rey / The Story of Robin Hood and His Merrie Men (1952)</i>		
Robin Hood	Origen	Fill d'un guardabosc del comtat de Huntington.
	Edat	Vint i pocs
	Com es converteix en "fora de la llei"	Primer el seu pare es nega a formar part dels homes del príncep Joan i després el maten. A partir d'aquí vol venjar la mort. Tot i així això ho explica el joglar, a la pel·lícula directament és un bandoler.
	Vestimenta	Tot i que va canviant acaba apareixent amb malles i casaca verdes, barret amb ploma de faisà i botes marrons.
	Com coneix la quadrilla?	No se sap, només trobem la topada amb Little John i la manera com coneix el frare Tuck.
	Transformació/evolució	Es converteix en líder
Quadrilla	Components (nombre i noms, edats)	Will: no sabem com es coneixen. Va vestit amb roba vermella, de mitjana edat. Little John: porta una casaca de pèl d'animal, pèl-roig i de mitjana edat.
	Vestimenta	Bàsicament casaques i malles de colors verds i marronosos
	Dones	No n'hi ha
	On viuen	A un campament amb una cova.
Lady Marian	Origen/família	Filla del comte de Huntington.
	Quan i com es coneixen?	S'entreveu que són amics de fa temps
	Aspecte físic	Jove, vint i pocs anys, morena amb cabell llarg. Alta i esvelta

	Vestimenta	Vestit llarg groc. Acaba vestida com els home de Robin Hood.
	Transformació	Marxa cap a Londres com a pupil·la de la reina (mare de Ricard Cor de Lleó). Primer desconfia de Robin Hood però després acaba formant-ne part.
Ricard Cor de Lleó	Hi apareix?	Al principi, quan marxa cap a les croades
	Personalitat	Benèvol, demana al seu germà que protegeixi tots els seus súbdits, sobretot els camperols
	Joglar	Va narrant les gestes de Robin Hood al llarg de la història. Acaba formant part de la colla de Robin Hood.
	Senyor comendador	És el que actua com el xèrif de Nottingham a les altres versions de la pel·lícula

Títol: *Robin y Marian*

Títol original: Robin and Marian

Any: 1976

Durada: 106 min.

País: Regne Unit

Direcció: Richard Lester

Guió: James Goldman

Producció: Columbia Pictures

Repartiment: Sean Connery, Audrey Hepburn, Robert Shaw

Gènere: Aventures

Sinopsi:

La pel·lícula comença amb la imatge d'un home cec. A continuació uns soldats ataquen amb catapultes un Castell. Dos personatges més, a cavall parlen d'un tresor que ha de trobar-se dins, i que si no hi és, en Ricardo s'enfadaria. Apareix el cec, un dels cavallers diu que parla en nom de Ricard cor de Lleó, senyor de mitja França, i que ve a recuperar el tresor del rei que se l'havia apropiat el senyor del Castell. El tresor diu que és una estàtua d'or, el cec diu que és una pedra, que diu el cec que van deixar a un camp de naps. Apareixen nous cavallers, i un d'ells diu que vol que prengui la fortalesa i recuperi el seu tresor. Un dels personatges que ha aparegut és l'autoritat i li ordena a Robin, un dels dos cavallers, que prengui el castell. El si nega perquè el cec li ha dit que només hi ha dones i nens a dins. El rei li ordena de nou, però Robin diu que l'ha seguit 20 anys, combat a França, però no combatrà contra nens ni per un tros de pedra que no existeix. Ordena detenir els dos cavallers, John i Robin. Mata tots els de la fortalesa menys el cec.

El rei diu que Robin i ell són amics des de fa anys, que necessitava homes per les croades, i Robin era el millor. Diu que Robin sempre el jutja. Mentre el metge intenta curar la ferida que li ha fet el cec amb una fletxa.

A la presó Robin i John parlen del que ha passat "Ricardo es un bárbaro" "¿Nosotros somos mejores? Le servimos" Robin explica que a Sherwood quan robava als rics i ho repartia no

era comparable amb les guerres a Terra Santa. John es pregunta si el rei Ricard els matarà. Robin diu que el rei ha canviat molt amb els anys. Veuen una escletxa i intenten escapar. Justament un vigilant entra i els diu que el rei els vol veure.

Al castell, la cort està entretinguda amb jocs, balls i cants. El rei diu que estan celebrant la seva mort, que ha fet penjar el metge. Diu que no els ha fet matar perquè vol acabar amb ells ell mateix. Diu que el seu pare el va maleir i que el seu germà, en Joan sense terra, ara té totes les terres angleses. Que ell serà enterrat a França. “Me consideras tu igual, siempre lo hiciste”, li diu Robin a Ricard. El rei demana l’espasa per acabar amb Robin, però cau abans de poder atacar-lo; el rei li diu que ja està lliure d’ell, que ja pot marxar, i li pregunta què farà Robin sense ell.

Una comitiva va pel mig de les muntanyes acompanyant el difunt. En Robin i en John no, s’ho miren des de lluny. John li pregunta què han de fer ara i Robin diu que ja els va veure quan moria i que no li importarà que no estiguin al seu funeral. Robin diu que se’n van cap al Nord, cap a Anglaterra.

A cavall, arriben a terres angleses. Pel camí es troben amb camperols, esclaus... De lluny veuen el bosc de Sherwood i s’hi endinsen. Malgrat el pas del temps, segueixen reconeixent el bosc. Veuen un cérvol que ha caigut i es topen amb dos arquers, que són els que han matat el cérvol. Robin troba el seu arbre i el reconeix. Diu que no queda res, John li pregunta què esperava trobar-hi i Robin li respon que no ho sap, que no ho havia pensat. Troba a l’arbre el seu corn. De cop, els ataquen amb una fletxa. Els 4 personatges es troben cara a cara, i quan estan apunt d’ofegar-los es presenten: són Tuck i Will, els vells amics d’en Robin.

Al bosc de Sherwood segueix l’activitat i Tuck i Will “estas canciones nadie sabe de donde salen però todo el mundo las sabe, las llevamos de pueblo a pueblo”, les cançons diuen que són coses que van fer, però Robin diu que no les van fer. “Qué pasó aquí cuando nos fuimos”, “Qué pasa con Marian”, “Qué pasa con sherif”... “cuando terminaron las cruzadas esperamos tu llegada, però al no llegar pensamos que muriste, como Ricardo”, Sembla que el temps s’hagi aturat en aquest indret i que la situació no hagi millorat. El rei Joan, amb la reina de 12 anys. Tuck li diu que és el moment d’actuar “Todos te seguirían Robin, el pueblo acudiría a tu llamada”.

Al castell el xèrif mira des de la finestra com els soldats s’entrenen. Baixa a ensenyar com s’ha de lluitar amb l’espasa. Fora muralles el poble porta els seus tributs, hi ha gent que diu que no té res més. Estan en la misèria. Els 4 genets van en busca de Marian, Robin pregunta

què hi fa a l'abadia, i es pregunta si s'ha fet monja. El nou rei ordena al xèrif de Nottingham expulsar el clergat de les seves terres. Robin diu que no sap què dir-li, però els seus companys li diuen que ella ja pensarà alguna cosa. Arriben a l'abadia i Robin li diu a John que entri ell, que segurament estarà enfadada perquè no es va acomiadar. Marian es l'abadessa. Robin diu que ha tornat a casa, que la guerra a acabat. Ella li diu que se'n pot anar, que és la mare, que l'endemà el xèrif la va a buscar per empresonar-la. Baixa de la torre i li diu a les altres germanes que s'hauran de fer càrrec de l'abadia. Robin li pregunta a Marian què ha passat, què ha fet. Robin diu que si està en perill la salvarà. Ella no en vol saber res d'ell. Robin li pregunta què li ha passat. Ella li diu que ha estudiat herbes. La volen arrestar perquè el rei ha fet fora tot l'alt clergat d'Anglaterra i que ella no se'n va. Apareixen 6 cavallers que van a arrestar a Marian, però Robin i els seus homes si enfrontaran. El xèrif el reconeix; li pregunta irònicament si encara no s'ha mort i què tal la croada. El xèrif li pregunta si ha vist a Marian, Robin vol protegir-la i diu que ja ha marxat, però ella mateixa s'entrega. Robin aconsegueix protegir-la, cau inconscient i la pren a cavall. El xèrif li diu que si no li entrega, l'haurà de perseguir "eso espero". Al bosc de Sherwood Marian i Robin parlen, ell li diu que la salvarà de la presó. Ella diu que no s'imagina tornar a viure en el món un altre cop. Ella li retreu que marxés a les croades, que els infidels a qui ha matat també tenien ànima. Li pregunta què farà ara, si combatrà contra el xèrif i si no està cansat de matar. Li explica que encara que no estigués d'acord amb tot el que feia Ricard, ell era el seu rei i per això havia d'estar al seu costat. Marian li diu que vagin a passejar, i recorren els indrets que un dia van ser el seu poble, la cuina, casa seva....Robin li diu "hice bien en amarte hace tantos años" ella diu que també l'havia estimat però que un cop va marxar l'únic que volia era trobar la pau i per això va anar al convent, diu que durant anys feia penitències i resava pensant en ell, però que amb el temps ha trobat la pau i ja no pertorba els seus somnis. Ella li diu que mai va escriure-li. Tots dormen al bosc, es van despertant. Robin diu que l'acompanya a l'abadia a recollir les seves coses i després a Nottingham. Una nena els diu que han pres a totes les altres germanes. Marian li retreu que ha estat per culpa seva. Robin diu que no, que el xèrif busca a Robin i John. Marian es queda a l'abadia i els dos aventurers se'n van cap al castell.

De camí a Nottingham es creuen amb un carruatge. Tornen a les andanes, i el roben, però aquest cop, a canvi **li donen una bossa de diners**. Roben el carruatge per poder entrar a Nottingham sense ser vistos. **Roben per una bona causa**. Des del castell el xèrif observa

impacient. Un dels seus homes li diu que no vindrà, però ell li diu que el coneix molt bé, que és impulsiu, valent, i que sap que hi anirà.

John diu que tot està igual que fa 20 anys. Busquen i veuen que no hi ha soldats, i que ja sabien que els esperarien. El xèrif veu el carruatge tirat per un cavall i amb dos cavalls lligats més. Es posen a obrir la parada al mercat. Alguna cosa tramen perquè l'home de xèrif li diu que vagin a arrestar-los i li diu que no, que ells aniran dins. Un home els retreu que la taula no és d'ells, però li paguen. Troben la porta al castell oberta, sospiten. Les germanes també sospiten perquè les deixen passejar lliurement pel castell. John i Robin es troben amb les germanes, elles aconseguen escapar però ells dos queden tancats. Intenten escapar escalant les parets del castell. El xèrif no ordena res, deixa que arribin fins a la part de dalt de la paret. Un cop a dalt, ordena que els soldats de la muralla els prenguin. S'hi enfronten. Tot i estar en minoria se'n surten **[les escenes de lluita són molt fluixes, poca aventura]**.

Apareix Lady Marian que els veu des de baix, juntament amb els altres membres de la quadrilla de Robin Hood. Un dels vilatans reconeix Robin Hood. Els seus companys els ajuden a escapar, poden saltar sobre una mata d'herba. **El poble segueix recordant les gestes de Robin, és tot un heroi popular.**

El xèrif es lamenta que dos vells han pogut amb els seus soldats. Un dels homes del rei diu que anirà a buscar-lo (és l'home que es va encarar a Robin en el moment que volien prendre Marian) el xèrif diu que no podrà, que no es veu, que ell no va poder. El soldat diu que el xèrif va fracassar i això l'humilia, però que ell podrà acabar amb Robin.

A Sherwood, Robin demana a Will que pugi a un arbre per vigilar; comença a enfilar-se i diu que ja no està per aquests trotes. Al castell es preparen els homes per anar a combatre contra Robin i els seus homes. Mentre de camí al bosc, les germanes van al carro, que acaba enfonsat al mig del riu. Robin ajuda a sortir Marian, i sembla que apropen postures. Robin es pregunta per què va haver de marxar. Marian li diu que li deixi veure les ferides. Li diu que abans de marxar tenia el cos intacte, sense cicatriu. Marian li diu que va intentar suïcidarse quan va marxar, però que un guardabosc la va trobar i la va portar a l'abadia. Li diu que no vol més ferides i que seria massa perdre'l dues vegades. Robin diu que mai a besat a un membre del clergat, i es pregunta si serà pecat. Just quan anava a besar-la, Will avisa que estan entrant al bosc. Robin marxa a veure què passa, amb els seus homes. Al bosc, entren els homes que van a perseguir a Robin. John i ell es col·loquen estratègicament per atacar. John li clava una fletxa a la boca a un dels homes i una altra a l'esquena. Vol matar el cap,

però Robin li diu que esperi; aquest es presenta com el representant del rei en persona i li diu que Robin és el súbdit i el seu servidor. Robin diu:

“este rey no me gustó mucho”. “Aquí no es rey, esto es Sherwood” “Tu eres el rey no, ¿debo inclinarme?” “No te aceptaría a mi servicio, noble, he conocido a los tuyos toda mi vida y os he combatido desde joven. Sois el enemigo, vosotros coméis carne, nosotros pan y queso. Las leyes no os alcanzan ni sois castigados por ningun crimen, en cambio a nosotros nos sacan los ojos si osamos cazar un ciervo. Este es mi bosque y vivo en él como quiero”.

L’amenança i li diu que com torni a entrar, el matarà. Marian li pregunta si han lluitat però ell li diu que només li ha dit que aquest és el seu bosc i el que vol és viure tranquil·lament amb ella. Al riu intenta buscar restes de Marian o la mare Jane (monja). No es reconeix, diu que vol morir perquè el desitjava, devia ser una altra persona. Li diu que fa temps que no sent res. Es besen.

Al bosc, Tuck i els altres, vora el foc, toquen cançons. Marian es comença a imaginar de nou casa seva al mig del bosc. John els observa i, de sobte, se sent un soroll, apareixen dos homes a la cerca de Robin Hood, és el que els va reconèixer al mercat. Apareixen molts homes, li diuen que són treballadors de la terra que han anat a servir-los i a combatre contra el rei. Robin ordena a Tuck que els doni menjar. Marian li diu que faci el que hagi de fer, que se l’estima tal com és i n’està orgullosa.

A un penya-segat, cavallers canten, apareix la reina i es veu el campament del rei. El rei li diu a un súbdit que li digui al papa que si un arquebisbe gosa posar un peu a Anglaterra acabarà amb ell. El Serrano va a veure’l (és el que s’ha encarat a Robin), li demana 200 homes, diu que se n’ocupi el xèrif, però Serrano li respon **“el pueblo lo ha convertido en un héroe, acuden a él por centenares se ha convertido en leyenda. ¿Os habéis enfrentado con alguna leyenda?”**

El rei li respon: “con mi hermano”. Serrano li diu que vol aixecar-se contra ell. Davant d’això li diu que li donarà tots els homes, i que li digui al xèrif que li digui que vol el cap de Robin o el del xèrif. La vida al campament del bosc segueix i cada cop hi ha més gent. Els oficis són més sofisticats. Cadascú té la seva funció. Els homes es dediquen a ensenyar a lluitar i combatre, a amagar-se, a fer servir el ganivet...

Un carruatge d’homes a cavalls, dirigits per Serrano. Es troben amb el xèrif, i Serrano li diu que el rei vol el cap de Robin, i el propi xèrif diu, que o la seva. El xèrif diu que el segueixin,

Serrano diu que les tropes estan sota el seu mandat però el xèrif diu que en el seu comtat no. Van tots cap al bosc, acampen just abans d'entrar. Robin i John ho veuen des d'un arbre.

Van al campament i Robin crida a Will i Tuck, i els fa saber el què. Diu que a la nit s'han de preparar. Reuneix tots els components i preparen l'estratègia. L'endemà Robin observa i veu que encara estan esmorzant, junt amb els seus homes de confiança es pregunten què passa, perquè no ho entenen. Robin diu que el que han de fer és esperar tranquils. Passen els dies i les nits. Al final Robin, Will, Tuck i John surten del bosc, armats amb arcs. Des del campament el xèrif els veu; els homes el xèrif, en veure que s'acosten, van cap al campament. Ataquen amb dues fletxes i es retiren cap al bosc de nou. Veuen que el pla és que surtin del bosc i els ataquin a camp obert. John diu que no poden esperar per sempre.

Els homes de Robin diuen que han d'esperar, que, si no, perdran sí o sí. Ell no pensa el mateix, Marian diu que li pregunti a ella i ella també creu que el qui ha d'esperar és el xèrif. A la nit es troben Robin i Marian. Robin està pensatiu i ella li pregunta si sortirà, li recorda que als altres tres els sembla una tonteria. Marian intenta fer-lo enrere. Ell creu que el problema és que creuen que és vell, però diu que ja el va veure a la muralla, que està com sempre. Marian diu que hi haurà un dia que no veurà res, **ni escoltarà les cançons de Robin**, que per ell ho farà tot, però que no plorarà la seva mort. Després de la conversa, John segueix vigilant, Marian li diu que farà tot el que digui, que marxarà com si mai l'hagués trobat, però que impedeixi lluitar contra el xèrif, John diu que Robin no li ha dit res. Marian li diu que li digui, que és a l'únic a qui fa cas. Marian diu que marxarà i li pregunta què més vol, John li diu que no li ha demanat mai res, ella li diu que mai li ha tingut afecte. John li diu que si hagués sigut d'ell no l'hauria abandonat. John li diu que no perdrà Robin, que ell el protegirà.

Robin diu que sortirà, li pregunta a John si hi anirà, i li diu que ella li va demanar que no hi anés, però que John li va respondre que sense ell estaria perdut. Al bosc resen. Marian s'acomiada, li diu que déu l'acompanyi.

Al campament el xèrif s'arregla i Robin amb tots els seus homes surten del bosc. Comença el combat i Robin s'avança i els homes del xèrif prenen posicions. El xèrif i en Serrano van fins al mig on es troben amb en Robin i John. Robin li diu que serà una lluita 1 per 1: que si guanya Robin els seus homes seran per ell, que sense Robin tornaran totes cap a casa seva. Si perd el xèrif, desfan el campament. John li diu a Robin que va prometre a Marian que el protegiria, ell li diu que ja és igual perquè ha marxat. John marxa. Tuck i Will s'ho miren i no ho entenen. Comença la lluita 1 per 1. Robin rep els ànims dels seus. Serrano també s'ho

mira des de la distància. Mentre dura la batalla, Marian i les altres germanes marxen amb el carro. De sobte Marian atura el carro per anar a veure la batalla. Des de lluny tots observen com la llegenda de Robin va caient. Ferit i esgotat Robin s'aixeca i segueix lluitant. Finalment, tot i caure Robin ferit, aconsegueix clavar-li l'espasa al xèrif. En veure-ho, Serrano dona ordre de començar la batalla tots. John ajuda Robin a aixecar-se, Marian va amb ell també i li diu a John que el portaran a l'abadia on té medecines per curar-lo.

Al bosc segueix la batalla.

A l'abadia Marian prepara els beuratges. Robin es planteja deixar aquesta vida. John va a fora a vigilar per si els han seguit. Robin diu que John és fidel, que sempre l'ha seguit. Robin diu que seran molt feliços al bosc, i que ella l'atendrà fins que es curi. Robin té fred, i diu que no sent les cames. S'adona que l'ha enverinat, crida John perquè l'ajudi. Abans de donar-li el beuratge a Robin, però, se'n beu ella també. Robin li pregunta el perquè. Marian acaba dient

“Te amo, te amo más que a todo, más que a los niños, más que a los campos que planté con mis manos, más que a la plegaria de la mañana, o que a la paz, más que a nuestros alimentós, te amo más que al amor, o la alegría, o la vida entera, te amo más que a dios”.

Robin “no se volverá a repetir más este día ¿eh Marian? Mejor así” Intenten agafar-se de la mà abans de morir. John aconsegueix entrar. Segueixen vius. Robin demana el seu arc a John, tira una fletxa i li diu que allà on caigui vol ser enterrat “donde caiga la flecha John, ponnos juntos y déjanos allí”; **Robin Hood mor.**

El film acaba amb el suïcidi de Marian i Robin, una mort que enalteix encara més la llegenda de Robin Hood.

Robin y Marian ("The death of Robin Hood") 1976

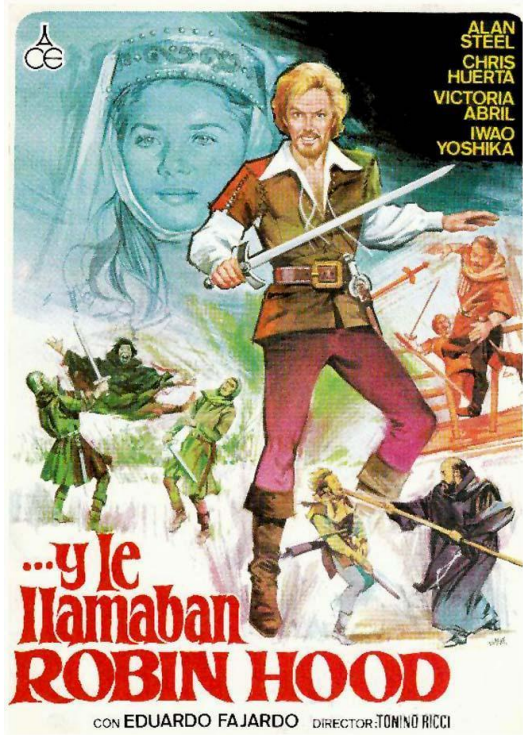
Robin Hood	Origen	Capità, en nom Ricard Cor de Lleó. Primer viu a Sherwood com a fora de la llei, però quan el Rei vol anar a lluitar a les croades el recluta. No es parla de cap origen noble.
	Edat	Uns 45 anys
	Com es converteix en "fora de la llei"	Quan apareix està a França i porta 20 anys lluitant al costat de Ricard Cor de Lleó. Robava als rics per donar-ho als pobres quan estava a Sherwood abans de marxar a lluitar a les croades.
	Vestimenta	No apareix ni la típica casaca verda ni el barret amb ploma. Casaca grisa amb faldallí i cinturó. No porta arc ni hi ha cap campionat de tir amb arc.
	Com coneix la quadrilla?	Surt la trobada entre Robin i John amb Tuck i Will, al costat del roure. La gent del poble va cap a ell
	Transformació/evolució	Representa que la quadrilla segueix robant i Will canta les gestes, tot i que Robin diu que les coses que canten no les van fer: la llegenda ja existeix. Quan al principi Marian li retreu que mai va escriure-li li contesta que no sap escriure. Al llit ferit "nuestra vida será como una canción".
	Altres	Quan arriben a Anglaterra, Robin reconeix "el seu arbre". John li pregunta què esperava trobar-hi. El donen per mort després de les croades, com el Ricard.
Quadrilla	Components (nombre, noms, edats, personalitat)	John: estan junts des del principi. Uns 40 anys. Mà dreta de Robin i company en les croades. Little John surt a l'escena en què fereixen a Robin; a diferència d'altres versions no és un home alt i fornit. Tuck: amb hàbit marró. Coroneta i cabells canosos. Will: anima Robin a lluitar contra el rei; li diu que el poble s'hi uniria. Poble: a causa que el reconeixen al mercat quan va al castell, es presenten a Sherwood
	Origen	No apareix com es coneixen. Gent del poble

	Vestimenta	Època medieval. Res de casaques verdes ni barrets ni uniformes.
	Dones	Marian i les monges, però momentàniament perquè escapen del xèrif
	On viuen	Al bosc
Lady Marian	Origen/família	És abadessa, Madre Jane. Diu que no ha pensat en ell en molt de temps (fa 20 anys que no es veuen)
	Quan i com es coneixen?	Es coneixen abans que marxi. Robin quan torna pregunta si està viva. Està a un convent.
	Vestimenta	Està a una abadia, hàbit. Després de la trobada amb Robin quan torna a ser una facinerosa, amb camisó
	Transformació	Diu que s'ha fet abadessa, però que l'endemà del retorn de Robin, el xèrif va a buscar-la per portar-la a la presó. Apareix com una dona forta i valenta. Quan Robin li pregunta què ha passat li respon que ha estudiat herbes medicinals, que el xèrif a fet fora d'Anglaterra a tot l'alt clergat però que ella no marxarà. (retorn d'Audrey Hepburn després de 8 anys) És estimada per Robin i per John, encara que d'aquest últim no ho sabia. Marian acaba enverinant Robin i a ella mateixa.
Xèrif Nottingham	Qui és? (edat)	45
	Relació amb Robin	Abans que marxi ja s'han enfrontat. Es troben de nou a l'abadia. Es coneixen tant que es paren trampes mútuament.
	Relació amb el rei	No es veu perquè el rei mor al principi.
	Transformació	Tot i el pas dels anys, segueix ofegant el poble amb els impostos.
Príncep John	Personalitat	Casat amb la reina que té 12 anys, se n'avergonyeix.
	Acaba amb Robin?	Surt molt poc. Acaba amb Robin el xèrif, que té més importància que ell en aquest film.

Ricard Cor de Lleó	Hi apareix?	Ja al principi. El cec li tira una fletxa, cosa que fa despertar-li la seva ira. Robin diu que el tenia per un gran rei quan estaven a Sherwood el rei era molt diferent i que amb les croades ha canviat molt. Robin diu que no el reconeix. Mor al principi a causa de la fletxa.
	Personalitat	Dèspota, abusa de la seva superioritat. Diu que ha estat molt poc a Anglaterra, tot i ser-ne el rei; que serà enterrat a França. Té la mateixa edat que Robin Hood.
Altres personatges rellevants	Cec	Robin, per salvar-lo, acaba essent empresonat juntament amb John
	Reina	Té 12 anys.
	Serrano	Home del xèrif que perseguirà Robin Hood perquè el xèrif va fracassar en un passat. És qui anirà al bosc en busca del fora de la llei. És qui donarà l'ordre d'atacar a tots els homes del xèrif quan el xèrif mor i Robin és ferit i el prenen cap al convent.
Decorat	Bàsicament exteriors. Com a curiositat; va ser gravada a Espanya: Zamora y Navarra	

** És a l'única pel·lícula en què apareix la mort de Robin Hood i Lady Marian

Títol: *Y le llamaban Robin Hood*

Títol original: *Storia di arcieri, pugni e occhi neri*

Any: 1976

Durada: 96 min.

País: Itàlia / Espanya

Direcció: Tonino Ricci

Guió: Jaime Catena, Sergio Ciani, Víctor Comas

Producció: Arco Film, Scale Film

Repartiment: Sergio Ciani, Cris Huerta, Victoria Abril

Gènere: Aventures

Sinopsi:

“Hace cierto tiempo, tiempo no muy lejano, poderosos señores y ricos cortesanos que oprimían a los pobres con injusticias para poder saciar su codicia. Robin Hood allibera al poble de tal lligam.”

No s’hi explica com es converteix en proscrit.

La història apareix amb un carruatge pel mig d’un bosc; arquers dalt dels arbres s’avisen entre ells tot disparant fletxes. Dins el carruatge un home que sembla neguitós. Els homes del bosc segueixen amagats.

Els impostos només els pagaven els pobres, i Robin Hood enviava el seu recaptador particular: un home vestit de roig li demana la bossa al fill de Lady Miñón. Els bandits ataquen els soldats i es fan amb la bossa. Tots els homes vestits diferents, li prenen també les joies (res d’imatges sagnants) “Visca la justícia” “Visca la igualtat” van cridant els homes mentre es retiren.

Apareix a l’escena un personatge amb una mula i un servent oriental. L’home és en Tuck, vestit de monjo. Es troba amb un home del bosc, el mateix recaptador d’abans, que li demana que pagui el peatge (6 escuts per cap); el monjo se’n riu i de sobte apareixen nous bandolers. S’enfronten amb un bara de fusta i guanya en Tuck. Irromp en Robin Hood i diu que “És llei

dels boscos de Sherwood que tothom qui hi passi pagui el peatge”; en Tuck li pregunta qui és per imposar la llei, el recaptador li diu que és Robin Hood el senyor del bosc; a això Tuck respon: ah el famós lladre, diu que ell es vasta amb el bastó. Robin diu que ell no roba, que els diners serveixen per *enderezar entuertos*. Fan un combat amb vares però acaba bé. Es presenta com a frare Tuck. Robin el convida al seu campament a menjar.

Al campament: homes i dones, construint diferents llars; van vestits com a camperols. Les dones dedicades a tasques domèstiques. Una dona porta la batuta i va donant ordres: Margarita. Donen la benvinguda i la Margarita els porta a la taula.

Tuck li pregunta com ha aconseguit tants homes: diu que és gent que fugí per no poder pagar impostos. Tuck diu que ho veu lògic, i Robin li diu que s’hi uneixi; en Tuck envia el servent a informar el prior que es retardarà. Uns homes i dones toquen música i ballen: ambient molt distès, bucòlic, d’esbarjo i de festa. “Això sí que és vida” diu el servent de Tuck.

El servent va amb el “recaptador” de Robin Hood. El servent presenta tots els estereotips dels orientals... hi ha escenes amb tons satírics i humorístics.

Homes del baró de Nottingham volen robar a dos caminants, el servent hi intervé (sembla una escena d’una pel·lícula de Bruce Lee, són de la mateixa època). Un dels soldats diu “si es un dragón”, fent-hi referència.

Els homes practiquen amb els arcs i el Tuck li diu a Robin Hood que demostrí la seva habilitat, i després ho fan al revés. Un guardià diu que els homes de Manson acaben d’assaltar un carruatge al bosc; tots surten per defensar-lo. Dins el carruatge hi ha una dama, amb vestimenta noble. Els homes dels boscos defensen a tothom dels homes de baró, sense saber ni qui són, lluiten contra l’opressió.

El carruatge i la noia són rescatats per en Robin Hood. Són Lady Anna i Allan Clare. Els han confiscat tots els béns, a la seva família corresponia el títol de barons de Nottingham, i per això el baró actual els desterra. Segueixen el seu viatge.

Al castell el baró practica amb l’espasa i li fan saber que Robin Hood ha salvat el carruatge; el soldat li diu que creu que sap on és l’Allan, i és enviat de nou a buscar-lo.

Al campament segueix la vida tranquil·la. Un home diu que els homes del baró han capturat Allan i que per salvar Lady Anna la porta a un convent; en Robin diu que serà ell qui la salvi.

En Robin Hood i en Tuck van al convent. Quan Robin pregunta a Anna per què el baró persegueix Allan, Lady Anna li respon que Allan vol casar-se amb Elisabeth, germana del baró, el qual ha matat i robat. Robin diu que la portarà al seu campament i que allà estarà protegida. Els tres personatges marxen.

Al castell, el baró diu a Allan que és molt obstinat i que té privilegis gràcies al rei, Allan li diu que els ha aconseguit amb mentides. Parlen d'Elisabeth, la neboda del baró; està a Londres i el baró li retreu que es quedarà amb l'herència d'ella (ell mateix va matar el seu germà). La llei estableix que els traïdors han de ser penjats; el baró diu que ells comparteix els ideals dels home del bosc i per tant també és un traïdor. El baró comença a planificar una trampa per en Robin Hood.

Al campament la vida segueix, la Margarida segueix donant instruccions. Arriba Robin Hood amb Lady Anna, demana a Margarita que la tracti com si fos filla seva.

Robin Hood amb uns quants homes va a una taverna, volen rescatar l'Allan. En Tuck s'emborratxa (el pinten que sempre està menjant i bevent). Robin aprofita que els soldats estan mig ebri per treure'ls informació. Parla amb la tavernera i li diu que el baró de Nottingham ha reforçat la seva guàrdia perquè l'endemà ajusticiarà un traïdor. Per tal de preservar la integritat física de la tavernera, en Robin s'enfronta als homes del baró i comença una baralla. La tavernera el reconeix i l'ajuda a fer front contra els soldats. Hi ha constants barreges amb temps posteriors: "toma un *souvenir*". Quan Robin i els seus homes surten, uns soldats diuen que no s'espera el què es trobarà demà.

Al campament Lady Anna li diu que el baró és molt astut i que l'estarà esperant. Li respon que no pateixi. Tots van a dormir.

Al castell, on hi ha uns soldats que posen la caputxa a un presoner que carreguen a un carruatge per portar-lo davant el botxí. Apareix un personatge, l'excel·lència, dient que s'hauria d'ajusticiar un home un cop per setmana. Acompanyat de dues dones es disposa a contemplar l'execució a la forca.

Dos personatges camuflats parlen del baró, i de l'actitud que té. En una altra cantonada apareix el qui sembla ser el monjo Tuck. Els tres homes es coneixen. Sir Allan-Clain és l'ajusticiat; el pregoner diu que l'execució ha de servir d'exemple per a tots els enemics del centre. El monjo que resa al seu costat li diu que no pateixi que el trauran d'allà. Els dos homes veuen que es tracta d'una trampa.

Quan el baró dona la ordre, els arquers comencen a disparar, però no ho fan directament a ell, sinó al sac de blat que el sustenta, diu que es tracta d'una tortura alemanya, i que mica en mica es buidarà el sac fins que es pengi. De sobte, una fletxa irromp en la imatge i allibera el presoner: és en Robin Hood. Porta camisa blanca, casaca verda; ros i amb perilla, de mitjana edat, es presenta com un Don Joan (uns 45 anys) “encara ha de néixer el que pugui amb Robin Hood”

Els 3 espectadors, i l'expresoner escapen; en Robin Hood ho fa després d'enfrontar-se al baró. El carruatge va cap al bosc on hi ha la Marian, que espera trobar-se amb el seu germà Allan; quan li treuen la caputxa se n'adonen que el baró els ha enganyat! Torturen a “l'impostor” per treure-li on està l'Allan. Serà el mateix presoner qui els conduirà fins a Marian. Lady Marian vesteix barret amb punta de color negre i com un home: camisa blanca i casaca verda. D'uns vint anys.

L'escena es trasllada a un passadís secret que porta a la torre on està tancat l'Allan. Esperen per atacar. Un dels homes de la quadrilla li diu que pels camins propers passaran uns monjos amics del baró carregats de diners: els assaltaran. Quan ho fan els diuen que els bandits de Robin Hood els acaben d'atacar i no tenen diners; irromp a l'escena en Robin Hood dient que és mentida! Roben els diners i envien els dos monjos sobre els seus cavalls cap al castell.

En Tuck i en Robin Hood van per mig del bosc; un grup de soldats va cavalcant pel mateix bosc. Els soldats porten l'emblema de la corona. Descobreixen en Tuck, el persegueixen però Robin aconsegueix despistar-los, gràcies al gran coneixement que té del territori. **El bosc és totalment mediterrani! Res de boscos frondosos.**

Robin arriba a un llogaret i saluda a Cristòbal i Marian, que van ser salvats per Robin quan van haver d'abandonar Nottingham. De sobte arriben els soldats i el bandit ha d'amagar-se. Per evitar que els seus protectors siguin ferits, surt i els defensa sense gens d'esforç.

Al bosc el servent de Tuck es troba amb soldats del baró.

Al campament els homes segueixen conversant. Arriben notícies de la ciutat dient que Allan està viu i que el baró ha convocat un concurs per trobar al millor arquer; són conscients que segurament és una trampa; Robin Hood diu que ja se n'encarregarà ell.

Al castell el baró li diu a un dels seus homes que quan acabi el concurs hauran d'apuntar tots amb les ballestes al guanyador, que serà un dels seus homes o ell, perquè tots són grans arquers. El servent està presoner.

Arriben al castell el dia del concurs de tir amb arc. Fan el concurs i quan arriben al final i els homes del soldat estan a punt d'apuntar amb les ballestes a un dels homes de Robin, una fletxa interromp l'escena, és en Robin Hood. Comença una baralla entre els soldats, els homes de Robin i la gent del poble, que ajuda els homes del bosc.

En Robin aconseguirà despistar-los perquè un altre home es fa passar per ell i s'emporta els homes cap al mig del bosc, d'aquesta manera en Robin Hood real i en Tuck, els dos vestits de monjos, poden alliberar l'Allan; van caminant pel mig del castell amb el "presoner" que tenen ells, aquell que va fer servir el baró per fer-lo passar per l'Allan. El servent de Tuck també és alliberat. Aconsegueixen burlar la guàrdia reial, quan Allan és alliberat, en Robin Hood aconseguix acabar amb tots aquells homes que se li creuen pel camí, que no són pocs!

Al bosc el baró i els seus homes segueixen buscant en Robin i estan perduts al mig del bosc de Sherwood. Al menjador del campament, Robin, Tuck, el servent, Allan i els altres homes, celebren la seva gesta. Robin va fins on es troben els homes del baró i diu que l'ajudarà a sortir sempre que permeti la unió entre la neboda del baró i Allan a Dale, alhora que els retornarà el títol que els pertoca. Hi ha una baralla al bosc, i com era d'esperar, vencen els homes de Robin. Al final el baró li dona el seu segell (anell) a Alan. Alan i Robin escoltaran al baró fins al seu castell.

Dies després, al mig del bosc de Sherwood apareix un carruatge que veuen els homes del Bosc. El conductor és sord-mut i no els entén. "Bolsillo" que és el recaptador, intenta entrar i en surt disparat, els altres homes hi entren tots junts (moment de misteri perquè no sabem què hi ha dins). En surt una dona (amb pantalons però una túnica per sobre, de color vermell), que ha pogut acabar amb tots ells. Pregunta que què és això de pagar el peatge. Només amb les seves arts marcials pot acabar amb tots els homes (imatge còmica). No sabem qui és.

Així acaba la pel·lícula: no apareix Lady Marian, no sabem què passa amb Robin Hood, ni amb el baró...

<i>Y le llamaban Robin Hood (1976)</i>		
Robin Hood	Origen	No apareix, directament és lladre
	Edat	Uns 45
	Com es converteix en “fora de la llei”	No se sap
	Vestimenta	Camisa blanca i casaca verda.
	Com coneix la quadrilla?	No ho diu, només com coneix el frare Tuck i Allan Clare
	Transformació/evolució	No
Quadrilla	Components (nombre i noms, edats)	El recaptador Frare Tuck Altres homes dels qui desconexem el nom
	Origen	Només sabem que són homes que han hagut de fugir perquè no poden fer front als impostos.
	Vestimenta	Tots diferents
	Dones	N’hi ha al campament i es dediquen a les tasques domèstiques, no actuen com a lladres
	On viuen	Al campament.
Xèrif Nottingham	Qui és? (edat)	No se sap

Aquí és el baró de Nottingham	Relació amb Robin	Es coneixen però l'enemistat es fa més gran quan Robin Hood vol salvar Allan
	Relació amb el rei	L'ha enganyat i per això gaudeix de privilegis
	Transformació	Acaba cedint
Príncep John	Personalitat	No apareix
	Acaba amb Robin?	No el persegueix en realitat. L'enemic és el baró de Nottingham
Altres personatges rellevants	Servent de Tuck	És una persona asiàtica que dona el toc d'humor al relat.
	Lady Anna	A la seva família li correspon el títol de barons de Nottingham, però l'actual baró els pren el títol i els desterra. Lady Anna i el seu germà Allan són assaltats al bosc pels home del baró, els home de Robin Hood els salven

Títol: *Robin Hood, el magnífico*

Títol original: *Robin Hood*

Any: 1991

Durada: 116 min.

País: Regne Unit

Direcció: John Irvin

Guió: Sam Resnick, John McGrath

Producció:

Repartiment: Patrick Bergin, Uma Thurman, David Morrissey

Gènere: Aventures

Sinopsi:

La pel·lícula comença a un bosc amb animals (conills, toixons, guineu, cérvols, un falcó...) i un grup d'home armats que s'entreveu que han sortit de caça. Un altre personatge surt d'un amagatall per agafar un cérvol mort i carregar-lo a les espatlles. Cau i ha de deixar el cérvol a mig camí. Ara es veu que el grup d'homes són soldats, amb gossos que estan rastrejant. Han vist el furtiu i el persegueixen. Encara que sembli que s'escapa, es troba al davant amb un altre grup gran de soldats a cavall. El cap de l'exèrcit ofereix una recompensa per qui l'atrapi.

De sobte topa amb un personatge, que porta el falcó; s'hi apropa un altre home que diu "El moliner corriendo, ¿de dónde vendrá?" El moliner demana que el salvin. [hi ha una escena on es veu un grup d'homes, amb pinta de camperols, amagats entre els arbres, que observaran tota l'escena]. Els soldats arriben on estan els tres homes: un dels qui perseguien li pregunta a un altre perseguidor si el coneixen, diuen que és el moliner del poble i que és un furtiu, un caçador furtiu. Un dels cap dels soldats afegeix que no és la primera vegada que roba quan s'adona que li falten 3 dits d'una mà; com que és reincident diuen que el càstig és treure-li els ulls.

De sobte, l'home que està amb el personatge del falcó li demana que faci alguna cosa. L'home del falcó intervé afirmant que el deixi que són les terres seves i que no té cap objecció en què hi caci, que és un home útil a la seva comunitat i demana als qui el volen

castigar que es presentin: Sir Milles Folcanet hoste del baró Daguerre a qui pertanyen aquestes terres, i no pas a un saxó com ell pretén.

El personatge del falcó segueix dient-li que ell i els seus homes han robat gairebé totes les terres del seu país per construir-hi castells, però que ell segueix sent **Sir ROBERT HOOD, comte de Huntington** i les terres que trepitgen on estan encara li pertanyen. A això, Folcanet li respon que només com a vassall del senyor feudal, el seu amfitrió, el baró Daguerre. Davant d'això li reconeix que segueix sent Sir Robert Hood i que diu ser amic del baró; que era el que deien, que era el seu gos faldiller; es mofen; Robert ordena que deixin lliure l'home i marxin de les seves terres. Folcanet li diu a Micke que el deixin; respon que podria fer-ho però que el furtiu mantindria els seus ulls i podria seguir caçant. Apareix una dona amb vel, i Robert li pregunta si li complauria veure com el moliner perd els ulls, i li respon que allò que li complau ho manté en secret i que no li diu al primer cavaller que es creua en el seu camí. Folcanet diu que hi ha una llei i l'altre cap es dirigeix a treure-li els ulls, Robert ho impedeix; els diu que el deixin que marxi, que es dediquin a menesters més profitosos enlloc d'anar molestant els pobres. Much pot marxar. Folcanet actua amb ironia dient-li

“Gracias sir Robert por vuestra lección sobre justicia sajona. El lunes por la mañana a las 7 compareceréis ante el barón Daguerre y me aseguraré de que probéis la justicia normanda....no tendrá piedad de vos”.

El company de Robert li diu que hauria estat millor no dir-li res.

Arriba Robert al castell i es reuneix amb el baró que li diu que ha desafiat a Milles “per un miserable fugitiu saxó”, que ell es pensava que només li interessaven les dones i la beguda. Hi ha també un bufó. El baró li diu que l'haurà de fer fuetejar en públic el proper dilluns; Robert respon que no pot fer-ho perquè és un noble, i el baró que ho oblidí i que intentarà evitar-ho. El baró afegeix que Folcanet s'ho pren com una revenja perquè l'ha posar en ridícul i Robert diu que mai el fuetejarà i li recorda que quan el seu avi era només un pirata el seu era canceller del rei. Baró diu que li va dir ell en una confidència i que per tant no s'atrevirà a dir-ho en públic mai. Robert diu que també té el seu orgull. De sobte, apareix Marian i pregunta qui hi ha; el baró li diu que és sir Robert i pregunta si es coneixen. És la neboda del baró perquè el seu germà ha mort a Xipre i ara és el seu tutor. Robert pregunta si viurà al castell i el baró li diu que ha vingut perquè es casa amb Milles, i que ha heretat una

gran fortuna que serà la seva dot, Milles va prometre que si es casava amb ell seria generós amb el baró amb els seus diners.

Homes a un poble, ple de carruatges, amb ferrers, soldats, sacs de blat... dos homes lluitant, i Robert i la seva mà dreta a cavall es pregunten que amb qui s'inspiraran quan tirin les seves javelines. Robert diu que més a ell que a l'altre.

Marian i la seva donzella; ella mira per la finestra.

Sir Robert Hood es presenta davant un tribunal i se l'acusa d'injúries a un cavaller del regne i d'obstrucció a les lleis del rei. Es mofa. Li diu al baró que demana el perdó al tribunal per qualsevol ofensa al tro, i a sir Milles, se li concedeix. Però de sobte, Folcanet, dirigint-se al primer baró del regne diu que les lleis normandes diuen que s'han de jutjar els delictes independentment, i que en aquest cas hi ha dos delictes, i que Folcanet perdona les injúries, però que la llei demana sentències separades per delictes diferents, i que Robert va evitar que els representants del rei poguessin fer que es complissin les lleis, i que per tant haurà de ser fuetejat públicament al migdia a les portes del castell. [Lady Marian està observant sense que ningú la vegi]. Robert diu que no poden tractar-lo com un vulgar lladre, i Folcanet diu que pot recordar que és un comte saxó però que els saxons ja no governen a Anglaterra. [Robert li xiuxiueja al seu home que es posi en alerta]. Desafia a Folcanet pel dret a judici mitjançant combati diu que el matarà; baró el fa callar i diu que serà fuetejar però que només rebrà un fuetejada, que és la seva sentència. Robert li diu traïdor i farsant; al final diu vint fuetejades. Robert diu que és un boig i que pensava que era un noble, que contemplin al baró del regne que el seu avi era un pirata; que abans violaven i saquejaven i que ara cobren impostos normands sobre les collites saxones sobre l'orgull, l'aire saxó i la llibertat saxona... de pirata a sangonera en un obrir i tancar els ulls normands. El baró diu que el deixin, quan els soldats el tenen agafats, segueix:

“Robert comte de Huntington pels poders que m'ha atorgat sa majestat el rei, decreto que passin al tron les teves terres, el vostre títol i totes les teves pertinences. Des d'aquest mateix moment estàs al marge de la llei, i com a proscrit quedas fora de la seva protecció i tot aquell que et doni aixopluc o et protegeixi serà considerat un traïdor i com a tal serà tractat.”

Com que és noble de naixement el baró li diu que la seva sentència serà revisada pel dignatari de justícia del rei, i mentrestant, es quedarà tancat a la presó del castell de Dagerre. Quan el baró ordena que el tanquin, ell ataca els soldats, i el seu home de confiança pren pel coll a Milles, a qui ferirà amb l'espasa; aconsegueixen fugir del castell. El baró ordena que els

persegueixin. Persecució i batalla als passadissos del castell. Marian ho observa tot des del castell. Aconseguen escapar a cavall just quan tanquen les portes del castell.

Al bosc, l'home de confiança, de qui encara no coneixem el nom, fa foc. Els cavalls s'escampen espantats per la tempesta. Intenten autoinculpar-se de ser on són, però al final culpen els normands.

Més tard quan segueixen caminant pel bosc, a l'hora de creuar un riu es troben amb un altre personatge alt i fornit, Robert li diu que camini endarrere, s'hi nega i intercanvien paraules. El personatge l'ataca amb un bastó, i Robert comença també a lluitar-hi. Estan sobre un pont per on passa un riu. Robert cau a l'aigua, i l'home de confiança diu que no sap nedar (a les altres versions qui cau i no sap nedar és Little John). Qui l'acaba salvant és l'home amb qui s'enfrontava. Es presenten: Little John, **Robin Hood (no saben el perquè del canvi de nom!)** i Will Scarlet. John pregunta què busquen que no són sensesostre; li diuen que tenen problemes amb els normands i John els ofereix menjar i un lloc on entrar en calor.

Arriben a la seva guarida; una cova on hi ha altra gent. Li presenta al fuster, a Much...tots ells han hagut de fugir perquè no poden pagar les taxes dels normands. Jack i Charlie són germans. Robin pregunta a Little John com ha arribat aquí i diu que es va enamorar de la filla d'un normand, que es van escapar i que aleshores el normand va cremar la seva casa amb la seva família a dins, que a la noia la van torturar i que ell va haver d'amagar-se als boscos d'Anglaterra, que es va dedicar a vagar i que ara s'ha establert a Sherwood.

Els diuen que si no aporten res hauran de marxar; Little John els pregunta què saben fer i Robin diu que tirar amb arc. John diu que si s'apropa més que Harry amb la fletxa al blanc que han preparat es quedaran, sinó no. Harry s'hi apropa però Robin el travessa. Diu que van per lliure i que comparteixen el foc, les armes i la cova, que el botí no el comparteixen mai si no van junts. Jack està enfadat i es dirigeix a ell com a "llest"; Little John li diu que l'acompanyin al camí del nord a veure què passa. Robin els diu que canviïn de camí que hi ha una cacera organitzada i que hi haurà molts nobles convidats.

Robin es presenta davant de sir Milles amb la Marian; s'hi enfronta verbalment, i Robin escapa cap al mig del bosc fins a portar-lo al centre del poblat on tots els homes fora de la llei l'apunten amb fletxes; li diu a ell i als seus homes que tirin les armes i baixin dels cavalls. Milles diu que ara està amb la seva gent. Els soldats marxen despullats. Marian està amb Will i Robin s'hi acosta; Robin li pregunta pels preparatius de la boda, i diu que podria fuetejar-la, li diu que pot marxar, que vagi a cosir el coll al seu heroi.

Al saló del castell, ple de gent i menjar. Milles demana cinquanta homes per acabar amb Robin, diu que avui ha estat apunt i explica una versió maquillada de com ha anat, quan Marian el qüestiona. Diu que recaptaran més impostos per culpa seva i que oferiran una recompensa per qui els hi porti i que si no funciona penjaran al *populatxo*.

Al bosc els homes de Robin estan amagats esperant atacar; un grup de dos burros i un abat és assaltat. Abat gras; amb sentit de l'humor. Robin diu que es poden enfrontar amb les espases, i ho fan; al final el monjo cau i diu que s'alegra de conèixer en Robin Hood; aquest li demana la bossa de diners, però li diu que no en porta, que l'abat l'ha fet fora per matar el seu nebot. Robin li diu que pot unir-se a ells; li contesta que han posat preu al seu cap i que ara estan interrogant al poble i que hi ha dos nens a punt de ser penjats.

A la plaça un del cap dels soldats diu que qualsevol que tingui informació de Robin Hood tindrà una recompensa i pot ser que vegi els seus fills fer-se grans. La quadrilla intervé i salva els nens enmig de l'eufòria del poble que ataca i tira aliments al que havia de ser l'executor.

A la cova els nens es reuneixen amb els pares que els acompanya un membre de la quadrilla (**cada cop és més gran**). Will li diu que no els perseguiran, que agafarà el poble amb suborns perquè parlin. Robin diu que el proper dimarts anirà a Nottingham i demana voluntaris, primer un diu que no, però després els altres s'hi sumen.

Lady Marian es prova el vestit del casament; apareix el baró i Milles. Ella s'hi refereix com el botxí; està enfadada; diu que no està a punt per casar-se perquè el vestit no li va bé. Marian no pot veure al seu promès, diu que és un llibertí bord i sense moral. Està fent que s'hagi d'aplaçar el casament. Milles li diu a Marian que han de parlar a soles, ella diu que poden parlar amb altra gent davant. Diu que el faria molt feliç i que combatria el turc i contra els infidels amb tal de portar un somriure al seu rostre; ella li diu que combati contra ell mateix i que no l'estima. El baró s'acosta i ella li diu que la deixi tranquil·la, però el tiet li adverteix que es casarà amb Milles el dia previst.

Al poble, una casa amb gent emmordassada; un home encaputxat observa com els homes del baró van casa per casa cobrant impostos; l'encaputxat és Robin, ataca els homes amb tint de la roba. La seva quadrilla també està amb ells. La gent del poble veu com Robin i els seus homes roben la recaptació. La quadrilla intenta escapar amb màscares, els soldats intenten parar-los però la gent de poble els ajuda i s'acaba unint a la causa.

Al bosc una noia encaputxada espia la quadrilla. Arriben a la cova amb el botí. Robin diu que no li agrada, que el botí pertany al poble perquè són els seus impostos; diu que de moment s'ho queden [Marian que és la noia encaputxada ho escolta tot].

Al castell el rondinen i diuen que l'ha fet ric. El baró diu que ja sap el què pretén, que a Robin Hood no li importen els diners, sinó que va darrere d'ells. Que els impostos són els del príncep i que ara està per la zona recaptant diners i que quan els homes del príncep arribin no tindran res per donar-los; que no podran recaptar més perquè el poble està sec i que per tant serà el baró qui haurà de pagar amb les seves collites, les copes de plata, les joies i la roba....

Al bosc els homes de Robin Hood descobreixen la noia amagada i l'increpen fins que la fan baixar. Ella es fa passar per un tal Martin; Robin li diu que si vol quedar-se ha de partir llenya; ho intenta sense èxit. Els homes marxen.

A una església un dels homes de Robin obliga a un dels abats a dir que hi haurà una col·lecta especial per Sant Robin i que retiraran tot l'or i la plata que hi ha la vista com a símbol de pobresa. Li dona records del frare Tuck.

Al bosc, Martin ha aconseguit partir llenya i li donen un tros de pa per menjar.

Castell del baró: els homes del príncep John (poques esperances que retorni Ricard, i per tant John serà rei) van a buscar la recaptació. Baró diu que no en té; li respon que el mateix príncep anirà a buscar els 50.000 marcs el dia 12 de desembre. És el xèrif de Nottingham. El baró diu que el poble està en la misèria i que els odia per les càrregues que els donen; no en vol saber res. El baró, ple d'ira demana als seus homes de doblin la recompensa per hom qui doni informació de Robin; li diu a Milles que creu que Marian està amb Robin. Milles li torna a demanar cinquanta homes per matar-lo; li diu que no perquè prefereix un pla més subtil. Milles li diu que a vegades el baró és tan ingenu que se'l podria manipular. El baró se'n va amb la Nicole, diu que és la seva inspiració.

Al bosc la quadrilla practica amb els arcs i les fletxes. Robin diu que marxa que té una cita; la quadrilla el vol acompanyar i diu que no; que prendrà a Martin. Que si a mitjanit no han tornat estaran a la presó de Nottingham.

Pel camí Martin li pregunta qui era Robin Hood abans de ser Robin Hood; ell li respon que ningú. Arriben a una casa abandonada: Martin li pregunta si és una cita secreta, si és una dona, si és la seva amant. Robin: li explica una història (la seva) - era un jove que no valia

per res, que va ser emparat per un poderós senyor amb un gran castell; i que al castell va veure la dona més bonica d'Anglaterra, i França i Espanya i el món i que es va enamorar. Martin comença a adonar-se que és ella. Robin diu que la tragèdia era que estava promesa a un altre poderós senyor, i que no podia fer-la feliç [pel bosc entre la boira es veu com es van acostant soldats del baró]; diu que el jove era molt orgullós que no podia controlar el seu caràcter i que va maleir al seu amic el poderós senyor, que es va convertir en proscrit i que va haver de fugir als boscos. Martin diu que suposa que la dama no va fer res. Robin: estava destinada a casar-se amb el cruel senyor, però un dia va rebre un missatge que acudís a veure-la. Marian sorpresa li pregunta que què està dient. I que així va fer-ho i que aquí estan; una noia crida a Robin, fent-se passar per Marian, i la vertadera Marian adverteix a Robin que és una trampa. Robin no entén res i Marian li diu que no discuteixi. Surten els dos corrents cap al bosc. Un dels soldats els veu i surten a perseguir-los. Van cap al riu (en Robin Hood no sap nedar). Quan aconseguen sortir Robin s'adona que el cabell és tenyit i li pregunta a Martin qui és: ella diu que és un jove amb predilecció per les dones. Robin s'enfada i ella li diu que es posa molt guapo quan s'enfada i li fa un petó. Ja sap que és Marian

Pel bosc, mentre escapen, un carruatge on s'amaguen. Arriben uns soldats, i pregunten al del carruatge si ha vist a algú i diu que no ha vist a ningú. Els soldats s'allunyen. Es presenta, quan Robin va a presentar-se li diu que no cal: **que componen cançons sobre ell i la seva gent i sobre els trucs que inventa.** Diu que els manté vius, senyor Hood (ja es presenta com una llegenda. Porta arcs al carruatge, Robin els compra tots pel doble.

Al bosc arriben els 3 Emylyn (l'arquer) també. Will li diu a Robin que han triplicat la recompensa, que la gent del poble està morint-se de gana i que poden trair-lo.

A la cova: Little John anuncia les recompenses, 100 per cadascun d'ells, 300 marcs per la de Robin. Robin diu que alguns han decidit que els impostos que han recaptat a Nottingham són dels saxons i que cal donar-ho a la gent pobre, ja que els diners els pertanyen; un altre membre diu que si no ho fan pot ser que els acabin delatant. Harry (el que des del principi no li cau bé Robin Hood) diu que estan bojós, però que també ho farà. Robin distribueix els seus homes perquè vagin als pobles a repartir els diners; li diu a Marian que aniran junt, i Harry ho escolta; Robin diu que s'assegurin que diguin d'on venen els diners, i Harry enfadat xiuxiueja “¿de Robin Hood no?”.

Robin i Marian arriben a un poble que s'està cremant, diuen que han matat a un dels vilatans. Entren a la casa, i la dona diu que el delictes que han dit era que coneixia a Robin Hood, que

era mentida, però que si fos veritat el seu home tampoc hagués dit res; a més han pres tot el que tenien a la casa i a la seva filla de 12 anys. Robin li dona un sac ple de monedes i li diu que ve de Robin Hood. L'ha matat un soldat normand.

Al castell, soldats en formació i a l'últim cavall el príncep Joan, germà de Ricard Cor de Lleó. La gent del poble observa expectant. El baró ho veu.

Al bosc segueixen practicant amb el nou arc, que és capaç de travessar una armadura. En tenen 100.

Al castell: el príncep que s'autodenomina rei. Està ofès perquè creuen que és un rei dèbil i estúpid; els culpa d'haver perdut els impostos. Diu que és inútil ser indulgent amb els camperols i esperar a que el rei torni. Diu que no permetrà que Robin Hood corri per les seves terres, i que no permetrà que Anglaterra torni a l'anarquia dels temps passat. Diu que **el poble canta balades al seu honor**; que és un altre líder saxó que posa en perill el seu tro. El baró diu que l'únic que vol és que els saxons i els normands visquin en pau conjuntament. El príncep pregunta si eren amics amb Robin, diu que no, i pregunta per la seva neboda perquè diuen que està amb Robin; el baró diu que només són rumors. El príncep posa a disposició 40 homes i al capdavant Milles Folcanet, perquè registrin tot Sherwood i Nottingham fins a portar Robin i els seus homes a la força; diu que no permetrà que posin en perill el tro, que els saxons es burlin dels normands i que recuperarà els diners dels seus impostos.

A la cova: Robin busca a Martin. Little John diu que no està enlloc i Robin contesta que Harry està tramant alguna cosa.

Al castell: Harry apareix a cavall amb Lady Marian per entregar-la a Milles. El baró diu que nota a la seva neboda canviada. Diu que ja s'ha entregat a un altre home amb el major dels plaers (Robin Hood). Harry demana la seva recompensa. Baró pregunta on l'ha trobat, diu que a Sherwood, el baró pregunta si no pertany a la quadrilla de Hood; Milles diu que se l'emportin i que l'interroguin fins que digui tot el que volen saber.

Robin, el monjo i altres homes parlen, un d'ells és del poble i diu que ha vist a Marian; Robin diu que ha d'entrar al castell, que pot fer-ho entrant amb el carro. La quadrilla no està d'acord. Saben que Harry els ha delatat; Robin diu que li plantaran cara a la seva pròpia fortalesa, gràcies a la desfilada dels dia dels innocents; i així podran entrar tots disfressats.

Al castell Milles vol veure a la seva promesa; Nicole diu que no està decent la seva senyora, però Milles diu que l'endemà serà seva i es casaran. Marian diu que no està disposada a casar-se amb ell i que s'ha entregat gustosament a l'home a qui estima; ell li respon que es casarà amb ell demà i que l'home a qui estima morirà.

El baró té una relació amb Nicole. És el dia del casament; el baró diu que Robert anirà al castell perquè l'estima i no la deixarà sola.

La quadrilla disfressada es prepara per la seva actuació.

Preparen a Lady Marian pel casament. El baró es presenta a la cambra. Ella diu que és la núvia més desdita de tota Anglaterra en resposta quan el baró li diu que és la més bonica de tot Anglaterra.

Un carruatge pel bosc es dirigeix al castell amb la quadrilla. Quan arriben al castell es troben a Harry mort, torturat i sense ull penjat d'una gàbia a la porta d'entrada al castell. Tot i que en un primer moment els soldats els neguen l'entrada, al final poden entrar.

Robin Hood és al castell prèviament, i observa d'amagat el casori.

A l'interior de la fortalesa comença una batalla campal.

A l'església durant el casori, quan el cura li pregunta a Marian si accepta a Milles com a espòs ella diu que no. Robin n'és testimoni.

La batalla campal segueix.

A l'església el cura diu que està tot clar; el cura li diu que no i Milles l'amenaça.

La quadrilla comença a cremar-ho tot i es dirigeix a entrar al castell. La quadrilla armada amb espases, pals de fusta, eines del camp.

A l'església Robin Hood surt del seu amagatall, es despenja, salva a Marian i està disposat a lluitar contra Milles.

Al poble la batalla cada cop és pitjor.

A l'església els dos segueixen lluitant, ja no només pels seus ideals polítics sinó també per l'amor de Lady Marian.

Els homes de Robin aconsegueixen entrar al castell.

A l'església la gran batalla final continua. Ara també lluiten el baró contra Will Scarlet. El baró s'acaba rendint. A l'església apareixen soldats per lluitar, i Lady Marian decideix també

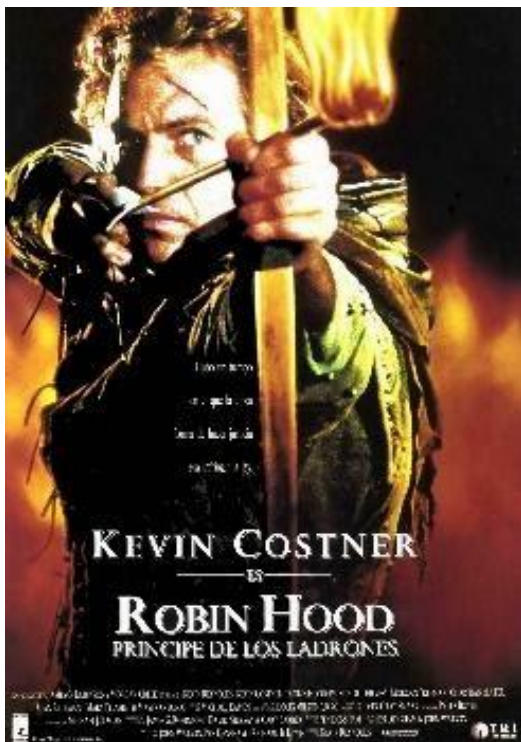
entrar en escena. Al final Robin acaba amb la vida de Milles. Sonen les campanes, és Milles que s'hi agafa moribund. Cau per les escales on hi ha tots els homes de Hood.

El baró i senyor feudal rendeix homenatge als senyors els drets dels quals són més antics que ell, per servir a sir Hood. Hood diu que visquin tots en pau; per fer-ho diu que se celebrarà una boda entre un saxó i un normand. Ella diu que no ho farà com a símbol de pau, sinó perquè l'estima.

Els casa el monjo Tuck.

<i>Robin Hood, el magnífico</i> (1991)		
Robin Hood	Origen	Comte de Huntington. És Sir Robert Hood; quan és proscrit es fa dir Robin Hood però no s'explica el perquè
	Edat	Uns 35 anys
	Com es converteix en "fora de la llei"	<p>Quan vol acabar amb les injustícies comeses pels normands en territori saxó i decideix salvar la vida al moliner. És el propi baró qui diu:</p> <p>Robert 4 comte de Huntington pels poders que m'ha atorgat sa majestat el rei, decreto que passin al tron les teves terres, el vostre títol i totes les teves pertinences. Des d'aquest mateix moment estàs al marge de la llei, i com a proscrit quedas fora de la seva protecció i tot aquell que et doni aixopluc o et protegeixi serà considerat un traïdor i com a tal serà tractat.</p> <p>Vagarà pels boscos amb el seu company Will fins que es trobin amb Little John i els aculli al seu campament.</p>
	Vestimenta	Primer com un comte, però amb caputxa. Després com un camperol. Res de malles, casaca, barret. Sí que porta per això una caputxa.
	Com coneix la quadrilla?	Little John: quan s'enfronten per passar el riu.
	Transformació/evolució	Comença sent un noble, es converteix en fora de la llei i el mateix qui li treu tots els poders, al final de la pel·lícula els hi retorna.
Quadrilla	Components	Els més importants són Little John, Tuck, i Will Scarlet. Un altre membre a destacar és Harry.
	Origen	Gent del poble ofegada pels impostos

	Vestimenta	Robes variades. Res de barret i ploma.
	Dones	Hi ha dones que viuen a les coves.
	On viuen	A una cova a Sherwood
	N'hi ha que es revelen?	Si. Ja des del principi Harry no veu bé la incorporació de Robin al grup. Al llarg de la pel·lícula es veuen varis moments de desavinences. Finalment serà el qui entregui a Lady Marian i serà torturat i assassinat.
Lady Marian	Origen/família	Neboda del baró. Orfe i el baró se'n fa càrrec. Rep una gran herència que serà l'objecte que farà que el baró vulgui casar-la amb Milles perquè així ell també se n'endú una part.
	Quan i com es coneixen?	Quan Robin salva l'home del fet que li treguin els ulls.
	Aspecte físic	Jove
	Vestimenta	Com una noble, la major part amb el vel cobrint-li el cabell i les espatlles. Quan està amb Robin al bosc es fa passar per Martin
	Transformació	Primer una noble, quan coneix Robin Hood i el perquè dels seus actes es posa al seu costat. Una dona lliure, independent i decidida.
Príncep John	Personalitat	Apareix molt poc. Avariciós, rancorós.
Altres personatges rellevants	Baró Daguerre	És a qui podríem assimilar com a príncep John tot i que té un bon rerefons.
	Milles Folcanet	Aquí és el dolent de la pel·lícula. Presenta les característiques del xèrif de Nottingham de totes les altres versions. L'enemistat amb Robin comença quan aquest l'humilia i després, a part de a nivell polític, hi ha una disputa per l'amor de Lady Marian.
Decorat	Molt realista. Potser el més realista de tots!	

Títol: *Robin Hood. Príncipe de los ladrones*

Títol original:

Any: 1991

Durada: 144 min.

País: Estats Units

Direcció: Kevin Reynolds

Guió: John Watson

Producció: Warner Bros. Pictures

Repartiment: Kevin Costner, Mary Elizabeth Mastrantonio, Morgan Freeman

Gènere: Aventures

Sinopsi:

La història comença l'any 1194 dC., a una presó turca. Apareix un personatge que ja se'n mostra com un heroi, auto inculpanent-se del robatori d'un pa a la presó. Just quan van a tallar-li la mà aconsegueix escapar-se'n i, per venjar-se dels 5 anys que portava a la presó allibera a la resta de presoners. Un dels presos li diu que no podrà salvar a tots els cristians, però un àrab li demana que el salvi a ell perquè està condemnat a mort, li diu que a canvi, li dirà com sortir d'allà.

Ataquen a un dels seus companys, en Peter, i li demana que li doni el seu anell a la seva germana, Lady Marian. Robin i l'àrab aconsegueixen fugir i sortir de la ciutat. Quan l'àrab li pregunta que per què l'ha alliberat, aquest li respon que "ningú mereix morir allà". A canvi li diu que l'acompanyarà a Anglaterra i que com que està en deute, Azeem acompanyarà a Robin de Locksley fins que li salvi la vida.

Castell de Locksley, el pare de Robin escriu una carta perquè fa 6 anys que no el veu i demana que el deixin anar. Firma com a senyor de Locksley. Apareix Dunkan, el criat, i un home va a veure'l dient-li que s'han emportat la seva filla, homes i genets emmascarats, i que el seu fill per evitar-ho ha mort. El senyor diu que el bé vencerà. Quan va a sortir es troba que és una emboscada del governador de Nottingham perquè o bé s'uneix a ells o bé

morirà. El senyor de Locksley diu que el rei se n'assabentarà "per déu i per Locksley". Acaba morint.

4 mesos més tard Robin arriba a Anglaterra amb el seu company. Quan arriben Robin li demana a l'àrab que ja ha complert la seva promesa i que torni a casa. Ell li diu que no i el posa a prova. AZEEM (el Gran) és el seu nom. Decideixen anar a buscar el pare de Robin per celebrar-ho, decideixen fingir que és el seu esclau. Comença una relació d'amistat que mica en mica anirà forjant-se. És en aquest moment que Robin li pregunta el perquè de la seva execució, i descobreix que era per una dona, Jasmina. Paren per resar. Mentrestant Robin veu com un grup de cavallers de 6 amb gossos persegueixen a un nen indefens i decideix ajudar-lo. Acusen al nen de matar un cérvol del governador de Nottingham, el nen es defensa dient que els estan matant de gana i que per això va matar el cérvol. Robin diu que aquelles terres, l'arbre i tot el que hi hagi els pertany. El cavaller que està al capdavant l'amenaça de mort. S'enfronta al cosí del governador (**Guy de Gisborne**), es presenta com **Robin de Locksley**, i el fa marxar de les terres; li diu que li expliqui a Nottingham el què passa quan ataquen a un nen. **Neix l'heroi.**

Robin li pregunta al nen si és cert que va matar un cérvol i aquest li respon que cents.

Azeem i Robin segueixen el seu camí cap a casa del seu pare.

El Gisborne va a veure al governador per dir-li el que li ha dit Robin: "hoy me he topado con un hombre y me rogó que te advirtiera que no hicieras daño a su gente, Robin de Locksley"; li respon que no és cap amenaça perquè és tou, i li reprotxa que ha acabat amb 4 dels seus homes. "Supongo que Locksley ha regresado a su castillo y ha encontrado las chimeneas encendidas." Mentre estan parlant algú els observa per un forat a la paret; i de sobte es mou i fa soroll un objecte que posa en alerta al governador - és l'hora de la consulta a Mortiana, la bruixa. Aquesta fa un conjur i veu al fill de Locksley que precedeix al rei cor de lleó, que està tornant de les creuades, la bruixa li diu que es doni pressa, perquè veu la seva mort i que l'àrab turmenta els seus somnis. veu el fill d'un home mort (el governador sap que és Robin de Locksley); veu la mort dels dos; li fa saber que va amb un estranger.

Arriben al castell i s'adona que el castell està cremat, en ruïnes i al seu pare penjat a una de les portes del castell. S'adona de la presència de Dulkan, que l'han deixat cec. Robin li pregunta qui va fer-ho i li ho explica: va ser el cosí del rei, amb el governador i la seva bruixa mirant. Diuen que el governador va capturar el seu pare mentre adorava al diable i que tenien una confessió davant el bisbe i que Nottingham va declarar confiscades totes les terres de

Locksley, i que a ell el va deixar cec i li va treure els ulls. Robin pregunta si es va creure les acusacions i li diu que ni tan sols quan van arrencar-li els ulls.

Enterren al seu pare i el cec li diu que se'n vagi cap al sud perquè el voldran a ell, li diu a AZEEM que torni al seu país però ell li respon que no hi ha res que el convidi a tornar al seu país. Robin jura amb la seva pròpia sang que no descansarà fins a venjar la mort del seu pare. Es posa el seu collaret.

Els tres van caminant i arriben a una casa per demanar refugi. Aquí sabem que han passat **6 anys** des que va marxar a les croades. No els hi donen, Robin pregunta per la “nena Marian”. Finalment la dona fa deixar-los les armes i el deixa entrar només a ell. Mentre el cec diu que maleeix els àrabs perquè per no ser per ells Robin no haguera hagut de marxar. Finalment s'adona que AZEEM és àrab.

A la casa una dona li pregunta qui és i quan diu que és Robin de Locksley diu que no és possible perquè Robin ha mort. Li demana que la deixi veure, quan apareix Marian no és qui s'esperava Robin. Li diu que va jurar protegir-la i que ja tenen protecció. Apareix un personatge per l'esquena i s'enfronten; és la verdadera Marian. AZEEM fora la porta per entrar a ajudar a Robin. Robin descobreix que s'està enfrontant a la Marian que esperava veure. Li entrega l'anell del seu germà, en Peter, mort durant la fugida de la presó.

Robin li diu que vagi a viure a Londres amb la seva mare, ella li respon que no li interessa la vida a la Cort. Li diu que últimament han tingut problemes, i que és la cosina del rei i que el seu deure és cuidar les seves terres fins el retorn del rei. Robin li diu que li va jurar al seu germà que la protegiria. Es coneixien de petits perquè Robin i Peter eren molt bons amics, però no ell i Marian no tenien bona relació.

Azeem construeix un telescopi a través del qual veuen que el cosí del governador i soldats de Nottingham van cap a ells. Azeem i el cec pugen al cavall de Marian per fugir. Marian li diu que fugi, Robin diu que es queda a protegir-la; finalment Marian demana als soldats que els detinguin perquè li estan robant els cavalls (així aconsegueix que s'escapin) El cosí s'adona que ha ajudat a escapar els proscrits. Gisborne ofereix una corona per qui li porti el cap de Locksley.

Els persegueixen i decideixen amagar-se als boscos de SHERWOOD. El cec els adverteix que està encantat. Robin respon: “O nos enfrentamos a los fantasmas o nos convertiremos en fantasmas”. Els homes del governador tenen por dels esperits i no volen entrar al bosc.

El cosí per fer-lo sortir maldiu del seu pare i de la seva mort. Finalment els soldats marxen. Els tres aventurers cavalquen pel bosc i senten tot de sorolls que els inquieten; descobreixen que els fantasmes que deia el cec que hi havia eren en realitat sonalls penjats als arbres; Azeem diu que el bosc té ulls.

Segueixen el seu camí fins que arriben a un riu i han de creuar-lo. Mentre està creuant, s'activa una trampa que fa caure a Robin al mig del riu i un grup d'homes els ataquen. Li diuen que aquest riu és d'ells i que per creuar-lo han de pagar impostos. Diu que no té res i l'acusen de o ser un mentider o ser un bufó. John Little "guardià dels boscos" i cap de la quadrilla diu que si vol creuar els boscos de Sherwood li haurà de donar el medalló del seu pare. De cop surt el fill de Little John i resulta ser el nen que va salvar en Robin dels soldats del governador. Comencen una lluita amb pals sobre el riu. Robin cau al riu i John li roba el medalló. Li demana ajuda Azeem i aquest li diu que s'aixequi i que ha de ser més ràpid. Segueixen enfrontant-se. Finalment guanya Robin; Little John cau al riu i no sap nedar. Robin es presenta com Robin de Locksley. John es sorprèn del valent que és.

Van tots junts fins al campament que tenen al mig del bosc. John Little els presenta tota la seva quadrilla: fill de Match el Moliner; David de Longcaster, però els de la quadrilla li diu en Toro; Robin els retreu que no li donin de beure a Azeem. Robin els pregunta per què s'amaguen; li diuen que són PROSCRITS i que han posat preu al seu cap perquè li deuen impostos al governador. Robin els diu que els "fantasmes" espantaran el governador per poc temps més; Robin diu que el que han de fer és enfrontar-se, John Little els diu que no que tots ells només són una colla de grangers. El nen diu que diuen que el governador va ser criat per una bruixa, que veu els pensaments dels homes i que vola. El seu pare li diu que tot això són tonteries. Diuen que ell és fill d'un home ric i que no és igual que els altres; **Robin respon que un cop matats soldats és tan proscrit com ells.** Will Scarlet s'enfada i marxa perquè diu que no s'assemblen en res. Robin li pregunta al cec quin dia és; li diu que és diumenge i Robin pregunta si encara donen caritat als pobres, li respon que sí.

Al castell, el governador està fent conjurs amb Mortiana; diu que l'altre déu l'espera i li diu que la seva autèntica fe resideix en les velles costums (els conjurs). Mortiana és qui ha criat el governador; va ser l'última voluntat dels seus pares.

A missa llueixen al governador de Nottingham, que oficia la missa diu que castiguin els homes sense llei. El governador es fixa en Marian. Els pobres demanen caritat, ningú els fa cas, només Lady Marian. A l'església Robin apareix disfressat de cec i pobre i va a veure

Marian i ella li diu que el seu cap val 100 peces d'or i li diu que Nottingham està armant un exèrcit, que està forjant armadures i que la seva ambició no té límits. Mentre el cura guarda les seves joies, Robin va a veure el sacerdot, que es coneixen. El governador s'adona que Marian parla amb algú i Marian fa marxar Robin. El governador va a veure Marian i li diu que el seu cosí li ha dit que ha vist a Robin i el governador diu que el penjarà i li demana que vagi a viure a la ciutat. Li dona un punyal per la seva seguretat i ella li diu que el rei Ricard es sentirà orgullós de veure l'interès que té el governador per ella. Ell li diu que el rei té molts enemics tant a l'exterior com aquí, i ella li respon que el rei tornarà.

El sacerdot (que és qui va confessar al pare de Robin) li diu que li va preguntar tres vegades si adorava el maligne, però que la seva resposta el va deixar desconcertat; que havia d'enfrontar-se a déu amb la consciència neta. Robin no s'ho creu i li diu que està mentint. Quan surt de la cambra, es troba cara a cara amb el governador, s'enfronta i li fa un tall a la cara. S'escapa i el governador vol perseguir-lo; ordena que tanquin les portes de la ciutat.

Robin s'escapa i va cap al bosc, torna amb un sac de menjar i el cavall del governador. Tots l'acusen d'haver declarat la guerra contra el governador; Robin diu que ja estaven en guerra i que és millor lluitar contra qui els pren les seves cases i mata els seus fills. Diu que han de lluitar junts, John Little pregunta "lluitem?" i Robin diu que vol ser el seu cap de quadrilla. Azeem li diu que són gent senzilla, que no saben lluitar i que no els faci servir pels seus interessos.

El cosí i el governador molt enfadats. El governador diu que han de lluitar perquè li portin el cap, el cosí diu que el millor és inventar-se un nom per a què el poble li tingui por a Robin.

Comença un episodi de destrossa per part dels soldats del governador. Van en busca de Little, diuen que va morir l'hivern passat. El cosí li pregunta a un home si ha vist a el bandit de Sherwood i l'home pregunta si es refereix a **Robin Hood** (primer cop que apareix).

Apareix en imatge un munt de dones i nens fugint dels soldats del governador. Són els familiars de la quadrilla. Acusen a Locksley de ser el culpable de la ira del governador, i ell diu que és Nottingham qui el vol dividir, el jove diu que el governador paga 1000 peces pel seu cap. Robin els fa veure que encara que l'entreguin no els tornarà tot allò que els ha pres. Diu que la millor arma és el **valor**. Quan el jove vol atacar-lo, el nen l'avisava i Robin li travessa la mà amb una fletxa.

Voleu solucionar-ho? Voleu tornar a casa? Doncs deixem de lluitar entre nosaltres i disposem-nos a pagar un alt preu. Prefereixo morir a passar-me la vida amagat; el governador ens diu proscrits però jo dic que som lliures; i un home lliure que defensa la seva llar és més poderós que deu soldats a sou; vaig aprendre-ho a les creuades. Només us faré una promesa: si en el fons dels vostre cor us sentiu lliures, aleshores podem vèncer!

Tot i que el poble està disposat a seguir-lo li diuen que no tenen res, que els homes del governador duen armadures. Diu que tot el que necessiten, menjar, fusta per armes, el bosc els donarà un lloc on descansar i refugi i quan pregunten per les seves famílies, els diu que els tornaran allò que els pertany.

Comencen a fabricar armes amb metalls fosos, la fusta del bosc i de manera organitzada van entrenant-se per combatre. Azeem els ensenya l'art de l'espasa, Robin el de les fletxes. En el bosc comencen a construir un poblat on refugiar-se.

Una caravana pel bosc és atacada pels homes de Robin. La caravana porta una noia jove plena de joves amb un vell. Li roba les joies i el que porten.

Al poble ofereixen 500 peces d'or per la captura de Robin. Robin i els seus homes apareixen en el moment just en que volen atacar els sacerdots. "Digueu-li al governador que el mal que faci a aquesta gent li retornar-e augmentat per 10".

Ofereixen 1000 peces d'or per la captura de Robin viu o mort.

Robin ataca un altre cop els homes; l'amenacen que el governador se n'assabentarà.

Comencem a repartir menjar al poble. Robin es converteix en heroi perquè roba als rics per donar-ho als pobres.

Ja fa 5 mesos que roba, entre 3 i 4 milions; augmenta el seu preu a 25.000 corones. El seu escriba li diu que per molt que pugi el preu el poble l'adora perquè roba als rics per donar-ho als pobres. Governador: s'adona que robin roba els diners de les seves arques i l'obliga així a exprimir el poble i que el poble l'adora per això. Davant d'això el governador diu que anul·li la caritat, obres per leprosos i orfes, les decapitacions compassives i que anul·lin el nadal. Que les arques estan buides. Li fan saber també que els soldats no han trobat res als boscos de Sherwood.

Una caravana pels boscos de Sherwood i homes amb Robin que els espien. En total són 20 homes, capitanejats pel cosí del governador. Troben un tronc al mig del camí. Veuen a dos homes que fan veure que fugen. Els soldats i el cosí els persegueixen, mentre els altres homes

ataquen al carruatge i l'assalten. Rapten el Fraile i amaguen els cossos sota bosc. Quan torna el cosí del governador es troba que no hi ha res, només un casc. Obren el botí i veuen que hi havia un tresor; Robin diu que han de descobrir on es dirigia. El Fraile (Tuck), que estava borratxo, es desperta i Robin l'interroga. Tuck reconeix a Robin Hood (no sabem quan ni perquè li canvien el nom) Ell es defensa però finalment el capturen. Robin li ofereix formar part del grup per fer-se càrrec dels homes que més ho necessiten: accepta.

Mentre al castell segueixen fent armes i formant l'exèrcit. El governador li diu al cosí que els van fer una emboscada. Amb acer espanyol fan les espases perquè és més resistent que el seu. Li diu que els qui varen robar l'or van ser llenyataires, el governador diu que va ser el Robin. Governador diu que no pot permetre que un tinent li falli i el mata (era el seu cosí).

2 membres de la quadrilla incultes volen capturar dues dames: Lady Marian i la seva donzella van pel bosc de Sherwood i dos bandits els ataquen, Marian l'ataca i en preguntar-li per qui treballen aquests els responen que per Robin Hood. El troben banyant-se a les cascades. Marian li pregunta què fa allà, i ell li diu que segueix el consell d'una dama (a l'església li havia dit que es banyés). Les porta al poblat.

Van a la cabanya on hi ha tots els tresors guardats. Els diners els està enviant el xerif de Nottingham per comprar els senyor per tal que desafiïn al rei. Marian li diu que no pot ser però l'acaba creient. Es queda amb Sara (donzella) a sopar al campament.

Quan Marian li pregunta a Robin com un noble arrogant acabi trobant la felicitat vivint en un bosc amb poca cosa aquest li respon "La noblesa no es un dret de naixement, es defineix pels nostres actes", és el que deia el pare de Robin Hood. Abans de marxar a les creuades en Robin i el seu pare no es portaven bé, Robin diu que és des que va morir la seva mare, perquè el seu pare va trobar consol als braços d'una camperola, però que la va deixar per culpa d'un noi de 12 anys que mai el perdonaria (ell). Diu que els seus plans són una llar, una família i l'amor. Marian no se l'acaba de creure i és quan el defineix com "**Robin Hood, príncep dels lladres**". Li pregunta si és capaç d'estimar.

De sobte el nen crida a John Little dient-li que la mare està molt malalta; Azeem diu que l'ajudarà a donar a llum perquè el nen s'ha avançat; tot i que John i el Fraile no hi estan d'acord diu que si no l'ajuda es morirà. John accedeix. Neix el nen i la mare es salva. Robin: "realment ets el Gran" li diu a Azeem. El Frare es disculpa amb Azeem.

El jove Will sent enveja perquè Marian no li fa cas a ell però si a Robin, es venjarà.

Moment romàntic entre Robin i Marian. Li demana 2 favors a Marian: que prengui a Duncan perquè tem per la seva seguretat pel que pugui passar a partir d'ara. El segon favor que li demana és que és la cosina del rei Ricard i li demana que li informi del pla de Nottingham; ella li diu que si se n'assabenta el governador perdrà tot el que té; Robin li diu que ho farà pel rei, però ella diu que ho farà per ell. El cec li diu que Robin l'estima, que tot i que sigui cec, hi ha coses que encara pot veure. Se'n van amb la barca.

Castell: el governador diu que en 10 dies arriben els barons a qui ell havia de pagar perquè li fessin costat i que ell ho ha perdut tot amb el que els havia de pagar. Li pregunta a la bruixa si el seu pla segueix frustrat, aquesta li diu que recluti a les bèsties que comparteixen el seu déu, que agafi la força de la gent del nord – els celtes (assassins contractats); que ascendeixi a la prole al tro, un nen amb sang real (és a dir que tingui un fill, se sobreentén que voldrà tenir-lo amb Lady Marian perquè té sang real).

Marian escriu la carta al seu tiet. Li dona al sacerdot, i aquest al seu missatger de confiança, diu que li porti a França al rei; que Sara l'acompanyarà, i tot i que en un primer moment s'hi neguen després accedeixen. Mentre viatgen el missatger dona un cop a Sara i la deixa estabornida.

El governador va a veure els senyors que l'havien de recolzar mentre estan reunits i porta bosses amb diners; li diuen que els va prometre caixes d'or i que no hi són. L'hi pregunten que com poden confiar amb ell si tampoc és capaç de creuar el seu propi bosc; de sobre irromp un celta, que els mostra amb foc que és immortal. Els senyors li diuen que abans ha de contraure matrimoni amb alguna dona de sang real perquè així la seva pujada al tron serà legítima.

Marian està brodant, sent soroll a casa seva. Un guàrdia l'assalta i els guàrdies la capturen perquè algú vol parlar amb ella. Duncan agafa el cavall i li diu que ha de ser els seus ulls; vol anar al bosc, no se n'adona però hi ha uns soldats que els segueixen.

Arriba al campament i li diu que els homes de Nottingham els han atacat i que han pres a Marian. De sobte els arriben moltíssimes fletxes d'avís conforme els soldats i els celtes els ataquen.

El governador diu que l'objectiu és aconseguir presoners. Tots es posen a coberta i lluiten. Els celtes es retiren i queden els homes del governador, que ataquen amb fletxes amb foc. Calen foc a tot el campament. Les dones i els nens s'amaguen amb el Fraile. Tenen al jove

acorralat. Robin agafa monedes i les tira i així crida l'atenció dels bàrbars. La dona de John i el nen estan atrapats i no poden sortir, John crida, Robin se n'adona i decideix salvar-los. Justament en aquest moment rapten a l'altre fill de John, però no se n'adonen. Robin els diu a tots que marxin i que no l'esperin. Cau al terra i perd la medalla.

Al castell Marian està a missa, el governador la va a veure i quan li pregunta perquè la retenen el governador li diu que està portada allà per la seva seguretat perquè ha estat en contacte amb proscrius. S'adona que el sacerdot l'ha traït. El governador la porta a veure tots els que ha capturat i diu que penjarà el cap dels cap de quadrilla i a la donzella que l'ha traït, diu que ho farà com a regal de bodes; quan pregunta qui és li diuen que busqui al seu cor. Però ella diu que l'únic home capaç de curar la terra es Robin Hood, el governador li ensenya la medalla per fer-li creure que Robin ha mort. Es troba cara a cara amb tots els nens i el governador li pregunta que quantes vides més està disposada a posar en perill. Li fa xantatge: si es casa amb ell no els farà res als nens, sinó no podrà permetre que creixin com a enemics d'ell.

Al bosc els homes vius que han quedat tornen al campament, i Azeem veu que Robin està viu (es presenta com un imatge de resurrecció de Jesucrist).

El governador a la presó pregunta on està Robin per matar-lo, i que farà el mateix amb ells. Will diu que ell mateix també el mataria; el nen li diu que no, però Will diu que és un confiat i que com que havia sigut home dels seus se'l creurà. El nen diu que sempre li ha tingut enveja. El nen resa perquè déu els ajudi.

Robin, Azeem i el Fraile enterren els morts, entre ells en Dunkan. Es lamenta que l'orgull l'hagi portat a això, Azeem diu que no, que orgull és el que els ha donat ell als homes que han lluitat al seu costat.

Apareix Will entre els arbres. Robin el veu i li diu que creia que l'havien capturat i li pregunta com ha escapat. John diu que no se'n refiï i li pregunta on està el seu fill. Li diu que els seus homes seran penjat a la plaça al migdia, 10 dies, que l'execució seran part de la boda del governador amb Lady Marian. El Fraile s'adona que el governador pren per esposa una dona amb sang reial. John diu que després de les execucions li tallaran el coll a ell. Robin li diu a Will que ha fet servir les notícies per apropar-se a ell i que després el matarà; li pregunta quines intencions té. Will li diu que mai s'ha fiat d'ell i que no sap si acabarà les seves intencions o si marxarà corrents com el nen ric que sempre ha sigut. Robin li pregunta si a Will Scarlet si li ha fet cap mal i d'on prové l'odi cap a ell. Will li diu que sap que el seu

pare l'estimava més a ell; **li diu que són germans**, que és fill de la dona que va substituir la seva mare per un temps. Li diu que ell li va destrossar la vida, i que té més raons per odiar-lo que qualsevol, però que encara segueix confiant en ell, i que el que vol saber és si es quedarà amb ells per acabar el que ha començat. Robin diu que sempre estarà amb ells fins el final. Els homes tornen a recuperar la confiança "Fins el final".

Al castell el governador celebra la seva victòria, tal com creu ell. Hi ha joglars; els tira monedes i prohibeix que les recullin. Descobreix el forat per on l'ha estat espiant Mortiana tot aquest temps; s'adona que tot ha estat una farsa, i que realment no té poders. Li demana la veritat: li respon que tot el que ha aconseguit ha estat gràcies a ella, i que sense ella el governador no és res. Diu que ella va parir-lo, que va robar un bebè del castell i que realment ella és la seva mare i l'objectiu és que engendri un fill amb Lady Marian que acabarà convertint-se amb rei; i que aleshores a veure si la segueix menyspreant tant.

Els homes de la quadrilla de Sherwood que queden fan un pla per assaltar la plaça abans de les execucions. La dona de John s'uneix a la lluita.

A la plaça: els guardes s'asseguren que no entri ningú armat i fan deixar les espases a tothom. El Fraile entra amb el carro dient que porta cervesa pels soldats del governador. Tots els homes de Robin van agafant posicions. John porta llenya i una espasa amagada; la seva dona tira una corda perquè pugui; Robin s'impregna de fems per fer pudor i que ningú se li acosti. Quan li pregunten al Fraile què fa, diu que fa ofrenes amb un leprós (el soldat fugit) pel casament, però ja ha deixat el barril. Un soldat veu que hi ha la dona, li pregunta i John l'ataca. El Fraile diu que tothom faci una oració pels que seran penjats.

Apareix Lady Marian vestida de boda i el governador. Ella porta el medalló de Robin, ell li diu que és inapropiat, però ella li diu que més inapropiat és el seu regal de bodes. El governador dona l'ordre d'inici de l'execució. Azeem es col·loca al seu lloc. El primer home puja a l'estrada, el botxí va col·locant cadascú a la seva forca; un dels barrils que ha deixat el Fraile conté alguna cosa. Robin fugit i es col·loca en posició.

El nen reconeix al jove (Will), i l'ataca. El governador mana que el portin davant seu, diu que és el renegat. El jove diu que ha trobat la guarida però que ja estava mort, quan li pregunta per si estava mort diu que no va veure el cadàver però si la seva tomba. Mana penjar-lo també a ell.

Quan estan a l'estrada Azeem se n'adonen que no hi ha corda, agafen el barril del Fraile (ple de pólvora). Azeem prepara la seva fletxa plena de foc. Sonen els tambors. El primer que volen penjar és el nen, John va a salvar-lo, i Robin amb la fletxa aconsegueix salvar-lo. El governador i Marian se n'adonen que Robin està allà. Azeem fa esclatar els barrils; el pla funciona i van eviten les execucions.

Els home que havien d'ajudar el governador li pregunten si és així com governa la ciutat; el governador vol prendre a Marian perquè Robin vagi cap a ell. Azeem veu el què i diu que tot i no ser un home dels seus, ell lluita al costat de Robin i que si volen ser homes lliures han d'unir-se a Robin Hood.

El governador pren Marian perquè vol casar-se abans que Robin ho eviti i així engendrar un fill legítim.

Azeem li pregunta si val la pena, i Robin li pregunta si es refereix morir per ella; Robin li diu que si. Els dos aconsegueixen colar-se al castell.

Mentre el poble s'uneix a la causa de Robin, la bruixa ho veu per la finestra.

El governador i Marian arriben al lloc de la bruixa. El sacerdot diu que és una rebel·lió i que han d'escapar-se. El governador diu que els casi. Tanquen totes les portes perquè ningú pugui evitar-ho.

Azeem i Robin lluiten, troben al missatger del sacerdot i els diu on estan. El sacerdot comença el casori, i el governador es disposa a abusar d'ella per engendrar un fill amb sang reial. Tot i així encara no estan casats. Robin aconsegueix entrar per la finestra.

El governador li ensenya l'espasa, diu que va pertànyer al seu pare i li diu si no li sembla apropiat que ara l'utilitzi per enviar-lo amb ell. Comencen a lluitar.

El Fraile troba al sacerdot robant, diu que ha acusat de bruixeria a homes innocents i els ha deixat morir. El sacerdot diu que no s'atrevirà amb algú superior a ell; però finalment el Fraile el tira per la finestra ple de bosses amb monedes perquè tothom vegi el què.

Robin i el governador segueixen lluitant. Quan el governador està apunt de matar a Robin, aquest es treu de la bota el punyal que li havia donat Marian i l'acaba matant; resulta que era el punyal que el propi governador li havia donat a Lady Marian. Robin recupera l'espasa del seu pare (de fet és la que li ha salvat la vida).

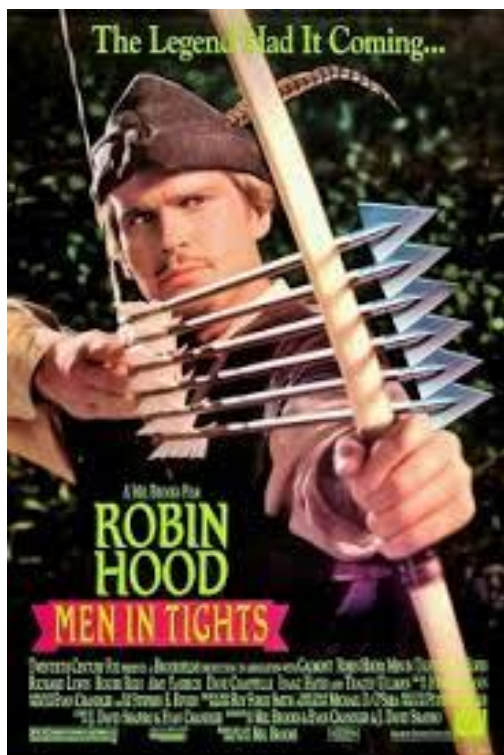
La bruixa es disposa a matar-lo però Azeem des de l'altra punta li tira l'espasa i la mata: "finalment he complert la meva promesa". Marian li pregunta si hi ha anat per ella, i Robin li diu que moriria per ella.

El Fraile casa a Robin i a Marian; quan pregunta si hi ha algú que tingui alguna cosa a dir, apareix el rei Ricard cor de Lleó. Diu que no permetrà que se celebri la boda si no deixen que apadrini a la seva cosina. Diu que és gràcies a Robin que el rei encara té el tro.

<i>Robin Hood, príncipe de los ladrones (1991)</i>		
Robin Hood	Origen	Noble. Robin de Locksley.
	Edat	Uns 35 anys
	Com es converteix en “fora de la llei”	Quan s’enfronta a Guy de Gisborne quan vol salvar al nen, és el primer enfrontament amb el xèrif des de la seva tornada → quan mata els soldats del governador.
	Vestimenta	Res de barret verd amb ploma. Sí arc amb fletxes (no hi ha concurs de tir amb arc)
	Com coneix la quadrilla?	Se’ls troba al bosc quan coneix Little John i Will Scarlet.
	Transformació/evolució	Ha estat 6 anys fora lluitant a les croades. Abans de marxar a les croades ja s’havia enfrontat amb el xèrif; no és fins que torna i amb l’assassinat del seu pare, i al ser conscient de com el xèrif ofega al poble amb els impostos, que decideix combatre-hi. En el moment que mata a dos soldats del xèrif, es converteix en un fora de la llei.
Quadrilla	Components (nombre i noms, edats)	Viuen al bosc i són els que posen els sonalls al bosc per allunyar al xèrif i els seus homes del bosc. Little John: s’enfronten al riu. Diu que és el guardià dels boscos. Alt fort, amb barba. Cap de la quadrilla. Will Scarlet: és el primer amb qui parla Robin. Desconfia d’ell. En el ball de celebració pel naixement del fill de John, demana per ballar a Lady Marian i Robin li diu que ja està promesa. Frare Tuck: és segrestat per la quadrilla, però acaba formant-ne part. Després de l’enfrontament amb el governador al castell, i d’haver-li fet un tall a la cara, és quan Robin Hood es converteix en proscrit.
	Origen	Grangers, han hagut de marxar al bosc perquè com que no paguen els impostos han posat preu al seu cap.

	Vestimenta	No hi ha uniformitat. Vestimenta de camperols i grangers.
	Dones	N'hi ha perquè quan el xèrif crema els poblats van a Sherwood a buscar els seus homes. Les més significativa és l'esposa de Little John que decideix anar a lluitar amb la quadrilla per rescatar els seus companys en el moment en què els homes del xèrif aconsegueixen arribar al poblat de Sherwood, després de seguir el cec quan anava a avisar-los que el xèrif havia capturat a Lady Marian. En un primer moment Little John s'hi oposa, i serà Robin Hood qui li digui que si, que s'uneixi a la causa.
	On viuen	Tenen un poblat construït al bosc de Sherwood, ja abans que Robin Hood aparegui. Tot i així, quan es converteix en el cap de la quadrilla, l'amplien i milloren la seva seguretat.
	N'hi ha que es revelen?	Will Scarlet: des del primer moment dubta del "nen ric"; l'acusa de voler seguir sent el senyor de la casa, de voler ser el senyor del bosc de Sherwood. Diu que com que donen 1000 peces d'or pel seu cap, el millor és entregar-lo. Al final de la pel·lícula sabem que és germà de Robin Hood. Tot i que sembla que el traïxi, tot és una juguesca per enganyar al governador.
Lady Marian	Origen/família	Germana de Peter, que va lluitar amb Robin a les croades. Era el seu company i quan mor li fa prometre a Robin que li entregarà l'anell a la seva germana. És la cosina del rei, i el seu deure és cuidar de la seva gent fins que el rei torni. La relació de Marian i Robin és a través de Peter; ella li diu que l'únic record que té d'ell és que era un nen antipàtic que li cremava el cabell. L'únic objectiu de Robin és protegir-la, no fer-li mal. Li diu que els anys de guerra i presó poden canviar un home; ella li diu que no s'ha de creure l'acusació que van fer contra el seu pare.
	Quan i com es coneixen?	Robin de Locksley li diu que va prometre protegir-la. En un primer moment una altra dona fa passar-se per Marian i aquesta apareix disfressada i amb la cara coberta per enfrontar-se contra Robin.
	Transformació	A l'església li explica el què està fent el governador; li fa d'espia a Robin Hood. Des de sempre s'ha mostrat al costat del seu cosí, el rei Ricard Cor de Lleó; quan Robin li diu que escapi, ella diu que no que mentre el seu cosí no hi sigui, s'ha d'encarregar de la seva gent. Al principi la

		seva relació amb Robin no és del tot bona (es coneixien gràcies al seu germà Peter, que era íntim amic de Robin) però mica en mica es tornen amants.
Xèrif Nottingham (en aquesta pel·lícula apareix com a GOVERNADOR)	Qui és? (edat)	Governador de Nottingham.
	Relació amb Robin	El fill pròdig ha tornat, és el que diu quan Gisborne li diu que Robin ha tornat. Ell diu que Robin és tou.
	Relació amb el rei	A les altres versions és la mà dreta del príncep Joan, i qui l'ajudarà a pujar al tro. En aquest cas, però, és ell mateix qui vol fer-se amb el tro.
Ricard Cor de Lleó	Hi apareix?	Al final, en el moment del casament de Robin i Marian.
Altres personatges rellevants	Dunkan (el cec)	Criat del pare de Robin
	Wulf (nen del principi i fills de Little John)	El que mata el cérvol i és perseguit pels homes del xèrif. Més endavant sabrem que és el fill de Little John.
	Azeem	Musulmà que rescata Robin de la Presó turca, serà la seva mà dreta; és qui el fa anar pel bon camí
	Guy de Gisborne	Cosí del governador de Nottingham
	Mortianna	La bruixa del castell de Nottingham. Qui ha instruït al governador.
	Sara, la donzella de Marian	Va amb ella a tot arreu. També va al campament. Quan Marian prepara la nota per fer saber al seu tiet el que està succeint a Nottingham, ha d'acompanyar a l'emissari del governador, però a mig camí, aquest, l'ataca i la deixa sense consciència.
Decorat	El castell de Nottingham està gravat a Nottingham	

Títol: *Las locas, locas aventuras de Robin Hood*

Títol original: *Robin Hood: men in tights*

Director: Mel Brooks

Producció: Mel Brooks

Any: 1993

País: França i Estats Units

Duració: 104 minuts

Gènere: Acció, comèdia i spoof movie (pel·lícula de paròdia)

Repartiment: Cary Elwes, Richard Lewis, Roger Rees, Amy Yasbeck, Mark Blankfield.

Sinopsi:

La pel·lícula de Mel Brooks és una paròdia de la llegenda de Robin Hood. Recrea amb to irònic algunes de les escenes més reconegudes de les llegendes, que anteriorment havien estat plasmades a les produccions antecessores. La producció

Comença amb l'incendi d'un poblat, i una de les vilatanes demana que cridin als bombers (ja veiem el to de paròdia de tota la pel·lícula), just són els títols de crèdit, que estan fets a partir de fletxes incendiades.

En aquest cas els narradors són un grup de rapers vestits amb la típica vestimenta que tots relacionem a Robin Hood i el seu mite: malles verdes, casaca blanca, armilla marró, barret verd amb ploma d'au (marró)

Rap d'introducció:

Sí, sí sí, vámonos....con el sherif y Juan, capos del control sus impuestos suben suben no se libra ni dios. Mangaron la tierra la gita también, exprimieron a la gente salvo algun infiel. Y digo hey. Hey!
 yo digo hey hey
 te digo nananananan hohoho
 quemar a la gente se cuestionó ahora qué coño hacemos chico vaya descontrol. un héroe necesito por ahí alguien gritó a Robin nadie encontró y digo hey yo digo hey te digo hey

nanananananna hohoho pero nada le destruyó o metió a Robin Hood y el lió se montó cuando se escapó y digo hey hey te digo hey hey nananana hey nananana hey nananana ho ho

La primera escena es situa a Jerusalem a la presó. Un dels presos (el futur Robin Hood) és portat davant l'alcalde (ridiculitzat) per tal que li ensenyi la seva cel·la, on hi haurà els altres presos. Tots els personatges en sí són ridiculitzats, portats a l'extrem i plens de prejudicis (els àrabs amb llargues barbes, turbants....). Li pregunten on està el seu rei i ell respon que a quin rei es refereixen (comença a enumerar un llistat de reis). Com que no parla el torturen amb "l'afluixador de llengües". L'acaben portant al costat d'un home negre i els encadenen junts. Li diu que la seva condemna és per "haver-se saltat un stop". Robin li diu que serà complicat sortir, però aleshores empenyen fort la barra que els manté encadenats i poden alliberar-se ells i alliberar els altres presoners. Surten per una de les finestres.

Al costat d'una platja amb tres camells, genets del segle XX i de fons Robin i l'altre personatge, que diu que és pare d'Atchoo. Quan s'acomiaden Robin de Locksley, l'altre li diu que el seu fill està a Anglaterra fent *d'aupair* i que necessita que algú el guiï. Robin comença el seu viatge nedant. Paròdia de quan Kevin Costner besa la terra quan arriba a Anglaterra.

Lloga un cavall i en el seu camí, troba soldats del xèrif apallissant un noi, treu una fotografia de la butxaca i veu que és Atxús. Aconsegueixen que els soldats marxin.

Arriben al castell de Locksley, llar de la família de Robin durant 7 generacions. Un carruatge s'endú el castell..... quan Robin intenta parar-ho i pregunta què passa, li donen un pergami on diu que per incompliment de pagament de taxes, tots els seus béns han estat embargats. L'únic que queda és el cec (Tuertin), antic criat del seu pare. Tuertin li diu que tota la seva família ha mort, mare, pare, germans, peix, gat..... Li dona un penjoll on a dins hi ha la clau del major tresor de tot el regne.

Un nen arriba corrents (paròdia de la pel·lícula *Home Alone*) i el xèrif de Rottengham i els seus homes l'estan perseguint perquè ha matat un cérvol del rei, la qual cosa està penat amb la mort. Es presenta com a Robin de Locksley, el xèrif diu que ha sentit a parlar d'ell i que és molt hàbil amb l'espasa i el repta per veure si és cert. Robin li talla una de les cintes del cavall i queda cap per avall. L'infant diu que dirà a tothom que hi ha un home disposat a lluitar contra les injustícies. A això, Robin respon que jura acabar amb les injustícies, fer el bé, acabar amb les tiranies,....lluitar per una seguretat social justa....

Al castell, en una cambra Marianne es banya, apareix la donzella. Marian porta un cinturó de castedat. Apareix l'ocell blau dels desitjos; demana conèixer algú que l'estimi i que posseeixi la clau del cinturó.

El xèrif es presenta davant del príncep Joan. Diu que li porta notícies, el príncep li diu que no vol escoltar cap mala notícia; el xèrif li diu que són catastròfiques. Diu que s'ha trobat amb Robin i que estima al seu germà Ricard però que a ell l'odia i que vol veure'l penjat.

El príncep va a veure a Letrina, que en un primer moment sembla una bruixa, però que en realitat és la cuinera. Li diu que l'ajudarà sempre i quan intercedeixi perquè aconseguixi l'amor del xèrif.

A cavall, Robin, Atchoo i Tuertin han de creuar el diu per un pont, però hi ha un personatge alt i fornit que l'impedeix el pas fins que no pagui el peatge per creuar el pont; s'hi nega perquè diu que abans eren terres de la seva família; li diu que el reconeix que és Robin de Locksley, i ell es presenta com Little John. Robin li diu que si no el deixa passar li haurà de fer mal. Diu que d'acord. Apareix un personatge de darrere un arbust i li dona un pal de fusta a Robin perquè s'enfrontin. Comencen a lluitar i Little John acaba tirat al rierol. Robin el salva i John li diu que li ha salvat la vida i que li deu una. Li presenta Tuertin i Atchoo (tothom respon amb "Jesús"). Li presenta a Will Scarlet O'Hara, que és descrit com molt bo amb les seves dagues; per demostrar-li li demana a Robin que dispari una fletxa contra ell, aconseguix destruir-la abans que arribi a tocar-lo. John li explica que el xèrif i el príncep els ofeguen amb els impostos i que per això ha de fer pagar peatge. Robin li diu que mentre parlaven ha ideat un pla per acabar amb ells.

De nit al castell al saló tota la cort està sopant. El mim no aconseguix distreure al xèrif i al príncep John; apareix Lady Marianne amb vestit de gala i corona. El xèrif la veu per primera vegada i queda embadalit de la seva bellesa; de sobte apareix Robin de Locksley amb un porc que ha caçat ell mateix i que diu que és un regal per ell i pels seus convidats. És el primer cop que es veuen cara a cara amb el príncep John. També és quan es coneixen amb Lady Marian; queda embadalit: es veu un primer enfrontament entre el xèrif i Robin. Diu que ve a advertir-lo que si no deixa d'oprimir el poble amb els seus impostos, posarà a tot el poble contra ell; el rei li pregunta com ho farà i diu que ell és més guapo **que tots els altres Robin Hoods**. Comença l'enfrontament i quan sembla que Robin està perdut apareix la seva quadrilla: Atchoo, Tuertin, Little John i Will Scarlet. Encara que la situació no pinti gens bé per la quadrilla i Robin, aconseguixen escapar del castell.

Al bosc s'hi arpleguen un cúmul d'homes de tots els pobles d'Anglaterra, Little John ha fet córrer la veu per formar una quadrilla per combatre el príncep John i el xèrif. Després del discurs de Robin i d'Atchoo comença la formació dels homes per a convertir-los en una quadrilla: el primer que fan es repartir els uniformes: tots iguals - malles verdes, dagues, casaca marró, camisa blanca, barret verd amb ploma, i arc i fletxes. Comença la formació.

Al castell el príncep s'està banyant i el xèrif interromp per dir-li que ha trobat una solució per acabar amb Robin: una catapulta.

Al bosc, apareix el rabí (el característic monjo de les altres versions) amb un carruatge carregat de vi per beneir. És la primera vegada que Robin es presenta com **Robin Hood** (afirmen que no saben d'on ve el nom). Li proposa que entri a formar part de la quadrilla i accepta.

Davant del xèrif es presenta un home que sembla ser de la màfia i ve de Jersey, convocat pel xèrif en una reunió secreta (tot i que aquest personatge, Don Giovanni, va acompanyat de dos homes més i d'una cria de cocodril...). Li diu que té un pla per atrapar a Robin Hood: organitzar un torneig de tir amb arc, que captarà l'atenció de Robin: Luca, un dels homes acompanyants, molt bo amb l'arc i les fletxes guanyarà i acabarà amb Robin. Des de la seva finestra Lady Marianne sent tot el pla del xèrif i els homes que ha contractat per acabar amb Robin. Decideix saltar pel balcó amb la seva donzella i anar al bosc per avisar a Robin.

Al bosc: Tuertin està a una torre de control suposadament vigilant que no vingui ningú (recordem que és cec!). Hi ha un moment de musical fent referència als "**homes de les malles**" (la quadrilla de Robin). Apareixen Lady Marianne i la seva donzella: l'adverteix que el xèrif i príncep John han contractat uns assassins per acabar amb ell, tot i que primer li diu que no hi anirà, quan sap que és un torneig de tir amb arc, canvia d'opinió.

A continuació hi ha una paròdia escenificada en un moment musical de Robin i Marianne quan ell li declara el seu amor. Lady Marianne i la donzella marxen.

L'endemà al torneig de tir amb arc, els homes de confiança de Robin (Atchoo, Little John, Will Scarlet i Tuertin) apareixen disfressats de dones per camuflar-se entre el públic – tornem a trobar el to irònic tant característic de tota la pel·lícula. Mentrestant a una de les torres, un dels assassins es prepara amb una ballesta per acabar amb Robin. Robin apareix disfressat d'home vell; amb perruca i bigotí. A la primera tirada; només hi ha dos arquers que hagi encertat la diana: són Robin i l'home del xèrif. Tira primer en Robin i encerta al

mig; quan ho fa el xèrif s'aixeca i directament felicita a Robin de Locksley, i el públic l'ovaciona. L'última fletxa que tira és una fletxa "patriot" (fent referència als míssils que va fer servir EUA a la guerra d'Iraq); acaba guanyant el campionat.

El xèrif ordena capturar Robin i Marianne per salvar-lo diu que si no l'executa es casarà amb el xèrif. Accedeix. Els homes de la quadrilla decideixen avisar, amb una guineu, la gent del poble per tal que vagin al castell a lluitar per salvar a en Robin de l'execució.

La següent escena representa el matrimoni del xèrif i Lady Marianne, sota la mirada de Robin Hood, que ja està amb la daga al coll, a punt per ser executat. Apareix tota la quadrilla de Robin i aconsegueixen salvar-lo de l'execució; a més a més, altra gent del poble també s'uneix a la batalla. El xèrif pren a la força a Lady Marianne per portar-la a una de les habitacions del castell.

A l'habitació mentre el xèrif intenta desfer-se del cinturó de castedat de Lady Marianne, apareix Robin i hi ha l'escena de la batalla entre els dos protagonistes; el xèrif li arranca el collaret que porta Robin i que era del seu pare i en surt la clau que correspon al cademat del cinturó de Lady Marianne. Robin acaba travessant amb l'espasa "per error" al xèrif; quan està a punt de morir, entra a l'habitació la bruixa i li diu que té una píndola que el pot salvar sempre i quan aquest es casi amb ella.

Robin Hood i Lady Marianne acudeixen al rabí per tal que els casi. Just quan va a declarar-los marit i muller arriba el rei Ricard Cor i atura el casament; fa tancar a la torre al seu germà Joan.

Robin los rumores de tus grandes hazañas han llegado a mi hasta en Jerusalem. Inglaterra se encuentra en deuda contigo y tus hombres. Por ello todos los derechos y posesiones de tu familia te serán devueltos y gobernarás en todo Sherwood de hoy en adelante. Arrodíllate Robin de Locksley y levantaos Sir Robin de Locksley.

S'acaben convertint en marit i muller i un dels primer actes de Robin com a senyor és nombrar com a nou xèrif a Atchoo.

Tota la pel·lícula està plena d'anacronismes, de ginys a l'actualitat i de paral·lelismes forçats a les altres versions de Robin Hood – sobretot amb la de Kevin Reynolds. Tant és així, que al llarg del film trobem comentaris de gran picaresca, cartells fora de lloc, publicitat comercial encoberta i referències populars de l'època. Podem parlar, doncs, de la desmitificació del mite?

<i>Las locas, locas aventuras de Robin Hood (1993)</i>		
Robin Hood	Origen	Robin de Locksley. Marxa a lluitar a les croades al costat del Rei Ricard Cor de Lleó.
	Edat	Uns 30 anys
	Com es converteix en “fora de la llei”	Quan s’enfronta als soldats que persegueixen el nen per haver caçat un cérvol i després de la seva irrupció al saló durant el sopar.
	Vestimenta	Malles verdes arrapades, camisola blanca i casaca marro. Barret verd amb ploma d’au. Perilla i bigoti. Ros. Botes altes marrons. Lluita també amb espasa.
	Com coneix la quadrilla?	A Atchoo gràcies al seu pare, que li demana que sigui el seu protector; a Little John quan va pel bosc i vol creuar el pont.
	Transformació/evolució	Comença sent un noble que lluita a les croades al costat de Ricard Cor de Lleó, arriba i es converteix en un fora de la llei, però acaba sent noble i senyor una altra vegada.
Quadrilla	Components (nombre i noms, edats)	Atchoo: adolescent Tuerti: uns 35-40 anys Little John: uns 45 anys Will Scarlet: uns 20 anys Rabí Tuckman: quan apareix és el primer moment que se li diu que acaba d’entrar en territori de Robin Hood. En la seva primera trobada li diu que ve de veure a Marianne i que està enamorada d’ell, i que estan fets l’un per l’altre. Robin li proposa entrar a formar part de la quadrilla. Només apareix en aquesta escena i en la final quan celebra la boda de Robin i Marianne. Gent dels pobles.

	Origen	Atchoo: el coneix perquè li promet al seu pare (quan escapen de la presó de Jerusalem) que el protegirà. Little John i Will: quan han de creuar el riu per primera vegada
	Vestimenta	tots iguals - malles verdes, dagues, casaca marró, camisa blanca, barret verd amb ploma, i arc i fletxes. El barret de l'Atchoo està fet com si fos una gorra col·locada del revés.
	Dones	No n'hi ha
	On viuen	No apareix cap moment de la vida quotidiana
Lady Marian	Origen/família	Viu al castell. Cosina del rei Ricard Cor de Lleó.
	Quan i com es coneixen?	Quan Robin Hood irromp al saló del castell amb el porc senglar. No es coneixen d'abans. A mitja batalla coincideixen sota la taula on busca refugi i Robin li pregunta si creu en l'amor a primera vista; ella li respon que depèn del què miri.
	Aspecte físic	Cabell llarg pel-roja
	Vestimenta	Vestida de noble.
Xèrif Nottingham	Qui és? (edat)	Uns 35 anys. En totes les seves intervencions sembla que sigui dislèxic perquè diu les frases al revés i són un sense sentit.
	Relació amb Robin	Es coneixen al bosc quan està perseguint al nen acusat de matar un cérvol del rei. No es coneixen d'abans.
	Relació amb el rei	Li té temor, però li rendeix lleialtat. Es refereix a ell com a "majestat". És qui li ensenyarà com acabar amb Robin (li ensenya la catapulta).
	Transformació	Al final les inseguretats que apareixen al principi (quan tartamudeja o diu les frases en ordre invers) desapareixen.

Príncep John	Personalitat	Insegur, necessita consultar el futur sempre amb Letrina. Sempre porta la corona. Molt inculte.
	Acaba amb Robin?	No. Quan arriba Ricard li diu que tingui compassió d'ell.
Ricard Cor de Lleó	Hi apareix?	Al final quan es casen Robin i Marianne.
	Personalitat	Superb.
Altres personatges rellevants	Letrina, la bruixa del castell, tot i que ella es defineix com a cuinera.	És la que protegeix el futur del príncep Joan.
	Atchoo	És el primer que anirà al costat de Robin.
	Rabí	Coincideix que l'actor és el mateix director. Representa el paper del frare Tuck de les altres versions de la llegenda.
	Donzella de Lady Marianne	Que s'entreu que acabarà enamorant-se de Little John
Llenguatge	Molt, molt col·loquial. Groller.	
Decorat	Exterior i els interiors són parodiats. Anacronismes molt buscats.	

Títol: *Robin Hood*

Títol original: *Robin Hood*

Any: 2010

Durada: 140 min.

País: Estats Units / Regne Unit

Direcció: Ridley Scott

Guió: Brian Helgeland

Producció: Universal Studios

Repartiment: Russell Crowe, Cate Blanchett, Mark Strong

Gènere: Aventures

Sinopsi:

En aquesta ocasió Ridley Scott ha volgut plasmar a la gran pantalla una nova versió de la llegendària història de Robin Hood. En comparació amb les altres produccions anteriors del mateix personatge, la peculiaritat d'aquesta és que mostra el perquè, el rerefons de les raons que van portar a Robin Hood a convertir-se en un fora de la llei i viure al marge, amagat en els frondosos boscos de Sherwood.

En temps de tirania i injustícia quan la llei oprimia al poble el fora de la llei formava part de la història.

La història transcorre en un país agitat per la crisi social i econòmica en què es veu immers, i oprimit pels impostos que recapta el xèrif; enmig d'una guerra civil i sota l'amenaça d'invasions estrangeres, el punt d'atenció es centra en la manera com un arquer arribat de les Croades, aconsegueix que el poble anglès cregui en ell i el vegi com un líder a l'hora d'enfrontar-se a l'enemic francès. D'aquesta manera, Ridley Scott deixa en segon pla les aventures de Robin Hood als boscos de Sherwood.

Cal viatjar fins a finals del segle XII a Anglaterra, on Robin Longstride, un combatent de la Tercera Croada sota les ordres de Ricard Cor de Lleó, retorna a terres angleses juntament amb els seus companys de combat: Will Scarlett, el Petit John i Allan A'Dale.

Paral·lelament, durant la tornada cap a Anglaterra, l'exèrcit anglès assalta el castell de Châlus a França, i el Rei Ricard és ferit de mort. En aquest moment, un grup de cavallers

decideix emprendre un viatge per tornar la corona a Londres per tal que el germà del rei ocupi el tro. **És a partir d'aquest fet que les dues històries es fusionen.**

Durant el seu viatge de tornada, Robin i els seus companys topen amb Sir Robert Locksley qui està ferit de mort després que li fessin una emboscada. Locksley es dirigia cap a Anglaterra amb l'objectiu d'entregar la corona del rei Ricard al seu hereu, el príncep Joan, i l'espasa al seu pare, sir Walter Locksley, que es va quedar cec. Durant el seu viatge per aconseguir el seu objectiu, lord Godfrey, un noble anglès que juga a dues bandes, els prepara una emboscada, però Robin aconsegueix aturar-la.

En aquesta trobada, i abans de morir, Locksley li fa prometre a Robin que acabarà la seva tasca en lloc seu i que entregarà la corona al nou hereu de la corona. Així que, Robin i els seus companys agafen les vestimentes dels cavallers i es fan passar per ells, per acabar embarcant a un vaixell que esperava els cavallers.

En aquest viatge, Robin s'adona que a l'empunyadura de l'espasa que ha d'entregar hi ha una inscripció que li resulta familiar:

Aixeca't una vegada i una altra, fins que els xais es converteixin en lleons.

Un cop arriben al seu destí, es troben en un país immers profundament en una greu crisi social, oprimint pels impostos i l'actuació dels barons del nord, que amenacen de rebel·lar-se. Molta població els rep a la ribera del Tàmesis, creient que el seu rei a tornat, però quan Robin desembarca amb la corona a les mans, coberta amb un mocador negre, la mare de Ricard, Leonor d'Aquitània, conscient dels fets i de la desgràcia d'haver perdut el seu fill en combat, corona a Joan.

Robin i els seus companys segueixen la seva missió i coneixen a la viuda, Lady Marian, i al pare, sir Walter, de Robert Locksley. Quan aquest últim se n'assabenta de la mort del seu fill, demana a Robin que es faci passar per ell perquè d'aquesta manera mantindrà viu l'esperit de Nottingham, i podrà seguir combatent per tal d'evitar seguir vivint en la precarietat en la que viuen a causa dels impostos que han de pagar al xèrif. A canvi li explicarà relats de la seva família. És així com emprèn una nova vida, fent-se passar pel marit de Lady Marian i és en aquest punt en què, gràcies als coneixements militars que Robin va adquirir durant la seva activitat en la Tercera Croada, es situa al capdavant del moviment en contra la tirania del nou rei.

Tal com li havia promès sir Walter, explicar a Robin que ell mateix s'havia enfrontat contra el seu pare Thomas Longstride, i a mesura que avança la història, Robin recorda que la inscripció de l'empunyadura l'havia tallat el seu pare sobre una enorme roca del nord, en presència seva, i que, anys més tard, va ser també davant d'aquesta roca que van executar el seu pare i el van enterrar allà.

El Rei Felip i el seu exèrcit ataquen constantment Anglaterra, i, junt amb la traïció de sir Godfrey, que era l'home de confiança del Rei Joan, el país desemboca en una crisi profunda. L'objectiu de Godfrey serà, després de topar-se amb Robin, envair Nottingham i acabar amb ell, ja que és l'únic coneixedor de la seva traïció. Robin està viatjant a les terres del nord per tal de trobar la roca que el seu pare fictici va indicar-li, i, alhora, poder negociar amb el Rei Joan la signatura de la Carta Magna que acosta més les postures de nobles i ciutadans.

Com ja hem introduït, la figura de Robin Hood es presenta com un individu més que va enfrontar-se a Joan sense Terra abans de redactar la Carta Magna. La pel·lícula està exempta d'aventures i destaquen les escenes d'acció i bèl·liques, més enllà d'explicar les aventures del mític personatge.

Robin Longstride acaba essent conegut com Robin Hood, i, junt amb els seus col·legues i l'exèrcit reial, decideixen aixecar-se i enfrontar-se als francesos. Els anglesos són els vencedors i la imatge que es dona és que, la victòria és gràcies al lideratge de Robin i no pas de les decisions preses pel propi monarca. Tot i que el Rei Joan havia promès firmar la Carta Magna, aquest s'hi nega i crema el document davant la ciutadania i en el mateix moment declara fora de la llei a Robin. És en aquest moment que neix la llegenda del popular personatge Robin Hood, que juntament amb Lady Marian i el poble de Nottingham, formen una quadrilla coneguda amb el nom de "Els Homes Feliços" i viuen amagats al bosc de Sherwood.

<i>Robin Hood</i> (2010)		
Robin Hood	Origen	És un arquer del poble que arriba de lluitar al costat del rei a les Croades. Al final fa passar-se pel senyor de Locksley, a demanda de sir Walter.
	Edat	Uns quaranta i pocs
	Com es converteix en “fora de la llei”	S’hi converteix al final de la pel·lícula quan s’enfronta amb el rei.
	Vestimenta	Res a veure amb el color verd Lincoln, va vestit com un camperol armat.
	Com coneix la quadrilla?	Han lluitat junt a les croades al costat del rei Ricard Cor de Lleó.
	Transformació/evolució	Passa de ser un soldat al costat del rei a convertir-se en enemic de la monarquia en el moment en què evita que pugui al tron el tirà del germà del rei.
Quadrilla	Components (nombre i noms, edats)	Will Scarlett Little John Allan A’Dale
	Vestimenta	No segueixen cap uniforme en particular, vesteixen com la gent del poble.
Lady Marian	Origen/família	És una vídua, d’origen noble.

Títol: *Robin Hood*

Títol original: Robin Hood

Any: 2018

Durada: 116min

País: Estats Units

Direcció: Otto Bathurst

Guió: Joby Harold, Peter Craig

Producció: Leonardo DiCaprio

Repartiment: Taron Egerton, Jamie Foxx, Eve Hewson, Jamie Dornan

Gènere: Aventures i Acció

Sinopsi:

El narrador comença obviant l'any en què se situa la història, diu que és irrellevant.

Dins d'una quadra, una noia amb la cara tapada intenta robar un cavall, en Rob, que així es presenta, la descobreix. És qui viu a la mansió. Ella és la Marian. Comencen un romanç amorós.

El mateix narrador diu que oblidem tot el que coneixem, que no només ha robat unes quantes monedes, que si hagués estat així Robin de Locksley mai s'hauria convertit en Robin Hood.

D'origen noble, i amb una vida fàcil, neix amb tot el que li fa falta. Tot va bé fins que en Rob és reclutat pel servei militar per part del xèrif de Nottingham.

La història avança quatre anys. Ens trobem en un camp de batalla. Armes automàtiques, increïbles i irreconeixibles. En Robin lluita amb un grup d'home, entre ells hi ha Gisborne. Robin vesteix amb roba que no sabríem ben bé a quina època situar. En Rob està a punt de ser assassinat, però un dels seus el salva tallant-li la mà al seu atacant.

A l'indret on tenen tots els presoners capturats en Robin s'adona de la crueltat amb la que són tractats; dona la seva opinió que no van armats i tot i així se'ls talla el cap. Un dels nois que està a punt de ser executat és el fill de l'atacant de Robin i diu que ell s'intercanvia per salvar-lo però no li fan cas. En Robin intenta evitar l'execució però no ho aconsegueix. Els

presoners aconseguïen alliberar-se, mentre en Gisborne dispara a en Robin i li diu que si no fos un lord el mataria per traïció i l'envia a un vaixell medicalitzat cap a Anglaterra.

Un cop arriba a Anglaterra, en Robin, a qui havien donat per mort, s'adona que se li han expropiat les seves propietats per ordre del xèrif de Nottingham. Marian, a qui va entregar-li la clau del seu palauet perquè hi visqués mentre ell fos a la guerra, tampoc hi és. Casa seva està en ruïnes.

En Robin va a confirmar-se buscant el frare Tuck, que es sorprèn de veure'l i li diu que fa dos anys van dir-los que havia mort (apareixia a la llista de soldats morts). Li pregunta per Marian i qui llegeix el seu nom com a soldat caigut, i li diu el xèrif. Tuck li explica que després de la seva mort va expropiar la mansió Locksley per fer front a les despeses de la guerra, que va fer fora a Marian i a tots els vassalls, que ara viuen a les mines.

En Robin se'n va a les mines i veu les condicions en què viuen. Es passen el dia treballant, hi ha molt malalts i cossos sense vida pels carrers. De lluny reconeix a Marian, que està repartint menjar entre els més desfavorits: de sobte veu com un home la besa. De lluny Marian el reconeix. Irromp l'escena Little John - que és el soldat sarraí que va estar a punt d'acabar amb la vida de Robin a les croades: ha viatjat com a polissó a seu vaixell. Agraïx que intentés salvar al seu fill, i és per això que va escollir-lo per evitar que els rics segueixin enriquint-se i ascendint gràcies a la sang dels innocents, i està disposat a posar-hi fi.

A Nottingham el xèrif fa un discurs per justificar la seva llei tributària; l'home que està amb Marian intenta fer-lo raonar, i Marian ho corrobora enfrontant-se directament i públicament amb el xèrif. Vol sotmetre la llei a votació, i en Tuck diu que també cal comptabilitzar el vot de Robin de Locksley, el xèrif diu que està mort, i Tuck diu que li ha arribat que està viu. Finalment es retarda la votació. En Robin, indignat, diu que el xèrif culpabilitza els sarraïns de tots els seus mal, Little John diu que tot el poder del xèrif rau en els seus diners, i que el robaran: venjança per en Robin i justícia pel seu fill. En aquest moment es presenten: Robin i John.

El pla de John és que de nit assaltarà els viatgers i els recaptadors i de dia actuarà com a Robin de Locksley. Marian va a la seva mansió però John ho evita, pel bé de tothom. Comença l'entrenament; tot i que en Robin es creu bon arquer, el seu company li diu que pot millorar i li presenta un nou arc, molt més manejable.

Es presenten les escenes de l'entrenament com un entrenament militar modern. En John és l'encarregat d'ajustar l'abric de Robin i convertir-lo amb el seu nou emblema. En John es construeix un complement de ferro per la seva mà. En Robin cada cop és més àgil amb l'arc.

De ser un senyor, passa a ser un rebel, tot i que gràcies al consell de la seva mà dreta, Little John, que és el pare del noi executat durant les croades, elaborarà tota una trama per a poder acabar amb la corrupció.

El primer assalt serà al pont del peatge. En John li dona una peça de roba per cobrir-se el rostre que era del seu fill executat. Just quan arriba, uns soldats estaven extorsionant una parella que acabava d'arribar en un carruatge.

Al castell de Nottingham, el dia després, es presenta lord Locksley i fa una contribució monetària per la guerra. Assisteix a l'església, es deixa veure, i fa un donatiu molt generós; demana al xèrif que vol ser convocat la pròxima vegada que es reuneixi amb els lords. Marian va a buscar-lo i comencen a conversar, en John el crida perquè no expliqui res del seu pla. Gràcies a lord Locksley, altres rics fan grans aportacions: just sortir de l'església roba totes les aportacions.

En Robin espia d'amagat a Marian, i li deixa una bossa plena de diners.

En Tuck busca la manera com explicar el nou robatori a la caixa dels donatius del diumenge que han patit. El xèrif pregunta qui més està al corrent, i demana que no li ho expliqui al cardenal: fa duplicar la guàrdia i demana que la recaptació vagi directament al castell.

Tuck va a la mina i parla amb Marian, li explica les noves mesures de protecció del xèrif i que això dificultarà els seus plans; li comenta que li ha deixat diners, que se sent elogiada però que hi ha gent més necessitada. Robin, amagat, escolta la conversa i decideix seguir robant i anar-ho repartint entre la gent del poble. En Tuck es refereix a aquest nou personatge com a l'encaputxat (Hood en anglès).

Els carrers de Nottingham van plens de les gestes del lladre, i com a símbol de reconeixement, pengen caputxes negres.

A la sala dels lords, en Robin diu que ofereix una recompensa per capturar el lladre. El xèrif i en Robin entaulen una conversa; el xèrif odia els altres senyors i en Robin es guanya la seva confiança.

En Robin es troba amb un vell amic, en Will - la parella de Marian. Robin diu que l'ha escoltat com la veu del poble, i en Robin proposa que ho sigui l'encaputxat, i en Will li diu que per allò que estan lluitant Marian, ell i el poble va més enllà d'unes quantes monedes d'or.

En Robin li diu a John que vol anar molt més enllà i que pretén que els robatoris siguin molt més sonats; aconseguen accedir al tresor del castell i se n'assabenten que les recol·lectes ja no es guardaran al castell sinó que es portaran al jutjat pel seu recompte. Tot i així, aconseguen entrar-hi. Inclús ferit, en Robin aconseguix acabar amb tots els soldats. Malgrat que no hagin pogut robar res, tot el poble de Nottingham l'ha vist, i per tant, tal com comenta John, han aconseguit cridar l'atenció. Als carrers de Nottingham cada cop hi ha més caputxes clavades a les parets.

Les escenes de la batalla d'aquest moment estan plenes d'efectes especials, imatges ralentitzades i plans propis de tota una pel·lícula d'acció.

A l'església del castell el xèrif convoca en Tuck i li explica que alguns dels millors creuats han tornat d'Aràbia i l'ajudaran a acabar amb en Robin. Un d'aquests comandants és en Gisborne. John explica que el cardenal ve des de Roma - és una de les persones més poderoses i ve a explicar quelcom al xèrif. El xèrif ha organitzat una gran festa de disfresses i en Robin hi assistirà com a lord.

Marian va a veure a Tuck i li diu que a Will i a ella els han convidat a la festa. Parlen d'un pla secret entre Marian i Tuck, i aquest li diu que segurament en Rob estarà allà.

Al castell Gisborne i Robin es troben cara a cara, i tot i que el comandant intenti treure'l de les seves caselles no ho aconsegueix. L'escena de la festa és un anacronisme amb un casino actual. Marian va on estan en Robin i el xèrif i parlen de l'encaputxat. D'entre la multitud apareix en Tuck i Robin s'adona que acaba de robar les claus a un dels assistents i que li dona a Marian.

Marian, vestida de monja, accedeix a la cambra on es guarden els documents del castell.

Mentrestant, el cardenal arriba al castell de Nottingham.

Un soldat entra a la cambra on es troba Marian.

El xèrif dona la benvinguda al cardenal, sota la mirada de Robin. Van a conversar a un indret més tranquil i el cardenal li diu al xèrif que el veu espantat, i que la por és l'arma més potent de l'església, que per això van crear l'infern.

En Robin es troba amb en Tuck i li pregunta si confia amb ell; Tuck li diu que sí, i irromp a la cambra on hi ha el cardenal i el xèrif. L'acusa del robatori de les claus i fins i tot el bufeteja per a què digui la veritat; el xèrif ordena la seva mort, però en Robin aconsegueix evitar-ho dient-li que l'expulsi de l'església. Amb aquest nou acte, es guanya la confiança del cardenal. I aleshores descobreix quins són realment els plans: els diners són per finançar els exèrcits àrabs perquè acabin amb l'exèrcit anglès i ells dos - el xèrif i el cardenal - tinguin tot el poder. El xèrif diu que a la nit assaltarà les mines, ho cremarà tot i robarà per a demostrar que són els seus vassalls.

En John i en Robin es dirigeixen a les mines per tal d'avisar els habitants que està a punt de succeir. Allà Marian li ensenya els documents que ha robat a Will, que li retreu que hagi robat els documents, que estan escrits en àrab, i diu que cal retornar-los al xèrif perquè pugui explicar-se. Will té aspiracions polítiques i diu que ningú, ni ella mateixa, aconseguirà aturar-lo, i que si tothom es rebel·la, no el seguiran a ell, sinó a l'encaputxat.

Els soldats arriben a les mines, sota les ordres de Gisborne, les mines passaran a formar part de Nottingham i que hauran de pagar el que deuen per pagar la guerra i que tota oposició serà interpretada com a traïció. Marian s'enfronta a Gisborne directament. En Robin i en John arriben a les mines i veuen com els homes han capturat a Marian. Es disposen a alliberar-la. En John es sacrifica perquè en Robin i Marian pugui fugir. Marian i Robin planifiquen seguir actuant junts contra la corrupció del xèrif. Marian diu que si la gent conegués els plans del xèrif, i amb el líder adequat, lluitarien.

En la seva fugida tornem a trobar escenes pròpies d'una pel·lícula d'acció. Grans explosions, salts impossibles...

En John és empresonat i interrogat pel xèrif, que el provoca amb la mort del seu fill perquè confessi.

A les mines Will fa un discurs i motiva a tothom a marxar de les mines; el poble i Marian diu que no han de marxar. De sobte, l'encaputxat es presenta davant la multitud, en Will diu que no té veu i vot, i en Robin es treu la caputxa i deixa la seva cara a l'aire. Robin diu que fa quatre anys va marxar a lluitar per la causa d'un mentider, i que qual va tornar a casa no

quedava res, i diu que suposa que estaria a favor d'una nova redistribució de les riqueses, explica el pla del xèrif i el cardenal. Marian s'uneix al parlament i diu que poden aturar-ho. Robin diu que primer era Robin de Locksley, després un encaputxat, però que ara no és res sense la gent del poble, i que han de lluitar junts. Un home proposa que el segueixin, mentre que Will segueix intentant convèncer-los; Robin demana a Will que lluitin junts, accepta.

En Tuck s'afegeix al pla.

Als carrers de Nottingham tothom està preparat per la gran batalla. Els camperols es vesteixen amb caputxes, tapant-se la boca i van armats amb estris i eines de les mines. Per altra banda, els soldats, ben armats i protegits, els planten cara. Will llança un còctel molotov, mentre en Tuck impregna el terra amb un líquid inflamable. Tots els miners van vestits seguint el patró de l'encaputxat per poder despistar els homes del xèrif. El pla consisteix en fer caure el carruatge ple de diners al subsol per conduir-lo al riu i treure les bosses amb barques. En Robin és ferit, i quan Will va a buscar a Marian per protegir-la, veu com els dos joves es besen. Robin i Marian, que es troben on està el carruatge, reben la visita de Gisborne, que demana a Robin que el mati, però s'hi nega; Marian li dona un fort cop al cap. Aconsegueixen endur-se tots els diners al bosc. Robin diu que cal esperar a Will, Marian li diu que ja coneix el pla i ja es reunirà amb ells, però en Robin com a bon líder s'hi nega: els dos van a buscar-lo. Quan el troben, Will li diu a Marian que els ha vist i que marxi.

Durant la batalla en Robin recorda la batalla al desert, i demana a tothom que pari de lluitar que a qui busquen és a ell; que si sacrificar-se ajuda a aturar la batalla, allà està. És capturat i portat davant del xèrif. Quan està a punt de ser assassinat pel xèrif, s'adona que un dels soldats és Little John, que serà qui acabarà amb el xèrif.

Tots marxen junts cap a Sherwood i són conscients que s'han convertit amb fugitius. En Robin diu que és el líder d'una revolució. Tuck i Little John es presenten mentre estan de camí a Sherwood.

Will cau ferit amb la cara cremada, i el cardenal demana la seva ajuda. El nombra nou xèrif de Nottingham. La seva primera acció és donar captura a en Robin i els seus homes. En Robin veu des de la teulada el discurs de Will i travessa amb una fletxa el cartell propagandístic de la captura del bandit.

Marian apareix com una dona que lluita pels seus ideals, una figura femenina allunyada de la Lady a la que estem acostumats. Amant de Robin abans que aquest marxés a lluitar al

costat del rei, serà la primera en adoptar un personatge enigmàtic i desconegut que voldrà lluitar contra les injustícies abans que ho faci en Robin. En aquesta pel·lícula, l'apel·latiu de "Hood" ve donada per la caputxa que vesteix, mentre que en algunes de les versions fa referències a "Wood" (bosc), el bosc que li servia d'amagatall i en el que confabulava amb la seva quadrilla per fer front a l'enemic.

Tenint en compte el context en el qual té lloc l'acció i el moment politico-social en què s'ha produït, podem trobar certes similituds amb algunes de les revolucions que darrerament han succeït en diversos indrets del planeta, quan el poble es revela contra el poder, reivindicant una millor redistribució de la riquesa.

Anacrònica, superheroica i fugint de la llegenda, històrica o no, la pel·lícula està plena de seqüències tretes d'un propi videojoc, amb plans d'acció increïbles i estereotips propis del segle XXI. A més a més, un dels "personatges" principals de la llegenda i que dona sentit al propi Robin Hood no apareix per enlloc, em refereixo al mític bosc de Sherwood.

Quan vaig veure que s'estrenava una nova pel·lícula de Robin Hood vaig pensar que seria una molt bona ocasió per veure quina és la imatge que es dibuixa del llegendari bandit anglès, ben entrat el segle XXI. Res més lluny de la realitat, vaig sortir del cine molt decebuda. Des de sempre he tingut una visió de Robin Hood (en totes les seves versions) que s'ha desdibuixat i tergiversat totalment amb la darrera pel·lícula que se li ha dedicat. La història que explica la pel·lícula no deixa de ser una superproducció; d'històrica no en té res, i de "robinhoodiana" tampoc. Se li ha donat el títol de Robin Hood de la mateixa manera que se li hagués pogut donar el nom de qualsevol altre superheroi. Armes avançades al període històric en el que en teoria es desenvolupa l'acció, període històric irreconeixible, vestuari, explosions, persecucions, la música èpica i moderna, l'habilitat d'en Robin Hood per llançar 10 fletxes a la vegada... tot això són elements que, des del meu punt de vista, fan que un personatge tant mític com en Robin Hood perdi tota la seva essència.

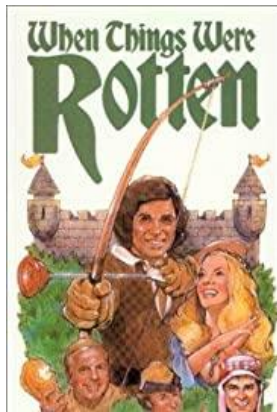
<i>Robin Hood</i> (2018)		
Robin Hood	Origen	Robin de Locksley, noble
	Edat	30
	Com es converteix en “fora de la llei”	Quan torna de les croades
	Vestimenta	Vesteix de negre amb una casaca amb caputxa de pell
	Com coneix la quadrilla?	Al Tuck, en William i a la Marian els coneix abans de convertir-se en un rebel.
	Transformació/evolució	És en Robin de Locksley, un noble, que ha de marxar a lluitar a les croades. Quan torna es converteix en lladre que lluita contra l’opressió i a favor del poble, per acabar convertint-se en el líder de la revolució. Finalment ha de fugir a Sherwood perquè és un fugitiu.
Quadrilla	Components	<p>Little John: home negre sarraí que primer està a punt d’acabar amb Robin. Com a agraïment per haver intentat salvar al seu fill, viatja amb ell amagat al vaixell.</p> <p>Frare Tuck: és un eclesiàstic que planeja amb Marian actuar contra el xèrif. Quan s’adona dels plans de Robin s’hi uneix.</p> <p>Will: és un personatge amb aspiracions polítiques. Tot i que al principi decideix lluitar al costat de Robin, en veure’s rebutjat per Marian s’acaba fent enrere. S’acaba convertint en el nou xèrif de Nottingham, i per tant, en l’enemic principal de Robin.</p>
	Origen	A part dels quatre membres principals (Marian, Will, Tuck i John) la resta són els antics vassalls de Locksley, que ara viuen a les mines.
	Vestimenta	Tots diferents

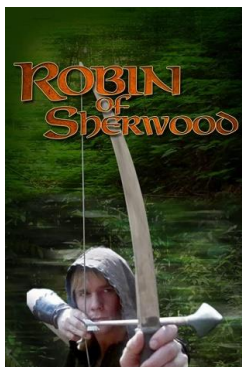
	Dones	Les dones que habiten a les mines
	On viuen	A les mines
	N'hi ha que es revelen?	En Will. Per desamor acaba canviant-se de bàndol i és nomenat nou xèrif de Nottingham.
Lady Marian	Origen/família	Jove camperola que lluita per la justícia.
	Quan i com es coneixen?	Quan Marian pretén robar un cavall per ajudar els seus veïns.
	Transformació	Des del principi apareix com una lluitadora social, independent i molt allunyada de la imatge de Lady Marian d'altres versions.
Xèrif Nottingham	Qui és? (edat)	Uns cinquanta
	Relació amb Robin	És qui l'envia a les croades i qui llegeix el seu nom en el llistat de soldats caiguts. Quan torna en Robin, aconsegueix guanyar-se la seva confiança
	Relació amb el rei	El rei no apareix, el seu aliat és el cardenal
	Transformació	No sabem el nom del primer xèrif, quan mor, en Will el succeeix.
Altres personatges rellevants	Gisborne	Company de croades
	El cardenal	És el personatge que actua juntament amb el xèrif per fer-se amb el poder
Decorat	El desert sembla un decorat d'una pel·lícula d'acció, la zona de Nottingham i el castell no concorda amb la part de les mines, que es presenta molt fosca.	

5.1.3.2. Sèries

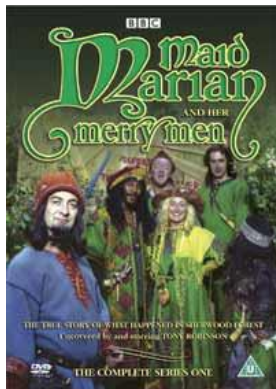
SÈRIES	
	<p>Títol: <i>Robin Hood (Sèrie)</i> Títol original: <i>Robin Hood (Sèrie)</i> Direcció: Max Kester Protagonistes: Patrick Troughton Música: Any: 1954 País: Regne Unit Productora: British Broadcasting Corporation (BBC) Durada: 30 min. (6 capítols)</p>
	<p>Títol: <i>Las aventuras de Robin Hood (Sèrie TV)</i> Títol original: <i>The Adventures of Robin Hood (TV series)</i> Direcció: Diversos Protagonistes: Richard Greene, Bernadette O'Farrell Música: Albert Elms, Sidney Russell, Edwin Astley Any: 1955 - 1959 País: Regne Unit Productora: Incorporated Television Company Durada: 25 min.</p>
	<p>Títol: <i>La leyenda de Robin Hood</i> Títol original: <i>The Legend of Robin Hood</i> Direcció: Francesc Bellmunt Protagonistes: Martin Potter, Diane Keen, William Marlowe Música: Stanley Myers Any: 1975 País: Regne Unit Productora: British Broadcasting Corporation (BBC) Durada: 50 min. (6 episodis)</p>

Títol: *Cuando las cosas eran putrefactas*
Títol original: *When Things Were Rotten*
Direcció: Norman Abbott i altres
Protagonistes: Richard Dimitri, Dick Gautier, Bernie Kopell
Música: Artie Butle
Any: 1975
País: Estats Units
Productora: Paramount Television
Durada: 31 min. (13 episodis)

Títol: *Robin de Sherwood*
Títol original: *Robin de Sherwood*
Direcció: Richard Carpenter
Protagonistes: Michael Praed, Judi Trott, Nickolas
Música: Clannad
Any: 1984 - 1986
País: Regne Unit
Productora: HTV Goldcrest Films
Durada: 60 min. (3 temporades, 26 episodis)

Títol: *Maid Marian y su Merry Men*
Títol original: *Maid Marian and Her Merry Men*
Direcció: David Bell
Protagonistes: Kate Lonergan, Wayne Morris, Danny John-Jules
Música: David Chilton, Nick Russell-Pavier
Any: 1989-1994
País: Regne Unit
Productora: BBC
Durada: 25 min. I un de 50 min.

Títol: *Las nuevas aventuras de Robin Hood (Sèrie TV)*

Títol original: *The New Adventures of Robin Hood (Serie TV)*

Direcció: Diversos

Protagonistes: Matthew Porretta, Matthew Porretta

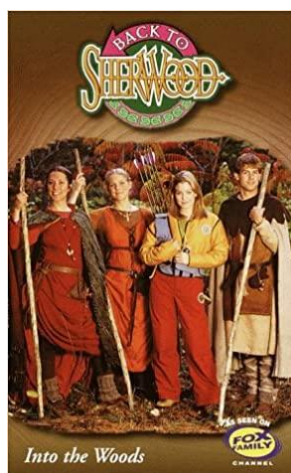
Música: Roger Bellon

Any: 1997 -1999

País: França

Productora: Warner Bros. International Television

Durada: 45 min. 4 temporades, 52 episodis

Títol: *Volver a Sherwood*

Títol original: *Back to Sherwood*

Direcció: Ellis Iddon i Phil Meagher

Protagonistes: Alexa Dubreuil, Aimée Castle, Larry Day

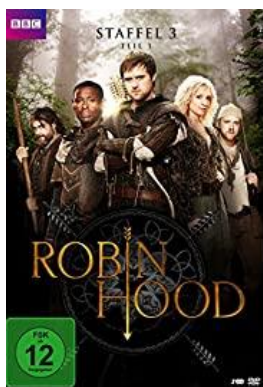
Música: Joan Albert Amargòs, Josep Lladó, Xavier Tobella

Any: 1999

País: Regne Unit / Canada

Productora: Canadian Broadcasting Corporation (CBC), Prisma Productions Inc.

Durada: 25 min. 2 temporades, 13 episodis

Títol: *Robin Hood (sèrie de TV)*

Títol original: *Robin Hood (sèrie de TV)*

Direcció: Foz Allan, Dominic Minghella

Protagonistes: Jonas Armstrong, Gordon Kennedy, Sam Troughton

Música: Andy Price

Any: 2006

País: Regne Unit

Productora: BBC

Durada: 60 min. 3 temporades, 39 episodis

Títol: *Alyas Robin Hood*

Títol original: *Alyas Robin Hood*

Direcció: Dominic Zapata

Protagonistes: Dingdong Dantes, Megan Young

Any: 2018

País: Filipines

Productora: GMA entretenimiento TV

Durada: 25 – 41 min. 2 temporades 190 episodis

Títol: *Robin Hood*

Any: 2006

Durada: 45min. cada capítol

Temporades: 3

País: Regne Unit

Direcció: Allan Foz

Repartiment: Jonas
Armstrong, Lucy Griffiths,
Richard Armitage

Gènere: Drama històric

Sinopsi:

L'any 2006 la BBC va estrenar una sèrie entorn la vida i les aventures de Robin Hood. La sèrie consta de 39 capítols distribuïts en 3 temporades. El primer capítol es va emetre el dia 7 d'octubre de 2006 i l'últim el 27 de juny de 2009.

En aquest cas la història s'inicia un cop Robin (de Locksley, encara) ha tornat de lluitar al costat del Rei Ricard a les croades, i ho fa al costat del seu company Munch. Quan arriba, ho fa com a senyor de Locksley, Robin de Locksley. S'adona que durant els 5 anys en que ha estat absent, el país ha canviat molt, estant sota les ordres del xèrif de Nottingham. Quan arriba a Anglaterra es troba amb un país totalment devastat, on els vilatans estan arruïnats pels nombrosos impostos del Xèrif i governant sota la tirania del príncep Joan sense terra, germà del rei Ricard.

L'agutzil de Nottingham, Edward (pare de Marian), ha estat reemplaçat per Vasey (Xèrif), i els germans Scarlet estan a punt de ser penjats per haver robat farina per poder alimentar-se. Robin els aconsegueix alliberar. Comença la seva vida com un fora de la llei.

És ja en el segon capítol quan una vilatana parla amb uns soldats del xèrif afirmant que el senyor Robin els ajudarà en els seus afers, i els dos soldats li responen que Robin no tornarà a ser senyor de res, en tot cas, senyor dels boscos = Robin Wood = Robin Hood. És per tant en aquest moment que es fa la primera **referència a l'origen del seu nom com a bandit**.

Robin Hood comença la seva vida als boscos amb una quadrilla formada per Alan a Dale (que més tard els trairà, però se'n penedirà i tornarà a formar part de la quadrilla), Much (el

seu exservent a Terra Santa), Joan (Little John - un exbandoler), Royston White, Will Scarlet, Djaq (una sarraïna) i amb l'ajuda de Marian.

Al final de la segona temporada, Will i Djaq es queden a Terra Santa i deixen de formar part de la banda, mentre que a la darrera temporada, Guy de Gisborne (el senyor de Locksley en el moment en què Robin està a les croades i en el moment que torna), Tuck (el monjo, personatge primordial per a fer retornar el personatge d'en Robin), Archer (el germà de Robin i Guy), i la Kate, s'uniran al grup.

L'antagonista de Robin Hood, com sempre, és el Xèrif de Nottingham, que és qui dona sentit al personatge de Robin Hood. La mà dreta del Xèrif, Guy Grisborn, senyor del comtat, s'acabarà convertint també en l'arxienemic del nostre *outlaw*; en un primer moment per la seva rivalitat política, però quan entra en escena Lady Marian, els dos acabaran enfrontant-se, també, per un rerefons romàntic.

La primera temporada transcorre a Nottingham i als boscos de Sherwood. Al final de la primera temporada, Hood s'adona que Gisborne és un traïdor i que va anar a terra Santa fent-se passar per un sarraí per matar el rei; Hood va defensar-lo i va ser ferit. A l'últim capítol Robin Hood gairebé és capturat, però, per enèsima vegada, aconsegueix escapar del Xèrif. És en el mateix capítol que Lady Marian i Gisborne han de casar-se (Marian sucumbeix per tal de salvar el seu pare), perquè ella havia jurat que es casaria en el moment en què retornés el rei. Un farsant es fa passar pel rei (recordem que l'objectiu final del Xèrif és acabar amb el rei i fer-se amb el poder) i és per això que quan la quadrilla de Robin Hood se n'adona, aconsegueix evitar la unió matrimonial.

La segona temporada acaba amb el viatge de Hood i la seva quadrilla a Acre, Terra Santa, i amb la mort de Marian a mans de Gisborne (fet molt criticat i que s'allunya de la història que fins aquests moments ens havia arribat).

Amb l'inici de la tercera temporada trobem un Robin Hood totalment fora de si, amb ànsies de venjança, decideix abandonar la banda i seguir ell sol per venjar la mort de Marian. És just en aquest moment quan arriba el monjo Munk. El personatge del monjo serà qui acabarà fent retornar el Robin Hood bandit que coneixem. A la darrera temporada entra en escena també la germana de Guy Grisbone, que tot i tenir una breu aventura romàntica amb Hood, s'acabarà convertint amb la nova antagonista. També apareix el germà de Robin Hood i Guy Grisbon, Archer. Ens adonem, doncs, que els dos personatges que s'havien enfrontat en tota la sèrie, tenen un lligam familiar. Serà gràcies a la trobada fortuïta amb el pare de Robin

Hood i el favor que els demana (salvar el germà que tenen en comú), que Hood i Grisbone acabaran lluitant junts per una mateixa causa.

Finalment a l'últim capítol de la sèrie, la germana de Guy Gribon clavarà un punyal enverinat a Robin Hood que li acabarà causant la mort. Hood mor sol al bosc, per decisió pròpia, al peu d'un gran roure.

Quina és la imatge de Robin Hood que es transmet?

A diferència d'altres obres cinematogràfiques, no va vestit amb el barret verd amb una ploma. La sèrie acaba amb Marian al final de la segona temporada, fet que s'allunya de la història llegendària a la qual estem acostumats. En aquest cas, la sèrie acaba amb un dels personatges principals, i ho fa de manera "poc creïble". Hood lluita pel poble, pel seu poble. Vol acabar amb la corrupció del Xèrif i Joan sense Terra. Arriba un moment en què la lluita entre Robin Hood i Guy de Gisborne es veu accentuada per l'amor d'ambdós cap a Marian.

Es presenta com un personatge humil, generós, justicier. coratjós... Robin Hood ha retornat de la guerra i el seu discurs és que ja ha vist molta mort, amb la qual cosa ell ha de "solucionar" els problemes sense matar a ningú. La situació canvia en el moment de la mort de Marian; és aleshores quan comencem a veure en Robin acabant amb la vida dels seus adversaris.

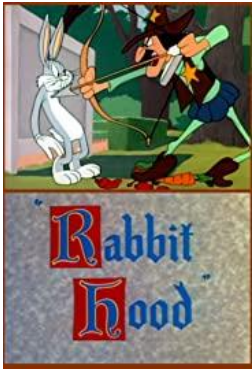
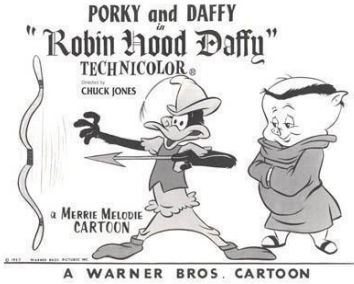
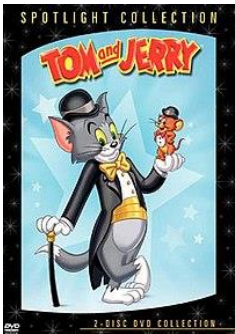
L'actor que dona vida a Robin Hood és molt més jove que el que estem acostumats a veure i ja es presenta la banda com *The Merry Men* (la quadrilla de Robin Hood)

Constantment utilitzen el lema "tots som Robin Hood", deixant veure que aquest moviment de rebel·lió que s'inicia de la mà de Robin Hood ha de seguir encara que ell ja no hi sigui.

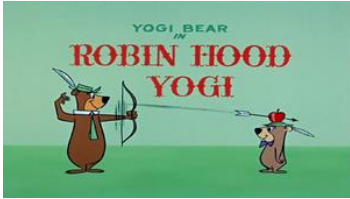

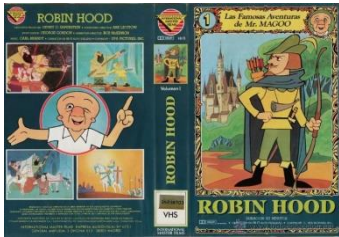
I des del punt de vista històric?

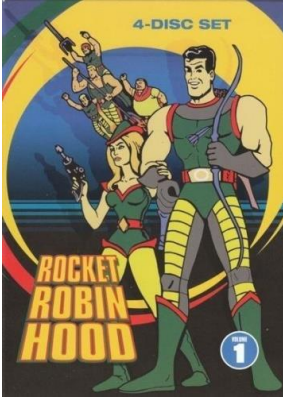

Hi ha alguns detalls que s'allunyen del rigor històric: l'edat del personatge (molt més jove del que estem acostumats). Hi ha vestuari que s'allunya del vestuari de l'edat mitjana. Un clar exemple és Guy de Grisborne, que sempre vesteix de negre i amb cuir. Alguns personatges, com les lluitadores tipus ninja que apareixen i que volen acabar amb el rei. El llenguatge i les converses són actuals, ja que la sèrie es va produir per a tots els públics

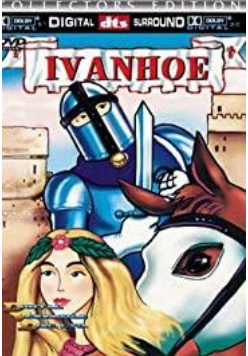
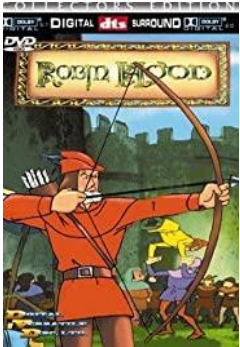
5.1.3.3. Animació

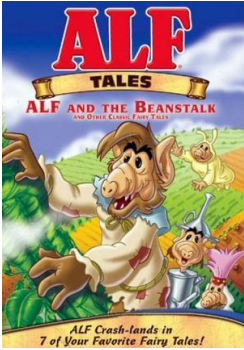

ANIMACIÓ	
	<p>Títol: <i>Robin Hood Makes Good!</i> Títol original: <i>Robin Hood Makes Good!</i> Direcció: Chuck Jones Protagonistes: Animació Música: Franz Schubert Any: 1939 País: Estats Units Productora: Leon Schlesinger Studios Durada: 8 min.</p>
	<p>Títol: <i>Bugs y Robin Hood</i> Títol original: <i>Bugs y Robin Hood</i> Direcció: Chuck Jones Protagonistes: Animació Música: Harry Warren Any: 1949 País: Estats Units Productora: Warner Bros. Durada: 8 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin Hood Daffy</i> Títol original: <i>Robin Hood Daffy</i> Direcció: Chuck Jones Protagonistes: Animació Música: Milt Franklyn Any: 1958 País: Estats Units Productora: Warner Bros. Pictures Durada: 7 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin engañado</i> Títol original: <i>Robin Hoodwinked</i> Direcció: William Hanna, Joseph Barbera Protagonistes: Animació Música: Scott Bradley Any: 1958 País: Estats Units Productora: Metro Goldwyn Mayer Durada: 6 min.</p>

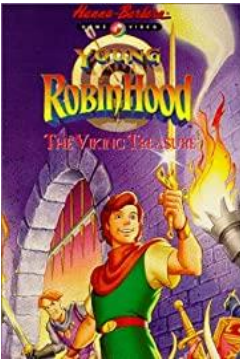

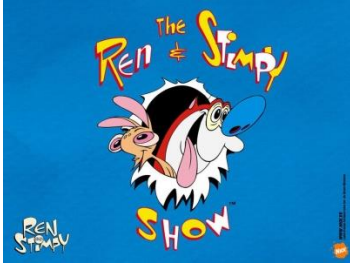
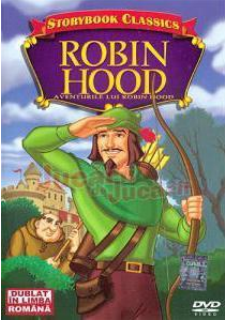
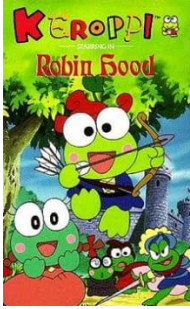

	<p>Títol: <i>Robin Hood Yogi</i> Títol original: <i>Robin Hood Yogi</i> Direcció: William Hanna, Joseph Barbera Protagonistes: Animació Música: Scott Bradley Any: 1959 País: Estats Units Productora: H-B Enterprises, Inc. Durada: 7 min.</p>
	<p>Títol: <i>Nottingham y Yeggs - The Huckleberry Hound Show</i> Títol original: <i>Nottingham y Yeggs - The Huckleberry Hound Show</i> Direcció: William Hanna, Joseph Barbera Protagonistes: Animació Música: Hoyt Curtin Any: 1959 País: Estats Units Productora: H-B Enterprises, Inc. Durada: 7 min.</p>
	<p>Títol: <i>Las aventuras de Rocky y Bullwinkle y amigos</i> Títol original: <i>The Adventures of Rocky and Bullwinkle and Friends</i> Direcció: Ted Key Protagonistes: Animació Música: Frank Comstock Any: 1959 País: Estats Units Productora: Jay Ward Durada: 23 min. Temporada 1, episodi 23</p>
	<p>Títol: <i>Loopy De Loop - No en Nottingham</i> Títol original: <i>Loopy De Loop - No en Nottingham</i> Direcció: William Hanna, Joseph Barbera Protagonistes: Animació Música: Hoyt Curtin Any: 1963 País: Estats Units Productora: Columbia Pictures Durada: 7 min. Temporada 1, episodi 35</p>
	<p>Títol: <i>Las aventuras del famoso Mr. Magoo - Robin Hood</i> Títol original: <i>The Famous Adventures of Mr. Magoo - Robin Hood</i> Direcció: Abe Levitow Protagonistes: Animació Música: Carl Brandt Any: 1964 País: Estats Units</p>

	<p>Productora: Estados de América Producciones Durada: 30 min. Temporada 1, episodi 6, 4 parts Títol: <i>Rocket Robin Hood (sèrie TV)</i> Títol original: <i>Rocket Robin Hood (sèrie TV)</i> Direcció: Ralph Baksh Protagonistes: Animació Música: Any: 1966 - 1969 País: Canada / Estats Units Productora: Trillium Productions, Krantz Films Durada: 22 min. 52 episodis.</p>
	<p>Títol: <i>La Pantera Rosa – Impuesto Rosa</i> Títol original: <i>Pinkcome Tax</i> Direcció: Art Davis Protagonistes: Animació Música: Henry Mancini Any: 1968 País: Estats Units Productora: Mirsich Films Durada: 6 min. Episodi 55</p>
	<p>Títol: <i>Brave Robin Hood</i> Títol original: <i>Brave Robin Hood</i> Direcció: Anatoliy Karanovich Protagonistes: Animació Música: ? Any: 1970 País: Rússia Productora: Soyuzmultfilm Durada: 16 min.</p>
	<p>Títol: <i>Las aventuras de Robin Hoodnik</i> Títol original: <i>The Adventures of Robin hoodnik</i> Direcció: Joseph Barbera, William Hanna Protagonistes: Animació Música: Paul DeKorte Any: 1972 País: Estats Units Productora: Hanna-Barbera Durada: 45 min.</p>

	<p>Títol: <i>Robin Hood</i> Títol original: <i>Robin Hood</i> Direcció: Wolfgang Reitherman Protagonistes: Animació Música: George Bruns Any: 1973 País: Estats Units Productora: Walt Disney Productions Durada: 83 min.</p>
	<p>Títol: <i>The adventure of Robin Smurf</i> Títol original: <i>Las Aventuras de Robin Pitufo</i> Direcció: Pierre "Peyo" Culliford Protagonistes: Animació Música: Smurf Music Any: 1982 País: Estats Units Productora: Hanna-Barbera Producciones Durada: 22 min. Temporada 2, episodi 2</p>
	<p>Títol: <i>Ivanhoe</i> Títol original: <i>Ivanhoe</i> Direcció: Geoff Collins Protagonistes: Animació Música: Mark Isaacs Any: 1984 - 1986 País: Austràlia Productora: Burbank Films Austràlia Durada: 55 min.</p>
	<p>Títol: <i>The Adventures of Robin Hood</i> Títol original: <i>The Adventures of Robin Hood</i> Direcció: Geoff Collins Protagonistes: Animació Música: Hartley Newham Any: 1985 País: Austràlia Productora: Burbank Films Austràlia Durada: 55 min.</p>

	<p>Títol: <i>Danger Mouse</i> Títol original: <i>Danger Mouse</i> Direcció: Brian Cosgrove, Mark Hall Protagonistes: Animació Música: Mike Harding Any: 1984 País: Regne Unit Productora: Cosgrove Pasillo Films Thames Durada: 10 min. Temporada 6, Episodi 114</p>
	<p>Títol: <i>Los cuentos de Alf</i> Títol original: <i>The Alf Tales</i> Direcció: Richard Raynis, David Feiss Protagonistes: Animació Música: Shuki Levy, Kussa Mahchi Any: 1988 País: Estats Units Productora: Cosgrove Pasillo Films Thames Durada: 25 min. Temporada 1, Episodi 1</p>
	<p>Títol: <i>The Super Mario Bros. Super Show!</i> Títol original: <i>The Super Mario Bros. Super Show!</i> Direcció: Richard Raynis, David Feiss Protagonistes: Animació Música: Shuki Levy, Kussa Mahchi Any: 1989 País: Estats Units Productora: DIC Enterprises Saban Entertainment Durada: 25 min. Temporada 1, Episodi 1</p>
	<p>Títol: <i>Garfield y sus amigos</i> Títol original: <i>Garfield and Friends</i> Direcció: Jim Davis Protagonistes: Animació Música: Ed Bogas, Desirée Goyette Any: 1990 País: Estats Units Productora: United Media / Mendelson Durada: 22 min. Temporada 3, Episodi 54 b</p>

	<p>Títol: <i>Tiny Toon</i> Títol original: <i>Tiny Toon Adventures</i> Direcció: Tom Ruegger Protagonistes: Animació Música: Ed Bogas, Desirée Goyette Any: 1990 País: Estats Units Productora: Warner Bros. Animation Amblin Entertainment Durada: 22 min. Temporada 1, Episodi 54</p>
	<p>Títol: <i>Robin Hood (1990 sèrie televisiva)</i> Títol original: <i>ロビンフッドの大冒険</i> Direcció: kōichi mashimo Protagonistes: Animació Música: Yasunori Iwasaki Any: 1990-1992 País: Japó Productora: NHK Durada: 24 min. 52 episodis</p>
	<p>Títol: <i>Las aventuras del joven Robin Hood (sèrie TV)</i> Títol original: <i>Young Robin Hood</i> Direcció: Bernard Freimovitz, Peter Sander Protagonistes: Animació Música: Leon Aronson Any: 1990 País: Estats Units / Canada Productora: Hanna-Barbera CINAR Durada: 26 min. 2 temporades 26 episodis</p>
	<p>Títol: <i>Capitán N: The Game Master</i> Títol original: <i>Capitán N: The Game Master</i> Direcció: Michael Maliani Protagonistes: Animació Música: Leon Aronson Any: 1991 País: Estats Units / Canada Productora: DIC Entertainment Durada: 11 min. Temporada 3, episodi 2</p>

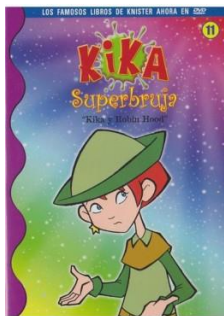
	<p>Títol: <i>Ren y Stimpy</i> Títol original: <i>The Ren & Stimpy Show</i> Direcció: Michael Maliani Protagonistes: Animació Música: Leon Aronson Any: 1991 País: Estats Units Productora: pümcø Durada: 22 min. Temporada 1, episodi 3</p>
	<p>Títol: <i>Las nuevas aventuras de Robin Hood</i> Títol original: <i>The New Adventures of Robin Hood</i> Direcció: David Field Protagonistes: Animació Música: Mark Isaacs Any: 1994 País: Austràlia Productora: Burbank Animation Studios Durada: 50 min.</p>
	<p>Títol: <i>Keroppi in Robin Hood</i> Títol original: <i>Keroppi in Robin Hood</i> Direcció: Tomoe Iwata Protagonistes: Animació Música: ? Any: 1994 País: Japó Productora: Sanrio Durada: 26 min.</p>
	<p>Títol: <i>Les 3 bessones i Robin Hood</i> Títol original: <i>Les 3 bessones i Robin Hood</i> Direcció: Robert Balser, Baltasar Pedrosa Protagonistes: Animació Música: Joan Albert Amargòs, Josep Lladó, Xavier Tobella Any: 1997 País: Espanya Productora: TV3 Durada: 25 min. Episodi 33</p>
	<p>Títol: <i>Cutie Honey flash</i> Títol original: <i>Cutie Honey flash</i> Direcció: Noriyo Sasaki Protagonistes: Animació Música: Toshihiko Sahashi Any: 1997 País: Japó Productora: Animax , TV Asahi Durada: 38 min. Episodi 13</p>

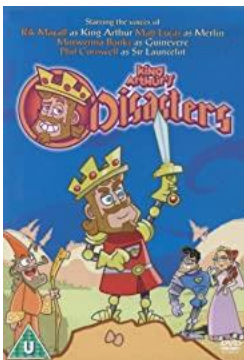
Títol: *Shrek*
Títol original: *Shrek*
Direcció: Andrew Adamson, Vicky Jenson
Protagonistes: Animació
Música: Harry Gregson-Williams, John Powell
Any: 2001
País: Estats Units
Productora: DreamWorks Pictures
Durada: 90 min.

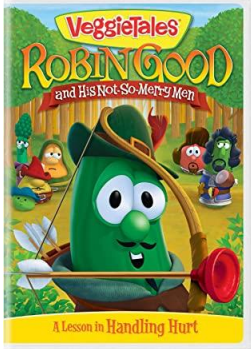
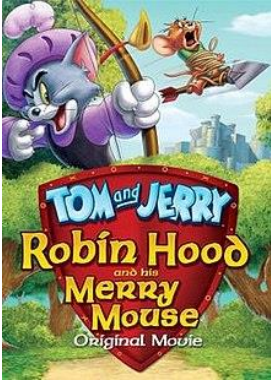

Títol: *Samurai Jack*
Títol original: *Samurai Jack*
Direcció: Genndy Tartakovsky
Protagonistes: Animació
Música: Will Adams George Pajon Jr.
Any: 2001
País: Estats Units
Productora: Cartoon Network Studios
Durada: 90 min. Temporada 1, episodi 1

Títol: *Kika superbruja. Kika y Robin Hood.*
Títol original: *Lilly the witch*
Direcció: Luba Medekova-Klein
Protagonistes: Animació
Música: Kelt Hopwood
Any: 2003
País: Alemanya
Productora: Selectavisión
Durada: 50 min. Temporada 1, episodi 5

Títol: *Los desastres del rey Arturo*
Títol original: *King Arthur's Disasters*
Direcció: Will Ashurst, Paul Parkes
Protagonistes: Animació
Música: Chris Bemand
Any: 2005 - 2006
País: Regne Unit
Productora: Coolabi Productions, Neptuno Films
Durada: 24 mi. 2 temporades, 26 episodis

<p>No n'hem trobat imatges</p>	<p>Títol: <i>Robin Hood: En busca del Rey</i> Títol original: <i>Robin Hood: En busca del Rey</i> Direcció: Vijay Raibole, Kevin Molloy Protagonistes: Animació Música: Vijay Raibole; Kevin Molloy Any: 2007 País: Espanya Productora: Vernal Media, D.L. 2006 Durada: 45 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin Good y su no tan felices hombres</i> Títol original: <i>VeggieTales: Robin Good and His Not-So-Merry Men</i> Direcció: Brian Roberts Protagonistes: Animació Música: ? Any: 2012 País: Estats Units Productora: VeggieTales Durada: 10 min</p>
	<p>Títol: <i>Tom y Jerry: Robin Hood y el ratón de Sherwood</i> Títol original: <i>Tom and Jerry: Robin Hood and His Merry Mouse</i> Direcció: Pico Brandt, Tony Cervone Protagonistes: Animació Música: Michael Tavera Any: 2012 País: Estats Units Productora: Turner Entertainment Co. animación de Warner Bros. Durada: 58 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin Hood: aventuras en Sherwood (sèrie TV)</i> Títol original: <i>Robin Hood: Mischief in Sherwood (TV Series)</i> Direcció: Sandra Derval Protagonistes: Cédric Bacconnier, Séline Barbin, Pascal Bertho Música: Alain Mouysset, Fabien Nataf Any: 2014 País: França Productora: DQ Entertainment, De Agostini Durada: 11 min. 2 temporades 26 episodis</p>

Títol: *Robin Hood*

Títol original: *Robin Hood*

Any: 1973

Durada: 83 min.

País: Estats Units

Direcció: Wolfgang Reitherman

Producció: Walt Disney

Gènere: Animació

Sinopsi:

Hace muchos años el rey Ricardo de Inglaterra partió hacia Tierra Santa en una guerra de cruzadas. Durante su ausencia su malvado hermano el príncipe Juan usurpó el trono. El pueblo demostró su única esperanza en Robin Hood que robaba a los ricos para ayudar a los pobres. Ha habido muchas leyendas y cuentos acerca de Robin Hood y todos diferentes. Bien nosotros los del reino animal tenemos nuestra propia versión. Esta es la historia de lo que ocurrió en realidad en Sherwood.

El gall comença a cantar explicant que Robin Hood i Little John passejaven pel bosc parlant, recordant fets i successos divertits. Es posen al riu a jugar, mentre el xèrif i els seus homes intenten capturar-los, però aconseguen amagar-se i escapar-se un altre cop. John li diu que se la juga massa. En una de les converses Little John li diu que el que li preocupa és si són gent dolenta per robar als rics per donar-ho als pobres. Robin Hood diu que no roben mai, que només demanen prestat allò necessari... (ho diu amb to irònic).

Entra en escena una comitiva reial plena de diners de la recaptació, amb el príncep i la serp, que és un conseller. Fent referència a la frase de Robin Hood, el rei diu que se li acaba d'acudir una frase "robar al pobre per donar-ho al pobre ric". Es dirigeixen a Nottingham per seguir amb la recaptació. El príncep porta posada la corona del seu germà, el rei Ricard. La serp li recorda que va ser idea del príncep hipnotitzar el rei per enviar-lo a les croades i així ell poder arribar a ser rei, en contra dels desitjos de la seva mare; es veu que la disputa

entre els dos germans ve de la gelosia que té Joan de Ricard, Joan és un vanitós; cada cop que Joan parla de la seva mare fa el xumet amb el dit polze “Sir serpiente”

Little John i Robin Hood es disfressen de dona per assaltar la comitiva recaptadora i aconseguen que la comitiva pari, fent-se passar per tarotistes; el príncep els diu que besin els seus anells, la serp veu que l'estan enganyant però no li fa cas. Mentre Robin distreu el príncep Little John aprofita per fer-se amb l'or. Li roben fins i tot la capa al príncep.

Un cartell amb la recompensa que ofereix el príncep Joan per la captura de Robin Hood. Mentre, per això Hood segueix ajudant els pobres, que, a causa de les recaptacions del príncep, veuen que s'empobreixen cada cop més. Apareix una imatge de Nottingham on a tots els edificis hi ha el cartell de “Tax Sale”; portes i finestres tapiades, i alguns dels seus habitants presoners. El frare Tuck porta una bossa d'or de part de Robin Hood al ferrer que està ferit. El xèrif se n'adona i li pren les monedes, com a recaptador d'impostos; el frare li planta cara sense èxit.

El xèrif és descrit com un personatge sense escrúpols; roba el regal d'aniversari d'un conillet i a un cec (encara que aquest és Robin Hood camuflat). Com a contrapartida, li regala un arc amb fletxes i el seu barret perquè diu que ja és gran. El conillet està molt emocionat de ser igual que Robin Hood. Corre a ensenyar-ho als seus amics, i tots volen ser com Hood. Mentre prova el seu arc, la fletxa es cola al castell de Nottingham i, tot i que els seus amics li diuen que és molt perillós si el descobreix el príncep, decideix entrar a buscar-la. Quan hi entra, LLady Marian i LLady Kluck estan jugant a bàdminton i el descobreixen; Marian els convida a entrar dient-los que no és perillós. De seguida reconeix el barret de Robin Hood. Els nens li pregunten si es casarà amb Hood, ja que els han dit que és la seva enamorada; a això ella diu que sí que eren parella abans que ella marxés a Londres; li preguntes si mai l'ha besat i respon que no. Tot i així sí que van gravar les seves inicials en un arbre. Marian diu que és probable que ja no se'n recordi d'ella; el conillet li diu que Hood la vindrà a rescatar i podran viure al bosc de Sherwood. Simulen una lluita entre Robin Hood i el príncep Joan, Lady Kluck es mofa de Joan fent la pipa, tots el reconeixen.

A l'habitació de Lady Marian parla de Robin Hood i de l'amor que segueix sentint cap a ell. Kluck li diu que quan retorni el seu títol, el rei Ricard, serà lliure i que beneirà la seva relació. Creu que com que ha estat tant de temps lluny Hood ja s'ha oblidat d'ella.

Al bosc de Sherwood Hood li diu a Little John que està enamorat de Lady Marian; John li diu que es casi amb ella, però ell veu que és complicat perquè ella és una dama distingida i

ell un fora de la llei, un **bandoler**, i que no té res per oferir-li. El frare li diu que no és un bandoler, que algun dia serà un heroi, que el príncep Joan ha organitzat un torneig de tir amb arc per l'endemà, i que Marian estaria molt contenta de veure'l, ja que premiarà amb un petó el vencedor del torneig. John li diu que estarà ple de la guàrdia del xèrif; a això Hood respon que no pateixi perquè serà la millor actuació de la seva vida.

Arriba el dia del torneig, i el príncep està excitat perquè creu que el pla per capturar Robin Hood tindrà èxit. Ho planteja com una venjança. Sir Hiss diu que el secret és d'ells dos. El príncep diu que capturarà el **bandoler**. Little John i Robin apareixen disfressats i aconsegueixen enganyar el xèrif, que no els reconeix. Little John es fa passar per un noble i aconsegueix que Sir Hiss sigui desterrat i així ocupar ell el seu lloc.

La serp decideix anar a la seva i seguir investigant per trobar Hood. Mentre Hood es presenta a Marian, que el reconeix. Comença el torneig i el príncep Joan comença a sospitar. El xèrif i Hood comencen a parlar i el xèrif li diu que encara que es disfressés ell el reconeixeria. La serp el reconeix, però gràcies al frare no aconsegueix descobrir-lo.

Tot i guanyar el torneig, el príncep John l'acaba descobrint i el fa presoner dient-li que ha de morir; Marian demana clemència al seu tiet perquè se l'estima, el tiet li pregunta si és correspost i Robin li diu que sí. Tot i així el príncep diu que ningú es mofa del rei, a lo que Hood li retreu que el rei és el rei Ricard. Quan està a punt de ser executat, Little John aconsegueix, amenaçant a John, que alliberi a Hood. Tot i així el xèrif l'acaba descobrint i comença una lluita entre Little John i Robin contra el xèrif i els seus homes.

Robin Hood aconsegueix escapar a Sherwood amb Lady Marian i Kluck. Al bosc tota la quadrilla es mofa i ridiculitza el príncep Joan, tot esperant la tornada del rei Ricard. La cançó humiliant que inventa la quadrilla, traspassa i tothom la coneix. La ira del príncep en conèixer-ho, fa que tripliqui els impostos. Els ciutadans de Nottingham no poden pagar-ho i són empresonats.

El frare està a missa i ningú hi va. Apareix el xèrif, el frare li torna a plantar cara i l'acaba empresonant. Quan apareix en escena el castell de Nottingham, amb el príncep i la serp, el príncep li fa saber que la captura del frare és una altra trampa per cridar l'atenció de Robin Hood, ja que quan vegi que està a punt de ser executat apareixerà per salvar-lo.

Little John i Robin es colen a la presó i aconsegueixen alliberar el frare i la gent del poble. Mentre Little John els allibera, Robin es cola a l'habitació del príncep per robar-li la recaptació.

La major part de la pel·lícula es centra en el moment en què el frare és presoner i han d'alliberar-lo, alhora que roben tot l'or del castell de Nottingham. La lluita es centra per això en el xèrif i Robin Hood. El príncep vol matar-lo però no ho aconsegueix.

En tota la lluita, el castell ha acabat en flames, cosa que fa veure-li el seu conseller, la serp.

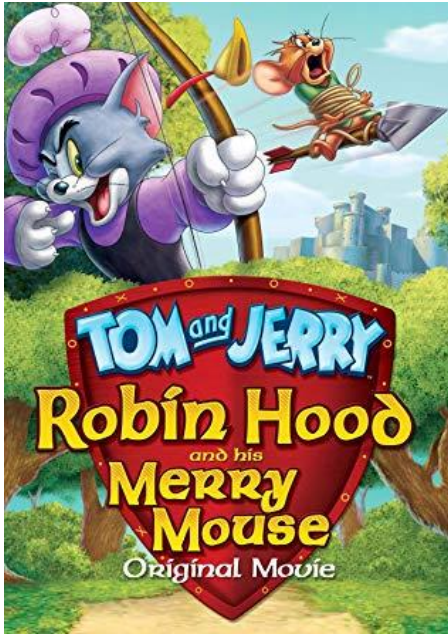
Finalment Robin Hood és indultat pel rei Ricard. El xèrif, el príncep i la serp acaben sent presoners.

Hood i Marian s'acaben casant amb la benedicció del rei, que s'enorgulleix de tenir finalment un nebot bandoler.

Robin Loksley apareix al final de tot amb aquest nom i Little John com a Duc Essex.

Personatges:

- El gall: amb una mandolina. Alan-a-Dale
- Príncep Joan: un lleó Corona or. Capa de vellut vermella
- Robin Hood: una guineu. Casaca verda, barret de punta groc amb ploma vermella
- Lady Marian: una guineu. Vestit color malva, vel de color rosa. Collaret
- Little John: os. Casaca verda, barret verd de punta amb ploma vermella. Cuiner
- Frare Tuck: un toixó. Gras, calb amb serrell i patilles blanques. Àbid marró
- Xèrif de Nottingham: un llop. Camisa amb muscleres lila i granat. Casaca vermella amb una estrella (de xèrif). Barret grana i lila amb ploma lila. Espasa. Gras. Té dos ajudants que són dos voltors.

Títol: *Tom y Jerry: Robin Hood y el ratón de Sherwood*

Títol original: *Tom and Jerry: Robin Hood and His Merry Mouse*

Any: 2012

Durada: 58 min.

País: Estats Units

Direcció: Spike Brandt

Guió: Spike Brandt

Producció: Warner Home Video

Gènere: Animació

Sinopsi:

Antaño cuando los caballeros era audaces el buen rey Ricardo Corazón de León gobernaba toda Inglaterra, pero mientras el bien amado rey estaba ausente batallando en Tierras extranjeras, su malvado hermano el príncipe Juan usurpó el trono y subió los impuestos a las gentes inocentes hasta casi matarlas de hambre. Su cruel sicario, el Sheriff de Nottingham era el ejecutor de la tiranía por medio de la fuerza y la crueldad. La pobre Inglaterra sufría y el pueblo necesitaba desesperadamente un héroe.

Ja des del principi de la pel·lícula Jerry apareix vestit amb el típic vestit de Robin Hood: casaca verda, i barret groc amb ploma vermella. Robin: ajudat per Jerry, a la primera escena assalta a un carro, dient “yo diría que ha sido una labor bien hecha”.....obre un dels barrils de fusta i afegeix: “ah oro, recaudado de los pobres para que los ricos sean más ricos”. Per tant ja des del principi apareix Robin com un delinqüent.

Vestimenta Robin Hood: casaca verda, pantalons arrapats verdosos, botes altes marrons, guants grocs, barret verd amb ploma groga i cinturó amb cinta. Perilla i bigoti, cabell curt pèl-roig.

De sobte apareix l'antagonista: cabell llarg, barba, morè, ulls grans, amb capa vermella, collaret d'or i casaca amb l'escut d'armes - Sheriff de Nottingham. Tom està del seu costat, ho sabem perquè a més també va vestit amb robes nobles. Quan el xèrif demana al conductor del carruatge que el detingui, Hood lli treu la capa i mostra que el conductor és Little John, membre de la seva quadrilla - descripció: alt i fort, barba i mitja melena rosses, malles

grogues, guants, cassaca blava i armilla marró, botes altes marrons. Barret vermell amb ploma lila.

Quan el xèrif els amenaça en atacar-los, els diu que són 10 contra 2+el Jerry, a la qual cosa Hood li respon que són 10 contra 50, ja que el ratolí li havia dit que el xèrif li estava preparant una trampa, ell i la seva quadrilla s'han pogut avançar i tornar-li la trampa.

Vestimenta quadrilla: casaques de diferents colors amb caputxes. Arcs i alguns portes guants i d'altres no.

De darrere dels arbustos apareixen dos nous personatges que formen part de la seva quadrilla: un ros vestit de vermell, pantalons, casaca, guants, barret i ploma, i un altre que és el monjo que se li entreveu que està ebri.

Lliguen el xèrif i els seus homes a un arbre i Robin Hood amb Little John agafen dos barrils per repartir-los i un (justament el que hi ha Tom a dins) li dona a en Jerry.

El personatge de vermell (més endavant Robin es dirigeix a ell com a Guillermo, i per tant deduïm que és Will) arriba al bosc cantant, on altres membres de la quadrilla estan preparant un dels àpats. Viuen dalt dels arbres. Comencen a entonar la cançó fent referència a les bones gestes de Robin Hood, i es veu com guarden tot el botí en un baül on apareix la frase "limosna para los pobres". Els membres de la quadrilla en la seva cançó enalteixen la figura de Robin Hood i justifiquen el perquè lluiten amb i per ell

Robin stands for right. He fight for all that's good"..... Robin Hood: "That is why they stand, to join my merry band. We are merry men and that is grand. The good king's left on a long Crusade, while he's gone he has been betrayed" Little John: "His brother is a greedy soul." Gos? "He'll tax your soup" John" And he'll tax your bowl". Quadrilla "But fear not, good folk. Listen and behold. Robin Hood will thwart him. With action brave and bold. That's why we fight. We fight for Robin Hood. Robin stands for right. He fights for all that's good. He takes from the rich and to the poor he gives. And with his merry men in Sherwood Forest lives. And with his merry men in Sherwood Forest lives.

La següent escena es situa al castell de Nottingham. En una taula asseguts Joan, el germà del rei, el xèrif i Lady Marian. El xèrif es disculpa i diu que Hood rep informació de dins del castell, i que per tant hi ha un espia dins el castell. De sobte Lady Marian s'aixeca i diu que es retira a dormir. Li diu que creu que envia i rep correu gràcies a algú diminut, el Jerry i que per tant Tom serà perfecte per acabar amb el ratolí que utilitza Hood per recaptar informació. Afegeix que amb la seva captura podran trobar el traïdor.

Joan fa referència al seu germà Ricard: hi ha una imatge d'ell a una de les parets del castell: home fornit, alt i gras. Amb barba pelroja i vestit amb cota de malla i casaca vermella amb l'escut en dorat del lleó.

Xèrif li diu que ja que les croades són molt perilloses igual el rei no torna mai i que per tant sí que podria convertir-se en rei Joan.

Escena a un poble el rei Ricard i un soldat (que és os caracteritzat) pregunta quan arribaran a Anglaterra - li respon que en dos dies el vaixell estarà apunt. Ricard diu que troba a faltar el seu país i el seu poble. Sota el moll hi ha uns gats que seran els informadors del príncep Joan.

Tornem a Sherwood, la quadrilla menja i beu per celebrar el botí. Hood demana ajuda per repartir els diners del príncep John a la població. Jerry vol ajudat per Hood li diu que no, que té una altra missió per ell: entregar un poema que ha escrit per Lady Marian. Li diu que vigili que no caigui en males mans.

Casa Robin Hood: està a un arbre: hi ha una hamaca, baüls, i una diana amb fletxes.

Jerry viatja a través d'un canal d'aigua per complir la seva missió; tot i les traves que troba aconsegueix arribar al castell.

Mentre Robin i Little John van al poble, on hi ha cartells amb la cara de Hood perquè "es busca" i comencen a repartir els diners a través de les canonades. El monjo també ajuda. Al poble hi ha un nen pobre que el reconeix, però quan crida el seu nom Hood marxa.

Lady Marian al castell amb Tom, Tomàs, a qui demana que li toqui una cançó. Mentre apareix Jerry amagat al jardí de camí a entregar el poema. Tom des de la finestra el veu i surt a perseguir-lo. Escena típica de persecució i baralla entre Tom i Jerry pel castell.

Lady Marian a la seva habitació cantant i pentinant-se quan Jerry (sir Ratón) li entrega el missatge. "*oh, un mensaje de mi amor, Robin Hood*". Marian li diu que li entregui un dels seus collarets com a símbol del seu afecte i que li seguirà informant de tot el que tramin el xèrif i el príncep Joan .

Príncep Joan i xèrif decideixen preparar un torneig de tir amb arc per tal de capturar Robin Hood, ja que creuen que el concurs cridarà l'atenció del bandit. Guanyador: bossa d'or, millor arquer d'Anglaterra i un petó de Lady Marian.

Robin Hood decideix presentar-se, tot i que la seva quadrilla l'adverteix que segurament sigui una trampa. Ell segueix endavant i diu que és el rei de les disfresses.

El dia del concurs apareix disfressat, ell i la seva quadrilla. El xèrif també participa al concurs. Jerry intenta entregar-li un anell de Robin a Lady Marian per tal de retornar-li l'afecte mostrat amb el collaret. El xèrif i Juan Smitsan, nom que utilitza Robin, arriben a la final. Qui dirigeix la competició diu que qui encerti la fletxa al mig de la diana guanya, quan Robin dispara Jerry es posa pel mig, i encara que en un principi sembla que perdrà acaba encertant al centre de la diana i es declararà guanyador. Quan va a recollir el premi, el xèrif i els seus homes intenten capturar-lo i ho fan amb èxit; el fan presoner a ell i a la seva quadrilla i són conduïts cap a les masmorres per executar-los l'endemà. Serà Jerry qui intentarà ajudar-los a obrir el cademat i per tant a escapar (amb un clip d'oficina!!!!), però no ho aconsegueix.

A les masmorres tota la quadrilla és humiliada: Robin Hood, el monjo, Will i Little John. A la cambra Lady Marian decideix escriure una carta a Robin, quan just el xèrif interromp i la descobreix, la carta i que ella és l'espia. Diu que li perdonarà la vida si es casa amb ell; ella s'hi nega. Demana als seus homes que no deixin entrar i sortit ningú de la seva habitació.

Els espies arriben de França per dir-li al príncep Joan que el seu germà gran està a punt d'arribar. Joan diu que la croada ha acabat molt ràpid; el xèrif li diu que si és així ell perdrà tota opció de ser rei; el que li proposa és que ell i els seus homes esperin el rei a la costa i acabin amb ell; l'únic que li demana a canvi és que quan executi a Robin Hood, també ho faci amb Lady Marian. En aquest moment en Tom s'adona de qui és el dolent de la pel·lícula i decideix unir-se a Jerry per ajudar a en Robin Hood.

En Jerry fa una senyal amb el mirall a la resta de la quadrilla i un dels altres membres, també frare, es presenta al castell dient que ve a confessar a Lady Marian. Mentre, ella decideix encisar els soldats amb una cançó perquè la deixin escapar de la seva habitació.

Finalment Lady Marian és lliure i Robin Hood i la seva quadrilla són alliberats gràcies a l'ajuda de Tom i Jerry. Troben un mapa amb les intencions del xèrif i el príncep Joan d'acabar amb el rei Ricard Cor de Lleó quan arribin a les costes; arriben a temps i aconsegueixen salvar-lo.

La batalla final és entre el príncep Joan i el rei Ricard; i entre el xèrif de Nottingham i Robin Hood; aquí també hi té a veure l'amor que els dos professen cap a Lady Marian.

Finalment el príncep i el xèrif són capturats i el rei nombra a Tom i Jerry senyors. Robin Hood i la quadrilla canten la cançó del principi però aquest cop el protagonista és en Jerry.

La pel·lícula acaba amb el petó que Lady Marian li deu a Robin Hood per haver guanyat el concurs de tir amb arc.

Robin Hoodwinked

En acabar la pel·lícula, hi ha el curt originari en que apareixen dos ratolins, un d'ells en Jerry escolta que Robin Hood és presoner i que no hi ha res a fer per la seva vida. Els dos ratolins porten el característic barret verd amb ploma vermella. Quan intenten salvar-lo el presoner de la cel·la, i qui té la clau, és el seu arxienemic, el gat Tom. El curt es centra en la típic disputa entre en Tom i Jerry, mentre que la història de Robin Hood queda en un segon pla.

Títol: *Les tres bessones i Robin Hood* (sèrie)

Any: 1997

Durada: 20 min.

País: Espanya

Guió: Roser Capdevila

Repartiment: Animació

Gènere: Sèrie d'animació

Sinopsi:

Les Tres Bessones és el títol d'un conjunt de contes i dibuixos animats creats per Roser Capdevila sobre les germanes Anna, Teresa i Helena. Les protagonistes s'entenen com un conjunt, i tot i que s'assemblen molt entre elles, es diferencien pel color de la roba (verd, rosa i blau) i perquè l'Helena sempre té gana, l'Anna és romàntica i la Teresa és la més decidida.

En relació a l'argument, les històries s'estructuren seguint sempre el mateix guió i en tres parts ben diferenciades:

- Les tres bessones fan una entremaliadura, i la bruixa avorrida les castiga perquè aprenguin una lliçó. Les envia a un conte clàssic o un fet històric
- Les bessones superen les dificultats del conte, encara que la Bruixa Avorrida els ho posa complicat, i finalment les torna al seu món.
- Quan tornen al seu món, una persona que no ha estat traslladada amb elles, fa un comentari que recorda d'on venen i provoca que les bessones esclatin a riure.

Tant en el món real com en el fantàstic, apareixen tres ratolins que tot i que interactuïn entre ells i amb el context, no es relacionen en cap moment amb les bessones.

En un dels capítols, les Tres Bessones són enviades al bosc de Sherwood per viure aventures al costat de Robin Hood:

La bruixa avorrida ha enviat les Tres Bessones a un bosc preciós, el bosc de Sherwood. Allà és on viuen en Robin Hood i els seus amics, amb qui les nenes compartiran una aventura que l'Avorrida només intenta complicar. Les nenes fins i tot acabaran coneixent el rei Ricard Cor de Lleó!

En aquest capítol les tres bessones viatgen fins Anglaterra on coneixeran en Robin Hood, un personatge conegut arreu per les seves aventures i per ser un dels més famosos bandolers. Comencen el capítol amb una classe de naturals que fan al bosc, on estudiaran el medi natural i les seves plantes. Les bessones entremaliades decideixen jugar en comptes de fer la feina i la Bruixa Avorrida les castiga tot enviant-les en territori del Robin Hood.

Quan arriben al bosc de Sherwood troben un cérvol; el segueixen i topen amb dos soldats del xèrif de Nottingham, les rondinen perquè es pensaven que volien caçar el cérvol, que està en terres del rei. Els diuen que les posaran a la presó molts i molts anys. Aquí la figura dels soldats del xèrif ja es presenten com uns personatges negatius, malvats i sense escrúpols. Quan no poden escapar-se apareix un personatge masculí i jove que els diu als soldats que s'enfrontin a ell i no a les tres nenes.

Robin Hood es presenta com un jove atractiu, que es presenta com a Robin de Locksley, però que tothom coneix com a Robin Hood. Robin Hood li diu que estan al bosc de Sherwood, casa seva, i que ara elles s'hauran de quedar amb ells perquè també s'han convertit en unes fugitives de la justícia. Li pregunten si sempre viu al bosc i els diu que sí perquè és l'únic lloc on no els persegueix el xèrif de Nottingham.

Al castell de Nottingham els soldats expliquen al xèrif les notícies i ell respon: “un altre cop amb aquest bandoler...” “no sé què donaria per enxampar-lo”, i just apareix la Bruixa Avorrida i es disposa a ajudar el xèrif. Diu que coneix la manera de fer sortir a Robin Hood de Sherwood i que vagi al castell.

Al bosc arriben al poblat i coneixen els companys del bandoler, que són 7: el fra Tuck, petit John (el seu home de confiança), l'Alan (el millor trobador d'Anglaterra). Diu que les tres nenes entren a formar part de la banda; John li diu que tots aquells que entren a formar part de la banda lliuren un combat a cops de bastó, Hood li diu que no digui bajanades, que són unes nenes. John respon; les normes són les normes i s'han de respectar. La Teresa diu que hi està d'acord i lluiten les tres alhora contra petit John.

Al riu combatent vencen les tres bessones. Decideixen fer un bon àpat. Al castell la Bruixa diu que si organitzen un concurs de tir amb arc a Nottingham ell hi anirà perquè voldrà demostrar que és el millor. El xèrif li diu que a partir d'ara la Bruixa serà el seu conseller.

A Sherwood comença un nou dia, mentre Alan toca el banjo, tots van despertant-se. La Teresa li pregunta a Hood si no troba a faltar tenir una casa; li respon que no que Sherwood és la seva casa, i que no els falta de res, que els dona aliment i que ells el mantenen net.

El mussol de la bruixa avorrida és l'encarregat de fer arribar a tothom la convocatòria del concurs de tir amb arc, el premi 200 monedes de plata i una fletxa d'or. L'Anna li diu que no pot anar a la ciutat perquè si el veu el xèrif l'agafarà; John diu que l'Anna té raó, però Hood respon que té raó. Hood diu que vol demostrar que segueix sent el millor de tot Anglaterra. La Teresa proposa que si presentin disfressats de carboners. John diu que el concurs no li pinta massa bé.

A la ciutat, al concurs de tir amb arc el xèrif està neguitós perquè no apareix en Robin. El concurs a punt d'acabar, quan de sobte en Robin Hood i les bessones participen, i Hood guanya. No el reconeixen. La Bruixa diu que no pot ser que sigui carboner el guanyador, però el xèrif s'empipa i la culpa d'haver perdut 200 monedes d'or i no haver agafat el Hood. La Bruixa sospita.

Al castell el xèrif pregunta si la Bruixa té cap altra idea. De sobte entra la fletxa d'or i travessa el barret del xèrif: ja sap que el guanyador ha estat en Hood.

Al bosc la Bruixa li demana almoina al Robin Hood, que li dona les 200 monedes. La convidava a sopar. Les Bessones van a dormir perquè diuen estar cansades. Es queden la Bruixa i en Hood: ella posa una poció a la sopa que es menjaran els bandolers. La Bruixa comunica al mussol que el xèrif ja pot anar al bosc perquè aviat dormiran.

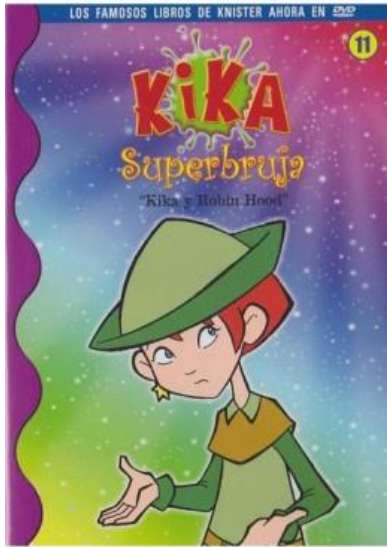
Comença un nou dia al bosc i les bessones es desperten i veuen com Hood i els bandolers són atrapats pel xèrif. Hood diu que només obeirà al rei Ricard, i li responen que el rei Ricard és a les Croades. John diu que la culpa és de les nenes, Hood diu que no, que ha sigut la bruixa captaire. **“Adeu bosc de Sherwood, aquí s’acaba la llegenda de Robin Hood”**.

Les Bessones es preparen per ajudar en Robin, diuen que necessiten diners. Es topen amb un home que va a cavall, l'assalten i ell diu: **“ja veig que he topat amb uns lladres de camí ral”**, l'Helena diu que és per una bona causa i explica que els diners són per treure de la presó en Robin i els seus amics. **“Alliberar un assalta marges en dieu una bona causa?”** Les nenes responen que no és un bandit, sinó que és bo i lleial al rei, no pas com el xèrif de Nottingham, que es vol fer l'amo d'Anglaterra. De sobte veuen que és Ricard Cord de lleó els demana que l'ajudin a alliberar en Robin Hood.

Al castell de Nottingham es presenten disfressats de frares i els deixen entrar. A la presó, Robin confia en què les bessones les trauran d'allà, John diu que no, però entren a la presó el rei i les bessones. Ricard cor de Lleó li pregunta què estaria disposat a fer, i diu que donaria fins la seva vida. I el rei es treu la caputxa i es presenta. Diu que l'alliberaran i un cop es treguin les cadenes es presentaran al xèrif. El xèrif li ofereix diferents càrrecs però ella no vol. El rei apareix de sobte a la cambra; el xèrif li demana a la bruixa que faci alguna cosa, i se'n va. El rei nombra escura-xemeneies del regne al xèrif. **El Robin Hood és nomenat duc de Locksly.** Les bessones són nombrades cavalleres.

Les bessones són retornades cap a casa. La professora diu que les estaven buscant.

En aquest cas, el personatge es presenta ja amb la seva quadrilla organitzada, però en cap moment hi ha una interrelació amb la gent del poble de Nottingham. Es deixa entreveure que la "única" voluntat de Robin Hood és lluitar per la memòria del Rei Ricard Cor de Lleó i interposa el seu benestar per tal de poder enfrontar-se al xèrif i així evitar que prengui el tron al monarca. Malgrat tot, els noms dels homes de la quadrilla que apareixen al capítol, coincideixen amb els noms d l'obra de Walter Scott.

Títol: *Kika superbruja. Kika y Robin Hood* (sèrie)

Títol original: *Lilly the witch*

Any: 2003

Durada: 50 min. Temporada 1, episodi 5

País: Alemanya

Direcció: Luba Medekova-Klein

Producció: Selectavisión

Gènere: Animació

Sinopsi: La Kika és una nena que és una bruixa i viu mil-i-una aventures. Un nen, que és el germà de la Kika, passeja pel mig d'un bosc i la Kika l'espanta, "vaya sherif estás hecho tú". Hi ha un grup de nens i tots volen ser policies, ningú lladre. La Kika diu que ella serà el lladre, però amb la condició que el lladre sigui en Robin Hood. Ningú el coneix, i ella diu "era un ladrón bueno porque robaba a los ricos para dárselo a los pobres". El seu amic, que és un drac, tampoc el coneix (el drac tampoc ha sentit a parlar mai de la llegenda de Robin Hood; diu que era un covard).

A casa seva la Kika viatja amb el seu amic drac a l'època de Robin Hood.

Apareixen, ella vestida com un bandoler (casaca i barret verds) es topen amb un jove i li pregunten per Robin Hood, que casualment, s'està apropant a ells perquè es dirigeix cap a un llogaret. El drac segueix dient que és un lladre normal i corrent, la Kika insisteix.

Ja al vespre, veuen un grup d'homes dansant al voltant d'una fogata; la Kika reconeix en Robin Hood, la Marian i el frare Tuck, però que no sap qui és Little John, no el veu, però apareix darrere seu! Agafa els dos personatges i els porta davant de Robin Hood.

Kika es presenta dient que ha vingut de molt lluny per a unir-se a la seva llegendària banda, tots riuen perquè no entenen això de llegendària. Vol unir-se a la banda "de alegres ladrones"; per a poder fer-ho en Tuck i la Marian li diuen que per a poder fer-ho ha de passar la prova del tir amb arc per demostrar el seu valor i poder ser acceptat (es fa passar per un noi). Amb l'ajuda del drac aconsegueix passar la prova.

Marian és una gran arquera.

Robin Hood explica el pla, primer atacaran un llogaret i després un altre. Kika pregunta que per què sempre roben als pobres, i en Robin diu que per què és fàcil i la Kika li retreu que ho faci, que si segueix així la gent humil els arruïnàrà: proposa atacar el castell de “conde solomillo”.

Al castell dos personatges, el comte i la comtessa; ell diu que pujaran els impostos als camperols, que encara se’ls pot exprimir més.

Al bosc la colla de Robin Hood no ho veu clar, però els acaba convencent. Ataquen el castell, i el drac actua de joglar.

Quan ja han comès el robatori i estan celebrant el botí, la Kika explica la segona part del pla (mentre el drac va cantant que ells ara són rics de veritat). En Robin apareix vestit amb vestimenta reial i diu que l’endemà atacaran els altres castells dels comtat del voltant... Kika diu que roben als rics per a convertir-se ells mateix en rics, i que si no se’ls ha acudit donar part del botí als pobres; els homes de Robin Hood i ell mateix se n’enriuen i la prenen per boja. Kika segueix indignada, i diu que no pot permetre-ho, i que si no reparteixen el botí entre els més necessitats ho farà ella mateixa.

El drac segueix pensant que el botí se’l quedaran la Kika i ell; la persegueix pel bosc. Quan en Robin es desperta dona l’alarma i persegueixen els que marxen amb tot el que han robat. El comte a qui han robat també els persegueix. Gràcies a la màgia de Kika aconseguen arribar al poblat i repartir les riqueses i el menjar entre els pobres (el drac no hi està d’acord). El que fa la Kika, quan en Robin li pregunta què està fent, diu, davant la gent del poble, que la idea de robar als rics i donar-ho als pobres ha estat d’ell; Lady Marian recorda que fins fa poc ells també eren pobres. En Robin Hood diu que han robat als rics per a donar-ho als pobres perquè és el correcte i així tots en surten beneficiats.

Al final en Robin diu que no li semblava bé robar als pobres i que quedar-se amb el dels rics tampoc li agradava. S’acaba apoderant de la idea de la Kika, i així ha traspassat al llarg dels anys. En Robin Hood porta malles blaves, casaca verda i barret verd amb ploma vermella; porta mitja melena i és jove.

Sorpren molt la versió que se’ns dona d’en Robin Hood, és totalment diferent a totes les altres que hem analitzat. Aquí en Robin és un vulgar lladre, que roba als pobres, i només roba als rics per propi interès, perquè la Kika li fa veure que podrà obtenir més benefici. On queda el mític bandoler generós?

Títol: *Robin Hood: el trapella de Sherwood* (sèrie)

Títol original: *Robin Hood: Mischief in Sherwood*

Any: 2014

Durada: 11 min. 2 temporades 26 episodis

País: França

Direcció: Sandra Derval

Producció: DQ Entertainment, De Agostini

Gènere: Animació

Sinopsi:

En aquesta versió de la història en Robin Hood és un nen de 10 anys que viu al bosc amb els seus amics petit John i Tuck (que no és monjo); de tant en tant reben la visita de la Marian, que viu al castell de Nottingham.

Just al primer capítol es veuen les cares amb un grup de víquings; en Robin i els seus amics estan al castell amb en Ricard i el seu germà, l'enemic comú són els víquings.

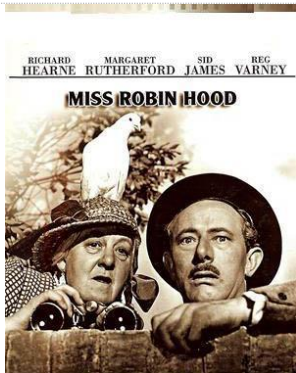
Cada capítol és independent i explica una historieta amb protagonistes canviants; els únics que es mantenen són els personatges de la llegenda: els tres amics, el rei i el príncep. En totes les aventures que es narren en Robin Hood hi té un paper fonamental com a defensor, i solucionador de problemes.

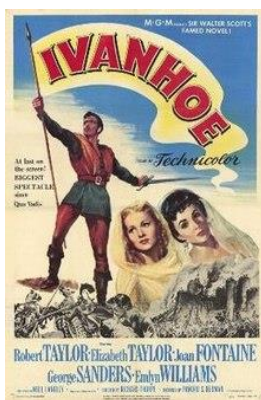
5.1.3.3. Altres referències audiovisuals⁴⁶

ALTRES REFERÈNCIES AUDIOVISUALS A ROBIN HOOD	
	<p>Títol: <i>Ivanhoe</i> Títol original: <i>Ivanhoe</i> Direcció: Herbert Brenon Protagonistes: King Baggot Música: Any: 1913 País: Estats Units Productora: Universal Film Manufacturing Company Durada: 48 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin Hood dell'Eldorado</i> Títol original: <i>Robin Hood of El Dorado</i> Direcció: William A. Wellman Protagonistes: Warner Baxter, Ann Loring, Bruce Cabot, Margo Música: Herbert Stothart Any: 1936 País: Estats Units Productora: Metro-Goldwyn-Mayer Durada: 85 min.</p>
	<p>Títol: <i>Robin Hood of Monterey</i> Títol original: <i>Robin Hood of Monterey</i> Direcció: Christy Cabanne Protagonistes: Gilbert Roland, Chris-Pin Martin Música: Edward J. Kay Any: 1947 País: Estats Units Productora: Monogram Pictures Durada: 55 min.</p>

⁴⁶ En aquest apartat hem recollit aquelles produccions audiovisuals que, o bé porten per títol “Robin Hood” però no tenen res a veure amb el foragit anglès, o bé, hi apareix momentàniament el bandit.

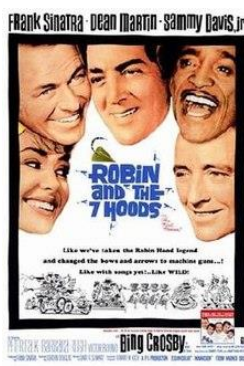
Títol: *La señorita Robin Hood*
 Títol original: *Miss Robin Hood*
 Direcció: John Guillermin
 Protagonistes: Margaret Rutherford, Richard Hearne
 Música: Temple Abady
 Any: 1952
 País: Regne Unit
 Productora: Group 3
 Durada: 76 min.

Títol: *Ivanhoe*
 Títol original: *Ivanhoe*
 Direcció: Richard Thorpe
 Protagonistes: Robert Taylor, Elizabeth Taylor, Joan Fontaine, George Sanders
 Música: Miklós Rózsa
 Any: 1952
 País: Estats Units
 Productora: Metro Goldwyn Mayer
 Durada: 106 min.

Títol: *Ivanhoe (Sèrie de TV)*
 Títol original: *Ivanhoe (TV series)*
 Direcció: Diversos
 Protagonistes: Roger Moore, Robert Brown, Andrew Keir
 Música: Edwin Astley, Albert Elms
 Any: 1958
 País: Regne Unit
 Productora: Screen Gems Television
 Durada: 25 min.

Títol: *Robin y los 7 Campanas*
 Títol original: *Robin and the 7 Hoods*
 Direcció: Gordon Douglas
 Protagonistes: Frank Sinatra, Dean Martin
 Música: Nelson Riddle
 Any: 1965
 País: Estats Units
 Productora: Warner Bros
 Durada: 124 min.

Títol: *El túnel de tiempo – La venganza de Robin Hood*
Títol original: *The Time Tunnel - the revenge of robin hood*

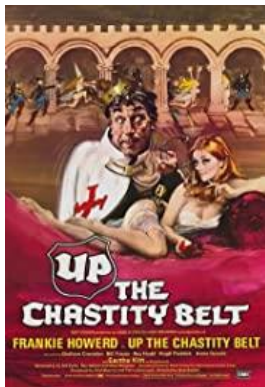
Direcció: Irwin Allen
Protagonistes: James Darren, Robert Colbert
Música: Lyn Murray
Any: 1966
País: Estats Units
Productora: 20th Century Fox Television
Durada: 50 min. Temporada 1 episodi 16

Títol: *El Show de los Muppets*

Títol original: *The Muppets*

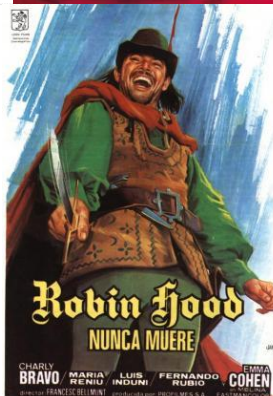
Direcció: Jim Henson
Protagonistes: Titelles
Música: Diversos
Any: 1979
País: Regne Unit / Estats Units
Productora: ATV / CBS
Durada: 30 min. Temporada 3, episodi 323

Títol: *Hasta el cinturón de castidad*

Títol original: *Up the Chastity Belt*

Direcció: Bob Kellett
Protagonistes: Frankie Howerd
Música: Carl Davis
Any: 1971
País: Regne Unit
Productora: EMI Films
Durada: 94 min.

Títol: *Robin Hood nunca muere*

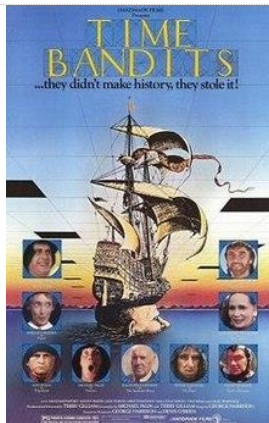
Títol original: *Robin Hood nunca muere*

Direcció: Francesc Bellmunt
Protagonistes: Charly Bravo, María Reniu, Luis Induni
Música: ?
Any: 1975
País: Espanya
Productora: Profilmes
Durada: 84 min.

Títol: *Benny Hill - The Misadventures of Robin Hood*
Títol original: *Benny Hill - The Misadventures of Robin Hood*

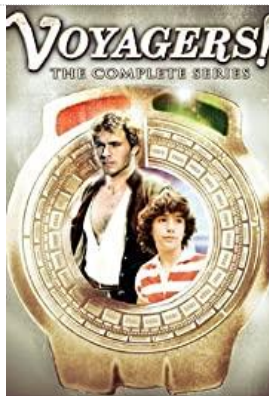
Direcció: Benny Hill
Protagonistes: Benny Hill
Música: Yakety Sax
Any: 1976
País: Espanya
Productora: BBC
Durada: 10 min.

Títol: *Los héroes del tiempo*
Títol original: *Time Bandits*
Direcció: Terry Gilliam
Protagonistes: John Cleese, Sean Connery, Shelley Duvall
Música: Mike Moran, George Harrison
Any: 1981
País: Regne Unit
Productora: HandMade Films
Durada: 113 min.

Títol: *Ivanhoe*
Títol original: *Ivanhoe*
Direcció: Douglas Camfield
Protagonistes: Anthony Andrews, James Mason
Música: Allyn Ferguson
Any: 1981
País: Regne Unit
Productora: Rosemont Productions, Columbia Pictures Television
Durada: 142 min.

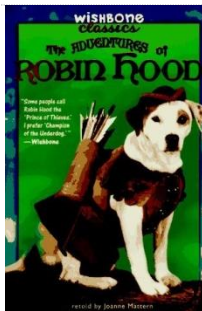
Títol: *Voyagers!*
Títol original: *Voyagers!*
Direcció: Peter Crane, Alan J. Levi i altres
Protagonistes: Jon-Erik Hexum, Meeno Peluce
Música: Jerrold Immel
Any: 1982
País: Estats Units
Productora: James D. Parriott Productions
Durada: 60 min. Temporada 1, episodi 10

Títol: *La balada del valiente caballero Ivanhoe*
Títol original: *Баллада о доблестном рыцаре Айвенго*
Direcció: Sergei Tarasov
Protagonistes: Tamara Akulova, Peteris Gaudins, Boris Khimichev
Música: Igor Kantyukov
Any: 1983
País: Unió Soviètica
Productora: Mosfilm
Durada: 92 min.

Títol: *Star Trek: The Next Generation*
Títol original: *Star Trek: The Next Generation*
Direcció: Cliff Bole
Protagonistes: Patrick Stewart, Jonathan Frakes
Música: Alexander Courage, Jerry Goldsmith
Any: 1991
País: Estats Units
Productora: Paramount Domestic Television
Durada: 44 min. Temporada 4, episodi 20

Títol: *Wishbone*
Títol original: *Wishbone*
Direcció: Rick Duffield
Protagonistes: Patrick Stewart, Jonathan Frakes
Música: Mark Menza
Any: 1996
País: Estats Units
Productora: Big Feats! Entertainment
Durada: 30 min. Temporada 1, episodi 24

Títol: *Blackadder: Back & Forth*
Títol original: *Blackadder: Back & Forth*
Direcció: Paul Weiland
Protagonistes: Rowan Atkinson, Tony Robinson
Música: Howard Goodall
Any: 1999
País: Estats Units
Productora: Tiger Aspect Productions
Durada: 33 min.

Títol: *Charmed*
Títol original: *Charmed*
Direcció: Constance M. Burge
Protagonistes: Shannen Doherty, Holly Marie Combs, Alyssa Milano
Música: Love Spit Love
Any: 2005
País: Estats Units
Productora: Tiger Aspect Productions
Durada: 40 - 45 min. Temporada 7, episodi 14

Títol: *ChuckleVision*
Títol original: *ChuckleVision*
Direcció: Martin Hughes
Protagonistes: Germans Chuckle
Música: David Cooke
Any: 2007
País: Regne Unit
Productora: BBC
Durada: 15 - 30 min. Temporada 19, episodi 6

Títol: *Érase una vez*
Títol original: *Once Upon a Time*
Direcció: Edward Kitsis, Adam Horowitz
Protagonistes: Ginnifer Goodwin, Jennifer Morrison
Música: Mark Isham
Any: 2013
País: Regne Unit
Productora: ABC Kitsis / Horowitz
Durada: 43 min. Personatge recurrent

Títol: *El doctor Who*
Títol original: *Doctor Who*
Direcció: Paul Murphy
Protagonistes: Peter Capaldi, Jenna Coleman
Música: Ron Grainer
Any: 2014
País: Regne Unit
Productora: BBC
Durada: 45 min. Sèrie 8, episodi 3

5.1.4. CULTURA POPULAR

J.C.Holt ja explicava que tot i que molta gent hagi vist una pel·lícula o hagi llegit un llibre de Robin Hood, poca gent ha buscat respostes per veure la originalitat del personatge. (Valdés Miyares J. , Baladas de Robin Hood, 2009)

Si una cosa ha traspasat fronteres i dècades és el color característic del seu vestuari: el verd Lincoln. Aquesta simbologia va ser-li atorgada pels historiadors victorians que després s'ha congregat al cinema.

Ja hem vist en l'apartat del naixement del mite que els textos medievals han sigut la font principal de coneixement i mitificació del personatge. Les circumstàncies i els detalls originals s'han perdut, i és per això que cal recórrer als textos medievals per recuperar-los (Valdés Miyares J., p. 7).

Les balades dedicades a en Robin Hood presenten gran varietat de motius i temes, en comparació amb la figura moderna. En total trobem sis balades i un fragment dramàtic. Les balades són les més antigues.

1. *Robin Hood i el monjo*

2. *Robin i Gandalí*

L'origen d'aquestes dues primeres balades el trobem en un manuscrit vers el 1450.

3. *Robin Hood i el terrissaire*: forma part d'una col·lecció manuscrita de romanços i escrits morals de principis del segle XVI.

4. *Gesta de Robin Hood*: està basada en cinc versions impreses al segle XVI. Semblen derivar més o menys directament d'una sola font del segle XV. Juntament a aquesta balada cal citar-ne una de proscrita, molt més llarga i dividida en diferents cants, que coincideixen cronològicament i compta amb els ingredients d'elles millors balades de Robin Hood i la seva colla, tot i que els noms són diferents: *Adam Bell*, *Clim de Clough*, *William de Cloudestly*.

Les altres dues balades medievals de Robin Hood pertanyen al manuscrit que rep el nom de Percy Folio (British Library Add MSS 27829) de mitjan de segle XVII, però recull poemes molt més antics: *La mort de Robin Hood*, molt proper temàticament al final de *Una Gesta*, mentre que *Robin Hood i Guy de Gisborne*, té una forma i un llenguatge arcaics, i és possible relacionar part de seu contingut amb un fragment d'obra teatral *Robin Hood i el xèrif*, trobat en un manuscrit de 1475.

A aquestes balades medievals s'hi han d'afegir les del Foli de Percy que poden remuntar-se al segle XVII o abans (*Robin Hood i el frare* i *El fantàstic corraler de Wakefield*, així com la primeres de les dues versions de Robin Hood i els guardaboscós, que encapçala i ha donat títol al descobriment més recent de textos antics de Robin Hood, el manuscrit Forresters). En les primeres balades en Robin Hood és un granger.

Forresters: recull vint-i-dos balades procedents de fulletons i florilegis (garlandes) d'entre 1663 i 1670, però que en casos com el de la balada citada, conté detalls que cal datar-los del segle XVI o abans (Valdés Miyares J., 2009, p. 8)

La resta de les balades medievals i d'històries de Robin Hood són clarament post-medievals, imitacions que estenen l'antiga llegenda, sovint distorsionant-la amb els valors d'èpoques diferents.

La història sobre l'origen noble del personatge són de la mà del dramaturg isabelí Anthony Munday i les seves obres sobre "*La caiguda*" i "*La mort de Robert, comte de Huntingdon*" (1597-1599).

Moltes balades, impreses per ser venudes al mercat (*boadsides*) expliquen trobades de Robin Hood amb aquells que després seran els seus companys: Robin Hood i Little John, amb artesans de diferents oficis, fins i tot amb la seva xicota Robin Hood i la donzella Marian, que s'acabarà convertint en una més de la banda.

Entre totes aquestes balades impreses destaca Un conte veritable de Robin Hood (1632) de Martin Parker, perquè recull gran part del nou corrent de mitjan del s. XVII.

Més recent, del s. XVIII, i amb un enfocament més femení allunyat de les primeres balades, troben *El naixement de Robin Hood (Willie i la filla del comte Ricard)* (Valdés Miyares J., 2009, p. 9).

Finalment, a *Ivanhoe*, Walter Scott situa a Robin Hood en el regnat de Joan sense Terra i a la resistència dels anglosaxons enfront els normands.

Scott modificaria la traducció per adaptar-la a una forma literària que s'allunyava de les balades, i el seu interès com a ficció històrica és suggerir per què Robin era una figura medieval, avocada a desaparèixer a l'època moderna. El bandoler que aplica la seva pròpia justícia, que es troba enmig d'un entorn caòtic i injust on imperen la força i l'astúcia, és una figura pràcticament inviable en una societat democràtica actual. No obstant, segueix exercint una fascinació que s'ha reflectit en molt diverses adaptacions cinematogràfiques al llarg del

s. XX, essent el gran mite de referència per qualsevol gènere d'aventures i per tota història que doni una raó de ser i de lluita al proscrit (Valdés Miyares J., 2009, p. 9).

Al llarg del temps hi ha hagut molta especulació sobre la identitat històrica de Robin Hood, el personatge arriba al món modern de la mà de les balades populars. Tot i així (Valdés Miyares J., 2009, p. 9) l'autor assenyala que ni es pot afirmar rotundament que les primeres narracions sobre Robin Hood siguin “balades populars”, ja que no es definirien sota aquest nom fins més d'un segle després.

Els mateixos poemes medievals sobre Robin Hood tampoc es denominen a sí mateixes balades, terme que no adquireix plena vigència per a elles fins el segle XVII.

Un dels trets distintius de la balada és que és de transmissió oral i per tant dona lloc a l'existència de diferents versions. D'altra banda tot i que la majoria de balades datin de l'època medieval, no van ser recopilades fins els segles XVII, SXVIII i també XX (Valdés Miyares J., 2009, p. 11).

El repte que suposa l'estudi d'en Robin Hood és la no existència del personatge, tal com la llegenda sorgida entre el bosc i la ciutat medieval, entre la llegenda i la història, amb les fronteres entre diferents disciplines i camps de coneixement: entre la transmissió oral i l'escrita, entre el folklore i la literatura, entre la cultura popular i l'acadèmica.

Què és una balada?

Uns balada són relats orals que s'expliquen en format d'episodis sense arribar a explicar una història sencera, tot i que és coherent. Fugen de descripcions i explicacions massa llargues. Utilitzen un estil senzill i tenen les seves pròpies conviccions i fórmules. La característica principal de la balada és que no utilitza vocabulari ni llenguatge culte, ni tampoc cinisme, refinament, moralisme ni sofisticació (Valdés Miyares J., 2009, p. 13).

Francis James Child a *“The English and Scottish Popular Ballads”*, Dover, Nova York, 1982/1965), és un editor que ha consagrat el cànon d'allò que hom considerava com a balada. Feia una distinció entre la balada “pura”, contraposada a les seves versions merament comercials. Malgrat tot, no va arribar a explicar què entenia teòricament per “balada”, ni allò que ell considerava “popular”, sense anar més lluny de la interpretació romàntica, la qual ha estat desacreditada avui dia.

Dins del gènere de la “balada”, Child feia distinció entre la balada genuïna popular de les impreses en plecs, i les versions editades i millorades pels antiquaris del segle XVIII.

1. *ROBIN I GANDALÍ*

Només es conserva una única còpia del manuscrit Sloane MS 2593 de mitjan segle XV, que podria ser el poema més antic que es coneix de Robin Hood, sempre que aquest Robin pugui identificar-se amb el de les balades medievals.

El manuscrit conté 74 cançons líriques populars i religioses, cosa que explica la brevetat i concentració del poema (Valdés Miyares J., 2009, p. 40)

No apareix el cognom de Robin, i a més a més, l'episodi que narra és aliè a la tradició, on Robin Hood no mor en un duel contra "Wrennok", ni és venjat per un noi anomenat "Gandeley".

"Wrennok" coincideix amb el nom del fill d'un enemic de l'heroi del romanç de Fouke le Fitz Waryn un altre dels relats de proscrits nobles que va poder influenciar en la tradició de Robin Hood: en aquest sentit és possible que el cronista John Mair i altres del segle XVI van ser induïdes per la fama de Fouke le Fitz Waryn a fer també de Robin Hood un rebel de finals del segle XII contra el Príncep Joan.

Si aquesta balada no es refereix a Robin Hood, sens dubte, forma part d'una tradició molt propera, de la mateixa manera que la de *Adam Bell*, *Clim del Clough* i *William de Cloudesly*. Paral·lelismes que trobem amb la llegenda de Robin Hood que coneixem és la vida al bosc, la joventut dels personatges, la caça del cérvol, l'amistat i l'art del tir amb arc són recreats igual que a les balades medievals.

D'altra banda, l'episodi del dol, amb la demostració de destresa, coincideix amb molts moments característics de Robin Hood, sobretot similars a *Robin Hood* i *Guy de Gisborne*.

A la balada de *Robin Hood i el Monjo*, el bandit també és traït pels seus seguidors, igual que aquí, tot i que en aquest cas el bandit no té cap opció de lluitar, i tot i que mori a traïció com passa a *La muerte de Robin Hood*, el que és venjat per un personatge poc conegut no sembla ser el nostre heroi.

Sigui o no sigui Robin Hood el seu heroi principal, l'autor diu que *Robin i Gandalí* és el resultat de l'època medieval tardana quan es popularitzen les balades que cantaven les destreses de bandes de joves arquers al bosc. El context coincideix amb el que es van gestar les balades del reconegut arquer.

Oí un cantar de cierto clérigo,
en el confín del bosque allà,

sobre el buen Robin y Gandalín;
no hubo otra banda tal.

No eran esos jóvenes rudos ladrones,
sino buenos y apuestos arqueros;
fueron al bosque a conseguirse carne,
si Dios quería enviársela a ellos.

(...)

Ya nunca cacarearás, Wrennock,
ni con Cerveza ni con vino,
que tú hayas matado al buen Robin
y a su paje Gandalino

Ya nunca cacarearás, Wrennock,
ni con vino ni con Cerveza,
que tú hayas matado al buen Robín,
y a Gandalin su paje

Robin yace en el verde bosque amortajado.

2. *ROBIN HOOD I EL MONJO*

El manuscrit Ff.5.48 (Valdés Miyares J., 2009, p. 48) de la Universitat de Cambridge, que conté la balada més antiga de Robin Hood està molt malmès, tacat i és de difícil lectura, i a més, possiblement és una còpia d'un manuscrit anterior. La balada no va ser editada fins el segle XIX, quan es va titular; tot i així és una de les balades més apreciades, segurament, anota l'autor, perquè ja des de l'inici les primeres estrofes ens submergeixen de ple en el fantàstic món de Robin Hood, entre el bosc i la ciutat.

El personatge que es presenta aquí és devot de la Verge Maria, i desafia el perill per tal de poder atendre les seves devocions. El cronista afegeix que quan Robin es trobava a Barnsdale “fugint de la ira del rei i de les amenaces del príncep”, un dia que estava escoltant missa d'amagat al bosc, va ser sorprès per un vescomte (el xèrif?) al servei del rei, però la seva devoció mariana va fer que es negués a fugir i va enfrontar-se als seus perseguidors. Des

d'aleshores, afegeix el cronista, Robin Hood va fer respectar als feligresos de l'Església i la missa. La coincidència entre la crònica i la balada, es centra en la devoció cristiana de l'heroi. Malgrat tot, la balada contradiu per complert el respecte al clergat que assenyala el cronista, ja que el seu principal enemic, juntament amb el xèrif, és el monjo, i Little John no dubta en executar-lo de manera salvatge sense cap mena d'impediment: la pietat religiosa de Robin no està renyida amb la seva enemistat amb el clergat.

L'actitud que es descriu de Robin i els seus homes és la que avui dia identificaríem amb els gàngsters. Aquesta característica perviu en les antigues històries de proscrits que emergeix en altres balades, sobretot a *Robin Hood i Guy de Gisborne*. A *Robin Hood i el monjo* les execucions són part d'una burla que fan al xèrif, que al contrari que a altres balades, sobreviu, i al propi rei, que al final ha d'admirar l'astúcia dels proscrits i la lleialtat de Little John i el seu amo.

Els temes principals de la balada són l'enemistat cap al xèrif i les autoritats i la lleialtat dels homes de Robin Hood cap a ell. Much, el fill del moliner, Will Scathlock (Will Scarlet en altres balades), i, sobretot, Little John, són els que hauran de salvar el cap de quadrilla del poder oficial – de la ciutat de Nottingham – i tornar-lo al bosc.

3. ROBIN HOOD I EL TERRISSAIRE

La balada es divideix en tres parts: la primera explica la trobada entre Robin Hood i John, i com entra a formar part de la colla. Little John ja coneixia al terrissaire de Wentbridge (una zona prop de Barnsdale, al comtat de Yorkshire). La segona part mostra l'escena en què en Robin Hood es disfressa de terrissaire i va a Nottingham a demostrar que ell també pot guanyar-se la vida com a terrissaire. L'última part trasllada l'escena al bosc, on atrapen al xèrif de Nottingham i li roben, portant-lo de nou al bosc. Robin Passa comptes amb el terrissaire per tot el que ha venut mentre s'ha fet passar per ell; d'aquesta manera acaba l'aventura.

L'obra mostra el contrast entre la generositat del bosc i l'ètica comercial. És la primera balada on en Robin Hood es troba amb el representant d'algun ofici, aspecte que s'anirà repetint al llarg de les altres balades; aquests personatge que es creuen amb el bandit, acabaran formant part de la seva colla.

La divisió de la balada en diferents cants dependrà sempre de la interpretació:

- Cant primer

Robin Hood se llamaba el hidalgo,
que era cortés y desprendido;
por el amor de Nuestra Señora,
a todas las mujeres habrá enaltecido...
“Te haré una pregunta, buen alfarero.
¿Quieres tener compañía?
Dame tus ropas, y ten las mías,
yo a Nottingham ir querría!

- Cant segon

“¿Conoces a Robin Hood?”, dijo el sheriff,
“Alfarero, te ruego que me lo refieras”.
“Un centenar de tandas he tirado con ellos,
bajo su árbol de assembleas”.
“Más que tener cien libras querría”, dijo el sheriff,
“y lo juro por la Trinidad,
que el proscrito traïdor
estuviera junto a mi”.

- Cant tercer

“Da alegría estar aquí”, dijo Robin
“a un hombre que podria gastar cuanto quisiera,
por el sonido de mi cuerno averiguaréis
si Robin Hood por aquí estuviera”.

Robin Hood se echó el cuerno a la boca
y sopló un muy buen toque,
que lo oyeron sus hombres que estaban allí,
en lo más hondo del bosque.
“Oigo a mi amor tocar”, dijo Pequeño Juan, como locos corrieron los hombres”.

(...)

Así partieron Robin, el sheriff, y el alfarero,
bajo el árbol de verde bosque.
Dios se apiade del alma de Robin Hood,
¡ y a toda la buena hidalguía salve!

4. UNA GESTA DE ROBIN HOOD

Va ser la balada més popular, així ho demostra l'existència d'una dotzena d'edicions impreses entre els segles XVI i XVII. Es tracta d'un compendi que recull els episodis més familiars de la llegenda de Robin Hood i recorda a altres balades, tant manuscrites com impreses.

Les edicions modernes es basen en la de Jan Van Doesbroch, impresa a Amberes vers el 1510, i una altra de Wynkin de Worde, contemporània, possiblement inclús anterior, però amb més errors (Valdés Miyares J., 2009, p. 98).

La balada apareix dividida en vuit cants, tot i que poden reduir-se a tres relats vinculats entre sí:

- 1) Transcorre entre el primer i el quart cant, tracta sobre Robin Hood i un cavaller endeutat, però també inclou l'episodi en què Robin Hood roba al monjo creditor del cavaller.
- 2) Es centra en l'enfrontament dels proscrits, sobretot Little John amb el xèrif, i en com ajuda el cavaller Sir Richard de Lee contra el xèrif. La història comença abans que acabi l'anterior aventura del cavaller endeutat amb el bisbe i conclou al sisè cant quan Robin i els seus homes maten el xèrif i alliberen a Sir Richard.
- 3) El tercer relat està narrat en els dos últims cants i està dedicat a Robin i el rei; acaba amb la mort de l'heroi per traïció a mans de la priora de Kirkless i el seu sequaç Sir Roger de Doncaster.

El fil conductor de tots aquests relats, juntament amb la figura de Robin Hood, és la forma de vida al bosc. Robin Hood rebutja la vida a la Cort que li havia regalat el rei d'Anglaterra.

Des del punt de vida sociocultural la paraula clau és *yeoman*, que apareix per primera vegada al tercer ver i després es repeteix sovint per identificar a Robin i als seus (Valdés Miyares J., 2009, p. 101).

- Cant primer

Atended y escuchad, gentiles señores
de sangre libre nacidos;
os contaré de un hidalgo montero,
por Robin Hood conocido.

Robin Hood fue un gallardo proscrito,
mientras habito el mundo:
proscrito tan cortés como él
nunca se vio ninguno.

Robin estaba en Barnsdale,
sobre un árbol apoyado;
junto a él estaba Pequeño Juan,
un montero de buen grado

- Cant segon

“Toma tu oro, señor abad”, dijo el caballero,
“el que me habías dejado;
de haver sido cortés a mi llegada,
hubieras sido recompensado”.
El abad calló y no comió más,
pese a sus reales manjares;
ladeó la cabeza hacia un hombro
y fijamente se puso a mirarle.

- Cant tercer

Cabalgó el sheriff, y Pequeño Juan
fue muy ligero a pie,
y cuando llegaron ante Robin:
“He aquí, señor, al ciervo jefe”.

Quieto se quedó el orgulloso sheriff,

se sintió un hombre desgraciado:
“Maldito seas, Reynolde Grenelefe,
que ahora me has traicionado”.

“Te juro por Dios”, dijo Pequeño Juan,
“amo, que tú tienes la culpa;
me dieron mal de cenar
cuando estaba en casa tuya”

Pronto estaba sentado a la cena,
y servido con blanca plata,
y, cuando el sheriff vio su vajilla,
no pudo comer de rabia.

- Cant quart

Ya se ha despedido el caballero,
y seguido su camino;
Robin Hood y sus alegres hombres
muchos más días tienen vividos
oíd y escuchad, gentilhombres.
Y atended a lo que os cuento,
cómo el fauto sheriff de Nottingham
convocó unos solemnes juegos,

para que todos los arqueros del Norte
acudieron el mismo día,
y el que tirara mayor de todos
ganaría la partida.

El que de entre todos tire mejor,
más lejos, diestra y certeramente,
a un par de finas dianas,
bajo el matorral de bosque verde,

Recibirá una flecha estupenda,

el astil de blanca plata,
la punta y las flechas de rico oro rojo,
en Inglaterra ninguna la iguala.

- Cant sisè

Robin tenso a tope un buen arco,
dirigiendo un dardo certero;
tan bien alcanzó al orgulloso sheriff
que lo dejó quieto en el suelo.

Y antes de que pudiera levantarse,
de que en pie se incorporara,
cortó la cabeza del sheriff
con su bruñida espada.
¡Ahí te quedas, sheriff orgulloso,
que acabar mal tenías!
Nadie pudo confiar en ti
mientras tuviste vida”.

- Cant setè

Allí se encontraron al buen Robin,
de pie en mitad del camino,
y con muchos valientes arqueros,
de veras como os lo digo.

Robin cogió el caballo del rey
deprisa en aquel paraje,
y dijo: “Señor, con vuestra venia,
debéis aguardar un instante.

“Somos monteros de esta floresta,
bajo el árbol de verde bosque;
vivimos de los ciervos de nuestro rey,
no tenemos otro soporte.

“Y vos tenéis Iglesias y además rentas,
y oro en gran cantidad;
dadnos algo de lo que gastéis,
por la santa caridad”

Habló luego nuestro agraciado rey,
enseguida entonces dijo:
“No he traído más al verde bosque
que cuarenta libras conmigo”.

“He estado en Nottingham
con nuestro rey quince días,
y he gastado muchos bienes
en tan grandes señorías”.

- Cant huitè

Una vez vestidos en verde Lincoln,
desecharon sus [ropas] grises:
“Ahora nos vamos a Nottingham”,
tal como nuestro rey dice.

Tensaron sus arcos, y allá se fueron,
juntos practicando el tiro,
hacia la ciudad de Nottingham,
aunque eran forajidos.

Nuestro rey y Robin cabalgaron juntos,
de verdad como os digo,
y tiraron al “si fallas las llevas”,
mientras iban de camino.

(...)

Así pues, dijo el buen Robin,

en el sitio en que se hallaba:

“Mañana he de acudir a Kirkless,
a que una hàbil sangria me hagan”

Sir Roger de Doncaster
junto a la priora acechaba,
y allí traicionaron al buen Robin Hood
mediante falsa artimaña.

Que Cristo se apiade de su alma,
Aquel que murió en el Madero,
pues fue éste un buen forajido,
e hizo a los pobres mucho bueno.

5. ADAM BELL, CLIM DEL CLOUGH I WILLIAM DE CLOUDESLEY

Els textos més antics de la balada van ser impresos abans de 1536, però són fragmentats. En l'època de Shakespeare va ser molt popular, i hi ha una al·lusió a ella al principi de *Much Ado About Nothing* (*Mucho ruido y pocas nueces*), i també en obres d'altres contemporanis.

Tot i així, l'origen de la balada és de l'Edat Mitjana, de manera que es pot considerar paral·lela a la de les més primerenques de Robin Hood, amb la qual té molts punts en comú.

Està estructurat en tres parts (igual que *Robin Hood i el Monjo* i *Robin Hood i el terrissaire*).

- 1) 1r cant: un dels proscrits entra a la ciutat posant-se en perill
- 2) Els seus companys van a rescatar-lo
- 3) Són perdonats i recompensats pel rei.

És menys repetitiva que les altres, ja que cada estrofa inclou un nou esdeveniment (Valdés Miyares J., 2009, p. 218). Ho explica tot de manera detallada.

- Cant primer

Uno de ellos se llamaba Adam Bell,
el otro Clim de Crough,
el tercero era William de Cloudesly,
un arquero de lo mejor.

Estaban proscritos por cazar venados,

cada uno de estos tres hidalgos;
un día juraron ser como hermanos,
al bosque de Inglewood escapando.

- Cant segon

Lucharon juntos como leales hermanos,
como Hombres intrépidos y audaces;
a muchos hombres por tierra derribaron,
y muchos corazones hicieron enfriarse.

(...)

Cuando llegaron a Inglewood,
bajo su árbol de asambleas,
encontraron arcos muy buenos
y gran abundancia de flechas.

- Cant tercer

Sentados como estaban en Inglewood,
bajo su árbol de asambleas,
les pareció oír llorar a una mujer,
aunque no podía verla.

(...)

“Pero, buen señor, os suplicamos ahora,
que la gracia nos concedáis,
puesto que nosotros vinimos a vos,
o, si no, que marchar nos permitáis.

(...)

Así que allá se fueron los buenos monteros,
tan rápido como podían correr,

y después vinieron a vivir con el rey,
y murieron hombres buenos los tres.

Así acabaron las vidas de los tres hidalgos,
¡Dios les conceda eterna felicidad!,
y a todos los que tiran con arco de mano,
¡que al cielo nunca puedan fallar!

6. LA MORT DE ROBIN HOOD

Aquesta balada no va ser recollida fins a la versió del Foli de Percy; el bisbe Thomas Percy va recollir un grapat de manuscrits a mitjan del segle XVII. La balada *La mort de Robin Hood* presenta característiques antigues com el llenguatge i l'estil. S'entreveu un context cultural caòtic a la figura de la priora (d'inicis del s. XVI o anterior) i amplia un episodi ja narrat anteriorment i que s'havia resumit a *Una gesta de Robin Hood* (Valdés Miyares J. 2009, p. 264).

El Foli de Percy es conserva de manera fragmentada, ja que gairebé la meitat de cada pàgina va ser arrancada. La balada es reconstrueix a partir d'una versió molt simplificada que va començar a editar-se als florilegis o col·leccions de poemes del segle XVIII.

Tot i així, aquesta variant sembla afegir dos motius importants al tema de la balada: la crida de Robin al seu company fent sonar el corn tres vegades, que és un motiu molt tradicionals, i el famós gest de l'heroi de disparar una última fletxa per tal de fixar el lloc de la seva tomba.

Aquesta balada recull la llegenda més estesa sobre la mort del proscrit, traicionat per la priora de Kirkley, Kirklees o Kirkless a Yorkshire, que era familiar seu, i per un cavaller anomenat Roger el Roig, el Sir Roger de Doncaster del fina de *Una gesta de Robin Hood*, quan anava a fer-se una sangria curativa (Valdés Miyares J., 2009, p. 273).

“Nunca en mi vida he dañado a hermosa doncella,
ni pasará eso en mi final,
pero dame mi flexible arco a la mano,
y una ancha flecha voy a tirar,

Y allí donde se encuentra esta flecha,

mi sepultura a cavar irán.
Poned un trozo de verde césped en mi cabeza,
y a mis pies otro más.”

“Y poned mi flexible arco a mi lado,
que era música dulce a mis oídos,
y haced mi tumba de gravilla y verde, que es lo más propio y digno”

“Dejadme de largo y de ancho lo gastante,
bajo mi cabeza un verde tepe;
que puedan decir, cuanto yo esté muerto,
aquí yace Robin Hood el valiente”

Le concedieron con gusto estos deseos,
lo cual al valiente Robin dio placer:
y allí enterraron al valiente Robin Hood,
dentro de la hermosa Kirkless.

7. ROBIN HOOD I EL FRARE DE L'HÀBIT CURT

Aquesta balada apareix per primera vegada al Foli de Percy, però és necessària complementar-la amb les variants que van començar a ser corrents als florilegis després de 1663, de manera que només els versos 1-4, 35-67, 109-124 i 129-143, pertanyen a dit manuscrit.

Igual que a altres balades del Foli, copiat a mitjan del segle XVII, aquesta també presenta indicis de remuntar-se a finals de l'Edat Mitjana.

L'autor (Valdés Miyares J., 2009, p. 276) explica que els frares s'havien convertit en un. Anacronisme després de la dissolució de les seves ordres a la reforma anglesa del segle XVI, i la versió del Foli ja mostra desconeixement en el moment de vincular el frare d'hàbit curt amb l'Abadia de Fountains (Yorkshire del Nord) i anomenar a l'abadia, monestir cistercenc on mai hi hagué frares ni monges. No obstant això, el relat de l'enfrontament de Robin Hood amb un frare a qui, posteriorment convidaria a formar part de la seva colla, sembla medieval.

El 1417 ja trobem un capellà de Lidfield (Sussex) que es converteix en bandit sota l'àlies “Frare Tuck”. El fragment teatral *Robin Hood i el xèrif de Nottingham* (1475) nombra al

frare Tuck, i una altra peça dramàtica pels Jocs de Maig inclosa per Copland en la seva edició de *Una Gesta de Robin Hood* (ca.1560) escenifica una humorística lluita entre Robin i Tuck similar a la de la balada.

Un dels aspectes a tenir en compte és que el nom de “Tuck” només apareix al títol i no torna a aparèixer al llarg de la balada, per tant l'autor apunta que pot ser afegit posteriorment.

Una de les hipòtesis que presenta l'autor és que el terme “curtal” (*Robin Hood and the curtail friar*) fa referència a un escurçament de l'hàbit que els frares feien per raons pràctiques, sobretot per guanyar mobilitat. La figura del frare com un company de banda de Robin Hood és una aportació moderna, no hi ha cap balada antiga que l'incorpori (Valdés Miyares J., 2009, p. 279).

Eso hizo a Will Scadlock reír,
río de muy buena gana:
“Vive un fraile de hábito corto en la Abadía de Fountains
que a él y a ti os aventaja.

“Ese Fraile de habito corto de la Abadía de Fountains
bien sabe manejar un arco fuerte:
os ganará a ti y a tus hidalgos monteros,
uno detrás de otro en serie”

“Soy un hombre cansado y mojado”, le dijo,
“buen compañero, como puedes apreciar;
¿me llevarías a cuestras a través del arroyo,
por dulce y santa caridad?”

El Fraile se acordó de una buena acción,
que había hecho no hacía mucho.
Tomó a Robin Hood sobre sus espaldas
y a llevarlo a cuestras se puso.

Pero cuando hubo atravesado aquel arroyo,
allí saco una espada larga:
“carga conmigo tú de vuelta, proscrito osado,
o ésta bastante vas a catarla”.

Entonces Robin tomo al fraile a la espalda,
y no dijo ni pío,
hasta que cruzó el arroyo,
el montero camino tranquilo.

Así que Robin mojó sus bonitas calzes verdes
un palmó arriba de la rodilla,
dice, “cárgame otra vez, Fraile de habito corto
o haré que te dé grima”

8. *ROBIN HOOD Y GUY DE GISBORNE*

Només ha sobreviscut una versió d'aquesta balada i es troba al Foli de Percy, d'origen medieval. El seu primer vers és molt similar al del de *Robin Hood i el monjo* (ca 1450) i també del fragment del drama de *Robin Hood i el xèrif de Nottingham* (1475), que també es centra en el combat de Robin amb un cavaller a qui després degolla i es fa passar per ell.

Tots els editors han considerat aquesta com la primera de les balades. Presenta un estil ràpid, ple de repeticions i una gran força dramàtica vinculada amb el teatre popular i els rituals festius al voltant de Robin Hood que se celebraven a la primavera a finals de l'Edat Mitjana (Valdés Miyares J., 2009, p. 290).

Se pusieron sus atuendos verdes,
y practicando tiro anduvieron,
hasta que llegaron al alegre bosque verde,
donde estaban más contentos;
divisaron a su montero robusto,
contra un árbol recostado su cuerpo.

(...)

“Buenos días, buen camarada”, dijo Sir Guy
“Buenos días, buen camarada”, dijo él,
“creo que por el arco que llevas en la mano,
un buen arquero parece ser”.

9. EL FANTÀSTIC CORRALER DE WAKEFIELD

El text d'aquestes balades està fragmentat al Foli de Percy, que només serveix com a base per tal de completar les versions impreses i les del manuscrit Forresters.

La major antiguitat la testimonien la seva aparició en el registre oficial de Publicacions (Stationers' Register) de 1557-1559, una al·lusió a ella en una obra teatral en cinc actes titulada *George a Greene*, i el seu ús en el text recopilatori conegut com a *Vida de Robin Hood* inclòs en el manuscrit Sloane (British Library 780, 46-48v) de finals del segle XVI (Valdés Miyares J., 2009, p. 306). Estilísticament, la balada es distingeix per la seva agilitat narrativa, pròpia de la cançó popular que va ser i per certa irregularitat mètrica, ja que conté unes quantes rimes poc definides i dues estrofes de sis versos, en comptes de quatre.

“Pues éste es uno de los mejores corraleros
que yo haya nunca visto.
¿Y dejarías tu oficio, el de corralero,
por vivir en el verde bosque conmigo?”

10. ROBIN HOOD I ELS GUARDABOSCOS (I)

Juntament amb la segona part, aquestes són les dues balades més recents incloses en el manuscrit Forresters, descobert l'any 1997 per un llibreter de Bristol en una casa de subhastes, i després va ser donat als fons de la Biblioteca Britànica (British Library Additional MS 71158).

El manuscrit està datat poc després de 1670 i el seu interès rau en què conté textos que apareixerien en els plecs solts i els florilegis del segle XVII, però no es basa en cap dels coneguts.

El caràcter violent amb què es descriu el bandit recorda més a les balades primitives amb *Robin Hood i Guy de Gisborne* o *Robin Hood i el monjo*. Tant l'argument com el llenguatge de la balada, la relacionen amb la *vida de Robin Hood* del Manuscrit Sloane de finals del segle XVI, i és probable que dati originalment d'aquest segle o d'abans.

Es presenta un Robin rebel, no contra l'autoritat, sinó contra la seva pròpia classe i ofici. És un pas primordial en la carrera del tipus de bandit “social” que representa Robin: és injustament oprimint per representants de la llei que haurien de tractar-lo com a igual, i ell

respon passant-se a la resistència. La balada descriu totes les accions com un fet d'orgull i no pas com un acte de rebel·lia. El llenguatge és col·loquial i la rima poc sofisticada.

La balada inclou dos noms que no apareixen en versions posteriors: sembla ser que Robin va criar-se sota la protecció de Randolph a Locksley. El nom real que Walter Scott atribueix a Robin Hood a la seva novel·la *Ivanhoe* apareix associat amb el proscrit per primera vegada a la *Vida de Robin Hood* i en algunes balades és el seu nom, el seu lloc de naixement, el seu àlies i inclús el nom d'un altre proscrit (Valdés Miyares J., 2009, p. 315).

“Éste es mi arco para pájaros”, dijo Robin,
“que lo traigo de paso,
Però tengo dos arcos más fuertes en casa,
en casa en mi Locksley amado”.

11. *ROBIN HOOD I PETIT JOAN*

El 1594 es registra una obra amb el mateix títol i el 1624 una altra balada. La composició té caire comercial que explota la popularitat del duo de proscrits per a explicar com es van conèixer, combatre i després va formar part de la seva colla, i ho explica.

Aquest episodi es va fer molt popular amb el pas dels anys, tant en les recreacions teatrals com les cinematogràfiques. La balada també va reproduir-se com una cançó (Valdés Miyares J., 2009, p. 323).

Cuando Robin Hood tenía unos veinte años,
con el dan, daran-dan, daran-dan,
resulta que conoció a Pequeño Juan,
un mozo avisado.

Aunque le llamaba Pequeño, sus miembros eran grandes,
y su estatura era de siete pies;
en cuanto llegaba, antes u nombre temblaban,
pues pronto les solía hacer correr.

12. UN CONTE VERTADER DE ROBIN HOOD

Publicada per Matthew Parker el 1632, la balada culmina tota la tradició fins a principis del segle XVII, una dècada abans que el govern republicà de la Revolució anglesa prohibís la publicació de balades, i una generació abans de la Restauració de 1660, que recuperaria a Robin Hood com a heroi d'innúmerables noves composicions publicades a florilegis. Representa una tradició diferents a totes les balades que hem presentat.

Hi ha una insistència en la veracitat de la història, tal com ho mostra el propi títol, cosa que és més pròpia del món acadèmic que no pas de la cultura popular. Es basa principalment en les cròniques que ja havien tingut repercussió teatral d'Anthony Munday. Però també incorpora detalls de *Una Gesta de Robin Hood* i moltes altres, algunes d'elles possiblement en circulació amb l'època de Parker, però encara sense publicar (Valdés Miyares J., 2009, p. 332). Aquest valor recopilatori és el més important que té. D'altra banda, s'allunya de la tradició popular insistint en què Robin era un noble desheretat durant l'època en què Ricard Cor de Lleó lluitava a la Tercera Croada, sense oblidar que robava als rics per caritat amb els pobres, tot insistint que el motiu pel qual havia de celebrar-ho és que era un home de fama, no tant pels seus valors polítics o socials, ni la comunitat del bosc o la vida a la natura. També hi està exempta l'humor i la comèdia propis de balades anteriors i posteriors. En aquest cas l'odi de Robin Hood cap al clergat apareix extremat i sense excepcions; no apareix ni la devoció mariana ni la figura del frare Tuck, ni la de Lady Marian.

Aquest Robin Hood robava al rei directament, assaltants als seus recaptadors, cosa molt inusual a les balades. El seu estil també s'allunya de la tradició popular, descriu les escenes des d'un punt de vista historicista, alhora que la rima que proposa suggereix un text "literari" i fixat.

És la balada més il·lustrativa del Robin Hood aristocràtic, historicista i moralitzant sorgit de les cròniques i del teatre isabelí, que després també seria l'estil de les novel·les del segle XIX (Valdés Miyares J., 2009, p. 332).

Hi ha una breu introducció:

Un cuento verdadero de Robin Hood o Una breve semblança de la vida i la muerte de aquel cèlebre proscrito Roberto conde de Huntingdon vulgarmente llamado Robin Hood, que vivió y murió el 1198 d.C., siendo el año nueve del reinado del rey Ricardo Primero, comúnmente llamado "Corazón de León". Cuidadosamente

recogito de los más veraces escritores de nuestras crónicas inglesas y publicado para satisfacción de aquellos que desean ver la verdad purgada de falsedat. Por Martín Parker. Impreso en Londres para T.Cotes, y para que lo venda F.Grove que vive en Snow-hill, cerca de la cabeza de Sarraceno.

Este Robin, del que tanto se habló
fue un día un famoso hombre,
de título conde de Huntingdon,
lord Robert de nombre.

(...)

Su principal rancor era contra el clero
que vivía con ostentación perversa;
no dejaba pasar a ninguno de ellos
por lado alguno de la carretera
sin que antes asistieran a una cena,
y después a la confesión,
a muchos trató de esta manera,
mientras vivió como ladrón.

(...)

A la viuda y a los que no tenían padre
les mandaba dinero,
y aquellos a quienes oprimía el hambre
hallaban en él a un rufián atento.

(...)

Sé que hay muchas fábulas inventadas
sobre Robin Hood; pero las crónicas, que rara vez fallan,
presentan ésta como verdadera.

(...)

Robert, conde de Huntingdon,
Yace bajo este pequeño monolito,
ningún arquero fue de tal virtud:
por silvestre se llamó Robin Hood.
Trece años enteros, y algo más,
en esta zona fue un suplicio.
Que proscritos como sus hombres y él
no los vuelva a conocer Inglaterra.

13. *ROBIN HOOD I LA DONZELLA MARIAN*

Només es conserva un únic exemplar de la balada, i forma part de la col·lecció de balades de plec solt reunida per Anthony Wood (1632-1695), avui conservat a la Biblioteca Bodleian d'Oxford (Wood MS 401, fulls 21v, 22r) (Valdés Miyares J., 2009, p. 366).

Es desconeix el nom de l'autor, que va aprofitar la fama que ja tenia l'estimada de Robin Hood al teatre per tal de portar-la a les balades. Tot i així, no va tenir l'èxit esperat fins que no va ser recopilat per Ritson i altres literaris posteriors. De totes les balades, aquesta és la que dona un paper significatiu a Marian.

Utilitza la fórmula "Robin Hood se encuentra con la horma de su zapato": els dos personatges es coneixen lluitant. L'escena és surrealista: Marian va disfressada de patge i armada, però no reconeix la veu del seu estimat fins després d'una hora d'estar lluitant contra ell. Aquest episodi ha entrat a formar part de la llegenda i s'ha inclòs en la pel·lícula de *Robin Hood*, dirigida per John Irvin (1991).

L'amant es disfressa de patge per escapar d'un entorn opressiu, per reunir-se al bosc amb el seu amant en llibertat.

Perpleja y afligida, con la mente afectada,
se vistió como si fuera un paje,
y el bosque hurgó y a Robin Hood buscó,
en es época el hombre de más coraje.

(...)

Pero Robin Hood, él mismo, iba disfrazado

y Marian estaba extrañamente ataviada,
así que se juzgaron enemigos y se liaron a golpes,
cuyo valor el bravo Robin admiraba.

14. *ROBIN I EL XÈRIF*

Coneixem l'existència de drames i jocs de Robin Hood pels registres civils i parroquials i per algun testimoni solt. La primera referència que s'ha conservat d'una obra teatral de Robin Hood és de la vil·la d'Exeter el 1426-1427, i el text dramàtic més antic data de mitjan segle més tard al comtat d'East Anglia. El text conegut avui com *Robyn Hod and the Shryff of Nottyngham*, està escrit en un sol paràgraf de vint-i-una línies. És l'únic text dramàtic teatral medieval de Robin Hood, també el primer en què apareix el frare Tuck i la millor prova que la balada *Robin Hood i Guy de Gisborne* que no es coneix fins al Foli de Percy de mitjan segle XVII, també és d'origen medieval, el seu argument s'assembla bastant al de *Robin Hood i el xèrif*.

Es poden diferenciar dues escenes:

- Al bosc de Sherwood (presumiblement), el xèrif promet una recompensa a un cavaller que podria ser Guy de Gisborne, per analogia a la balada, si captura Robin Hood. Després, directament, ja es troben cara a cara; s'enfronten a una sèrie de competicions: tir amb arc, pedra i destral, lluita lliure i duel amb espasa. Hi ha un moment en què sembla que ja derivar a en Robin Hood, i toca el corn per demanar ajuda, però al final aconsegueix defensar-se només amb la seva espasa. El derrota, el decapita i es disfressa amb la seva vestimenta per fer-se passar per ell com fa amb la pell de cavall de Sir Guy a la balada.
- L'escena és molt menys clara. Sembla que els proscrits creuen que Robin ha estat capturat, i diversos d'ells, són empresonats pels homes del xèrif. El fragment acaba quan posen els proscrits a la presó.

5.1.5.1. **Cançons**

Hem abordat el tema de les cançons en l'apartat on ens hem referit a les Balades Medievales referents al personatge.

5.1.5. ART

El mite de Robin Hood també ha estat present en l'art. Adjuntem algunes de les mostres més conegudes dels quadres dedicats al personatge.

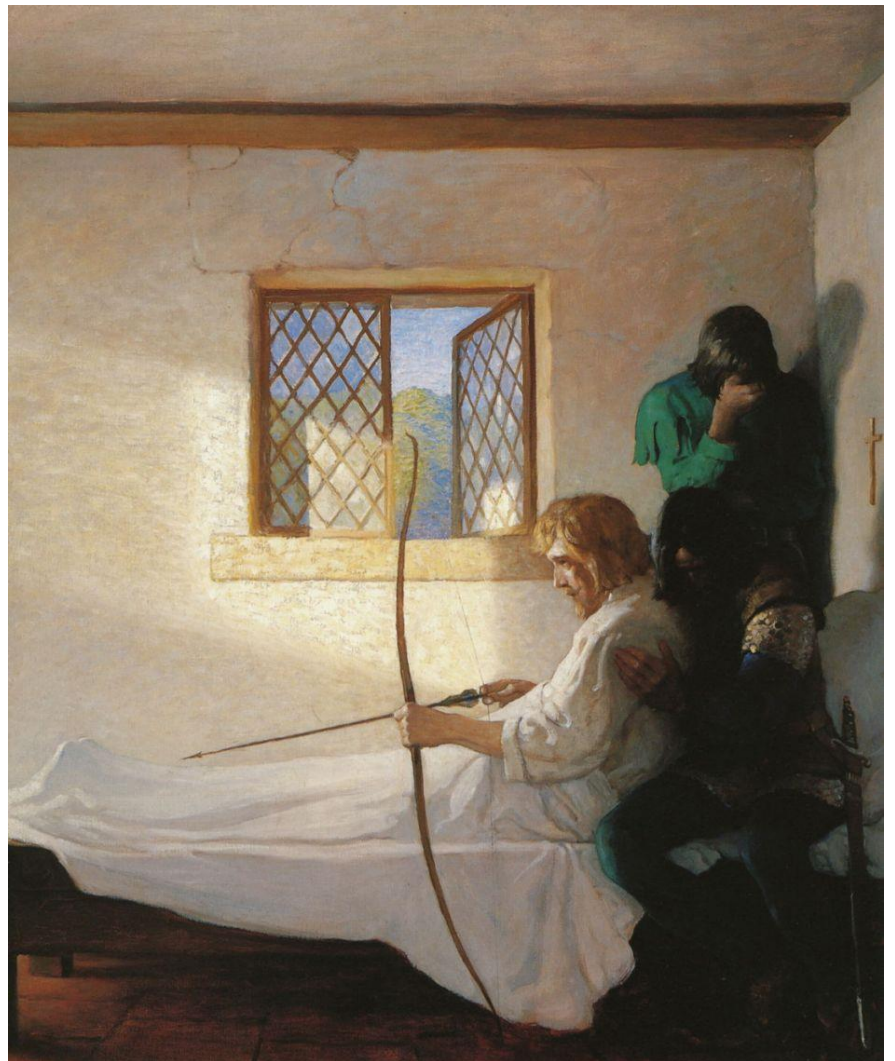
Il·lustració 3: Robin Hood and his Merry Men entertaining Richard the Lionheart in Sherwood forest. Daniel Maclise (1839). Nottingham Castle Museum and Art Gallery, Nottingham.

Il·lustració 4: Interior (Tales from Robin Hood, featuring Friar Tuck). George Cattermole (1850). Clifton Park Museum, Rotherham, England

Il·lustració 5: Robin Hood and his Merry Men in Sherwood. Edmund George Warren (1859). Scala, Firenze

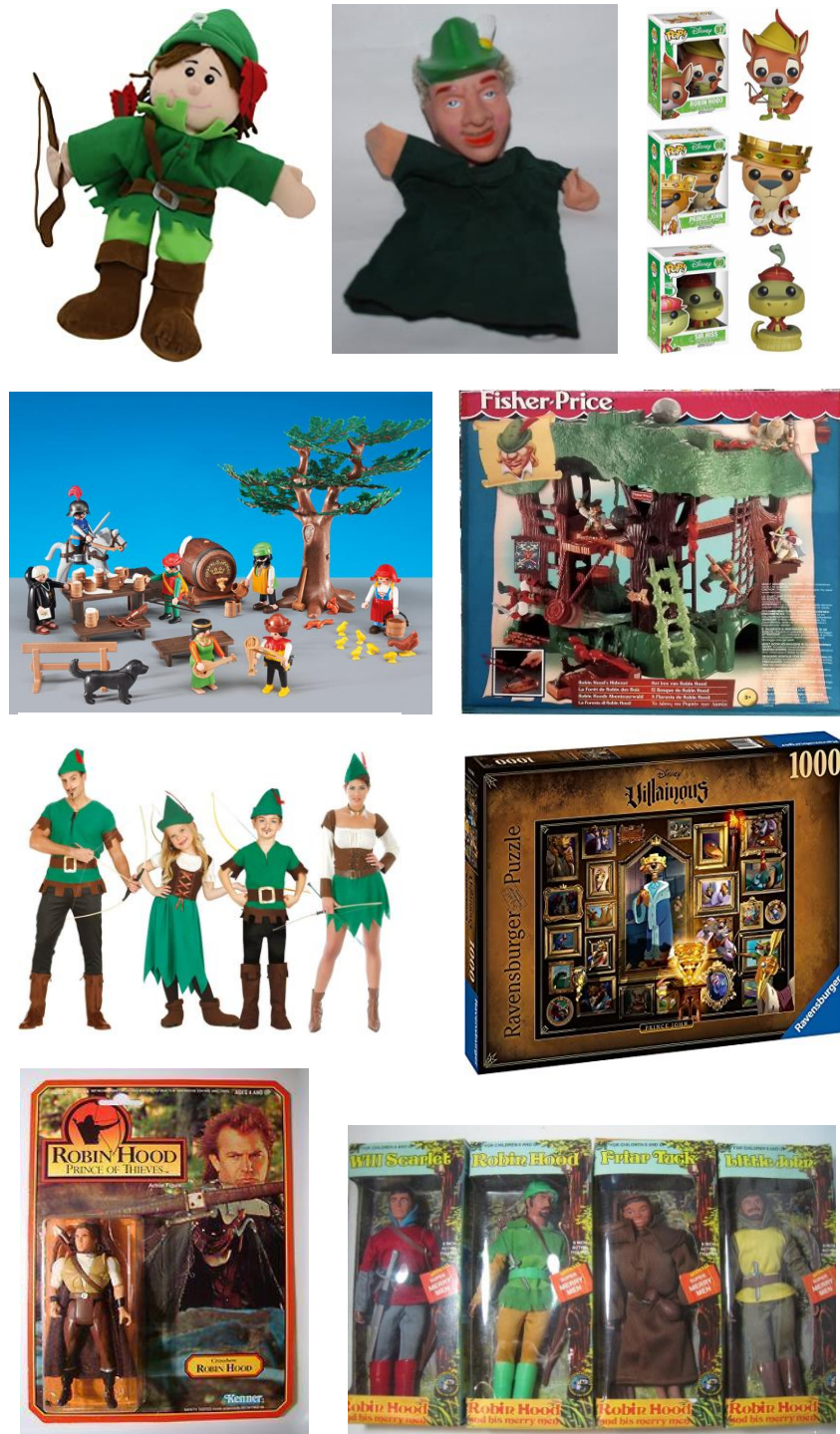

Il·lustració 6: The passing of Robin Hood. Newell Convers (1917). Philadelphia

5.1.6. L'UNIVERS ROBIN HOOD

La percepció i la mitificació de Robin Hood ha anat més enllà de les lectures i les pantalles, i ha arribat al seu punt culminant a través de la gamificació del personatge.

Il·lustració 7 Exemples de gamificació del mite de Robin Hood

ELS VÍDEOJOCS

- *Robin to the Rescue*, 1983, de Solar Software.
- *Robin Hood*, 1983, Xonox.
- *Super Robin Hood*, 1985, Codemasters.
- *Robin of the Wood*, 1985, Odin Compter Graphics.
- *Robin of Sherwood: The Touchstones of Rhiannon*, 1985, Adventure International.
- *Defender of the Crown*, 1987, Cinemaware.
- *The Curse of Sherwood*, 1987, Mastertronic.
- *The Adventures of Robin Hood*, 1991, Millennium Interactive.
- *Robin Hood: Prince of Thieves*, 1991, Virgin Games, videojoc de NES creat per a la pel·lícula de Kevin Costner.
- *Conquests of the Longbow: The Legend of Robin Hood*, 1991, Sierra Entertainment.
- *Robin Hood: Legend Quest*, 1993, Codemasters.
- *Defender Of The Crown II*, 1993, Commodore Electronics.
- *Age of Empires II: The Age of Kings*, 1999, Microsoft.
- *Robin Hood*, 2001, E/A Light & Shadow Productions.
- *Robin Hood: The Legend of Sherwood*, 2002, Spellbound Studios.
- *Robin Hood: Defender of the Crown*, 2003, Cinemaware i Capcom.
- *Robin Hood – The Siege*, 2004, PS1.
- *Robin Hood's Quest*, 2007, Oxygen Interactive.
- *Defender of the Crown: Heroes Live Forever*, 2007, eGames.
- *Robin Hood: The Return of Richard*, 2010, Nordcurrent.
- *Robin's Quest: A Legend Born*, 2010, Goggi Games.

Joc de Robin Hood online

El joc de *Robin Hood* es planteja com un espai interactiu en línia, on l'usuari pot triar sis aventures relatives a les peripècies del justicier de Sherwood, però no vinculades estrictament a les accions de cap trama. L'aventura gràfica planteja sis proves que posen a prova especialment la precisió del jugador amb les tecles en el moment exacte en què quelcom es succeeix en pantalla. La cursa contra el temps complicarà, d'afegit, el repte de l'usuari (Scolari, S, i Garín, 2012, p. 76)

De fet, la versió participativa en línia del joc de *Robin Hood* planteja les tensions dicotòmiques que es produeixen entre el producte embrionari i la resta de narratives expandides.

En el primer joc, *Archery Adventure*, que té com a figura principal el propi Robin, el repte consisteix a passar un missatge a Marian. Per a fer-ho, l'heroi ha de guanyar la competició d'arc de Nottingham, donat que Marian serà l'encarregada de donar la fletxa de plata al guanyador i això provocaria la trobada entre els dos enamorats. L'aventura presenta Robin en el punt de mira de l'usuari. A la pantalla, van apareixent objectius, una poma, una fulla i una imatge de Sir Guy de Gisborne. El jugador haurà de llençar fletxes a cadascun d'aquests objectes per anar assolint els punts que li caldran a per aconseguir el seu objectiu. No obstant, es trobarà amb diversos impediments, com arbres o matolls que impediran l'encert en el tir de les fletxes (Scolari, S, i Garín, 2012, p. 77).

Partint d'una seqüència que s'origina al capítol cinquè de la primera temporada, *Turk Flu*, on les accions es desenvolupen mentre hi ha una competició de tir i els protagonistes es serviran d'un incendi provocat per assolir la seva comesa, la segona aventura prendrà aquest context per marcar un punt d'inflexió en el videojoc. Es titula *Flute Frenzy* i té Marian com a protagonista. Després d'haver guanyat el concurs d'arc, el *Nottingham Fair*, Robin ha aconseguit xiuxiuejar un missatge a Marian mentre aquesta li atorgava el premi: li demana que arribi fins a la Strong Room del castell a mitjanit, a fi d'aconseguir un codi de vital importància. La dificultat rau en arribar a la Strong Room burlant la guàrdia del Xèrif, una tasca a la que haurà de contribuir l'usuari. Mitjançant la melodia d'una flauta dolça, Marian pot aconseguir adormir els guàrdies i passar de manera desapercebuda fins a la cambra on es troba el codi anhelat. D'aquesta manera, el jugador es posarà en la seva pell i anirà tocant les notes de la composició fins a interpretar la melodia. Per cada nota errada, els guàrdies s'aniran despertant, amb el risc de ser descoberts en plena missió. L'assoliment de l'objectiu

portarà a la següent aventura. L'escena conserva certs paral·lelismes amb el segon capítol de la primera temporada, *Who Shot the Sheriff*, en què Robin és capturat pel Xèrif i Marian contribueix a distreure la guàrdia, perquè Much i la resta de la banda puguin entrar al castell per rescatar el protagonista (Scolari, S, i Garín, 2012, p. 77).

Tavern Trickery és el títol de la tercera fase del joc proposat per Robin Hood, que està protagonitzat per Alan A. Dale. Assolida la fita al castell de Nottingham, Marian troba a la Strong Room una capsula tancada sobre una taula. Mentre Marian espera, Robin envia Allan A. Dale a la taverna de la localitat per enganyar el tresorer del Xèrif, permanentment ebri, amb l'objectiu d'extreure'n algunes informacions d'importància. Gran jugador per naturalesa, el tresorer no pot rebutjar una aposta, i sobre aquesta debilitat s'haurà d'aprofitar Allan. El company de Robin repta el tresorer a jugar al seu joc preferit. Si Allan –o l'usuari– perd, li haurà de donar una moneda d'or. Si, en canvi, guanya, aconseguirà que el tresorer li passi un dels símbols que formen part del codi secret de la caixa que Marian té entre les mans. Els vincles amb la trama són especialment estrets aquí, tot i que no hi ha una clara escena en què el joc entre el tresorer i Allan D. Dale sigui la mateixa que proposa l'interactiu: Allan esdevé, al llarg de la sèrie, el personatge que propicia l'intercanvi de diners i mercaderies. Tant és així que al dotzè capítol de la primera temporada (*The Return of the King*), ell i Will decideixen pagar una bona quantitat de monedes com a indemnització per deixar Robin i marxar, tenint present que el retorn anunciat del Rei els menarà de nou a les seves vides mediocres (Scolari, S, i Garín, 2012, p. 78)

La quarta fase del joc parteix, òbviament, de la victòria d'Allan davant el tresorer, de manera que aconsegueix el codi necessari per obrir la caixa. Amagat als boscos de Nottingham l'espera Will Scarlett, que acaba de construir un enginy capaç de llençar projectils contra el castell des d'una llarga distància. Allan li passa el codi escrit en una peça de roba que Will lligarà a la punta d'una fletxa per ser llençada al castell. El primer objectiu de Will i de l'usuari serà incendiar les torres del castell a base de disparar fletxes enceses. El resultat hauria de dibuixar una pantalla de fum per cridar l'atenció dels habitants de Nottingham. Aprofitant aquesta confusió, Will haurà de disparar també la peça de roba que conté el codi per obrir la caixa i fer-la passar a través de la finestra on es troba Marian. El principal obstacle és que l'alarma del foc pot fer que els guàrdies arribin a avortar aquesta darrera operació, després de veure com s'ha produït l'incendi. Inevitablement, aquesta fase del joc recorda al capítol *A Thing or Two about Loyalty* (1x09), on el científic Lambert dona a

conèixer l'invent d'un explosiu del que el Xèrif es vol fer servir. Robin es servirà d'una fletxa ardent per fer esclatar la pólvora de Lambert quan el Xèrif i Gisborne estiguin a prop. D'aquesta manera, podrà escapar de la seva persecució (Scolari, S, i Garín, 2012, p. 79).

Les accions de Will Scarlett, un cop efectuades amb èxit per part del jugador, han de permetre Marian fer-se amb el codi. Mentrestant a *Sparring Swords*, Much haurà d'arribar al castell per ajudar l'empresa de Robin. Però davant les portes es trobarà tres guardes als quals haurà d'eliminar abans que les portes del castell es tanquin (Scolari, S, i Garín, 2012, p. 79).

La darrera prova, *Sheriff Showdown*, s'inicia en el moment en què Much aconsegueix entrar al castell i obrir pas als habitants de Nottingham, que venen liderats pel seu amic Robin. Tot i que el joc no ho mostra, la narració explica que, en aquest moment, Robin veu com el Xèrif es dirigeix cap a l'Strong Room, on trobarà Marian i es farà amb els continguts de la caixa. Marian s'haurà d'afanyar, doncs, per entrar el codi en l'ordre correcte i sense errades, si vol que la missió de Robin Hood resulti exitosa (Scolari, S, i Garín, 2012, p. 80).

INDRETS

El llegendari personatge anglès ha donat nom a alguns indrets, que actualment en segueixen conservant la nomenclatura.

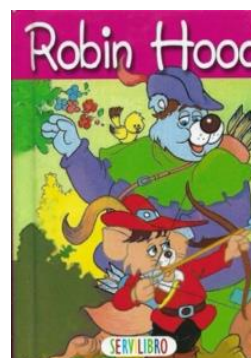
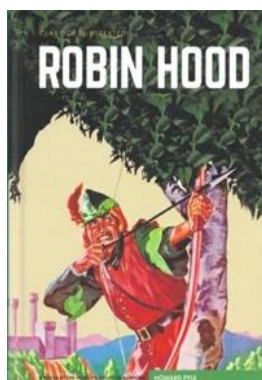
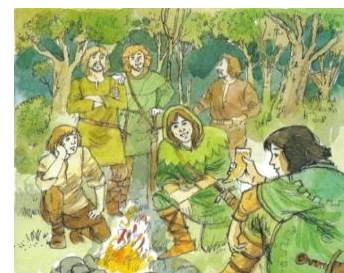
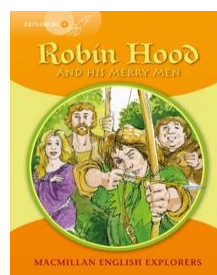
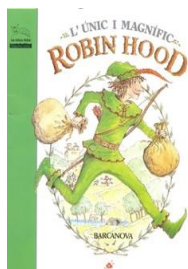
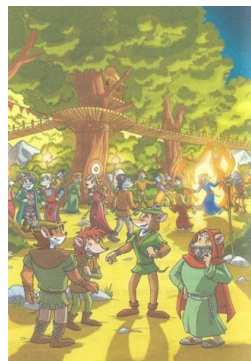
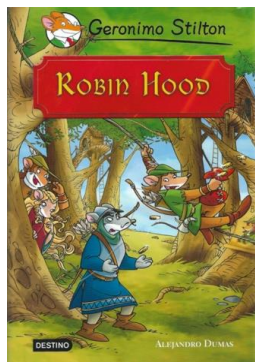
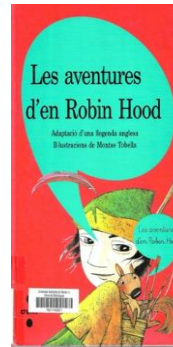
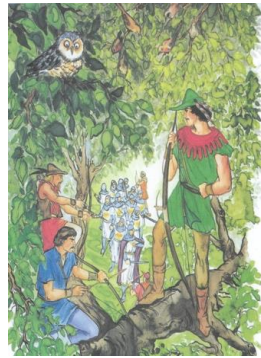
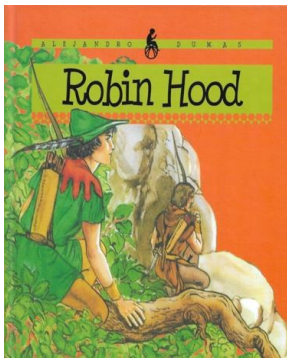
- Robin Hood, West Yorkshire, un llogaret a Anglaterra.
- Robin Hood: és un dels conjunts de turons Crookdale Horsehore a Cumbria, Anglaterra.
- Robin Hood, una localitat de Drouin, Victòria a Austràlia.
- L'aeroport de Doncaster Sheffield, antigament era conegut com a aeroport Robin Hood.
- Robin Hood Gardens, una urbanització residencial de Londres
- Robinhood a Mississipi, és una comunitat no incorporada als Estats Units.
- Robinhood, un poblet a Saskatchewan a Canadà.
- Robinhood Bay, una badia natural davant l'illa de Terranova.

ALTRES REFERÈNCIES AMB NOMENCLATURA “ROBIN HOOD”

- *Robin Hood*, fabricant anglès de bicicletes.
- *Robin Hood Aviation*, aerolínia austríaca.
- *Robin Hood Engineering*, fabricant britànic de cotxes en kit.
- *Robin Hood Energy*, empresa energètica propietat de l'Ajuntament de Nottingham.
- *Robin Hood Flour*, marca de farina canadenca propietat de Cargill.
- *Robin Hood Ventures*, grup d'inversions.
- *Robinhood*, empresa de serveis financers.
- *Robin Hood*, muntanya russa del parc temàtic Walibi Holland.
- *Robin Hood*, vaixell britànic de te construït el 1856.
- *Robin Hood*, tren britànic de passatgers.
- *Fundació Robin Hood*, organització benèfica sense ànim de lucre que intenta solucionar els problemes causats per la pobresa a la ciutat de Nova York.
- *SV Robinhood*, club de futbol de Surinam.
- El batalló Territorial de l'Exèrcit Britànic (de reserva) format a Nottingham l'any 1859 es coneixia amb el nom de *El Batalló Robin Hood*, tot i que l'any 1992 el nom Robin Hood va desaparèixer.

5.1.8. La mitificació de Robin Hood en imatges

ROBIN HOOD LITERARI

Il·lustració 8 Portades de llibres amb la representació de Robin Hood.

ROBIN HOOD AUDIOVISUAL

Il·lustració 9 Recull de les diferents versions de Robin Hood a la pantalla.

5.2 JOAN SERRALLONGA: DE REALITAT A MITE

A mi entench que m'han capturat y per per lo que jo ha alguns anys ha que vaig per lo present principat de Cathalunya robant axí per algunes cases de aquell, com per haver robat en molts y diversos camins reals y perpetrades moltes morts axí sol com en companyia de molts altres bandolers companys meus, y preses moltes persones y haverles composades ab diverses quantitats y lo principi de posarme jo en mal fou perque un dia quem recorda molt be eram en lo mes de mars del any 1622 estant jo en ma casa llaurant devant della arriba ahont jo era Miquel Pandis alias Ganyada de Rupit ja mort ym digué que ell havie robades unes capes...

(Inici de la declaració de Joan Serrallonga en el procés judicial)

5.2.1. EL PERSONATGE

Els primers anys: Joan Sala i Ferrer

Joan Sala i Ferrer (Viladrau 1594 – Barcelona 1634) va néixer al mas lLa Sala de Viladrau (Osona), prop del Montseny, entre el 21 i el 23 d'abril de l'any 1594.⁴⁷ Era fill de Joan Sala i Joana Ferrer i, d'aquest matrimoni, en van néixer l'hereu Antoni, Anna Maria, Eufrasina, Marquesa, Joan i Baltasar.

Als quatre anys, el 18 de gener de 1598, va quedar orfe de mare a causa d'un part, i el seu pare i el seu germà Antoni van fer un doble casament amb Margarida i Elisabet, que eren germanes del mas Riera de Tona, per la qual cosa es van convertir així en sogra i nora l'una de l'altra. D'aquest nou casament, en van néixer tres fills més: en Pere, en Joan "El Tendre" i en Segimon. Joan Sala i Ferrer era el cinquè de nou germans, doncs.

En Joan Sala i Ferrer no va ser l'únic bandoler de la família: el seu germà gran, l'Antoni, i els seus germanastres Joan lo Tendre, Segimon i Pere també van ser-ho.

Els Sala eren els senyors útils⁴⁸ de La Sala de Viladrau —un antic palauet estival enmig del Matagalls, al cor del Montseny— des dels inicis del segle XVI. Un pagès de nom Bartomeu va instal·lar-s'hi amb la seva família i va acabar prenent-ne el cognom; tot i que a inicis del

---

⁴⁷ Alguns documents apunten el dia de naixement com el 21 d'abril i d'altres, el 23. L'única dada que sembla estar demostrada és que el van batejar el dia 23 d'abril.

⁴⁸ Els senyors útils de terres i masos eren una figura pagesa de l'època moderna. Reconeixien en els capbreus — escrits públics que plasmen el reconeixement dels drets d'emfiteusi del senyor directe sobre béns immobles i que contenen la causa, els béns i les superfícies afectades i l'amortització — l'obligació, com a homes propis de senyors directes, de pagar anualment el 21 d'abril tres sous (tal com marcava la Sentència Arbitral de Guadalupe). Un cop l'any es pagaven també els censos del domini útil del mas.

segle XVI fossin una de les famílies més benestants de Viladrau, durant el segle següent la seva situació va veure's minvada i els precedents de Bartomeu no van comptar amb la mateixa sort i fortuna que ell.

Joan de Serrallonga

L'11 de març de l'any 1618, amb vint-i-quatre anys, Joan Sala va casar-se amb Margarida Tallades Serrallonga, de disset anys, a l'església de Sant Martí de Querós. Margarida era la pubilla del mas Serrallonga de Querós, a Sant Hilari Sacalm —a diferència del mas La Sala, la masia Serrallonga comptava també amb ramaderia, corral d'aus, cavalls i extensos camps de cultiu i, en definitiva, amb una millor situació econòmica, la qual cosa permetia que es pogués sustentar per ella mateixa i se n'hi va anar a viure. A aquest patrimoni cal afegir-hi el mas la Brossa i la Querosa. No obstant això, a nivell familiar era el nucli d'onze persones, totes elles emparentades amb Margarida;⁴⁹ constava de dos vells, la mare, l'oncle, i la tieta de la pubilla, que es deien Margarida, Segimon i Maria (que era muda) respectivament; a més de sis germans de la pubilla: quatre noies (Magdalena, Jerònima, Antònia i Estàsia) i dos nens (en Miquel i l'Esteve, de quatre i dos anys). En Joan i la Margarida van tenir cinc fills: Elisabet, Antoni, Mariana, Josep Baltasar i Isidre. L'apel·latiu Serrallonga va passar a ser el cognom dels seus fills. L'Antoni, el gran, va convertir-se en sacerdot i va ser el rector de la parròquia de Sant Martí de Querós durant més de cinquanta anys.

Els inicis com a bandoler: 1622 - 1627

Joan Sala i Ferrer va començar a robar l'any 1622⁵⁰ amb 28 anys, juntament amb els seus germans i altres lladres de Viladrau. En el seu procés, Serrallonga declara que la causa d'haver-se posat a robar:

fou perquè un dia, que'm recorda molt bé era en lo mes de març de l'any 1622, estant jo en ma casa llaurant, davant d'ella arribà ahont jo era Miquel Pandís, àlias Ganyada de Rupit, ja mort, i em digué que havia robades unes capes...⁵¹

Es va oferir a amagar-les i vuit dies després, en tenir notícia que el Pandís havia mort, les va recollir i portar a casa seva. El seu veí Miquel Barfull, amb qui estava enemistat, va avisar la justícia i, a més, va denunciar que en Serrallonga havia comprat als seus germans, Joan “Lo

---

⁴⁹ Dades aportades per Ramon Corbella a *Troballes d'arxiu “Nous datos sobre'ls celebres bandolers Rocaguinarda i Serrallonga*, Vic, 1902, p. 30-38. Citat a: REGLÀ I FUSTER, *Joan Serrallonga*, p. 71

⁵⁰ És el primer delictes documentat.

⁵¹ Fa referència a les capes gascones, que estaven prohibides perquè permetien d'amagar-hi armes.

Tendre” i Pere, una mula que havien robat. En el moment de la seva detenció va defensar-se i va matar el delator, la qual cosa el va obligar a fugir als boscos i a amagar-se de les autoritats reials (Reglà, El Bandolerisme català del barroc I, 1966, p. 177).

A partir d'aquest moment es convertirà en el bandoler Serrallonga, un fora de la llei que viurà al marge, tot i que passarà temporades a casa seva. Ja el 1626 bandoleja amb els seus germanastres. L'any 1624 Serrallonga actua per la zona del Vallès, Girona, Olot i la vall d'en Bas; aquest mateix any mor el seu germanastre Segimon. Un any més tard la colla dels Margarit, de la qual formava part en Serrallonga, és perseguida pel veguer de Girona i es refugia a Arbúcies, Sant Hilari Sacalm i als dominis del baró de Savassona i del vescomte de Jóc.

Un dels instructors de Joan Serrallonga va ser Pere Joan Puig de la Vall; a part d'ell, en Serrallonga també vivia envoltat de personatges com Antoni Espinzella i Gabriel Estany, àlies lo Clavell de Viladrau (Reglà, El Bandolerisme català del barroc I, 1966, p. 177).

Fins al 1626 el seu nom no consta a la cancelleria dels virreis, la qual cosa significa que encara no portava de cap les autoritats.

Malgrat que el coneixement del mite s'hagi estès al llarg dels segles, del personatge encara en queden molts interrogants per resoldre's. Sense anar més lluny, quin era el seu aspecte? Sovint se'l descriu com un home alt i morè, sense barba i amb un bigoti fi; que vestia amb barret i capa vermella o blanca; presumit i vanitós era desitjat per moltes dones (Pastor Petit, 1979, p. 56).

La indumentària que portava Serrallonga no devia ser pas gaire diferent de la de molts camperols de l'època: calces, gipó, sabates, capa i barret. Tot i així, els caps de colla o bé bandolers de més renom, segons Joan Cortada afirma, portaven els cabells llargs fins l'espatlla i que:

Se ve que usaban plumas de diversos colores en los sombreros, y gastaban ropas de mucho lujo, con bordados, guarniciones de terciopelo, canutillo de oro y plata, y otros adornos de valor y gusto, cinturones de terciopelo carmesí con planchas de plata, sortijas, y en particular Serrallonga que se mandó hacer una y la usó de oro con muchas piedras rojas (dice Malianta), que no podían ser sino topacios. Usaban algunos de ellos alpargatas, pero muy rara vez, cuando con grande frecuencia encargaban las compras de zapatos y calzetras; llevaban capas y estrenaban trajes con frecuencia.

Del seu caràcter se n'explica que era més aviat malcarat: el seu fill, Antoni Serrallonga, escriu en el seu *Llibre de Notes* que era furiós i venjatiu —va tallar el nas a una dona com a escarment. Altrament, també es va fer notar la seva forma d'assaltar i el fet que repartís sempre el botí i recompensés tothom que l'ajudava. També era habitual que dugués a terme la seva activitat sense cobrir-se la cara (Calvet, 2003).

Entre l'any 1624 i el 1627 l'atenció del lloctinent i de les tropes va anar dirigida, sobretot, contra els germans Margarit i en Serrallonga va poder actuar amb certa impunitat. Quan la colla dels Margarit cau, el 1627, en Serrallonga agrupa la resta de la seva banda i esdevé el principal bandoler del país.

Els anys de plenitud de Joan Serrallonga: 1627 - 1631

Des del 1627 fins a la desfeta de la seva quadrilla, a finals del 1631, en Serrallonga és el cap indiscutible del bandolerisme català. Va arribar a aplegar més de cent homes. Encara que actuïn altres quadrilles, ell es converteix en el bandoler més temut i odiat pel poder central.

Durant els anys de plenitud del bandoler, la situació a Catalunya és molt crítica. Els robatoris i cops de mà d'en Serrallonga estan a l'ordre del dia.

Quan la persecució és molt intensa, el bandoler cerca refugi a les jaces de pastors de les muntanyes, a les masies dels seus fautors i, de vegades, passa a França, on espera reprendre el camí de sempre (Reglà, *El Bandolerisme català del barroc I*, 1966, p. 178)

Aquell pagès del Montseny, que no sabia llegir ni escriure, portarà de corcoll les autoritats de l'època. El seu nom sonarà en els Consells de Guerra de la monarquia i contra ell hauran de lluitar els governants de Felip IV a Catalunya: un duc de Cardona, així també com dos grans generals de la Guerra dels Trenta Anys, el duc de Feria, i el mateix germà del rei, el cardenal-infant Ferran d'Àustria.

Del 1628 al 1629, en Serrallonga va preocupar molt el virrei i bisbe de Solsona, Miquel de los Santos de San Pedro (1628-29), que va mobilitzar totes les forces i recursos disponibles per tal d'acabar amb el bandoler, sense èxit. El 1628 Serrallonga es refugia a França; aquest any mor el seu germanastre Pere. El virrei escriu el 1629:

Per quant, havent-se fet diverses diligències en la persecució de Joan Sala y Serrallonga y demás ladres de sa quadrilla, que vuy van continuant lo batlle de Osor ab vint soldats y Patllari Bosch, comissari real, ab altres vint, tots pagats de diner de la reial tresoreria, són tants los valedors y fautors de dits delinqüents que continuen de fer plagis y delictes ab gran

dereputaci´de la justicia y si no es prové de remey eficaz han de arribar a gran extrem. Per lo qual, havent-se offert Pere Joan Font, de Vilanova de Sau, emprendre de propòsit esta persecució ab sinch hòmens que pagarà lo terme de Sau y altres sinch donna Mariana Vila y Olmera, donats en comissió y altres deu per la reial tresoreria, tractat en lo Reial Consell, haya paregut convenit al servey de Sa Magestat se fassa experiència de esta oferta per teps de dos mesos, que començarà a córrer de deu del corrent mes de març... (Reglà, 1966, p. 179)

L'any 1629 torna a Catalunya i la seva esposa Margarida Serrallonga és empresonada, la qual cosa el fa tornar a marxar cap a França buscant refugi.

En Serrallonga va ser un dels responsables de les preocupacions del duc de Fera durant l'any que va governar Catalunya (1629-1630). El duc va encarregar a Josep Fontanelles la persecució del bandoler amb un sometent. El duc de Fera va obligar el bandoler a cercar refugi a França (juliol del 1630) on va ser ben rebut pels senyors de Viviers i de Nyer i pel súbdit francès senyor de Durban. Va retornar a Catalunya l'abril de l'any següent, quan governava el Principat Enric d'Aragó Folc de Cardona i Còrdova, duc de Cardona i de Sogorb (1630-32) i la quadrilla dels germans Margarit ja estava dissolta. Va ser justament en aquest període, amb la persecució per part del duc de Cardona, que, per primera vegada, Joan Serrallonga va haver d'ocultar la seva identitat i fer-se dir Jeroni Camps.

Traginers i mercaders són víctimes predilectes dels bandolers i saltejadors. Serrallonga i els seus, emboscats a l'alçada de la Costa Roja gironina, haurien robat, segons pròpia confessió, un total de dues-centes persones en una sola tarda. Entre les víctimes també hi trobem tota mena d'autoritats i els seus perseguïdors, sobretot batlles i comissaris reials (Torres i Sans, 1991, p. 147).

La gran fama que va adquirir el bandoler va fer que molta gent de pagès el protegís. Si Serrallonga va poder amagar-se i escapar-se de la justícia durant tots aquests anys, va ser gràcies a l'ajuda dels seus fàctors. En les seves escapades s'amagava per les Guillerries, el Montseny i el Collsacabra, i sovint es refugiava als dominis del vescomte de Jóc, senyor de Viladrau i Taradell, i del baró de Savassona, senyor de Sau i de Querós. Pastors, llenyataires i altres homes del bosc o de la muntanya han mantingut relacions amistoses amb els bandolers i fugitius de la justícia: Serrallonga, cap al final de la seva carrera, aconseguirà evitar repetidament els seus perseguïdors gràcies a l'ajuda d'aquesta mena d'informadors i protectors; hostalers de camí ral o dels afores de les ciutats.

El 1631 torna a actuar per les Guillerries, però haurà de marxar a França per tercera vegada; aquest mateix any mor el tercer dels seus germanastres, en Joan el Tendre.

La davallada del gran Serrallonga

A finals de 1631 comença la davallada d'en Serrallonga. Catalunya després de dos segles de decadència econòmica començava a remuntar igual que el comerç i la indústria.

Durant el seu primer virregnat, el duc de Cardona (1631-1632) va capturar, a França, els companys més significatius d'en Serrallonga per part del noble Oliver de Gleu, senyor de Durban, amb la col·laboració de Bertran de Pompadour. Els capturats van ser: Jaume Melianta, àlies Fadrí de Sau, Pere Joan Paler, Jaume Masbernat, àlies Jaume Viola, Guillem Estany, àlies lo Clavell, i Rafael Melianta, germà del Fadrí de Sau. La quadrilla d'en Serrallonga es descompon (Reglà, *El Bandolerisme català del barroc I*, 1966, p. 180). Joan Reglà explica que els fets pels quals el senyor de Durban va lliurar els bandolers a les autoritats espanyoles els trobem a l'escrit que el duc de Cardona va enviar al procuradors reials del comtat del Rosselló i Cerdanya:

Mossur de Durban ab sa indústria i cuydado ha capturat en lo regne de França y té pesos en son lloch les persones de Jaume Melianta, dit Jaume Fadrí de Sau, Rafael Melianta, son germà, Guillem Estany, dit Clavell, Jaume Masbernat, dit Jaume Viola, y Pere Joan Paler, ladres de la quadrill d'en Serrallonga / El senyor de Durban ha ofet lliurar-los a condició que li sia pagat el preim ofert per la captura, i, sobretot, si se li alce y suspenga la empara real que per vós – el procurador Lupià – se li és posada en lo lloch de Perellós (Reglà, *El Bandolerisme català del barroc I*, 1966, p. 180)

El 1633 segresta la Joana Massissa. A partir d'aleshores, la situació d'en Serrallonga era tan precària que va veure's obligat a demanar almoïna amb la seva companya Joana Massissa. Després de passar una temporada a Viladrau, els dos bandolers van haver de fugir de nou arran de la nova prerrogativa del duc de Cardona; l'indret escollit aquesta vegada va ser el mas de Can Agustí a Santa Coloma de Farners. No és estrany que Serrallonga i na Joana anessin cap a Can Agustí; era territori del vescomte de Jóc, que, a més, era senyor de Viladrau i valedor d'en Serrallonga. Gran part dels batlles, pagesos i clergues de la vall de Castanyet i poblats del voltant també n'eren valedors. El llibre de Joan Cortada *Proceso instruido contra Juan Sala y Serrallonga, lladre de pas, (salteador de caminos)* està ple de testimonis de la impunitat amb la qual es movia en Serrallonga per aquest territori.

De l'embaràs de na Joana Massissa només n'hi ha una referència, que veurem quan parlem de Joana.

La fi d'en Serrallonga: captura i execució (1933-1934)

A l'inici de l'any 1633, en el seu segon virregnat català, el duc de Cardona va emprendre l'ofensiva final: el 31 d'octubre del 1633, en Serrallonga és ferit i va caure a mans de la justícia.

L'empenta i força que va dedicar el duc de Cardona per assolir el seu triomf queden paleses en un escrit del 27 de juny que va dirigir als jurats de les diferents poblacions de les Guilleries i que va recollir Joan Reglà (Reglà, *El Bandolerisme català del barroc I*, 1966, p. 109), tot i que no va ser efectiu i en Serrallonga va aconseguir escapar de nou:

Tenim entès que Joan Sala, àlias Serrallonga cap de quadrilla y altres lladres y gent de mala vida estan retirats en aqueixes parts, particularment dins vostre districte.... a la punta de dia hiscau a la persecució d'aquells ab la millor y més ben armada gent que tingau, regonexent cases, castells, isglésies, monestirs, boschs, coves, pletes, y demás punts hont entendreu poran haver-se dits delinqüents, continuant esta diligència per deu dies sens tornar a vostres cases, tenint correspondència ab vostres circumsvehins, donant y rebent avisos y fent lo demás que sia convenient per a dit affecte ab molt gran puntualitat, advertint que faltant a esta obligació (que no crehem) manarem castigar-vos.

El bandoler va ser perseguit per un extens territori, que abraça des de l'Empordà fins al Conflent.

Sembla que qui el va delatar —hi ha veus que diuen que va ser l'hereu de ca l'Agustí, i d'altres que un membre de la seva colla— va fer-ho a canvi del perdó per tots els fets delictius duts a terme. Per poder conèixer la manera com en Serrallonga va ser pres, cal consultar el *Llibre de Notes* del fill d'en Serrallonga, Antoni, on escriu:

Segons m'a dit Llorenç Tallades, lo quondam mon pare Joan Sala, àlias Serrallonga, pages de assí de Querós, a la vigilia de Tots Sants del any 1633, en Santa Coloma de Farnés fonch pres a trahisió per Pere Pau Maymir, y per an Jufre, y an Manyá, y lo hareu Agustí, tots quatre de Santa Coloma de Farnés. -Lo predit fonch la vigilia y dejuny de Tots Sants a 31 de octubre de 1633, y morí ab un suplici en Barcelona a 8 de janer del any 1634.⁵²

---

⁵² L'original s'ha perdut i se'n conserva l'article del mossèn Ramon Corbella, el 1902, a *La Veu de Montserrat*.

El duc de Cardona, eufòric, ho comunica al rei:

Cuando volví a servir a V.M. en este gobierno, entendí que Juan Sala Serrallonga se hallava en este principado y que en los bosques de Carós, con sólo su amiga, estava retirado, saliendo a urtar a algunos. Y deseando perder este ladrón, y que quedase esta tierra libre de sus robos e insultos, envié a la veguería de Vich al doctor Miquel Joan Margarola, uno de los oydores de la Tercera Sala desta Audiencia, para que procurase echarle de allí. Dio tan buen cobro a ello que le obligó a dejar los bosques de Carós y passarse a los de Santa Coloma de Farnés Anglés, adonde un comisario, a quien en secreto había fiado su prisión (ofreciéndole se le pagaría el premio, como se hizo), la executó, con la de su amiga y a los dos trageron a estas cárceles... con que queda esta provincia sin cabeza de quadrilla...⁵³

En Serrallonga, en veure's sorprès i sense possibilitats de fugir, oposa resistència i resulta ferit. Ho demostra una ordre del virrei al tresorer Ramon de Carders:

Nós vos manam que pagueu a Antoni Bossa, cirurgia de la vila de Santa Coloma de Farnés, nou lliure i divuyt sous... per los treballs ha presos en curar a Joan Sala y Serrallonga, ladre de pas y cap de quadrilla, així en dita vila com en lo camí fins arribar a esta ciutat de Barcelona, tenint molt cuydado així de dia com de nit, en la cura d'aquell, vagant per dit effecte set dies...

Un cop va tramitar-se'n el procés, que va allargar-se durant dos mesos —va començar el dia 15 de novembre de 1633—, va ser condemnat a mort amb un mètode exemplificant i que ja havia caigut en desús.

Després de passar bòria avall,⁵⁴ Serrallonga va ser assotat cent vegades a la Plaça del Rei davant la mirada dels espectadors. Li van tallar les orelles, esquarterar el cos i van posar el cap en una gàbia que van penjar en una de les torres de la muralla de la Ciutat Comtal, la del Portal de Sant Antoni. Al *Dietari* de l'Antic Consell Barceloní hi ha un recull dels fets succeïts el 8 de gener de 1634, dia de l'execució del bandoler:

Dilluns a VIII (gener 1634). En aquest dia fonc sentenciat Joan Sala, àlias Serrallonga, natural de la parròchia de Viladrau, bisbat de Vich, bandoler molt facinerós, cap de quadrilla, que havia molts anys que regnava; fonch la sentència de cent assots, axorellat (tallades les

---

⁵³ Fragments recollits per Joan Reglà a *El bandolerisme català del barroc*, p. 180.

⁵⁴ Ja des de l'Edat Mitjana fins a inicis del segle XIX, l'expressió de fer "passar Bòria avall [els delinqüents]" feia referència a fer "passar per la vergonya", és a dir, feia referència a la vexació pública d'algú. Als reus se'ls feia pujar en un ruc i, mentre se'ls feia desfilat, un botxí els fuetjava i l'agutzil recitava la pena a la qual havien estat condemnats, per tal de donar a conèixer-la de manera exemplificant.

orelles), aportat ab carretó, atenallat y fets quadre quartos, y lo cap posat en una de les torres del portal de Sant Antoni de la present ciutat. *Anima eius requiescat in pace*. Amén.

El gran bandoler català va ser executat a Barcelona, el 8 de gener de 1634. Desapareixia en Joan Sala, prop dels quaranta anys, el darrer dels grans bandolers catalans d'aquella època.

El fill del bandoler, l'Antoni Serrallonga, recull en el seu *Llibre de Notes*:

En la cuyna de Casa Alavall argenter del carrer de Cardona de la ciutat de Vich, me digué y certificà la molt reverent Segimon Alavall que estan en Barcelona passant sos estudis, lo dia vuyt de Gener de 1634 vegé morir lo quondam Joan Sala àlias Serrallonga pagès d'assi de Querós: de la qual cosa fas fe jo Antoni Serrallonga rector de Querós y fill de dit Joan Sala àlias Serrallonga

Sent jo fill d'aquell gran Joan Sala, alies Serrallonga persona de armes y capità de bàndol, qui en paradís sia amen.

La colla d'en Serrallonga

Algunes de les fonts expliquen que en els moments àlgids de Serrallonga, la seva colla havia arribat a estar formada per dos-cents bandolers. Encara que aquestes dades no s'hagin pogut comprovar per veure si eren del tot certes, sí que podem afirmar que eren un bon grapat els bandolers que acompanyaven en Joan Serrallonga en els seus robatoris, segrestos i assassinats: en el seu procés apareixen explicats trenta-vuit assassinats. Gairebé tots els seus companys de quadrilla van morir abans que Serrallonga fos executat; alguns per malaltia, altres per ferides greus i la resta van ser penjats a la forca.

En el procés d'en Serrallonga hi surten citats els noms dels bandolers que l'acompanyaren en les seves gestes:

BANDOLERS DE LA COLLA D'EN SERRALLONGA	
Nom i/o cognoms	Àlies
Alsina, Bartomeu lo Guerxo	Guerxo Alsina
Arbosset, Miquel	Enfies
Aymerich, Gabriel	
Aymerich, Magí	
Bach, Jaume	
Barfull Campeny, Jaume	
Benet, Jacint	Lo Ferro
Bigorra, Miquel	
Bigorra, Segimon	
Bofia Joan	
	Lo Bomia
	Lo Bordegàs
Bordes, Joan (o Dordes)	Lo Bover d'en Serra
Borrullet, Joan	
Borrullet, Pere	
Brull, Segimon	
Caminades, Francesc	Lo Biayre / Lo Mesuró
Caminades, Antoni	
Caminades, Joan (nebot de Francesc Caminades)	Lo Borrui
Jaume Caminal	
	Lo Golut Campeny
Campeny, Antoni	
Campeny, Benet	
Campeny, Miquel	Lo Hereu Campeny

Camps, Salvi	
Camps Planella, Salvi	
Camps Planella, Jeroni (fill de Salvi Camps)	Lo Coxo
Canals, Esteve	Lo Virrei / Lo Hereu Canals / Lo Negre del Lluçanès
Carbonell, Jacint	Lo Carçó de Caldes Lo Carboner
Casellachs, Francesc	Lo Casellachs
Caupena Jeroni	Lo Verolós
Collell, Joan	Lo Vermell
Colobrans, Jacint	
Coma, Miquel	
Comes	
Cominal, Jaume	Lo Hereu Cominal
Corbera, Jaume Joan	
Cors, Segimon	Lo Barbissó / la Guilla
Creus, Rafael	Serraller de Sau
Curriol, Benet	
Curriol, Jacint o Jeroni)	Lo Perro
Dordes Joan (o Bordes)	Lo Bover d'en Serra
Espinzella, Antoni	Lo Hereu Espinzell
Esquí	Lo Hereu Esquí
Estibalta	
Estrany, Guillem	Clavell
Fabregues, Nicolau	
Falgueres, Salvi	
Falló, Bartomeu	
Ferrer Segimon	

Font, Gaspart	Lo Pare Font
Font (fill de Gaspart)	Lo Bastard Font
	Lo Frare
	Lo Gavatx d'en Serrallonga
Ganyada, Andreu	
Ganyada, Jaume	
Gardan	
Ginescar, Jaume	La Guneu
Gornés, Antich Gornés Jeroni Gornés, Gabriel	
	Lo Granoya
Gravalosa, Joaquim	
Joan	Lo Gavatx d'en Mir
Joan	Lo Gavatx Roig
Joan	Lo Monget de Tona
Llorens	
Lloret, Gabriel	
Madriguera, Cristòfol	
Madriguera, Miquel	
Margarit, Francesc Margarit, Miquel	Els Margarits
Martí	
Masbernat, Jaume	Jaume Viola
Masferrer, Jaume	Tocason
Melianta, Jaume	Lo Fadrí de Sau
Melianta, Rafael	
Miarons, Miquel	
Moner, Francesc	

Moner, Pau	
Monllor, Antoni	
Morell, Rafael	Rafael Vilanna
Montada Cebrià, Ramon	Lo Negre de Tona
Munteys	Lo Hereu de Tavertet
Novelliques, Antoni	
Oliver (o Oliveres), Valentí	Lo Oliveró
Paler, Pere Joan	
Padís, Miquel	Lo Biscaí
Panedes, Francesc	Lo Guirigall
Paracolls, Miquel	
Pellicer, Bernat	
Peres, Magí	
Petit Boriol, Joan	
Planell, Jeroni	
Planell Jeroni (fill)	
Puig Antoni	
Puig, Joan	
Puig, Jaume	
Puig Pere	
Puig Llunell, Miquel	Lo Tendre de Brunyola
Puigdelavall, Pere Joan	Lo hereu Puigdevall / Lo Roig
	Lo Refilat
	Lo Roget del Vallés / Lo Vedelló
Ros, Francesc	
Roure	Lo hereu Roure

Rovira, Josep	
Rubinat, Joan	
Seguí, Ramon	
Sala, Joan	Lo Tendre
Sala, Pere	
Sala, Segimon	
Salemanya	
Serra, Diego	
Serrador, Joan	Lo Serrador
	Lo Soldat
Subirats, Simon	Simon de Na Baldíria
Tallades, Antoni	
Tallades, Bartomeu	
Tallades, Lluís (fill)	Lo Golut
Taverner	
Terrats, Jeroni	
Terrerós, Pere	

Terrés, Pere	
Terrés de Serdans	
Tió, Jaume	
Torres, Segimon	
Tor, Esteve	Pere Savi
	Lo Toscano
Valls, Jaume	
Vehins, Joan	Lo Bordegàs Vehins / Lo Valentià
Vidal, Pere	
Vila, Jacint	Lo Magay
Vila, Joan	
Vilacendra, Enric	
Vilar, Bernadí	
Vilar, Miquel	
Xarriol, Jacint	Lo Xarriol
	Lo Xacó de Taradell

Taula 9 Bandolers de la colla d'en Serrallonga.

Les dones d'en Serrallonga

- Margarida Tallades

Margarida Tallades Serrallonga (1601-1652) va casar-se l'11 de març de 1618, amb disset anys, amb en Joan Sala i Ferrer. Van tenir cinc fills: l'Antoni, el Baltasar, l'Isidre, la Isabel i la Marianna. En una societat patriarcal, Margarida va patir les conseqüències dels actes del seu espòs: va ser perseguida i va haver de refugiar-se a Vilanova de Sau i a Centelles. Va ser empresonada a Vic, on va néixer el seu fill Baltasar, i més tard, quan la van tancar a la presó de Barcelona va néixer el seu fill Isidre.

Margarida ha estat descrita com una veritable heroïna. En una societat en què el puntal econòmic familiar era l'home, quan Joan Serrallonga va convertir-se en un fora de la llei va ocupar-se del mas, les rendes i totes les terres, per la qual cosa va esdevenir la cap de família (Llinàs, 2017). Va criar cinc fills i va fer-se càrrec d'una mare i diverses tietes.

El mes de març de 1634 va rebre el permís del virrei per recuperar la casa i les collites després que l'autoritat reial ordenés destruir-les, juntament amb altres masies de la propietat, com la Querosa. Just després que el bandoler fos executat va començar la recuperació del mas Serrallonga.

Mossèn Antoni Serrallonga va anotar en el seu *Llibre de Notes* (Soler Terol, 1909, p. 442):

Perquè a tothom sia notori en tot temps y cas: les cases de Serrallonga, Querosa, Cominal i Busquets foren cremades y solades per la justícia real de Barcelona, y altres delictes com de tallar arbres y fer corretja als demás perquè morissen: assò era injustícia; per causa de anibir de Querós la persona de Joan Sala y Serrallonga, mon pare y sos soldats, lo qual seguia la roda de la fortuna adversa contra Déu y el prohisme. Secrets de Déu són incomprendibles...Jo tinch l'obligació de pregar a Déu per l'ànima de la quondam dit Joan Sala y Serrallonga, que ell era mon pare i jo son fill... Los seus fills restàrem organet: jo ne tinch notícies de aquelles temporades; grans treballs nos han succehit a tots. Com a Christo del rey Arodes, aixís nos ha esdevintu a toat sa descendència. Tot sia per amor de Déu, que ens ha criat a tots.

Els principals damnificats de les accions de Serrallonga van ser la seva dona i els seus cinc fills.

Margarida Tallades va morir al mas Serrallonga el 2 de desembre de 1652.

- **Joana Massissa**

Vídua d'un moliner de Castelló d'Empúries, Eusebi Massís, Joana Massissa va ser segrestada per en Joan Serrallonga l'any 1633, quan només tenia 19 anys, quan anava cap a Núria a curar-se d'unes febres.

La vida de Joana Massissa, així com la relació que va establir amb en Joan Serrallonga, segueix sent un dels interrogants de la vida del bandoler (Graupera i Burillo, 2008, p. 70). L'única font consultable és el procés judicial de 1633, en què la jove explica que va trobar-se amb en Serrallonga de manera espontània i va obligar-la a acompanyar-lo els darrers mesos de la seva vida. Tot i així, Isabel Graupera i Lluís Burillo (2008) qüestionen la declaració de na Joana i, sobretot, la ingenuïtat amb què relata els fets:

lo dia o festa de Sant Jaume del any prop passat de 1632 anant men jo en companyia d'un fadrí moliner des del molí de Castelló d'Empúries ahont jo habitave, que anave a la capella o ermita de Nostra Señora de Núria per mes devotions per tenir com tenia febre, quant fuy entre Sant Joan de les Abadesses y la vila de Camprodon essentme vingut lo fret per lo camí, me arrimí devall de un arbre y estant allí ajeguda tot lo temps que tinfuí lo fret en estar libre dell vehent jo tantes cireres en un cirerer que allí y havia me prengué ganer de menjar cireres y així diguí a un de dos segadors que allí junt a dits cireres segaven, quem fessen plaer de haverme un ram de cireres com, de fet, ho feu. Y estant en assò arriba lo dit Joan Sala y Serrallonga tot sol ab un pedrenyal a la ma y dos en la xarpa y robà a dits dos segadors los diners que tenian, si bé, segons entenguí, fou poca cosa, yls ne feu anar de allí amenassantlos que picassen de allí y que si tornaven los mataria. Y dits segadors aquí matex sen anaren y a mi me digue lo dit Serrallonga quel seguís dient també al dit mosso quem acompanyave que picás ab los segadors. Y dit Serrallonga me amena per una muntanya amunt devés la collada de Collfret, que si bé jo no sabia aquella collada ni montanyes com se deyen, après ab lo discurs del temps que só anada en sa companyia los sé los noms. Y assò ere lo endemà de dita festa de Sant Jaume de dit any prop passat de 1632 y ab que jo recusàs de seguir dit Serrallonga dientli que jo anave per mes devocios y que nom inquietàs resistint lo haverlo de seguir, dit Serrallonga me amenassa una y moltes vegades que si nol seguia me dexaria morta allí.⁵⁵

Els dos autors consultaren els registres de l'Arxiu Parroquial de Castelló d'Empúries per cercar més informació de Joana Massissa i van constatar que el cognom Massissa no apareix

---

⁵⁵ Declaració de Joana Massissa en el procés judicial de Serrallonga i recollida per Isabel Graupera i Lluís Burillo (2008).

en tota la història recent del municipi. És més, el cognom Massís és inexistent a l'onomàstica catalana, a diferència de la zona francesa. Per tant, totes les hipòtesis apunten que cal cercar-ne l'origen a la immigració francesa arribada a finals del segle XVI. Seguint aquesta via de recerca, Graupera i Burillo troben en el llibre de baptismes de la parròquia de Castelló d'Empúries que l'any 1614 apareix una Joana Maria Artigues (Graupera i Burillo, 2008, p. 64). Segueixen anotant que el seguiment de la família Artigues treu a la llum sis infants més, en les partides de naixement dels quals no sempre hi consta l'ofici del pare; si a aquest fet hi afegim que en els llibres de registres només hi consten dues famílies Artigues, afirmen que o bé es tracta de nouvinguts o de gent en trànsit. Donades les circumstàncies, en comptes de donar respostes als interrogants, se'n plantegen de nous: va dir la veritat la Joana? Certament era vídua? Segons les fonts històriques trobades pels dos investigadors, no existí cap Eusebi Massís (Graupera i Burillo, 2008, p. 66).

Isabel Graupera i Burillo anoten que un pastor que va assistir al judici afirmà que Joana estava embarassada, però de l'infant no se'n sap res. Contràriament, Xavier Roviró (Roviró, 2002, p. 23) exposa que, uns dies abans de ser detingut, en Serrallonga va anar a visitar el seu cosí Miquel Pallarols i Sala, i li va comunicar l'embaràs de la Joana i que va deixar-ho plasmat a una crònica.

De los fets que avui mateix, vint-i-dos de setembre de mil sis-sents trenta-tres, un servidor, Miquel Pallarès i Sala, cristià i veí de la parròquia de Viladrau...

...estant, doncs, un servidor de la seva casa pairal de Viladrau, enllitat per u fort dolor a la cama esquerra, aquest matí de setembre, cap a les deu, s'han sentit uns forts trucs a la porta de casa. Com que vivo sol i lo mal era ben penós no m'he mogut dle catre i abans que em pogués tornar a tombar els pics s'han repetit...

...espantat, he temut que fos algun lladre agosarat dels molts que hi ha per esta comarca, i m'he decidit a amagar sota lo llit, mes llavonses, he vist com s'obria lentament la porta de la cambra i abans que jo fes res ha aparegut, on lo lllindar, un home alt i brut que, en lo primer, no he conegut i després me n'he adonat que era lo meu cosí, en Joan Sala de can Serrallonga, al que feia temps que no veia. Com que só bon cristià i los parents són los parents, encara que en Joan sigui el bandoler més famós de Catalunya, l'he fet passar cap a dins, car se'l veia moll i fatigat, i he deixat que s'assegués damunt el catre...

...los primers mots que ha dit han estat: "Miquel, ets l'únic parent en qui puc confiar, et demano que m'escoltis ja que tal vegada sigui aquest lo darrer cop que vinc a Viladrau, i no

voldria morir sense treure'm del damunt una malura aquí en lo cor que no em deixa viure, i sé que tu, homo savi, ho entendràs”...

...m'ha començat explicant, tot i que jo ja en sabia alguna cosa per dites que corren per lo poble, que d'alguns mesos ençà viu amistançat amb una tal Joana, viuda d'un forner de l'Empordà, i de la qual n'espera un fill – que lo bon Déu els perdoni! -. M'ha contat que la seva quadrilla està desfeta i s'amaguen junta la tal Joana i ell des de lo passat estiu, en què s'hostatjaren prop del Canigó...

...“Fou allà, Miquel”, ha continuat ell, “que vaig començar a sentir enyorança de la meua terra i, tot i sapiguent los perills, a què m'exposava, vam tornar cap a qui passant per Girona i Olot, i ja érem, després de quinze dies de camí, a l'altura d'Espinelves que ella m'ha confessat que estava prenyada. Jo em só posat content i li he dit que lo millora fora portar-la al santuari de Sant Segimon del Montseny, on lo frare en Jaume em coneix i també els altres ermitants, i ara és allí”...

- **Les altres dones de Joan Serrallonga**

En el procés judicial de Serrallonga apareixen altres noms femenins que acompanyaven el bandoler i s'explica la presència d'algunes noies que formaven part de la colla d'en Serrallonga quan era més activa. Només els caps de quadrilla eren els beneficiaris de la companyia d'aquestes dones.

Anastàsia Colobrans o Anastàsia Carles Colobrans: Estava casada amb en Narcís Carles d'Osor. En el procés s'hi refereixen com a “amiga”; en aquells temps aquest mot podia referir-se tant a la relació d'afecte i confiança entre dues persones o bé ser sinònim de concubinat. Va testificar en contra de Serrallonga en dos casos. Un bandoler que sovintejava la colla d'en Serrallonga es deia Jacint Colobrans.

Maria Serradora i Maria Suy: Eren dues vídues de Susqueda que també s'havien relacionat amb en Serrallonga. Un dels companys de Serrallonga era Joan Serrador, possible marit difunt de Maria.

Un dels plantejaments que aporten Graupera i Burillo és que l'entorn social del bandoler era el que proveïa les dones que després formaven part de la colla. Apunten que possiblement la seva vida es veia vinculada al que triaven els seus parents masculins i, a més, tampoc és clar que les dones es convertissin en amants dels bandolers de manera voluntària. D'altra banda, era habitual que aquestes dones es disfressessin d'home, tot i que no se sap del cert si per acompanyar els bandolers o eren bandoleres per elles mateixes. Els autors plantegen si eren

membres de segona categoria que els acompanyaven en els seus delictes, o bé, només feien tasques domèstiques.

5.2.1.1. La definició acadèmica

Tradició catalana: *Enciclopèdia Catalana:* l'entrada relacionada amb el bandoler és la de Joan de Serrallonga. S'hi indica que és un bandoler nyerro el mite del qual s'ha creat a través de la literatura barroca i romàntica. Tot i el primer apunt sobre el bàndol al qual pertanyia en Serrallonga, quan l'explicació avança, es fa notar que molts estudiosos afirmen que no va ser un bandoler polític. Fa un recorregut per la seva biografia, i també s'hi anoten les obres cabdals de les quals el nostre bandoler ha estat protagonista; tot i així, no hi ha cap referència a les produccions cinematogràfiques.

Tradició espanyola: *Enciclopedia Libre española:* per Joan Sala i Ferrer no hi apareix res. Per Joan Serrallonga només una entrada que fa referència a l'obra *La vida y la muerte del bandolero Serrallonga*.

Tradició francesa: *Larousse:* no hi ha cap entrada dedicada ni a Joan Sala i Ferrer ni a Joan Serrallonga.

Tradició anglesa: *Britannica:* no hi ha cap referència a Joan Sala i Ferrer ni a Joan Serrallonga.

Tradició italiana: *Treccani:* no hi ha cap referència a Joan Sala i Ferrer ni a Joan Serrallonga.

Joan Sala, àlies Serrallonga a la Viquipèdia

- Entrada en català: hi ha una breu biografia del personatge, la llegenda del qual es recorda gràcies al Ball d'en Serrallonga i la novel·la de Víctor Balaguer *Don Joan de Serrallonga*. Justifica la seva activitat delictiva amb les dificultats econòmiques per les quals passava la seva família.

Hi ha un llistat de robatoris que va efectuar la quadrilla d'en Serrallonga i el nom dels membres de la seva colla.

- Entrada en castellà: menciona l'obra d'Antonio Coello, Francisco de Rojas Zorrilla i Luis Vélez de Guevara. La resta de l'entrada és similar a la catalana.
- Entrada en francès: no hi ha cap referència.

- Entrada en anglès: no hi ha cap referència.
- Entrada en italià: no hi ha cap referència.

Altres idiomes en els quals hi ha una entrada dedicada al bandoler català són l'eusquera, el portuguès i el polonès.

Serrallonga internacional

Com a curiositat, en una visita que vam fer a la New York Public Library vam poder comprovar que compta amb les obres principals referents al nostre personatge. D'entre un total de vint-i-nou exemplars, en destaquen l'obra de Coello, Rojas i Vélez; la d'en Joan Amades, la de Rafael Vallbona, la d'en Llorenç Capdevila i la de Xavier Roviró.

5.2.1.2. L'origen de la llegenda en el seu context històric i cultural

Tot i que s'han escrit centenars de pàgines sobre el bandolerisme, les fonts primàries sempre han estat processos judicials emesos pels qui van ser-ne els perseguïdors. Qüestionar-ne la fiabilitat, en tant que sovint o bé es magnificaven les gestes dels seus protectors o els perseguïdors, fa que la imatge que se'n pugui fer es pugui veure desdibuixada.

Gràcies als romanços de canya i cordill que actuaven com a premsa en aquella època, la imatge del bandoler va multiplicar-se. La fama popular que de seguida va guanyar-se va fer-lo protagonista de cançons, auques, danses, i comèdies romàntiques, les quals van elaborar un nou retrat del bandoler. Ara en Serrallonga ja no era un lladre de camí ral que repartia el botí només amb la seva quadrilla, sinó que fugia de la seva imatge sanguinària i es convertia en un home justicier i noble, forçat a convertir-se en un fora de la llei per una causa social, la d'ajudar els més pobres. Aquest mite s'ha transformat i, gràcies al teatre, la televisió, la literatura i el cinema segueix viu.

El mite va néixer el mateix dia de la mort de Serrallonga, l'any 1634, però la seva esplendor no va arribar fins uns anys més tard, sobretot durant la Renaixença. Amb aquest nom es designa el procés de recuperació de la llengua i literatura catalana a la segona meitat del segle XIX. En l'àmbit polític ens trobem en ple moviment catalanista, el qual vetllava pel reconeixement de la personalitat política de Catalunya.

5.2.1.3. El naixement del mite

De Joan Serrallonga se n'han escrit novel·les, articles de revista, auques, cançons, contes, òperes, pel·lícules, còmics i col·leccions de cromos. Malgrat tot, l'estudi del personatge no

hauria estat possible sense la troballa del procés instruït de Joan Serrallonga per part de Joan Cortada i Sala (1805-1868) l'any 1843 —a Catalunya ja corria la imatge romàntica que, del bandoler, se n'havia fet Víctor Balaguer en el seu drama.

El procés d'en Joan Serrallonga

El procés d'en Serrallonga va ser redactat per un notari, atès que el bandoler era analfabet. Aquest document es va escriure després de la declaració aconseguida amb l'interrogatori, en el qual es va fer ús de la tortura.

Rafel Ginebra afirma que:

Tot i el redactat en primera persona, la poca espontaneïtat de l'estil i la gran precisió i l'ordre cronològic en l'exposició fan pensar que Joan Sala es devia limitar a assentir a les acusacions dels funcionaris de la justícia que devien haver recopilat tots els relats i les dades referents a les actuacions del bandoler en els seus anys d'exercici (Ginebra Molins, 1998, p. 112)

El procés d'en Serrallonga és un volum de més de nou-centes pàgines. Actualment es conserva a la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer a Vilanova i la Geltrú. L'original va ser rescatat del foc per Joan Cortada:

Pasando en cierto día por una calle de Barcelona vi que en el patio de un gran edificio ardía una hoguera que alimentaba legajos de papeles [...] Acerquéme por pura curiosidad, y mi buena estrella quiso que en el acto descubriera en mitad de las llamas, pero no incendiado todavía, un grueso legajo envuelto en pergamino, en el cual pude leer la sola palabra "Serrallonga". La forma del legajo, esta palabra, y algunas otras circunstancias me hicieron imaginar al punto que ese legajo debía ser el proceso de Serrallonga y rogué encarecida y precipitadamente al encargado de atizar el fuego que librara de las llamas aquel legajo. El fogonista, para quien aquellos sucios papeluchos no tenían ningún interés, me contestó que me llevara el legajo si lo quería, y como yo no tenía miedo alguno para sacarlo de la hoguera, agarré de la mano del ejecutor un largo palo que terminava en un garfio de hierro [...] y me sirvió para arrancarlo. Tibio y ahumado me lo apropié al punto, y cargando con él me fui en un vuelo a casa, no sin saltarme el corazón de puro gozo (Cortada, Proceso instruido contra Juan Sala Serrallonga, lladre de pas, 1868, p. 9-10)

L'any 1932 l'Ateneu Barcelonès va fer una còpia mecanoscrita del document.

Segons Joan Reglà, el motiu principal pel qual en Serrallonga ha estat recordat al llarg dels segles, a diferència dels altres bandolers, és que abans de ser un facinerós, era una persona honorable i que es va convertir en bandoler perquè la situació del país així va l'hi va obligar.

A més a més, el poble l'estimava perquè no robava mai als pobres, sinó que sempre robava als rics, tot i que els botins els repartia només amb la seva colla. És justament l'admiració que despertava en el poble, el motiu principal pel qual havia de ser ajusticiat.

El mite literari de Joan Serrallonga

L'obra de Joan Fuster *El mite literari de Serrallonga* (1991) és, sens dubte, una obra cabdal a l'hora d'entendre “els estadis” pels quals ha passat el personatge al llarg del procés de mitificació al qual ha estat sotmès. En les seves pàgines trobem un recorregut per la literatura serrallonguiana, des de la primera obra dels escriptors castellans del Segle d'Or, passant pel procés de Serrallonga i acabant amb Maragall. Fuster busca, d'alguna manera, desmitificar el personatge a través de la comparativa entre la realitat històrica i la ficció literària que s'ha produït al llarg dels anys entorn Joan Sala. Una de les premisses que utilitza Joan Fuster per englobar aquesta imatge és, que mentre perduri la llengua catalana, perdurarà la fama de Serrallonga.

Quan el 1634 el duc de Cardona va manar executar Joan Sala, va posar fi a les aventures de Joan Serrallonga; ja aleshores el bandoler i el bandolerisme català comptaven amb gran ressò. Van ser escriptors espanyols de l'època del Segle d'Or els encarregats de dotar el fenomen del bandolerisme d'aquest aire literari: Lope de Vega, a *Antonio Roca o La muerte más venturosa*,⁵⁶ Cervantes, a *El Ingenioso Hidalgo Don Quijote de la Mancha, en Obras*;⁵⁷ Tirso de Molina, amb *Deleytar apovechando*, i altres novel·listes i dramaturgs menys coneguts van trobar en les aventures bandoleres un gran ganxo per a les seves obres.

Durant el Segle d'Or van dedicar-se al bandidatge català nombroses pàgines, i, tal com afirma Fuster, la raó no regia en el cas català, sinó en la figura “díscola i excèntrica del delinqüent heroic”. Afegeix que, en tot cas, els bandolers catalans eren els que tenien més pròxims, malgrat que, com comenta Pierre Vilar (Vilar, 1956, p. 121-122).

La dissidència social a Castella es representa amb la figura del *pícaro*, no tant per la del bandoler, que sembla més una “creació” catalana. Mentre que la figura del *pícaro* esdevé un gènere singular i de presència immediata i matisada, és també rellevant la seva caracterització

---

⁵⁶ Ed. Real Academia Española, I, 660-692. Cotarelo i Mori, en el pròleg, sosté que aquesta obra de Lope de Vega és anterior al 1598.

⁵⁷ Capítols LX i LXI de la segona part de la novel·la, publicada el 1615,

individual. Contràriament la figura del bandoler català hi apareix després d'una visita ràpida i des de la distància pel territori:⁵⁸ del bandoler n'assumeixen, sobretot, la fama.

Aquest fet el veiem en el moment en què entre els diferents protagonistes bandolers de la literatura castellana apareixen similituds innegables entre l'Antoni Roca de Lope de Vega i el Rocaguinarda que apareix a l'obra de Cervantes: les característiques dels personatges són exactament les mateixes, les quals no permeten distingir un personatge de l'altre. Fuster recalca que, fins i tot, hi ha passatges i situacions en les dues obres que són una flagrant imitació:

La tercera "jornada" d' *Antonio Roca o La muerte más venturosa*, que una mà posterior a Lope va refer i esmenar, conté una escena calcada del capítol LX de la segona part del Quijote. Però tot això, incloent-hi el plagi, és possible perquè la convicció col·lectiva que ho justificava era unànime: si reflecteix la idea que hom es feia dels bandolers catalans fora de casa nostra.... Hi havia un clixé fet, i ben puntualitzat, del bandoler català (Fuster, 1991, p. 5)

Tal com hem anat apuntant al llarg de tot el treball, i com recorda Fuster (Fuster, 1991, p. 6), el tòpic, el mite, va crear-se a través de la cultura i la veu popular, amb la qual cosa la certesa a la fidelitat del relat històric és, de ben segur, inexacta. El bandoler que admiraven els literats era el cap de quadrilla honest i honrat, com eren el cas de Perot Rocaguinarda i Antoni Roca, que no han de confondre's amb els lladres que els acompanyen; queda palès que els bandolers del primers tipus eren minoritaris en nombre, però eren, al cap i a la fi, aquells que van inspirar les grans obres bandoleres del Segle d'Or.

Francesc de Gilabert, el 1616, en els seus *Discursos sobre la calidad del Principado de Cataluña* (1616) descriu com d'important era l'honor i l'honra, a la recerca de les quals, de vegades, els homes es convertien en bandolers:

Por la mayor parte los que levantan cuadrillas, antes de licenciarse para tan feo acto com es el de robar, consumen primero sus haciendas siguiendo la venganza de sus pundonores, pareciéndoles que el primer agravio a su honra hecho es sólo el que pide satisfacción, y tienen por ninguno el de robar, pues no tiene su principio en codicia sino en necesidad por descargo

---

⁵⁸ L'estada de Cervantes a Barcelona l'any 1610 coincideix amb el període més actiu de Perot Rocaguinarda. La hipòtesi d'una trobada de l'autor i el bandoler, fantàstica, ha estat explotada per Rafael Tasis en el seu llibre *Històries de coneguts*, París, 1945. Fuster diu que és més probable que Cervantes s'assabentés de les històries de Rocaguinarda a través de les veus populars.

de su honra engendrada; de lo que se sigue que de las bandosidades salen los robos, y así, cesando ellas, cesarán ellos

Quan els escriptors castellans descriuen els bandolers catalans no ho fan volent identificar-los amb el tipus d'*hidalgo* castellà protagonista de les *comedias de capa y espada*. Aquest personatge solia patir un *agravio* que el conduïa directament a la venjança. Joan Fuster (Fuster, 1991, p. 10) explica que, en el cas dels bandolers, ja no es tractava només de buscar venjança, sinó que la desconfiança existent amb l'autoritat els conduïa a buscar la justícia pel seu compte. Cal afegir que aquest *agravio* no sempre venia donat per la mort del pare o bé una relació frustrada amb la mare: és sabut que Serrallonga no es va convertir en bandit per cap excusa d'honor.

El moment en què el bandoler es venjava quedava exposat a la justícia oficial, la qual sempre estava supeditada al poder dels poderosos. Una altra opció era la de ser perseguit pels parents i amics de l'injurador; l'única opció que li quedava era refugiar-se i amagar-se a la muntanya amb l'objectiu de sobreviure i malviure al marge de la llei. Cervantes, en boca de Rocaguinarda, ho explica de la següent manera:

No hay modo de vivir más inquieto ni más sobresaltado que el nuestro. A mí me han puesto en él no sé qué deseos de venganza , que tienen fuerza de turbar los más sosegados corazones; yo de mi natural soy compasivo y bien intencionado; pero, como tengo dicho, el querer vengarme de un agravio que se me hizo, así da con todas mis buenas inclinaciones en tierra, que persevero en este estado a despecho y pesar de lo que entiendo; y como un abismo llama a otro y un pecado a otro pecado, hanse eslabonado las venganzas de manera, que no sólo a las mías, pero las ajenas tomo a mi cargo (Cervantes: *Obras*, I, p. 532-533)

En relació amb la procedència dels bandits corrents, es creia que la majoria eren gascons, la qual cosa era habitual que plasmessin els escriptors castellans. Des d'un punt de vista literari, tal com esmenta Fuster, era important diferenciar el capità amb un punt d'honor i els lladres de la seva quadrilla. Aquesta diferenciació hauria d'afavorir la imatge de l'*agraviado* convertit en bandoler: el capità havia de tenir les mans netes, mentre que els altres lladres podien ser lladres vulgars. El capità només matarà quan es tracti de defensa personal o venjança. L'Antoni Roca de la "comèdia" ho explica clarament:

...y aunque soy cruel, vengativo,
atroz, fiero y temerario,
no tengo genio de ser
ladrón, pues razón ho hallo

para quitarle su hacienda
a aquel que no me hizo agravio:
y al que hacermele intente
es solamente a quien mato...

Els escriptors castellans dibuixaven la imatge típica del bandoler que roba per necessitat (Fuster, 1991, p. 16). El capitost havia de facilitar i proveir l'alimentació i la paga als seus bandolers i, a més, feia el seu ofici amb consciència intranquil·la. Joan Fuster explica que els autors de les novel·les o "comèdies" dedicades als bandolers del barroc acostumen a estructurar les seves obres de manera que les mateixes persones que condueixen el protagonista a l'activitat bandolera, seran les que al final intentaran dissuadir-lo de la seva activitat. L'objectiu dels escriptors era dotar el bandoler de l'oportunitat de proclamar-se innocent. El bandoler, que era perseguit per les autoritats, temia la delació dels seus mateixos subordinats. Recordem que el bandoler es dibuixa com un home valent i astut, teòricament invencible, per la qual cosa només podia ser vençut per la traïció (Fuster, 1991, p. 21).

El que interessava els escriptors castellans era el *modus vivendi* del bandoler: constantment en alerta, perseguit, i la inseguretats amb què vivia de ser traït i lliurat a la justícia per un dels seus companys de quadrilla. La vida del bandoler havia d'acabar al patíbul, tant en la realitat com en la ficció literària. Malgrat tot, a la Catalunya dels Àustries, hi havia una altra manera de posar fi a la vida de bandoler sense ser condemnat: els virreis oferien als lladres una forma de redempció (Fuster, 1991, p. 22), que ja hem vist que consistia en la incorporació als exèrcits de la Monarquia, que lluitaven a Itàlia o a Flandes.

Un altre dels punts a tenir en compte en relació amb el bandolerisme català és la disputa dels bàndols contraris de nyerros i cadells, una polèmica entre famílies aristocràtiques, element també present en el mite literari. Víctor Balaguer defensava que sí que existia un rerefons polític en la disputa entre els dos bàndols.

En el moment de la mort de Joan Sala, Serrallonga, com hem anat veient, neix el mite de l'últim bandoler català, i és el moment en què la literatura es fixa en la seva figura, la qual cosa va ser fonamental en la construcció del mite posterior, sobretot arran de la comèdia *El Catalán Serrallonga y Bandos de Barcelona* de Coello, Rojas i Vélez de Guevara. Fuster afirma que:

A la llarga, la sinopsi de bandoler que aquests dramaturgs recullen i adapten al cas particular de Serrallonga, pesarà sobre les ramificacions folklòriques del tema i, naturalment, sobre les

seves versions romàntiques cultes. El Serrallonga veritable, el que reflecteixen els documents dels arxius, fou engolit pel poderós prejudici literari. El lladre plebeu, truculent i espantable es trasmuda, per obra i gràcia d'una diguem-ne inèrcia literària - o literaturesca -, en un heroi distingit, aristòcrata i desinteressat. La falsificació del personatge és absoluta. Absoluta i, sense dubte, involuntària. La imatge del bandoler català estava codificada: es podia pensar que Serrallonga no n'era sinó una variant més, a penes perceptible, del tipus canònic (Fuster, 1991, p. 27).

El català Joan Serrallonga

Antonio Coello Ochoa, Francisco de Rojas Zorrilla i Luis Vélez de Guevara van ser els encarregats de portar el personatge de Joan Serrallonga a l'escena literària espanyola de la mà de la comèdia *El Catalán Serrallonga y Bandos de Barcelona* (1636). No és d'estranyar, doncs, que els escriptors castellans volguessin aprofitar l'ocasió i l'expectació que havia generat la captura i posterior execució de Serrallonga, no només a territori català, sinó també dins la Cort.

Aquesta no va ser l'única obra que varen escriure en col·laboració els tres escriptors. Joan Fuster apunta també que aquesta no va ser una de les produccions literàries més exitosa de l'època: Coello era un escriptor d'escassa rellevància, mentre que Francisco de Rojas Zorrilla i Luis Vélez de Guevara sí que van tenir cert renom dins el teatre castellà del Segle d'Or.

Fuster explica que, tot i no saber de quina manera exacta va ser escrita l'obra, en aquella època era habitual que les col·laboracions s'estructuressin de manera que cadascú s'encarregués d'una jornada o un dels actes de la peça per després unir-les. En aquest cas, la hipòtesi és que la primera jornada l'escrigués Antonio Coello; la segona Rojas Zorrilla i la darrera, Vélez de Guevara. Aquests tres escriptors, segons l'autor, no arribaren a saber gran cosa de Joan Sala, Serrallonga; de fet, tant la seva condició social com el final dels seus dies es veuen alterats a *El Catalán Serrallonga*.

El personatge no s'assembla gens al Serrallonga històric que coneixem. De fet, la informació amb la qual comptaven era aquella que havia arribat a Madrid, on, segurament, la història ja havia arribat fragmentada i reduïda. Malgrat tot, no necessitaven res més a l'hora de construir una comèdia. Tal com apunta Fuster la comèdia els venia donada gràcies a la imatge del bandoler català que havia dibuixat la literatura anterior. Per tant, es serviren de l'arquetipus existent a l'hora de dotar de significat el bandoler. La informació que tenien és que li deien

Serrallonga, que era de Querós, sabien que formava part del bàndol dels nyerros i que tenia una amistançada i un company de quadrilla, Joana i el Fadrí de Sau, que era bandoler i que va acabar els seus dies a mans de la justícia. Coneixien també l'existència d'una cançó popular al·lusiva a Joan Sala. Agafaren tots aquests ingredients i en feren una mixtura manipulant la informació que els havia arribat (Fuster, 1991, p. 30).

Allò que buscaven els autors castellans no era tant idealitzar el personatge, sinó ajustar-se al model literari del moment. Com veurem més endavant, reivindicar el personatge va ser cosa dels autors romàntics, sobretot de Víctor Balaguer que va dotar el personatge de contingut polític.

Tal com explica Miquel M. García-Bermejo (Torres i Sans, Xavier et alt., 1995, p. 45), l'obra es distribueix en tres jornades. La primera comença amb un entrevista entre Serrallonga i el Fadrí de Sau, que el capitost ha convocat per demanar-li ajuda per lluitar contra la família Torrelles.

La primera gran mitificació que varen fer els escriptors de la comèdia va ser convertir Joan Sala, pagès de Querós i marit de la pubilla Serrallonga, en **don** Joan de Serrallonga, cavaller i fill del senyor de Querós. El bandoler havia de ser noble de naixença.

L'*agravio* inicial està vinculat a l'enfrontament entre nyerros i cadells. Els Torrelles són cadells (també apareix aquest cognom en *El Quijote*) i en la comèdia castellana Joana també serà Torrelles. La protagonista, viuda del moliner de Castelló d'Empúries, també veu canviada la seva història per tal de poder justificar un *amor dramàtic* caracteritzat per l'oposició entre nyerros i cadells: ell nyerro, ella cadell. Joana queda transformada en *donya* Joana Torrelles. Serrallonga explica al Fadrí de Sau l'origen de les seves desventures amb don Fèlix Torrelles (Coello, Rojas, Vélez, 1640, p. 2-3):

...un caballero cobardes
(que quien se atreve a un honor
no sabe bien lo que vale),
sobre detener acaso
una pelota (los lances,
aunque no los busque el cuerdo,
su desdicha se los trae),
tuvo palabras conmigo,
que viniero a enlazarse

en agravios, pues don Félix
alzó la pala arrogante.
Yo después de seis abriles,
vuelvo ciego y arrogante,
que sabiendo su intención
quise, cuerdo, anticiparme
a dar la muerte a don Carlos;
paso atrevido los Alpes,
mido a Francia, llevo a vista
de los montes catalanes,
piso escondido sus cumbres...

Va matar don Fèlix i va fugir cap a França, Flandes i Itàlia. Un dels Torrelles, don Carles (cosí de don Fèlix), jura acabar amb don Joan. La raó per la qual don Joan torna a Catalunya és quan coneix l'objectiu de Torrelles. Tot i així, s'hi suma un altre *agravio*: don Bernat (el seu pare) s'oposa a la revenja de don Joan i li retira l'espasa. El que busca el pare és la reconciliació entre els Serrallongues i Torrelles, que, segons sembla, suposaria la reconciliació de nyerros i cadells. És don Bernat qui va a veure don Carles i li ofereix la pau que serà refermada amb un matrimoni: el del seu fill don Joan amb donya Joana Torrelles, germana de Carles. Ella ho rebutja i Carles es burla de la proposta. Davant d'això li retorna l'espasa al seu fill i anima a don Joan a que es vengui:

Hoy te dije que hijo y padre
un todo en dos partes eran,
y viendo que la una parte
se portaba sin prudencia,
te quité la espada entonces,
creyendo que la rigiera
mejor esta otra mitad
de mí mismo, por más cuerda.
Yo la traje, y pues tan presto
di de ella tan mala cuenta,
razón es que a esotra vuelva;
que es justo, pues te la quito
cuando tan mal la gobiernas,
que tú también me la quites,
pues no he sabido usar de ella.

Don Joan ho acceptà i diu que no pararà fins a aconseguir-ho. Quan don Joan torna al Principat passa a prop d'una casa que estava en flames i de dins en surt una veu femenina demanant auxili. Don Joan no s'ho pensa i entra per salvar la dama, i s'enamora. La casa havia estat assaltada pel Fadrí de Sau, que ja coneixia en Serrallonga, per la qual cosa aconseguix que alliberi la dama. Aquesta és una altra raó per la qual Serrallonga s'instal·larà a Barcelona. La dama és donya Joana. Els dos enamorats desconeixen qui són l'un i l'altre.

Just en el moment en què don Carles i don Bernat anaven a enfrontar-se, don Joan i donya Joana conversaven. Ell es feia passar per don Alfonso de Chaves, *forastero y castellano*, cosa que va convertir el festeig en clandestí (Fuster, *El mite literari de Serrallonga*, 1991, p. 36). Durant Carnestoltes, don Joan havia promès acabar amb don Carles; aquella nit havia convocat el Fadrí de Sau per atacar el palau dels Torrelles. Aquella nit s'hi celebra una festa on assistiran gran part dels membres dels cadells barcelonins. De sobte se senten veus “¡Mueran los caderes, mueran!”, i entren a atacar la casa dels Torrelles.

Just en el moment en què don Joan està a punt d'acabar amb la vida de don Carles, donya Joana hi intervé. Hi ha un diàleg molt ràpid entre tots els personatges: don Bernat demana la mort de don Carles, mentre que donya Joana demana clemència per al seu germà. Finalment don Joan deixa en vida don Carles. Fuig i s'emporta Joana. S'amaguen a la muntanya: **és així com Serrallonga es converteix en bandoler.**

El Fadrí de Sau i la quadrilla estan sota les seves ordres i Joana l'acompanya.

Mi honor antiguo pospongo
por seguir de una pasión
los impulsos amorosos

Els tres autors converteixen don Joan en un pseudolladre, roba i no només per mantenir la seva quadrilla. Fuster segueix explicant que la tropa de Serrallonga està formada per vulgars lladres, però don Joan segueix mantenint la dignitat. Presenten don Joan com un bandoler que exerceix en contra de la seva voluntat i que s'ha vist obligat a amagar-se a les muntanyes.

Aquí comença la segona jornada, escrita per Rojas Zorilla, i que té lloc sis anys després a les muntanyes on s'amaguen els bandolers.

Coello, Rojas i Vélez de Guevara inventen una situació per demostrar que Serrallonga segueix sent honrat; mentre el Fadrí de Sau estava de guàrdia, Serrallonga veu un carruatge

reial que transporta moneda. En adonar-se'n, decideix no robar-les. El que buscaven era mostrar-lo com un *hidalgo español* amb fe monàrquica:

Déjalas, Fadrí,
pasar, que al nombre del Rey,
que el sol tocar no se atreve,
este respeto se debe
por natural común ley.

Encara que sigui de manera remota, el personatge mostra certs remordiments de consciència. En aquest moment don Joan sent una veu llunyana que entona una cançó que parla d'ell. No se sap com la lletra va arribar als escriptors castellans, però sí que és cert que aquests versos són els que els folkloristes consideren tradicionals.⁵⁹

Ploran las Miñonas,
ploran de tristor,
que a Juan de Serrallonga
portan a la prision:
fararara.
Portan a la prision:
fararon.

Don Bernat Serrallonga buscarà el seu fill per retreure-li la vida que porta, tot i que don Joan Serrallonga ja tenia decidit acabar amb don Carles. Serrallonga, ja gran, desconfia dels seus, sobretot perquè el virrei duc de Cardona ofería una gran recompensa pel seu cap. A la comèdia apareix Alcaraván, el criat de don Joan, tot i sentir-se atret per la recompensa que ofería el virrei per la captura de Serrallonga no acabarà delatant-lo:

He aquí que sé dónde duerme;
he aquí también que le vendo:
¿qué dirán de mí en el mundo?
Ea, pues, yo hago dos pesos
de mis dos manos ahora;
en ésta pongo el dinero,
y en estotra el qué dirán:
más pesa el oro por cierto.

---

⁵⁹ Manuel Milà i Fontanals, 1853. *Observaciones sobre la poesía popular*, Barcelona, p. 16. Veure també Gibert: *Cançons de lladres*, p. 49

Carguemos aquí la honra:
es chanza la voz del pueblo;
no pesa una dragma toda.
La opinión no importa un bledo;
el puntillo es un puntillo.

Un dia la quadrilla de Serrallonga captura un emmascarat i l'entrega a donya Joana; és el seu germà. Don Carles s'havia deixat agafar per tal d'apropar-se a la seva germana i matar-la. Serrallonga ho impedeix i li perdona la vida. Li ofereix la seva amistat, però Torrelles no l'accepta. Don Carles li jura venjança.

El veguer de Vic, amb dos mil homes, inicia una batuda per tal d'acabar amb el bandolerisme català, amb Serrallonga. Don Carles s'hi uneix. Don Joan aconsegueix escapar-se'n i torna a Querós. El seu pare havia mort setmanes abans i està enterrat a la parròquia del poble. Don Joan va a refugiar-se amb l'esperança que allà els homes del veguer no l'ataquin, però no és així.

Els autors presenten la tercera jornada, obra de Vélez de Guevara, de manera fantasiosa: don Joan rep la visita de l'espectre del seu pare, que li proposa que abandoni la vida de saltejador de camins. El mateix cantant que havia entonat la cançó de *Ploran las Miñonas* també entonava:

Bernad de Serrallonga
per son fill ploró,
y para que le prendan
or mateix lo entregó;
farara...

Bernat contribueix a la pressa del seu fill amb la seva intervenció d'ultratomba. El bandoler fa un canvi transcendental i confirma al seu pare que obeirà la paraula de Déu. Serrallonga és capturat i portat a la presó a Barcelona on també hi ha el Fadri de Sau, Alcaraván i altres bandolers. Segons Fuster, el fragment de la captura de Serrallonga és el que compta amb més característiques de l'estil de la *picaresca*. Donya Joana anirà a la presó a veure don Joan, que està condemnat a mort. Al personatge de don Joan li quedava complir una obligació: fer esposa seva donya Joana, tot i així ella ingressarà en un monestir i Serrallonga serà executat i decapitat.

La mort del bandoler català es presenta com a exemplar i el mateix don Carles Torrelles, el seu enemic, serà el primer a admirar-la (Fuster, 1991, p. 55). La mort de Serrallonga va significar el triomf del duc de Cardona i la fi del bandolerisme de nyerros i cadells.

El bandoler romàntic

L'element que va catapultar en Serrallonga cap a la popularitat moderna va ser l'obra de Víctor Balaguer: ell va ser l'encarregat d'adaptar la llegenda de Serrallonga a les característiques del Romanticisme. L'*outlaw* era un personatge recurrent a les obres narratives i dramàtiques del vuit-cents (Fuster, 1991, p. 83).

Aquest renéixer del personatge del bandoler honrat va donar-se a nivell europeu. Entre els anys 1781 i 1845 van veure la llum les següents obres (Torres i Sans, Xavier et alt., 1995):

- 1781. Friedrich von Schiller, *Die Räuber (Els bandits)* (Drama)
- 1797. Christian August Vulpius, *Rinaldo Rinaldini* (Novel·la)
- 1810. Heinrich von Kleist, *Michael Kohlhaas* (Novel·la)
- 1818. Walter Scott, *Rob Roy* (Novel·la)
- 1819. Walter Scott, *Ivanhoe* (Novel·la)
- 1822. Aleksandr S. Puskin, *Bratja razbojniki (Els germans bandolers)* (Poema)
- 1827. Alessandro Manzoni, *I promesi sposi (Els promesos)* (Novel·la) (Primera versió)
- 1830. Víctor Hugo, *Hernani* (Drama)
- 1830. Daniel Auber, *Fra Diavolo* (Òpera còmica)
- 1832. Aleksandr S. Puskin, *Dubrovsky (El bandoler romàntic)* (Novel·la)
- 1836-1839. Stendhal, *Chroniques Italiennes* (Cròniques Italianes)
- 1838. Alexandre Dumas (pare), *Pascal Bruni* (Novel·la)
- 1839. Stendhal, *La Chartreuse de Parme (La Cartoixa de Parma)* (Novel·la)
- 1842. Alessandro Manzoni, *I promesi sposi (Els promesos)* (Novel·la) (Segona versió)
- 1845. Prosper Mérimée, *Carmen* (Novel·la)

L'aparició del romanticisme va significar la reivindicació de la figura i el bandoler honrat, del tipus "Robin Hood"; d'entre tots els autors, en destaca Walter Scott. Com ja hem vist en

el primer apartat, Scott és el fundador de la novel·la història moderna, i serà l'encarregat de consolidar la fama bandolera.

Aleshores el bandoler rebel víctima de la injustícia, que es revolta contra l'opressor, i que defensa la causa dels altres, es converteix en el “bon salvatge” (Torres i Sans, Xavier et alt., 1995, p. 55). L'opressió es presentava de diverses maneres: a vegades sota la forma del senyor o tirà feudal, d'altres del sistema econòmic, social i polític de l'Antic Règim. Xavier Torres explica que la figura combativa, a vegades, apareix com el bandoler amic dels pobres, en Robin Hood, o bé com el bandoler patriòtic que lluita contra el jou estranger —com els cleftes grecs, que es van anticipar a anunciar la independència de l'Imperi Otomà.

Tota aquesta influència va traslladar-se al bandoler català del barroc. Aquests tòpics literaris van desdibuixar la imatge històrica del bandoler per apropar-la i, a inicis del segle XVII, encara era l'aristòcrata relatat pels autors castellans.

Les fonts que va utilitzar Víctor Balaguer van ser escasses: l'obra de Coello, Rojas i Vélez; una tradició que havia recollit de la Plana de Vic i les Guillerries, i la cançó *Les ninetes ploren*. L'autor català va modificar l'obra dels escriptors castellans i va donar-li un aire polític; va redactar-ne una segona part, *La bandera de la muerte*. Aquesta nova interpretació de Balaguer va coincidir amb el moviment catalanista de l'època, a la vigília del triomf electoral de la Lliga Regionalista: va ser aleshores, segons Torres que

Els bandolers catalans del barroc, tant els “nyerros” com els “cadells”, tant Serrallonga com Rocaguinarda o Trucafort, esdevingeren <la protesta armada contra el centralisme siscentista> (Torres i Sans, Xavier et alt., 1995, p. 55)

Paradoxalment, però, el començament del segle XX amb el modernisme —i el poema de Maragall— va suposar l'inici del declivi bandoler.

Don Joan Serrallonga

L'11 de març de 1858 la companyia del Teatre del Circo Barcelonés estrenava el drama *Don Juan de Serrallonga o Los bandoleros de las Guillerías*, que va tenir un gran èxit. El 1859 —l'edició utilitzada de l'obra de Víctor Balaguer és la de 1988—, Balaguer convertia el drama en novel·la i l'èxit es multiplicà; el 1871 ja se n'havien fet cinc edicions.

Víctor Balaguer no admirava en Serrallonga per ser un bandoler, sinó que el seu objectiu era reivindicar-ne la figura. Segons ell, el bandolerisme català del segle XVI i XVII venia donat per un element polític. Aquesta és l'aportació més rellevant que fa Balaguer a la llegenda i

al personatge de Joan Sala, Serrallonga. A més a més, l'antagonisme de nyerros i cadells simbolitzava la lluita del vuit-cents espanyol: els nyerros eren els liberals del Barroc. La novel·la de Balaguer volia presentar el Serrallonga com a cabdill de la revolta liberal, i hi afegeix un toc catalanista

Uno de estos partidos defendía el gobierno de Felipe IV, o, mejor, a su privado, el Conde-Duque de Olivares; el otro abogaba por los fueros y constituciones del Principado, condenando la política que seguía el favorito del monarca. Defendía el uno los intereses de Castilla, y el otro los de Cataluña. Era, pues, el uno el partido castellano, en lucha abierta con el otro, que era el partido catalán.

Balaguer conserva la condició de noble que van donar-li els escriptors castellans. L'argument és gairebé idèntic: la disputa del joc i la mort consegüent d'un Torrelles; la història d'amor de don Joan i donya Joana; el germà de Joana; l'assalt dels nyerros als Torrelles el dia de Carnestoltes; la retirada a la muntanya de don Joan i donya Joana amb la quadrilla del Fadrí de Sau; les entrevistes de don Bernat amb el fill bandoler i de don Carles amb la germana bandolera; la victòria del veguer de Vic sobre la partida de Serrallonga; l'aparició del fantasma de don Bernat... Tot això, don Víctor ho pren de l'obra dels dramaturgs castellans, i ho adapta a la seva obra (Fuster, 1991, p. 91).

Tal com comenta Fuster, Balaguer no és neutral, sinó que sent simpatia cap als nyerros, amb don Joan, que segons ell, són els bons. En canvi, els Torrelles, cadells, són els dolents. Aquest toc personal d'en Balaguer queda palès en la narració del moment entre pares i fills: quan don Bernat visita don Joan, a la comèdia castellana, ho fa des de l'honra, mentre que en el cas de l'obra catalana, ho fa perquè vol convèncer el seu fill perquè deixi de ser bandoler:

Te insultaron y usaste de tu derecho matando a los que te agraviaban. Te condenaron y viniste a la montaña a levantar un pendón de guerra contra los malos nobles que oprimen y tiranizan al pueblo indefenso. Hiciste pagar a los nobles con su sangre la sangre de sus vasallos injustamente derramada, les despojaste de sus bienes para repartirlos entre tus compañeros saqueados por ellos, y te llamaron por esto ladrón, asesino y bandolero. Juan, ellos te condenan, y yo, sin embargo, te absuelvo y bendigo...

El que fa don Víctor amb la comèdia castellana és convertir el bandoler. L'única particularitat que presenta en Serrallonga castellà és que mai va robar l'or reial. Segons Balaguer, aquest gest era més propi dels cadells que no pas dels nyerros, la qual cosa no

encaixava amb en Serrallonga balaguerià. Per aquest motiu va escriure dues escenes diferents a les plasmades pels escriptors castellans: en un moment la seva quadrilla es topa amb un mercader i un estudiant i, en comptes de robar-los, els compra la mercaderia i els dona una bossa de diners; en una altra ocasió deixa en llibertat uns presoners que havien capturat la seva quadrilla (Balaguer, 1988, p. 55-57).

Balaguer també fa èmfasi en la traïció, que en la comèdia castellana apareix de manera frustrada. En canvi, en la seva obra, hi apareix Robert (un criat de Torrelles) que s'uneix a la quadrilla de Serrallonga per enriquir-se, però acaba fent tractes amb els cadells per lliurar-los Serrallonga. Tot i així l'estudiant, que Serrallonga havia alliberat, fa saber a don Joan les intencions de Robert. El segon intent és reeixit i capturen Serrallonga a l'església de Querós. Joana acaba disparant a Robert.

Víctor Balaguer hi afegeix també una altra escena: Don Carles havia anat a la muntanya per raptar la seva germana, que forma part de la quadrilla de Serrallonga. El capítol li perdona la vida a don Carles, però li promet que el tornarà a veure a casa seva a Barcelona; finalment Carles lliura don Joan a la policia del virrei, però Serrallonga torna a escapar-se.

Un altre dels aspectes que Balaguer canvia de la comèdia és la situació amorosa de don Joan i donya Joana. A *El Catalán Serrallonga* els dos personatges viuen amistançats fins a l'últim moment, fins que es casen —tot i que el concubinatge anterior segueix sent escandalós. Balaguer evitarà això fent que es casin immediatament en el moment en què els dos personatges fugen a la muntanya (Fuster, 1991, p. 97).

A la segona part de l'obra de Víctor Balaguer *La bandera de la muerte*, Joana oblida que és una Torrelles i li demana al Fadrí de Sau que la porti a la muntanya on venjarà la mort del seu enamorat (Balaguer, 1988, p. 121).

L'obra *Don Juan de Serrallonga*, tant la novel·la com el drama, retornarà la figura del bandoler a la memòria dels catalans, sobretot gràcies al contingut polític del qual el dotà.

Un fet recalable, tal com recorda Joan Fuster, és que, en el moment en què Balaguer escriu les primeres línies de *Don Juan de Serrallonga*, ja hi havia qui tenia més informació de Joan Sala i que desmentia la informació que d'ell apareixia en el drama. Aquest era Joan Cortada i Sala, que, el 1853, va fer-se amb l'original del procés de Serrallonga.

Tot i així, tal com apunta l'autor (Fuster, 1991, p. 99), no només Cortada discrepava del caràcter polític que se li havia donat a Serrallonga, sinó que, d'altres crítics, no veien amb

bons ulls la conversió balagueriana de Serrallonga de lladre de pas a cabdill polític. Balaguer, que coneixia l'existència del procés del bandoler, va demanar-lo a Cortada per consultar-lo; es trobava treballant en la seva *Historia de Catalunya* i volia confirmar la seva opinió amb una base documental. Cortada deixa un resum escrit en castellà de les parts més importants de les actes judicials referents a Serrallonga i la seva quadrilla. El comentari inicial de Cortada corresponia amb les aspiracions de Balaguer:

Serrallonga fue un cabecilla político, y sus robos tenían por objetivo vivir, allegar dinero, y tener hombres a su devoción, y los asesinatos todos fueron muertes de personas del bando contrario (Víctor Balaguer: *Historia de Catalunya*, IV, 303)

Balaguer s'adonà que Don Joan no era un aristòcrata *agraviado*, sinó un pagès vulgar, còmplice o encobridor de lladres al principi, i lladre professional més tard. Donya Joana també passava a ser una vídua més o menys alegre, amistançada del bandoler i persona poc recomanable; de la mateixa manera es posava en qüestió la fidelitat del Fadrí de Sau. Tot allò que Balaguer tenia previst per la segona part de la seva novel·la s'esvaïa.

Fuster recalca que Cortada no va sentir-se afalagat en veure les seves paraules com a argument a favor de la idea que d'en Serrallonga havia dibuixat Balaguer, i va contestar-li amb la publicació d'un extracte del procés i un annex titulat *Mi opinión acerca de este bandolerismo* a l'any 1868 (Cortada, p. 98-116):

Al ver que la cuadrilla de Serrallonga, y otras poco anteriores al mismo, sólo servían ostensiblemente para satisfacer venganzas particulares, desde luego me decidiria por la opinión de que Serrallonga no fue hombre político; mas al encontrarme en el proceso con personas de categoría que favorecen a Serrallonga de un modo muy decidido, al ver que esto sucede en España y en Francia, y que ninguna de ellas le emplea para que satisfaga sus odios o vengue sus agravios, es fuerza convenir en que la política fomentaba esos bandos, por más que su jefe fuese un instrumento tal vez ciego de esa política que le movía. Que no es nuevo ver hombres de la clase de Serrallonga agitarse por impulso ajeno, creyendo que se mueven por el propio, y servir una causa diferente de la que ellos se figuran. Esta reflexión me hace creer que Serrallonga fue un hombre político, pero no que se considerase tal, sino que lo era para los demás, pues en cuanto a él no le considero en el caso de entender una palabra de esta materia, ni los principios de su bandolerismo revelan otra cosa que un hombre inclinado al robo, osado por extremo y poco escrupuloso en atentar por causa baladí a la vida de sus semejantes (Cortada, p. 105-106)

Tot això ja era crític a la teoria de Balaguer.

La teoria de Cortada sobre les bandositats del segle XVI i XVII era diferent a la de don Víctor Balaguer; no nega que hi hagi un fons polític, però no comparteix el que diu Balaguer:

No pienso que se tratara de lo que hoy llamamos absolutistas y liberales, ni de aristocracia y democracia; considero el asunto mucho más radical; lo tengo por de interés más universal (Cortada, 1868, p. 104)

Cortada exposa que les queixes dels cavallers de capa i espasa venien donades pels pocs oficis i càrrecs públics que se'ls assignaven dins la Monarquia espanyola dels Àustries,

Allí es donde yo creo que debe buscarse el motivo del descontento y del bandolerismo originario; no precisamente, en que no se dieran cargos a los nobles de Cataluña, sino en otras cosas de tanta y más importancia que eso, pero relacionadas con eso mismo. (Cortada, 1868, p. 103)

Per a Cortada, segueix sense ser de tot clar que la distinció entre nyerros i cadells sigui equiparable a la lluita entre poble i aristocràcia.

Si segons aquestes paraules, com apunta Fuster, Serrallonga era un lladre corrent, i si els nyerros podien passar pel bàndol aristocràtic, què en quedava doncs del drama de don Víctor? Fuster afirma que, si *El Catalán Serrallonga* mostra l'expectació literària espanyola del Barroc davant el bandolerisme català, també la comèdia de Coello i els seus companys influeixen en el folklore català i en la difusió popular del *Don Juan de Serrallonga*. A partir d'aleshores si torna a entrar en l'àrea de la literatura, tindrà un altre abast. Cortada coincideix en una cosa amb Balaguer, que en el procés hi regna el misteri. A més, Cortada segueix apuntant que

Todo esto da suficiente motivo para decir que el tribunal no se distinguió por el aplomo y la imparcialidad con que llevó el negocio; y estas circunstancias influyen mucho para hacernos creer que el bandolerismo de Serrallonga tenía más importancia de la que a primera vista aparece, y que se trató de deshacerse breve y sumariamente del caudillo, tal vez para salvar arriesgadas complicaciones de personas de valía, tal vez para librarse de las influencias que pudieran ponerse en juego para favorecerlo y salvarlo. La muerte de Serrallonga sellaba quizás grandes secretos. (Cortada, 1868, p. 115)

El 1898 Anicet Pagès de Puig va escriure un romanç *Romanç novament tret de la mort de Joan Sala i Serrallonga, lladre de pas*, entorn els dubtes que sorgiren al voltant de la figura del bandoler. Fuster explica que un dels interrogants més importants era saber qui era realment Serrallonga. La pregunta naixia de la descomposició de la faula balagueriana

(Fuster, 1991, p. 105). L'inici del romanç mostra el desconcert que hi havia entre la gent de Barcelona sobre la personalitat del bandoler:

- I doncs, ¿què fan que no el cremen?

Per què, per què, ningú ho sap;

Mes is un cregués que lo que diuen...

- ¿I què diuen?

- Que l'abat del monestir de Banyoles és son amic.

- No ho crec pas!

- Doncs, noi, lo que aquest explica

a mi també m'ho han contat.

Fins se diu que En Serrallonga

mal féu cremes ni robà,

que és un nyerro com un temple,

que els cadells l'han agafat,

que és cavaller i dels grossos...

-Cavaller sense cavall!

-Bé té el don.

-Què don, ni donés!

Mai lo tingué; l'hi han donat

la por que feia als pagesos.

-Me'ls tenia esparverats!

-I ab raó!

-¿Saps per què el maten?

-¿Per què? Per lladre de pas:

no sé quantes morts té fetes...

Sentir-ho fa esgarrifar!

-Bah. bah! D'eixes morts encara

ningú en sap la veritat;

algú diu que són justícies

o venjances d'odis grans.

Per mi, don Joan és un home

que nasqué sols per lluitar

contra tot, i en eixes lluites

s'hi sol perdre sempre el cap.

Mes, en bona hora se diga,

mai fou traïdor ni covard,
mai féu mal a vells ni dones,
i si eixia al camí ral
no hi sortia per nosaltres...
-I doncs, ¿per qui?

A la segona part del romanç hi trobem una clara inspiració balagueriana:

Serrallonga, Serrallonga,
bé t'en pots ben alabar;
de ta mort i de ta vida
tot lo món ne parlarà...

Fuster indica que aquest “tot lo món ne parlarà” al qual es refereix Anicet Pagès fa referència a la pervivència del mite i a la difusió del bandoler en els anys posteriors.

En el romanç hi perduraven els dubtes que van despertar en Balaguer i en Cortada sobre el procés. Pagès de Puig creu que va ser manipulat; tot i que no acaba d'esbrinar el perquè, és indiscutible que la posteritat ha guardat un bon record, sobretot literari, d'en Joan Sala i Serrallonga.

De tantes morts com tens fetes
ningú se'n recordarà;
de totes les que ara et compten
moltes te'n descomptaran;
si foren morts o justícies,
ja ho sap Déu que et jutjarà.
Si has vessat sang catalana,
ja ab la teva ho pagaràs;
si n'has vessat de Castella,
no te'n rentes, no, les mans;
quan ella en vessa de nostra
tampoc se les renta mai.
Els que ara et tenen per lladre
potser un jorn t'ennobliran.
Avui un rei te condemna;
demà un poble t'absoldrà.
Serrallonga, Serrallonga,
bé te'n pots ben alabar!

El poeta acaba el romanç afegint-hi:

Els que t'han penjat per lladre
potser se'n penediran...

A part de Víctor Balaguer i Anicet va haver-hi d'altres escriptors que centraren les seves obres en Serrallonga.

De la literatura que va aparèixer durant la Renaixença entorn la figura del bandoler, quedava encara l'obra d'un autor molt significatiu: Jacint Verdaguer. Tal com explica Josep Maria de Casacuberta, i recull Fuster, sembla que Verdaguer tenia un poema projectat sobre Serrallonga, i que, el 1902, any de la seva mort, hauria visitat les Guilleries per recollir tradicions i conèixer el context geogràfic del bandoler. (De Casacuberta, 1958, p. 151). L'escriptor, de jove, ja havia estat a Querós, a la recerca de cançons que parlessin de Joan Sala, i segueix conservant-se un romanç que parla dels fet de Serrallonga i Rocaguinarda. (De Casacuberta, 1958, p.150). Verdaguer exemplifica la recerca apassionada al voltant del bandoler: va fer diverses visites a les Guilleries i el Collsacabra, durant les dècades dels anys seixanta i vuitanta. Marià Aguiló plasmava en una carta de l'any 1865:

Diumenge pròxim passat vaig anar a Serrallonga (es refereix al mas de Querós d'aquest nom) pel romans de que li parlí. No cal dirli sinó que és un casinyot dels més rònechs de la Guilleria... Tot ho trobí aspre en aquell desert, lo caràcter de la gent, los camins hon un no pot casi bé posar lo peu pla, las montanyas...

Tot i així, Verdaguer no va arribar a escriure l'altre poema de Serrallonga.

La davallada del mite Serrallonga

Amb l'arribada del segle XX la llegenda del bandoler va començar a perdre la força que havia assolit, tant a nivell literari com folklòric. Va ser gràcies a Joan Maragall, i al poema que li va dedicar, que el bandoler va tornar a entrar a casa dels catalans. Amb *La fi d'en Serrallonga* (1900), recollit a *Visions i Cants*, l'autor modernista es sent atret pel Serrallonga lladre de pas i criminal, no pas pel dibuix que d'ell n'havia fet Víctor Balaguer. El poema narra la confessió del bandoler i està estructurat com un diàleg entre el bandoler i el sacerdot que l'ha d'absoldre i es van revisant tots els delictes que va cometre.

Joan Fuster postula que el bandoler que presenta en Maragall és un "exemplar d'humanitat extremada" (Fuster, 1991, p. 109) i gràcies al diàleg, pot recordar a tothom que existeix el bé i el mal: en Serrallonga és una personificació dels instints vitals de l'home.

Serrallonga confessa el seu orgull:

Jo só aquell que he tingut un rei al cos;
mai he pogut sofrir que algú em manara:
fer la llei a tot déu era el meu goig,
He anat pel món com m'ha vingut a pler,
he fet lo que he volgut, lliure a tota hora,
i no he obeït llei, ni rei, ni re.
I tant se val!, és una bella cosa
fer tremolar tothom i estar segur!
Cap respecte en ma via m'ha fet nosa,
mai he baixat la testa per ningú...

La seva ira:

Quan m'encenc no tinc fre ni aturador,
me giro contra el món, Déu i sa mare,
i tot voldria dur-ho a destrucció.
Pare, he estat crudel: moltes vegades
m'he delitat veient rajar la sang;
he vist alçar-se a mi mans ajuntades
i segar-se genolls caient al fang.
I jo me n'he rigut, perquè em plavia,
i, podent perdonar, no he perdonat...
És una cosa dolça i fa alegria
veure un'nemic als peus ben manillat!
I fer mal! I fer mal! Allò era viure:
destruir sols per gust i per voler;
sentir plorar a tothom i poder riure...
Ser com rei de dolor... És bell, a fe!

L'enveja:

allí on jo he conegut que no arribava,
no he volgut que cap altre hi arribés.

També confessa l'avarícia, la peresa, la gola i la luxúria:

Ben menjat, ben begut, plavia'm jeure
a bona ombra per fer la migdiada,

cantant cançons d'amor que fan distreure,
o escoltant els aucells en la brancada.
Si llavors passava alguna mossa
revinguda de cos, jo la cridava,
ella venia a mi, la deshonrava,
i encara se'n tenia per ditxosa...

El bandoler va enumerant tots els seus pecats i, en una de les seves estrofes, s'hi entreveu la tesi de Balaguer i la seva explicació política del bandolerisme:

Per'xo he tingut tant d'odi al rei d'Espanya
i li he fet la guerra jo tot sol.
Ell la terra ens ha omplert de gent estranya
i manar-nos-ho tot és lo que vol.
Doncs jo li he dit: "No em plau!" I via fóra!

Però de seguida ho desmenteix:

Llavors jo me'n reia de la guerra
i dels meus que es batien, capsigranys!,
i tant se me'n donava que la terra
la manessin els propis o els estranys.

Quan el confessor li pregunta per la Joana en Serrallonga ho relata així:

-I el tracta amb Na Joana, ¿no és injúria
que clama també a Déu Nostre Senyor?
Acusa't!...

-Pare, no: no fou luxúria.
sinó una veritable estimació.
És cert que jo, en ses carns, moltes vegades
hi he enterrat tant de força i de voler!
Mes eren llaç d'amor ses abraçades
i coronat de seny son front serè.
La Joana m'ha estat reina i esclava;
molts cops ella pensava per tots dos;
quan jo estava adormit, ella vetllava;
ella m'ha fet valent i poderós.
M'ha ajudat amb l'esguard, amb la paraula;
si ha calgut, amb la força del seu braç;

cada mig dia m'ha llescat pa a taula
i cada vespre m'ha alegrat el jaç.
En paga, jo li he estat amant sol·lícit....
¿D'això també me n'haig de penedir?

Serrallonga es va penedint de tot allò que li presenta el confessor, afegint a cada confessió “Só cansat de viure”, tot i que la seva última petició és la vida:

-Moriré resant el credo;
mes digueu an el botxí
que no em mati fins i a tant
que m'hagi sentit a dir:
“Crec en la resurrecció de la carn...”

Joan Fuster anota que, amb el poema de Maragall, s'arriba a l'últim estadi del mite, on el bandoler es converteix en un personatge nacional representatiu (Fuster, 1991, p. 115).

Després de Joan Maragall, Josep Maria de Sucre va escriure un poema dedicat al bandoler *Poema barbre de Serrallonga* (1922) i Francesc Pujols s'inspira en Víctor Balaguer i el seu Serrallonga romàntic per escriure el seu drama *Don Juan de Serrallonga* (1922).

En aquest moment el mite de Joan Serrallonga ja ha estat estès per tot Catalunya. Arran de la imatge que van configurar les obres anteriorment mencionades, juntament amb la cultura popular —que veurem en següents apartats— i les tradicions orals, el mite ha perviscut fins als nostres dies.

La recuperació del personatge

Moltes de les informacions que coneixem d'en Joan Sala i Ferrer, i també d'en Perot Rocaguinarda, són gràcies a en Ramon Corbella, un canonge de Vic que va fer recerca arxivística i va poder assentar l'origen familiar i l'aspecte humà d'aquests dos personatges. El seu treball ha permès donar-ne un enfocament històric. Va centrar les seves investigacions a l'arxiu del bisbat de Vic, i als arxius parroquials d'Oristà, Viladrau i Querós.

Mossèn Corbella coneixia totes les obres i els treballs anteriors al voltant del bandoler català i va donar una visió realista i consensuada amb la documentació històrica conservada als arxius de Serrallonga. Antoni Pladevall i Font a *Torna, torna Serrallonga* (1995) explica que el testimoni de Corbella és doblement valuós perquè va recollir documentació dels arxius

d'Oristà i de Querós que ara ja no es conserven. En el segon cas, l'obra destacada és el *Llibre de Notes* del rector Mn. Antoni Serrallonga, fill del bandoler, i redactat el 1650.

Una de les característiques del seu treball és que s'enduia a casa la documentació amb la qual treballava, i això fa que sigui difícil trobar-ne alguns dels documents —una part dels quals la família va donar a l'Arxiu de Montserrat, explica Pladevall.

Va ser justament a la revista *La Veu de Montserrat*, el 1902, en què va publicar el seu treball. L'obra consta de setanta-dues pàgines. El primer que va fer Corbella va ser assentar les dates de naixença i informacions de caràcter familiar, contrarestant les informacions que es donen al seu procés judicial o als decrets dels lloctinents.

Aquesta aportació serà aprofitada per tots els estudiosos i autors posteriors, en el cas d'en Serrallonga, per Joan Reglà i Joan Fuster. Antoni Pladevall també va utilitzar l'obra de Corbella per escriure *La Sala de Viladrau. Antic casal medieval i bressol del bandoler Joan Sala, àlies Serrallonga* (1971).

A partir de totes aquestes obres que van estudiar, d'una banda, la figura de Joan Serrallonga, i de l'altra aquelles que van mitificar-lo —totes recollides en el següent requadre— s'han anat produint diverses obres i produccions que han seguit difonent les gestes del llegendari bandoler català.

Cronologia de la mitificació d'en Joan Serrallonga

AUTOR	ANY	TÍTOL OBRA	TIPUS	APORTACIONS I VISIÓ D'EN SERRALLONGA
Anònim	1633?	<i>Les ninetes ploren</i>	Cançó	L'any 1633 la gent del poble ja entonava cançons al voltant de la figura del bandoler.
Anònim	1633?	<i>Joan Sala i Viladrau</i>	Cançó	
Anònim	1633-1636		Romanços de canya i cordill	Tot just capturat Serrallonga es publiquen alguns romanços escrits en català o castellà explicant la vida i obra de Serrallonga. La imatge que en dona és d'un pagès d'origen benestant abocat a la vida bandolera. Hi ha versions que el dibuixen com un heroi i d'altres com algú a qui s'ha de capturar.
Pedro Maluco	1633	<i>Relación verdadera de la vida, robos y delitos del famoso bandolero Juan Sala, llamado Serrallonga</i>	Romanç	Presenta na Joana com un personatge ambivalent entre l'amant de Serrallonga i una bandolera més.
Francisco Lamuela	1633	<i>Xácara y relación verdadera de los hechos y prisión del famoso bandolero Sierrallonga</i>	Romanç	Diu que la causa de la perdició del bandoler és Joana, que és d'origen francès, tesi defensada també per Isabel Graupera i Lluís Burillo (2008).

Antonio Coello, Francisco de Rojas i Luis Vélez de Guevara	1636	<i>El catalán Serrallonga, y Bando de Barcelona</i>	Teatre - comèdia	<p>Dos anys després que Serrallonga fos executat els autors publicaven la primera obra dedicada al bandoler.</p> <p>Cada un dels tres elaborà una part de la comèdia, l'objectiu de la qual, més enllà de no tenir cap pretensió literària, buscava explotar i difondre l'anomenada de Joan Serrallonga per obtenir l'èxit teatral</p> <p>El personatge ja el tenien, ara només faltava envoltar-lo dels elements necessaris per elevar-lo, sense idealitzar-lo.</p> <p>Dotze mesos després de ser executat, l'obra ja es representava a la cort de Felip IV.</p> <p>Amb aquesta obra naixia el mite de Joana Torrelles, neboda d'un cavaller barceloní del bàndol dels cadells. S'enamoren, es casen, en Serrallonga es rendeix i ella ingressa a un convent.</p>
Anònim	Segles XVII i XIX	<i>El Ball d'en Serrallonga</i>	Cançons i ball parlat	<p>Moltes cançons s'han perdut.</p> <p>A mitjan set-cents es crea el ball parlat que es representava durant la Festa Major i Carnestoltes en diverses poblacions. El Ball té el seu moment àlgid sobretot al llarg del segle XIX i XX. Joan Amades ha recollit una trentena de versions d'aquest ball.</p>
Joan Cortada i Sala	1843	Proceso instruido contra Juan Sala i Serrallonga	Reproducció	Reproducció del procés judicial contra Joan Sala i Ferrer. Joan Cortada va salvar el document de les flames.

Víctor Balaguer	1858	<i>Don Juan de Serrallonga ó los bandoleros de las Guillerías</i>	Teatre - drama	<p>Es va representar per primera vegada al teatre del Circo Barcelonés amb un gran èxit de públic.</p> <p>La font principal d'aquesta obra és la comèdia de Coello, Rojas i Vélez i Balaguer hi afegeix els ingredients patriòtics i humanitaris. Presenta en Joan Serrallonga com un noble i dota Serrallonga i els bandolers catalans d'un simbolisme únic: elements de lluita contra el poder central.</p> <p>La Joana és la dels autors castellans: no és Joana Massissa, sinó Joana Torrelles, filla d'un aristòcrata cadell. Es casa aviat amb Joan Serrallonga.</p> <p>L'obra va ser traduïda al català l'any 1923.</p>
Víctor Balaguer	1858	<i>Don Juan de Serrallonga</i>	Novel·la	<p>Ell mateix amplia i converteix el drama en novel·la, cosa que en va multiplicar l'èxit. Compta amb cinc capítols (<i>Los herederos de la horca/ Las Guillerías/ Deudas de honra y de venganza/ El Castillo de la Salamandra/ Justicia y venganza</i>)</p> <p>Amb la seva trama popularitza, encara més, la figura del bandoler català: és una figura de grans ideals.</p>
Víctor Balaguer	1858	<i>La bandera de la muerte</i>	Novel·la	<p>Aquesta segona part de la novel·la de Víctor Balaguer va ser acabada per Altadill.</p> <p>Presenta el bandoler com un personatge liberal i romàntic que lluita per alliberar el poble de la servitud dels nobles.</p>

Anicet Pagès de Puig	1898	<i>Romanç novament tret de la mort d'en Joan Sala i Serrallonga, lladre de pas.</i>	Poesia	El poema és una barreja del que ja havien anotat autors anteriors, tradició i creació pròpia. Segons ell, en Serrallonga va ser decapitat.
Joan Maragall	1900	<i>La fi d'en Serrallonga</i>	Poema	En aquest poema Maragall vol plasmar la confessió del bandoler a través del diàleg entre en Serrallonga i el capellà que l'ha d'absoldre. Hi apareixen representats tots els instints vitals de l'home a través dels set pecats capitals. És l'última aproximació literària reeixida del personatge i, segons Fuster, l'última expressió romàntica del tema del bandolerisme.
Mossèn Ramon Corbella	1902	<i>La Veu de Montserrat</i>	Revista	Fa una recerca històrica als arxius per dotar de forma humana el personatge. És l'autor que aporta més dades històriques del personatge.
Ricard de Baños	1910	<i>Don Juan de Serrallonga o los bandidos de las Guillerías</i>	Cinema	Van preparar un llibret basat en l'obra de Víctor Balaguer. La pel·lícula s'ha perdut i només hi ha referències arxivístiques. La cinta constava de dues parts de vint minuts cada una.
Josep Maria de Sucre	1922	<i>Poema barbre de Serrallonga</i>	Poesia	

Francesc Pujols	1929	<i>Don Joan de Serrallonga</i>	Teatre	Adapta l'obra de Balaguer.
Ricard Gascón (Direcció) Manuel Tamayo (guionista)	1948	<i>Don Juan de Serrallonga</i>	Cinema	El 8 de novembre de 1948 s'estrena al cinema Coliseum de Barcelona. La pel·lícula està protagonitzada per Amadeo Nazzari (Serrallonga), Maruja Asquerino (Joana Massissa) i Pepe Nieto (Fadrí de Sau). Ja estava sonoritzat. És una nova explotació del mite de Serrallonga.
Joan Reglà i Joan Fuster	1961	<i>Serrallonga. Vida i mite del famós bandoler</i>	Llibre	El llibre es divideix en dues parts: l'estudi de la història i l'època del bandoler; i l'anàlisi del procés de formació del mite literari i popular.
Joan Reglà	1962	<i>El bandolerisme català del barroc</i>	Llibre	Es converteix en un referent historiogràfic en l'estudi de les bandositats a Catalunya.
Els Joglars	1974	<i>Àlias Serrallonga</i>	Teatre	L'obra es va estrenar el 7 de desembre al Teatre Casino de Granollers. Era una adaptació del mite del bandoler romàntic, encara que representava un nou mite de rebel·lia contra l'opressió.
Xavier Torres, Núria Sales i altres	1994	<i>Torna, torna Serrallonga</i>	Catàleg d'exposició	L'exposició sobre Serrallonga va ser itinerant i va visitar les quatre províncies catalanes com a commemoració del quart centenari del naixement del bandoler. El llibre inclou textos d'especialistes en la història i la literatura del bandoler.

Xavier Roviró Alemany	2002	<i>Serrallonga, el bandoler llegendari català</i>	Llibre	Grup de Recerca Folklòrica d'Osona. Fa un recull de llegendes que encara s'expliquen del bandoler i una relació geogràfica dels indrets més significatius relacionats amb Serrallonga.
Xavier Torres, Francesc Massip, Lenke Kóvacs i Montserrat Garrich	2004	<i>Déu vos guard Serrallonga</i>	Llibre	Conté una extensa biografia del personatge, una història i un estudi coreogràfic del Ball d'en Serrallonga.
Isabel Graupera Lluís Burillo	2008	<i>Serrallonga. El bandoler, les seves dones i la justícia</i>	Llibre	Aporta noves dades arxivístiques i desdibuixa la figura de na Joana amb un extens estudi arxivístic.

Taula 10 Cronologia de la mitificació d'en Joan Serrallonga.

5.2.1.4. El personatge en el seu hàbitat actual

Les Guilleries, el Montseny i el Collsacabra són l'origen d'en Serrallonga. En aquesta zona el personatge encara està viu des del punt de vista cultural i folklòric, sobretot en l'àmbit turístic, com veurem més endavant.

D'en Serrallonga actualment se'n conserven tres masos, dos en bon estat i un en runes. El paisatge i l'escenari per on es movia és impressionant. Passejar per la zona de les Guilleries, el Collsacabra, i en menor mesura, el Montseny, fa transportar-nos 400 anys enrere quan cavalcaven per allí les colles i quadrilles de bandolers.

MAS LA SALA

Il·lustració 10 Mas la Sala a Viladrau (Adriana Sánchez Cartró, desembre 2016)

El mas La Sala a Viladrau va veure néixer el que es convertiria en el més gran dels bandolers catalans. Antoni Pladevall Font —mossèn d'Osona i historiador de la figura del bandoler Serrallonga— publicava el 1971 *La Sala de Viladrau. Antic casal medieval i bressol del bandoler Joan Sala, àlias Serrallonga*. El primer número de *Monografies del Montseny* es va editar l'any 1986 i conté el treball que engloba una important investigació entorn el mas. Les primeres referències documentades es situen l'any 1226.

La casa té aspecte medieval fortificat i compta amb torre i mur de defensa. La part més antiga és la torre (segle XIV) i les edificacions més modernes corresponen al segle XVII. Al segle XIII ja existia una casa principal —o Domus— en aquest lloc i Pladevall ens documenta

que, en l'època feudal, la propietat va estar en mans d'un clergue de Viladrau anomenat Bernat Sala que el va cedir a Estefania d'Osor. Posteriorment el mas va passar a Berenguer la Sala i d'aquí passà a la família Vilademany. Roger de Vilademany, castlar del Castell de Taradell, va convertir-se en senyor de la Sala el 1351. El 1522 Violant de Cruïlles i Vilademany va vendre tot el mas i les terres a Bartomeu Sala, pagès de Sant Martí de Viladrau, que va iniciar la nissaga de la família del futur bandoler.

Bartomeu Sala va fer hereu universal el seu fill Joan Sala, que havia estat Batlle de Viladrau entre els anys 1528 i 1534, cosa que demostra que va tractar-se d'una família coneguda i de renom al municipi. L'avi va fer testament el 1579 a nom del seu fill, també anomenat Joan Sala, pare del bandoler.

El 1610 Joan Sala pare ja havia mort, però en desconeixem la causa i la data exacta, i havia deixat com a hereu de tot el mas i les seves terres el seu fill gran, l'Antoni Sala i Ferrer.

Antoni Sala va formar part de la quadrilla d'en Perot Rocaguinarda al voltant de 1616 i anava encara amb colles bandoleres que es refugiaven a França l'any 1616. Joan Serrallonga va dedicar-se plenament al bandolerisme a partir del 1622. L'hereu de la Sala va morir el 5 de gener de 1634 (tres dies abans que fos ajusticiat a Barcelona Joan de Serrallonga) i això va marcar l'extinció de la família Sala com a propietària del mas. Després de la mort d'Antoni el seu fill i la madrastra, Cecília Masvidal, no van saber portar-se bé. Cecília es va casar a Barcelona i Jacint Sala va cedir els seus drets a Anofre Bosch, Gaspar Gat, Antoni Gat i Pere Sobrevia, contra els quals Cecília Masvidal va interposar un plet.

Per això, el mas va acabar posat a subhasta a la plaça de Sant Genís de Taradell per ordre d'Antoni de Perapertusa de Vilademany i de Cruïlles, vescomte de Jóc i baró de Taradell i Viladrau. En aquesta subhasta, celebrada el 23 de setembre de 1648, va presentar-se com a millor l'oferta la de Pere Esglésies, veí del mas Molins de Viladrau. Deu anys després, segurament per una venda feta per Pere Esglésies, el mas passava a poder de la comunitat de beneficiats de l'església de la Pietat de Vic fins a la desamortització de 1837.

A principis de segle XX el propietari de la Sala era Jacint Bofill de Barcelona i l'any en què Antoni Pladevall va elaborar el seu treball històric la propietat era de Josep M. Novellas, també de Barcelona, que tenia masovers en el gran casal que senyoreja a Viladrau.

El mas La Sala és el mas més ben conservat dels tres vinculats amb en Serrallonga. S'ha mantingut igual com era en el segle XVI.

MAS SERRALLONGA

A Querós. Carretera Vilanova de Sau-Susqueda, trencall indicat a la dreta, altura Querós. El Mas Serrallonga data del segle XVI. Es tracta d'un edifici aïllat als afores de Sant Hilari Sacalm. Trobar la descripció de la masia antiga és molt complicat, ja que actualment està en ruïnes i les males herbes envaeixen l'edifici. Pel que podem observar, es tractava d'una casa de planta baixa i un pis, que estava coberta per una teulada que desaguava a la façana principal. A la façana s'hi conserven la porta d'entrada en arc de mig punt format per dovelles de pedra, el balcó que hi ha just a sobre d'aquesta (amb una obertura en arc de llinda), que també servia de porxo, i una construcció sobre el balcó que era un rellotge de sol. A l'interior encara s'hi pot observar la cuina i els murs són de maçoneria. L'edifici original data del segle XIV i es va reformar l'any 1505 com indica la data conservada en una llinda. El segle XVII va ser enderrocat durant la persecució del bandoler per ordre del duc de Cardona.

Il·lustració 11 Mas Serrallonga (Adriana Sánchez Cartró, agost 2020)

Il·lustració 12 Interior del mas Serrallonga (Adriana Sánchez Cartró, agost 2020)

La història del mas no acaba amb el bandoler. L'enfrontament (Llinàs, 2017) per la propietat del mas entre els seus descendents i els del seu cunyat Miquel va durar gairebé 152 anys i va estendre's per cinc generacions. L'any 1803, Francesc Serrallonga, descendent directe de Joan i Margarida va perdre el mas en reconèixer, davant d'un notari, que el veritable propietari no era ell, sinó Joan Carosa, que vivia a la Querosa, una masia molt propera que en temps del bandoler formava part del mas Serrallonga. Feia 152 anys que els Carosa reclamaven el mas Serrallonga, deien que els havia estat pres per la vídua del bandoler. En la seva declaració, Francesc Serrallonga afirmava que el 12 de setembre de 1651 Margarida Tallades i els seus fill van fer fora amb violència en Miquel, germà d'ella, després de firmar obligat la renúncia i cessió dels seus drets, va quedar-se només amb la Querosa. La resolució del conflicte s'ha d'entendre d'acord amb els drets testimonials: Miquel hauria estat l'hereu si en el moment de la mort del seu pare no hagués tingut quatre anys; en aquest moment el seu avi va decidir deixar el mas a Margarida, esperant que es casés amb un home que es fes càrrec del mas. Malgrat tot, l'ordre patriarcal retornaria amb la mort de Margarida. Aquesta legalitat és amb la qual van aferrar-se els descendents de Miquel Serrallonga. Al final, els Serrallonga han d'abandonar el mas. Francesc Serrallonga va rendir-se acordant que la seva filla petita es casaria amb l'hereu, Jeroni Carosa, el qual va vendre's la Querosa al cap d'onze anys i dues generacions més tard el mas Serrallonga va acabar embargat.

*Il·lustració 13 Entrada principal al mas Serrallonga. S'hi observa la dovella on el bandoler esmolava les eines.
(Adriana Sánchez Cartró, agost 2020)*

QUERÓS

La vall de Querós es troba al cor de les Guilleries, entre els pantans de Sau i Susqueda. La seva part baixa habitualment està amagada per la cua de l'embassament de Susqueda, amb el riu Ter. Quan baixa el nivell de l'aigua encara s'hi conserven algunes parets de masos i un pot de pedra, que són els testimonis residuals de l'antic poblament abans de la construcció del pantà i el despoblament que va patir lentament. La vida a Querós no era gens senzilla: amb comunicacions perilloses i allunyada de les poblacions més properes, Querós va viure al límit de la precarietat i depenia dels recursos que la terra els donava. No comptava amb carreteres ni electricitat, i el nucli urbà més proper era a quatre hores (Llinàs Pol, Joan; Maymí Rich, Josep; Merino Serra, Jordi, 2010).

Antigament era una població del municipi de Sant Hilari Sacalm, a la comarca de la Selva. L'indret està documentat ja l'any 923, i l'església parroquial de Sant Martí de Querós, al segle XI. Formava part del terme senyorial de Sau i va independitzar-se a inicis del segle XIX formant un municipi amb Mansolí.

L'any 1940 hi ha comptabilitzats 109 habitants repartits en setze masos, però el procés de despoblament va endurir-se a finals dels anys 60, que va passar a ser un vestigi arqueològic.

SANT MARTÍ DE QUERÓS

L'església romànica de Sant Martí de Querós està documentada des de principis del segle XII i està protegida com a bé cultural d'interès local. Va ser abandonada l'any 1966 després de la construcció del pantà de Susqueda.

Va ser en aquesta església on Joan Sala i Ferrer va contraure matrimoni amb na Margarida Tallades. Anys més tard, el fill gran, n'Antoni, va ser-ne rector.

Il·lustració 14 L'església des del turó del Mal Sopar (Adriana Sánchez Cartró, agost 2020)

CA L'AGUSTÍ DE CASTANYET – als afores de Santa Coloma de Farners

El mas de Ca l'Agustí va ser on van acabar les aventures d'en Serrallonga. Va ser capturat per Tots Sants l'any 1633. En el procés contra Serrallonga, na Joana declara el següent:

Y a la nit dit Serrallonga y jo nos ne anarem en casa de la viuda Agustina de Santa Coloma de Farners y picant a la porta vehen que ere en Serrallonga aquí mateix dita viuda Agustina y son fill lo hereu i tambe laltre fill baxaren a obrir la porta y dit Serrallonga entra dintre y jo resti defora y al cap de poch la dita viuda Agustina isque ab una filla sua yns trague a menyar y en haver menyat nos acompanyaren mare y fills a Serrallonga y a mi en lo bosch yns amostraren un jas quey havia ahont fins al dia de Tots Sants estiguerem.

El fill del bandoler, l'Antoni, escriu en el seu *Llibre de Notes* “A la vigilia de Tots Sants del any 1633, en Santa Coloma de Farners, foncs pres a trahisió per Pere Pau Maymir, y per an Jufré, y en Manyà, y lo heureu Agustí, tots quatre de Santa Coloma de Farners”. El seu fill deixava clar que el seu pare havia estat traït. Els noms dels traïdors eren tres excompanys seus i el fill del mas.

Il·lustració 15 Mas Ca l'Agustí, on va ser capturat en Serrallonga (Adriana Sánchez Cartró, agost 2020)

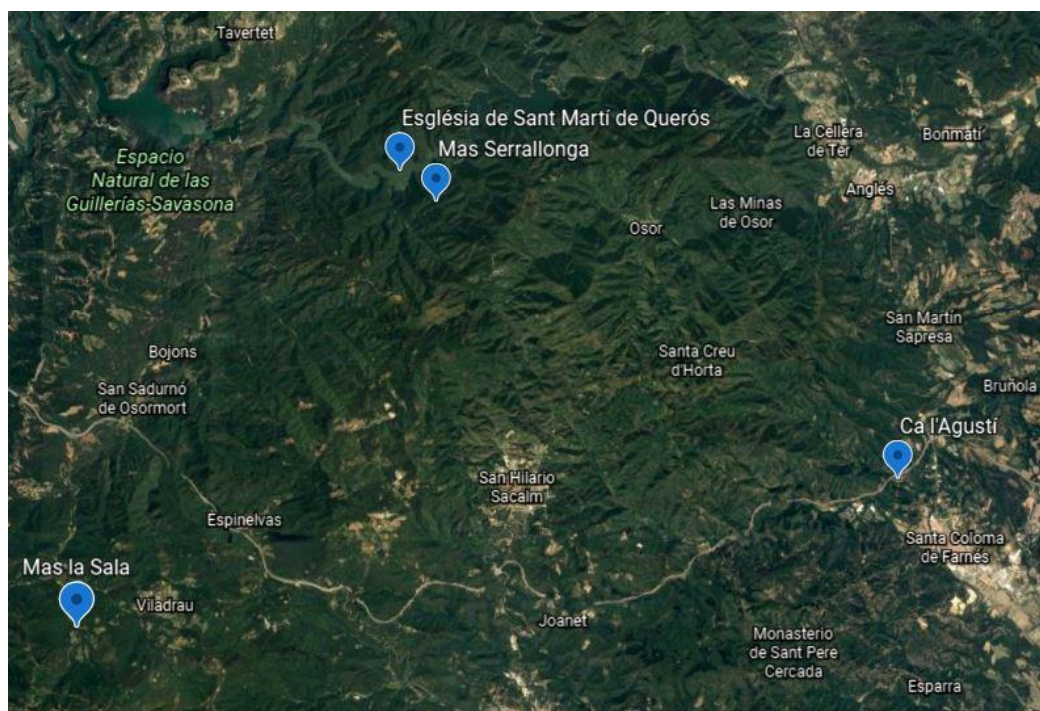
COLLSACABRA I CINGLES DE TAVERTET

El Collsacabra és un altiplà format per cingles: el de Tavertet, el Far i l'Avenc. La població del Collsacabra és molt dispersa i està integrada per l'Esquirol (Santa Maria del Corcó), Cantonigròs, Tavertet, Falgars, Rupit i Pruit.

LES GUILLERIES

La zona de les Guilleries està situada entre les comarques de la Selva i Osona, al voltant de Sant Hilari Sacalm. Com a subcomarca, les Guilleries està formada pels municipis de Sant Hilari Sacalm, Susqueda, Osor, Sant Sadurní d'Osormort, Vilanova de Sau, Viladrau i Espinelves.

El massís de les Guilleries compta amb 4 vessants, amb valls, cingleres i cims. Amer, Anglès, la Celleria i Santa Coloma de Farners també formen part de les Guilleries. Es caracteritza per mantenir-se, en gran part, encara verge. La vegetació és frondosa i feréstega, plena de rierols. Amb corriols entre alzinars espessos i castanyers, és una àrea en què és molt difícil accedir, encara sense cobertura i amb manteniment mínim, sobretot la zona de les Guilleries. La zona presenta una combinació de boscos d'alzines sureres, castanyers i roures.

Il·lustració 16 Mapa amb localitzacions relacionades amb Serrallonga. Elaboració pròpia

EN SERRALLONGA A BARCELONA

Tot i que sempre s'ha vinculat Joan Serrallonga amb el Montseny i les Guilleries, també té una estreta relació amb la Ciutat Comtal. Els seus carrers amb llambordes són els últims que va contemplar abans de ser executat a la plaça reial. El fet que la seva execució fos a Barcelona, juntament amb el fet que les accions del Serrallonga de Balaguer actués a

Barcelona, van traslladar la llegenda del bandoler a la ciutat. Un cop més la cultura popular dibuixa el personatge.

Joan Amades (Amades, *El Ball de Serrallonga*, 1999, p. 26) recull la llegenda que la casa de Serrallonga a Barcelona es situava al carrer de l'Infern, cantonada amb la riera de de Sant Joan i serà des d'aquí on assaltarà el palau Torrelles (seguint la versió de la llegenda de Víctor Balaguer). Es deia que el carreró era freqüentat per lladres, cosa que havia donat lloc al nom del carrer.

El famós bandoler català també es situa al carrer Montcada, a la cantonada amb el carrer Cremat Gran, tot i que hi ha versions que ho desdiiuen i l'ubiquen al carrer Basea —que és el que va generar més llegendes— o a la posada dels Vigatans, al carrer que duu el mateix nom.

Amades afegeix una altra escena que relaciona el bandoler Serrallonga amb Barcelona: explica que, de la unió entre Serrallonga i Joana, en va néixer un nen que va morir a Barcelona a causa d'una greu malaltia, i que va ser enterrat sota el seu llit (Amades, *El Ball de Serrallonga*, 1999, p. 27).

Serrallonga a Sant Gervasi: la torre de Bellesguard o el Castell d'en Serrallonga

Segons la llegenda el cos esquarterat del bandoler es troba enterrat en un espai de l'antiga muralla de Bellesguard. Actualment hi ha un cartell que indica el lloc on es va amagar part del cos de Serrallonga.

EN SERRALLONGA COM A FIGURA REIVINDICATIVA

El bandoler va esdevenir figura ecològica en la lluita contra les prospeccions d'urani que es volien fer a les Guilleries a finals dels anys 70: el grup de música local Esquirols va compondre una cançó reivindicativa agafant en Serrallonga com a protagonista.

A finals de la dècada dels anys 70, Osona va ser introduïda al mapa de zones explotables de la Junta d'Energia Nuclear (JEN); l'any 1978 les Guilleries i el Collsacabra van convertir-se en zones de reserva per a la investigació i explotació de minerals radioactius. Es va crear el Comitè Antiurani d'Osona com a protesta amb representants de diversos pobles de la comarca i va organitzar-se un festival popular en el qual el grup Esquirols va estrenar la

cançó *Torna, torna Serrallonga*. La cançó ha esdevingut tot un himne de lluita i altres grups com Mesclat l'han versionat.

Veiem un cop més com el mite ha traspassat els segles i el bandoler s'ha convertit, no només en un defensor de les causes justes, sinó també en un símbol de la lluita ecologista. El grup musical dels Esquirols la utilitzaren per aturar les prospeccions d'urani pels voltants de Sau.

5.2.2. LITERATURA

Ja hem vist la importància que van tenir els viatges i els diaris de viatges recollits durant el *Grand Tour* a l'hora de mitificar la figura del bandoler. Si bé és cert que el bandoler al qual es referien era posterior en el temps que en Serrallonga, les característiques adoptades són comunes. La figura del bandoler com a lluitador a favor del poble, just, justicier i defensor dels pobres ha atret els escriptors del Segle d'Or castellà i els escriptors romàntics català. Dels bandolers se n'han escrit, representat i publicat centenars de manifestacions artístiques i culturals, tal com veurem al llarg de tot el capítol.

Tanmateix, no podem entendre en Serrallonga sense el seu mite literari —ja recollit a l'inici del capítol. És per això que, en aquest apartat, ens centrarem a veure les produccions modernes que s'han fet entorn la figura del bandoler català.

5.2.2.1. Literatura infantil

Joan Serrallonga ha estat protagonista de diverses obres que han buscat apropar el llegendari bandoler al públic infantil.

Títol: *Qui sou vós que no us conec?*

Autors: Joan Solé i Bordes i Llorenç Amer i Català

Editorial: Vilatana, Cb Edicions

Col·lecció: Cercavila

Pàgines: 28

Any: 1999

Lloc: Vilafranca del Penedès

La protagonista de la novel·la infantil *Qui sou vós que no us conec?* és una nena que es diu Joana. La Joana va a passar el seu primer estiu a la masia dels seus avis i és allà, on jugant a descobrir els racons de la masia, descobreix un vell trabuc. En un primer instant s'espanta i, inclús, a la nit, té malsons amb en Serrallonga i la seva quadrilla. Quan es desperta s'adona

que ha estat un somni i, un cop arriba la festa major del seu poble i passa per davant seu el ball del Serrallonga, ja no s'espanta.

Es tracta d'un llibre que forma part d'una col·lecció que gira entorn la transmissió dels diferents elements de la festa major als més petits. En aquest cas, Serrallonga serveix per treballar, a més, el món rural i la vida al camp, ja que, des de sempre, se l'ha identificat amb els camins amagats lluny de la ciutat, els boscos frondosos i tot un aire misteriós. El fet que en el moment que la protagonista descobreix el trabuc s'espanti i, inclús, tingui malsons, és un element clau per entendre la imatge que ens arriba del personatge. Durant les cercaviles, és un dels balls que més esglai causa, sobretot arran de l'esclat dels trabucs. En aquest cas, el contacte que té la protagonista amb el Serrallonga i la Joana del ball és positiu, cosa que el converteix en un referent per apropar el ball als més petits. No hi ha cap referència ni a la història ni al mite del bandoler.

En relació caire amb el caràcter didàctic del llibre, al final hi ha una sèrie d'activitats perquè els pares i mares puguin treballar l'obra des de la vida rural, deixant així en un segon pla la figura de Serrallonga.

Altrament trobem un annex on hi ha una explicació del que significa el ball de Serrallonga, que va acompanyat de les notes de la melodia que acompanya la representació.

L'editorial Susaeta ha publicat quatre obres protagonitzades per en Serrallonga: dos contes il·lustrats dins la col·lecció de tradicions i rondalles catalanes i dues més de llibres infantils per pintar-les i enganxar adhesius.

Títol: *En Serrallonga el bandoler (pinta el rondallari)*

Autor: AAVV

Editorial: Susaeta Ediciones

Col·lecció: Pinta el rondallari

Pàgines: 12

Any: 2001

Lloc: Barcelona

L'editorial Susaeta publicava el 2001 un llibre infantil per pintar que girava entorn la figura de Serrallonga. Amb un to de rondalla explica, al llarg de 12 pàgines i amb frases curtes, la història del bandoler: ens diu que, de petit, li deien Joanet, que juntament amb el seu germà

cuidava les terres fins que va arribar al Mas Serrallonga. A causa d'una acusació (es deixa entreveure que falsa) ha de fugir, fer-se bandoler fins que és capturat i executat a Barcelona.

Títol: *Personatges mítics. Història i ficció.*

Autors: Francesc Salvà

Editorial: Salvatella

Pàgines: 48

Any: 2002

Lloc: Barcelona

Entre els personatges que s'hi expliquen hi ha en Serrallonga.

El capítol que es dedica a Serrallonga comença explicant que bandoler significa “home de bàndol”, que participava en lluites entre senyors, comunitats o per interessos enfrontats, i que un bandoler és molt diferent dels lladres de camí ral. Anota que Joan Sala era analfabet, que va convertir-se en fora de la llei als 28 anys i que va comente més d'una cinquantena d'assassinats. Va ser el 1627 que va convertir-se en el bandoler més important del Principat, comandant una banda de gairebé cent homes recolzats pels nyerros. Tres anys més tard, el 1630, va haver de fugir a França, i aleshores la seva banda va ser traïda i alguns dels seus membres lliurats a la justícia. En Serrallonga no va poder refer la seva colla i, a partir de 1632, vagà pel Principat amb la seva amant Joana Massissa. Explica que va ser delatat i detingut per ser executat. No en dona més detalls.

El llibre dedica una pàgina a explicar la figura del bandoler, però dona molta informació.

Títol: *El càstig d'en Serrallonga. Llegendes de bandolers, bruixes i dones d'aigua.*

Autors: Jordina Boix i Delphine Labedan

Editorial: Museu Etnològic La Gabella, Ajuntament d'Arbúcies

Col·lecció: Contes del Montseny

Pàgines: 6

Any: 2013

Lloc: Arbúcies

L'obra forma part de la col·lecció d'obres dedicades a explicar tradicions de la zona del Montseny. En aquest cas ens fixarem en la llegenda que parla de Joan Sala, Serrallonga. La llegenda comparteix títol amb el títol del llibre *El càstig d'en Serrallonga*. La història que

ens explica és la d'un pare i els seus tres fills. El punt de vista que se li atribueix és del tot de caràcter religiós, ja que la llegenda explica que un home que era ric i que tenia tres fills decideix que és el moment que els seus fills marxin de casa i es busquin la vida. Al cap dels anys decideix sortir a buscar-los.

La història narra com va trobant-se a cada un dels seus fills de manera progressiva, i els indrets en els quals els troba són indrets reals del Montseny. El primer el troba al mas Espinzella i compta amb una gran capella: el segon a la casa Sobrevia, que comptava amb una capella de dimensions més reduïdes, i el tercer dels fills el troba al mas La Sala (recordem que històricament s'explica que Joan Sala va néixer al mas La Sala). En aquest cas, comptava amb ric bestiar, però no amb una capella. Per aquesta raó el pare maleeix la casa i assegura que “[...] *algú de la teva nissaga morirà penjat a la forca*”

S'explica que, per aquesta raó, al cap dels anys Joan Sala i Ferrer moria penjat a la forca acusat de lladre i bandoler. La llegenda i aquest últim paràgraf creen confusió si el lector coneix la història del personatge: sempre se'ns ha explicat que Joan Sala va néixer al mas La Sala i, en aquest cas, no queda clar si el Joan Sala al qual es refereix és el fill de l'home ric o bé el conegut bandoler.

El caràcter llegendari de la història ja s'avança a la introducció del llibre: té un caràcter moralitzador i exemplificant, característiques principals dels contes. [...] *les bruixes i els bandolers, exemplifiquen amb els seus actes, els mals que només la creu i la recta conducta dels protagonistes, guiada per uns determinats valors, podran afrontar [...] les llegendes representen un aspecte important del patrimoni de les persones i de la identitat d'aquestes terres montsenyenes. La divulgació d'aquest patrimoni creiem que és la millor manera de poder-lo conservar i enriquir.*

Títol: *En Serrallonga el bandoler*

Autors: Mònica Abad i Guadalupe Guardia

Editorial: Susaeta

Col·lecció: Tradicions catalanes

Pàgines: 10

Any: 2014

Lloc: Barcelona

En Serrallonga és un personatge conegut per grans i petits. Als més grans els remet directament al famós bandoler català, i els més petits el coneixen, segurament, perquè, durant les seves colònies o estades amb els escoltes, han entonat la cançó “Torna Serrallonga”, coneguda arreu dins l'àmbit de l'educació en el lleure.

Aquest conte forma part de la col·lecció “Tradicions catalanes” i està titulat *En Serrallonga el bandoler*. La història que narra és un resum de la vida de Serrallonga, des de la seva infantesa fins a la seva mort, tot tractat de manera molt directa i familiar, i amb un punt d'innocència. El pas de Serrallonga a camperol s'explica com un fet anecdòtic, que va venir donat per la traïció d'un conegut (no s'especifica ni qui ni el perquè). Al principi Joanet Sala —que així se'ns presenta, amb un to proper i com un nen més, equiparant-lo amb la vida rural— s'acaba convertint en bandoler. La raó per la qual marxà del mas de la família va ser perquè volia veure món (en la majoria de lectures que hem fet de la biografia de Serrallonga les raons venien donades per fets forçats i de necessitat, més enllà de ser una decisió volguda i voluntària). També és atzarosa la seva arribada al Mas Serrallonga, on conegué Margarida Serrallonga que s'acabaria convertint en la seva muller, fins que un home el va trair i, després d'acabar amb la seva vida, Joan va haver de fugir convertint-se en fugitiu. El llibre destaca que va ser acusat injustament (tornem a veure aquí la voluntat de transmetre un discurs atzarós, injust amb el nostre personatge que es veu obligat a fugir). El fet d'haver de fugir a França es presenta també com a quelcom que va suposar que tornés poc a casa a veure els seus fills i la seva dona.

Si amb una traïció no n'hi hagués prou, el conte ens explica que una de les vegades que va tornar de França va amagar-se a casa d'un amic seu, que va ser qui el va delatar i qui el va conduir a la mort.

La seva execució s'explica com que el van passejar en un carro per Barcelona perquè tothom el veiés i el van acabar condemnant a mort.

Títol: *En Serrallonga*

Autors: Màrius Serra i Pilarín Bayès

Editorial: Edicions 62

Col·lecció: Llegendes de Catalunya

Pàgines: 24

Any: 2018

Lloc: Barcelona

L'obra de Màrius Serra (text) i Pilarín Bayès (il·lustració) forma part d'una col·lecció de llegendes catalanes. Just a l'inici de l'obra hi ha una definició de llegenda segons el DIEC (Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans) i el seu objectiu és reexplicar quinze llegendes catalanes. En el cas de la d'en Serrallonga, en la introducció, ja afirmen que es va convertir en una mena de Robin Hood català (és l'únic llibre que hi fa referència). Les il·lustracions acompanyen el text i se situen en un primer pla.

Fa una beu biografia de Joan Sala, fins que es converteix en bandoler. El relat el converteix en lladre, però no n'explica les causes. A més a més, s'hi explica que

Al principi, Joan de Serrallonga compagina els robatoris amb la vida de pagès, però agafa gust a robar. Troba que l'assalt és la sal de la vida, de manera que cada cop arriba més i més lluny, fins que un dia li criden l'alto. El seu veí Miquel Barfull el denuncia.

Els autors expliquen que el primer crim del bandoler serà l'assassinat de Barfull, cosa que donarà inici a la vida fora de la llei. Fan un recorregut a les seves gestes més reconegudes (quan forma part de la colla dels Margarit, quan esdevé cap de quadrilla, els suports que rebia, qui eren els seus perseguïdors, la fugida a França...). Malgrat tot, també recalquen que

La llavor de la llegenda ja està plantada. Després de la seva mort, amb el pas dels anys i dels segles, les seves gestes germinaran en un terreny adobat perquè hi arrela la idea literària que en Serrallonga robava als rics per donar-ho als pobres.

El llibre explica també la trobada amb la Joana Massissa, la seva captura —que va ser delatat per l'hereu del mas Agustí— i com els soldats se l'enduen cap a Barcelona per finalment executar-lo.

Un dels elements més interessants, més enllà de l'explicació de la llegenda, són les imatges que l'acompanyen; hi ha referències a elements actuals de la difusió del bandoler, com la cançó *Torna, torna Serrallonga*.

5.2.2.2. Literatura juvenil

Novel·la

A dia d'avui no hi ha cap novel·la d'en Serrallonga dirigida específicament al públic juvenil. L'únic que hem trobat és la novel·la *Bernat i els bandolers*.

Còmic

Títol: *En Joan de Serrallonga*

Director: Emili Graells Castells

Revista: Sigronet

Número: 14

Any: 1924

Lloc: Barcelona

La revista *Sigronet* es publicava setmanalment. Amb to humorístic dirigit als infants i joves, el 1924 va dedicar un dels seus números al bandoler català. El relat estava basat en l'argument balaguerià.

Títol: *En Joan de Serrallonga*

Revista: Els Infants. Revista de la llar i dels jovencells.

Número: 11 i 12

Any: 1958

Lloc: Barcelona

Els Infants era una revista editada en català i a Catalunya als anys cinquanta durant el franquisme.

En el seu número 11-12 hi ha un còmic dedicat a en Serrallonga i, a més a més, la portada també fa referència al bandoler. S'hi explica la història ja recollida per Víctor Balaguer: es presenta el personatge com un cavaller noble del bàndol nyerro, que s'enfronta als cadells a causa de l'amor cap a Joana Torrelles. Al final de la història, però, hi ha un gir d'acord amb la controvèrsia que va generar el personatge a finals del segle XIX, quan es qüestionava la noblesa del bandoler i se'l considerava, simplement, un lladre.

El mateix número recull un segon còmic molt més curt dedicat a La Sala, la masia que va veure néixer al bandoler. En aquest cas hi ha explicada una breu història entre els tres fills del mas: Joan Serrallonga, Segimon i Joan Lo Tendre.

Títol: *Serrallonga*

Autors: Joaquim Anson

Revista: Cavall fort

Número: 727

Any: Novembre 1992

Lloc: Barcelona

Igual que a la revista anterior, la portada del número 727 de la revista infantil *Cavall Fort* apareix en Serrallonga, que anuncia en el seu interior la publicació de la seva història:

Hem cregut que la figura de Serrallonga i dels altres personatges de la seva història, com el famós Fadri de Sau, podrien ser la base d'una bona historieta gràfica. Per això ens hem estimat més partir de l'obra de ficció de Víctor Balaguer que no pas del que ens diuen els historiadors ben documentats. El nostre col·laborador Joaquim Anson, que és un gran coneixedor del nostre paisatge – que té en aquesta obra un protagonisme important-, s'ha encarregat de realitzar el nostre projecte, tant del guió com dels dibuixos. A partir del nostre número vinent, doncs, començarem a publica aquesta historieta de creació pròpia, que creiem que serà una bona aportació de Cavall Fort al còmic català.

La història està basada en les aventures balaguerianes, il·lustrades per Joaquim Anson, i s'hi pot reconèixer fàcilment el Collsacabra, els cingles de Tavertet i el Puig de la Força.

Anys més tard Cavall Fort també publicaria un còmic dedicat als bandolers: aquest cop protagonitzat per en Perot Rocaguinarda i il·lustrat per Oriol Garcia Quera.

Val a dir que anteriorment al còmic d'en Serrallonga, la mateixa revista, en el seu número 168, ja va publicar el còmic *Les coves del bandoler* en el qual hi havia una presentació del fenomen del bandolerimse i una primera aproximació a Joan Serrallonga: s'hi recull tant la concepció llegendària de Víctor Balaguer com la històrica de Joan Cortada.

Títol: *Serrallonga, la vida i la mort de lo bandoler*

Autors: Ricard Dilmé

Editorial: Autoedició

Pàgines: 56

Any: 1987

Lloc: Barcelona

Ricard Dilmé és un gran estudiós de Joan Serrallonga en l'àmbit informal. El seu blog *serrallonga1640.blogspot.com* compta amb un gran nombre de material relacionat amb el llegendari bandoler català. Hi ha un apartat en què apareixen llistades totes les referències que s'han editat dedicades a Serrallonga.

És l'autor de tres còmics vinculats amb el personatge. Aquest primer volum va sortir publicat a la revista local de Santa Coloma de Farners. El guió està extret del llibre de Joan Mon i Pasqual *La vida i la mort del bandoler Serrallonga* (1971). Tot i que la història que presenta és molt subjectiva, ressegueix la vida i aventures del bandoler amb l'únic objectiu d'aproximar el mite al lector de la mà d'Antoni de Serrallonga i les explicacions que, suposadament, havia fet la seva mare, ja que s'hi explica que no va conèixer el pare.

L'autor vincula el bandoler i la seva família amb el conflicte bèl·lic de 1640, quan el 30 d'abril d'aquest mateix any, a Santa Coloma de Farners, s'hi gesta la rebel·lió. Fa un *flashback* per tornar a l'any 1594 i explicar el naixement de Joan Sala. El relat combina episodis històrics coneguts i recollits pels acadèmics, amb anècdotes fictícies.

S'hi explica la història de na Margarida Tallades amb Joan Sala, l'enemistat amb Barfull i una suposada incursió a la colla de Rocaguinarda —que, com ja hem apuntat, no pot ser així per qüestions temporals. Recull alguns aspectes llegendaris del bandoler, com l'ocasió en què una gitana li llegeix el futur i li augura traïció i mort, llegenda recollida per Joan Amades (Amades, *El Ball de Serrallonga*, 1999).

Una de les últimes escenes que explica el relat és el moment en què, enmig de la pluja, el cap de Serrallonga, ja esquarterat, s'entrega a un grup de bandolers perquè puguin portar-lo a les Guilleries (a la cova de Tavertet) per enterrar-lo.

Títol: *Serrallonga, Bandera Negra*

Autors: Ricard Dilmé

Editorial: Autoedició

Pàgines: 65

Any: 2010

Lloc: Barcelona

La segona part de l'obra de Ricard Dilmé planteja la hipòtesi que Serrallonga no va morir i ens el presenta com un heroi català que lluitarà a la Guerra dels Segadors per tal de protegir el poble català.

Títol: *Serrallonga, els angelets de la terra*

Autors: Ricard Dilmé

Editorial: Autoedició

Pàgines: 65

Any: 2012

Lloc: Barcelona

El tercer volum de la trilogia de Ricard Dilmé dedicada a Joan Serrallonga el situa l'any 1659 amb la seva filla Elisabeth, que, degut al Tractat dels Pirineus, lluiten contra la repressió francesa i la resistència a Conflent, on es decideix la frontera.

Títol: *El tresor d'en Serrallonga*

Autors: Joan Codina i Negre

Editorial: Autoedició

Col·lecció: En Siset

Pàgines: 68

Any: 2015

Lloc: Girona

Joan Codina i Negre és un advocat gironí l'afició del qual és dibuixar còmics. Ha creat el personatge d'en Siset, un investigador gironí.

Aquesta és la presentació de la trama de l'aventura d'en Siset:

En Siset coneix un vailet que posseeix un document antic que revela un pista de l'amagatall del famós bandoler Joan de Serrallonga. Juntament amb els seus amics decideix emprendre la seva recerca. A mesura que avança l'aventura, en Siset s'adona que el tresor conté alguna cosa molt important per a Catalunya.

En Siset desemmarcarà una "gran mentida" que canviarà la història tal i com al coneixem. Descobrirà la veritat sobre com van succeir molts dels fets històrics del nostre país, com la descoberta de Cristòfol Colom. Però per fer-ho, haurà de ser el primer a trobar el tresor ja que hi ha gent interessada a evitar que el contingut surti a la llum.

El tresor d'en Serrallonga és la quarta aventura presentada per l'autor i protagonitzada per en Siset, un detectiu amant d'Elvis Presley i els cotxes clàssics. L'escenari principal de la història és la ciutat de Girona, tot i que també viatja narrativament al poble de Querós, actualment enfonsat pel pantà de Sau.

La història presenta en Serrallonga com un heroi que salva el poble dels terços espanyols, que donarà uns documents a un noi per tal que els custodii. Viatgem al present i trobem a un dels descendents d'aquest jove que és perseguit per les autoritats perquè volen recuperar aquest misteriós document: es tracta de la font que condueix al tresor d'en Serrallonga.

En Siset comença a investigar i, tot i que primer tingui la visió d'un Serrallonga com un simple lladre, el professor Codstok li apropa la història i li explica que va ser un bandoler molt especial: fa un relat biogràfic del bandoler català, molt ajustat a la realitat històrica relatada en el primer apartat del capítol. El Serrallonga d'en Siset té una clara connotació independentista: el relat explica explícitament que el moment en què Barfull acudeix a detenir en Serrallonga, acompanyat de soldats espanyols, se li demana que parli castellà. A més a més, quan la història es trasllada a l'actualitat, al mas Serrallonga, a la façana que es troba en runes, hi voleia una estelada.

En Siset serà l'encarregat d'ajudar el noi del present a trobar el tresor, per la qual cosa es traslladen fins al mas Serrallonga. Durant el camí segueix explicant la història: va ser dels pocs a lluitar contra el poder central quan el rei anava contra el poble català. El van capturar a Ca l'Agustí i el van portar a Barcelona on el van desorellar, tenallar i trossejar. El cap el van exhibir al Portal de Sant Antoni: en el còmic es planteja si la manera com va ser executat Serrallonga va ser per donar exemple o perquè era coneixedor d'altra informació important.

Clarament en Serrallonga és presentat com un heroi del poble català, a qui inclús ofereixen grans recompenses per delatar-lo, però no les accepten. Fins i tot, hi ha un personatge que afirma que tot el que s'explica d'en Serrallonga cal qüestionar-ho, ja que no hi ha la certesa que els fets hagin ocorregut com s'han explicat històricament.

En Siset i el noi van fins al Mas Serrallonga i hi troben el punyal del bandoler; la pista els condueix fins al pont de quatre ulls de Querós, que està enfonsat. Allí hi troben una altra pista: creuen que en Serrallonga va robar informació al Comte duc d'Olivares i és per aquesta raó que el van executar. Aquesta nova pista els trasllada a la catedral de Girona, on troben el crani de Serrallonga i el seu tresor.

Una d'aquestes incursions a l'actualitat és l'aparició d'Artur Mas (en el moment en què era president) agraint al noi tot el que ha fet per aconseguir el tresor d'en Serrallonga i aconseguir la llibertat, a més d'afirmar que la història ha estat manipulada: s'ha descobert que Cristòfol Colom és català i que això ajudarà a fer que Catalunya sigui independent.

Títol: *Serrallonga*

Autors: Niki Navarro i Quim Bou

Editorial: Glenat

Pàgines: 66

Any: 2008

Lloc: Barcelona

La sèrie *Serrallonga, la llegenda del bandoler*, emesa l'any 2008 per TV3, va donar lloc a la publicació d'una novel·la i d'un còmic, ambdós seguint el guió de la producció audiovisual. El còmic conté un pròleg de l'historiador Oriol Junqueras i Vies i una secció del procés d'elaboració del llibre. En el pròleg s'explica:

En bona mesura, l'Europa medieval es caracteritza pel feudalisme. Aquest model econòmic, polític i cultural es fonamenta en un sistema de relacions personals. Precisament, els estat europeus sorgeixen a l'entorn d'aquestes relacions vassallàtiques, en les quals, els guerrers juren fidelitat a un senyor de rang socials superior a canvi de la protecció que aquests mateix els ofereix.

....

En aquestes circumstàncies, els petits senyors feudals muntats a cavall i armats amb espases perden protagonisme i acaben absolutament arraconats. Les velles formes de la guerra tan sols sobreviuen en les perifèries d'Europa. Tant en les perifèries polítiques, allunyades dels centres dels grans estats com en les àrees geogràfiques més abruptes, on els nous exèrcits es mouen amb enormes dificultats.

I, sens dubte, la Catalunya del segle XVI i de les primeres dècades del segle XVII, presenta ambdues característiques simultàniament. Es troba en la perifèria política de la nova monarquia hispànica i presenta la mateixa orografia torturada que tant profundament ha marcat la nostra història.

Enmig dels turons, doncs, les tradicionals formes de relacions familiars i socials sobreviuen com una alternativa a un nou model d'estat, afamat d'impostos i insensible a les necessitats dels pobles que administra. No és estrany, doncs, que davant l'alternativa de ser reclutat per l'exèrcit reial per anar a morir a Flandes i d'haver de pagar contribucions a algun funcionari que menysprea les lleis i els costums – i, sovint, també la llengua- de la “Terra”, molts joves prefereixin mantenir vives les seves ancestrals formes de mobilització militar. Els nous estats moderns els anomenaran “bandolers”, però no fan pas res gaire diferent a allò que havien fet tots els seus avantpassats. I, ben aviat, entre tots aquests joves, destacarà la figura de Joan Serrallonga.

5.2.2.3. Literatura adulta

Poesia

En l'episodi dedicat a la creació del mite a través de la literatura, ja hem apuntat el poema de Maragall, el de més recorregut sobre en Serrallonga.

Un altre dels poemes de més renom entorn la figura del llegendari bandoler català és l'escrit per Josep Maria de Sucre el 1922, el *Poema Barbre de Serrallonga*. Mitjançant un poema de temàtica romàntica, Josep Maria de Sucre va escriure el poema amb la intenció d'incidir en la llegenda i el mite de Serrallonga: un don Joan, enamorat perdudament de na Joana, i que lamenta que, tot i haver estat amb moltes dones, no ha conegut l'amor fins a conèixer na Joana. El poema acaba amb els versos de les noies lamentant la mort del bandoler.

El rostre ardent colrat pel sol,
pits abundants, llavis de foc
de tant dalir-se pel consol
que don l'abraç de l'home amant,
així la vull ma enamorada

....

Què ho fa? Què ho fa?
Què vimva el teu coratge?
Avui nostre capdill no és tan valent!
Que potser t'ha cansat el llarg viatge?

...

He viscut francament, que les
donzelles
que he tingut en els braços, generoses,
ha sigut per ma força que han vingut!

Les que he tingut no ho eren,
certament;
s'entregaven a mi per un moment.
Necessito una dona valerosa!.

...

Enmudiu, ocells cantaires;
la Justícia m'ha robat.
No vulgueu alegrà els aires
fins que l'hagi deslliureat!.

Les ninetes ploren,
ploren de tristor,
perquè en Serrallonga
és a la presó.

...

Mor en Serrallonga,
morirà el seu cos.
Els besos que dava
tan embriagadors!.

On, noies del poble,
del rostre festós,
si és que ens voleu creure,
hem de dur-li flors,
vestint-nos de negre,
les galtes en plors.
Era l'únic home
que ens feia l'amor.
L'amor a la vida,
que és la llum del cor!.

Novel·la

Títol: *Serrallonga, l'últim bandoler*

Autors: Llorenç Capdevila

Editorial: Edicions Proa

Pàgines: 344

Any: 2006

Lloc: Barcelona

L'escriptor Llorenç Capdevila va escriure una biografia novel·lada de Serrallonga. Tot i que la trama principal es centri en una ficció, el personatge principal és en Pere Masvidal, estudiant i escriptor de romanços, aquell que després de viure en primera persona l'execució del bandoler a Barcelona i ser el receptor de les últimes paraules de Serrallonga, viatjarà a les Guillerries tot buscant respostes.

Amb l'ajuda del personatge i la seva voluntat de descobrir la vertadera història del bandoler Serrallonga, i de donar sentit a les últimes paraules que pronuncia Serrallonga a bans de ser executat "Vola...rossinyol...vola ben lluny..." coneixerem na Margarida Tallades, el Fadri de Sau i Joana Massissa. Gràcies als diàlegs que intercanvien els personatges, el lector pot anar dibuixant la biografia del més gran dels bandolers catalans.

Paral·lelament a la seva investigació, en Pere ha de sobreviure; es veu immers en un conflicte vinculat amb el tresor d'en Serrallonga.

Títol: *Serrallonga*

Autors: Rafael Vallbona

Editorial: Edicions 62

Col·lecció: 3 vint-i-cinc

Pàgines: 245

Any: 2008

Lloc: Barcelona

Coincidint amb el llançament de la sèrie de TV3, van publicar-se el còmic, comentat ja anteriorment, i la novel·la, d'autoria de Rafael Vallbona. El relat coincideix plenament amb el guió audiovisual, ple de detalls descriptius que fa que el lector viatgi fins a les Guillerries per seguir les aventures de Joan Serrallonga.

Teatre

Drama Francesc Pujols

L'obra de Víctor Balaguer *Don Joan de Serrallonga* va pujar als escenaris el 7 d'octubre de 1922, amb motiu de la inauguració de la nova temporada del Teatre Tívoli. En aquest cas es tractava d'una versió adaptada per Francesc Pujols amb música d'Enric Morera. El drama està estructurat en tres actes.

Àlies Serrallonga

Títol: *Àlies Serrallonga*

Director: Albert Boadella, Mercè Vilaret

Protagonistes: Albert Boadella, Pau Casares

Música: Pau Casares

Any: 1974 - 1976

Productora: Els Joglars

Anys més tard, la companyia Els Joglars van fer-ne una adaptació teatral que es va estrenar al Teatre Romea el 1975 i que es titulava *Àlies Serrallonga*.

L'obra va tenir una gran acollida entre el públic i va rebre nombroses crítiques positives. La història d'en Serrallonga buscava ser una crítica social, acompanyada del to satíric i irònic tan característic d'Els Joglars.

5.2.3. MITJANS AUDIOVISUALS

5.2.3.1. Cinema

El mite de Joan Serrallonga ha estat portat al cinema en dues ocasions. La primera es tracta d'una producció d'Hispano Films dirigida per Albert Marro i Ricard Baños, que es titulava *Don Joan de Serrallonga o los Bandidos de las Guillerías* el 1910, i la segona ocasió va ser trenta-vuit anys més tard, el 1948, de la mà de Ricard Gascón i la seva pel·lícula *Don Juan de Serrallonga*.

Albert Marro i Ricard de Baños, pioners del cinema a Catalunya, van preparar un llibret basat en l'obra homònima de Víctor Balaguer del 1858. En aquella època, més que escriure un guió pròpiament dit, el que es feia era preparar un quadernet amb tot allò que havia d'aparèixer a escena (Torres i Sans, Xavier et al., 1995, p. 66). Els cineastes es van inspirar

més en el drama que no pas en la novel·la i van afegir-hi elements propis. La pel·lícula s'ha perdut i la informació que se'n té és que constava de dues parts de vint minuts cada una, i va sorprendre el públic de l'època. Posteriorment van trobar-se uns fragments dels mateixos autors de *Carmen o la Hija de un Bandido* (1911), que està inspirada amb la figura de Joana Torrelles. No es conserva.

Títol: *Don Juan de Serrallonga*

Director: Ricardo Gascón

Protagonistes: Amadeo Nazzari, María Asquerino

Música: Juan Durán Alemany

Any: 1949

País: Espanya

Productora: PECSA Films

Durada: 90 min.

Gairebé quaranta anys més tard, el 8 de novembre de 1948 —en ple franquisme, doncs— es va estrenar al cinema Coliseum de Barcelona *Don Juan de Serrallonga*. L'actor protagonista en va ser Amadeo Nazzari: ja havia interpretat per a la productora algunes cintes amb patrons típics del cinema italià de l'època i dirigides per Ricard Gascón quan li varen proposar ésser el protagonista de *Don Juan de Serrallonga*. Nazzari, que tenia una certa experiència en films “de capa i espasa”, va acceptar. Potser, entre d'altres raons, hi hagué el fet d'haver nascut a Càller (Sardenya) i de considerar-se, segons paraules seves, de la regió “degli catalani”. Maruja Asquerino va fer el paper de Joana de Torrelles i Pepe Nieto el del Fadrí de Sau. El repartiment dels papers va recaure en actors de primer ordre i dirigí la cinta Ricard Gascó. El guió el va escriure Manuel Tamayo. La productora va utilitzar paisatges ben escollits, uns excel·lents decorats i un vestuari adequat, fets per Alfonso Lucas, amb assessorament històric de Ricard Suñer i una fotografia del càmera italià Enzo Serafin. El costat aventurer de la pel·lícula només dissimulava en part una defensa de la llibertat contra la tirania i les lluites entre nyerros i cadells, més que no pas el bandidatge, elements que servien per expressar-ho sense que la censura ho notés gaire.

Resum de l'argument⁶⁰

A la presentació de la pel·lícula s'indica que és una pel·lícula a partir de l'obra de Víctor Balaguer. Després de fer la presentació de tots els personatges i els actors, hi ha el text següent:

Un viejo pleito iniciado en la Edad Media, entre le obispado de Vich y la casa de Moncada, sirvió de pretexto para la formación en el Principado de Cataluña de dos bandos rivales “Narros y Cadells”.

A impulsos de bajas pasiones, venganza y odios, esas luchas fraticidas fueron degenerando al correr de los años.

Fue allá por el 1623, cuando la lucha se hizo más violenta. La muerte y la desolación azotaban el Principado...

Comença situant l'acció a les Guilleries; es descriu l'acció i comença explicant la figura del Fadrí de Sau i la seva colla, les seves accions, que irrompen als llogarets i executen la seva justícia.

A una sala, un representant de l'autoritat es dirigeix al Duc d'Olivares i li diu que l'acció dels bandolers no cessa. La resposta que rep és que aquest és el problema del Principat i pregunta quants homes formen la colla; quan sap que en són 30, es sorprèn que no puguin acabar amb ells. A això, li respon que el problema és l'ajuda que reben per part del poble. El Duc d'Olivares no li dona importància: demana al governador que enviï dos terços de soldats per combatre'ls i que acabi amb els Nyerros.

A continuació hi ha la lectura d'un manifest a la ciutat de Barcelona en què es prohibeix l'ús de pedrenyals, i que el càstig és la mort o les galeres.

En una taverna, un grup de quatre homes parla de l'èxit d'un assassinat per part del Fadrí, capità dels nyerros. La següent víctima serà don Carles Torrelles.

Hi apareix un personatge aristòcrata, amb vestimenta ostentosa i barret amb ploma; es tracta de don Alonso de Chavez. Tot i que faci servir un altre nom, tant el taverner com el Fadrí de Sau reconeixen don Joan de Serrallonga; els altres bandolers adverteixen el Fadrí que el virrei ha posat preu al seu cap i el Fadrí respon que en Serrallonga no té por de res. Arriba el pare de Serrallonga i li fa saber que els cadells els han arrabassat el castell i l'adverteix que

---

⁶⁰ L'explicació de l'argument és una descripció literal de cadascuna de les escenes que apareixen en pantalla.

hauria sigut més prudent que es quedés a França perquè el virrei el persegueix. Serrallonga diu que fa tres anys que és fora d'Espanya però que ha tornat per enyorança, que ha tornat per defensar la causa dels nyerros —el capitost dels cadells és Carles Torrelles. Quan el pare li diu que el líder dels nyerros és el Fadrí de Sau, en Serrallonga li diu que en Jaume (el Fadrí) no és un assassí. El pare diu que els cadells estan farts de la política del Duc d'Olivares i que seria el moment d'ajuntar-se per aconseguir la pau al Principat; Serrallonga s'hi oposa. El pare, fins i tot, li proposa casar-se amb la germana de Carles Torrelles. Serrallonga torna a dir que no i que, a Marsella, va conèixer una dona de qui està enamorada, encara que no se'n coneix el nom. L'endemà ha d'assistir a una festa a casa els Torrelles a la qual assistirà aquesta dona.

A continuació un cartell ens trasllada al gran ball a la veneciana als salons del Palau de don Carles de Torrelles (febrer 1623). Durant el ball de màscares es comenta que el virrei ha advertit que la colla del Fadrí de Sau està per Barcelona. El Fadrí, disfressat de vident, li diu a en Serrallonga que vol que sigui el seu líder: Serrallonga respon que la primera ordre que dona és no acabar amb Carles Torrelles. Als jardins es troben Serrallonga i el Fadrí de Sau, moment en què el segon li explica el pla per acabar amb el cap dels Cadells, i que indica que la colla està preparada per atacar els assistents a la festa. Serrallonga no ho comparteix, però, al final, acaba acceptant (de fons sona la melodia de la cançó de Joan Serrallonga). Finalment es reuneix la parella, que continuen desconeixent-se entre ells. Les dues figures presenten un perfil aristòcrata. Apareix, de sobte, el futur promès de la germana de Carles de Torrelles. Serrallonga es treu la màscara i comença un combat a espasa entre els dos homes per l'amor de la dona. En Serrallonga acaba amb el seu adversari, la dona li demana que es salvi; el bandoler s'emporta la dona per fugir cap a França. Ara ja sabem que la germana de don Carles es donya Joana. D'entre els arbres, en surten el Fadrí —que segueix amb la màscara— i Carles Torrelles i conversen.

En la seva fugida, Joana diu que el seu germà no els perdonarà mai, mentre que en Serrallonga diu que el seu pare els comprendrà. El pare els casa i en Serrallonga li diu que vagi amb ells cap a França, però diu que ja és massa gran. Li diu al seu pare que vagi a les Guillerries, que allà el podrà protegir, i que Jaume (el Fadrí) també el protegirà, i que la riquesa dels seus enemics serà utilitzada per protegir-lo i recuperar tot el que li han pres. El pare l'adverteix que passi el que passi no es deixi portar per l'odi i li dona l'espasa, diu que no oblidis que és un cavaller, i més si decideix refugiar-se a les Guillerries.

Serrallonga explica als bandolers la diferència entre el punyal i l'espasa i diu que prefereix el punyal. Serrallonga ja és el líder, el Fadri de Sau és el lloctinent i Tallaferro la seva mà dreta. Serrallonga diu que és una herència dels seus antecessors i que no cal que hi hagi sang. Diu que d'ara en endavant les Guilleries faran parlar tot el Principat.

El virrei diu que vol acabar amb Serrallonga i el governador li pregunta el nom del bandoler. A això respon que té valor, intel·ligència i és estimat al Principat, que l'admiren tant els seus amics com els seus enemics. El governador de Barcelona diu que és un heroi popular i redacta un ban per capturar, viu o mort, en Serrallonga, per al cap del qual ofereix dos-cents ducats.

Serrallonga rep una nota de Carles Torrelles amenaçant-lo. Joana pregunta què li passa, però ell no vol preocupar-la, però acaba explicant-li-ho; diu que el provoca constantment des de fa mesos. Serrallonga no sap com li arriben els missatges i s'adona que hi ha un traïdor entre ells.

Un grup de bandolers li porta el botí al capitost; diu que les seves ordres són que no hi hagi sang. Un dels bandolers escolta d'amagat tota la conversa. Rep una carta del seu pare que els espera amb la resta dels caps nyerros.

Els caps dels nyerros el nomenen líder de lluita i li agraeixen la seva lluita contra els cadells.

A la cova, Joan i Joana es prometen amor.

Un grup de bandolers es refugia a una cabana amb l'objectiu de vigilar en Serrallonga i capturar-lo.

A les Guilleries un grup de soldats es dirigeix a la cova d'en Serrallonga. L'assalten. Un d'ells és en Torrelles. Serrallonga li ofereix la pau, però el seu enemic no l'accepta. Descobreix el traïdor. Serrallonga diu que cal buscar un lloc segur per a Joana.

El nou governador de Barcelona és Carles Torrelles, i ofereix mil ducats per entregar viu Joan de Serrallonga. L'ha nomenat el Comte duc d'Olivares.

A una taverna, un grup d'homes explica les gestes d'en Serrallonga, i hi posen una mica d'imaginació. Serrallonga ho està escoltant d'amagat, però no el reconeixen. Ell mateix es presenta i els homes queden bocabadats = Hom coneixia les aventures d'en Serrallonga, però no li posaven cara. El bandoler els diu que també els ofereix diners per Carles Torrelles. El Fadri li diu que el governador ha detingut el pare del capitost.

Carles Torrelles diu que, per aconseguir la pau al Principat, cal seguir amb les accions del governador anterior: acabar amb en Serrallonga. Serrallonga l'espera a la cambra: comença una batalla amb espases i els soldats aconseguen capturar-lo i el porten a la torre.

Les notícies de la captura d'en Serrallonga comencen a córrer per arreu. En Fadri jura cremar Barcelona si li fan quelcom al seu capitost.

Don Antoni de Fontseca (que en realitat és el Fadri de Sau) es presenta davant el governador, li porta la clau d'un palau a Querós, d'un home que ha mort sense hereus: es tracta d'en Bernat Serrallonga. Tot ho fa amb l'objectiu d'aconseguir lliurar en Serrallonga. Com que a la festa havien intercanviat paraules, el governador el reconeix. Joana irromp de sobte i li diu que no segueixi perseguint el seu espòs, cosa per la qual el seu germà li diu que, si segueix parlant així, haurà de retirar-li el cognom.

Els dos homes, en Fadri i Tallaferro, són conduïts cap a la torre.

Joana li demana clemència i que perdoni el seu espòs. Carles li diu que no, que se'n vagi, i que és inútil que insisteixi. Li demana que es cobreixi amb el vel per evitar que la reconguin.

El Fadri es fa passar pel veguer de Vic, i aconseguix visitar en Serrallonga i escapar junts. Al carruatge es troba amb na Joana, li explica que han matat el seu pare. Diu que no imaginava que els seus enemics arribessin tan lluny i vol venjança.

Una veu en *off* diu que **Serrallonga s'ha convertit en un bandoler sense escrúpols**, que deixa a una banda el conflicte entre nyerros i cadells i busca venjar la mort del seu pare.

Es veuen imatges d'assalts a pobles, persones penjades... La colla ara és violenta i roba pel seu propi benefici.

Serrallonga diu que només han aconseguït or, joies i sang, res més. Està foll per la mort de son pare. De sobte agafa un crucifix i s'endinsa al bosc: arriba a casa son pare molt reflexiu i recorda les paraules del seu pare que li deia que passés el que passés no es deixes portar per l'odi perquè el portaria a la desesperació i jo (el pare) et maleiria. Davant de la tomba del seu pare diu que només li queda un camí: l'expiació; i demana que li doni valor per deixar-se capturar.

Serrallonga és capturat. Quan Joana se n'assabenta mata el delator.

A Barcelona en Serrallonga és jutjat i se'l condemna a morir de la manera que ho fan els lladres. El tribunal està format per cadells: un d'ells és en Carles Torrelles (que primer té el

rostre amagat). El governador diu que destruiran les Guilleries i els seus masos. En Serrallonga és portat a la presó.

Un cartell anuncia un nou ball a la veneciana, per part del governador de Barcelona, Carles Torrelles al seu palau.

El governador diu que tot sembla com el ball anterior, però que, en el darrer any, han succeït moltes coses. Un personatge fa saber al governador que Serrallonga s'ha declarat innocent de tot el que se l'acusa. Pregunta per Joana i els homes, i li expliquen que es comenta que han fugit de la comarca i estan a Barcelona per alliberar en Serrallonga: han trobat un punyal dels nyerros.

La nit següent comencen a registrar les cases d'un gremi que diuen que són tots nyerros.

Mentrestant, el Fadrí de Sau, Tallaferro i na Joana estan a Barcelona: justament volen registrar la casa on es troben. El president del gremi els ensenya la casa i intenta amagar els personatges. Els homes del governador no hi veuen res d'estrany.

A la taverna un home demana parlar amb la Joana Terralles, però el taverner li diu que no la coneix, tot i així li fa arribar un missatge: Serrallonga no té res a fer.

El virrei es reserva tres dies abans de firmar la sentència, mentre que els nobles i governador tenen pressa per executar el bandoler.

Un nou governador es presenta a la cel·la d'en Serrallonga, li diu que els seus homes han matat Carles, i ell respon que sempre havia evitat aquesta mort. El nou governador li diu que l'endemà serà executat com un noble, decapitat pel botxí i que el cadàver serà enterrat al panteó de Querós. Joan pregunta per na Joana, i el governador li diu que la nit anterior va parlar amb ella, li pregunta si vol que la porti, però diu que no, que li queden hores de vida i vol netejar la seva ànima.

A la plaça del Rei tot està preparat per a l'execució. Joana i Joan s'abracen a la cel·la. Joan li diu a la seva estimada que tingui valor i que es trobaran en un món millor, perquè, en aquest, hi han estat molt desgraciats. Rep l'extremunció.

Tot resant el pare nostre, el dirigeixen al patíbul.

Na Joana es converteix en la nova líder de la colla d'en Serrallonga.

5.2.3.2. Sèries

Títol: *Serrallonga, la llegenda del bandoler*

Director: Esteve Rovira

Protagonistes: Isak Férriz, David Selvas, Olalla Escribano i Núria Gago.

Música: Joan Valent

Any: 2008

País: Espanya

Productora: Oberón Cinematográfica, Televisió de Catalunya (TV3), Televisión Española (TVE)

Durada: 85 minuts cada capítol (2 capítols)

L'última ocasió que en Serrallonga ha estat portat a la gran pantalla va ser l'any 2008 gràcies a la sèrie produïda per TV3. Rodada a l'entorn serrallonguà (Tavertet, Santa Pau, Dosrius, Rupit i Barcelona), la producció va viatjar per més de seixanta països, entre els quals destaquen Rússia, els Estats Units i Finlàndia. A més, va participar en diferents festivals de cinema, i va ser nominada com a millor pel·lícula al Festival de Cinema de Xangai, i als Premis Gaudí en la seva primera edició, com a millor pel·lícula per a televisió. A part del DVD i el CD amb la banda sonora, arran del film, com ja hem anotat, es va publicar el guió en format novel·la i en format còmic.

La ressenya que presento a continuació està estructurada en dues parts: una primera en què es presenta un resum detallat de la història, que alhora està dividit en les dues parts en què s'estructura la sèrie; i el segon apunt es tracta d'una reflexió personal entorn la imatge del mite que, de Serrallonga, se'n desprèn.

Serrallonga, la història del bandoler. Primera part. ⁶¹

Fam i plagues assolen Europa. L'or de les Amèriques escasseja i el regne d'Espanya embarcat en diverses campanyes militars es dessagna. Catalunya hi contribueix amb tributs. Mentre la població sobreviu entre penúries i epidèmies, alguns nobles voldrien alliberar-se del jou del rei Felip 4 i tramen trair-lo, alguns dels súbdits voldrien alliberar-se del jou dels nobles, per a ells l'única possibilitat d'escapar de la misèria és convertir-se en bandolers.

---

⁶¹ L'explicació de l'argument és una descripció literal de les escenes que apareixen en pantalla.

La història comença a La Sala el 1606, Viladrau, en el moment que la mare de Serrallonga dona a llum a casa, acompanyada dels seus altres tres fills. El seu pare Antoni és el qui l'atén. Viuen en la misèria i el fill gran decideix sortir a buscar el metge perquè la vida de la seva mare corre perill. Quan surt, s'emporta gallines per poder pagar al metge, però enmig del bosc es topa amb dos bandolers (un d'ells rep el nom de Martí) que li roben les gallines, el fereixen. Joana Ferrer, la mare, mor el 1606.

La història avança uns anys, i ens trobem amb un Joan Sala crescut. Un Joan honrat que fa obrir els ulls als seus germans, que volen robar blat a la baronessa. Ell diu que de lladres no en són, mentre que un dels seus germans descriu els bandolers com a persones que viuen bé, que no passen gana i que tenen les dones que volen: "Bandolers com els que van matar la vostra mare i al vostre germà".

Castell de Savassona 1616: Joan i els seus germans (un d'ells en Pere) porten el blat al virrei, el qual no en té mai prou. Un cop allà la neboda del virrei vol quedar-se amb el cavall de la família; ell s'hi nega i el virrei l'ataca. El cavall, per això, quan volen endur-se'l, s'enrabia i s'intenta escapar. Davant d'això el virrei dispara al cavall i el mata. De tornada cap a casa, i havent de carregar el carro, decideixen el seu futur: el germà mitjà marxa a Aragó de temporer.

Arriben a casa i el pare decideix marxar amb el cosí, mentre que els fills es dispersen: els dos germans de Joan marxen i ell es queda a Viladrau.

Passejant pel bosc es troba amb una parella, l'home vol abusar d'ella (és beneïta). Ell és un soldat del rei, Joan s'hi enfronta i l'apunta amb un fusell, però el deixa fugir. Arriba la germana de la noia, i es pensa que és ell qui vol abusar d'ella. Li fa saber que ella, la germana i l'àvia viuen soles, és la Margarida de Serrallonga. Van junts cap a casa seva i li donen de menjar. Joan li diu que necessita algú perquè treballi la casa, ja que és Margarida qui se n'encarrega, però no se li dona gaire bé. Quan li pregunta per què no hi ha homes li diu: l'àvia és vídua, els pares se'ls va endur la pesta, el germà va aparèixer ofegat al riu i ella no ha tingut temps de buscar marit. Arriba a la casa Marfull (guardabosc baronessa Savassona), treballa pel senyor Espinzella (oncle de la baronessa), pretén Margarida des de petita i sovint li porta presents.

La història avança i es situa al Mas Serrallonga, a Querós, l'any 1624. Apareix la família Serrallonga: Joan, Margarita i Dani, (?) Pere Antoni i Elisenda en són els fills. L'àvia està morta. "Escopim, trepitgem i els problemes enterrem" és el lema de Serrallonga i el seu fill.

Arriben a la casa els germans de Joan (Segimon i Pere). Primer no els reconeix i creu que són bandolers i no els obre la porta. Un cop els reconeix, li expliquen que ve el Guerxo amb ells. Els deixa estar a l'estable, perquè s'adona que són lladres (des de fa tres anys); li diuen que roben a qui els sobra el pa, i només a aquests. Torna a sortir la mort de la seva mare, i un dels seus germans li diu que la mare va morir a causa de l'honradesa del pare: han robat un cavall i, tot i que ell els diu que el tornin, els tres bandolers s'hi neguen. Diuen que es vesteixen tapats i que no passen gana. Joan cura el seu germà ferit i l'endemà al matí s'acomia d'ells.

Apareixen dos personatges i Serrallonga que torna el cavall que havia estat robat (Joan diu que ja tornarà ell el cavall de Can Tallades, ja que els seus germans s'hi neguen). Un dels homes l'acusa d'haver estat ell qui ha robat el cavall i fa que sigui arrestat. Joan diu que vol tornar el cavall i ja està, però s'hi neguen. Acaba disparant a Marfull. Fuig i li promet a Margarita que tornarà i que els seus germans l'ajudaran.

Arriben a l'amagatall de la quadrilla dels bandolers. Pere Antic n'és el cap. Joan el reconeix perquè va ser qui li va robar les gallines el dia de la mort de la seva mare. El batlle de Querós li fa favors. Li demana que l'ajudi a tornar a casa amb la seva família; la resposta és que un favor es paga amb un altre, i Antic li diu que han d'entrar a una masia i que ell els ajudarà (Can Sagué). Arriben a la masia dient que necessiten ajuda perquè uns bandolers els han atacat i hi ha un ferit. Com que no els obren, Antic decideix pujar per la finestra. Joan els crida des de fora que són bandolers i que si els obren només agafaran el que els interessa però que no prendrà mal ningú, que, si no, els cremaran la casa. Aconsegueixen un botí molt més valuós que fins els d'aleshores. Tots li diuen que encara que no els agradi, Joan està fet per això. Antic agafa pel coll a Joan i diu que ningú el desobeeix i que la part de Joan se la quedarà ell. Quan Joan li pregunta quan parlarà amb el batlle perquè pugui tornar a casali respon que quan li acabi de pagar el deute. Es barallen. Joan li fa saber que sap qui és i que va ser ell qui li va robar les gallines. Serrallonga entra en còlera i el deixa malferit.

Antic moribund divaga pel bosc i es topa amb un exèrcit espanyol, diu que l'han atacat bandolers que són els tres germans Sala, Joan del mas Serrallonga de Querós. El cap de l'exèrcit el reconeix i diu que el que ha passat és que s'ha discutit amb el seu grup pel botí i que sap qui és, que ha sentit a parlar d'un bandoler que crema, mata i tortura amb una mirada molt especial. L'exèrcit marxa a Itàlia en un mes i l'invita a allistar-s'hi i, si no ho accepta, el penjarà allà mateix.

Joan va a veure al batlle de Querós, que li fa saber que Antic se n'ha anat de la llengua. Que si vol que la seva família estigui segura, cada tres mesos li haurà de pagar. Torna a casa seva i li diu a Margarida que tindran la protecció del batlle. És el primer cop que ell, juntament amb la seva família, seuen a taula i no els falta de res.

Serrallonga i Margarida s'acomiaden de nou perquè ell marxa a delinquir (Margarida està embarassada de nou). Ella li diu que té por que no torni, que la deixi per algú altre o que el matin. Ell li diu que a la casa hi deixa el cor.

Ens traslladem a les Guilleries on comencem a veure Serrallonga, els seus germans i el Guerxo en acció, robant nobles i barons. Comencem a veure imatges de com ja comencen a representar-lo en les obres de titelles dels pobles. La vestimenta que duen és un barret d'ales, una capa i un mocador perquè els tapi el rostre i ningú els pugui reconèixer. De mica en mica la quadrilla de bandolers va augmentant.

Ca l'Agustí, Santa Coloma de Farners: només deixen que Joan dormi a dins, la resta els fa dormir a l'estable, com sempre. Comencen a veure's les primeres enveges dins del grup a causa del tracte que rep Serrallonga. La vídua i Serrallonga s'entenen, però ell diu que està casat. Tot i la primera reticència, finalment cau en mans de la vídua. Ella li diu que es passarà la vida corrents, i que tots necessitem l'escalfor d'un altre, i que ell no és diferent.

Al matí següent, mentre Joan s'està servint l'esmorzar, entra a la sala un vailet que li diu que vol anar amb ells, que sap que pot fer-los servei. És el fill de la vídua i no permet que se l'emporti.

Barcelona 1626: hi ha una reunió entre el virrei de Catalunya i la duquessa i els seus homes defensius, junts amb Antic, vestit amb els atributs dels soldats espanyols. A la nit els ha preparat una festa (estan tots sota les ordres de Felip IV). Li pregunten a Espinzella pels rumors que corren que la noblesa catalana s'està organitzant contra el rei. Diuen que a Madrid volen que els tinguin controlats i que els demanen proves que tot està controlat, i que pot començar per la seva neboda, que és un pou de sorpreses. Li presenten la baronessa el capità Antic i també al bescompte de Jóc. Dalmau és l'home de confiança del bescompte que li fa saber que Serrallonga és temut, que era un pagès de Viladrau i que era conegut com a Joan Sala.

Margarida pareix sola i, quan Serrallonga torna a casa, li retreu i li diu que ara potser ja no delinqueix per ells, sinó que ho fa perquè sí. Quan estan junts a l'habitació, Margarida li

pregunta si s'ha entès amb d'altres dones i ell li diu que no. Ella li diu que ha canviat perquè abans mai l'havia enganyat ni mentit. Ell li diu que les regles han canviat i ella li diu que les regles de déu no han canviat; ell li respon que déu sap que l'estima faci el que faci. El fill obre la porta i pensant-se que era un desconegut apunta al seu fill. Margarida el fa fora de casa.

Antic i el batlle de Querós es troben un diumenge a la plaça i Antic li diu que sap que el suborna i que protegeix la seva família. Enmig de la plaça se senten crits de “fora, fora” “visca Serrallonga!”. Antic s'ofèn dient que és un soldat del rei i decideix sortir a buscar ell mateix Serrallonga. Es topa amb dos soldats que porten un lladre, i el que fa és matar als dos soldats per tal que es pensin que ha estat obra de Serrallonga; deixa lliure el lladre i es presenta com Joan de Serrallonga. Seguidament va corrent cap als virreis dient que Serrallonga ha atacat els soldats, diu que és una insolència cap al rei, el virrei no li dona importància, diu que els homes els necessiten al front, però Antic diu que no poden deixar sense resposta un insult a la corona. La virreina és qui mou els fils i a cau d'orella li diu el següent:

Capità la corona us concedeix la comissió que heu sol·licitat per la captura del lladre públic Joan Sala, àlies Serrallonga, disposareu de dos homes i diners per aixecar sometents i comprar informació. Visca el rei!.

Enmig de les Guillerries, Serrallonga cavalca amb el seu cavall desconeixent el que l'esperava. Es troba amb un home que ha estat robat i ha estat pres per uns bandolers. El fa pujar al seu amagatall, a la cova, on troba els seus dos germans. Serrallonga s'enfada perquè se'ls ha escapat un hostatge i no se n'han adonat. Veiem la primera disputa entre els germans Sala: Joan li retreu que tracti la gent com a porcs, diu que no són ni com els Margarit ni com els agutzils, sinó que són millors. Segimund és el que ha segrestat el notari i n'ha demanat el rescat, diu que ha demanat massa diners i que així no es passa desapercebut. Ell li diu que no són ni millors ni pitjors que ningú, que el que són és un grapat de lladres.

La història va fins a una taverna on interromp Antic, diu que està formant un sometent per capturar Serrallonga i ningú respon. És el mateix capità el que tria, diu que el rei ofereix 50 sous a qui doni informació. Un dels homes que ha triat és el fill de la vídua que es volia unir a Serrallonga.

Tornem als boscos: els bandolers estan amagats entre el fullatge. Algú els porta una bossa plena de diners. És una trampa d'Antic per treure informació. El bandoler els dirigeix fins a

un mas. Els soldats es posen a disparar a tort i a dret contra el mas, pensant que a dins s'hi troba Serrallonga, però veu que és una trampa dels bandolers i que a qui han matat és el notari que tenien segrestat. Se n'adona i els bandolers l'ataquen; Serrallonga diu al sometent que els que vulguin seguir vivint surtin corrent, Antic diu que qui traeixi el seu rei morirà: tots surten corrents. És el primer moment que Antic i Serrallonga es veuen cara a cara:

Serrallonga: Antic, l'uniforme et fa honor.

Antic: Dóna't el gust i mata'm. T'hauria d'haver disparat quan encara eres un nen. A què esperes.

Serrallonga: Em vas deixar viure. Ara estem en paus.

Bandoler: Deixa-me'l a mi.

Serrallonga: No, que li expliqui al seu fill, i als fills dels seus fills.

Fa que Antic es despulli. Tots els altres bandolers es burlen d'ell quan es despulla. Avança pel bosc nu mentre tots criden "Serrallonga, Serrallonga!".

El fill de la vídua diu que es vol quedar amb ells i Serrallonga diu que no. Diu que va ser el taverner de Santa Coloma qui el va delatar. Serrallonga veu que li serà de gran ajuda.

La baronessa i el batlle es troben i la baronessa li pregunta per Serrallonga i si té casa a les seves terres. Li diu que si segueix donant-li protecció l'haurà de penjar. Ell li diu que s'encarregarà d'ella i de la seva família, però ella li diu que li digui que requereix la seva presència a la seva taula dissabte a la nit.

Els bandolers van a atacar el taverner.

Serrallonga va a la taula amb la baronessa: diu que li demanen que l'arrestin a ell i a la seva família, que ella no ho fa i que què vol. Ella li diu que parlar amb el rei de les Guílleries. Ell li diu que no vol títols. Li diuen que els nobles catalans fa anys que pateixen abusos per part del rei i que vol que totes les terres catalanes siguin de Castella, que alguns s'uneixen a ell, però que, d'altres, s'hi uneixen per fer-li front i li demanen ajuda per la seva causa. Ell diu que no té causa, que és un lladre. Li diuen que en dues setmanes surt un correu cap a Madrid carregat d'impostos i de monedes, que tot serà per a ell. Li pregunten què en treuen: la baronessa diu que hi ha unes cartes que li van robar i que el virrei pot acusar-la. Ell diu que no posarà la vida de la seva gent en perill per salvar quatre aristòcrates. Ells diuen que volen salvar Catalunya. Ell diu que volen salvar la seva Catalunya. Ella diu que lluitar contra Castella és el millor que pot fer per la seva gent. Serrallonga i la baronessa mantenen relacions.

Serrallonga, a la seva quadrilla, els explica el pla del correu reial dels impostos que els fan pagar a la seva gent. Arriba el moment de l'acció: els soldats reials troben un gran tronc al mig del camí, es disposen a moure'l quan són atacats pels bandolers. Es troba el baró a dins del carruatge, li demana les cartes, el virrei treia una arma, dient-li que la baronessa és tan dolça com perillosa, Serrallonga els dispara. Mentre estan celebrant el botí, un dels bandolers li diu a Joan que el seu fill està malalt.

Torna a casa per veure el seu fill. Paral·lelament hi ha la vetlla del baró difunt amb els virreis i Antic diu que ha estat culpa de Serrallonga. Virrei diu que li va donar una comissió per acabar amb Serrallonga, però li diu que no en va tenir prou; la virreina diu que el virrei els lliurarà un batalló. Antic diu que Savassona no deixa entrar a les seves terres, però la virreina (germana del virrei) diu que desobeeixi les ordres de la duquessa i entri a les seves terres per capturar Serrallonga (veiem que el virrei no mana gaire, sinó que és la seva germana qui pren les decisions).

S'està celebrant una festa a un dels pobles, i irrompen els bandolers, que es posen cara a cara amb els batlles. Els bandolers, amb unes bosses plenes de diners, lestiren als batlles tot dient: "Querós, Rupit i Berga, el Serrallonga us torna els diners que el rei us ha robat".

Serrallonga arriba a casa seva amb un metge que els diu que no hi ha res a fer amb la vida del seu fill. El metge diu que si algú sap que ha estat a casa seva, l'arrestaran. Serrallonga diu que ningú no ho sabrà. Margarida diu que el seu fill s'està morint per culpa dels pecats de Serrallonga, pels seus morts i per les seves dones. Ell diu que no posi a Déu en això. Ella li demana que vagi a l'església a encendre una espelma per l'Antoni i que li demani perdó.

A la mateixa festa d'abans, apareix Serrallonga, i s'adona que la gent ha embogit i que el veuen com un heroi, no li agrada, ja que ara tothom sap qui és. Se'n va directe a l'església, tal com li havia demanat la seva dona. Suplica a Déu que no li mati el fill, que farà el que li demani, el que Déu vulgui, però que no mati el seu fill. Sent trets a fora.

Quan surt es troba amb una matança de la mà d'Antic. Les dones són preses, el poble atacat i els batlles morts. Pere es queda en xoc i no reacciona, és Joan qui el salva i l'amaga. Pere li diu que moriran, però Joan li respon que moriran de vells. Antic el dispara quan ell intenta travessar-lo amb una espasa.

Hi ha una imatge del poble consternat, contemplant com han penjat a Segismon de la forca.

Antic rep una medalla per part del virrei per haver acabat amb Serrallonga. De sobte un dels seus homes li diu que s'han endut el cadàver de Segismon (germà de Serrallonga). Quan surt se senten crits de Serrallonga i de la gent que diu que ha estat Serrallonga. Un dels seus homes li diu a Antic que Serrallonga és mort, i ell respon que això és el que ells es pensaven.

Serrallonga, la història del bandoler. Segona part.

La segona part de la pel·lícula *Serrallonga, la història del bandoler* s'inicia un cop després el capità Antic creu que ha acabat amb Serrallonga, però amb la desaparició del cos del seu germà Segismon, quan l'havien penjat a la forca, i amb els crits "Visca Serrallonga, visca Serrallonga!" s'adona que anava errat, i que Joan de Serrallonga segueix ben viu.

La primera imatge és la de l'enterrament, junt amb la resta de la quadrilla, de Segismon a les Guilleries. Un jove diu que a Barcelona tothom parla de l'atreviment de Serrallonga i que Antic ofereix 500 lliures pel cap de Serrallonga. Pere està desolat.

Quan va a casa seva es troba que el seu fill l'està imitant, jugant a ser Serrallonga. Diu que vol ser com ell i que aviat entrarà a la quadrilla. Ell diu que no, que ha d'anar al seminari i que ha d'aprendre a llegir i a escriure. El pare és un model per al seu fill, però Serrallonga no ho veu així. Juntament amb Margarida, van a veure el seu fill que l'ha hagut d'enterrar ella perquè, en no estar batejat, el capellà no el va voler enterrar.

Li diu a la Margarida que la baronessa li ha assegurat que el virrei no tornaria a entrar a les seves terres. Ella no ho veu així i diu que la baronessa vol fer fora el virrei per fer-los a ells encara més oprimits. Diu que els senyors són els que tenen el poder i que per això ha d'estar al seu costat. Margarida diu que Serrallonga també té poder i que si demana a la seva gent que lluitin, lluitaran.

Quan està Serrallonga amb el seu fill es creuen un carruatge que va amb una noia que la fan casar amb un vell.

Un home del vescomte va a veure Serrallonga i li fa saber que el vescomte li ofereix diners perquè es converteixi amb un dels seus homes. Serrallonga no accepta. "Pare, el vescomte és un home molt important, oi? Però no et mana" li diu el seu fill Antoni. Seguidament, Antoni és conduït al convent per tal que l'eduquin.

Serrallonga torna a fer un sermó: "Ningú tindrà cura de vosaltres, ningú us defensarà. Ens diuen que no podem tenir armes, però ells en tenen... la noblesa es porta a dins i la terra és de qui la treballa, o no?" Li responen dient: "Visca la terra, mori el mal govern!". La

baronessa s'enfada en veure que el poble s'alça contra els seus senyors i ella diu que contra qui s'han d'alçar és contra el rei. Tot i que la baronessa li diu que s'acabarà el seu pacte, ell no canvia de postura. Marxa essent conscient que ara té la baronessa en contra seva.

La baronessa sol·licita defensa del rei i diu que, a canvi, rebran la seva lleialtat. El virrei li diu a la baronessa que volen Serrallonga, i fa signar-li un document on es compromet a entregar-los-el:

Jo, Flor de Vila, baronessa de Savassona atorgo a l'exèrcit de sa majestat el rei permís per entrar als meus termes i prendre les accions que cregui necessàries contra el lladre públic Joan Sala, àlies Serrallonga i la seva família.

Serrallonga fuig amb la seva família i l'Elisenda, a una nova casa per tal de protegir-se. Serrallonga li diu que li enviarà diners.

S'inicia la batuda contra el bandolers amb les paraules d'Antic:

A qui ajudi en Serrallonga, li cremaren les collites, a qui l'aculli li tirarem la casa a terra, farem veure a aquesta gent que Serrallonga els portarà la desgràcies, a qui el segueixi acabarà cremant a l'infern mateix.

Aniran poble per poble en busca de Serrallonga, cremant i matant als camperols. En un dels seus atacs, un jove, que ho està observant tot, s'amaga dins d'una bóta de mi i presencia l'execució de tot un poble, culpats d'ajudar al bandoler. Queda esbraveït, i un dels soldats l'acaba trobant. Quan el capità li diu que quan ordeni dispararà, aquest li diu que el deixi estar, "que ho expliqui als seus fills, i als fills dels seus fills" (aquesta mateixa frase és la que li diu Joan quan l'ataca i se'n burla en la primera part del film).

Serrallonga amb la quadrilla arriba al lloc de l'execució, veient el què. Pere diu que potser el millor seria rendir-se i fer com Antic, que el van perdonar i li van donar feina a l'exèrcit. Tots diuen que no, que si es rendeixen acabaran morts. Troben el vailet que ha estat testimoni de la massacre i se l'enduen amb ells.

Serrallonga s'acosta a La Sala. Els homes d'Antic els estan trepitjant els peus i quan estan arribant al mas els ataquen. El Guerxo i el vailet s'adonen que el tercer bandoler que s'havia quedat amb ells és el que els ha traït. El Fadrí de Sau, membre de la quadrilla, és el que els cobreix quan el Vermell (fill de la vídua) cau ferit greument. Li demana a Serrallonga que el porti a la seva mare que la vol veure abans de morir. Vermell mor a l'acte. El Guerxo porta davant de Serrallonga i la quadrilla el bandoler que els ha traït, que és el seu germà Pere. En la seva defensa diu que ell només volia viure, i que no volia acabar com tota la gent de

Querós (els de la massacre). Li diu que li havia jurat que no li farien res i que li deixarien començar de nou una altra vida diferent; diu que ell mai ha estat valent i que mai podrà ser com ell i els altres bandolers. Els bandolers el convencen que han d'acabar amb ell perquè és un traïdor.

Porten el Vermell a la casa de la seva mare. Serrallonga li demana perdó, però ella no accepta les seves disculpes: “diuen que ets un heroi, quina mena d'heroi ets tu?”. Li diu que el nen de Querós ha perdut tota la seva família i que amb ells no s'hi pot quedar. La vídua se'n fa càrrec.

Serrallonga i la quadrilla cavalquen per pobles diferents i s'adonen que tothom els tanca les portes: el líder del poble que havia estat, comença a perdre influència.

Un cop a la cova de la quadrilla, un dels bandolers diu que el Montseny està ocupat i que Antic té homes per tot el bosc; per tant, no poden portar menjar a la família de Serrallonga. Fadrí i el Negre diuen que és la família d'ell i no la d'ells. Serrallonga diu que hi anirà sol, i li diu al Fadrí que marxarà a València, que cada cop poden robar menys, i que la gent els tanca casa seva. L'acusa de no voler marxar perquè porta la família lligada al coll i que un home així no pot ser cap. El Fadrí vol triar un altre cap, al·legant que ell no es va adonar que el seu germà l'estava traint. El Negre i el Guerxo es posen al costat de Serrallonga.

Has estat un company fidel i la quadrilla del Serrallonga no és cap presó, qui se'n vol anar, se'n va.

La imatge es trasllada a la casa on són Elisenda, Margarida i les seves filles; en veure que Serrallonga no apareix, Margarida decideix baixar al poble, i li diu a Elisenda que, si no torna a la nit, vagin a veure Antoni al Seminari.

Al convent li diuen a Antoni que té visita. Les qui el van a veure són Elisenda i les seves germanes.

Serrallonga arriba a la casa i veu que no hi ha ningú. Desespera.

Barcelona: al seminari, Antoni rep la visita d'Antic. Li diu que deixi anar la seva mare que està a la presó, ja que està embarassada i és el seu pare el que ha de pagar pel que ha fet. Antoni diu que porta una sol·licitud per deixar-la anar. Antoni li diu a la seva mare que la seva tieta Elisenda i les seves germanes estan amb les monges. Li diu que anirà a buscar el seu pare, però la mare li diu que no, que ja se n'assabentarà i que l'anirà a buscar, que el que ha de fer és seguir estudiant.

Serrallonga entra a la cambra de la baronessa i li mostra que té el vescomte de Jóc segrestat, diu que el deixarà lliure a canvi que alliberin a Margarida, i que, si avisa ningú, morirà. La duquessa s'indigna quan li diu el que li ha demanat Serrallonga; li diu que es quedarà a palau perquè li serà més útil al costat.

Tornem a la cova de la quadrilla. El baró li pregunta si creu que pot vèncer el baró, la baronessa, el virrei i el rei. Diu que qui el persegueix és el rei i no ells. Li diu que s'uneixi a ells i que lluiti contra el rei amb ells i que el poble el seguirà. Li diu a Negre que vagi al seminari a buscar Antoni per preguntar-li si Margarida està lliure. Pel camí es troba amb Antic i els seus homes que tenen un presoner: és el Fadrí que els ha delatat. Decideixen sortir corrents i fugir cap al nord, dispersar-se i reunir-se a Queralbs. Comença la persecució dels homes d'antic. El primer a caure és Guerxo i després Negre. Serrallonga es queda sol. Antic fereix Serrallonga i viceversa. Serrallonga cau abatut, però aconsegueix aixecar-se i seguir avançant per escapar-se, a diferència d'Antic.

El Negre i el Guerxo són penjats davant l'atenta mirada del virrei i la duquessa, i la baronessa (està compromesa amb el virrei i es convertirà en virreina) i Antic. Diuen que no es peneixen de res. Moren a la forca. La baronessa no pot aguantar. Virrei diu que Serrallonga és mort o que, si més no, no en tornaran a sentir a parlar. La duquessa li diu a Antic que pel casament del seu germà li agradaria que guarnissin el palau amb el cap, i les extremitats de Serrallonga.

Va a un convent on el curen i li diuen que l'ajudaran a passar els Pirineus i que el portaran a Rosselló, que una amistat comuna vol que no es rendeixi.

Rosselló, 1633: trobem un Serrallonga recuperat. Troba la noia amb qui fa anys es van creuar en un carruatge quan era enviada per ser casada amb el vell. La dona és una lladregota. Serrallonga va en busca d'ella i li diu que sap el que fa, i que robant així no arribarà gaire lluny. La noia li diu si és la seva cunyada que l'envia perquè la mati; ella li diu que agafi els diners, però que la deixi anar. A canvi de les monedes ell li dona de menjar. Li diu que la seva cunyada la vol morta perquè va enverinar el seu marit, que la tractava malament. Ell li diu que si segueix robant sola només aconseguirà caritat, i li diu que si sap enverinar la gent sabrà com curar-lo.

És Joana Massissa del Roselló, ell es presenta com Jeroni Camps. Junts comencen una aliança; ell li ensenyarà a utilitzar les armes. Comencen una relació. Joana li pregunta per la

seva dona i els seus fills, diu que en té quatre, i el que està de camí. Li pregunta si tornarà amb ells. Ell li diu que sí i ella li diu que el que voldrà és quedar-se amb ell.

Margarida pareix sola a la presó, Antoni va a veure-la i li pregunta on està Serrallonga. Antoni li diu que si ell pogués anar-hi hi aniria.

Serrallonga i Joana segueixen robant junts i tenen molts diners, tot i que segueixen vivint com a pidolaires. Joana està embarassada de tres mesos. Serrallonga li diu que ha de tornar a casa, ella diu que el vol acompanyar i li diu que no. En aquest moment Joan li diu qui és i ella li diu que tot l'exèrcit del rei l'està buscant. Joan li diu que tots els diners són per treure la seva dona de la presó.

Al claustre Antoni rep una visita, és la Joana que ha anat amb Serrallonga per veure'l. Serrallonga li pregunta per ell i pels seus germans. Li diu que tothom es recorda de Serrallonga, li fa saber que la mare ja ha parit i que és una nena. Diu que ha portat diners per la llibertat de la mare, però Antoni li diu que Antic només el vol a ell. Serrallonga li diu que Joana espera un fill d'ell. Antoni diu que s'entregui, ell diu que no perquè trairia tots els seus companys. Li diu a son fill que el delati, que és a l'únic que mai culparia. Li fa saber on els podrà trobar.

A Palau, mentre un pintor pinta un quadre de la baronessa i el virrei, rep una visita de Serrallonga disfressat de monjo. Serrallonga li diu que sap que és ella qui li ha estat salvant la pell. Li demana que li prometi que permetrà a Margarita que reconstrueixi el mas Serrallonga després de la seva mort, ja que caurà aviat. Ella li diu que no reconeix el Serrallonga, l'únic home de Catalunya que no s'ha sotmès mai al rei. Ell diu que és home, que no compleix els somnis de ningú, que ha vist morir tots els seus germans i que ha fet patir tots els qui estima; que volia millorar la vida de la seva gent, però que l'ha empitjorat. Li demana que el deixin en pau i li pregunta si té la seva promesa. Ella li demana que li digui que l'ha estimat, però ell li diu que no pot. Finalment la baronessa li diu que li promet.

Antic va a veure Antoni, que està confessant-se. Antic li diu que sap que el seu pare ha tornat i que sap que l'ha anat a veure i que, si li diu on està la seva mare, quedarà lliure. Li diu també que, si li diu on està, mai ho sabrà. Antoni li pregunta com es pot fer triar entre un pare i una mare, i Antic li respon que mai n'ha tingut. Antoni no delata el seu pare.

Joan i Joana estan a una cova, Joan està molt malalt i ella li diu que està esperant que el seu fill porti els soldats, però li diu que Antoni mai no ho faria perquè l'estima. Joana li diu que

no vol parir a una cova com una gossa. Joan li diu que munti el cavall, que marxi i no torni, que ell no serveix per a res, i que se'n busqui un altre de més jove.

Ca l'Agustí, Santa Coloma de Farners: Joan i Joana van a casa la vídua i el nen que van rescatar. El vailet encara no parla. La vídua li diu a Joana que una vegada el va estimar com l'estima ella ara. Joan està greument malalt, està delirant, comença a veure imatges de tots els que han mort seguint-lo.

Joan es refà després de dormir 3 dies seguits. Junts són feliços a Ca l'Agustí. El vailet no parla i li demana a Serrallonga que li regali la capa.

Margarita segueix a la presó amb el seu nadó.

El vailet està jugant pels boscos amb la capa de Serrallonga i disfressat de bandoler. Es troba amb Antic.

El vailet té malsons. Joan es desperta i s'adona que la casa està rodejada pels homes d'Antic; el vailet l'ha delatat. Antic li diu que es rendeixi. Joan creu que ha estat Joana la que ha portat Antic. Serrallonga s'adona que ha estat el vailet. Li pregunta quan ha recuperat la veu i el vailet li diu que quan va veure al capità. Serrallonga no té cap escapatòria, s'acaba rendint. Serrallonga li diu a Joana que quan li preguntin que digui el que hagi de dir per salvar-se ella i la nena.

Serrallonga surt del mas. Ha estat derrotat.

Barcelona 31 d'octubre 1633: moment de l'execució de Serrallonga i Joana. Quan es dirigeixen a la plaça, veu el cap dels seus dos companys penjats. Joana menteix quan l'interroguen.

Torturen Joan Sala, Margarida en sent els crits. Quan l'interroguen volen que confessi que la vídua de Ca l'Agustí li va donar allotjament i que el pare abat de Sant Joan de les Abadesses el va ajudar a passar els Pirineus. Ell no confessa i només parla dels morts. Fan que torni al banc de tortures; Antic s'adona que, per molt que el torturin, mai parlarà, un dels seus homes li diu que tots parlen, i l'Antic respon que ell no respondrà. Antic porta a Serrallonga a la cel·la de Margarida. Coneix la seva filla. Joan li demana perdó per tot el mal que li ha fet i diu que mai l'ha merescut. Ella diu que vol estar amb ell. Ell li diu que aviat serà lliure i que podrà reconstruir el mas i viure en pau, demana que li prometi que ho farà.

Joan Sala, àlies Serrallonga, natural de la parròquia de Viladrau, bisbat de Vic, lladre públic i enemic de sa majestat és sentenciat a 100 assots a la plaça pública, a ser desorellat, esquarterat i decapitat. Després el seu cap penjarà en una de les torres del portal de Sant Antoni d'aquesta ciutat.

Antoni va a veure'l i li diu que sa mare ja està lliure. Diu que desitjava ser com ell, i que no el va decebre. Li prega que li deixi donar l'extremunció a ell, ja que li han dit que no en seria capaç. Acaba fent-ho.

Treuen Serrallonga de la cel·la per executar-lo, es troba a mig camí amb Antic, que demana que parin, ja que vol ser ell el que condueixi. Serrallonga li dona les gràcies per haver-li deixat veure la seva dona i la seva filla. Antic li diu que si les coses haguessin estat d'una altra manera, potser ell estaria a la seva situació; davant d'això Joan respon que ell no es trobaria mai a la d'Antic. Abans de ser executat li demana un últim favor a Antic: vol ser enterrat a les Guilleries amb son germà Segismon.

A la seva execució hi són presents la vídua, Joana i la baronessa. La duquessa li diu a Antic que se'l recordarà per haver capturat Serrallonga, i ell li respon que no, que és a Serrallonga que recordaran. Margarida no hi assisteix, però hi ha una imatge on surt dient-li que l'estima. Joana s'acaba desmaiant, un del públic comença cridant "Visca Serrallonga!" i la resta d'assistents el segueix en els càntics. Després de donar-li els cent assots als quals havia estat condemnat, el lliguen per les extremitats a quatre cavalls per esquarterar-lo. Les seves quatre dones són testimonis de la seva execució.

La història acaba amb l'enterrament de Serrallonga per part d'Antic amb llàgrimes als ulls.

Valoració personal

A l'hora de visualitzar la pel·lícula de Serrallonga, la interpretació que se'n pot fer dependrà molt de si s'és coneixedor del personatge o no. Tot i que a nivell personal em sorprèn que avui dia encara hi hagi qui no hagi sentit mai a parlar de Joan de Serrallonga (cosa que he pogut comprovar en primera persona), crec que tothom qui visualitza films d'aquest tipus, sap, si més no, que Joan Sala, àlies Serrallonga, va ser un conegut bandoler català.

A la pel·lícula se'ns presenta Joan Sala com un home honrat, un personatge que, des de ben petit, ha viscut en primera persona la mort d'éssers estimats, la de la seva mare i el seu germà que moren en el moment del part, una mort que el marcarà la resta de la seva vida perquè va

ser culpa del bandoler que el va assaltar quan anava de camí a buscar el metge, cosa per la qual no van poder salvar-la. La paradoxa és que, amb el pas del temps i amb l'evolució del personatge de Joan Sala, es tornarà a trobar amb el bandoler que el va atacar, Antic, el qual es convertirà en l'antagonista de la història.

Joan Sala, sempre que algú parla de bandolers afirma que ell és un home honrat i que hi ha moltes altres sortides per poder seguir endavant amb la crisi de fam que pateix el país a causa de la pressió que reben per part dels senyors feudals. És en el moment que el virrei vol quedar-se amb el seu cavall que ell s'hi encara i, tot de tornada a casa, havent perdut el cavall, els seus germans decideixen marxar a Aragó i convertir-se en bandolers. Joan no ho comparteix; és més, els torna a repetir que ell un home honrat.

Passen els anys i quan Joan Sala, que viu al mas Serrallonga, apareix feliçment casat i amb fills, rep la visita dels seus germans que, tot explicant-los que ja no passen fam, el tornen a incitar que se'ls uneixi, però una vegada més no accepta la invitació, malgrat que els seus germans li diuen que només roben a **aquells a qui els sobra el pa** (aquí d'alguna manera s'elogia la figura del bandoler com aquell qui no fa el mal, sinó que vetlla pels seus interessos i pels dels altres, ja que se'ns representa com un personatge que només roba a aquell qui "no li ve d'aquí").

Podem dir que Joan Sala es converteix en bandoler de manera "accidental" i de manera "no volguda", es converteix en un fugitiu de la llei en el moment que, disposat a retornar el cavall que els seus germans havien robat, no creuen la seva versió i Marfull, un dels que l'acusa d'haver estat ell, ho fa perquè sent enveja que Margarida hagi triat Joan i no Marfull. Davant de l'acusació, Joan coneixedor del perquè d'aquesta elecció, li dispara. Per tant, podem dir que ens trobem davant d'un bandoler que s'hi torna per culpa de l'amor; en aquest cas de l'amor que li nega la seva dona a Marfull. Des del primer moment es **justifica** que Joan Sala es converteixi en un fugitiu. A partir d'aquí i en el moment en què s'ajunta amb la quadrilla dels seus germans, i quan reconeix Antic com el cap de quadrilla, la seva activitat "no volguda" s'acabarà convertint en el seu *modus vivendi*.

Ben ràpid aconsegueix convertir-se en el líder del grup, ho fa actuant seguint els seus principis: fent el bé per al poble, més enllà de mirar pels seus propis interessos.

5.2.3.3. Altres referències audiovisuals

HISTÒRIES DE CATALUNYA - LA FAMÍLIA

Anys enrere, el 2013, la televisió de Catalunya va dedicar un programa al bandoler, i també va coincidir amb l'emissió de la pel·lícula produïda per ells mateixos: *Serrallonga. La llegenda del bandoler*.

En l'episodi d'*Històries de Catalunya* dedicat a la família (capítol 2) es fa referència a la història de Joan de Serrallonga i na Joana. El capítol s'inicia incidint en la importància de l'hereu i la pubilla en el si de la família catalana i la seva organització i estructura.

Se'ns explica que aquests dos personatges són el prototipus d'un amor salvatge, un amor que traspasa fronteres i que són capaços de portar fins al final. Afirment que aquest amor no té res a veure amb patrimoni, imposicions, institucions ni família. Aquest capítol narra la història de com es van conèixer i quina va ser la seva activitat conjunta. És el 25 de juliol de 1632 quan Serrallonga i Joana es coneixen, segons el documental, sota un arbre, en el moment en què Joana, en un viatge al santuari de Núria, para a descansar. Se'ns presenta una Joana jove, de 19 anys, de cara blanca i vestida amb capa vermella, barret marró fosc i amb el parlar de l'Empordà. La Joana és vídua.

En Serrallonga porta una capa blanca, una barretina i una faixa de color vermell: no s'assembla gens al Serrallonga que ens mostren a la pel·lícula.

D'altra banda, Serrallonga és moreno, porta un bigotet fi i és ben plantat, i casat. Aquesta primera topada és un xic conflictiva: Serrallonga acaba d'atracar dos pagesos i obliga na Joana a seguir-lo.

No el volia seguir, però ell m'amenaçà una i moltes vegades que si no el seguia me deixaria morta allí” “i una vegada vaig caure de cansament i ell em feu beure un glop de vi de la carbassa.

Els dos personatges segueixen junts i passen un any ple d'aventures, tot i que en Serrallonga fos casat i amb fills. Vivien el dia, com ho feien els bandolers, assaltaven viatgers, per robar-los els diners, les armes i la roba, s'amagaven als boscos, dormien en una jaça i, de tant en tant, passaven la nit en alguna masia amiga, que, segons la Joana, n'hi havia força. Es convertiren en una parella rebel, una parella “antisistema” i al voltant seu va néixer una llegenda.

En aquest capítol, se'ns presenta la masia de Ca l'Agustí, a Santa Coloma de Farners. L'hereu del mas era un bandoler perseguit i, a canvi del perdó de les autoritats, trairà a la parella de bandolers. És en aquest mas on els acaben detenint i acaben les seves aventures; el seu amor també s'acaba aquí. La Joana declara contra Serrallonga, les actes del judici són molt extenses perquè hi va haver molta gent que va declarar contra ella. Hi ha historiadors que creuen que na Joana va declarar contra Serrallonga perquè esperava un fill seu.

Ell acabarà confessant després de moltes tortures:

Ai mare de déu de Montserrat, ai mare de déu de Montserrat, ai mare de déu de Montserrat.
Afluixeu-me que ja ho diré...

El declaren culpable i l'executen.

D'ella i del nen no se'n sap res més.

SERRALLONGA A *EL FORASTER*

El dimecres 6 d'abril del 2017, el programa *El Foraster* que s'emetia setmanalment a TV3 va anar dedicat a Viladrau. La temàtica del programa gira entorn de conèixer petites poblacions catalanes de la mà dels seus habitants, i setmana rere setmana el seu presentador Quim Masferrer ens apropa als tresors, curiositats i elements emblemàtics de cada vil·la. Com no podia ser d'una altra manera, en el capítol de Viladrau, el bandolerisme, i en concret Joan Sala, àlies Serrallonga, va tenir una menció especial. Però, quina és la imatge que els vilatans en dibuixen? De quina manera el personatge està o no arrelat a Viladrau?

Ens explicaran la història del bandoler a través de la figura d'un nen de Viladrau que diu que vol saber-ho tot de Serrallonga. Es dirigeixen al mas La Sala, la casa del bandoler. Explica que “amb una setmana ja era el líder de la crida”, “ja dirigia el grup”; s'explica la versió que robava als rics i ho donava als pobres.

El poble es caracteritza per les nombroses segones residències o torres dels barcelonins. Una de les visites que es fa és al “Portal del Montseny”, botiga a la qual, des de l'Espai Montseny, ens van dirigir per tal que ens informessin de les activitats que s'organitzen entorn la figura del bandoler.

Banda de Serrallonga: Toca-sons, Tallaferro, Tallafusta, Xocapenarra. Vivien amagats entre aquests arbres i quatre segles més tard encara se'n parla. El temps converteix els fets en llegendes i les persones en mites. "Segurament en Serrallonga no era tan bo com es diu".

SERRALLONGA, CANDIDAT AL MONT RUSHMORE CATALÀ

El 25 de maig de 2017 el programa *Polònia* de TV3 va dedicar un dels seus esquets polítics a la figura d'en Serrallonga. En aquest cas se'l presentava com un candidat al Mont Rushmore català. Aquesta és una evidència més del protagonisme i la importància que ha adquirit el personatge dins l'imaginari popular català i com a individu reivindicatiu nacional.

Tot i presentar el personatge de manera còmica, es fa referència al seu caràcter i a la seva activitat; apareix també la figura de na Joana. Es fa un èmfasi especial al fet que Serrallonga robava als rics per donar-ho als pobres.

Mesos més tard es celebraria el referèndum català, la qual cosa dota Serrallonga de més caràcter polític, rememorant així la identitat que li va atorgar en Víctor Balaguer.

EL TRESOR D'EN SERRALLONGA A LA TELEVISIÓ

L'any 2015, TV3 va dedicar un documental al tresor d'en Serrallonga. Comença amb la coneguda cançó dels Esquirols *Torna, torna Serrallonga!* i fa un recorregut per la vall de Sau i el Collsacabra al llarg de dues jornades: el primer dia van des del Salt de la Minyona (GR2) passant pel Pantà de Sau i acaben als cingles de Tavertet. El següent dia van de Tavertet fins al Salt de Sallent, passant per Rupit. Durant la ruta passen per Vilanova de Sau, on, tot i no tenir una influència directa en la vida de Serrallonga, hi ha una plaça que duu el seu nom.

Es presenta en Serrallonga com el Robin Hood català i l'objectiu és "trobar-lo"; van recorrent els camins i els boscos en els quals feien els seus robatoris i s'amagaven. Frequentava les coves de Tavertet i les seves fondes. Travessen el túnel del temps (el pont de Rupit) i viatgen fins al 1594 a Tavertet com si hi hagués maledicció amb pobresa, fam, terratrèmols, guerres i epidèmies. Neix en Joanet: n'expliquen la biografia.

La conclusió final és que el tresor d'en Serrallonga és el paisatge, la terra i les seves gents, tot reflectit en el cor de la gent.

5.2.5. CULTURA POPULAR

Més enllà de les cançons i els balls parlats existeixen també nombroses balades, cançons i romanços de canya i cordill⁶² i tradicions orals que han estat considerades, per alguns estudiosos, com una font documental alternativa, que, a diferència dels documents i textos oficials, han estat escrites i difoses pel poble. Tot i així, Xavier Torres (Torres i Sans, 1991, p. 206) recorda que cal ser cauts a l'hora d'interpretar aquesta tipologia de fonts o testimonis, perquè recorda que no són del tot espontanis, ja que la memòria popular —i els seus productes: cançons, llegendes, romanços, escrits i tradicions— no és el resultat directe d'una cultura oral o estrictament popular, sinó que respon a uns mecanismes de gestació, interacció, reelaboració i transmissió que cal destriar de manera acurada. D'aquesta manera, molts romanços impresos de bandolers eren escrits de propaganda institucional o governamental, i es difonien amb la finalitat de justificar la repressió.

Una de les estrofes anònimes més reconegudes és:

Les ninetes ploren, ploren
Perquè en Serrallonga és a la presó

La captura de Joan Serrallonga es va difondre ràpidament. Els romanços de canya i cordill servien d'instrument informatiu, i ràpidament van escampar l'esdeveniment celebrant la captura del bandoler:⁶³

Preso está ya Serrallonga
¡Qué prisión tan deseada
por once grandes virreyes!
(...)
En palacio preso queda,
adonde, cautivo, aguarda
el premio de sus servicios
que tiene cierta la paga.

---

⁶² Reben aquest nom perquè habitualment es penjaven en estenedors de canya i cordill per exposar-los en els mercats ambulants.

⁶³ Romanços recollits al catàleg de l'exposició *Torna, torna Serrallonga* (1995).

En aquestes mateixes dates se situa un romanç que fa referència al procés que s'estava duent a terme:

Un proceso de hojas tantas
que por tomos le dividen
(...)
Miren que tomos tna doctos
de Bártulo o Baldo, que hallan
en ellos solo incendios,
muertes, robos, fuerzas, mañas...

Alguns d'aquests romanços ja compten, i mostren, la imatge mítica que s'ha guanyat en Serrallonga:

En la insigne Barcelona
hace su famosa entrada,
donde a ver aquel portento
la gente va desalada
y con desprecio del riesgo
advierde, mira y repara
cuanto ve, y a cuantos mira
tan fuerte se les mostrara,
que pareció que las vidas
de limosna perdonaba.

Els estudiosos també daten en aquest període la coneguda i anònima estrofa popular:

Les ninetes ploren, ploren,
Perquè en Serrallonga és a la presó.

Tant la *Relación verdadera de la vida, robos, y delitos del famoso bandolero Juan Sala, llamado Serrallonga....*, escrita pel batxiller Pedro Meluco de Barcelona, com la *Xácara y Relación verdadera de los hechos y prisión del famoso Bandolero Sierrallonga*, escrita per l'alferes Juan Francisco Lamuela, de Saragossa, varen sortir publicats el mateix any 1633, any de l'execució de Serrallonga.

A continuació deixem una transcripció d'uns fragments de la *Relació certas y puntuals de la bandolina, morts, robos, hazanyes, y valenties, presa, entrada, sentencia y castich del famós y valent bandoler Cap de quadrilla Joan Sala y Serrallonga. Esseny Virrey de Catalunya lo Excelentissim Duch de Cardona, y de Sagorb, Any 1634. Composta a rima de*

*Jaume Roig. Ab Licencia y Privilegi, En Barcelona per Lorens Déu davant lo Palau del Rey.*⁶⁴

Estau atents	...
ola! Valents	Senyors illustres
y valentons	entre dos llustre
centurions	y no fonch poch
y espadatxins	allí en un lloch
...	després de Roma
cadells y ñerros	Santa Coloma
bandoles vells	y de Farnés
que ningú dells	tot per dines
està segur,	y ferse richs
pus ja del mur	los quatre amichs
per queus conforga	ab ses siscentes
a Serrallonga	lliures lluentes
aveu vist caure	ben empleades
preneu exemple	mol ben pagades
...	...
Tant que lo dia	Però advertiu
que fonch abans	que el procés diu
del de tots Sants	y la sentència
permeté Déu	que sa Excelència
que un amich feu	ordena y mana,
Simon del Hobra	que Joan Sala
tothom se assombra	y Serrallonga,
Pere Pau Mir	sens quey responga
...	ni contradiga
Joan Agustí	torturat siga,
y lo Jofré	y acotat,
que posà el fre	axorollat,
y lo Mañà	prest degollat,
que l'agarrà	y fet quartos,

---

⁶⁴ Fragment extret de l'obra de Xavier Roviró i Alemany *Serrallonga el bandoler llegendari català* (2002).

y que després	de totes gents
lo seu bell cap	allí a palès,
tallat com nap	y los quartès
sie posat	a Creu Coberta.
clos i tancat	...
en gabieta	y ab assò acab
a la torreta	la tirallonga
del portal Nou	den Serrallonga
ques veja prou	sense dirne pus,
a quatre vents	Amèn Jesus.

Durant el segle XIX es van publicar diversos romanços en castellà sota el títol *Historia de don Juan de Serrallonga* (Amades, *El Ball de Serrallonga*, 1999, p. 38-63)

L'últim que s'ha publicat és el *Romanço d'en Joan Sala àlies Serrallonga, amb motiu de celebrar-se els quatre-cents anys del seu baptisme a la parròquia de Sant Martí de Viladrau*. Amb lletra i música de Jaume Arnella, estrenat el 23 d'abril de 1994 a la plaça de la vila de Viladrau (Roviró, 2002, p. 96).

Les auques

Joan Amades (Amades, *El Ball de Serrallonga*, 1999, p. 64) va fer un estudi extens sobre l'origen i l'evolució de les auques a Catalunya, afirma que se n'han trobat impreses ja des del segle XVII. L'autor explica que es tractava de fulls de joc, els quals eren utilitzats a mode de ruleta per jugar's-hi diners. Afegeix que el nom prové del joc de l'oca – hi ha estudiosos que expliquen que ve del grec, i d'altres que va sorgir a Alemanya a l'edat mitjana –

Les primeres auques eren mudes, les següents contenien lletra i les més avançades presentaven textos rimats.

Igual que els romanços, les auques es venien a herbolaris, adroguers, papereries i estancs. També en parades ambulants penjades d'uns cordills fixats en unes canyes: d'aquí que rebí el nom de literatura de canya i cordill.

L'auca d'en Serrallonga explicava la història del bandoler recollida en les obres teatrals, allunyada de la realitat històrica: es buscava apropar al públic la història que ja coneixien.

L'auca *Història de Don Juan de Serrallonga*, número 36 de la casa Llorens, basada en l'obra teatral de Coello, Rojas i Vélez va representar-se a Barcelona de manera continuada durant temps. Joan Amades reproduceix aquesta auca en el *Costumari*.

HISTORIA DE D. JUAN DE SERRALLONGA. Núm. 56.

1. Voy á relatar la historia de D. Juan de Serrallonga, digna de eterna memoria.

2. En las armas se ejercita, de joven, que está era; su diversion favorita.

3. Por solitarias querellas en el jardín de Torrellas mata á D. Felix Torrellas.

4. Viene en peligro una dama mata D. Juan su caballo y el amor su pecho inflama.

5. Doña Juana de Torrellas, escucha de Serrallonga de amor los dulces querellas.

6. Sale de Francia D. Juan, y va hacia Barcelona en busca su dulce vida.

7. En el jardín de su amada entre D. Juan desfilando por ver su amada ahora.

8. El Padre de San procura, en el jardín de Torrellas dice la buena-ventura.

9. Le dice el Padre á D. Juan, si de los letrados que manda quiere ser su capitan.

10. Doña Juana: sol hermosa! á la cita comparece de un D. Juan hermoso.

11. Monjauch su futuro esposo con Serrallonga le encuentra y está de edes ferioso.

12. La llave del jardín dá Torrellas á D. Bernardo y no le quiere escuchar.

13. A su hijo dá su escuela pidiéndole que su honra por él se vea vengada.

14. Al Padre dice D. Juan, que de toda su partida quiere ser el capitán.

15. Serrallonga es presentado por jefe de la partida y al momento es aceptado.

16. Juran todos obediencia al valeroso D. Juan, mientras dura su existencia.

17. A la quinta ponen fuego los del Padre; y acorralan los nobles y marchan luego.

18. Serrallonga vá á matar al hermano de su amada y esta le logra salvar.

19. Dentro de las Guillerías las tropas de Serrallonga luchado en los días.

20. Sobre del crespado sentados están D. Juan y su amada contentos y enamorados.

21. Cantando vá un estudiante junto con un mercader y un mozo de pic-delante.

22. Dentro del bosque medidos el mercader y estudiante pronto se ven sorprendidos.

23. Serrallonga le compró las mantas al mercader y después les regaló.

24. Del fondo del curram el padre de Serrallonga dá su santa bendición.

25. En el bosque el de Torrellas sentir quiere á su hermano; mas no atiende á sus querellas.

26. De Juana el hermano se da, en el bosque á Serrallonga con alivex desafia.

27. El gobernador Calmenar y Salvio de Fontanillas, van el bosque á resistir.

28. Los que fueron decididos á Serrallonga á prender, por él se ven sorprendidos.

29. Juana quiere regalar dinero á los prisioneros, D. Juan los dá libertad.

30. Serrallonga halla un platoon en casa el gobernador, y entra por el leñón.

31. De caballeros viejos Talafiero y el Padre, son los dos hermanos rebeldes.

32. En su despacho sentado Torrellas vé á su enemigo y queda petrificado.

33. D. Salvio y el gobernador de tropas descomulgadas le arrestan por traidor.

34. Con un valor sobre humano Doña Juana, á Serrallonga pide le entregue su hermano.

35. Por lograr mejor su intento, Torrellas pide al Padre llevase hermana á un convento.

36. D. Salvio desesperado al gobernador esplica que Serrallonga, lo escanda.

37. Roberto, infame y traidor; entrar á Serrallonga promete al gobernador.

38. Con muy dañada intencion Roberto al gobernador introduce en el bastion.

39. Su padre sobre el bastion á Serrallonga le ordena se entregue sin dilacion.

40. Ya que aquel que le dá el ser que se entregue le ordena, se deja D. Juan prender.

41. A Roberto Doña Juana, dispara su pistoletazo y le dá muerte villana.

42. D. Salvio manda quitar, á Serrallonga los grillos que no le dejan andar.

43. Ya que no pudo lograr á Serrallonga el Padre el mismo se vá á entregar.

44. En la capilla su esposa, promueve á Serrallonga triste, allí la y llorosa.

45. Ante Dios crucificado á su esposa Nueva Juana, al Padre la ha encomendado.

46. Al suplico vá D. Juan, en el pueblo de su esposa la esposa del Padre de Juan.

47. Con animo valeroso Juran el Padre y Doña Juana veagar amigo y esposo.

48. Por su amigo y leal sentimiento de Serrallonga á la pena capital.

Barcelona: Imp. de JUAN LLORENS, Palma de Sta. Catalina núm. 6. — 1866.

Il·lustració 17 Auca d'en Serrallonga

5.2.5.1. Cançons i danses

Els bandolers han estat protagonistes de nombroses cançons populars i tradicionals i han esdevingut un símbol romàntic per a la població. Aquestes mostres s'han anat repetint al llarg dels anys, però se'ns dubte, el més cantat ha estat Joan Sala, àlies Serrallonga.

L'existència de cançons de lladres, bandolers, contrabandistes o miquelets és present en els repertoris folklòrics, però encara que se'n comptabilitzin una trentena, Xavier Torres recorda que només una mitja dotzena poden ser considerades pròpiament com a cançons dels bandolers del Barroc. Això mostra que la prolífica literatura de canya i cordill també ha patit pèrdues. Aquestes poques cançons que s'han conservat s'allunyen molt de presentar la imatge del mite universal del bandoler generós (Torres i Sans, 1991, p. 206).

Les cançons han estat, en el seu origen, un element de mitificació de Serrallonga, tot i així, a nivell històric n'hi ha algunes que contenen errors: trobem alguna lletra en la qual s'afirma que Serrallonga va coincidir amb Rocaguinarda, fet del tot impossible ja que Rocaguinarda va deixar la vida de bandoler l'any 1611, mentre que en Serrallonga va començar la seva activitat onze anys més tard. Un altre exemple és el cas d'unes de les cançons més representatives *Joan Sala i Viladrau*: Viladrau no era el seu cognom, sinó l'indret que el va veure néixer.

L'objectiu de les cançons populars era donar a conèixer la històries i les aventures del bandoler, encara que sovint desdibuixades i glorificades, i envoltades d'imaginació. El context polític i social en què es van escriure tindran un paper rellevant a l'hora d'interpretar-les; per exemple, les cançons escrites al llarg del segle XIX - quan el bandoler va passar a ser el trabucaire – són més dures que no pas aquelles que es refereixen als anys gloriosos del bandolerisme català, els segle XVI i XVII. Actualment la cançó popular ens permet conèixer la història de Catalunya, una història explicada des de les classes populars, tot i que per a agafar-les com a font històrica cal tenir en comptes les manipulacions a les quals hagin pogut estar sotmeses.

De cançons de bandolers i lladres de camí ral n'hi ha moltes, però això sí, a tots els cançoners catalans que hem consultats hem trobat alguna cançó dedicada específicament a en Joan Serrallonga. De totes elles, n'hi ha dues que, per la seva fama i difusió, destaquen per sobre les anteriors: *Les ninetes ploren* i *Joan Sala i Viladrau*. En aquest apartat hem fet un recull de les cançons més significatives tant del nostre personatge com del fenomen del

bandolerisme en general. Hem cregut convenient englobar també les cançons de lladres de camí perquè ens ajudaran a copsar quina era la imatge que se'n derivava en cada època.

El primer va ser Milà i Fontanals i més tard es va estendre la desconfiança respecte l'origen de la cançó dedicada a Serrallonga. Milà i Fontanals⁶⁵ creu que només la segona estrofa era de procedència tradicional i que les altres tres haurien estat invenció dels tres escriptors castellans:

Quatre bandolers
van de camarada,
un n'era En Serrallonga,
fararà,
l'altre sa amiga Joana,
l'altre el Fadrí de Sau,
fararó.
Les ninetes ploreu,
perquè En Serrallongan'és a la
presó.

Joana, la sua amiga,
son germà deshonrà,
i donar-li la mort
al Cel ell va jurar.
Bernat de Serrallonga
per son fill va plorar,
i per a que el prenguessin
ell mateix lo entregà,
fararó

Les cançons de lladres tenien un doble paper: d'una banda, aportar un estímul a la llegenda dels bandolers i, de l'altra, tenir un sentit ètic.

Existeix encara una altra cançó protagonitzada per Joan Sala i Serrallonga. Aquesta es situaria en el segle XVIII. La cançó es situaria a les rodalies de la Plana de Vic, el Lluçanès, les Guillerries i el Ripollès, i dona detalls de com era l'àrea que li era familiar al bandoler (Gibert, 1989, p. 60),

Joan Sala i Viladrau
era el nom que jo tenia;
per sobrenom, Serrallonga.
Casat era amb una pubilla.

Teníem tres heretats,
tots dos descansats vivíem;
de continu tres criats
fins a la taula ens servien.

Un dilluns al dematí
en fou la desgràcia mia:
vàrem tenir tres pendències
amb un fadrí de la vila.

De raons vénen raons,
jo li vaig llevar la vida;
allí, al joc de pilota,
en fou la desgràcia mia.

---

⁶⁵ Manuel Milà i Fontanals, 1853. *Observaciones*, p. 146

Fadrí és fill de bona part,
de gent principal i rica.
Manaren que em perseguís
el rei de nit i de dia.

Veient-me avorrit del món,
perseguit de la justícia,
aní amb en Roca Guinart,
si me'n vol en sa quadrilla.

Divuit anys vaig anar amb ell,
perseguint la mala vida.

Jo li mirava els profits
i ell an a mi no me'ls mira.

Jo me'n vaig determinar
de fer-me cap de quadrilla;
jo me'n poso a llogar mossos,
cinquanta, tots en un dia.

A la taula hi ha dos mossos
que em mirem com jo me'ls miro,
que ells en porten flabiols;
per cert, jo també en tenia.

En aquesta cançó podem observar alguns detalls que s'allunyen de les versions històriques del personatge: en primer lloc, el motiu pel qual va convertir-se en bandoler. El comentari que es fa del joc de pilota remet a la comèdia de Coello, Rojas i Vélez de Guevara, ja que va ser aquest incident el que va donar lloc a l'inici de l'acció bandolera. A més a més, Joan Sala va començar la seva activitat bandolera el 1622 i Rocaguinarda ja feia deu anys que estava a Itàlia com a capità dels terços espanyols.

Les ninetes ploren

Les ninetes ploren,
molt més ploraran,
perquè en Serrallonga
a agafar-lo van.

Les ninetes ploren,
ploren de tristor,
perquè en Serrallonga
n'és a la presó.

Les ninetes ploren,
be poden plorar,
que a.n en Serrallonga
lo van a matar.

Les ninetes ploren,
be poden plorar,
que an en Serrallonga
l'han d'esquarterar

DON JOAN DE SERRALLONGA

Joan Sala Viladrau
era el nom que jo tenia,
de motiu, “En Serrallonga”,
i a Carós era on vivia

Tenia tres heretats
que em descansaven la vida
i em servien dos criats,
cor què vols, cor què desitges.

Un dilluns, estant-ne a Vic,
en fou la desgràcia mia,
perquè vàreig barallar-me
amb un donzell de la vila.

Paraules portes raons,
i les raons no s’amiden,
i allà al trinquet de pilota
jo li en vaig llevar la vida.

N’era fill de noble gent,
de gent principal i rica,
i em varen fer agafar
pels del Rei i la justícia.

Veient-me aburrit de tots,
perseguit de nit i de dia,
amb en Roca vaig anar
per entrar a sa quadrilla.

Disset any vaig estâ amb ell
prosseguint la mala vida,
ja prou veia els seus profits
però els meus sí que no me’ls mira.

Així em vaig determinar
de fer-me’n cap de quadrilla,
vaig posar-me a buscar mossos,
setanta, tots en un dia.

Vàrem ser setanta tres

amb un amic que tenia
i la meva enamorada
que venir amb mi volia.

Cap a la banda d’Olot
anàvem tots sols un dia,
vàrem entrar a un hostel
jo i la companyera mia.

D’allí ens vàrem emportar
vuitanta lliures qu’hi havia;
quan varen ser acabades
vaig tornar a l’hostal un dia.

Així que veig l’hostalera,
li demano què hi havia,
-Que voleu que hagi hagut,
m’han robat l’or que tenia.
-Em diríeu, l’hostalera,
quin nom el lladre tenia?

-El bandit d’En Serrallonga,
llamp que li en llevés la vida!
Jo em deia de baix en baix:
“lo que em desitges et vinga”.
-Mestressa, comteu, comteu,
que jo anar-me’n voldria.

-Això val nou rals cabals
que és una rodona lliura.
-Els nou rals por els haureu,
mestressa, posâ els podríeu
en el compte dels perduts,
junt amb les vuitanta lliures.

A la taula hi han dos mossos
que em miren quan jo no els miro,
en portaven “flabiols”,
per cert, jo també en tenia,
que si ells “sonats” haguessin
jo també “sonat” hauria

En els últims anys en Serrallonga ha tornat a ser protagonista de cançons; el simbolisme que l'acompanya fa que sigui utilitzat, altra vegada, com a element de protesta: com ja hem vist, és el cas de la cançó *Torna, torna Serrallonga* dels Esquirols.

Torna, torna, Serrallonga – Esquirols (1979)

Del cor de les Guilleries
sortirà un gran espetec
que en faran ressons de guerra
les parets de Tavertet.

Des de Sau a la Cellera,
des del Far la Matagalls,
el trabuc d'en Serrallonga,
tornarà als amagatalls.

Torna, torna Serrallonga,
que l'alzina ens cremaran,
que ens arrencaran les pedres,
que la terra ens robaran.

Torna, Serrallonga – Mesclat (2002): van versionar la cançó dels Esquirols i, a la part final, en forma de diàleg, hi afegeixen una llista de persones independentistes mortes: Josep de Trinxeria, Joan Barceló “Carrasclet”, Joan Baptista Basset, Josep Moragues, Francesc Layret, Salvador Seguí, Emili Darder, Lluís Companys, Quico Sabater, Marcel·lí Massana, Ramon Vila “Caracremada”, Salvador Puig Antich, Gustau Muñoz, Jordi Martínez de Foix, Julià Babia “El Nen”, Albert Ibàñez “L’Avi”, Guillem Agulló, Antoni Massaguer, Martí Marcó, Toni Villaescusa, Fèlix Goñi, Quim Sànchez.

Cançó del lladre - versionada per La Troba Kung-fú (2006)

Quan jo n'era petitet	he robat també una nina
Que festejava i presumia	L'he robada amb falsedat
Espardenya blanca al peu	Dient-li que, que m'hi casaria
i mocador a la falsa.	
	Adeu clavell morenet
Adeu clavell morenet	Adeu estrella del dia
Adeu estrella del dia	
	Adeu clavell morenet
Adeu clavell morenet	Adeu estrella del dia
Adeu estrella del dia	
	Doncs la justícia em va agafar
I ara que soc grandet	i en presó fosca em duia
que m'he tirat a la mala vida	Que la justícia em va agafar
m'he anat a matar i robar	i em farà, ai mareta que em farà
ofici de cada dia	pagar amb ma vida
	Adeu clavell morenet
Adeu clavell morenet	Adeu estrella del dia
Adeu estrella del dia	
	Adeu clavell morenet
Adeu clavell morenet	Adeu estrella del dia
Adeu estrella del dia	
	Adeu clavell morenet
Vaig robar-ne un traginer	Adeu estrella del dia
que venia de la fira	
Vaig robar-li els diners	Adeu clavell morenet
també la mostra que en duia	Adeu estrella del dia
Adeu clavell morenet	Adeu clavell morenet
Adeu estrella del dia	Adeu estrella del dia
Adeu clavell morenet	Adeu clavell morenet
Adeu estrella del dia	Adeu estrella del dia
I quan n'he tingut prou diners	

Balada bandolera – cançó versionada per La Troba Kung-Fu (2014)

La banda toca tota la nit,
de la taula al ball al primer crit.
La banda toca sense pensar,
toca a l'alegre i al malferit.
Pel malparit toca la banda,
quan toca es toca a qualsevol banda.
Si l'aire arriba la banda vola
i si no rema estirant la corda.

Cremant les rodes la banda roda,
roda que roda i sempre toca.
Toca nit, toca son,
toca el vals i toca nota,
toca l'andante, toca la jota,
toca l'allegro i toca polca,
i el reggae toca amb tota la cara
i si rep sempre posa l'altra galta.

Canta, mariatxi, canta,
que soni la banda una vegada més.
Canta, mariatxi, canta,
que ja dormirem després.

La banda toca tota la nit,
més gran és el cel al poble petit.
La banda hi posa tots el sentits,
toca i olora pels descosits.
De banda a banda, els bandolers

si toquen junts no fa falta més.
Tocar, tocar, jugar, jugar,
toca jugant, que se'n va el plany.

Canta, mariatxi, canta,
que soni la banda una vegada més.
Canta, mariatxi, canta,
que ja dormirem després.

La banda toca la nit sencera,
amb els dits, amb la cara, amb la
boca oberta.

La banda juga la nit sincera,
si juga bé, s'obre la veda.
Bandarra es torna si això fa falta,
surt per la banda si falta calma.
Si mai la mandra al bandoler atrapa,
la banda l'aixeca i contraataca.

Canta, mariatxi, canta,
que soni la banda una vegada més.
Canta, mariatxi, canta,
que ja dormirem després.

Canta, mariatxi, canta,
que la gent sempre vol més.

Canta, mariatxi, canta,
que ja dormirem després.

Serrallonga - Lildami amb Oques Grasses (2019)

Jo que he anat pel món com he
volgut,
el meu únic pecat ha estat l'orgull.

I clar que admeto que a vegades he
fet mal,
que he entrat a la història sense un
bon historial.
Ara que em trobo sol davant el meu
final,
volia dir-te tant però ja és tard...

Trets amunt pels meus bandolers,
això és joies i moscatell...

Va i ve el temps entre les mans,
el bé i el mal vivint plegats.
Seré tot el que hagi de ser,
i seré i seré, i seré i seré...

Una bala al cel,
una bala al cel,
una bala al cel.

I feel like Serrallonga, el millor
bandoler,
perquè controlo la zona de Tortosa
fins a Ribes de Freser.
Si t'ensenyó el meu pit veuràs or i no
coure,
però si t'ensenyó el meu trabuc el
veuràs dur com un roure.

La mà plena d'anells perquè
m'encanta el bling,
busco una bandolera per fer
bandolerins.
Tancats amb la gang, preparant la
nova jugada al cau,
mira com ho fem, pur com l'aigua
Viladrau.

Va i ve el temps entre les mans,
el bé i el mal vivint plegats.
seré tot el que hagi de ser,

i seré i seré, i seré i seré...

Una bala al cel,
una bala al cel,
una bala al cel.

Posen preu al meu cap però saps que
no estic en venda,
perquè em podran matar però he
nascut per ser llegenda.
Hunnas en el pocket, reparteixo amb
la colla,
miro si vénen els dolents des de dalt
de Collserola.

Robo a l'Estat, soc el Robin Hood
català,
però si et pregunten qui ho ha fet no
em voldràs senyalar.
Robant un nou cavall, sortint
derrapant de l'estable,
vols parar-me t'endús tall perquè soc
imparabla eh.

Jo que he anat pel món com he
volgut,
el meu únic pecat ha estat l'orgull.

I clar que admeto que a vegades he
fet mal,
que he entrat a la història sense un
bon historial.
Ara que em trobo sol davant el meu
final,
volia dir-te tant però ja és tard...

Va i ve el temps entre les mans,
el bé i el mal vivint plegats.
seré tot el que hagi de ser,
i seré i seré, i seré i seré...

Una bala al cel,
una bala al cel,
una bala al cel

5.2.5.2. El Ball d'en Serrallonga

A més de la cançó hi ha un altre document històric relatiu a Joan Sala: el Ball d'En Serrallonga. L'element coreogràfic era cabdal, però el ball era una peça de teatre de plaça, protagonitzada pel bandoler català. El ball es va difondre per tota la Catalunya Vella i va tenir especial repercussió a Gràcia, a Vilafranca del Penedès i a la zona del Ripollès. Els textos que configuraven el ball eren textos rudimentaris i que es transmetien a través de còpies, cada cop més malmeses. Es coneix que el "ball" va iniciar-se en època contemporània al bandoler. Els personatges que hi intervenen també coincideixen amb els membres de la quadrilla de Serrallonga. L'argument de l'obra se centra en la formació de la quadrilla d'en Serrallonga: estant amb Joana i un dels seus fills van presentant-se tota una sèrie de lladregots que volen entrar a formar part de la quadrilla, tot explicant algunes de les seves malifetes més importants. Aquests aspirants són identificables amb el Fadri de Sau, el Gabatx, la Guilla... tots els membres de la quadrilla de Serrallonga. De vegades el ball acabava amb el robatori d'un traginer o bé amb l'aparició d'uns mossos d'esquadra que detenen Serrallonga.

La relació que fa Serrallonga de la seva vida al ball de Gràcia, publicat per Amades és quasi una reproducció de la cançó popular (Amades, 1999, p. 9)

El ball, a banda de voler explicar les fites del mític bandoler català, també pretenia advertir el públic. Abans de començar l'obra un dels personatges advertia el públic assistent:

Lo ball que avui se fa
és lo ball d'En Serrallonga.

Hi afegia: "aparega a tothom que és un ball foll i no és més que per alegria i folgança, i ningú vulga prendre exemple d'esta dansa; sols és per dir-vos quant desanimats eren los bandolers..."

De mica en mica el ball deixava de ser quelcom seriós per donar pas a la farsa i la paròdia. El mite de Serrallonga perdia força. La llegenda de Serrallonga es descompon a finals del segle XVIII i principis del segle XIX.

El Romanticisme, cap a la meitat del vuit-cents, va servir per tornar a posar èmfasi al personatge de Joan Sala: els balls van ser refets i recuperats. *Lo ball de Serrallonga o La festa de Sant Joan* editat el 1858 sense nom d'autor. Aquest text s'inclou en el volum *Esperansas y recorts* de Víctor Balaguer. Balaguer dota Serrallonga d'una imatge diferent de la tradició popular, de la cançó i dels balls.

Balaguer converteix el bandoler en Don Joan, pertany a l'estament noble, i Joana, que en els balls és una dona vulgar, ara és tota una dama. Una gitana que apareix a l'obra acaba donant els detalls de la concepció balagueriana de Serrallonga:

Ton nom és la glòria, valent ets i noble,
i encara que diuen que ets un bandoler,
tu saps que defenses los bons drets del poble,
i ets en defensar-los noble i cavaller.
Galant entre els homes, les noies t'estimen;
te dóna la Joana les flors de l'amor;
los teus te celebren, les glòries te mimen;
més, ai!, no t'adormis, que veig un traidor...⁶⁶

La sobtada ascensió de Joan Sala a la classe noble, amb el *don* al davant i el *de* intercalat entre el nom i el cognom, és cosa que deriva de l'obra castellana.

Ja el 1860 era indiscernible l'autèntica llegenda de Serrallonga de la realitat històrica. Seguia existint la cançó, perduraven els "balls". A partir d'aleshores la història del bandoler es transmetria de pares a fills, però l'aparició de Víctor Balaguer en la difusió del mite serrallonguà donarà un gir en la visió que se'n faci. Els catalans, en uns mesos, van saber molt més d'en Serrallonga del que havien sentit en dos-cents anys. La llegenda tornava a estar al dia.

Els balls parlats

Els balls parlats van ser durant segles una de les formes d'expressió popular la finalitat de la qual era transmetre sentiments, aventures i un element de distracció pel poble.

Quan ens referim a l'element popular de Joan de Serrallonga, de com el poble ha assimilat el personatge en el seu imaginari col·lectiu com a element representatiu de la cultura catalana, hem de parlar, sens dubte, del Ball de Serrallonga. Abans d'analitzar els elements que conformen el ball, dels seus orígens i de les diverses representacions que han tingut lloc al llarg de la història, hem de tenir clar que és un ball parlat, una mostra de teatre de plaça. Per saber-ne més ens basem en el que va escriure Jaume Vidal Alcover i que recull en Joan Amades:

Podem definir els balls parlats com aquella manifestació de l'esperit popular – a l'enfront del que hem convengut a anomenar danses, que suposen un tractament més ric, més estudiat, un ambient social, de la que surten i al que serveixen, més refinat i més culte –, a través d'unes

---

⁶⁶ Joan Amades, 1999. *El ball d'En Serrallonga*, p. 8

evolucions senzilles i mantingudes sense alteració, al llarg del temps al compàs d'una música igualment senzilla, que constitueix el ball, i del recitat, no cantat, d'un text de temàtica diversa - ja que no crec que sigui la temàtica un element de rellevància per l'establiment d'això de la tipologia dels balls parlats que constitueix el parlament (Amades, 1999, p. 73).

Joan Amades defineix el teatre de plaça —conegut també com a ball o dansa dramàtica— com a propi de les festes majors de la Catalunya oriental. El mot *ball* derivaria, segons ells, del significat de comèdia que havien tingut anys enrere. El teatre de carrer derivaria dels actes sacramentals i s'hauria generalitzat durant el segle XVII a les places catalanes. Classifica aquestes representacions en dos tipus:

- a) Restes de cerimònies antigues, les quals tenen un origen ramader o agrícola. La part dansada té un paper primordial per damunt del text. En són exemples el Ball de Bastons, la Moixiganga, els Cercolets, els Valencians, els Pastorets i les Gitanes.
- b) Importància del diàleg. Aquí el ball té un paper secundari. Entremig de l'actuació fan algunes passades ballades i tornen a reprendre el diàleg. Tot i ser antics, no ho són tant com els primers. Els documents que ens han arribat són tots moderns, excepte el Ball de Serrallonga, diu Amades.

Com a exemple de les conegudes danses dramàtiques, cita els balls de Serrallonga, Moros i Cristians, Malcasats i Dames i Vells. Joan Amades explica dos tipus de disposició espacial d'aquestes representacions de teatre de plaça:

- a) La més corrent a la Catalunya Nova era que els actors es col·loquessin en rengleres una davant de l'altra amb una separació de dos o tres metres. A la part de dalt hi havia els protagonistes presidint la representació. A vegades els músics es posaven darrere d'ells. Els personatges que intervenien més es situaven prop dels protagonistes, mentre que els que intervenien poc es disposaven al final del rengle. Cada cop que intervenia un personatge, feia un parell de passes cap al mig, i un cop acabat el parlament, tornava al seu lloc. En els balls de bandolers, els qui feien de lladre tiraven un tret cada vegada que sortien a escena.
- b) La formació en cercle no era tan usual i el centre de la rotllana servia també d'escenari. Amades dona aquesta disposició com a pròpia de la zona del Rosselló.

Dels balls parlats dialogats, diu Amades, el més ranci era, segurament, el de Serrallonga. D'aquest ball se'n coneixen moltes versions diferents. Coincideixen només l'argument, la forma de presentació i el desenvolupament. Els diàlegs dels personatges, el nombre de

membres, el nom i el seu rol són diferents en cada ball. Hi intervenen molts personatges, entre els quals figuren els bandolers catalans més famosos.

Hi ha interpretacions de llarga durada, en les quals intervenen un gran nombre de personatges al costat d'altres de curta durada. Les primeres solien representar-se una sola vegada, a la tarda o vespre, i habitualment només un cop en tot el Carnestoltes. En canvi, les representacions curtes podien fer-se en diferents carrers i places més d'una vegada en un mateix dia.

Argument i coreografia

L'argument de l'obra és senzill: en Serrallonga, la seva dona, Joana i el fill d'aquests, Bordet, decideixen fer-se bandolers. Un grapat de lladres i facinerosos es presenten al capitost per ser admesos a la seva quadrilla. Els actors es divideixen en dues rengleres encarades i en Serrallonga, la Joana i el Bordet es situen a una punta. Els bandolers es col·loquen al cap de la filera alternativament, seguint l'ordre d'intervenció. D'aquesta manera, el primer que parla queda a tocar de Serrallonga, i qui intervé en segon lloc, a la mateixa alçada, però de l'altre rengle.

Cada vegada que ha de parlar un personatge, surt de la fila per darrere i entra pel final a l'espai que queda entre les dues rengleres. Quan deixa el seu lloc dispara un tret a l'aire i un cop acabat el parlament, se'n va al final de la filera. D'aquesta manera les rengleres van tirant endavant i l'últim que hi ha intervingut sempre és al final.

La coreografia del ball era molt senzilla i consistia a anar d'una fila a l'altra entrecreuant-se amb els personatges de la renglera del davant. Es feia, habitualment, quan intervenia un nou personatge i durant la tonada. En arribar el torn de parlar d'un personatge, sortia de la fila per darrere, la rodejava per fora i entrava a l'escenari per la part inferior. Un cop al mig, feia el parlament.

En les obres de bandolers, tot just abans de fer les passades, els balladors feien *la peleia*: creuaven les armes amb els companys de la fila del davant tot seguint al melodia i marcant el ritme.

El diàleg és molt semblant en tots els personatges. En Serrallonga i la Joana fan ostentació de la seva valentia i expressen la seva voluntat de crear una quadrilla amb l'objectiu de lluitar contra els cadells —segons unes versions— o per dedicar-se a la vida de pillatge. Tots els bandolers es presenten a Serrallonga per oferir-s'hi per formar part de la seva colla en qualitat de soldats i expliquen les valenties i malifetes més esgarrifoses i repugnants que els caracteritzen. Tots es presenten segons la fórmula establerta que es repeteix:

- *Serrallonga, Déu vos guard.*
- *Qui sou vós, que no us conec?*
- *Jo soc en...*

En moltes versions, un cop formada la partida amb tots els candidats acceptats, es representa *l'emboscada*. Amades explica que, amb algunes branques de pi, simulen un bosc a l'extrem de la plaça. Darrere es col·loquen Serrallonga i la Joana, que es disposen a menjar asseguts a terra. La colla s'escampa. Llavors surten una parella passejant, *els passants*, que són assaltats pels bandolers. Sonen molts trets i uns mossos d'esquadra capturen en Serrallonga i la Joana sense dificultats. En Serrallonga fa un parlament en què diu que agafar un home menjant o bevent no és de valents, i que si no fos d'aquesta manera no l'haurien pres. Com més trets hi ha en aquesta escena i més soroll i rebombori, més bona es considera la representació. Al final els mossos alliberen en Serrallonga.

A part dels personatges que podríem considerar protagonistes, n'hi ha tres que hi destaquen:

- El Gavatx fa el paper de graciós i parla tant en català com en francès. Interpreta un ball tot sol de manera extravagant i còmica per fer riure el públic. Aquest personatge també es troba a les versions d'aquest ball a la zona del Rosselló. Amades recalca que cal tenir en compte que, pels catalans de França, els gavatxos són els francesos que no parlen català i també els veuen com un personatges pobres i ridículs. Per això aquest personatge cau tan bé en les versions rosselloneses, amb el mateix sentit que li donem a Catalunya.
- L'Estudiant habitualment porta barret, capa folgada i una guitarra que utilitza quan ha d'advertir a en Serrallonga que hi ha un traïdor a la seva quadrilla. En presentar-se al capitost li diu que, en set anys d'estudiar, només s'ha pogut aprendre uns salms i es treu de la butxaca un joc de cartes que tira per damunt del públic. En Serrallonga l'admet i li dona el càrrec de cuiner, ja que no és home d'armes.
- Robert fa de traïdor. Porta una bossa a l'estil de Judes i parla amb cert recel remugant amb veu baixa i movent-se de manera estranya, com si s'amagués.

El Ball constava aproximadament d'uns 1.500 versos, i començava amb un pas compassat. Acabada aquesta entrada els executants es posaven en una doble filera, amb espai perquè l'individu que feia el parlament pogués moure's amplament. L'ordre dels executants era aquest:

1. Serrallonga	12. Vermell	23. Tendre
2. Joana	13. Pere Blau	24. Xicopanarra
3. Noi Camperon	14. Rocaguinarda	25. Xicopaneda
4. Noi de la Joana	15. Miquel Ganyada	26. Bartomeu Sirera
5. Fadrí de Sau	16. Simón Salas	27. Diable
6. Rocamora	17. Marxan	28. Tallaferro
7. Simon de Londres	18. Verto Roca (sic)	29. Primer Mosso
8. Petit Gornes	19. Ginestà	30. Segon Mosso
9. Goullut	20. Perex Xinxola	31. Tercer Mosso
10. Gabaix	21. Barbeta	32. Quart Mosso
11. Astut	22. Simonet	33. Cavaller

Joan Amades defineix la llengua d'aquestes representacions com a vulgar i de poc valor literari. Els versos estan mal rimats i mesurats. Es veu clarament que han sortit de la veu popular. La majoria de les versions conegudes són de finals del segle XVIII i algunes de primers del XIX. Tot i que a vegades el personatge s'allunya de la realitat històrica, Amades explica que l'obra teatral acostuma a ser més fidel a la realitat històrica que no pas a la llegenda.

A Serrallonga se'l presenta com un home valent, malvat i facinerós, saltejador de camins. Cal afegir-hi que Joan Amades recalca que les versions que s'apropen més a la realitat històrica són les de la Plana de Vic, el Ripollès i el Lluçanès, zones que coincideixen amb l'àrea geogràfica on actuava en Serrallonga. Segurament les primeres versions van escriure's en una data propera a la mort del personatge, amb la qual cosa les versions més tardanes cada cop van allunyant-se més de l'original.

Amades llista les següents poblacions on es representa (o es representava) el Ball de Serrallonga: Altafulla, Barcelona, Bonanova, Cabanes, Campdevàrol, Canovelles, Cànoves, Cartellà, l'Espluga de Francolí, Gràcia, Guardiola del Penedès, Llofriu, Manlleu, Mataró, Montblanc, Olot, el Palau del Vidre, Pardines, Perpinyà, Reus, Ripoll, Rosselló, Sant Joan les Fonts, Sants, Sitges, Surroca, Terrassa, Tortellà, Valls, el Vendrell, Verges, Vic, Viladecans, Vilafranca del Penedès, Vilallonga del Camp i Vilanova i la Geltrú.

En Serrallonga vestia amb barret calanyès, pantaló curt de vellut i sabates. La Joana anava vermella, amb faldilla curta i també amb sabates, amb una pistola penjant del sac, que subjectava quan parlava. Els altres bandolers portaven barretina vermella, calçó negre curt amb una via vermella a la banda, espadenyes amb vetes blaves i vermelles i tots portaven brusa vermella.

De la representació —parlaments, danses i efectes especials— se n'encarregaven els actors, sovint colles d'amics o aficionats locals. Tanmateix, en els seus orígens, que segons Amades no podem buscar més enllà del segle XVIII, i en algunes zones de l'àmplia geografia on es ballava (des de la Catalunya nord fins al Priorat i Baix Camp), és raonable pensar en "colles" itinerants amb algun grau de professionalització.

Crisi i recuperació

Diverses són les causes que s'han assenyalat per justificar l'abandonament de l'espectacle: canvi d'ideologies i modes festives, distanciament del context històric, problemes institucionals (permisos municipals, per exemple) o, simplement, dificultat de trobar gent que volgués formar-ne part. El cas és que entre els anys vint i quaranta del segle XX, el Ball d'en Serrallonga va anar desapareixent de les places públiques, i es trencava així la cadena tradicional d'interpretacions.

Però la memòria del bandit, literari o històric, no sembla que pugui esborrar-se fàcilment. Amb el procés de recuperació de festes i celebracions col·lectives de la dècada dels vuitanta, el personatge i els seus acompanyats han tornat a aparèixer (Vilafranca, Tarragona, Vilanova i la Geltrú...), de vegades associats a renovades colles de trabucaires. Juntament a Serrallonga han ressuscitat manifestacions similars o se n'han instituït de noves, com el ball del bandoler Toca-sons, a Taradell (Osona).

I és que, com recordava Joan Fuster, la figura del bandoler encara resulta atractiva, ni que sigui en els escassos moments en què triomfen els focs d'artifici.

De tots els Balls d'en Serrallonga el text més antic que es coneix fins avui és la versió de Tona, de 1760, conservada a la Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès.

LLISTAT BALLS DE'N SERRALLONGA A L'ACTUALITAT⁶⁷

A continuació hi ha adjuntat un llistat amb poblacions que, en algun moment, han gaudit d'un Ball de Serrallonga.

- Ball de Serrallonga Alcover
- Ball de Serrallonga Altafulla
- Ball de Serrallonga Barcelona
- Ball de Serrallonga Bonanova
- Ball de Serrallonga la Bisbal Penedès
- Ball de Serrallonga Boule - Ternèrè
- Ball de Serrallonga Cabanes
- Ball de Serrallonga la Canonja
- Ball de Serrallonga Canovelles
- Ball de Serrallonga Canoves
- Ball de Serrallonga Campdevàrol
- Ball de Serrallonga Capafonts
- Ball de Serrallonga Cardedeu
- Ball de Serrallonga Cartellà
- Ball de Serrallonga Cas. Marca
- Ball de Serrallonga el Catllar
- Ball de Serrallonga Corró de Munt
- Ball de Serrallonga Elna
- Ball de Serrallonga l'Espluga de Francolí
- Ball de Serrallonga Falset
- Ball de Serrallonga la Garriga
- Ball de Serrallonga Gràcia
- Ball de Serrallonga Guardiola
- Ball de Serrallonga Llofriu
- Ball de Serrallonga Manlleu
- Ball de Serrallonga Marmellar
- Ball de Serrallonga Masllorenç
- Ball de Serrallonga Mataró
- Ball de Serrallonga Santa Margarida i Els Monjos
- Ball de Serrallonga Montblanc
- Ball de Serrallonga Montseny
- Ball de Serrallonga Olot
- Ball de Serrallonga Palau del Vidre
- Ball de Serrallonga Pardines
- Ball de Serrallonga Perpinyà
- Ball de Serrallonga Piera
- Ball de Serrallonga Poboleda
- Ball de Serrallonga Porrera
- Ball de Serrallonga Querós
- Ball de Serrallonga Reus

---

⁶⁷ <http://usuarios.multimania.es/josbargi/serrall.htm>

- Ball de Serrallonga Ripoll
- Ball de Serrallonga Riudoms
- Ball de Serrallonga Sabadell
- Ball de Serrallonga St. Gervasi
- Ball de Serrallonga Sant Joan Fonts
- Ball de Serrallonga Sants
- Ball de Serrallonga Samalús
- Ball de Serrallonga Sant Andreu Palomar
- Ball de Serrallonga Sant Feliu Guíxols
- Ball de Serrallonga Sant Jaume Domenys
- Ball de Serrallonga Sant Martí Sarroca
- Ball de Serrallonga Sant Quintí De Mediona
- Ball de Serrallonga Sant Vicenç Calders
- Ball de Serrallonga Santa Cristina d'Aro
- Ball de Serrallonga Sitges
- Ball de Serrallonga Solivella
- Ball de Serrallonga Tarragona
- Ball de Serrallonga Terrassa
- Ball de Serrallonga Tona
- Ball de Serrallonga Torredembarra
- Ball de Serrallonga Torelló
- Ball de Serrallonga Tortellà
- Ball de Serrallonga Torrent
- Ball de Serrallonga Torruella Montgrí
- Ball de Serrallonga Vallmoll
- Ball de Serrallonga Valls
- Ball de Serrallonga el Vendrell
- Ball de Serrallonga Verges
- Ball de Serrallonga Vic
- Ball de Serrallonga Viladecans
- Ball de Serrallonga Vilafranca del Penedès
- Ball de Serrallonga Vilallonga
- Ball de Serrallonga Vilanova i la Geltrú
- Ball de Serrallonga Vimbodí

El ball d'en Serrallonga de VILAFRANCA DEL PENEDÈS

El ball d'en Serrallonga de Vilafranca del Penedès va ser recuperat l'any 1980. La formació forma part del seguici del cercavila que durant els tres dies de festa major (29,30 i 31 d'agost) acompanyen la imatge de Sant Fèlix pels carrers de Vilafranca durant les processons. De les seves actuacions, la més esperada és la del dia 31, quan a la plaça de la vila representen el sainet. Antigament el ball parlat es representava a la rambla Sant Francesc.

El primer manuscrit conservat del ball de Vilafranca data de l'any 1826, tot que es diu que és una còpia d'un document de l'any 1820, d'autoria del Vell Saquetes —nom pel qual es coneixia en Martí Figueres i Gili, fill de Sant Martí Sarroca. El 1844 consta que es va canviar per un altre ball parlat, però l'any 1855 i 1857 torna a haver-n'hi referències. El 1862 el ball va ser prohibit perquè la representació amb armes es considerava perillosa, però el 1869 el ball torna a sortir, però es tornarà a perdre fins al 1980, any de la seva recuperació. Des del 2007 el ball compta amb una versió infantil que surt en cercavila el dia de la festa major petita.

El vestuari és el següent: en Serrallonga du barret calanyès, gec i pantalons curts de vellut de color negre, espadnyes de set vetes i capa negra; na Joana vesteix amb *cosset*, d'on penja una pistola, un faldilla curta i unes espadnyes com les del capitost. El fill porta pantalons curts i armilla de color negre, camisa blanca, faixa vermella i barretina. La resta dels components del grup vesteixen igual: pantalons negres amb una franja vermella al lateral, mitjons alts i espadnyes de set vetes, camisa vermella, manta i barretina. L'únic que vesteix diferent és en Pere Blau, que porta camisa i franja lateral dels pantalons de color blau.

Al principi el ball comptava només amb dues coreografies: la serp i la creuada (himne).

A continuació reproduïrem alguns dels fragments del sainet actual: un bandoler de la quadrilla dona l'inici al sainet del Ball de Serrallonga de Vilafranca del Penedès amb les següents paraules:

El ball que venim a fer, és el Ball d'en Serrallonga, que n'és tota una tirallonga de versots en bona fe. No intenteu pas imitar el que conta aquesta dansa. O la fem sols amb purgança o la cosa ens pot petar. El que ara sentireu són els fets de Joan Sala i companyia, bandoler de professió i contra els rics sens compassió. El que sentireu és veritat, després de grans

malifetes, fills i pares, néts i netes escolteu el que va passar. La justícia els perseguí, al capdavant els prengueren. Al camp dels Rolls els dugueren i allí, allí van trobar la fi.

Tot seguit apareix tota la quadrilla a l'escenari i se situen a banda i banda, mentre que en Serrallonga, na Joan i el seu fill, anomenat Joanet, es col·loquen a una de les parts finals.

El nen fa la següent presentació:

Senyors i senyores, avui es fa un ball amb tota honra i cortesia Serrallonga és el cap i na Joana la guia. Me mare és la Joana, la muller del capità, qui amb la seva valentia, la terra farà tremolar!

A continuació en Serrallonga fa un pas endavant i diu les següents paraules:

Companys meus, esteu alerta i escolteu el que us diré, que jo, jo socsoc lo Serrallonga, i na Joana n'és ma muller. Jo socsoc fill de Viladrau, d'una casa hisendada i som pagesos ben honrats i venim de bon llinatge. Des de l'edat dels 14 anys molt rebel de ma em criava. Em podien abduir i esmenar-me els meus pares. Sols sortir al camí ral qui en tenia ja me'ls dava, i ara socsoc floret del món a l'edat dels 24. Als 20, anys, als 20 anys em vaig casar amb aquesta tal Joana que també em feu companyia. De pit i atolondrada i així em vaig determinar de fer-me'n cap de la quadrilla.....

Quan en Serrallonga acaba de fer la seva explicació, les gralles i els clarins sonen —repetiran la mateixa tonada després del parlament de cada bandoler.

La següent a intervenir és la Joana:

Soldats meus valerosos. Valor constante y tesón, sabreu que tinc lo dit al gatillo per espantar tot lo món. Jo soc aquella Joana que faig tremolar la terra dona per dona al dia no es parla de més valenta. Ni la Donya Isabel Gallarda ni la valerosa Espinela; per gust mireu-se los minyons d'aquesta gran patuleia. Ni tampoc Sebastiana del Castillo anomenada Carron. Amb aquest punyal valencià tinc d'espantar lo món. Vostres grans valenties en alta veu vull declarar perquè siau més valents a tots vull anomenar.

Sonen les gralles i aniran apareixent un per un tots els bandolers per presentar-se. Els personatges són: el Fadrí de Sau, Noi Camperon, Rocamora, Petit Gornés, Simon de Londres, Gollut, Gavatx, Astut, Vermell, Pere Blau, Roc Guinart, Miquel Canyada, Simon Salas, Marxant, Verto Roca, Ginestà, Peret Xinxolà, Barbeta, Simonet, Tendre, Xocopanarra, Xafarroques, Bartomeu Sirera, Tallaferro. Tots repeteixen la mateixa entradeta:

Serrallonga, Déu vos guard, i a vos, Joana també...

En Serrallonga respon:

Qui sou vós que no us conec?

Un cop fetes totes les presentacions na Joana els encoratja a seguir amb les seves malifetes, fins que en Serrallonga és capturat i ella mateixa s'ofereix per cabdellar-los.

L'ombra d'en Serrallonga

L'any 2015, celebrant el 35è aniversari de la recuperació del Ball d'en Serrallonga de Vilafranca del Penedès, es va publicar un llibre commemoratiu que va ser presentat a la Casa dels Entremesos de Barcelona. Sota el títol de *L'ombra d'en Serrallonga*, dels autors Montserrat Garrich, Xavier Torres, Joan Solé Bordes i els Balls d'en Serrallonga de Catalunya, neix un nou llibre que gira entorn d'un dels personatges més emblemàtics del folklore català. Com a fet destacable, cal dir que l'obra ha estat editada pel Ball d'en Serrallonga de Vilafranca del Penedès.

El llibre consta de dos volums que estan agrupats en una funda on hi ha impreses les dues cares de la primera pistola que es va utilitzar en la recuperació del Ball l'any 1980 a Vilafranca del Penedès. El primer volum es centra en el personatge històric i l'evolució de la seva llegenda, després de la seva mort i fins als nostres dies, a través de la representació dels balls parlats. En el segon volum hi trobem una reproducció de quatre manuscrits inèdits del ball (dos de Sant Martí Sarroca de Martí Figueras i Gili "Vell Saquetes" de 1886 i 1900, un de les Cabanyes 1872 i un quart de Perafita de 1750) que ens acosten a veure com funcionava la mecànica d'aquests balls, alhora que ens presenten quatre versions diferents del mateix ball. El projecte ha estat impulsat i coordinat per ex-balladors del Ball d'en Serrallonga de Vilafranca del Penedès i editat per l'Ajuntament de Vilafranca del Penedès.

L'ombra d'en Serrallonga pretén donar una visió general de la figura de Joan Sala i Ferrer, més conegut com a Joan de Serrallonga. Joan Sala i Ferrer va néixer el 1594 al mas la Sala de Sant Martí de Viladrau i va esdevenir un dels bandolers més coneguts. Va ser capturat a Santa Coloma de Farners i executat a la ciutat de Barcelona el 8 de gener de 1634. El llibre també repassa aquells balls que actualment perduren i mantenen la llegenda d'en Serrallonga. Tota aquesta informació es complementa amb la reproducció íntegra del manuscrit del Ball d'en Serrallonga de Perafita (1750), i de forma inèdita, d'un altre del poble de les Cabanyes (1872) i de dos més de Sant Martí Sarroca (1886 i 1900) de Martí Figueras i Gili (citats directament del web de la Casa dels Entremesos de Barcelona).

Un dels llibrets que forma part de l'obra *A l'ombra d'en Serrallonga* és el que porta per títol: *El Ball de Serrallonga*. Escrit conjuntament per Montserrat Garrich, Joan Solé Bordes, Xavi Torres i per membres i exmembres del mateix Ball d'en Serrallonga de Vilafranca del Penedès.

Es tracta d'un breu recordatori de com va sorgir a Vilafranca del Penedès el ball després de la seva recuperació. Va ser gràcies al jovent de la generació del 60 i a la seva voluntat de dinamitzar Vilafranca i de fer més coses per als vilatans. Volien participar a la Festa Major, però, en aquell moment, tots els balls estaven formats per colles naturals d'amics. Així van investigar quins eren els balls que, amb els anys, havien desaparegut per tal de poder recuperar-los. Finalment van decantar-se pel Ball d'en Serrallonga.

Hi ha encavallades imatges antigues tant de balls a plaça com imatges i representacions tant del personatge de història, Joan Sala, àlies Serrallonga, com imatges idealitzades i presents en manuscrits i obres contemporànies al personatge.

Il·lustració 18 Ball d'en Serrallonga de Vilafranca, (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2019)

El ball d'en Serrallonga de SANT HILARI SACALM

Va actuar per primera vegada l'any 1997 dins la festa Torna en Serrallonga, que se celebra anualment. La representació es feia a la nit i tenia una durada d'una hora i mitja. A partir de l'any 2005 el sàinet s'adapta per a la cercavila i es representa a la plaça de la vila de dia. En el sàinet els bandolers es presenten a en Serrallonga; els textos poden ser o bé només la presentació o textos satírics amb referències a aspectes socials i polítics del moment. La representació es fa durant la festa Torna en Serrallonga que es celebra a finals de setembre. La colla està formada per entre 15 i 20 membres, i és mixt. Actualment no compten amb ball infantil

I ball d'en Serrallonga de VILANOVA I LA GELTRÚ

El Ball d'en Serrallonga de Vilanova data de l'any 1953, tot i que la primera referència del ball data del 1820. Tot i que al llarg del segle XX fos representat diverses vegades, també va ser prohibit en diferents anys. Es va recuperar l'any 1982. Està compost per 8 bandolers, en Serrallonga, na Joana i el petit Joan. Dos dels personatges estan protagonitzats per noies. En relació amb el ball parlat, els versos són adaptats d'Alcover. El sainet es representa el dia 5 d'agost durant la Festa Major. La colla està formada per 12 balladors i és mixta. No compta amb ball infantil.

La Joana diu els següents versos:

Serrallonga mon amat, cap de quadrilla formada procura buscar fadrins si robar-ne vols cap casa.

Pel que fa al Joanet:

Vinga senyors i senyores aquesta tarda es fa un ball amb tota honra i cortesia i la Joana és la guia. Ma mare és la Joana la muller del capità que posant la mà a les armes la terra fa tremolar.

La representació del ball parlat de l'any 2019 comença amb els tres personatges principals (Serrallonga, Joana i Joan), preguntant-se on és la quadrilla, els lladres que han de presentar-se davant d'ells per presentar-se i passar a formar part de la seva quadrilla. De sobte, els bandolers, dispersos per la plaça, desapareixen els trabucs alhora i pugen a l'escenari. La melodia és la mateixa que s'utilitza al ball de Vilafranca del Penedès. Un cop cada bandoler es presenta al cap de quadrilla, tots els altres bandolers desapareixen. La vestimenta és similar a la de Vilafranca.

Il·lustració 19 El Ball d'en Serrallonga de Vilanova i la Geltrú (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2018)

El ball d'en Serrallonga de TARRAGONA⁶⁸

Tot i que durant el segle XIX el ball es representés a Tarragona, no es va recuperar fins al 1987, i així es va unir amb Vilafranca del Penedès i Vilanova i la Geltrú. Les primeres referències del ball de Tarragona són de l'any 1854. La indumentària és similar a la dels altres dos balls comentats, canvia el color de la camisa, tots van amb camisa blanca menys el Vermell i el Pere el Blau, igual que a Vilanova. El ball de Tarragona incorpora un altre personatge: el diable burlesc. A diferència dels altres dos balls, la representació del ball de Tarragona consisteix en un sàinet satíric, que canvia any rere any i es representa per les festes de Santa Tecla. Des del 2008 compten amb un ball infantil.

El ball d'en Serrallonga de TORREDEMBARRA

Hi ha referències del ball a Torredembarra els anys 1877, 1881 i 1882 i es conserva el text escrit per Hermenegildo Llorens, que data de l'1 de setembre de 1877. La primera actuació després de la recuperació va ser a l'any 2001, i va ser incorporat al seguici.

El sàinet compta amb versos satírics presentats pel nen, i els bandolers expliquen les seves gestes al capitost perquè els accepti. Compta també amb la figura del diable burlesc. El ball parlat es representa el dia de Sant Joan a Baix a Mar i el dia de Santa Rosalia, a dalt la Torre.

El ball d'en Serrallonga de TERRASSA

Es va representar els anys trenta del segle XX. L'1 de juliol de 2002 es va recuperar. De tots els personatges, destaca el Capablanca, que és l'encarregat de presentar el sàinet. Les dones que formen part del ball prenen noms de bruixes terrassenques o vallesanes, ja que no hi ha referents de bandoleres a la zona i el grup ha volgut fer-ne un homenatge. Surten en cercavila i es fa una representació teatral, amb textos propis, en la qual els bandolers es presenten a en Serrallonga per formar part de la colla. Els versos tenen un toc crític a nivell polític i social tant local com nacional. Es representa per Festa Major, que és el primer dilluns de Sant Pere, en què cada any es presenta un bandoler convidat que és un personatge de la vida cultural terrassenca. La colla està formada per 30 membres i és mixta. No compten amb ball infantil.

---

⁶⁸ Joan Castro, 1994. *Els trabucaires, recull de cultura popular*, Lleida

El ball d'en Serrallonga de BAÓ

Es va representar a la Catalunya Nord durant el segle XIX; el manuscrit més antic data del 1804 a Perpinyà. L'any 2005 es va recuperar el ball a Baó i es va presentar a Perpinyà el 12 de novembre del mateix any. Els textos que es representen s'adapten segons el lloc on es representi el ball i els temes d'actualitat. Any rere any es presenta un personatge considerat un heroi a la resistència francesa. Formen la colla en Serrallonga, na Joana, el Joanet i entre set i nou bandolers.

El ball d'en Serrallonga de SANTA MARGARIDA I ELS MONJOS

El ball de Serrallonga de l'Escarabina de Santa Margarida i els Monjos va representar-se per primera vegada l'any 2008, tot i que ja hi ha constància del ball durant el segle XIX, representat per la colla de Sant Martí Sarroca. L'estructura del sàinet s'ha mantingut com el de l'antiguitat, però els textos expliquen la realitat de la població. El ball està format per setze personatges. El ball es representa durant la Festa Major el mes de juliol.

El ball d'en Serrallonga de SANT QUINTÍ DE MEDIONA

Hi ha constància que el ball d'en Serrallonga s'havia representat a Sant Quintí, com a mínim una vegada, l'any 1906, segons un document del Grup d'Estudis Històrics i Culturals de Sant Quintí. L'any 2007 un grup de joves decideix recuperar-lo. El sàinet està format per la presentació davant en Serrallonga de tres colles bandoleres: la d'en Mala-sang, la d'en Tallaferro i al de lo Gasó; els textos són de creació pròpia i recrea l'arribada d'en Serrallonga a la vila per tal de reclutar bandolers. Hi ha dos tipus de personatges: els que estan relacionats directament amb en Serrallonga i altres que són antics bandolers de l'Alt Penedès. El ball es representa durant la Festa Major, que se celebra el mes d'agost, i durant el Mata-degolla. La colla està formada per 25 membres entre músics i balladors, i és mixta. Des de l'any 2014 compten amb un ball infantil.

5.2.5.3. Llegendes de tradició oral

El turó del malsopar

Diu la llegenda que una nit la colla d'en Serrallonga i ell mateix es disposaven a sopar quan, de sobte, un dels vigilants els va advertir que els seus perseguïdors estaven molt a prop. Es trobaven a un turó prop del mas Serrallonga i Querós, on anaven habitualment.

Van amagar-se deixant el sopar parat. Les tropes van buscar-los tota la nit però no els van trobar.

El turó conserva el nom: es troba al pantà de Susqueda a 8 km. seguint la pista que surt de la dreta del pantà de Sau just davant de l'antiga església de Sant Martí de Querós.

El tresor d'en Serrallonga

Diu la llegenda que en Serrallonga comptava amb un cova on vivia i es refugiava. Dins la cova hi guardava tots els tresors que havia robat i també hi portava algunes de les persones que capturava. Ningú no l'ha trobat.

El dit d'en Serrallonga

Al mig de la vall de Sau s'aixeca el puig de la Força o de la Forca, també conegut com *El dit d'en Serrallonga*. Aquest darrer nom, diu la llegenda, ve donat perquè un dia en Serrallonga i un dels seus bandolers discutien pel repartiment del botí. El lloctinent li qüestionava el seu caràcter autoritari i en Serrallonga li va tallar el dit per tirar-lo cingles avall. Des d'aleshores, el monòlit que s'aixeca just sota el puig de la Força, o el turó del malsopar, se'l coneix amb aquest nom.

5.2.6. ART

Si hi ha una imatge del bandoler que s'ha reproduït al llarg dels anys és la làmina que apareix al llibre de Joan Cortada, que mostra el bandoler amb la seva indumentària. L'autor del dibuix és Tomàs Padró i Pedret (Barcelona 1840 – 1877).

Il·lustració 20 Làmina de Joan Serrallonga de Tomàs Padró i Pedret

Il·lustració 21 Joan Serrallonga i la seva amant, Joana, segons un gravat romàntic

5.2.7. L'UNIVERS SERRALLONGA

En Serrallonga gegant

Il·lustració 22 Gegantó de Tavertet: Joan de Serrallonga (2013), Gegants de Viladrau: Joan Sala i Maria Joaneta (2019), Gegants de Cardona: Margarida i Joan (1972) Font:

En Serrallonga en enganxines

A partir de 1920 Xocolates Amatller va regalar un col·leccionable d'enganxines d'en Serrallonga. Se'n van fer un total de tres edicions, que van inspirar-se en l'obra de Víctor Balaguer. La col·lecció va rebre el nom de *Historia de don Juan de Serrallonga*, i en total comptava amb quaranta-vuit cromos, en els quals hi ha il·lustrat un resum de la novel·la balagueriana.

Il·lustració 23 Il·lustració 6 Enganxines de Serrallonga de Xocolates Amatller

En Serrallonga al museu

Il·lustració 24 Figura de Serrallonga al museu de cera de Barcelona (Ricard Dilmé)

En Serrallonga gamificat

Il·lustració 25 Serrallonga gamificat: figura de playmobil, ninot de la Festa Major de Vilafranca del Penedès (2019), (Fotos: Adriana Sánchez Cartró). Titella d'en Serrallonga (Adriana Sánchez Cartró i bufallums.com)

Topònim: Serrallonga

Serrallongue (França), un petit poble de 250 habitants, que no presenta cap relació directa amb el bandoler.

5.2.8. La mitificació de Serrallonga en imatges

Il·lustració 26 La mitificació d'en Serrallonga amb imatges

5.3. COMPARACIÓ DEL PROCÉS DE MITIFICACIÓ DELS DOS PERSONATGES

A l'hora de comparar els processos de mitificació dels dos personatges, l'element principal que prendrem de referència és la seva existència real; tant és així que no és el mateix mitificar un personatge històric que haver de fer-ho amb un d'imaginari. No obstant això, i tal com hem anat apuntant al llarg de tota la recerca, la mitificació d'en Serrallonga presenta un clar paral·lelisme amb el bandoler anglès, no tant, potser, pel fet de robar als rics per donar-ho als pobres, sinó per les característiques llegendàries que recull i els personatges i contextos que l'envolten.

5.3.1. EL PERSONATGE

L'origen dels dos personatges és compartit: en ambdós casos tenim la doble vessant, la noble i la camperola, el comte de Locksley/Huntington i en Serrallonga noble; el fill del guardabosc i el camperol nascut a La Sala. De fet, i com ha hem vist, en el cas del bandoler anglès, el sobrenom pel qual es reconeix (Hood) també ha portat força controvèrsia i no forma part del seu cognom natural. En Joan Sala rep el nom de la masia de la seva esposa. D'aquesta manera, el primer paral·lelisme que podem establir és que en els dos casos la nomenclatura que ha traspassat segles no és la pròpia del personatge/figura originaris.

Des del punt de vista familiar, el nucli de Serrallonga és estret i vinculat al bandoler al llarg de tota la seva història. Per la seva banda, la família d'en Robin Hood, tot i anomenar-se en alguna de les versions, queda en un segon pla; l'autèntica família del bandoler anglès són els *Merry Men*, la seva colla, en John Little, Alan-a-Dale, Will Scarlet i el frare Tuck. Tots aquests personatges acabaran convertint-se en la mà dreta de Robin Hood.

El dibuix del bandit generós, d'en Robin Hood, ha sorgit amb la influència d'un personatge anterior, en Hereward *El Proscrit*. En canvi, estem segurs que part de la llegenda d'en Joan Serrallonga s'ha basat, pròpiament, en les aventures de bandoler de Sherwood.

L'origen que els porta a convertir-se en fora de la llei és l'honor, l'empatia i la justícia, d'una banda, i la necessitat de vetllar pel poble, pels seus iguals, de l'altra. Fos o no en Serrallonga un bandoler generós, les diferents versions analitzades l'emmarquen dins els límits de la benevolència, d'haver de convertir-se en bandoler per necessitat, per alimentar la seva família i per honrar-la.

Els protagonistes no poden entendre's i no tenen significat ple sense el seu antagonista: en Robin Hood compta amb el xèrif de Nottingham i/o el príncep Joan, mentre que el Serrallonga de la sèrie compta amb l'Antic, i l'històric, amb el poder central, els lloctinents i les autoritats catalanes.

El context espacial també és un protagonista més d'aquesta llegenda; quina hauria estat la sort dels dos bandolers sense els frondosos boscos de Sherwood i els de les Guillerries/Collsacabra? Aquest amagatall natural ha entrat a formar part de l'imaginari col·lectiu, i, tal com veurem en l'apartat dedicat al bandolerisme com a recurs economicoturístic, avui dia encara és font de difusió dels dos personatges.

La figura femenina també pren especial rellevància, sobretot en aquelles versions romàntiques de la història, fins a arribar al punt que en algunes de les versions cinematogràfiques, l'amor cap a Lady Marian acaba sent motiu de disputa entre Robin Hood i els seus enemics. Serrallonga no se n'està: Margarida és qui dona nom al bandoler i na Joana és qui l'acompanyarà els seus últims dies. A més a més, serà na Joana la figura que traspasarà fronteres i acabarà convertint-se en membre dels reconeguts Balls d'en Serrallonga, els balls de plaça que any rere any rememoren les gestes del bandoler català. Una de les grans diferències que copsem entre els dos personatges masculins és que, mentre que en Robin Hood es manté sempre fidel a Lady Marian (no es coneix cap altra amant del bandit), en Serrallonga sempre s'ha dibuixat com un don Joan, i se li atribueixen nombroses amants.

En referència amb l'apropiació política que se'ls dota en l'actualitat, hi trobem grans divergències: mentre que a Nottingham la figura segueix sent l'emblema de la bandera del comtat, fa uns anys un grup polític demanava la desvinculació del facinerós amb el comtat, no volien l'associació amb un lladre. Contràriament, històricament en Serrallonga sempre s'ha representat com el bon català, arrelat a la terra; en els últims temps, inclús, l'han convertit en un personatge independentista, element que s'ha portat a la pantalla autonòmica, com és el cas dels dos programes televisius als quals ens hem referit. Veurem també en el següent capítol com des de les entitats governamentals l'han etiquetat com un reclam turístic nacional.

Si ens fixem en la definició acadèmica de cada un dels personatges, cal destacar que, en les enciclopèdies consultades per en Robin Hood, hi observem que l'explicació es centra en les balades medievals i la manera com aquestes han configurat el bandoler anglès, i en les

produccions audiovisuals que se n'han produït al llarg dels anys. En el cas de Joan Sala, àlies Serrallonga, l'explicació enciclopèdica catalana es basa en la biografia del personatge i la seva activitat bandolera.

La diferència més important que hi ha entre els dos personatges és fonamental: en Serrallonga va existir i d'en Robin Hood encara no se n'ha demostrat històricament la seva existència.

5.3.2. LITERATURA

El pes literari ha estat fonamental per a la percepció dels dos mites; en Robin Hood apareix arran de les balades medievals que parlaven d'un proscrit fugitiu de la justícia per haver qüestionat el príncep Joan, mentre que no entendríem la figura de Serrallonga sense el seu procés instruït i les primeres obres dels escriptors castellans, aquells que varen veure a en Serrallonga, ja des d'un primer moment, una oportunitat d'èxit.

El nombre de títols dedicats al bandoler de Sherwood és inabastable, però gairebé totes estan basats en l'obra d'Alexandre Dumas o la de Howard Pyle.

En els dos casos hi ha produccions infantils, juvenils i adultes.

5.3.3. MITJANS AUDIOVISUALS

L'empresa cinematogràfica ha estat clau per a la difusió del mite de Robin Hood, però no tant per al de Serrallonga.

Hem pogut observar el gran nombre de produccions dedicades al bandit anglès, produccions que abracen els diferents orígens possibles del personatge i que, segons la dècada, permeten fer-ne una sàtira, justament fent referència a l'explotació del mite. No hauria arrelat en l'imaginari col·lectiu la imatge d'en Robin Hood vestit amb roba de color verd *lincoln*, amb barret i ploma, sense aquestes produccions.

En el moment de fer l'anàlisi de les pel·lícules d'en Robin Hood hem decidit fer una mostra de diferents dècades, i, a més, ens hem quedat amb aquelles que han tingut més ressò quant a públic (no perdem de vista que l'objecte d'estudi és l'anàlisi de la imatge actual que s'esdevé del bandolerisme).

En la versió de la Kika, l'autor del qual és l'alemany Knister trobem una visió innovadora del personatge de Robin Hood: en aquest cas es presenta com un vulgar lladre, que només mira pels seus interessos; avariciós, mal educat i egoista, roba per propi interès.

Després de parlar amb la dra. Montserrat Jiménez Sureda, directora d'aquesta tesi doctoral, comentàvem que segurament aquesta visió alemanya té un cert recel. Històricament Anglaterra i Alemanya han estat enfrontats, sobretot arran de la Segona Guerra Mundial, quan la historiografia alemanya ha estat molt crítica amb la manera com els anglesos han estudiat i difós la història; no és desconeguda la visió negativa que, dels alemanys, se n'ha fet en moltes ocasions, fent una generalització amb el nazisme. En el cas de la Kika, un personatge doblement marginat per la història (nena i bruixa) vol desmitificar el gran mite anglès.

D'en Serrallonga només n'hem visionat dues produccions, la pel·lícula de 1948 i la minisèrie produïda per TV3 l'any 2008: la primera presenta un Serrallonga noble, mentre que la segona un Serrallonga camperol.

5.3.4. CULTURA POPULAR

Serrallonga s'ha convertit en un personatge identitari català, i si ha arribat als nostres dies, i s'ha seguit recordant amb el pas de les dècades, ha estat, segurament, gràcies al seu element popular: romanços, cançons i balls de plaça han propiciat que el personatge fos proper al poble, que no s'entengués com un individu allunyat de la realitat popular. És aquesta una de les raons per les quals en Serrallonga segueix mantenint la seva fama?

La qüestió rau a fer la reflexió de si Serrallonga ha aportat sempre el mateix, en la identitat catalana, i, de no ser així, quines són les versions i les aportacions que ha fet i se li han fet amb el temps.

De Robin Hood ens ha arribat la imatge dibuixada des de la literatura. Des de la perspectiva popular, hi trobem l'antecedent de les Festes de Maig, en les quals un dels protagonistes era el bandoler anglès.

5.3.4. L'UNIVERS

Anglaterra i Catalunya han mitificat de manera molt diferent els personatges. En el cas de Robin Hood, el mite no ha patit cap modificació: el personatge segueix sent el bandoler generós, el que roba als rics per donar-ho als pobres. El mite és estàtic.

A diferència de Robin Hood, en Serrallonga ha patit modificacions al llarg dels anys i s'ha anat adaptant als contextos en què es trobava: tenim un bandoler barroc, assimilat a un *hidalgo* amb els autors castellans; un Serrallonga romàntic amb Víctor Balaguer, i un Serrallonga independentista a finals del segle XX.

6. EL BANDOLERISME COM A RECURS TURÍSTICO-ECONÒMIC

Si ens fixem en el món del turisme els imaginaris col·lectius, els mites creats i la simbologia atribuïda a certs aspectes quotidians són cabdals per poder activar, posar en valor i dinamitzar espais i equipaments culturals.

David Lagunas (2007) centra l'atenció en la importància que té la construcció de mites a l'hora de crear i desenvolupar nous productes turístics, especialment en els espais urbans. Aquesta idea està vinculada a la construcció d'un imaginari turístic i el fet que la imatge dissenyada és presentada com "el més autèntic". En l'article l'autor hi fa referència al fet que, en ell mateix, l'imaginari col·lectiu esdevé mitificat, en tant que s'alimenta de la realitat i d'allò que la societat interpreta com a seu. De la mateixa manera defineix "imaginació" com la capacitat de la ment humana per produir i reproduir imatges simbòliques. En aquestes imatges podem veure-hi representada la societat marginada, una imatge que ens permet construir el real i l'irreal i que funciona per associació i continuïtat-simultaneïtat. L'autor postula que

La imaginación ya no se ubica en el mito, el arte o en las manos de especialistas rituales y líderes carismáticos, sino que se presenta como un elemento cotidiano de las sociedades post-industriales (Lagunas, 2007, p. 111).

D'altra banda, fa una comparativa entre aquest imaginari col·lectiu en l'àmbit urbà i el mateix en el món rural, la importància de la qual rau en la conservació oral, les imatges i concepcions que es generen des de dins.

La publicitat esdevé clau alhora de transmetre aquest imaginari col·lectiu, de la mateixa manera que la moda i els mitjans de comunicació són l'aparador que permeten justificar el mite com a tal i reconduir-lo cap al consum, el temps lliure, el plaer i la recerca de la realització personal. Aquesta relació entre la publicitat de les imatges i el turisme ve donada també pel fet que el turista rep de la seva destinació unes imatges que poden no correspondre

del tot amb la realitat, ja que la realitat, en ocasions, és reemplaçada per imaginaris construïts.

A continuació hem distribuït el capítol en dos apartats: un per a Robin Hood i un altre per a Joan Sala, àlies Serrallonga. Ens fixarem en tota l'oferta turística vigent vinculada amb els dos bandolers mitjançant el treball de camp realitzat al llarg de tota la recerca.

6.1 EN ROBIN HOOD TURÍSTIC

Robin Hood, Nottingham i Sherwood són inseparables. No podem entendre la figura del bandit deixant de banda les dues localitzacions: Nottingham i el seu xèrif són l'antagonista de la història, i molts cops el castell és on s'ubica el príncep Joan. Sherwood és el refugi de Robin Hood i hi viu amb la seva colla. El vell roure s'ha acabat convertint en un personatge més de la història. Avui dia tots aquests indrets estan oberts al públic i són un clar reclam turístic. La capital del comtat, Nottingham, rep milers de visitants atrets per la figura llegendària.

El passat 2017 —del 13 al 18 de juliol— vaig realitzar una breu estada al Regne Unit per tal de dur a terme el treball de camp en relació amb la mitificació d'en Robin Hood. L'objectiu era recollir el màxim d'informació existent entorn la figura del bandoler en l'àmbit bibliogràfic i visitar la zona del bosc de Sherwood que, segons la llegenda, va servir d'amagatall per al bandoler i la seva quadrilla.

6.1.1. LONDRES

La primera parada va ser a Londres, on vaig fer recerca de bibliografia; vaig fer un llistat de les obres existents a la British Library (la biblioteca britànica) i vaig aprofitar per passejar per dues de les llibreries més importants, quant a número de volum d'obres, Waterstones i Foyles. A la primera vaig preguntar per llibres de Robin Hood i, tot i que en un primer moment es van estranyar, em van indicar que si tenien alguna cosa seria a la secció infantil, en un apartat dedicat als llibres considerats "reference"; allà al subapartat de l'Edat Mitjana vaig trobar-hi una novel·la gràfica i dos llibres infantils.

La segona parada va ser a Foyles, una altra de les llibreries de referència. En aquest cas, en preguntar per bibliografia de Robin Hood, em van dirigir a l'apartat de Myths & Legend / Fairy tales (mites, llegendes i contes de fades). Allà vaig trobar-hi un parell de novel·les gràfiques i l'obra infantil de referència (segons em va comentar la persona encarregada de la secció). Després vaig anar al segon pis, a l'estanteria de Mind body & espiritual –

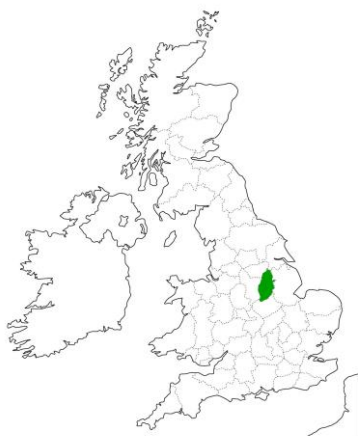
Mythology, i allà hi havia vuit obres més dedicades a Robin Hood; entre elles estudis sobre el mite del personatge, en els quals se'n qüestiona la història, un parell de novel·les i estudis universitaris.

6.1.2. NOTTINGHAM

Aprofitant el cap de setmana, vaig organitzar una visita al nord de Londres, a la zona de Nottinghamshire per tal de visitar Nottingham i la zona del bosc de Sherwood, àrea d'actuació del famós arquer. El comtat està situat a dues hores i mitja en cotxe des de Londres.

Robin Hood vivia al bosc de Sherwood i duia a terme els seus assalts el voltant de Nottingham. Nottinghamshire és un dels comtats metropolitans d'Anglaterra. Limita amb South Yorkshire, Lincolnshire, North Lincolnshire, Leicestershire i Derbyshire. Nottingham és la capital del comtat, que n'és el centre administratiu, malgrat que, des del 1998, la ciutat té autoritat independent, però segueix formant part del comtat. En total té una superfície de 2.160 km², gran part de la qual és terreny boscós. La figura de Robin Hood, heroi o proscrit, és la raó per la qual el comtat, el Bosc de Sherwood, s'ha convertit en zona d'interès turístic de la zona.

La bandera del comtat està formada per la creu de Sant Jordi (que és l'emblema d'Anglaterra), el fons verd (representant els boscos del comtat) i al centre hi ha la silueta de Robin Hood. La bandera va ser escollida pels vilatans, que van fer una votació a través de la pàgina web de la BBC.

Il·lustració 28 Ubicació del comtat de Nottingham (Elaboració pròpia)

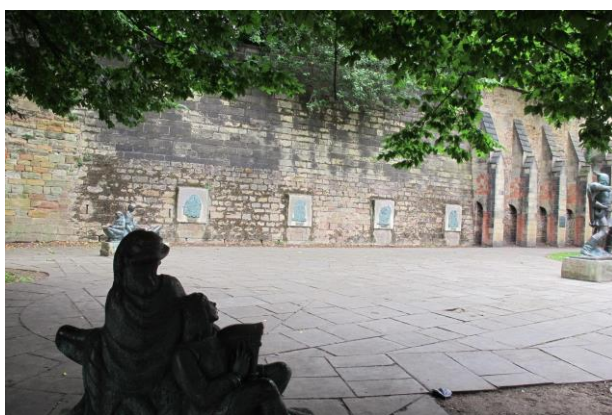

Il·lustració 28 Bandera del comtat de Nottingham

6.1.2.1. Castell de Nottingham

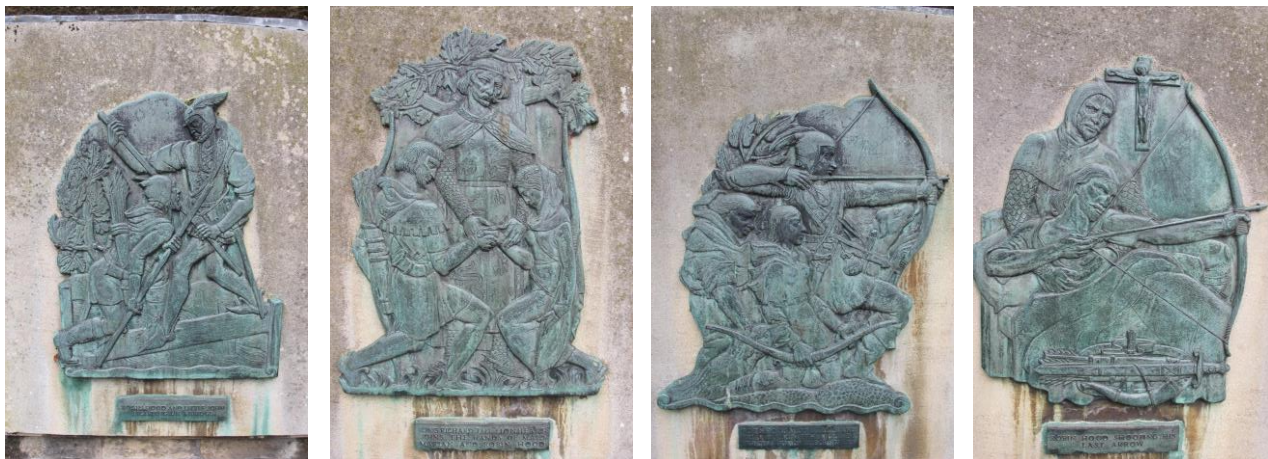
A Nottingham va ser molt fàcil trobar-hi el castell (l'original desaparegut avui dia), que era residència del xèrif el gran enemic del nostre bandit (el castell, que es manté en peu data del segle XVII, quan va ser reconstruït com a museu i galeria d'art). Tot i que al seu interior actualment no hi ha cap referència del proscrit, just al costat de la muralla hi ha l'estàtua més coneguda de Robin Hood.

Es troba en una plaça semicircular al voltant de la qual hi ha dues escultures més, juntament amb gravats en forma de quadre situats a la paret. Aquests gravats expliquen la història de la llegenda de Robin Hood.

Il·lustració 29 Panoràmica de la plaça amb les escultures de Robin Hood i els gravats (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

La placa de la palestra de l'estàtua explica que tot el conjunt d'imatges (les tres estàtues i els relleus) són obra de Philip E.F. Clay i que es van presentar a la ciutat de Nottingham per commemorar la visita de la princesa Elisabeth i el duc d'Edimburg el dia 28 de juny del 1949 durant la celebració del 500è aniversari de la ciutat.

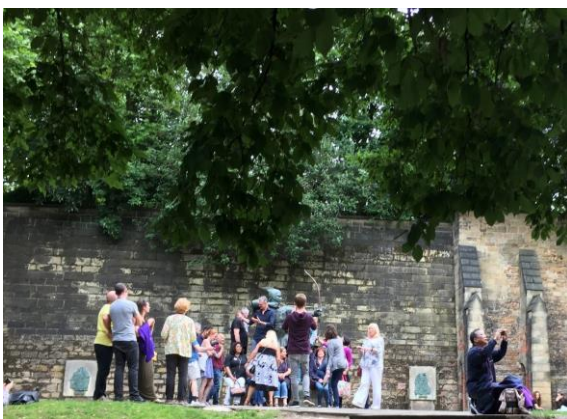

Il·lustració 30 Gravats al catell de Nottingham. Robin i Little John lluitant; el rei Ricard uneix les mans de Robin i Marian; Robin Hood, Marian i Tuck contra Guy de Gisborne; Robin Hood a punt de disparar per última vegada el seu arc (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

Il·lustració 31 Estàtua de Robin Hood (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

Durant la nostra visita vam decidir seure en un banc durant 30 minuts i observar què succeïa al voltant de l'estàtua. Coincidia amb l'hora de dinar, però, constantment, hi havia grups d'amics i famílies fotografiant-se amb el fora de la llei.

Il·lustració 32 Afluència de visitants al voltant de l'estàtua (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

D'altra banda, cal que dir que s'hi està preparant un projecte audiovisual per explicar les aventures de Robin Hood; actualment només trobem un esbós del que serà la galeria interactiva.

6.1.2.2. The Robin Hood Experience

A pocs metres del castell, per sorpresa, vam trobar un edifici dedicat exclusivament a explicar les aventures del personatge: *The Robin Hood Experience*. Vam poder visitar-ne les tres plantes. A través de maniquins, hologrames, escenografies, cartells escrits i àudios vam acostar-nos a la història de Robin Hood.

The Robin Hood Experience is an interactive journey back through time to the world of Robin Hood.

Meet a peasant family and learn what Robin Hood means to them, let Friar Tuck regale you with the tale of how he and Robin first met, stand trial before the Sheriff of Nottingham and travel to Sherwood Forest to hear how Robin and his friends humiliated the Sheriff!

Along your journey, you will experience the sights, the sounds and the smells of Medieval Nottingham and meet all your favourite characters brought to life through the magic of Cinematic Hologram Technology so lifelike you'll believe they are the real thing!

At the end of your tour, you will get to meet our Master Bowman and learn about the history of the Longbow, from prehistoric times to the modern day. Do you think you could pull a 90lb Yew bow like Robin Hood's?

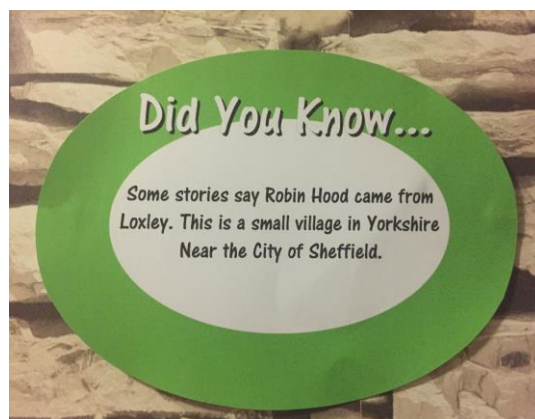
Our family-friendly attraction is located a stone's throw from the gatehouse of Nottingham Castle and comprises an interactive, story-based tour over three floors including a gift shop where you can find a large selection of Robin Hood souvenirs and several relevant books by local authors (Descripció que trobem a la pàgina web de VisitNottinghamshire).⁶⁹

Quan hi vam arribar, vam trobar-nos una sèrie de persones vestides d'època i imitant en Robin Hood i la seva colla. Després de preguntar, em van indicar que es tractava d'una exposició interactiva on trobaríem diferents personatges que expliquen la història / llegenda de Robin Hood.

La zona de l'entrada, que coincideix amb el final de la mostra, acull una petita botiga que va precedida per una sala amb vitrines que contenen produccions audiovisuals, productes de marxandatge.

---

⁶⁹ <https://www.visit-nottinghamshire.co.uk/things-to-do/the-robin-hood-experience-p690221>

Il·lustració 33 The Robin Hood legacy (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

L'edifici compta amb 5 sales, distribuïdes en 4 pisos diferents. Cada habitació està ambientada en una escena diferent; el recorregut comença al pis de dalt i l'ordre està marcat a les portes. A més, al passadís de les escales també hi ha diversos cartells informatius on es donen detalls del context històric on, se suposa, va viure en Robin Hood.

La manera que han utilitzat per fer la mostra "interactiva" és projectant sobre les figures un rostre que parla, amb un holograma. Per tal que s'activi el relat cal prémer un botó. La informació només està disponible en anglès. Cada personatge compta, també, amb un petit cartell que el defineix.

Habitació número 1: hi ha tres personatges que representen la gent del poble, oprimida i escanyada pels impostos del xèrif. L'home explica que, gràcies a Robin Hood, els seus fills poden alimentar-se i tenen un sostre on viure. Aprofiten per donar la benvinguda als visitants.

Il·lustració 34 The Robin Hood legacy 1 (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

Habitació número 2: l'escena està dedicada al monjo Tuck. Explica el moment en què es coneixen i l'episodi del riu, quan primer s'enfronten i després acaba formant part de la seva colla. Afirmar que si els visitants són amics seus rebran la protecció de Robin i els seus homes del bosc.

Il·lustració 35 The Robin Hood legacy 2 (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

Habitació número 3: en una habitació fosca es presenta el xèrif de Nottingham. Es dirigeix directament als visitants i els adverteix que, si formen part de la colla de Robin Hood, es convertiran directament en enemics seus.

Il·lustració 36 The Robin Hood legacy 3 (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

Habitació número 4: Robin Hood i la seva família i amics. Aquí és on hi ha l'explicació més llarga. Hi intervenen Lady Marian, Robin Hood i Little John. La narració es centra a explicar diferents episodis dels enfrontaments amb el xèrif de Nottingham.

Un dels personatges que s'hi presenten és un mag (amb cap de cavall) – Herne the Hunter.

El més destacable d'aquesta sala és que just quan estàvem escoltant l'audio, de sobte , va obrir-se la porta i va aparèixer un personatge vestit de Robin Hood i va tirar al terra unes monedes de xocolata. Era l'autèntic Robin Hood! Quina millor manera de fer una experiència vivencial!

Il·lustració 37 The Robin Hood legacy 4 (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

Il·lustració 38 The Robin Hood legacy 5 (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

Habitació número 5: L'última habitació és un espai didàctic i interactiu. Hi ha un espai amb dibuixos de Robin Hood, el Monjo, Lady Marian i Little John per pintar; un altre espai està replet de llibres infantils de Robin Hood amb bancs on poder seure per llegir una estona; a l'altra cantonada un bagul amb roba, teles i complements per disfressar-se i l'última paret està plena de notes de gent d'arreu.

Il·lustració 39 The Robin Hood legacy 6 (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

Abans de retornar a l'entrada hi ha una petita sala on es serveix un refrigeri als visitants i on hi ha una vitrina amb “legos” representant una escena d'aquest “heroi medieval”, juntament amb una sèrie de panells on hi ha més informació referent al personatge i la seva quadrilla.

Il·lustració 40 The Robin Hood legacy 7 (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

Just a l'entrada, que coincideix amb la sortida, hi ha una petita botiga de marxandatge on venien els típics barrets de Robin Hood amb una ploma, altra vestimenta característica del personatge, imants, tasses, postals, llibres, jocs, ninots... i una gran varietat de productes relacionats amb en Robin Hood.

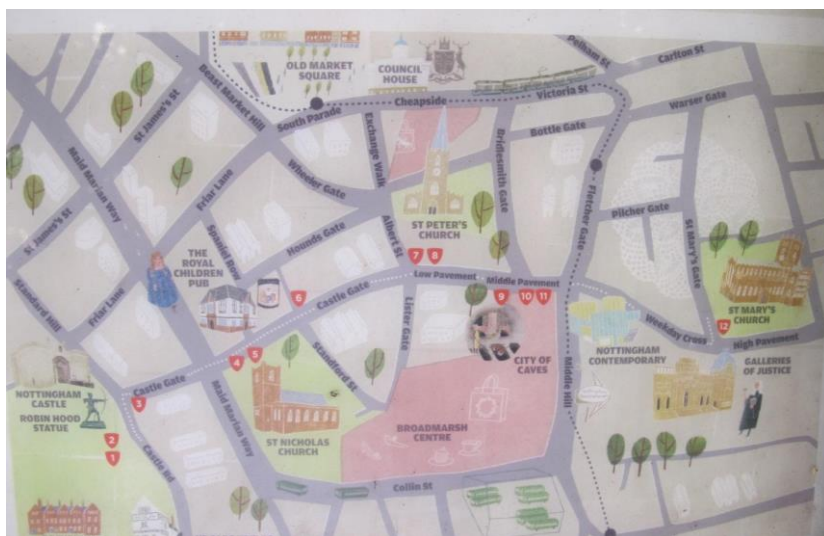
La visió que es mostra del personatge és la que s'ha recollit en la majoria de les versions que se n'han fet: el bandit generós que robava als rics per donar-ho als pobres i ho feia acompanyat de Little John, Lady Marian, el frare Tuck i la resta de la seva colla.

Considerem que és una molt bona iniciativa per aproximar el personatge i les seves aventures als visitants de Nottingham. Tot i que en un primer moment nosaltres desconeguéssim l'existència d'aquesta mostra, la seva proximitat amb el castell i el centre històric de la ciutat fa que sigui fàcilment accessible.

A l'exterior i davant la vitrina de l'aparador hi ha un cep (instrument de tortura medieval) on molts visitants paren per fer-s'hi una foto.

6.1.2.3. L'itinerari urbà

L'itinerari urbà està format per 12 punts d'interès, situats al llarg del carrer Castle Gate: situats entre el castell de Nottingham i l'església de Santa Maria. Cada panell inclou una part de l'explicació de la llegenda, il·lustracions i, a la part dreta superior, hi ha informació històrica vinculada a allò que s'explica en el cartell. En total hi ha 12 punts d'interès (tot i que després de fer tot el recorregut em vaig adonar que n'hi havia dos que no apareixien en el mateix ordre del mapa), però actualment se n'ha eliminat un.

Il·lustració 41 Mapa de l'itinerari urbà de Robin Hood a Nottingham (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

Pel que fa l'itinerari urbà que s'ha creat entorn d'en Robin Hood, cada cartell està ubicat de manera estratègica per conformar un itinerari circular que, alhora, permet visitar els monuments més emblemàtics del centre de la ciutat de Nottingham. El nostre recorregut el vam iniciar a *St. Mary's church* (l'església de Santa Maria), per després, amb l'ajuda del GPS del nostre dispositiu mòbil, seguir buscant els altres cartells informatius.

A continuació adjuntem imatges de cada cartell amb una breu explicació de cadascun d'ells.

Cartell 1: **ROBIN HOOD: THE LEGEND BEGINS.**

És una introducció a la història. Defineixen el personatge com a honest, valent i generós, i molt estimat pels locals. L'assimilen a Robert de Locksley (agafant de referència les primeres versions de la llegenda): el fet que el converteix en fora de la llei és quan amb 18 anys vol participar al torneig de tir amb arc organitzat pel xèrif de Nottingham i un grup d'homes el provoca i, en pròpia defensa, acaba amb un dels homes, fet pel qual és declarat assassí.

Cartell 2: ROBIN HOOD MEETS HIS MATCH.

Dedicat a explicar la història i la relació entre Little John i Robin Hood. Fa referència a les primeres balades on apareix el personatge i, a més a més, anota que:

A modern tombstone marks the supposed location of Little John's grave under an old yew tree in a churchyard in the village of Hathersage, Derbyshire.

Cartell 3: no el vam trobar.

Cartell 4: ROBIN HOOD AND FRIAR TUCK.

En aquest cas hi ha la narració de com el frare Tuck i en Robin Hood es coneixen i l'escena del creuament del riu. L'interrogant que proposa és si Robin Hood era religiós. Hi ha una breu explicació dels jocs de maig (pagans), però no s'acaba confirmant si el bandit era religiós o no.

Cartell 5: ROBIN HOOD AS CUPID.

Centra l'atenció en l'actuació de Robin Hood al bosc de Sherwood, quan feia pagar l'impost a tot aquell que volgués creuar-lo, per després acabar menjant junts. Un dia arriba Allan-a-Dale, deprimat perquè el seu amor està a punt de casar-se a la força amb Sir Stephen. En Robin Hood i en Tuck salven la noia i els dos passen a formar part dels homes del bosc.

Cartell 6: ROBIN HOOD: MASTER OF DISGUISE.

Explica l'escena en què el xèrif de Nottingham intenta parar un parany a Robin Hood convocant un concurs de tir amb arc. El bandit i els seus homes, conscients que es tracta d'una trampa, hi participen vestits de grangers.

Cartell 7: MAID MARIAN JOINS THE OUTLAWS.

En el seu objectiu de capturar en Robin Hood, el xèrif de Nottingham acudeix al malvat Guy de Gisborne. Si aconsegueix capturar el foragit, tindrà llibertat per casar-se amb Lady Marian i obtindrà terres. Marian ho escolta d'amagat i decideix avisar el bandit tot demanant-li ajuda. És així com fuig disfressada de patge i acaba convertint-se en membre de la colla.

Cartell 8: ROBIN HOOD AND THE BEGGAR.

En aquest cas explica l'escena en què Robin Hood es troba amb un sense sostre.

Cartell 9: ROBIN HOOD MEETS AN ASSASSIN.

El cartell narra el moment en què, mentre en Robin Hood passeja pel bosc, es troba amb un individu assegut a l'ombra del vell roure, vestit amb pell de cavall i armat amb arc i fletxes: és en Guy de Gisborne i ve per acabar amb Robin, sota les ordres del xèrif de Nottingham. No té èxit i Guy de Gisborne acaba morint.

Cartell 10 i 11: ROBIN HOOD MEETS RICHARD THE LIONHEART/ THE SHERIFF OF NOTTINGHAM MEETS HIS END.

En aquest cas, en un mateix punt, s'hi ha ubicat dos panells. S'hi explica el moment en què en Robin Hood coneix Ricard Cor de Lleó i el final del xèrif de Nottingham.

A diferència d'algunes de les versions literàries, l'arribada del monarca era coneguda, i el xèrif de Nottingham preparà un gran banquet en honor seu (el rei Ricard comptava amb la simpatia del poble). El mateix rei demana al xèrif conèixer en Robin Hood, de qui ha sentit a parlar.

Cartell 12: ROBIN HOOD DIES: THE LEGEND LIVES ON.

Després de viatjar durant any, en Robin Hood cau malalt i decideix anar a l'abadia de Kirklees amb l'objectiu que la priora, cosina de Robin, el curés. Però, com ja sabem, no va ser així. En Robin just abans de morir agafà una fletxa i demanà a Little John que l'enterrés allà on caigués.

6.1.3. DE CAMÍ A SHERWOOD

Un cop acabada la visita de Nottingham, vam seguir el camí direcció el bosc de Sherwood. Vam parar a **Blidworth**, un poble situat a 20 kilòmetres de Nottingham i que, segons la llegenda, va ser on va néixer i viure Lady Marian.

A l'església de *St. Mary of the Purification*, també segons la llegenda, està enterrat Will Scarlet. Tot i així, i durant la nostra visita al cementiri vam coincidir amb una senyora local, la Wendy, i vam preguntar-li per la llegenda. Em vaig presentar i li vaig comentar que estava fent una investigació sobre en Robin Hood i que havia llegit que al cementiri hi estava enterrat Will Scarlet. Ella em va corregir dient-me que, en realitat, es diu que qui hi està enterrat és en Little John, que li deien "little" perquè era molt alt. Tot i així, a diferència del que havia sentit jo (una tomba prop de la porta de ferro del cementiri), ningú sap quin és la tomba de l'amic d'en Robin Hood.

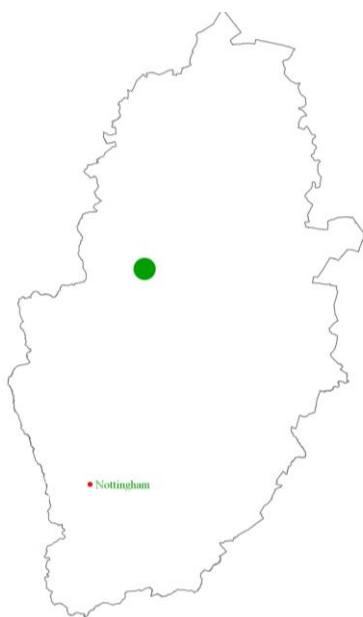
Il·lustració 42 Cementiri de Blidworth (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

La següent parada va ser **Edwinstowe**, un petit poble de 5000 habitants al cor del bosc de Sherwood, on, al costat de *St. Mary's church* (1175), hi ha una escultura d'en Robin Hood i Lady Marian, ja que, segons la llegenda, allà és l'església on van contraure matrimoni l'any 1175.

Il·lustració 43 Robin i Marian a Edwinstowe (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

6.1.4. EL BOSC DE SHERWOOD

El bosc de Sherwood és a 40 kilòmetres de Nottingham i es coneix popularment amb el nom d'“el cor de roure de Gran Bretanya”. Va ser zona de caça reial, de la qual actualment es conserven unes 238 hectàrees. L'any 2002 va ser declarat Reserva Natural Nacional. Si el bosc és reconegut mundialment és gràcies a Robin Hood. És l'indret on es refugiava i on es conserva el famós Old Oak, el vell roure.

Il·lustració 44 Ubicació del bosc de Sherwood dins el comtat de Nottingham (Elaboració pròpia)

6.1.4.1. La Reserva Natural Nacional

Just a la carretera d'accés, hi trobem clarament les indicacions a Edwinstowe, el Major Oak i el Sherwood Forest Visitor Centre. La zona d'aparcament està totalment habilitada i senyalitzada; compta amb una àrea de pícnic. És des del pàrquing que podem accedir a les diferents atraccions que presenta el bosc: el centre de visitants, el vell roure, l'espai de jocs infantil, el camp de criquet, l'hostal, el centre d'art i el poblat d'Edwinstowe.

Il·lustració 45 Mapa de la Reserva Natural del bosc de Sherwood (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

A l'entrada, ens donen la benvinguda dues escultures, una de Robin Hood i Little John lluitant amb la vara sobre el pont i una altra, amagada entre els arbres, de Robin Hood preparat per disparar la seva fletxa.

Il·lustració 46 Estàtua de Robin Hood i Little John, i de Robin Hood amb arc (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

L'esplanada de l'entrada serveix de distribuïdor. Des d'allà podem escollir entre començar la visita amb una caminada de 20 minuts per arribar al Major Oak, començar pel centre de visitants, que està pensat com un centre d'interpretació de Robin Hood, o visitar les parades de records.

Nosaltres vam començar amb la caminada fins al Major Oak.

Il·lustració 47 Camí fins el vell roure al cor de Sherwood (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

6.1.4.2. El vell roure

Durant la caminada fins al roure, ens anem trobant cartells informatius, i es centren en explicació de la flora i la fauna del bosc.

Finalment arribem a l'*Old Oak* (el vell roure), que va ser la guarida de Robin Hood. Aquest arbre centenari ha sobreviscut a les dues guerres mundials (tota la zona de Sherwood va ser camp d'entrenament militar) i a nombrosos esdeveniments històrics. Es tracta de l'arbre més gran del bosc: pesa 23 tones, el seu diàmetre amida més de 10 metres i la datació estimada és de fa més de 1.100 anys. A causa del seu deteriorament, l'any 1975 se li va col·locar una tanca al voltant per tal d'evitar les nombroses visites que rebia. A l'esplanada, davant del roure, hi ha un panell amb més informació del mític bandoler, juntament amb diverses figures tallades en fusta. Al lateral, hi ha una zona on poder fer tir amb arc.

Just al costat hi ha un panell de fusta imprès amb informació sobre el roure, on s'explica la llegenda de Robin Hood i el paper que hi juga el roure com a refugi i lloc de trobada dels homes del bosc. Hi apareixen les preguntes de sempre: si Robin Hood va existir o no i les diferents teories aportades sobre el seu origen.

Il·lustració 48 El vell roure i activitats (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

6.1.4.3. El centre d'interpretació

Un dels punts més interessants del bosc de Sherwood és el centre d'interpretació de Robin Hood. Inclou molta informació tant del bandit com del bosc. Està dividit en dos espais diferents: el primer a base de panells museogràfics i el segon amb escenografies on l'element clau és la museografia, fet que crea un espai didàctic i dinàmic.

La presentació a la mostra és la següent:

Did Robin Hood really exist?

Robin Hood – fact or fiction? It's a question that has been asked for hundreds of years, and still provokes debate to this day.

Generations of us have enjoyed tales of the bold outlaw, told in stories, ballads, songs and – in more recent years – film, TV series and comic books. For people all round the world, from early childhood, Robin has been part of our lives.

We like to picture him as the brave and cunning Saxon Earl fighting against cruel Normand overlords, standing up for the common man. He survives in our local folklore, our history, our culture and even in place-names within the English landscape.

There are many who claim to have discovered the true identity of Robin Hood. But hard evidence remains elusive.

Was he a real medieval outlaw or just a storybook hero?

In some ways, it's this very debate that keeps the spirit of Robin Hood alive. Our exhibition explains the history and legend surrounding the world's most famous outlaw.

Did he really exist?

It's for you to decide!

Il·lustració 49 Detalls del Centre d'Interpretació de Robin Hood (Adriana Sánchez Cartró, juliol 2017)

DADES DE VISITANTS DE NOTTINGHAMSHIRE

Després de contactar amb l'oficina de turisme de Nottingham, podem saber que, actualment, visiten Nottingham (el comtat) 11,68 milions. Una de les dades que vam preguntar és si, arran de la pel·lícula de Robin Hood de l'any 2010 (no vam preguntar per la de 2018 perquè no s'ubicava estrictament a Nottingham), es va notar un increment de visitants o no. Segons les dades de VisitBritain, aquell any hi va haver un increment del 5,5% de visitants, cosa que va suposar un benefici de 46 mil lliures per a l'economia local. La pel·lícula, a més, va atraure visitants d'arreu del planeta. Malgrat tot, la producció no va ser filmada a Nottingham; des de Visit Nottinghamshire ens comentaren que els visitants buscaven els referents que apareixien a la pel·lícula, més que no pas les localitzacions utilitzades. Ens van explicar que el president executiu de VisitBritain, Sandie Dawe, va afirmar en aquell moment que:

Robin Hood is an internationally recognised icon around the world with an enduring interest in his story. We know that 40% of our potential visitors would be 'very likely' to visit places from films and thoroughly enjoy visiting film locations they see on the big screen. Robin Hood is one of the few icons who has strong links to destination roots and many people from around the world can again associate the character with Nottingham.

Pel que fa la zona del bosc de Sherwood, són gairebé 350.000 persones les qui el visiten any rere any.

6.1.5. ALTRES ATRACCIONS TURÍSTIQUES RELACIONADES AMB ROBIN HOOD

Em queda pendent tornar a la zona de Sherwood forest per assistir al festival de Robin Hood i viatjar més a l'oest per anar al convent de Kirkless Priory, un monestir cistercenc fundat per Reiner le Fleming l'any 1155 durant el regnat d'Eduard II. Només se'n conserva una de les portes d'entrada. La llegenda diu que és aquí on descansen les despulles d'en Robin Hood, al costat del riu Calder, indret on, segons la llegenda, va caure la fletxa que Robin Hood va disparar per tal d'escollir el lloc on ser enterrat. Sigui així o no, hi ha una escultura commemorativa.

6.1.5.1. Festival anual a Sherwood, Oregon, Estats Units:

Des del 1954, anualment es celebra a Sherwood un festival dedicat a Robin Hood. Dos anys més tard es va inaugurar un torneig internacional de tir amb arc compartit entre Sherwood (Oregon) i Nottingham, vigent encara avui. El festival consta de recreacions de justes medievals, la cort de Lady Marian, un apartat d'artesanía i un de gastronomia local.

6.1.5.2. Magic Robin Hood Resort

El Magic Robin Hood és un *resort* situat entre Benidorm i Alfàs del Pi. Està considerat com el primer *resort* amb temàtica medieval, creat l'any 2017.

Aquest centre va néixer de la fusió de l'antic complex Magic Aqua Excalibur, d'ambientació medieval, i el centre esportiu annex La Marina, que va ser comprat per la cadena hotelera Magic Costa Blanca.

El complex té més de 100.000 metres quadrats i hi podem trobar: Magic Robin Hood Sport, Water Park & Medieval Lodge Resort. Disposa de 470 cabanyes, parc aquàtic, piscines, pistes esportives (sis pistes de tennis, tres de pàdel, dos de frontó, piscina semiolímpica i pista poliesportiva), *spa*, espectacles medievals, restaurants, *laser tag* i galeria de tir amb arc.

Els espectacles són tant nocturns com diürns. Han volgut crear una experiència immersiva a la llegenda de Robin Hood. Al nocturn, hi participen més de vint actors i especialistes, així com una desena de cavalls i un equip tècnic de 12 persones. L'escenari de 700 metres quadrats reproduïx el castell de Nottingham i el bosc de Sherwood.

Pel que fa a la zona de cabanyes, estan anomenades amb espais referenciats a Robin Hood, com ara Bosc de Sherwood, Poblats de Nottingham o Jardins de Robin Hood. També té una

zona de parc d'aventures destinada sobretot a nens, amb tirolina, rocòdrom i ponts penjants. Una *game experience*.

A la part central, hi trobem una plaça amb l'amagatall de Robin, amb un gran arbre a les branques del qual ha construït la seva casa de fusta. Els restaurants també han rebut noms vinculats amb la llegenda de Robin Hood: Lion Heart, Gold Arrow gran buffet, Lionheart Buffet, Friar Tuck's Inn, Robin Forest Café, Long Bow Italian i Desafio medieval dinner show.

L'*spa* Lady Marian i el Lady Marian Theatre Bar, juntament amb Little John Pool Bar i la piscina Locksley Lagoon, són alguns dels atractius del *resort*.

La història comença al Castell de Nottingham, a la proclamació de Joan sense Terra com a Rei d'Anglaterra. Molts cavallers, inclús Sir Robert de Locksley, demanen al Rei signar una Carta de Llibertats que brindi drets als seus súbdits. Però, davant la negativa reial, decideixen no reconèixer-lo com a Rei, per la qual cosa Sir Robert serà desposseït de tots els seus títols i es convertirà en un malfactor al seu poble, fet pel qual passa a ser conegut com Robin Hood. Robin Hood, expulsat de Nottingham, va a refugiar-se a el bosc de Sherwood on forjarà una entrançable amistat amb Little John, líder dels malfactors, que es veurà reforçada amb l'ingrés a la banda del frare Tuck i Will Scarlett, que arribarà a posar en risc la seva vida per salvar la de Robin Hood.

6.2. EN JOAN SERRALLONGA TURÍSTIC

6.2.1. En Serrallonga com a icona turística catalana

El passat any 2010 la Generalitat de Catalunya, en el marc del Pla Estratègic de Turisme de Catalunya 2005 - 2010 va publicar el catàleg amb un recull de 116 icones catalanes. La iniciativa, duta a terme pel Departament d'Innovació, Universitat i Empresa, pretenia assenyalar les que es consideren les autèntiques icones catalanes, visuals, en front de les dinàmiques existents en les quals cada cop és més habitual, per exemple, trobar barrets mexicans com a *souvenirs* de Catalunya. Aquestes icones es classifiquen en llocs, objectes, expressions artístiques o enclavaments que identifiquen el territori. Per tant, la finalitat és poder oferir productes de qualitat als visitants, que siguin elaborats de manera artesanal. La selecció es va elaborar amb l'Institut d'Estudis Catalans, el Foment de les Arts i el Disseny i el Museu Nacional d'Art de Catalunya. Les icones estan dividides en 25 àrees com la cultura popular, la de la música, la dansa, la del paisatge urbà i la dels espais de convivència. Aquestes icones tenen a la vegada subicones i derivades que complementen l'imaginari de les referències primeres. Aquestes referències varen ser escollides entre més d'un miler de possibilitats. D'entre les icones classificades dins l'apartat *història* trobem en quarta posició a en Serrallonga i en Perot Rocaguinarda. Encapçala l'explicació un gravat i una imatge del cartell de la pel·lícula rodada el 1948. S'expliquen els dos bandolers com els més importants de la història de Catalunya, s'equiparen i s'expliquen en el seu context de crisi econòmica i social, entre els segles XVI i XVII, caracteritzada per l'augment de la població i l'empobriment de molts pagesos i membres de la petita noblesa.

Es presenta una petita biografia de cada un dels bandolers. Pel que fa a Joan Sala Ferrer *Serrallonga*, ens explica que va néixer a Viladrau en una família pagesa benestant, però que, a causa de les dificultats econòmiques en què vivia, es va veure obligat a delinquir. Explica també que el seu nom ve donat per la seva dona, Margarida Tallades, pubilla del mas Serrallonga de Querós. Malgrat que, en un primer moment, compaginés la vida de pagès amb la de bandoler, el 1622 va matar un veí que l'havia denunciat i va veure's obligat a fugir, fet que va portar-lo a la mort. Va ser cap de la quadrilla de bandolers que assaltaven masies i segrestaven gent per obtenir rescats i cometre assassinats. El 31 d'octubre de 1633 va ser capturat i va ser executat a Barcelona, el 8 de gener de 1634.

Segons aquesta explicació, els bandolers passaven desapercebuts entre la població. Tan sols els distingia una cosa: una capa de pastor que utilitzaven per amagar les armes que duïen en una ampla faixa de cuir: la xarpa.

A continuació enumera els diferents tipus de bandolers i els classifica entre Nyerros, Cadells, Voltors i Morells, i explica que sovint s'enfrontaven entre ells. Presenta els Cadells com el bàndol més important del Principat de Catalunya, mentre que els Nyerros van ser actius durant el primer terç del segle XVII, moment de la màxima expansió del bandolerisme a Catalunya. Alguns estudiosos postulen que els Cadells representaven els interessos dels pagesos, o bé els drets de les ciutats, contra els dels senyors, representats pels Nyerros. Tot i així, pertànyer a un bàndol o altre sovint venia donat per tradició familiar, més que no pas fidelitat ideològica.

El darrer fragment de l'explicació d'aquests dos personatges com a icones catalanes fa referència als personatges de llegenda. És important observar com la història i la llegenda es sobreposen i conviuen a l'hora d'explicar els dos personatges. En el cas d'en Serrallonga, és rellevant per poder entendre la figura en tota la seva totalitat.

Durant el Romanticisme, la llegenda de molts bandolers va desdibuixar la realitat, com en el cas de Serrallonga, i s'ha arribat a afirmar que robaven als rics per donar-ho als pobres. Desafortunadament això no és cert i, si en algun cas van tenir suport popular, va ser només pels atacs als combois reials que transportaven els diners dels impostos. Mai, però, repartien el botí obtingut entre la població.

D'altra banda, es recalca que Perot Rocaguinarda va ser un dels pocs bandolers que va ser reconegut en vida (a Barcelona hi ha un carrer Perot lo Lladre), i va ser immortalitzat per Cervantes (l'inclou a la segona part d'*El Quixot amb* el nom de Roque Guinart)

Els bandolers actuaven a les serralades prepirinenques i al Pirineu. El Montseny, les Guillerries i les Gavarres n'eren amagatalls. A la zona Montseny-Guillerries-Lluçanès (Sant Hilari de Sacalm, Arbúcies, Olost, Sant Feliu Sasserra i Viladrau) es pot seguir la ruta "Bosc de bruixes i bandolers", i també productes turístics sota la marca "Catalunya rebel", en què cal destacar també el bosc de Serrallonga a Viladrau i a Sant Hilari Sacalm.

Per tant, quin paper hi juga el turisme i, en aquest cas, les guies turístiques en la mitificació i difusió del bandoler?

L'article (Hijano i Zúñiga, 2007) té com a objectiu mostrar de quina manera les guies de viatges escrites durant el segle XIX dibuixaven la idiosincràsia andalusa de l'època.

L'objectiu és veure de quina manera era dibuixada i projectada aquesta imatge i com podem extrapolar-lo en el cas de Serrallonga i el seu entorn: en aquest cas, el Montseny i les Guillerries.

Durant el màster en Turisme i Humanitats, vaig realitzar un estudi d'aquest fet, la relació entre el bandoler i la seva zona d'actuació i com es presenta en les guies turístiques.

La vinculació entre guies turístiques i identitat ja ha estat objecte d'estudi en algunes publicacions recents en el camp de les ciències socials i humanitats: filologia, ciències de l'educació, geografia, història, antropologia, ciències de la comunicació i psicologia (Hijano i Zúñiga, 2007, p. 95). No podem perdre de vista que aquestes guies són l'únic referent que té el visitant amb antelació sobre el destí seleccionat (avui dia internet supleix moltes vegades aquestes guies físiques). Els estudis anteriorment mencionats relacionen la identitat i les guies turístiques de manera que demostren com aquestes publicacions, avui en dia, projecten i difonen per tot el món una imatge que construeix una "manera de ser", un "caràcter" o unes "senyes d'identitat" en molts casos artificials. D'aquesta manera, tal com expliquen els autors, parlem d'una "etnicitat reconstruïda", al servei del marc ideològic del turisme que aïlla uns elements per tal de reinterpretar-los en termes adequats per a la seva venda. El grup ètnic es converteix en una "cosa", una imatge fixa, en un objecte de museu o un "fòssil" de pràctiques natives (Hijano i Zúñiga, 2007, p. 96).

Per tal de donar respostes a tots aquests interrogants, en primer lloc es fa un estudi comparatiu de les diferents guies turístiques i llibres de viatges seleccionats, al llarg de les dècades del segle XX. Aquesta comparativa es fa des de l'anàlisi del discurs immers en la descripció i valoració de les guies i detenint-se en els elements que, des del punt de vista de l'autor, col·laboren a construir aquesta imatge d'una identitat. Molta de la informació que ens ha arribat del bandolerisme espanyol, sobretot del bandolerisme del romanticisme, ho ha fet a través de la literatura de viatge que es produïa en el transcurs del Grand Tour. No ens ha de sorprendre si tenim en compte les paraules que escrivien els viatgers com Dumas.

Quins són els elements de la identitat catalana que podem vincular amb la imatge d'en Serrallonga que ens ha arribat avui en dia?

6.2.2. Viladrau i el mas la Sala

Una de les rutes que s'ofereixen actualment entorn de la figura de Joan Sala, Serrallonga, és la ruta del Mas La Sala a Viladrau.

Aquesta població compta amb l'Espai Montseny, que alhora és l'oficina d'informació turística. Allà hi trobem un audiovisual dedicat a les dones d'aigua (llegenda local) i al bandoler català. L'espai vol recrear els boscos del Montseny, amb fulles seques al terra i bancs fets de troncs d'arbre; vol ser un espai sensorial i, gràcies a la foscor de l'habitació i diferents olors que s'hi poden identificar, fan que el visitant es rodegi d'una aurora especial que l'endinsa als frondosos boscos del Montseny.

La primera part de l'audiovisual és una introducció i presentació dels boscos del Montseny i el seu entorn, juntament amb cites de cèlebres autors catalans que han escrit sobre el paisatge que ofereix la serralada. Segueix amb la història de la llegenda de les dones d'aigua, que es complementa amb un holograma que presenta un d'aquests personatges.

La segona part de l'audiovisual està destinada a explicar la història i la llegenda del conegut bandoler Serrallonga. Es fa a través d'un altre holograma; en aquest cas es tracta d'un ancià que explica de quina manera Joan Sala va passar de ser un pagès a ser el més temut dels bandolers catalans. El to del discurs és més aviat llegendari que no pas històric, ja que només s'expliquen els fets "coneguts per tothom", és a dir, aquells que les últimes produccions audiovisuals han deixat plasmats. Tanmateix, el personatge que ens explica les històries del bandoler, s'entreveu que va formar part de la quadrilla d'en Serrallonga. Durant el transcurs de la narració, s'il·lumina una de les parets per fragments, en les quals es mostren elements bàsics de la vida al mas (al Mas la Sala), la façana del Mas Agustí (de Santa Coloma de Farners) on van capturar al bandoler, i, finalment, una imatge simbolitzant la seva execució a la ciutat de Barcelona.

Després de consultar-ho a la persona encarregada de la informació turística, ens dirigírem a realitzar la ruta el Mas La Sala. Com ens indicaren, cal aparcar el cotxe justament al davant de l'inici del recorregut. Tot l'itinerari està senyalitzat amb fites que en tot moment són molt visibles (vam comptabilitzar un total de 22 fites i un senyal informatiu just abans d'arribar a La Sala, amb l'explicació de la història del mas).

L'itinerari fins a La Sala té un total de 6 km, anada i tornada, i pot realitzar-se en dues hores. El terreny és força planer i, malgrat un parell de pendents una mica més pronunciats, és apte

per realitzar-lo en família. Just uns metres abans d'arribar-hi, i al darrer trencall del camí, apareix el panell informatiu amb tota la història de La Sala i una breu biografia d'en Joan Sala. Potser seria interessant ubicar-lo just a l'esplanada que hi ha un cop s'arriba a La Sala.

Actualment La Sala és una propietat privada i està habitada, té el pas restringit, no es pot visitar, però, des de la llunyania, hom pot copsar l'estructura principal del mas. A més, al costat, hi trobem "La Sala nova" també habitada per masovers. La tornada es realitza pel mateix recorregut que l'anada.

Durant la jornada vam aprofitar per visitar el pantà de Sau i les cingles del Taverdet, indrets per on va actuar Joan Serrallonga.

Vam contactar amb l'oficina d'informació turística per preguntar el nombre de visitants de l'Espai Montseny. Tenint en compte que va ser l'any 2013 quan es van inaugurar les visites, han sigut molt irregulars:

- 2015: 9.029
- 2016: 7.507
- 2017: 10.331
- 2018: 3.570
- 2019: 8.076

Les consultes més habituals tenen a veure amb les relacionades amb els itineraris per fer a peu a Viladrau i el Montseny; en segon terme, amb l'interès que desperten els audiovisuals i les llegendes d'en Serrallonga i les bruixes.

6.2.3. La ruta d'en Serrallonga

El Centre Excursionista Farners ha senyalitzat aquest itinerari i és l'encarregat de fer-ne el manteniment, des de 2002. La ruta travessa el nord de les Guillerries des de l'est fins a l'oest, i uneix Santa Coloma de Farners amb Sau, passant per Osor. Aquesta ruta té dues variants, la GR178-1 i la GR178-2 que uneixen Anglès i Sant Hilari Sacalm amb la ruta principal.

Fins al 2001 la Ruta d'en Serrallonga estava senyalitzada com a petit recorregut amb el nom de PRC-13.

6.2.4. Ruta fins el mas Serrallonga

Fent recerca per la xarxa buscant l'oferta turística d'en Serrallonga, vam trobar la possibilitat de fer una ruta privada per les Guilleries i descobrir el mas Serrallonga. Vam decidir fer-la i durant tot un dia, amb un 4x4, vam recórrer part de les Guilleries, vam poder accedir (caminant) fins al mas La Sala i, finalment, vam conèixer el Collsacabra, que ens va permetre visitar algun dels escenaris on va filmar-se la pel·lícula *Serrallonga* produïda per TV3.

6.2.5. Torna en Serrallonga!

La festa "Torna en Serrallonga!" és una festa que té lloc a Sant Hilari Sacalm des de l'any 2009. Aquesta celebració té l'objectiu de promoure i recordar el vincle de Serrallonga amb les Guilleries, alhora que pretén promocionar i difondre la cultura popular i tradicional lligada al bandolerisme del barroc i a la llegenda del mític bandoler català.

El mercat medieval que es celebra durant tot el cap de setmana que acull la fira n'és un dels nuclis principals. D'entre les propostes en destaquen la representació de l'arribada de la quadrilla d'en Serrallonga i la representació del ball, amb la colla de Sant Hilari Sacalm i la colla de Vilafranca del Penedès (l'any 2015 va ser especialment destacable, perquè la colla de Vilafranca celebrava el 35è aniversari de la seva recuperació).

Paral·lelament, en l'edició de 2015 (la que vam visitar), durant tot el cap de setmana, a l'oficina de turisme hi havia exposada una mostra sota el títol: *Serrallonga, dibuixant la llegenda*, que pretenia dibuixar la imatge del bandoler al llarg dels segles. Es tractava d'una exposició centrada en dibuixos, la literatura i un conjunt de suports visuals de patrimoni tangible que permetien copsar de quina manera s'ha anat forjant la imatge que ens ha arribat avui d'en Serrallonga. Era interessant veure, per exemple, l'evolució del dibuix i de l'imaginari del bandoler dins la societat. Des de les primeres auques, els primers gravats litogràfics que il·lustren les primeres novel·les de Víctor Balaguer i els romanços de cec de mitjan segle XIX, una col·lecció de cromos de xocolata, els cartells publicitaris i la darrera imatge que, des dels mitjans de comunicació, ens ha arribat, permet obrir moltes portes quant a la manera com s'ha anat construint la imatge d'aquest personatge singular des del segle XIX fins avui dia. En aquest cas, l'organització de l'exposició anava a càrrec de Ricard Dilmé, que l'ha ideat entorn del material amb què compta la seva col·lecció particular.

L'organització d'aquesta commemoració va a càrrec de l'associació Torna en Serrallonga, a la pàgina web de la qual hi podem trobar informació de la biografia de Joan Sala i els diferents programes de les edicions passades de la festa.

Amb aquesta celebració estem davant un clar exemple de la voluntat d'un col·lectiu, en aquest cas del poble de Sant Hilari Sacalm —que va veure com naixia i es consolidava la llegenda del bandoler Serrallonga—, de mantenir viva la flama del personatge. Es tracta, un cop més, d'una iniciativa que pretén dinamitzar el paper del bandoler alhora que busca arrelar-lo al territori. Un clar exemple seria a través del “menú del bandoler” que ofereixen els restaurants del poble durant el cap de setmana.

La impressió que vam tenir en la visita a Sant Hilari era la d'un poble abocat a la causa. Per acabar, i a tall d'anècdota, vam tenir l'oportunitat de conversar amb en Ricard Dilmé i vam adquirir els seus còmics. És un personatge que sent realment passió per Serrallonga i tot el que l'envolta. El seu blog (<http://serrallonga1640.blogspot.com/>) està replet d'informació i d'imatges digitalitzades tant de dibuixos d'època com de fragments literaris que han estat de gran ajuda en el transcurs de l'elaboració d'aquesta tesi doctoral.

6.2.6. En Serrallonga al museu

Al Museu d'Història de Catalunya, entitat reconeguda l'objectiu de la qual és mostrar la història del territori de manera cronològica, el nostre bandoler, en Serrallonga, dona la benvinguda a la sala de l'etapa de la història moderna. Encapçalant l'entrada, hi apareix una escenografia del bandoler mig amagada; la imatge des de les institucions públiques del bandoler és que se'ns el presenta com un personatge icònic, representatiu i rellevant de la història catalana. El sol fet que l'escenografia estigui mig amagada ja fa referència a la vida que va haver de portar Joan Sala en esdevenir bandoler facinerós.

6.3. ALTRES RECURSOS TURÍSTICS BANDOLERS

La festa del Toca-sons a Taradell

La festa de Toca-sons se celebra a Taradell durant la Festa Major d'estiu, el 24 i 25 d'agost. La primera edició de la festa va ser l'any 1993. Està basada en la vida de Jaume Masferrer, que va ser bandoler al segle XVII. Bianualment, el dia 24 es fa un Toca-sons infantil, el Toca-canalla.

El dia 25 el Sometent anuncia durant el pregó que en Toca-sons i la seva quadrilla estan als voltants del poble. Es crida a files els voluntaris que vulguin capturar el bandoler. El batlle dona la bandera del poble al capità i els veïns esperen a veure què succeeix.

La festa es divideix en tres parts: l'arribada al poble dels bandolers, la captura del Toca-sons a la plaça de les Eres i, finalment, el judici.

L'entrada al poble dels bandolers acompanyat per la seva quadrilla és un moment important. De fet, és un dels moments més esperats de la festa perquè la gent espera veure qui és en Toca-sons: cada any està interpretat per un veí diferent i es manté en secret fins a l'últim moment. Durant tot el recorregut es van disparant els trabucs i les diferents colles van pels carrers fent bromes a les persones que es troben pel camí. En Toca-Sons es pot reconèixer pel seu gran barret. Un altre dels personatges secrets és l'agutzil (a la versió de 2018, coincidint amb l'edició que vam visitar, era la primera vegada que aquesta figura estava representava per una dona). Després es produeix la captura a la plaça de les Eres, just en el moment en què es balla la Sardana d'en Toca-sons. Les rotllanes de la sardana es van tancant fins a fer-lo presoner. Finalment es produeix el judici. En aquesta part, pot ser considerat culpable o innocent.

L'Espai Perot Rocaguinarda

L'espai Perot Rocaguinarda està situat a Olost i neix de l'associació de cinc ajuntaments del Montseny, les Guilleries i el Lluçanès. Va obrir les portes l'any 2012 en el marc del projecte de Pla de Competitivitat Turística de Boscos de Bruixes i Bandolers.

Està situat a la planta baixa del centre cívic i conté diversos plafons explicatius i dos audiovisuals. L'objectiu és difondre la figura del bandoler Perot Rocaguinarda mitjançant tècniques audiovisuals capdavanteres. Es tracta d'un centre dedicat al bandolerisme del segle XVII i fa un recorregut per la vida de Perot i dels espais naturals. També parla de la figura (possiblement fictícia) de Mercè Pecanins, la promesa del bandoler. A més a més, s'ofereix una visita guiada per resseguir les aventures de Perot Rocaguinarda. L'any 2018 van visitar l'espai 835 persones.

A Olost els gegants són en Perot Rocaguinarda i la Mercè de Pecanins i, a principis de novembre, s'hi celebra la fira d'en Rocaguinarda, amb més de 100 actors i actrius com a participants. Una altra de les activitats amb gran rebuda per part del públic és la gimcana d'en Perot, la missió principal de la qual és recuperar diverses lletres que els cadells han escampat pel poble. Durant el recorregut es descobreixen trets de la història i la cultura del poble. Està adreçat a públic escolar o familiar.

Un element remarcable és que, tant l'espai Montseny de Viladrau, dedicat a en Serrallonga, com l'espai Perot Rocaguinarda, han estat produïts per Grup Transversal.

Il·lustració 51 L'Espai Perot Rocaguinarda amb els gegants d'Olost (Font: Espai Rocaguinarda)

La fira bandolera d'Alcover

Una de les fires bandoleres de referència és la d'Alcover, celebrada des de l'any 2002. Té lloc durant la festa del Remei i la Festa Major, que coincideix amb el segon cap de setmana d'octubre, i està centrada en els bandolers dels segles XVI i XVII. S'hi representen escenes teatrals i satíriques en les quals es mostra la vida i les baralles entre dues famílies bandoleres, els Morells i els Voltors. D'altra banda, s'hi realitzen espectacles específics, manualitats per als més petits i concerts, així com també una mostra d'oficis artesanals de l'època.

L'any 2019 van visitar la fira aproximadament 15.000 persones, cosa per la qual es pot dir que és tot un referent, però també genera una aglomeració.

El Museo bandolero a Ronda

Està compost per cinc sales: *Viajeros románticos y documentación; Vivir el bandolerismo; Bandoleros famosos; Los que siguieron el rastro –Guardia Civil; i Armas y testimonios escritos*. En total compta amb 1390 objectes entre llibres, armes, documents, imatges i peces de vestuari.

Explica la història de bandolers com Tragabuches, el Tempranillo, Diego Corrientes, el Pernales o Pasos Largos, i hi ha un apartat dedicat al nostre bandoler català, en Serrallonga.

L'objectiu general del museu és la conservació i la difusió de la memòria històrica com a llegat cultural.

La ruta del Tempranillo

La ruta del Tempranillo és un recorregut per l'interior d'Andalusia al llarg dels pobles per on es va moure el Tempranillo: Alameda, Benamejí, Casariche, Corcoya i Jauja.

Jauja és la localitat on va créixer i hi trobem el Centro Temático de Bandolerismo Romántico. S'hi expliquen els orígens d'aquest fenomen i com vivien els bandolers del sud d'Espanya. Si es recorren les serralades de Sevilla, Còrdova i Màlaga, hi podem observar una estreta relació entre el riu i els fora de la llei.

A Corcoya hi ha l'ermita de la Fuensanta, on el Tempranillo va rebre l'indult poc abans de morir i, al mausoleu de La Alameda, hi ha les restes del Tempranillo. Al llarg de tot el recorregut hi ha diversos centres temàtics que expliquen les gestes del bandoler.

7. LA DIFUSIÓ DEL MITE DES DEL SISTEMA EDUCATIU

“Los bandidos pertenecen a la historia recordada, que es distinta de la historia oficial de los libros... Ésta es la razón por la cual las leyendas de bandidos aún tienen capacidad para emocionarnos.” (E.J. Hobsbawn, 2000, p.156)

7.1. EL BANDOLERISME A L'EDUCACIÓ FORMAL

Tal i com hem anat repetint al llarg de tot l'estudi, un dels elements més importants a l'hora d'entendre i de reinterpretar un personatge -ja sigui llegendari o real, però que ha passat a la història universal- és important fixar-nos en com aquest arriba als més petits. En aquest apartat ens centrem en l'anàlisi d'algunes de les propostes didàctiques actuals entorn d'en Robin Hood, en Serrallonga i el bandolerisme. A més a més, en el cas del bandoler català, també hem fet un recull de llibres de text on apareix, o ha aparegut, alguna referència a en Serrallonga.

7.1.1. EL CAS D'EN ROBIN HOOD

El personatge de Robin Hood s'ha utilitzat com a centre d'interès a l'hora d'aprendre la llengua anglesa. Durant la nostra recerca hem trobat diversos exemples de novel·les curtes dedicades a en Robin Hood. A continuació en llistem algunes:

Títol: *Robin Hood*

Editorial: Longman House

Nivell: Inicial-intermedi

Any: 1989

El llibre *Robin Hood* que proposa Longman House és simplement un llibre de lectura en anglès. Explica la història de Robin Hood, que comença quan coneix en Little John. No explica ni l'origen del bandit ni el perquè es converteix en foragit. Al final de tot, hi ha unes preguntes de comprensió organitzades per capítols. En aquest cas, el relat acaba amb la mort d'en Robin Hood (en moltes ocasions, la història acaba amb el casament amb Lady Marian).

Títol: *Robin Hood*

Editorial: Vicens Vives - Green Apple

Nivell: Intermedi

Any: 2004

En aquest cas, el llibre va acompanyat d'un CD per poder treballar la part de la comprensió oral. És una excel·lent eina de treball perquè cada capítol va acompanyat d'exercicis de comprensió. Conté una guia didàctica molt completa. A més a més, a cada peu de pàgina hi ha un recull del vocabulari que hi va apareixent.

La primera pàgina planteja l'interrogant: *Did Robin Hood really exist?*

Robin Hood is a legend and a hero. There are a lot of medieval ballads about Robin Hood's life and adventures. It is probable that he really lived in Sherwood Forest at the beginning of the 13th century, but we are not sure.

Today there are numerous stories, poems and films about Robin Hood and his outlaws. Robin took from the rich and gave to the poor. He created justice at a time when there was none. This is why he became a legendary hero.

Robin and his men lived in Sherwood Forest near the town of Nottingham. Today this area is called Nottinghamshire. A "Tales of Robin Hood Centre" opened in Nottingham in 1989. Thousands of tourists visit it every year.

Títol: *Robin Hood and his merry men*

Editorial: MacMillan English Explorers

Nivell: Intermedi

Any: 2007

Al principi del llibre hi ha una guia de lectura, no de la història d'en Robin Hood, sinó de la manera en què fer una bona lectura. Com que es tracta d'un llibre pensat per a gent que està aprenent la llengua estrangera, el vocabulari està adaptat.

El primer que trobem és una cançó dedicada al bandit:

Robin Hood, Robin Hood, riding through the glen,
Robin Hood, Robin Hood, with his band of men,
Feared by the bad,
Loved by the good,
Robin Hood, Robin Hood, Robin Hood.

La versió de la història que donen és que en Robin Hood és fill de Robert de Locksley i Joana, i que viuen al bosc de Sherwood. Han hagut d'amagar-se al bosc perquè el pare de Joana no accepta el seu matrimoni i vol acabar amb la vida de Robert. Al cap de dos anys, però, el pare de Joana va a buscar-los i els demana que tornin a Locksley –el petit Robin algun dia serà comte de Locksley.

Només amb deu anys, en Robin ja sent a parlar de l'opressió del xèrif de Nottingham, que actua amb la benevolència del príncep Joan, germà del rei Ricard que està a la guerra; cinc anys després, els homes del xèrif van a Locksley i capturen el pare de Robin. L'home que està al capdavant és el Guy de Gisborne. Al cap d'un temps, en Robin exposa a la seva mare la situació que el portarà a convertir-se en un fora la llei

The people in Sherwood Forest are hungry, Mother. Prince John says they cannot kill the deer, but the people have no money and there is no other food. I am going to help those people, Mother.

En aquest cas, el motiu principal de Robin és ajudar els altres, els pobres, tal com mana la llegenda. Al llibre, hi apareixen els personatges habituals de les històries d'en Robin Hood: Marian, el frare Tuck, Will Scarlet, Little John...

Al final del llibre, hi ha unes pàgines dedicades a donar detalls de la vida quotidiana a l'època de Robin Hood: com vestien, què menjaven, com passaven el temps...

7.1.2. EL CAS D'EN SERRALLONGA

Actualment el sistema educatiu es troba en ple canvi transformador. El nou ensenyament basat en les competències bàsiques fa que els docents hagin de replantejar-se la seva tasca, ja que cal que passin de ser uns mers emissors d'informació a convertir-se en guies; guies que dotaran l'alumnat de les eines necessàries per adquirir el coneixement, els ensenyaran a aprendre, buscaran despertar-los la motivació per la matèria, el temari i el contingut. En definitiva, cada cop més caldrà passar d'un ensenyament reactiu a un ensenyament proactiu del qual l'alumnat esdevingui el protagonista.

El primer que farem és analitzar diferents llibres de text per veure quina és la informació que hi apareix del bandolerisme. Per poder fer-ne una anàlisi més profunda farem una retrospectiva per tractar diferents períodes.

Per tal de fer aquest estudi ens hem servit de llibres de text d'editorials i èpoques diferents. L'anàlisi d'aquests llibres de text el farem de manera cronològica, fixant-nos primer en els llibres més antics fins a arribar als llibres que s'utilitzen actualment a les aules d'educació secundària.

1. *CIENCIAS SOCIALES 7. EGB*. Editorial Santillana, Barcelona, 1977. Castellà.

En aquest primer llibre no hi apareix cap menció al fenomen del bandolerisme. Tot i que ens ha sorprès, el fet que no s'expliqui segurament està relacionat amb el moment polític que es vivia al país. Encara que aquesta sigui una hipòtesi personal, amb tot el que hem anat llegint i estudiant al llarg de la recerca, podríem afirmar que el bandolerisme és un tret identitari català i que, potser, aquesta és l'explicació del perquè no s'explica en un llibre editat justament en el moment en què les tradicions i el folklore català encara es trobaven en plena recuperació després dels anys del franquisme.

2. *SEPHARAD. GEOGRAFIA I HISTÒRIA D'ESPANYA I DELS PAÏSOS HISPÀNICS*. 3er de BUP. Editorial Barcanova, S.A., Barcelona, 1986. Català.

El següent llibre analitzat va ser publicat en la dècada següent, nou anys després de l'anterior llibre. És d'una dècada després que l'anterior. En total conté trenta-dos temes distribuïts en contingut propi de geografia i temes propis d'història. El tema tretze "*Felip II: els esforços per mantenir l'hegemonia europea*" és en el que es fa referència al bandolerisme català. El cinquè apartat "*Les primeres crisis de l'autoritat reial: Catalunya i Aragó*" es centra a explicar que, malgrat els esforços de Felip II per unificar-la, la Monarquia, seguia sent un conglomerat de regnes amb personalitat jurídica pròpia; fa referència a la crisi catalana i aragonesa, les quals van posar de manifest els límits de l'autoritat reial a l'interior de la Corona hispànica. En relació amb la crisi catalana s'afirma que es van acabar creant friccions permanents en les relacions entre les autoritats catalanes i el rei espanyol.

Del bandolerisme en concret, en parla més endavant i l'explica de la següent manera:

El perill de penetració de l'heretgia per la frontera francesa va posar de manifest la complicitat existent entre els hugonots i el fenomen del bandolerisme, cada cop més arrelat a Catalunya. Aquest fenomen va tenir els seus orígens en la Baixa Edat Mitjana a remolc de la gran crisi econòmica i social del segle XIV, que més tard va desembocar, en els primers anys del segle XVI, en la formació de quadrilles de bandolers en què es barrejaven individus

d'origen aristocràtic amb d'altres de populars. Durant el regnat de Carles I la importància del bandolerisme va obligar els virreis a legislar sobre l'ús de les armes i la formació de grups, alhora que es va desencadenar una repressió sistemàtica de les bandositats. En el regnat de Felip II, la desviació de la ruta dels metalls preciosos que travessaven el Principat, com a pas previ per arribar a Itàlia, va constituir un bon incentiu per al seu desenvolupament. Ni la combinació d'una dura política repressiva amb l'oferiment de perdons per als bandolers que volguessin allistar-se a les files dels terços no va acabar amb el fenomen. Va ser precisament en el regnat de Felip III i Felip IV quan el bandolerisme va adquirir la màxima intensitat (Perot Rocaguinarda i Joan Serrallonga) fins a diluir-se finalment en el context de la guerra dels Segadors.

En aquest sentit, s'afirma que el bandolerisme català s'ha d'entendre com la resposta d'un sector de la noblesa pirinenca arruïnada. Davant la disminució dels seus recursos econòmics i de la manca de possibilitats per integrar-se en l'estructura política d'una Monarquia llunyana, aquesta noblesa va adoptar el robatori com a fórmula per solucionar la seva situació.

Tot i així, assenyala que el bandolerisme va ser també la sortida que van trobar els sectors populars marginats per una manca d'oportunitats econòmiques, agreujades per les crisis periòdiques que afectaven l'agricultura catalana i que feien més precària la seva situació. El text assegura que no van existir un bandolerisme aristocràtic i un de popular separats, sinó que ambdós estaven barrejats, ja que responien al moment de la recuperació econòmica catalana al llarg dels segles XVI i XVII.

Més tard es centrarà concretament a explicar les conseqüències que el fenomen tindrà dins la societat catalana del moment. Apunta que el bandolerisme és un fenomen que trobem a tots els països del Mediterrani, no només al Principat i que el fet que Catalunya tingués una població superior a les seves possibilitats de treball suposava que el país comptés amb nuclis que estaven al marge de la societat i que havien de buscar-se una alternativa per tirar endavant. Així, la misèria afavoria l'existència de vagabunds i lladres i, d'altra banda, la geografia del país, amb les seves zones muntanyenques, protegia la seva activitat i els servia de refugi.

A continuació apareix un dibuix d'un bandoler català, acompanyat d'una pregunta: "Segons el text, quines són les causes de l'aparició del bandolerisme a Catalunya? Existia solament un bandolerisme popular? Digues quin altre existia i explica'n les causes".

Després de llegir el text podem afirmar que la importància rau en la relació establerta entre el monarca i les autoritats catalanes, que el fenomen del bandolerisme ha d'entendre's com a conseqüència de la situació econòmica del Principat, sense entrar a valorar les relacions i els bàndols de la noblesa catalana, per la qual cosa molts bandolers van veure l'oportunitat de millorar la seva situació econòmica.

Malgrat que la imatge que apareix per il·lustrar el tema és la d'un dibuix d'un bandoler, no hi ha cap referència a Joan Sala, Serrallonga ni a cap altre bandoler català. El personatge que apareix va vestit amb vestimenta que s'allunya molt de la imatge que ens ha arribat actualment de l'arquetipus de bandoler català.

Tampoc es menciona la repressió que va patir el bandolerisme ni la solució que es va trobar per tal d'acabar amb el fenomen.

3. *GiH GEOGRAFIA I HISTÒRIA 3*. 3r d'ESO. Editorial Vicens Vives, Barcelona, 2015

El tercer llibre analitzat correspon a un volum que actualment s'utilitza al tercer curs de secundària. En aquest cas, el tema en què apareix explicat el fenomen del bandolerisme és el tretzè: *Catalunya sota els Àustries. Com es va articular Catalunya dins l'imperi hispànic? Quins problemes van sorgir?*

Comença fent un repàs històric des de Carles I per explicar de quina manera es vivia en aquella època: com era la societat, com s'organitzava, quin sistema polític era l'existent, de quina manera governava Catalunya l'Imperi dels Àustries, quines eren les institucions catalanes, i quina era la relació que mantenien amb el govern espanyol. A més a més, exposa com era l'economia de l'època, i és en aquest sentit que s'inclouen "els problemes" als quals s'havia d'enfrontar la monarquia. Per tal d'abordar el tema es planteja un enigma en un apartat diferenciat. "Per què hi havia bandolers, els pirates i els corsaris?" Amb l'ajuda d'una imatge i diferents preguntes i interrogants es pretén que l'alumnat conegui tant el bandolerisme, la pirateria com el món dels corsaris. Una de les qüestions que salta a la vista en un primer moment és que els tres fenòmens (bandolers, pirates i corsaris) s'expliquen com un tot, és a dir, es col·loquen tots dins el mateix sac. Com que el tema que tractem és el bandolerisme, ens fixarem de quina manera s'explica. La introducció a l'apartat postula que en una Catalunya moderna en què molts conflictes no passaven per la justícia oficial, aquest

tipus d'afers es resolien de manera privada i per la via de les armes; és d'aquesta manera com la violència va estendre's pel país.

Un dels fenòmens que més va atemorir tota la població va ser, justament, el bandolerisme, entès com el resultat d'una problemàtica interna de la societat catalana. La definició que se'n dona és que, al llarg del segle XVI i inicis del XVII, el bandolerisme es va expandir per terres catalanes. Així mateix, diferencia dos tipus de bandolers: els lladregots, que s'organitzaven en colles per fer robatoris, segrestos i contraban; i els qui, al servei d'una família noble que mantenia enfrontaments amb altres nobles, actuaven contra els bàndols rivals. Els grups de bandolers buscaven els camins per assaltar els traginers i les diligències, així com també feien robatoris a masos i masies benestants i duïen a terme segrestos. D'altra banda, afegeix que els bandolers vivien als boscos i a les muntanyes per amagar-se de les tropes reials. De fet, molts van ser executats, mentre que d'altres van obtenir el perdó a canvi de servir als exèrcits reials de Nàpols o de Flandes.

A més, dedica un epígraf sencer a explicar els bandolers catalans començant per explicar les causes del bandolerisme, les quals estan relacionades amb l'empobriment de Catalunya, especialment a les zones agràries de muntanya: d'una banda, va ser una sortida per als grups socials més humils davant la misèria, agreujada per les epidèmies periòdiques i les èpoques de fam; d'una altra, va ser la resposta d'un sector de la petita noblesa a la disminució de les seves rendes i a la voluntat de mantenir els privilegis feudals a les seves terres.

És en aquest llibre que per primera vegada es fa referència a la mitificació del fenomen; s'explica que alguns bandolers van arribar a ser mitificats per la literatura del Romanticisme, que els va convertir en herois populars enfrontats amb el poder autoritari dels monarques. Dos d'aquests bandolers van ser Perot Rocaguinarda i Joan Sala, àlies Serrallonga, que van actuar en les primeres dècades del segle XVII.

Just a la pàgina següent de la de l'explicació, hi ha tres exercicis: el primer consta d'una imatge d'un assalt bandoler, seguit d'una pregunta que demana què representa la pintura. El segon exercici és una pregunta "Per què alguns pagesos es van dedicar al bandolerisme?". El tercer exercici està relacionat amb la imatge de la pàgina següent (un mapa que mostra els camins rals, els llocs de pas on actuaven els bandolers, el radi d'acció d'en Serrallonga i el radi d'actuació d'en Rocaguinarda), i demana que es diguin tres localitats del radi d'actuació de cadascun dels dos bandolers.

En aquest cas, el llibre diferencia entre dos tipus de bandolers, diferenciació que fins ara no s'havia donat: els simples lladres i els qui es posaven al servei d'una família noble per ajudar a resoldre'ls els problemes. També parla dels segrestos que molts cops duïen a terme i del fet que la imatge que ens ha arribat a nosaltres sovint ha estat desfigurada i mitificada.

4. *SANTILLANA GRUP PROMOTOR. SÈRIE DESCobreIX.* 3r d'ESO. Editorial Santillana, Barcelona, 2015

El quart llibre analitzat és un volum que també s'utilitza actualment a les aules de 3r d'ESO. En aquest cas, el tema en què es tracta el bandolerisme és el dotzè, que duu per títol "Catalunya durant els segles XVI i XVII". La introducció al tema comença amb l'explicació de la situació econòmica, la societat estamental i tot allò que té a veure amb els segles XVI i XVII i que és fonamental per entendre el fenomen del bandolerisme.

A l'explicació del bandolerisme se li dedica un apartat separat i és en l'anàlisi científica en què es formula una pregunta en forma de projecte "Per què es va produir el fenomen del bandolerisme?". A la part esquerra es qüestiona "La realitat i la llegenda" del fenomen del bandolerisme; a continuació hi ha una pàgina dedicada exclusivament a Serrallonga: "Serrallonga, entre la història i la llegenda".

L'explicació que es dona del fenomen del bandolerisme és la següent:

Entre l'últim terç del segle XVI i el primer terç del segle XVII el món rural català es va veure trasbalsat per la violència i la inestabilitat social. El bandolerisme va ser una de les manifestacions d'una profunda crisi que sacsejava el país. Els bandolers formaven grups més o menys grans, d'entre 20 i 100 homes, que assaltaven els combois de carruatges, els viatgers i les masies. Aquests malfactors vivien amagats a les muntanyes, protegits per alguns pagesos i senyors. Eren de procedència social diversa. Hi havia camperols, artesans, desvagats i membres de la petita noblesa, que lideraven els enfrontaments senyorials.

Aquest volum es qüestiona directament la **realitat i la llegenda** que s'amaguen darrere el bandolerisme i els seus personatges més emblemàtics, com en Perot Rocaguinarda, en Trucafort i en Joan Sala, àlies Serrallonga. Presenta els bandolers com a persones que vivien al marge de la llei, que robaven, **assassinaven** i s'enfrontaven als representants de l'autoritat. **La violència que feien servir queda molt lluny de la imatge de lladres generosos que ens ha transmès la literatura.** El text afegeix que, si els capturaven, se'ls castigava amb una gran crueltat i que, en molts casos, acabaven penjats, i alguns decapitats i esquarterats;

les seves restes mortals s'exhibien públicament per tal de ser un toc d'avís per la resta de la població. En casos excepcionals, els bandolers es van reconvertir en soldats, com és el cas de Rocaguinarda.

Per acabar, s'expliquen les causes d'aquest bandolerisme, entre les quals es destaquen la pobresa del país —la qual afectava una gran part de la població, inclosos alguns sectors de la petita noblesa— i la feblesa de les institucions encarregades de garantir l'ordre i la seguretat. Si a tot això hi sumem les característiques i l'orografia del país (muntanyós, boscós...), les persecucions dels temuts bandolers eren molt dificultoses. Tota la informació va acompanyada d'un mapa en què apareixen els camins rals, les vies secundàries, els punts de saltejament i les zones on es refugiaven els bandolers.

A continuació hi ha tres exercicis per treballar el tema, els quals van acompanyats de la imatge d'un gravat de Joan de Serrallonga del segle XIX (en el que apareix també na Joana).

Extreu informació dels textos:

- Com eren els bandolers?
- Quines van ser les causes del bandolerisme català dels segles XVI i XVII?

Investiga

- Busca informació i fes un treball sobre el bandolerisme a la Catalunya dels segles XVI i XVII

Interpreta el mapa i la imatge

- Quina era la zona on els assalts eren més freqüents?
- Quines característiques tenen les zones on es refugiaven els bandolers?

Describeu l'escena. Es tracta d'una reconstrucció idealitzada? Argumenta la resposta.

A la següent pàgina hi ha un apartat dedicat a “Serrallonga, entre la història i la llegenda”. Abans de començar, hi ha una part teòrica que presenta una biografia del bandoler, un fragment de l'obra de Víctor Balaguer *Don Juan de Serrallonga* (1877) i una imatge del cartell de la representació d'aquesta obra. El text fa així:

El bandoler Joan Sala Ferrer, àlies Serrallonga, va néixer a Viladrau (Osona) el 1595 i va morir executat a Barcelona el 8 de gener de 1634. L'assassinat d'un veí el va posar

definitivament fora de la llei, i el va transformar en un lladre de pas. La literatura, sobretot els textos romàntics de Víctor Balaguer, l'han convertit en un dels bandolers més famosos de la història de Catalunya. El que se sap de la seva vida es mou entre la història i la llegenda. Víctor Balaguer va reinventar Serrallonga; va transformar-lo en un noble senyor, cap del bàndol dels nyerros, lluitador incansable pels drets i les llibertats del poble

Aquest apartat va acompanyat de dues tasques: una comprensió lectora “En quina època es desenvolupen els fets?”; “Segons el text, quin bàndol o part representaven els nyerros? I els cadells?”; i una recerca d'informació: “Busca informació i compara la visió que ens ofereix el text sobre Serrallonga amb la realitat històrica”. A continuació proposa un treball de camp que consisteix a fer una enquesta per veure quin coneixement té la població de la figura d'en Serrallonga i d'altres bandolers com Perot Rocaguinarda, i demana que, amb les dades, se n'elabori un petit treball.

L'última part del capítol inclou recomanacions: un llibre d'Alcoberro: *La revolució de 1640. Els segles XVI i XVII a Catalunya*, 1993; un còmic: *Torna Serrallonga*, Ricard Dilmé, 2009; una pel·lícula: *Serrallonga, la llegenda del bandoler*, dirigida per Esteve Rovira, 2008; i un capítol d'una sèrie de televisió: *La memòria dels cargols*. Capítol 6, La guerra dels Segadors, TV3 a la carta.

5. *ATÒMIUM, CIÈNCIES SOCIALS*. 3r d'ESO. Editorial text, la Galera, Esplugues de Llobregat, 2015

El cinquè llibre consultat parla del fenomen del bandolerisme en el tretzè tema “*Catalunya en temps dels Àustries*”, i concretament en el segon apartat, quan expliquen la pirateria, la bruixeria i el bandolerisme. En aquest cas, com veiem, es tornen a posar els tres fenòmens al mateix sac.

Després de contextualitzar tot el període històric es centra a explicar de quina manera s'estructurava la societat catalana, la qual es dividia en alta noblesa, noblesa rural, clergat, burgesia, pagesia i marginats. Dels llibres analitzats és l'únic que diferencia entre alta noblesa i noblesa rural, i és també l'únic que parla i explica qui van ser els nyerros i els cadells.

Per tal d'entendre el bandolerisme, el que fa primer és explicar les diferències socials de les classes catalanes:

- L'alta noblesa. Era molt minoritària. El trasllat de la Cort a Castella va fer que majoritàriament l'alta noblesa es desplaçés a aquest regne i es castellanitzés.
- La noblesa rural. Va ser la més perjudicada pels canvis derivats de la sentència arbitral de Guadalupe i per la desaparició de la Cort. La manca de sortides i de càrrecs disponibles va provocar un fort malestar entre els seus membres, la qual cosa va fomentar que hi hagués rivalitats entre faccions —nyerros i cadells— i que es dediquessin al bandolerisme. Tot això va contribuir a la inestabilitat del país.
- El clergat. Va seguir una dinàmica semblant a la de la noblesa. Els alts càrrecs sovint eren escollits per la monarquia, la qual cosa va originar que molts fossin de fora del país. El baix clergat, en canvi, va participar en les pugnes del país i sovint va contribuir a l'enfrontament amb l'autoritat reial.
- La burgesia. Havia quedat malparada a causa de la crisi de la baixa edat mitjana. Durant l'edat moderna va mostrar una actitud conciliadora amb els monarques. A la ciutat de Barcelona va continuar monopolitzant els càrrecs municipals, cosa que va afavorir la formació d'una veritable oligarquia urbana.
- La pagesia. La sentència arbitral de Guadalupe va permetre la formació d'un nombre reduït de pagesos que es van enriquir amb les seves explotacions. La masia era el centre de l'activitat agrària catalana. Els pagesos més humils —la majoria—, com els masovers o els jornalers, continuaven vivint de manera precària i sotmesos a l'atzar meteorològic i al resultat de les collites.
- Els marginats. A Catalunya hi havia un nombre considerable de persones que vivien de demanar i que malvivien als boscos o a les zones marginals. Com més inestable era l'època —per exemple, en els moments de guerra—, més nombrós era aquest grup.

Seguidament explica qui van ser els nyerros i els cadells. Els nyerros i els cadells eren els dos bàndols en què es van dividir els membres de la noblesa catalana. Si bé la divisió la trobem ja a l'edat mitjana, no va ser fins a finals del segle XVI i al segle XVII que la rivalitat va ser més forta. Pertànyer a un bàndol o a l'altre depenia sobretot de fidelitats i de tradició

familiar, més que no pas de qüestions ideològiques. A aquesta lluita, s'hi va afegir el bandolerisme. Els nyerros acostumaven a estar a favor dels senyors feudals. Alguns nyerros van arribar a ocupar càrrecs importants de l'Administració, com l'Arquebisbat de Tarragona o el càrrec de lloctinent. El seu emblema era un garrí. En canvi, els cadells, per la seva part, se'ls relaciona amb els camperols i les classes populars ciutadanes. El seu emblema era un cadell de gos que solien dur gravat al cinyell.

Un dels maldecaps de la monarquia hispànica a Catalunya va ser el bandolerisme. Aquest fenomen que ja es donava a l'edat mitjana —però en menys intensitat—, va arribar a quotes molt preocupants durant el segle XVI i a principis del segle XVII.

El descontentament que hi havia al camp català, sobretot entre la petita noblesa, va originar l'auge del bandolerisme. Molts dels bandolers provenien de famílies nobles que havien anat a menys o que s'havien arruïnat. Altres aprofitaven les partides de bandolers per passar comptes amb famílies rivals —cal destacar la tradicional rivalitat entre nyerros i cadells. Els pagesos desarrelats i descontents també van contribuir a engrossir les files del bandolerisme.

Un cop explicats els dos bàndols, el dels nyerros i el dels cadells, s'expliquen les **causes** del bandolerisme, d'entre les quals la situació econòmica de l'època moderna n'era la principal. Ara bé, tenim altres factors que també ajuden a explicar el fenomen. D'una banda, la geografia muntanyosa de Catalunya i el predomini de zones boscoses van servir d'amagatall als bandolers. A més a més, cal afegir-hi una dada important: el fet de ser terra de frontera va permetre als bandits catalans fugir de la justícia traslladant-se a altres regnes. Altrament, l'existència de jurisdiccions senyoriales i eclesiàstiques, en les quals la justícia era administrada pels nobles i l'Església, per la qual cosa impedié que tropes del rei poguessin capturar els bandolers si buscaven refugi en aquests territoris. Les quadrilles també estaven formades per grups d'hugonots francesos que havien fugit de França i que, arran de la seva precària situació, trobaven en el bandolerisme la solució. En aquesta època, la conflictivitat amb la Corona era constant, la qual cosa va suposar que, en moltes situacions, les autoritats catalanes simpatitzessin amb els bandolers i els donessin protecció. L'ús del pedrenyal (arma de foc, similar al trabuc, però més curta i fàcil de manipular, que va tenir molt èxit a Catalunya els segles XVI i XVII) entre gran part de la població catalana, va ser una de les preocupacions més grans de la corona. L'any 1603 el virrei en va prohibir l'ús i la fabricació.

El text explica també que els bandolers acostumaven a actuar en grups que oscil·laven entre la vintena i el centenar d'homes. Les seves actuacions consistien a assaltar persones, robar masies benestants o monestirs, segrestar, executar venjances i, sobretot, assaltar els combois reials carregats amb la recaptació dels impostos o amb els metalls preciosos que venien d'Amèrica i que havien de servir per pagar als prestadors estrangers. Els bandolers més coneguts van ser: d'una banda, Perot Rocaguinarda (1582-1635), d'ascendència pagesa, que va estar al servei dels nyerros. Va arribar a assetjar Vic. Al final va obtenir l'indult a canvi de lluitar amb els terços a Nàpols. De l'altra, Joan Sala Serrallonga (1594-1634), que també va actuar al servei dels nyerros. Va morir executat a Barcelona. La seva figura va arribar a esdevenir una **llegenda i un mite**.

El capítol acaba explicant quina va ser la repressió que va patir el bandolerisme: les autoritats de la monarquia van intentar eradicar el bandolerisme de diverses maneres, però sempre topaven amb les institucions catalanes, que hi posaven moltes pegues, de manera que molt sovint es generaven grans tensions. Es van enviar els terços, es van fer lleis i, fins i tot, es van proposar mesures de gràcia als que s'acollissin a l'indult. La repressió, però, va ser la que va acabar dominant. Un dels virreis que més va actuar contra els bandolers va ser el duc d'Alburquerque, virrei entre el 1615 i el 1619. Va arribar a Catalunya acompanyat de l'exèrcit, fet que va irritar les autoritats del país. L'actuació del virrei va tensar les cordes de tal manera que va mostrar-se partidari de prescindir de les lleis catalanes. El duc d'Alburquerque va arribar a afirmar que ell extingiria el bandolerisme encara que hagués d'enviar tota la població catalana a galeres.

Salta a la vista que, en el primer apartat, fa referència a la diferència entre nyerros i cadells. Aquest és, sens dubte, el llibre que aporta més informació sobre el fenomen del bandolerisme, des dels seus orígens, les causes, els seus personatges més rellevants i la repressió que va patir.

7.2. PROPOSTA DIDÀCTICA

El projecte que es presenta a continuació té com a objectiu donar a conèixer la figura del mític bandoler català, Joan Sala, àlies Serrallonga, des del seu vessant històric, geogràfic, literari i folklòric als estudiants de segon cicle d'educació secundària obligatòria mitjançant l'educació patrimonial. El treball neix de l'interès personal generat des de sempre entorn aquesta figura combinat amb el meu perfil professional i estudiantil: professora de secundària i batxillerat d'història, geografia i història de l'art i doctoranda a la Universitat Autònoma de Barcelona en el Departament d'Història Comparada.

Si a això li sumem la necessitat vigent de fer un canvi en l'educació de la mà de les noves pedagogies, penso que utilitzar la figura d'aquest personatge per transformar-lo en un projecte didàctic que englobi diferents disciplines pot convertir-se en un producte que resolgui ambdós interrogants: donar a conèixer la figura de l'emblemàtic bandoler català, i alhora fer-ho des d'un punt de vista didàctic basat en la nova educació competencial. La proposta gira entorn de l'elaboració d'una unitat didàctica en la qual el nucli central i el centre d'interès sigui en Serrallonga i l'activitat final serà una sortida a Barcelona per realitzar una ruta literària (que també és una proposta de disseny propi).

L'accessibilitat, la viabilitat i el rigor regiran la proposta, que pretén ser l'inici d'una estratègia de posada en valor del personatge, més enllà del seu caràcter històric. Així, l'alumnat coneixerà el personatge des d'un vessant artístic, literari, folklòric i visual. Els principis de l'educació patrimonial, com també els del turisme cultural, emergent en els nostres dies, seran fonamentals per donar forma al projecte que hi ha a continuació.

Educació patrimonial?

Parlar d'educació patrimonial significa involucrar diferents agents que s'interrelacionen i treballen en xarxa per tal d'assolir objectius prèviament marcats tenint com a fil conductor l'objecte patrimonial. Si mirem al nostre voltant, ens adonarem de la presència de patrimoni arreu. Patrimoni és l'església del segle XV, la llegenda de la creació de la ciutat, la biodiversitat d'un territori, la festa de Carnaval i els balls que surten en cercavila per la Festa Major, com, per exemple, el Ball d'en Serrallonga. Patrimoni acaba essent tot allò que ens defineix tant com a individus com a col·lectiu. Reconèixer el patrimoni que ens envolta, el

que compartim amb d'altres col·lectius, així com també el que ens diferencia els uns dels altres, enriquirà el nostre coneixement del món.

Els alumnes de secundària, per les característiques tant físiques, cognitives, socials com emocionals que presenten, són uns clars “consumidors” de patrimoni. Tenint en compte el període d'aprenentatge en què es troben i els continguts curriculars que venen marcats en l'etapa de l'educació secundària, ens trobem en un moment clau a l'hora d'introduir l'alumnat en el patrimoni. Hi ha diverses maneres de treballar amb i per al patrimoni, però totes elles estan estretament lligades amb el que es coneix actualment com educació patrimonial

El món que ens envolta és allò que ens acaba definint. Allò que ens acaba definint és part de la memòria de la nostra història. La nostra història defineix el present i dibuixa el futur que ens espera. L'educació patrimonial és una disciplina que els darrers anys ha estat objecte de diferents estudis i projectes, que ve marcada per tots aquells testimonis que ens queden del passat i que dibuixen el present. Tanmateix, no podem deixar de banda que, quan es parla de patrimoni, cal fer-ho des d'una perspectiva global, és a dir, no podem fixar-nos només en una petita part del conjunt, sinó que cal tenir en consideració l'entorn i el context en què es troba, o es trobava, per entendre-ho en tota la seva totalitat.

Com veurem més endavant, l'educació patrimonial es centra a servir-se del patrimoni per tal d'acomplir uns objectius tant didàctics com educatius, a l'hora que permet interpretar i conèixer aquest patrimoni per comprendre'l i poder-hi interaccionar. Tal com postula Tim Copeland (International Centre for Heritage Education), el vocable patrimoni (*Heritage*) prové del grec *hairitikos* (*triar*); aleshores afirma que es tracta d'escollir fets, coses del passat que tinguin valor en el present i que serveixin per construir el futur; així doncs, ens trobem davant d'un procés actiu: escollir què és el més important per a nosaltres a l'hora de definir-nos. D'aquesta manera, i partint d'aquesta hipòtesi, cal que els alumnes coneguin diverses i múltiples realitats per tal que puguin acollir-se a aquell patrimoni que els acabarà definint i els servirà per construir-se el seu propi jo. Una vegada introduït el tema, podem plantejar-nos un interrogant fonamental: per què s'ha d'educar a través del patrimoni? Per tal de donar resposta a aquesta pregunta, em serviré de les paraules del Dr. Santacana quan afirma que:

...Y es que el patrimonio cultural es específico de cada uno de los pueblos y culturas; la cultura es precisamente lo que nos diferencia a los humanos de las hormigas. Y es que las hormigas no tienen historia cultural. Todas las de la misma especie, en todas partes del mundo, suelen hacer lo mismo desde hace miles de años. Los humanos no. En cada parte del mundo hemos construido ciudades distintas, nos hemos comunicado de formas diferentes, hemos creado músicas y danzas que quizás no se parecen, nos hemos vestido de infinidad de formas distintas, hemos aprendido a comer desde insectos a ratas, pasando por caracoles y conejos. A unos, nuestra cultura nos empuja a comer carne cruda, a otros, a comerla cocida; algunos comen insectos y, otros, cerdo. Muchísimas culturas consumen ratas y perros, mientras que otras no. Y esta diversidad es lo que caracteriza el patrimonio cultural de los pueblos. Haced que triunfe la intolerancia y la falta de respeto mutuo, y obligaréis a los comedores de cerdo a no hacerlo; impediréis a los darviches a bailar sobre el fuego. Si este patrimonio, por la falta de respeto mutuo, se perdiera, la cultura humana se asemejaría a la de las hormigas: millones de seres trabajarían sin otro sentido que almacenar para sobrevivir⁷⁰.

Com hauria de ser entesa l'educació patrimonial?

Si partim de la base que els adolescents són persones en un procés de canvi, aprenentatge i que es dirigeixen al món dels adults, cal que també coneguin el món que els envolta més enllà de la família i el context més proper per tal de conèixer la realitat en què viuen. Cal treballar, doncs, des de la base perquè el patrimoni sigui entès com quelcom ordinari, familiar i local, democràtic i activament escollit. Aquest és el camí que cal seguir per tal que aquest procés acabi essent reeixit. Així, l'educació patrimonial treballa sobre l'individu, els col·lectius i el seu passat. Per tant, el patrimoni hauria de ser universal, intercultural, accessible per a tothom i hauria de mostrar tolerància i adaptabilitat.

Cal que diferents agents que intervenen en el procés educatiu, en aquest cas durant l'etapa de la secundària, treballin i es complementin per tal de crear els programes adequats a l'hora de treballar amb i per al patrimoni. Així, els docents poden comptar amb gestors culturals, tècnics, la comunitat, institucions i equipaments culturals i, fins i tot, amb l'administració (tal i com veurem en l'exemplificació de projectes existents) a l'hora de tirar endavant les

---

⁷⁰<http://didcticadelpatrimonicultural.blogspot.com.es/2012/10/el-porque-hay-que-educar-con-el.html>

diferents iniciatives. En aquest estudi ens centrarem en la manera com, des de l'aula i el centre educatiu es pot treballar aquesta educació patrimonial.

Com transmetre-la?

El més important de tot és que aquesta educació, del i per al patrimoni, cal que sigui treballada des dels contextos més propers. La família i l'escola —els entorns des d'on els infants i adolescents prenen model dels principals valors i pautes d'actuació a seguir— és des d'on s'ha d'iniciar aquest procés educatiu, atès que alhora aquests àmbits serveixen de contextos de reflexió. Tractant-se d'un matèria que pot ser estudiada i treballada des de diferents disciplines, ens podem servir d'un fil o nucli central per tal de treballar aspectes de les diferents assignatures (un mateix fet pot treballar-se a nivell literari, econòmic, social, etc.). Cal agafar allò familiar com a referència i enfortir-ho a partir de les experiències que puguin aportar els mateixos estudiants (observant l'entorn i el context en què es troben, com si d'un joc es tractés).

És necessari fer-los participants en aquest procés d'aprenentatge i que siguin ells mateixos els qui ho visquin de primera mà. És clar que, per acabar duent a terme tant una investigació com iniciar projectes patrimonials i, perquè l'alumnat pugui viure-ho de primera mà, cal una feina i un procés previ que, en aquest cas, anirà de la mà del professorat (ve sigui preparant activitats, ampliant els continguts que es presenten en els llibres de text per relacionar-ho amb el patrimoni, o bé preparant i planificant sortides i excursions per treballar tots els aspectes anteriorment mencionats).

En el binomi patrimoni – educació, els dos elements es necessiten l'un a l'altre. El coneixement vetlla per la preservació del patrimoni per part de tota la societat i, en aquest punt, l'educació patrimonial cal que actuï ja des de nivells de l'educació primària. Paral·lelament, són nombroses també les universitats que tenen programes d'investigació entorn del paper de l'educació patrimonial com a agent educatiu; fer visibles aquestes investigacions suposa fer un pas més en la consolidació d'aquest camp, alhora que fa possible l'aparició d'un treball en xarxa entre aquestes universitats, l'administració, les institucions i equipaments culturals i els centres educatius. La manera com queda constància d'aquestes recerques és mitjançant els informes i publicacions que se'n deriven. Així trobem revistes de divulgació com *Arte, Individuo y Sociedad* (Universitat Complutense de Madrid); *Arteterapia. Papeles de arteterapia y educación artística para la inclusión social*

(Universitat Complutense de Madrid); *Invisibilidades: Revista Iberoamericana en investigación en cultura y artes*; *EARI: educación artística. Revista de Investigación* (Universitat de València); i *Aula de Innovación Educativa* (Ed. Graó) per posar-ne alguns exemples. Darrerament han sorgit blocs com *Aula Infinita* i *Aula Invisible* que segueixen sent recursos que poden resultar molt útils per a aquells docents que decideixin introduir el patrimoni i el seu vessant educatiu dins del currículum de les seves assignatures.

Un dels problemes principals a l'hora de referir-nos al patrimoni és que moltes vegades està associat a una acumulació d'objectes i a l'herència. Per tant, acabem entenent el patrimoni com tot allò que els nostres antecessors ens deixen i heretem. A partir d'aquesta base, els experts afirmen que cal fer un canvi de registre i deixar de percebre el patrimoni com un missatge d'allò que ens arriba tal qual i que és legitimitat per experts i acceptat, sinó que cal veure-ho com quelcom amb el que interactuem. Aquesta tesi s'adiu amb allò a què ens estem referint: així ens importen tant els objectes com els subjectes, establint una relació entre l'art, el patrimoni, l'educació i els usos socials i culturals que se li puguin donar.

Quin paper juga el patrimoni en el currículum escolar de l'educació secundària obligatòria?

En molts currículums escolars d'Europa no hi està inclòs el patrimoni ni, per extensió, l'educació patrimonial. Així cal treballar per educar a pensar de manera optimista entorn el patrimoni, per tal que una visita al museu no sigui entesa com quelcom avorrit i sense sentit. La posada en pràctica del museu d'art dins del currículum del primer període de l'ensenyament secundari ha mostrat ser beneficiós en tant que desenvolupa en els alumnes una apreciació artística i cultural del món.⁷¹

Els museus poden oferir eines als estudiants perquè puguin aprendre observant, tocant i relacionant-se amb objectes reals en comptes de limitar-se a mirar llibres teòrics a l'aula. I és en aquest punt en què tornem a parlar de la importància de relacionar-se amb el patrimoni de manera activa i no passiva. Sovint el patrimoni està lligat a governs i autoritats que marquen (per raons econòmiques i turístiques) què és el més important i, per tant, què és patrimoni i què no dins un territori; per tant, el patrimoni és quelcom que és innat i que els

---

⁷¹L'informe de Newsom i Silver (1978) descriu i defineix el paper dels museus i els educadors que hi treballen.

ve donat. De la mateixa manera, els continguts que s'impartiran durant l'etapa de l'educació secundària també estan establerts per les autoritats que en tenen aquesta competència. L'ús del patrimoni a les aules ha de servir per dotar l'alumnat d'educació secundària obligatòria de claus interpretatives tant del patrimoni local com del patrimoni més llunyà; així mateix, l'objectiu és, alhora, convertir el patrimoni en un recurs educatiu més. De la mateixa manera que d'altres continguts que es transmeten en les diferents assignatures i disciplines d'estudi, cal tenir molt clar per a què duem a terme una acció educativa o una altra. Així, l'alumnat podrà valorar allò que se'ls està transmetent i, sobretot, quina és la raó i el rerefons de la importància del coneixement d'allò que se'ls està plantejant.

En els actuals llibres de text de secundària no hi ha una integració del patrimoni quant al coneixement natural, social i cultural, tot i que el patrimoni tingui poder suficient com per ser un centre d'interès i per ser-hi integrat. Quan parlem de didàctica, cal referir-nos al per a què, el què, el com i l'on, per tal de poder conèixer el patrimoni. D'altra banda, els llibres que hem trobat que fan referència al patrimoni, ho fan de manera que els continguts es refereixen a continguts conceptuals (dades i fets), no pas a una informació encarada a desenvolupar un esperit crític entorn del patrimoni. Aquests llibres presenten un discurs des d'una perspectiva disciplinar i academicista. A l'hora de realitzar aquest breu estudi, he consultat llibres d'història i ciències socials de diferents editorials i en la majoria d'ells no hi ha cap referència al patrimoni; a diferència, n'he trobat un que al final de cada unitat didàctica hi ha un apartat on es treballa el patrimoni i la seva importància, tot relacionant-lo amb els continguts treballats en el tema, cosa que permet plasmar els testimonis que ens queden d'allò que s'ha estat treballant.

En els llibres de text d'història i geografia es fa referència a la història nacional i es recalquen aquells fets més rellevants. Malgrat tot, per tal de poder entendre aquesta història nacional, primer és fonamental conèixer i entendre la història local i regional. El coneixement del patrimoni pren importància des del moment que som conscients que la població conserva allò que coneix, valora i que, per a ells, pren sentit.

Una vegada hem parlat de conceptes teòrics, passem a veure quina és la realitat a la qual ens afrontem els docents a l'hora de treballar amb el patrimoni. Havent llegit la Llei d'Educació de Catalunya (LEC, 2009), ens adonem que no hi ha cap referència a l'educació patrimonial. Davant d'aquesta situació, ens hem fixat en les competències que venen marcades en el currículum d'Educació Secundària Obligatòria (ESO). Dins de les competències bàsiques hi

trobem la *competència artística i cultural que*, essent un complement de la competència comunicativa, és cabdal per tal de comprendre el desenvolupament i funcionament de la societat del segle XXI. Es centra així a comprendre i valorar críticament diferents manifestacions culturals i artístiques, tradicionals o no, “utilitzar-les com a font d’enriquiment i gaudi i considerar-les com a part del patrimoni dels pobles”. Aquí es relaciona el patrimoni directament amb matèries com l’educació artística, les ciències socials i naturals i la literatura; tractant-se d’una competència interdisciplinària, cal que englobi activitats de totes les matèries. Tal com es disposa en el document del currículum:

Es tracta, per tant, d’una competència que facilita tant expressar-se i comunicar-se com percebre, representar, comprendre i enriquir-se amb diferents realitats i produccions del món de l’art i de la cultura, considerats en el sentit més ampli dels termes. Requereix posar en funcionament la iniciativa, la imaginació i la creativitat per expressar-se mitjançant codis artístics i, en la mesura que les activitats culturals i artístiques suposen en moltes ocasions un treball col·lectiu, disposar d’habilitats de cooperació i tenir consciència de la importància de donar suport i apreciar les iniciatives i contribucions d’altri en la consecució del resultat final.

D’altra banda, l’educació patrimonial pot relacionar-se directament amb una altra de les competències bàsiques, la *competència social i ciutadana*, que, en aquest cas, és la que fa possible comprendre la realitat social en què es viu, tot cooperant, convivint i exercint la ciutadania democràtica en una societat plural, així com també fa possible comprometre’s a contribuir en la seva millora. Així, el currículum disposa que:

Globalment suposa utilitzar el coneixement sobre l’evolució i organització de les societats i sobre els trets i valors del sistema democràtic, així com utilitzar el judici moral per triar i prendre decisions, i exercir activament i responsablement els drets i deures de la ciutadania.

En relació amb les dues competències, observem com treballar amb el patrimoni pot convertir-se amb una bona estratègia per assolir els objectius plantejats en la programació inicial. En primer lloc, treballar amb patrimoni artístic, històric, natural o científic, permetrà tenir una major comprensió del món que els envolta en tots els àmbits.

El patrimoni: la diversitat

Habitualment, i l'experiència m'ho demostra, sovint empenem el mot "patrimoni" per referir-nos a quelcom exòtic, desconegut o del passat. Cal redefinir aquest concepte, ja que, com hem anat comentant al llarg del text, el patrimoni és tot allò que ens defineix i que ens acaba construint com a ésser humà; patrimoni és, tanmateix, tots aquells elements que, un cop coneguts, agafem com a nostres per explicar-nos i mostrar-nos a l'altre. Per tant, no podem deslligar el patrimoni de la identitat: el patrimoni ens acaba proveint d'una dimensió social i històrica de la identitat i acaba definint els drets i responsabilitats de cada individu.

Un dels papers fonamentals que té el patrimoni dins les aules, des del meu punt de vista i partint de la meva pròpia experiència com a docent, és donar visibilitat a les diferents cultures que puguin existir dins l'aula; així no cal anar a buscar un manual d'història o d'història de l'art per tal que ens mostri el patrimoni egipci com un element cultural llunyà i desconegut, per posar-hi un exemple, sinó que, sortint del centre i mitjançant l'observació de l'entorn més immediat, ja podem fer un primer estudi de quins són els trets característics que defineixen l'espai en què ens trobem i, per tant, que ens defineixen com a col·lectiu. El primer que cal qüestionar-nos és què és allò que no interpretem com a nostre, què és el que no ens identifica, i per què; és d'aquesta manera que, en un món globalitzat i intercultural, podrem plantejar-nos interrogants i prendre quelcom familiar per a nosaltres per acabar-lo convertint en estrany. Aquest exercici permetrà que, duent a terme el procés a la inversa, prenent allò estrany i desconegut, siguem capaços d'establir similituds amb allò familiar i acabar duent a terme una investigació de per què existeixen d'aquestes diferències. En el camp de les ciències socials, per exemple, si treballem amb l'art, podem parlar de les influències de les diferents cultures a l'art català; d'aquesta manera, podem treballar la interculturalitat, rebutjant la supremacia d'una cultura per sobre de les altres.

En definitiva, educar amb el patrimoni és educar en la diversitat cultural, en el respecte mutu i en la convicció que la importància de la humanitat no rau a actuar tots de la mateixa manera, sinó a fer coses diferents. La diversitat cultural i el patrimoni col·lectiu que proporciona identitat a cada poble i a cada ciutat no és només una riquesa, sinó que és també un instrument de supervivència col·lectiu (Santacana, 2012).

"Diga'm i oblidat, ensenya'm i ho recordo, involucra'm i ho aprenc" (Benjamin Franklin)

Com treballar des de l'aula?

Avui dia els docents comptem amb un variat nombre de recursos *online* que podem utilitzar i aplicar durant les nostres classes tot introduint-hi el patrimoni com a element central; estem parlant, per exemple, de les revistes *Hereduc (Heritage in the Classroom)*; *Aqueduct (Acquiring key competences through heritage education)*; o *Chain (Cultural heritage activities and institutes networks)*.

El joc pot ser una altra de les eines i recursos educatius a l'hora de facilitar l'aprenentatge de la història. Seguint amb aquesta línia i de la mà del Dr. Santacana, podem servir-nos d'objectes quotidians (ell posa l'exemple de la patata i el paper higiènic) per tal d'explicar continguts de diferents àrees. Així, iniciar una classe amb una patata i la importància i conseqüències del seu descobriment i inclusió a la vida quotidiana, pot ser una bona motivació i, sens dubte, un excel·lent fil conductor. Estem parlant aquí de la didàctica de l'objecte a l'escola.

Si girem la vista enrere i fem memòria, trobem personatges que ja anys enrere parlaven de la didàctica de l'objecte; Maria Montessori (1870-1952) va començar a formular les bases del que avui coneixem com a didàctica de l'objecte. Va ser l'encarregada de plantejar la funció dels objectes com a elements educatius; per a ella, l'ús de l'objecte no és només un accessori, sinó que és un element central del seu mètode d'ensenyament. Afirmava que el més important són els objectes i no l'ensenyament del docent, sinó que, com que és l'infant qui utilitza aquests elements, és ell el qui els proporciona una entitat activa. Així, els materials reemplacen el professorat (Santacana, 2012). L'ús d'objectes i de materials, segons ella, es recolzava en: la interacció sensorial que, segons l'autora, es produïa entre els infants i els objectes, convertint-se en un autoaprenentatge lúdic; i, en segon lloc, en el fet que aquest ús dels objectes ajudava a cultivar els sentits i a desenvolupar-los.

Per totes aquestes raons exposades, els objectes es convertien així en el material principal per a l'aprenentatge de l'alumnat: són alhora la seva joguina i el seu llibre. El material podia ser de dos tipus: el que aportava el mateix estudiant, o el material "didàctic", o jocs educatius. Actualment existeixen diversos i variats recursos *on-line* que permeten als no experts en aquesta disciplina d'acostar-s'hi i obtenir-ne recursos que poden ser portats a l'aula per ser-hi treballats i estudiats.

Alguns exemples els trobem a *didacticadelpatrimonicultural.blogspot.es*; i a les revistes *ÍDEM* i *Enseñanza ciencias sociales*.

Els projectes en educació patrimonial

L'objectiu principal de l'Educació Patrimonial és el de la sensibilització: conèixer per comprendre → comprendre per valorar → valorar per cuidar → cuidar per conservar → conservar per transmetre.

La importància d'aquesta educació patrimonial queda palesa en el gran nombre de projectes que han sorgit en els darrers anys entorn el binomi patrimoni – educació (per exemple: *Plan nacional de educación y patrimonio* i *Observatorio de educación patrimonial*).⁷²

Si ens parem a pensar en projectes i referents d'activitats relacionades amb l'educació patrimonial que existeixen actualment, podem parlar d'iniciatives com les que es duen a terme a Castella i Lleó. *Los 9 secretos* és un projecte d'educació patrimonial que es tracta d'un concurs escolar en el qual participen joves d'entre 15 i 18 anys; realitzen treballs d'investigació entorn d'elements patrimonials que cal que siguin conservats i/o restaurats. Partint d'aquesta base, cada escola ha de defensar el perquè de la importància de l'equipament patrimonial i de la necessitat d'intervenir-hi. Amb aquest projecte d'innovació educativa, al llarg dels seus anys d'existència, s'han intervingut diferents monuments que s'havien plantejat en el concurs i, en la mesura del possible i sempre amb la supervisió d'experts, s'han dut a terme restauracions que s'han proposat en el concurs. Trobem així una altra iniciativa que planteja portar el patrimoni a les aules de secundària i que, mitjançant aquest primer element, es puguin treballar molts aspectes entorn de la seva figura, més enllà dels mateixos continguts històrics. El fet de treballar en equip porta intrínsec tota una sèrie de valors i actituds imprescindibles a l'hora del procés d'aprenentatge dels estudiants d'educació secundària obligatòria.

Quin és l'estat actual de l'educació patrimonial a Espanya a nivell administratiu?

L'organisme principal entorn l'educació patrimonial a Espanya és l'Instituto del Patrimonio Cultural de España (IPCE). El projecte que ens ocupa és el Plan Nacional de Educación y Patrimonio. Aquest pla es va iniciar l'any 2011 perquè l'educació patrimonial és, com ja hem dit, una disciplina emergent. Les iniciatives existents les podem dividir depenent de l'àmbit educatiu a què van dirigides. No podem confondre la difusió i l'educació patrimonial. En el primer cas, si el docent vol difondre el patrimoni, ho farà des d'un punt de vista centrat en

---

⁷² Instituto del Patrimonio Cultural de España: <http://ipce.mcu.es/>

Plan Nacional de Educación y Patrimonio: <http://www.culturaydeporte.gob.es/planes-nacionales/planes-nacionales/educacion-y-patrimonio.html>

l'element patrimonial i, per tant, el donarà a conèixer qualitativament i quantitativament. En canvi, l'educació és una disciplina el punt de referència de la qual és la persona que aprèn; d'aquesta manera partim de la persona i de la relació que estableix amb el patrimoni.

I doncs...? Consideracions finals.

Després de tot el que acabem d'exposar, potser la mirada que cal fer al patrimoni és, no el fet de parlar d'educació patrimonial, sinó d'educar mitjançant el patrimoni. Així, si fem treball de camp, en els jaciments arqueològics, majoritàriament, s'hi informa, hi ha una difusió de continguts acompanyats d'una interpretació. No obstant això, educar va molt més enllà d'uns continguts i una interpretació. Educar significa canviar actituds i, en aquest cas, l'objectiu que es persegueix és el de canviar actituds mitjançant el patrimoni. Aleshores... com podem educar mitjançant el patrimoni? Seguint les tesis del Dr. Santacana, són diverses les metodologies a seguir: a través del patrimoni moble i de la didàctica de l'objecte: serveix per a l'escola i per al museu, tot i que avui dia encara es duu a terme en comptades ocasions. I a través del patrimoni immoble: en aquest apartat cal apuntar que la legislació espanyola no permet reconstruir jaciments, a diferència d'altres països europeus on sí que està permès. Així caldrà fer un doble exercici d'interpretació, atès que el camp de treball no està del tot definit (per exemple, si arribem a un jaciment arqueològic on segles enrere hi havia hagut un castell de la Marca Hispànica, però on actualment només es conserven restes de la torre de l'Homenatge i part de l'emmurallat, l'alumne haurà de ser capaç, junt amb els seus coneixements previs i la realitat actual que està observant, de fer hipòtesis i de construir en el seu imaginari una imatge del castell).

Amb tot el que hem anat analitzant i explicant al llarg d'aquesta introducció a l'educació patrimonial podem plantejar-nos per què la didàctica de les ciències socials com a disciplina no és present ni a les aules ni fora d'elles. El patrimoni és aquella part del passat que trobem en el present, gràcies a la qual dotem de valor el passat i el reconeixem; és allò que ens uneix i ens relaciona amb el nostre passat.

Personalment crec que l'educació patrimonial —entenent que el patrimoni va des de les obres d'art, fins a la cultura, llengua, literatura, costums, folklore i maneres de viure— pot ser un punt d'inici a l'hora d'evitar conflictes dins l'aula que tinguin el seu origen en el racisme i el desconeixement d'allò llunyà. Ens estem referint, certament, a mostrar la multiculturalitat i tot el que se'n desprèn. L'educació patrimonial ha d'estar integrada en el procés educatiu.

“La identitat ens defineix tant com a individus com a grup i també reflecteix la nostra història personal, la qual es fonamenta en la nostra memòria que ens serveix de base per autodefinir-nos.”

(*Memoria e Identidad*, Buschmann)

7.3. LA UNITAT DIDÀCTICA

Al llarg del treball que es presenta parlarem de la Unitat Didàctica com un projecte interdisciplinari en el marc de l'educació competencial. Aquesta educació competencial neix de la necessitat de donar un gir al sistema educatiu per adaptar-lo al context actual, on el ritme de vida frenètic i les noves tecnologies cada cop estan agafant un pes més important.

Aquesta educació competencial es basa en el principi que l'alumnat aprengui a ser, aprengui a aprendre i aprengui a viure. Per tant, la finalitat i objectiu final d'aquest nou tipus d'educació és el d'empoderar els alumnes, de dotar-los de les eines i estratègies necessàries per tal que siguin ells mateixos els qui al llarg de la vida es vagin construint el seu propi coneixement. Totes aquestes estratègies seran les que els ajudaran a resoldre i donar respostes a totes les situacions que se'ls presentaran en el decurs de la vida.

Els coneixements, tal com els hem conegut fins fa uns anys, passen a un segon terme, mentre que el *savoir faire* serà el que marcarà la manera com programar i planificar cada unitat didàctica. El pensament crític, la creativitat i l'anàlisi de situacions seran els que donaran sentit a aquesta nova manera d'entendre l'educació.

Les noves pedagogies engloben un seguit d'estratègies que podem resumir-les, segons les que utilitzarem en la nostra Unitat Didàctica, en les següents:

→ Treball per projectes: sorgeix a finals del segle XIX de la mà de Decroly, que planteja l'educació a partir dels centres d'interès i la globalització a l'escola. Anys més tard serà William Heard Kilpatrick qui li acabarà donant forma i proposa el treball per projectes com l'estratègia a seguir per aprendre allò que realment és rellevant. Un dels elements primordials d'aquesta pedagogia és el treball en grup i tot el que comporta: distribució de tasques, treball cooperatiu, resolució de conflictes... teixint així una gran xarxa de coneixement compartit. En aquest cas el docent actuarà com a guia.

La Xarxa de Competències Bàsiques⁷³ de la Generalitat de Catalunya especifica què cal tenir en compte a l'hora de plantejar-nos el treball per projectes:

1. Els continguts es presenten integrats, no fragmentat per àrees de coneixement (aprenentatge autèntic).
2. Els objectius, continguts i competències es relacionen amb el currículum; és a dir, és possible identificar-hi aprenentatges curriculars (disciplinaris, interdisciplinaris i transdisciplinaris).
3. Les activitats contenen molts elements d'indagació i recerca. Es fan més preguntes que no pas es donen respostes.
4. Les tasques estan contextualitzades; és a dir, es basen en contextos reals o que podrien ser-ho.
5. Es treballa de manera competencial, tot aplicant coneixement, de manera que la utilitat dels aprenentatges es fa més palesa.
6. Parteix o té en compte els interessos dels alumnes al llarg del procés.
7. Planteja situacions que sovint no tenen una única solució. Planteja controvèrsies, dilemes, que fomenten la discussió entre els alumnes.
8. Habitualment requereixen del treball en equip (cooperatiu o no), tot i que sempre hi ha una part de recerca i reflexió personal.
9. Fomenten l'autonomia de l'alumnat i que l'alumne sigui protagonista dels seus aprenentatges.
10. El mestre acompanya: proposa, regula, pregunta, introdueix continguts quan són necessaris...
11. Es té en compte el procés i no només el resultat final.
12. Existeix un producte final que pot tenir formes diverses: un dossier d'aprenentatge, un bloc, una presentació audiovisual, un objecte, un servei, etc.
13. Es fomenta la metacognició, l'aprendre a aprendre, l'autoregulació.
14. S'avaluen. S'utilitza una avaluació formativa (es comparteixen amb els alumnes els objectius i criteris d'aprenentatge i es fomenta l'autoregulació).
15. S'atén la diversitat, ja que els alumnes poden treballar a ritmes diferents i donar el màxim que puguin dins les seves possibilitats.

---

⁷³ <http://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/xarxacb/treball-projectes/>

16. Es valora amb tots els agents implicats si han funcionat, què cal millorar, etc.
17. Es valora com se sent el grup de professorat, tant des del punt de vista personal com professional, mentre es duu a terme el projecte.

→ Gamificació: l'objectiu d'aquest recurs pedagògic és viure l'experiència d'aprenentatge a partir del joc o com si fos un joc. L'element principal és el *feedback* immediat que rep l'alumne al llarg de tot el procés. Abans de començar a programar una unitat didàctica utilitzant aquesta metodologia (i també totes les altres) cal tenir molt clars els objectius educatius que ens volem marcar i un cop llistats, valorar si la metodologia escollida és la més adient o, per contra, cal utilitzar-ne una d'alternativa. A nivell personal i intrapersonal, la gamificació és excel·lent per tal de millorar la relació amb els companys. La vivència i l'experiència seran claus, per tant la manera com es volen aconseguir aquest objectius acaba sent tant o més important que els objectius en si.

→ Aprenentatge basat en jocs (ABJ): tot i que a priori pot semblar similar a la gamificació, l'ABJ és una tècnica pedagògica que es basa en la creació d'estratègies i plantejaments amb finalitat lúdica, buscant sempre que l'estudiant adquireixi o millori els seus coneixements. A continuació hi ha un requadre que mostra les diferències entre les dues metodologies.

GAMIFICACIÓ	ABJ
Consisteix a adaptar la metodologia lúdica a un entorn no lúdic.	El joc està dissenyat exclusivament per a l'aprenentatge.
Les regles i objectius es dissenyen entorn a les recompenses per avançar	Les regles i objectius es dissenyen segons l'aprenentatge.
Perdre no és una opció. L'objectiu és motivar la gent a guanyar.	Existeix la possibilitat de perdre.
Les recompenses són la motivació principal.	El joc és la motivació principal.
L'aprenentatge es mesura en funció de les metes i experiència aconseguida.	Els participants aprenen i es diverteixen en completar els objectius del joc.

Taula 11 Taula comparativa entre la gamificació i l'ABJ

→ Educació vivencial: utilitzar aquesta metodologia és capgirar el sistema educatiu tradicional. Si sempre s'ha estudiat primer la part teòrica i s'ha portat a la pràctica, l'educació vivencial proposa tot el contrari, aprendre a partir de l'experiència, de la realitat. En aquest

cas el mètode científic serà la principal estratègia a seguir (observar, formular preguntes i hipòtesis, i la consegüent comprovació).

→Les intel·ligències múltiples: la teoria de les 7 intel·ligències múltiples es basa en la tesi de Howard Gardner que afirma que no hi ha persones intel·ligents i persones no intel·ligents, sinó que cadascú destaca en unes intel·ligències diferents. A més a més, Gardner assegura que aquestes intel·ligències són competencials i, per tant, aquestes intel·ligències poden treballar-se i millorar-se. Cal recordar també que una persona no té només un tipus d'intel·ligència, sinó que n'estem formats per diverses. Segons aquestes intel·ligències, el portal web iE+D² proposa les activitats següents per a cada intel·ligència.

- Lingüística: escriptura creativa, lectura grupal comentada, debats, xerrades, fer un diari de classe o organitzar un programa de ràdio.
- Espacial: collage, fotografia, gràfics, lectura de mapes, trencaclosques, laberints, manualitats, maquetes o qualsevol creació d'arts plàstiques.
- Cineticocorporal: dramatitzacions, obres de teatre, esports, llenguatge corporal, coreografies, mímica, personificacions, etc.
- Logicomatemàtica: resoldre enigmes, endevinalles, mots encreuats, problemes numèrics, laberints, interpretació de gràfiques, construccions, fer experiments.
- Musical: creació de ritmes, jocs amb ritmes, percussió corporal, cantar, escoltar diferents estils de música, tocar algun instrument, crear cançons.
- Intrapersonal: fer autoavaluacions, escriure un diari personal, escriure històries i vivències personals, fer comentaris en petits grups.

Interpersonal: debats, xerrades en grup, resolució de conflictes, projectes en equip, fòrums sobre pel·lícules o llibres.

La programació per competències bàsiques

Després de l'aproximació teòrica al fenomen i al personatge que seran el nucli d'atenció de la Unitat Didàctica que presentem, a continuació es detallen els aspectes formals de la programació. Treballar el bandolerisme, i en concret Joan Serrallonga, a partir de les competències bàsiques permetrà als alumnes acostar-se a un element patrimonial que ha esdevingut tret identitari de Catalunya. L'educació patrimonial i l'ús de competències bàsiques seran el nucli del projecte.

A continuació hi ha llistats els objectius que es pretenen assolir amb aquest projecte interdisciplinari quehem titulat “Els darrers passos d’en Serrallonga”.

OBJECTIUS GENERALS DEL PROJECTE	
En aquest projecte es proposa elaborar una unitat didàctica entorn de la figura de Joan Sala, àlies Serrallonga, tot dissenyant les eines necessàries per tal de divulgar i donar a conèixer la figura de l'emblemàtic bandoler català.	
A nivell patrimonial	<p>Aplicar els principis de l'educació patrimonial per presentar el personatge: el patrimoni com a element clau de la visita.</p> <p>Idear un itinerari interactiu a Barcelona que es complementi amb la ruta ja existent a Viladrau i que mostri els elements fonamentals del bandolerisme i expliqui el personatge d'en Serrallonga.</p>
A nivell sociocultural	<p>Utilitzar les noves tecnologies com a element vehicular en la interpretació del patrimoni.</p> <p>Mostrar el contingut de manera amena i accessible a través de les noves tecnologies.</p> <p>Afavorir la implicació de diferents agents municipals que puguin aportar els seus coneixements i serveis a les rutes.</p>
A nivell de contingut	<p>Establir una cronologia del fenomen del bandolerisme i d'en Joan Sala per tal d'explicar el personatge en el seu context social i territorial més immediat, i de manera transversal: mostrar el vessant històric, literari, llegendari i folklòric d'en Serrallonga.</p> <p>Elaborar contingut estructurat segons els tres grans àmbits temàtics escollits: la zona, el bandolerisme i en Serrallonga.</p>

Abans de començar a planificar i programar activitats, hem establert els àmbits i les competències bàsiques (CB) que es pretenen treballar, juntament amb els seus continguts clau (CC) i la gradació per nivells que s'utilitza en l'avaluació de les CB i els CC. A partir d'aquí es començaran a perfilar les activitats que portaran a treballar els continguts que estableix el currículum educatiu.⁷⁴

⁷⁴ <http://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/eso/curriculum/>

**COMPETÈNCIES BÀSIQUES I
GRADACIÓ DE L'AVALUACIÓ
SEGONS ELS ÀMBITS**

COMPETÈNCIES BÀSIQUES - ÀMBIT LINGÜÍSTIC		
DIMENSIÓ	COMPETÈNCIA	CONTINGUTS CLAU
COMPREENSIÓ LECTORA	Competència 3. Desenvolupar estratègies de cerca i gestió de la informació per adquirir coneixement	CC3: Estratègies de cerca, ús de cercadors i tractament de la informació per a la construcció de coneixement
EXPRESSIÓ ESCRITA	Competència 5. Escriure textos de tipologia diversa i en diferents formats i suports amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística	CC5: Adequació, coherència, cohesió, correcció i presentació. Normes ortogràfiques
COMUNICACIÓ ORAL	Competència 9. Emprar estratègies d'interacció oral d'acord amb la situació comunicativa per iniciar, mantenir i acabar el discurs	CC6: Processos de comprensió oral: reconeixement, selecció, interpretació, anticipació, inferència, retenció
LITERÀRIA	Competència 10. Llegir obres i conèixer els autors i les autores i els períodes més significatius de la literatura catalana, la castellana i la universal	CC11 Lectura i comprensió de textos: estructura, aspectes formals, recursos estilístics i retòrics
		CC14: Lectura d'obres de la literatura catalana, castellana i universal, o juvenils

GRADACIÓ AVALUACIÓ – ÀMBIT LINGÜÍSTIC				
DIMENSIÓ	COMPETÈNCIA	NIVELL 1	NIVELL 2	NIVELL 3
COMPREENSIÓ LECTORA	3. Desenvolupar estratègies de cerca i gestió de la informació per adquirir coneixement	Localitzar, seleccionar i organitzar la informació de fonts de caràcter general (diccionaris, enciclopèdies, cercadors, webs...) atenent el context comunicatiu i la intenció comunicativa	Organitzar i valorar la informació de fonts diversificades (bibliografia especialitzada, cerca selectiva d'Internet, etc.) atenent el context comunicatiu i la intenció comunicativa	Sintetitzar la informació de tot tipus de fonts i valorar-la amb sentit crític, atenent el context comunicatiu i la intenció comunicativa
EXPRESSIÓ ESCRITA	5. Escriure textos de tipologia diversa i en diferents formats i suports amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística	Escriure textos suficientment organitzats i enllaçats, amb un registre adequat, construccions morfosintàctiques simples i lèxic i ortografia bàsics	Escriure textos ben organitzats i enllaçats, amb un registre i lèxic adequats, i amb morfosintaxi i ortografia correctes	Escriure textos molt ben organitzats i enllaçats, en registre adequat i amb plena correcció lèxica, morfosintàctica o ortogràfica
COMUNICACIÓ ORAL	9. Emprar estratègies d'interacció oral d'acord amb la situació comunicativa per iniciar, mantenir i acabar el discurs	Iniciar, mantenir i acabar el discurs; saber escoltar i respectar el torn de paraula i les convencions establertes d'acords amb la situació comunicativa	Iniciar, mantenir i acabar el discurs; saber escoltar i respectar el torn de paraula i les convencions establertes d'acord amb la situació comunicativa, i cooperar amb l'interlocutor per tal de facilitar el diàleg	Iniciar, mantenir i acabar el discurs; saber escoltar i respectar el torn de paraula i les convencions establertes d'acord amb la situació comunicativa, cooperar amb l'interlocutor per tal de facilitar el diàleg, i oferir i demanar aclariments
LITERÀRIA	10. Llegir obres i conèixer els autors i les autores i els períodes més significatius de la literatura catalana, la castellana i la universal	Llegir obres literàries amb guiatge, i conèixer autors i autores i períodes literaris significatius	Llegir obres amb guiatge o de manera autònoma i conèixer autors i autores tot relacionant-los amb el seu període literari i la seva època	Llegir obres de manera autònoma i conèixer autors i autores tot contextualitzant-los en el seu període històric, social, literari i estètic

COMPETÈNCIES BÀSIQUES – ÀMBIT EDUCACIÓ FÍSICA		
DIMENSIÓ	COMPETÈNCIA	CONTINGUTS CLAU
ACTIVITAT FÍSICA I TEMPS DE LLEURE	COMPETÈNCIA 6: Planificar i organitzar activitats en grup amb finalitat de lleure	CC9: Activitats en el medi natural - Orientació
EXPRESSIÓ I COMUNICACIÓ CORPORAL	COMPETÈNCIA 8: Utilitzar activitats amb suport musical, com a mitjà de relació social i integració comunitària	CC11: Comunicació i llenguatge corporal - Teatre gestual CC12: Ritme i moviment - Danses populars de Catalunya.

GRADACIÓ AVALUACIÓ – ÀMBIT EDUCACIÓ FÍSICA				
DIMENSIÓ	COMPETÈNCIA	NIVELL 1	NIVELL 2	NIVELL 3
ACTIVITAT FÍSICA I TEMPS DE LLEURE	6. Planificar i organitzar activitats en grup amb finalitat de lleure	Planificar i organitzar activitats senzilles en temps de lleure, tenint en compte els aspectes de seguretat propis de l'activitat	Planificar i organitzar activitats en temps de lleure, preveient els aspectes de seguretat de l'activitat	Planificar i organitzar activitats en temps de lleure, preveient i aplicant els aspectes de seguretat i de control de l'activitat
EXPRESSIÓ I COMUNICACIÓ CORPORAL	8. Utilitzar activitats amb suport musical, com a mitjà de relació social i integració comunitària	Participar en balls i danses col·lectius senzills, adaptant la seva execució a la dels companys i a la música	Participar en balls i danses col·lectius complexos, mostrant fluïdesa en els moviments de tot el cos	Compondre i executar coreografies col·lectives mostrant fluïdesa i originalitat en els moviments de tot el cos

COMPETÈNCIES BÀSIQUES – ÀMBIT SOCIAL		
DIMENSIÓ	COMPETÈNCIA	CONTINGUTS CLAU
HISTÒRICA	COMPETÈNCIA 1: Analitzar els canvis i les continuïtats dels fets o fenòmens històrics per comprendre' la causalitat històrica	CC3: Cronologia i temps històric
		CC6: Vincles entre el passat, el present i el futur. L'empatia històrica
		CC8: Elements de canvi i continuïtat entre etapes històriques. Arrels històriques de la contemporaneïtat
	COMPETÈNCIA 2: Aplicar els procediments de la recerca històrica a partir de la formulació de preguntes i l'anàlisi de fonts, per interpretar el passat	CC5: Fonts primàries i secundàries
		CC10: Models d'interpretació geogràfics i de fets històrics
		CC13: Anàlisi d'imatges i referents estètics. Descodificació de llenguatges icònics, simbòlics i audiovisuals
COMPETÈNCIA 4: Identificar i valorar la identitat individual i col·lectiva per comprendre la seva intervenció en la construcció de subjectes històrics	CC6: Vincles entre el passat, el present i el futur. L'empatia històrica	
GEOGRÀFICA	COMPETÈNCIA 6: Aplicar els procediments de l'anàlisi geogràfica a partir de la cerca i l'anàlisi de diverses fonts per interpretar l'espai i prendre decisions	CC17: Cerca, anàlisi i contrast d'informacions diverses
		CC18: Lectura i interpretació de mapes, plànols i imatges de diferents característiques i suports. Eines d'orientació espacial
CULTURAL I ARTÍSTICA	COMPETÈNCIA 8: Analitzar les manifestacions culturals i relacionar-les amb els seus creadors i la seva època, per interpretar les diverses cosmovisions i la seva finalitat	CC12: Les manifestacions artístiques en el seu context històric. Valoració estètica. Estils i llenguatges expressius
		CC14: Defensa, protecció i difusió del patrimoni historicocultural i cultural

	<p>COMPETÈNCIA 9: Valorar el patrimoni cultural com a herència rebuda del passat, per defensar-ne la conservació i afavorir que les generacions futures se n'apropriïn</p>	<p>CC13: Anàlisi d'imatges i referents estètics. Descodificació de llenguatges icònics, simbòlics i audiovisuals</p>
	<p>COMPETÈNCIA 10: Valorar les expressions culturals pròpies, per afavorir la construcció de la identitat personal dins d'un món global i divers</p>	<p>CC30: Identitats personals i col·lectives. Pertinença i cohesió social</p>

GRADACIÓ AVALUACIÓ – ÀMBIT SOCIAL

DIMENSIÓ	COMPETÈNCIA	NIVELL 1	NIVELL 2	NIVELL 3
HISTÒRICA	1. Analitzar els canvis i les continuïtats dels fets o fenòmens històrics per comprendre'n la causalitat històrica	Analitzar l'evolució d'un fet o fenomen i situar-lo cronològicament, per comprendre'n les causes i les conseqüències	Analitzar l'evolució d'un fet o fenomen al llarg del temps, contextualitzar-lo en l'àmbit polític, social, econòmic i cultural, per entendre'n la multiplicitat de causes i conseqüències	Interpretar els canvis i continuïtats dels fets i fenòmens històrics, contextualitzar-los, establir relacions de simultaneïtat entre diferents territoris, per comprendre'n la multicausalitat històrica
	2. Aplicar els procediments de la recerca històrica a partir de la formulació de preguntes i l'anàlisi de fonts, per interpretar el passat	Formular-se una pregunta sobre un fet o fenomen històric i analitzar algunes fonts - de manera pautaada - per donar-hi resposta	Formular-se preguntes i plantejar hipòtesis sobre un fet o fenomen històric, i analitzar fonts de diferent tipologia —de manera pautaada— per construir una explicació històrica	Plantejar-se preguntes i hipòtesis sobre un fet o fenomen històric, i seleccionar i analitzar diferents fonts per interpretar el passat
	4. Identificar i valorar la identitat individual i col·lectiva per comprendre la seva intervenció en la construcció de subjectes històrics	Situar històricament els trets que identifiquen els individus i les societats, i descriure'ls	Analitzar els rols dels individus i els grups socials en els canvis històrics	Justificar les interaccions entre l'individu i la societat en el temps històric
GEOGRÀFICA	6. Aplicar els procediments de l'anàlisi geogràfica a partir de la cerca i l'anàlisi de	Utilitzar fonts estadístiques, gràfiques cartogràfiques de diferents suports, per obtenir informació rellevant sobre	Contrastar diferents fonts i aplicar els procediments d'anàlisi geogràfica més adequats als problemes	Aplicar diferents fonts i sistemes d'informació geogràfica en l'anàlisi de problemes territorials, per

	diverses fonts, per interpretar l'espai i prendre decisions	l'espai i fer alguna proposta de resolució de problemes geogràfics simples	plantejats i fer propostes de resolució de manera fonamentada	plantejar diverses alternatives
CULTURAL I ARTÍSTICA	8. Analitzar les manifestacions culturals i relacionar-les amb els seus creadors i la seva època, per interpretar les diverses cosmovisions i la seva finalitat	Explicar algunes característiques de diverses manifestacions culturals i relacionar-les amb la seva època, per comprendre la seva finalitat social i artística	Comparar diverses manifestacions culturals, contextualitzant-les, identificant els criteris formals i explicant els significats explícits i implícits, per interpretar la intencionalitat de l'autoria	Analitzar manifestacions culturals d'arreu del món i comparar-les, per interpretar aportacions tècniques i solucions estètiques que han fet les diverses civilitzacions segons la seva manera d'entendre el món
	9. Valorar el patrimoni cultural com a herència rebuda del passat, per defensar-ne la conservació i afavorir que les generacions futures se l'apropriïn	Contextualitzar i difondre elements del patrimoni cultural passat i present i de l'entorn proper, per afavorir-ne la conservació i salvaguarda	Analitzar diversos elements del patrimoni cultural, per valorar l'herència rebuda del passat i fomentar-ne la conservació	Justificar quins elements del patrimoni cultural han arribat als nostres dies, argumentar-ne la conservació i valorar quin patrimoni cultural present deixem com a llegat a les generacions futures
	10. Valorar les expressions culturals pròpies, per afavorir la construcció de la identitat personal dins d'un món global i divers	Comparar algunes expressions culturals pròpies amb les d'altres cultures, per fomentar el respecte a la diversitat i construir una identitat personal i col·lectiva	Contextualitzar expressions culturals d'aquí i d'arreu del món i identificar-ne els valors inherents, per compartir aquells que afavoreixen la diversitat i la construcció de la identitat pròpia en un món global	Valorar expressions culturals d'aquí i d'arreu del món i analitzar críticament la seva influència en un món global, per decidir amb criteri quines volem adoptar i conservar

COMPETÈNCIES BÀSIQUES – ÀMBIT ARTÍSTIC		
DIMENSIÓ	COMPETÈNCIA	CONTINGUTS CLAU
SOCIETAT I CULTURA	COMPETÈNCIA 8: Valorar amb respecte i sentit crític les produccions artístiques en els seus contextos i funcions	CC11: Art i compromís: <ul style="list-style-type: none"> - Funció social de les produccions artístiques en l'actualitat - Els mitjans de comunicació de massa
	COMPETÈNCIA 9: Gaudir de les experiències i creacions artístiques com a fonts d'enriquiment personal i social	

GRADACIÓ AVALUACIÓ – ÀMBIT ARTÍSTIC				
DIMENSIÓ	COMPETÈNCIES	NIVELL 1	NIVELL 2	NIVELL 3
SOCIETAT I CULTURA	8. Valorar amb respecte i sentit crític les produccions artístiques en els seus contextos i funcions	Valorar produccions de l'entorn més immediat, situant-les en el seu context i tenint en compte la seva funció, aplicant els elements d'un llenguatge artístic determinat	Valorar produccions d'entorns geogràfics i històrics diversos, situant-les en el seu context i tenint en compte la seva funció, aplicant els elements d'un llenguatge artístic determinat	Valorar produccions d'entorns geogràfics i històrics diversos, situant-les en el seu context i tenint en compte la seva funció, interrelacionant els elements dels diferents llenguatges artístics
	9. Gaudir de les experiències i creacions artístiques	La naturalesa fonamentalment actitudinal d'aquesta competència fa que no sigui necessari graduar-la		

COMPETÈNCIES BÀSIQUES – ÀMBIT CULTURA I VALORS		
DIMENSIÓ	COMPETÈNCIA	CONTINGUTS CLAU
PERSONAL	COMPETÈNCIA 3: Qüestionar-se i usar l'argumentació per superar prejudicis i per consolidar el pensament propi	CC12: El dubte i la formulació de les bones preguntes com a inici de la reflexió
		CC15: L'origen i la construcció dels prejudicis en el nostre context
INTERPERSONAL	COMPETÈNCIA 5: Mostrar actituds de respecte actiu envers les altres persones, cultures, opcions i creences	CC22: La pluralitat cultural, política, religiosa i altres
		CC23: Diversitat d'identitats. Les diferències i els seus contextos

GRADACIÓ AVALUACIÓ – ÀMBIT CULTURA I VALORS	
DIMENSIÓ	COMPETÈNCIES
PERSONAL	3. Qüestionar-se i usar l'argumentació per superar prejudicis i per consolidar el pensament propi
INTERPERSONAL	5. Mostrar actituds de respecte actiu envers les altres persones, cultures, opcions i creences

COMPETÈNCIES BÀSIQUES – ÀMBIT DIGITAL		
DIMENSIÓ	COMPETÈNCIA	CONTINGUTS CLAU
TRACTAMENT DE LA INFORMACIÓ I ORGANITZACIÓ DELS ENTORNS DE TREBALL I APRENENTATGE	COMPETÈNCIA 4: Cercar, contrastar i seleccionar informació digital adequada per al treball a realitzar, tot considerant diverses fonts i mitjans digitals	CC11: Funcionalitats dels navegadors
		CC12: Cercadors: tipus de cerca i planificació
		CC13: Fonts d'informació digital: selecció i valoració
		CC14: Selecció, catalogació, emmagatzematge i compartició de la informació
COMUNICACIÓ INTERPERSONAL I COL·LABORACIÓ	COMPETÈNCIA 8: Realitzar activitats en grup tot utilitzant eines i entorns virtuals de treball col·laboratiu	CC9: Eines d'edició de documents de text, presentacions multimèdia i processament de dades numèriques
		CC22: Entorns de treball i aprenentatge col·laboratiu

GRADACIÓ AVALUACIÓ – ÀMBIT DIGITAL				
DIMENSIÓ	COMPETÈNCIES	NIVELL 1	NIVELL 2	NIVELL 3
TRACTAMENT DE LA INFORMACIÓ I ORGANITZACIÓ DELS ENTORNS DE TREBALL I APRENENTATGE	4. Cercar, contrastar i seleccionar informació digital adequada per al treball a realitzar, tot considerant diverses fonts i mitjans digitals PROJECTE DE RECERCA	Realitzar tasques bàsiques i seleccionar informació rellevant considerant diverses fonts	Realitzar cerques avançades, valorar críticament la informació obtinguda per diverses fonts i seleccionar-la de manera adequada	Realitzar cerques avançades i dinàmiques en diversos contextos, valorar críticament la informació obtinguda per diverses fonts i seleccionar-la de manera adequada
COMUNICACIÓ INTERPERSONALS I COL·LABORACIÓ	8. Realitzar activitats en grup tot utilitzant eines i entorns virtuals de treball col·laboratiu TUTORIA	Participar en activitats col·laboratives en entorns virtuals usant les seves funcionalitats elementals	Participar i desenvolupar activitats col·laboratives tot seleccionant les eines bàsiques més convenients en cada cas	Participar, desenvolupar, organitzar i gestionar un entorn de treball col·laboratiu, i realitzar-hi activitats col·laboratives.

ÀMBIT PERSONAL I SOCIAL (TRANSVERSAL)		
DIMENSIÓ	COMPETÈNCIA	CONTINGUT CLAU
AUTOCONEIXEMENT	COMPETÈNCIA 1 Prendre consciència d'un mateix i implicar-se en el procés de creixement personal	CC2: Capacitats cognitives: raonament, comunicació, indagació, imaginació, creativitat, etc.
		CC5: Actitud de superació personal
APRENDRE A APRENDRE	COMPETÈNCIA 2: Conèixer i posar en pràctica estratègies i hàbits que intervenen en el propi aprenentatge	CC6: Hàbits d'aprenentatge: hàbits saludables, curiositat, atenció, motivació, constància, reconeixement i esmena d'errors, perseverança, etc.
		CC7: Planificació dels aprenentatges distribució i temporització de tasques, entorns personals d'aprenentatge (EPA), etc.
		CC8: Organització del coneixement: coneixements previs, relacions i associacions, cerca d'informació, mnemotècnica, eines de síntesi (esquemes, mapes conceptuals, i mentals...), etc.
	COMPETÈNCIA 3: Desenvolupar habilitats i actituds que permetin afrontar els reptes de l'aprenentatge al llarg de la vida	CC14: Habilitats i actituds per al treball en grup: assumpció de rol, assertivitat, empatia, escolta activa, responsabilitat, etc.
PARTICIPACIÓ	COMPETÈNCIA 4: Participar a l'aula, al centre i a l'entorn de manera reflexiva i responsable	CC17: Habilitats i actituds per a la participació: comunicació, empatia, assertivitat, respecte...

CONTINGUTS DE LA UNITAT DIDÀCTICA PER ÀMBITS, COMPETÈNCIES BÀSIQUES I CRITERIS D'AVAUACIÓ.

ÀMBIT	DIMENSIÓ	CONTINGUTS DEL CURS	OBJECTIUS/ CRITERIS D'AVAUACIÓ
ÀMBIT LINGÜÍSTIC	COMPRESIÓ LECTORA	<ul style="list-style-type: none"> - Cerca d'informació: estratègia de consulta per comprendre i ampliar el contingut dels textos 	<ul style="list-style-type: none"> - Identificar, contrastar i seleccionar, de fonts d'informació fiables, els coneixements que s'obtinguin de les biblioteques o de qualsevol altra font d'informació impresa en paper o digital, integrant-los en un procés d'aprenentatge continu
	EXPRESSIÓ ESCRITA	<ul style="list-style-type: none"> - Presentacions escrites i audiovisuals: estructuració, suport multimèdia, utilització de diferents llenguatges - Presentació de l'audiovisual: combinació d'elements icònics, sonors, textuais 	<ul style="list-style-type: none"> - Aplicar progressivament les estratègies necessàries per produir textos adequats, coherents i cohesionats: planificant, textualitzant, revisant i reescrivint, i integrant la reflexió ortogràfica i gramatical en la pràctica i ús de l'escriptura
	COMUNICACIÓ ORAL	<ul style="list-style-type: none"> - Processos de comprensió oral: reconeixement, selecció, interpretació, anticipació, inferència, retenció 	<ul style="list-style-type: none"> - Comprendre, interpretar i valorar textos orals propis de la vida quotidiana, de les relacions socials, de la vida acadèmica i dels mitjans de comunicació, de qualsevol gènere de text estudiat, captant el sentit global, identificant la informació rellevant, extraient informacions concretes, realitzant inferències i determinant l'actitud del parlant
	LITERÀRIA	<ul style="list-style-type: none"> - Consulta de fonts d'informació variades per a la realització de treballs 	<ul style="list-style-type: none"> - Llegir, comprendre, interpretar i comentar textos literaris representatius de la literatura de l'època (literatures catalana i castellana: segles XVI i

		<ul style="list-style-type: none"> - Autors i obres més representatius de les literatures catalana i castellana dels segles XVI i XVII: context històric i social. Gèneres. Corrents literaris. Lectura i explicació de fragments significatius i, si escau, textos complets i adaptat. Temes i subgèneres literaris. Tòpics més usuals 	<p>XVII), reconeixement de la intenció de l'autor, relacionant el seu contingut i la seva forma amb els contextos socioculturals i literaris de l'època, identificant el gènere, el tema, reconeixent l'evolució d'alguns tòpics i formes literàries, i expressant aquesta relació amb judicis personals raonats</p>
ÀMBIT EDUCACIÓ FÍSICA	ACTIVITAT FÍSICA I TEMPS DE LLEURE	<ul style="list-style-type: none"> - Planificació, organització i pràctica d'activitats físiques amb finalitat de lleure 	<ul style="list-style-type: none"> - Cercar informació en diferents mitjans i recursos de l'entorn proper per planificar activitats al medi natural
	EXPRESSIÓ I COMUNICACIÓ CORPORAL	<ul style="list-style-type: none"> - Balls i danses populars d'arreu del món, amb una atenció especial a les pròpies de Catalunya 	<ul style="list-style-type: none"> - Mostrar actituds de cooperació, tolerància i esportivitat en els esports i jocs col·lectius
ÀMBIT SOCIAL	HISTÒRICA	<ul style="list-style-type: none"> - L'edat moderna: formació i evolució de la monarquia hispànica. Catalunya dins de la monarquia dels Àustria: permanència de les institucions i conflicte polític - El nacionalisme i el catalanisme polític del s. XIX i la Renaixença 	<ul style="list-style-type: none"> - Descriure i analitzar les característiques de la monarquia hispànica i les relacions amb Catalunya - Identificar els trets identitaris catalans i veure'n les seves característiques en l'art de la Renaixença
	GEOGRÀFICA	<ul style="list-style-type: none"> - Canvis demogràfics, econòmics i polítics de la baixa edat mitjana a Europa i a la Península Ibèrica. Auge de la vida urbana i del comerç; els conflictes al món rural 	<ul style="list-style-type: none"> - Caracteritzar i analitzar els espais agraris i distingir els principals tipus de paisatges agraris de Catalunya. Grans espais agrícoles i les seves característiques

	CULTURAL I ARTÍSTICA	<ul style="list-style-type: none"> - L'edat moderna: la cultura i l'art als segles XVI i XVII. Humanisme, Renaixement i Barroc - La Renaixença 	<ul style="list-style-type: none"> - Descriure les característiques del Renaixement i del Barroc, i identificar-ne algunes obres rellevants - Descriure i explicar les causes de l'aparició del catalanisme polític al llarg del segle XIX
ÀMBIT ARTÍSTIC	SOCIETAT I CULTURA	<ul style="list-style-type: none"> - Funció social de les produccions artístiques en l'actualitat - Els mitjans de comunicació de masses 	<ul style="list-style-type: none"> - Reconèixer imatges, produccions artístiques i objectes dels entorns visuals i audiovisuals i del patrimoni, atenent els aspectes formals, expressius, narratius i crítics de les propostes
ÀMBIT CULTURAL I VALORS	PERSONAL	<ul style="list-style-type: none"> - El concepte de llibertat i els seus límits - Les lleis i les seves implicacions ètiques i socials 	<ul style="list-style-type: none"> - Reconèixer i analitzar el concepte de llibertat i els seus límits
	INTERPERSONAL	<ul style="list-style-type: none"> - La pluralitat cultural, política, religiosa i altres - Diversitat d'identitats. Les diferències i els seus contextos - L'origen i la construcció dels prejudicis en el nostre context 	<ul style="list-style-type: none"> - Analitzar la pluralitat cultural, política, religiosa en l'entorn més immediat - Questionar-se els prejudicis
	INSTRUMENTS I APLICACIONS	<ul style="list-style-type: none"> - Funcionalitats bàsiques dels dispositius 	<ul style="list-style-type: none"> - Seleccionar, configurar i programar dispositius digitals segons les tasques que s'han de realitzar

ÀMBIT DIGITAL	TRACTAMENT DE LA INFORMACIÓ I ORGANITZACIÓ DELS ENTORNS DE TREBALL I APRENTATGE	- Fonts d'informació digital: selecció i valoració	- Utilitzar les aplicacions bàsiques d'edició d'imatge fixa, so i imatge en moviment per a produccions de documents digitals
	COMUNICACIÓ INTERPERSONALS I COL·LABORACIÓ.	- Eines d'edició de documents de text, presentacions multimèdia i processament de dades numèriques	- Utilitzar les aplicacions d'edició de textos, presentacions multimèdia i tractament de dades numèriques per a la producció de documents
ÀMBIT PERSONAL I SOCIAL	AUTOCONEIXEMENT	- Prendre consciència d'un mateix i implicar-se en el procés de creixement personal	
	APRENDRE A APRENDRE	- Conèixer i posar en pràctica estratègies i hàbits que intervenen en l'aprenentatge	
	PARTICIPACIÓ	- Participar a l'aula, al centre i a l'entorn de manera reflexiva i responsable	

Temporització de les sessions

SESSIÓ	CONTINGUTS	ACTIVITATS
1	INTRODUCCIÓ AL PROJECTE: “Les darreres passes d’en Serrallonga”	<ul style="list-style-type: none"> ○ Comencem la sessió amb una reflexió individual: en un paper cal que cada alumne vagi responent les preguntes que formula el docent <ul style="list-style-type: none"> ● Què és el patrimoni? ● Per a què serveix? ● Quins elements patrimonials coneixeu? ○ Posada en comú a la pissarra ○ Visualització d’un vídeo del Ball d’en Serrallonga per formular noves preguntes <ul style="list-style-type: none"> ● Sabeu qui són aquests personatges? ● Per què són coneguts? ● Com han arribat fins a nosaltres?
2	El context geogràfic	<ul style="list-style-type: none"> ○ Treball en grup amb mapes físics de Catalunya i mapes de la zona d’actuació de les quadrilles de bandolers. Per què? (treballs amb fonts primàries i secundàries) ○ El món rural i la masia catalana com a nucli familiar
3	Sortida “El mas La Sala”	<ul style="list-style-type: none"> ○ Aproximació geogràfica del bandolerisme català al Montseny <ul style="list-style-type: none"> ● Visita a l’Espai Montseny (introducció)

		<ul style="list-style-type: none"> • Ruta de senderisme fins al mas La Sala⁷⁵
4	Aproximació històrica	<ul style="list-style-type: none"> ○ L'època moderna: la situació de Catalunya en el regne espanyol. <ul style="list-style-type: none"> • La lluita contra el poder centralitzat
5	Aproximació històrica	<ul style="list-style-type: none"> ○ Els conflictes en el món rural. Apunts a classe <ul style="list-style-type: none"> • Joc de rol: cadascú ha de defensar la seva postura – grans propietaris, virreis, bandolers, gent del poble, víctimes de bandolerisme. ○ Què comportava ser un “fora de la llei”? De qui rebien ajuda? Contra què /qui es rebel·laven?
6	El procés de mitificació	<ul style="list-style-type: none"> ○ Reflexió en grups de 3: <ul style="list-style-type: none"> • Què és un mite? • Quins elements o personatges es mitifiquen? • Quins mites coneixeu actualment?
7	El bandoler com a mite	<ul style="list-style-type: none"> ○ En una diapositiva s'hi col·loquen diferents imatges de bandits, bandolers, lladres de camí ral... i es miren de descriure quines característiques físiques presenten en comú. Diferenciació de bandolers i bandolerismes
8	Aproximació literària	<ul style="list-style-type: none"> ○ Lectura de part del procés judicial d'en Serrallonga. Extreure'n idees

---

⁷⁵ Activitat detallada en el següent apartat

9	Aproximació literària	<ul style="list-style-type: none"> ○ El bandolerisme en la literatura universal: Lope de Vega i Miguel de Cervantes.
10	Aproximació literària	<ul style="list-style-type: none"> ○ El bandolerisme en la literatura contemporània. Víctor Balaguer i Joan Maragall
11	Serrallonga a la pantalla	<ul style="list-style-type: none"> ○ Visualització de la pel·lícula “Serrallonga” produïda per TV3
12	Serrallonga a la pantalla	<ul style="list-style-type: none"> ○ Visualització de la pel·lícula “Serrallonga” produïda per TV3
13	Serrallonga a la pantalla	<ul style="list-style-type: none"> ○ Quina és la imatge d’en Serrallonga ens ha arribat avui dia? <ul style="list-style-type: none"> • Descripció dels diferents personatges que apareixen en el film
14	El Ball d’en Serrallonga	<ul style="list-style-type: none"> ○ Visualització del reportatge de Televisió Vilafranca sobre el Ball d’en Serrallonga, en què s’explica el significat del ball així com la vestimenta
15	Ruta literària “La fi d’en Serrallonga”	<ul style="list-style-type: none"> ○ Sortida a BCN per a realitzar una ruta literària “La fi d’en Serrallonga”
16	Sainet d’en Serrallonga	<ul style="list-style-type: none"> ○ Preparació per a la representació del sainet d’en Serrallonga: repartiment de rols (Direcció, protagonistes, quadrilla, decoració, attrezzo...)
17	Sainet d’en Serrallonga	<ul style="list-style-type: none"> ○ Preparació per a la representació del sainet d’en Serrallonga: diàlegs
18	Sainet d’en Serrallonga	<ul style="list-style-type: none"> ○ Preparació per a la representació del sainet d’en Serrallonga: assaig

19	Sainet d'en Serrallonga	<ul style="list-style-type: none"> ○ Preparació per a la representació del sainet d'en Serrallonga: assaig
20	Sainet d'en Serrallonga	<ul style="list-style-type: none"> ○ Preparació per a la representació del sainet d'en Serrallonga: assaig
21	Sainet d'en Serrallonga	<ul style="list-style-type: none"> ○ REPRESENTACIÓ DEL SAINET

Sortida al Montseny - La ruta al Mas la Sala

La tercera sessió estarà dedicada al context geogràfic on tenia lloc el bandolerisme a Catalunya. En aquest cas realitzarem una sortida acadèmica a la zona del Montseny, concretament a Viladrau. Allà hi visitarem l'Espai Montseny i, posteriorment, farem una caminada d'uns 6 km (anada i tornada) fins al mas La Sala, mas que va veure néixer la figura d'en Joan Sala i Ferrer, àlies Serrallonga.

- L'Espai Montseny

L'Espai Montseny és l'espai que trobem a Viladrau com a centre receptor de visitants i oficina d'informació turística. Allà hi trobem un audiovisual dedicat a les dones d'aigua (llegenda local) i al bandoler català Joan Serrallonga.

- El mas La Sala

L'itinerari fins a La Sala té un total de 6 km, anada i tornada, i pot realitzar-se en dues hores. El terreny és força planer i, malgrat un parell de pendents una mica més pronunciats.

La Ruta literària per Barcelona

La ruta literària de creació pròpia que es presenta a continuació neix amb l'objectiu de difondre i divulgar el personatge de Joan Serrallonga a l'alumnat de secundària mitjançant les obres literàries que s'han escrit al llarg dels anys centrades en la seva figura.

Després de comprovar que, tot i la importància que el personatge d'en Serrallonga té en el folklore popular català, no existeix cap ruta guiada permanent que giri al seu voltant, vaig decidir que seria una bona oportunitat per plantejar una proposta que trobi en la literatura la seva raó de ser.

Gràcies al treball de camp que he realitzat per tal de conèixer què és el que s'ofereix entorn d'en Serrallonga, vaig adonar-me que existeix un buit en la divulgació del personatge a través de la literatura. Plantejar una ruta literària al voltant de la figura em permetia, d'una banda, proposar noves eines per a la difusió i divulgació del personatge i, de l'altra, explorar quin tipus d'obres s'han escrit protagonitzades per en Joan Sala, àlies Serrallonga.

En la recerca d'informació vaig trobar que el passat mes de novembre de 2015, en el marc de les activitats que va oferir el certamen *Barcelona Novel·la Històrica*, es va organitzar la

ruta guiada *La Barcelona dels bandolers*. Aquesta ruta visitava la plaça del Rei, lloc rellevant per ser l'indret on va ser executat Joan Serrallonga, o el carrer d'en Perot lo Lladre. Però, tal com ens explicaven des de l'organització, va ser una activitat puntual i no hi ha previsions de repetir-la de nou.

Una de les primeres decisions que calia prendre era la de veure quin seria el recorregut a seguir. Després de valorar diverses opcions ens vàrem decantar per explicar el bandoler a la Ciutat Comtal, ja que al Montseny i a les Guillerries ja existeixen diverses propostes que ens acosten al bandoler.

La ruta que es presenta a continuació rep el nom d'*Els darrers passos d'en Serrallonga*.

Amb relació a les característiques que cal que presentin les rutes literàries per a convertir-se en un producte turístic, cal recalcar que el personatge d'en Serrallonga gaudeix d'una història que compta amb elements i passatges que el doten d'un gran atractiu i fort simbolisme. La realitat i ficció s'entrellacen en les múltiples obres que s'han escrit prenent com a protagonista en Serrallonga; a més, el personatge llegendari ha destacat molt més que el personatge històric, la qual cosa ha facilitat l'aparició de dues visions molt diferenciades de la mateixa figura.

La literatura forma part fonamental en el coneixement i descobriment del personatge. Just un any després de la seva execució ja es publicava la primera obra que recollia les ventures i desventures de Joan Sala, àlies Serrallonga, el més llegendari dels bandolers catalans.

No obstant això, no podem entendre el personatge sense fer una mirada global al fenomen del bandolerisme i veure'n les característiques principals per adonar-nos del perquè de l'obsessió del poder central per acabar amb el bandolerisme català del barroc.

Al llarg de la ruta que es proposa es fan parades en punts que han estat escollits de forma explícita per tal de poder dur a terme les explicacions pertinents. La ruta és circular i té el punt de partida i punt final a la Plaça del Rei, indret cabdal per entendre el personatge d'en Serrallonga.

Sense la literatura que s'ha escrit al voltant d'en Serrallonga, només especialistes i estudiosos es veurien atrets pels bandolers. Avui dia, diuen els experts, ens ha arribat la imatge del bandoler tergiversada; hi ha els qui afirmen que era molt més que un simple lladre de pas, i el descriuen en clau d'heroi popular que robava als rics per donar-ho als pobres, i lluitava

com a patriota a favor de la seva terra contra els abusos del poder central; mentre que d'altres defensen que es tractava d'un lladre que només vetllava pels seus interessos individuals.

Siguin veritat o no les històries que s'han escrit i segueixen explicant-se entorn la figura del bandoler, són un element clau en la creació del mite del bandoler.

Per què a Barcelona?

La ciutat de Barcelona està estretament lligada amb la figura de Joan Sala, Serrallonga, en tant que és allà on va ser empresonat i executat. Malgrat que hagués desenvolupat la seva activitat al territori del Montseny i Guillerics, va ser a la Ciutat Comtal on se'l va jutjar i executar. Com hem comentat a la introducció de l'activitat, actualment no hi ha cap ruta a Barcelona dedicada al fenomen del bandolerisme. Creiem que és fonamental poder oferir una ruta pels carrers de la capital perquè van ser els últims que van veure amb vida en Serrallonga.

A més, com expliquem en les properes línies, aquesta ruta pot ser del tot complementària amb la ruta de senderisme que actualment es pot fer a Viladrau i que ens condueix fins al mas La Sala, mas on va néixer Joan Sala.

Com ja hem introduït, a l'hora d'explicar Serrallonga, cal tenir present, en tot moment, la mitificació que s'ha fet del personatge. És important discernir entre la realitat històrica i la llegenda del bandoler i, encara que se n'ha escrit molta literatura, l'obra cabdal per conèixer la vida real d'en Serrallonga és el procés judicial que actualment es troba a la biblioteca Víctor Balaguer de Vilanova.

Si Serrallonga ha passat a la història ha estat perquè ja la seva execució va ser l'inici de la llegenda del personatge: durant la vigília de Tots Sants de l'any 1633 el van delatar mentre s'allotjava al mas Ca l'Agustí a Santa Coloma de Farners; des d'allà va ser detingut i traslladat a les presons del Palau Reial, a la plaça del Rei, de Barcelona. Allà seria jutjat, torturat i, el dia 8 de gener de 1634, executat.

S'ha plantejat una ruta que pot ser recorreguda en una hora i mitja i, al llarg de l'itinerari, es fan parades a indrets que compten amb bancs on poder descansar, si cal.

És important que els grups siguin reduïts, de no més de 15-20 persones, ja que s'utilitzarà material audiovisual projectat en dispositius mòbils que complementaran la visita

L'itinerari

A l'hora de planificar l'itinerari que segueix la ruta, ens hem servit del *Proceso instruido contra Juan Sala Serrallonga, lladre de pas* (Cortada, *Proceso instruido contra Juan Sala Serrallonga, lladre de pas*, 1868), i concretament de la pàgina 40, en la qual es descriu de manera exhaustiva quin va ser el recorregut que va fer el bandoler quan el van fer passar “Bòria avall”⁷⁶ juntament amb la comitiva, abans de ser executat a la Plaça del Rei el dia 8 de gener de 1634:

A propósito de la pena de azotes , es oportuno decir que en el lenguaje vulgar esa pena se llamaba pasar Boria avall, porque al salir de la cárcel, que se ha derribado modernamente , y que estaba en la Bajada de la Cárcel, en donde tenía la puerta debajo del arco que allí había, y derribado el arco la tuvo en la plaza del Rey, era el reo conducido, caballero en un asno, por la plaza del Angel, calle de la Borla, plaza de la Lana, calle de Caldereros plazuela de Marcús, calle y plaza de Moncada, detrás del palacio de la Reina, Encantes, Fustería, calle Ancha, Regomir, plaza del Correo Viejo, calle de la Ciudad, plaza de San Jaime, Libretería y cárcel, y en cada esquina el verdugo le daba en la desnuda espalda, tres, cuatro ó seis golpes de plano con un grueso y ancho cuero, á manera de grande suela de zapato, de modo que esos azotes dados de dos en dos , ó mas, compusiesen el número total á que era condenado, cuyo número, ni bajaba de ciento ni solia pasar de doscientos. Esa pena cruel, asquerosa y hasta indecente, fué abolida hacia los años 1835.

L'any 1892, quan la pràctica ja no era comuna a la ciutat, l'artista Francesc Gallofré va pintar l'obra “Bòria avall” per mostrar les penúries d'aquells temps. El quadre està ambientat en el segle XVII i reproduïx amb fidelitat l'escenari en què s'ubicava l'acció. A més, trobem una vinyeta publicada a *L'Esquella de la Torratxa* en què es descriu en un poema el quadre de Gallofré.

L'itinerari està plantejat segons aquest últim recorregut que va fer en vida en Serrallonga. És circular i s'inicia a la mateixa Plaça del Rei, indret on fins a finals del segle XIX estaven situades les presons de la ciutat. A la plaça hi destaquen els diferents edificis d'època medieval i, sobretot, el Palau Reial. És també aquest indret des d'on va sortir la comitiva que acompanyava Serrallonga.

---

⁷⁶ Ja des de l'Edat Mitjana fins a inicis del segle XIX, l'expressió de fer “passar Bòria avall (els delinqüents)” feia referència a fer “passar vergonya”, és a dir, feia referència a la vexació pública d'algú. Els reus se'ls feia pujar en un ruc i, mentre se'ls feia desfilar i un botxí els fuetjava, l'agutzil recitava la pena a la qual havien estat condemnats, per tal de donar-la a conèixer.

Il·lustració 52 Bòria avall (1892) Francesc Gallofré. Museu de Valls

Sortint de la Plaça del Rei, se segueix pel carrer de la Llibreteria (abans Baixada de la Presó) per seguir pel carrer de la Bòria (que és justament el que va donar nom a l'acció). Continua pel carrer Corders fins a arribar a la Plaça Marcus, on hi ha una capella romànica, una de les més antigues de la ciutat de Barcelona. La ruta, seguint els passos de la comitiva que va traslladar en Serrallonga, prossegueix pel carrer Montcada, on es pot gaudir de l'oportunitat d'admirar diferents palaus renaixentistes, que, tot i que no formen part del contingut propi de la ruta, ens permeten fer una parada per seguir amb les explicacions entorn el fenomen del bandolerisme, tot observant quin és el darrer paisatge que va contemplar Serrallonga.

S'arriba a la zona marítima de Barcelona, caminant pel Pla de Palau, el carrer Fusteria i el carrer Ample, i el carrer Regomir ens porta fins a la façana lateral d'estil gòtic de l'Ajuntament de Barcelona, per arribar, finalment, altre cop al carrer de la Llibreteria i així acabar a la Plaça del Rei.

1. Plaça del Rei

La presentació de la ruta es fa a la Plaça del Rei, indret emblemàtic en tant que va ser on Serrallonga va ser executat el dia 8 de gener de l'any 1634. Hi ha l'explicació del recorregut que es fa, com també una primera introducció al personatge Joan Sala, àlies Serrallonga i la importància que va tenir la literatura a l'hora d'estudiar-lo.

Joan Sala i Ferrer (1594, Viladrau – 1634, Barcelona) era procedent d'una família de pagès. Un cop va casar-se amb Margarida Tallades, pubilla del mas Serrallonga de Querós, va prendre el nom de Serrallonga. Va començar a delinquir després que se l'acusés injustament d'un crim en defensa pròpia, i es va veure obligar a fugir. Va convertir-se en un dels principals bandolers del país. Es va caracteritzar per la resistència que va mostrar contra les forces centralistes del govern. El dia 31 d'octubre de 1633 va ser capturat a Santa Coloma de Farners, i el van executar a Barcelona. Un cop ajusticiat va néixer la llegenda, de la mà d'una abundant literatura, tant de caràcter culte com popular.

- La cançó popular ha transmès durant segles una imatge controvertida de Serrallonga, el més popular dels bandolers:

Les ninetes ploren,
ploren de tristor,
perquè en Serrallonga
n'és a la presó.
Una de morena
deia que és tan bo
i una de rossa
li'n respon que no.

- Versió musicada per Maria Rodés: *Ploren les ninetes* (Rodés)

2. Carrer de La Bòria

La segona parada centra l'atenció, d'una banda, a explicar què significava l'expressió "passar Bòria avall", la qual ha dibuixat l'itinerari que se segueix i, de l'altra, a fer una introducció al fenomen del bandolerisme català del barroc.

El procés judicial de Serrallonga, l'original del qual es troba a la biblioteca Víctor Balaguer, és el document més llarg i complet que es conserva sobre el fenomen del bandolerisme català del barroc. Recull la declaració del bandoler, així com la dels testimonis i persones properes a ell. Es detallen i es descriuen tots els delictes pels quals se'l jutja. Per la seva importància, ha estat declarat bé d'interès cultural.

Una de les anècdotes més significatives és que el document va ser descobert per curiositat per l'historiador Joan Cortada i Sala, just abans que fos cremat juntament amb d'altres documents del jutjat de Barcelona. Cortada va lliurar el procés a Víctor Balaguer, que sentia admiració vers la figura d'en Serrallonga, admiració que podem veure plasmada en l'obra que va escriure titulada *Don Juan de Serrallonga o Los bandoleros de las Guillerías* (1858).

- Text de Joan Cortada, Proceso instruido contra Juan Sala Serrallonga, lladre de pas.

La segona parada també va destinada a fer una reflexió prèvia entorn el fenomen del bandolerisme i la figura del bandoler. Mitjançant diverses obres de caràcter divulgatiu s'hi fa una primera aproximació al bandoler.

Un bandoler era el qui formava part d'un bàndol armat, comandat per un cap, que tenia l'ofici de robar. Pla i curt, que aquests bàndols es dedicaven a "alleugerir" la bossa dels qui la duïen més o menys plena. (Sorribas, 1990)

Els bandolers actuaren moltes vegades al servei d'uns senyors contra altres. El bandolerisme té quelcom de reivindicació política i social i, alhora, és aristocràtic i popular. Reglà utilitza una cita de Braudel, en la qual veiem com era vist el bandolerisme de l'època.

[El bandolerisme] És una rebel·lió latent de fills de la misèria i de la superpoblació, i del ressorgir de velles tradicions; però és també, sovint, el bandolerisme pur, l'aventura ferotge de l'home contra l'home (Reglà, 1966)

Al diaris de viatges d'ambaixadors del Rei Catòlic també hi trobem referències al fenomen del bandolerisme. El florentí Francesco Guicciardini, l'any 1512, escrivia en el seu *Diari de viatge* les següents paraules:

Abunden els bandolers per aquells indrets... Aproximadament a una llegua d'Hostalric vàrem passar per un lloc anomenat Trentapassos: és un bosc molt perillós i ple de saltejadors, en el qual cada pas és més perillós que l'altre; però, d'una manera general, pot dir-se que tota la

regió des de Perpinyà a Barcelona són lloc de perill. La raó d'aquest desordre consisteix en el fet que molts cavallers i gentilhoms de Catalunya estan enemistats i mantenen contínues lluites entre uns i altres, cosa que, per un antic privilegi que té el regne, poder fer lícitament, sense que el rei pugui prohibir-ho. Així que l'un ha desafiat l'altre mitjançant un herald, al cap de cinc dies es poden atacar amb llurs seguidors, sense que hi hagi càstig per les ferides i els homicidis que per aquesta causa es puguin cometre. És costum, a més, en aquella regió, que tots els parents intervinguin en les baralles, i els qui es troben lluitant, quan esgoten llurs forces, acudeixen als malfactors del país. Molts d'aquests senyors tenen llocs i castells sobre els quals el rei no exerceix cap autoritat, i en aquests llocs es recullen tots els criminals, els quals els senyors, per tenir més seguici, protegeixen i alimenten. D'aquest bandolejar, se'n segueix que aquests bandolers, escassos de diners i convençuts que tenen butlla per a fer-ho, es dediquen a l'assalt dels viatgers. Hi convida també la qualitat de la regió, perquè és, com he dit, muntanyosa, salvatge i poc habitada, així com el fet que el rei, qualsevulla que ne sigui la causa, no hi hagi posat la vigilància ni els remeis convenients....Hi ha grans divisions i enemistats entre gentilhoms particulars, que arrosseguen darrere seu la major part dels pobles, i es cometen, per aquesta raó, molts homicidis i desordres. (Reglà, 1966)

Del 1628 al 1629, en Serrallonga va preocupar molt el virrei i bisbe de Solsona, Miquel de los Santos de San Pedro, que va mobilitzar totes les forces i recursos disponibles per tal d'acabar amb el bandoler, sense resultats pràctics. El virrei escriu el 1629:

Per quant, havent-se fet diverses diligències en la persecució de Joan Sala y Serrallonga y demés ladres de sa quadrilla, que vuy van continuant lo batlle de Osor ab vint soldats y Patllari Bosch, comissari real, ab altres vint, tots pagats de diner de la reial tresoreria, són tants los valedors y fautors de dits delinqüents que continuen de fer plagis y delictes ab gran dereputació de la justícia y si no es prové de remey eficaz han de arribar a gran extrem... (Reglà, 1966)

3. Plaça Marcus

Just quan va morir Joan Sala va començar la llegenda de Serrallonga. L'any 1640 tres escriptors castellans, Antonio Coello, Francisco de Rojas i Luis Vélez de Guevara, van escriure l'obra de teatre *El catalán Serrallonga y bandos de Barcelona* (Coello, A., de Rojas, F., Vélez de Guevara, F, 1640), en què els autors ens presenten Serrallonga com un noble ple de bones intencions, tal com podem observar en el fragment següent:

4. Placeta de Montcada

De la mateixa manera que en el fenomen anglès, a finals del segle XVIII, la literatura preromàntica i romàntica va enaltir la figura del bandoler. Els bandits de Schiller i el Robin Hood de Walter Scott van fer-la popular. En l'àmbit català, va ser Víctor Balaguer qui, inspirat en el drama castellà del Barroc i la literatura popular, va escriure la novel·la *Don Juan de Serrallonga* (Balaguer, 1858/1988) i *La bandera de la muerte*. Balaguer va dibuixar una imatge del bandoler català noble, generós i patriota. I no només es va quedar amb aquestes dues novel·les, sinó que en Serrallonga també va ser el protagonista d'un drama.

La plaça era plena de gent; tenien custodiades les entrades soldats de peu i de cavall. Al mig de la plaça s'aixecava el cadafal amb l'escut de la casa Serrallonga als angles. El botxí estava esperant al peu del piló. La gent s'arremolinava entorn del cadafal, i els guàrdies amb prou feines podien contenir les onades d'aquella indòmita multitud.

Don Joan pujà els graons amb fermesa al soroll monòton i trist del tabal, passejà una mirada tranquil·la per aquella mar de caps que ondulava als seus peus, besà el crucifix que li presentà el pare Josep i de seguida se n'acomiadà amb tota tranquil·litat, i estrenyè la mà de don Salvi de Fontanelles, el deure del qual l'havia obligat a acompanyar-lo allí. Fet això, es féu baixar el coll de la casaca i s'agenollà davant del piló (Balaguer, 1858/1988).

5. Pla de Palau

Balaguer va ser, sens dubte, l'autor que "va llançar a la fama" el més famós dels bandolers catalans, qui va marcar la pauta per a la seva posterior fama, que va ser confirmada per les poesies d'Anicet de Pagès i, sobretot, per la poesia de Joan Maragall "La fi de Serrallonga". Maragall, en la seva obra *Visions i Cants*, escriu una poesia dedicada al famós bandoler català. El poeta dota el personatge d'unes característiques que pretenen desmitificar el bandoler que va dibuixar Víctor Balaguer, un bandoler que acabarà acceptant els seus pecats. El poema reviu la confessió que va fer Serrallonga abans de ser executat. A través dels set pecats capitals acaba confessant tots els seus pecats. Amb el següent fragment podrem copsar quina és la imatge que es pot despendre del Serrallonga de Maragall.

La peresa, la gola i la luxúria
ben cert que foren mos pecats més xics;
pro algun cop m'ha plagut deixar la fúria
dels combats, lluny d'amics i d'enemics.
Me n'anava a fer cap a la masia

oblidada en el fons d'alguna vall,
i m'entaulava en bona companyia,
menyspreant tota lluita i tot treball.
Llavores jo me'n reia de la guerra
i dels meus que es batien, capsigranys! (Maragall, 1900)

6. Plaça del Regomir

Amb el pas dels anys, el mite de Serrallonga segueix perdurant i essent un referent en la cultura i el folklore catalans. Un clar exemple d'aquest fet és que, en els darrers anys, han vist la llum una sèrie de produccions cinematogràfiques que volien donar a conèixer el personatge i dotar-lo d'un fort simbolisme. Una prova d'això és la producció que va fer TV3 "Serrallonga, la llegenda del bandoler".

Així mateix, també trobem literatura infantil i juvenil que es centra en la figura de Joan de Serrallonga, i encara que la imatge del bandoler pugui ser canviant, el mite i les seves aventures perduren en el temps.

- Visualització d'un fragment del film "Serrallonga, la llegenda del bandoler" (Rovira, 2008) per reflexionar sobre quina és la imatge que ens ha arribat avui dia del bandoler.

7. Façana lateral de l'Ajuntament

En Serrallonga representa el veritable cant del cigne del gran bandolerisme del barroc. Amb ell s'acaben els caps de quadrilla capaços de sostenir lluites aferrissades amb les forces dels virreis.

Posteriorment també trobem en Serrallonga al "Poema barbre de Serrallonga", de Josep Maria de Sucre, el drama *Don Joan de Serrallonga*, de Francesc Pujols, i contemporani a nosaltres l'espectacle *Àlies Serrallonga*, d'Els Joglars i cançons com "Torna, torna, Serrallonga", dels Esquirols.

Sens dubte, el personatge s'ha convertit en tota una llegenda i, gràcies a les nombroses obres que s'han editat entorn de la seva figura, s'ha acabat convertint en un símbol que, en ocasions, ha esdevingut un element reivindicatiu, com és el cas de la cançó dels Esquirols.

- Audició de la cançó dels Esquirols, "Torna, torna Serrallonga".

8. Plaça del rei

Quan ens referim a l'element popular de Joan de Serrallonga, de com el poble ha assimilat el personatge en el seu imaginari col·lectiu com a element representatiu de la cultura catalana, hem de parlar, sens dubte, del Ball de Serrallonga (Amades, El Ball de Serrallonga, 1999). Es tracta d'un element que perdura i que deixa palesa la importància de Joan Sala, Serrallonga, al llarg de tot el territori català. En els seus inicis el ball de Serrallonga no era un ball, sinó una mena de teatre al carrer. Al llarg del segle XIX es va representar en carrers i places dels nostres pobles i ciutats i, fins i tot, durant el segle XX es va arribar a representar en alguna comptada ocasió. L'objectiu del ball era esgarriar, de manera que cada vegada que en Serrallonga entrava en escena, disparava un tret enlaire. La representació acabava amb la traïció feta a en Serrallonga i la seva posterior execució.

El diàleg és molt semblant en tots els personatges. En Serrallonga i la Joana fan ostentació de valentia i expressen el seu desig d'armar una quadrilla de gent atrevida amb la finalitat de lluitar contra els cadells en unes variants i, en la majoria, per dedicar-se a la vida de pillatge. Tots els bandolers es presenten a Serrallonga per oferir-se a formar part de la seva colla en qualitat de soldats i expliquen les valenties i malifetes més esgarrioses i repugnants. Tots es presenten segons la fórmula establerta que es repeteix:

- Serrallonga, Déu vos guard.
- Qui sou vós, que no us conec?
- Jo soc en...

- Vídeo Ball d'en Serrallonga

Elements complementaris a la visita

Les explicacions del guia de la ruta literària com ja hem vist es complementaran amb lectures de petits fragments de les obres i amb la visualització d'imatges que es presentaran en format digital. A més, el dispositiu també servirà per presentar les imatges tant de les obres antigues i manuscrites, així també com de mapes de l'època i obres d'art que ajudin a percebre l'ànima del recorregut que es presenta. L'objectiu és que el públic pugui traslladar-se a un època

antiga per així palpar en primera persona quins eren els sentiments que recorrien el cos de Serrallonga instants abans de ser executat.

Sota el meu punt de vista, per poder entendre el personatge en tota la seva totalitat cal conèixer quina va ser la seva història, però també ser conscient de totes les històries, llegendes i aventures que se li atribueixen. Quan una figura d'aquestes característiques esdevé un símbol —m'atreuria a dir que un símbol nacional— és necessari estudiar-la en totes les seves dimensions.

Per aquesta raó, tot i que no s'ha inclòs en aquesta ruta perquè, si no, se n'hauria perdut l'essència i el fil conductor, també hi hauria la possibilitat d'idear una ruta entorn en Serrallonga llegendari, ja que hi ha testimonis que afirmen que a Barcelona hi tenia un palau, les restes del qual estan enterrades sota la torre de Fang al Clot o, fins i tot, que comptava amb una cova a la Vall d'Hebron.

Els valors sobre els quals recau la unitat didàctica són els de demanda, identitat, innovació i arrelament al territori.

8. CONCLUSIONS

El bandolerisme català, amb Joan Serrallonga, és, sens dubte, un fenomen social que amb el pas dels segles s'ha arrelat dins l'imaginari col·lectiu. Robin Hood ha transcendit en el temps i la cultura i s'ha convertit en l'arquetip del proscrit benevolent i generós, que ha esdevingut un heroi popular que lluita contra la justícia social i l'opressió del poder.

El paral·lelisme entre en Robin Hood i Joan Serrallonga és evident i així ho hem fet notar al llarg de la recerca: els dos s'han entès com a herois populars, personatges que s'arriscaven per vetllar pels interessos de la societat mitjançant la confrontació amb el poder. El bandolerisme va ser present al llarg de tota la Mediterrània com a resposta del malestar social i la pobresa general, sovint vinculada al comerç: el Mediterrani deixava pas a l'Atlàntic.

Les Guilleries i Nottingham —Catalunya i Anglaterra—, tenen en la seva tradició popular un personatge que actua com a capitost d'una colla de lladres, que no robaven per enriquir-se, sinó que ho feien per una bona causa —tot i així, ja hem vist que en Serrallonga i la seva generositat han estat molts cops qüestionats. Dick Turpin (1705 – 1739) a Anglaterra i Salvatore Giuliano (1922 – 1950) a Sicília, i Diego Corrientes (1757 – 1781) i José María Hinojosa “el Tempranillo” (1904 – 1936) a l'Andalusia dels segles XVIII i XIX, en són clars exemples. Executats o perdonats, tots aquests personatges segueixen sent objecte d'estudi. Aquest bandoler social és símbol de la lluita dels camperols contra els poderosos, comença a actuar per venjança o per sobreviure, i només mata i assassina quan ho considera necessari per defensar-se. Protegeix els pobres, que el veneraran i el protegeixen —tot i que sovint aquesta protecció també venia donada per la por de les represàlies. El seu enemic principal és aquell que actua com a tirà i oprimeix el poble. La seva persecució és constant i complicada i sovint el bandoler acaba sent traït.

Els bandolers s'han convertit en mites. Els mites han existit des d'antany, ja l'home prehistòric es reunia al voltant de la foguera per buscar explicació als fenòmens naturals que

tant l'inquietaven; els mites ens permeten connectar amb el passat i la nostra identitat cultural comunitària. Aquest mite arriba a nosaltres i es reinventa. Si ens centrem estrictament en la definició etimològica de mite i llegenda, podem afirmar que Robin Hood i en Serrallonga són una llegenda (podem situar els personatges en un context històric concret i la seva història pot ser verídica). Malgrat tot, habitualment també ens referim al mite de Serrallonga i al mite de Robin Hood, seguint amb la percepció de "mite" vigent des del segle XIX.

L'element central de la recerca és la difusió d'aquestes dues figures, que s'ha produït gràcies a la mitificació que s'ha fet d'ells. Aquesta mitificació, en els dos casos, comença des de la literatura. En Robin Hood va fer el salt a la gran pantalla i ha estat des del cinema que s'ha refermat com a personatge legendari.

Per la seva banda, la Renaixença va ser cabdal per a la mitificació de Serrallonga; Víctor Balaguer va veure en la figura de Joan Sala el protagonista de la seva obra. El mas, el camp i la vida rural van ser elements fonamentals en la mitificació de la Renaixença i elements primordials en el simbolisme català del segle XIX. Amb la recuperació de la consciència de la identitat catalana, perduda durant l'època de la Decadència, la Renaixença va significar el naixement d'una nova consciència de col·lectiu i del catalanisme, que va afectar principalment la llengua, la literatura i les tradicions. En Joan Sala balaguerià va adaptar-se a tots aquests elements. Per tant, el mite de Serrallonga s'acaba vinculant a les bases ideològiques i metodològiques de la cultura tradicional catalana, assimilant-lo a l'heroi català per excel·lència. De la mà dels folkloristes catalans del segle XIX es va formar la imatge de la tradició popular, una tradició que ha perviscut, sobretot, amb el Ball d'en Serrallonga. El primer Serrallonga balaguerià estava reservat a les elits, mentre que les cançons i el Ball d'en Serrallonga, representat a les places i carrers dels pobles, fou el mitjà per on el bandoler i el seu mite arribà al poble.

En el cas dels mites literaris, l'absència del testimoni històric actua com a element mitificador; en canvi, amb els personatges històrics subjectes a la mitificació, la presència del testimoni històric debilita la història i la seva mort esdevé fonamental per a la creació del mite: la mort d'aquest personatge desencadena el relat oral, tal com succeí amb Joan Sala. Abans que Serrallonga fos esquarterat, el poble ja coneixia i celebrava les seves gestes.

Els viatges sempre han estat presents en la mitificació del bandolerisme. En el cas espanyol, els diaris dels viatgers que recorrien la Península Ibèrica dins el *Grand Tour* va afavorir la mitificació d'aquests personatges: la trobada dels viatgers amb els bandolers apareix com un

atractiu més del viatge. Moltes de les característiques atribuïdes a Robin Hood i Joan Serrallonga han despuntat d'aquests relats. Aquests viatges per Espanya van servir d'inspiració literària: en algunes ocasions, el fet de no topa-se amb algun d'aquests personatges tan temuts però alhora tan “desitjats” —des del punt de vista literari— causava una espècie de decepció pel fet de no poder tenir l'experiència d'haver-se-les hagut de veure amb autèntics saltejadors de camins.

En relació amb la percepció actual del bandolerisme i el coneixement de Robin Hood i Serrallonga, hi ha un estret lligam amb l'edat; els més joves, ja sigui perquè no associen el fenomen amb els personatges, o perquè realment no saben què és, *a priori* no saben definir-lo. En un segon estadi, sobta molt el fet que encara avui dia un alt percentatge de les persones preguntades cregui que Robin Hood sí que va existir en realitat. Quina gran tasca que ha fet el cinema!

Robin Hood és, sens dubte, el paradigma de personatge llegendari construït, reforçat i difós gràcies al folklore, la cultura popular i, en última instància, el cinema. L'element mitificador de Robin Hood per excel·lència és el cinema; tot i així, ja hem vist que les produccions audiovisuals, sovint, s'allunyen del personatge que lloaven les balades medievals. Una de les peculiaritats del mite d'en Robin Hood, conegut també com a Robin dels Boscos, és que ha traspassat la frontera nacional i s'ha convertit en un personatge reconegut, no només en territori anglès, sinó també a nivell mundial; segurament aquest és el motiu pel qual escriptors, historiadors, cineastes i intel·lectuals han dedicat esforços a estudiar, investigar, interpretar, difondre i, fins i tot, readaptar, el mite del proscrit anglès. Aquestes produccions cinematogràfiques són la mitificació màxima del personatge, que acaba traspassant la pantalla i convertint-se en tot un *resort* turístic.

Les dècades de màxima producció visual “roobinhoodiana” van ser la dels noranta —amb un total de disset produccions, entre pel·lícules, sèries i l'aparició del personatge en altres obres que el referenciaven—, seguida per la dècada dels anys cinquanta, que, en aquest cas, compta amb sis pel·lícules, dues sèries, cinc produccions d'animació i tres referències al personatge en altres produccions. Els anys cinquanta són, també, la primera dècada en què Robin Hood es converteix en un autèntic protagonista cinematogràfic. Les dècades dels seixanta i els vuitanta, amb setze produccions cadascuna, són també dos moments cabdals per a la mitificació del personatge. Fins i tot el cavall del Giosuè de *La vida es bella* es diu Robin Hood!

Si una cosa ha traspassat fronteres i dècades és el color característic del seu vestuari: el verd Lincoln. Aquesta simbologia va ser-li atorgada pels historiadors victorians i després s'ha congregat al cinema.

El cas de Joan Serrallonga és completament diferent: tot i que, de la seva mitificació, pugui establir-se'n un clar paral·lelisme amb el personatge anglès, ha estat gràcies a la cultura popular que ha aconseguit guanyar-se un lloc en la identitat i cultura catalana. Un dels aspectes fonamentals és la transformació d'heroi popular a heroi nacional: en el moment en què Catalunya comença a viure un moviment nacionalista i independentista latent, es recupera la figura de Joan Serrallonga com a emblema de la lluita contra el poder central. La reivindicació nacionalista ha estat fonamental en la construcció del mite: la Renaixença, amb Víctor Balaguer, i l'actualitat, amb les últimes produccions audiovisuals i bibliogràfiques, en les quals Serrallonga apareix com personatge catalanista i independentista, el converteixen en tot un emblema. Tot i així, l'activitat de Joan Sala, àlies Serrallonga, no té res a veure amb el moviment nacionalista català. La idealització de Serrallonga com un heroi popular va començar poc després de la seva execució i arriba al seu màxim exponent amb el drama de Víctor Balaguer *Don Juan de Serrallonga o Los bandoleros de las Guillerías*, estrenada l'any 1858 i publicada com a novel·la anys més tard, quan el personatge es desconfigura i es transforma segons el paradigma literari renaixentista. El personatge torna a ressorgir les últimes dècades del segle XX amb la recuperació del Ball d'en Serrallonga a moltes localitats catalanes, ball popular que havia estat eliminat durant el franquisme. De Serrallonga n'hi ha molts, i el personatge s'ha sabut adaptar a cada moment històric.

Un dels aspectes diferencials dels dos personatges és que, en el procés de mitificació, en Robin Hood s'ha mantingut gairebé estàtic —la variació que hi ha hagut és el seu origen de naixement—, mentre que en Serrallonga ha patit modificacions al llarg dels anys i, com ja hem apuntat, s'ha anat adaptant als contextos en què es trobava: un bandoler barroc, un Joan Sala romàntic i un Serrallonga independentista. Tot i així, en els dos mites, hi ha una clara contraposició entre la civilització, personificada pel xèrif de Nottingham i els virreis, i la vida salvatge en què viuen i es refugien en Robin Hood i en Joan Serrallonga.

Si el *Grand Tour* va ser clau pel dibuix de la figura bandolera, avui dia el turisme segueix sent una eina fonamental per mantenir el llegat d'aquests dos personatges. A Nottingham pots passejar pel bosc de Sherwood, i a les Guilleries pots esmolar el ganivet a la mateixa porta on ho feia en Serrallonga, al mas Serrallonga. Un dels elements sorprenents, o almenys

a nosaltres ens ho sembla, és la inexistència d'un museu dedicat a en Serrallonga o, si més no, al tan estudiat fenomen del bandolerisme del barroc català. Si bé és cert que trobem l'Espai Montseny a Sant Hilari Sacalm, un espai audiovisual compartit entre les dones d'aigua i Serrallonga, i amb la festa "Torna en Serrallonga!", en àmbit museístic ens trobem amb la informació dispersa. A diferència d'en Serrallonga, en Robin Hood compta amb un circuit turístic que ressegueix les seves passes, i, fins i tot, amb tot un complex hotelier.

El darrer apartat de la recerca presenta un supòsit pràctic per a la difusió del personatge. Després d'analitzar les dades de la percepció actual del fenomen, la proposta didàctica pretén ser una eina de coneixement i divulgació de Joan Serrallonga (que pot fer-se extensiva a Robin Hood). En el moment en què el bandolerisme i el bandoler català apareixen en els llibres de text actuals, ja han entrat a formar part del circuit educatiu. El projecte que hem presentat vol estudiar el personatge des de tots els seus caires, i apropar-lo a l'alumnat de manera competencial, i convertir-se en un producte al servei de la comunitat educativa.

Consideracions finals

L'aventura de l'elaboració d'aquesta tesi doctoral no ha estat gens fàcil. Ningú va dir que fos senzill, i menys, en l'àmbit de les humanitats. Els graduats en Humanitats sabem què significa "saber de tot i de res", però, alhora, la riquesa de coneixements adquirida abraça un ventall tan ampli de disciplines que s'obren múltiples possibilitats de recerca.

El fil conductor d'aquesta investigació m'ha permès fer una recerca multidisciplinària: estudiar els personatges des de tots els seus vessants ha estat apassionant. La combinació humanística i didàctica de la investigació m'ha permès entendre el mite de Robin Hood i en Joan Serrallonga en totes les seves expressions i elaborar un projecte educatiu al seu voltant.

Soc ferma defensora de l'educació patrimonial com a eina didàctica i aquests dos personatges poden ser, clarament, un nucli d'interès fascinant per conèixer de primera mà el territori i el patrimoni, tant material com immaterial, que ens envolta.

Educació, cultura i identitat ens defineixen com a col·lectiu.

9. FONTS D'INFORMACIÓ

- AAVV. (2001). *En Serrallonga el bandoler (pinta el rondallari)*. Barcelona: Susaeta.
- ABAD, Mònica; GUARDIA, Guadalupe (2014). *En Serrallonga el bandoler*. Barcelona: Susaeta.
- ADELL CASTÁN, José Antonio, i GARCÍA RODRÍGUEZ, Celedonio (2014). *Bandoleros. Historias y leyendas románticas españolas*. Madrid: La Torre.
- AGÈNCIA CATALANA DE TURISME (2010). *116 icones turístiques de Catalunya*. Badalona: Generalitat de Catalunya.
- AGUILERA, Gemma (14 de juliol de 2003). *Sàpiens*. https://www.sapiens.cat/epoca-historica/historia-medieval/robin-hood-realitat-o-llegenda_17427_102.html.
- ÁLVAREZ, Joaquín, i GARCIA Pilar (1986). Bandolero y bandido. Ensayo e interpretación. *Revista de dialectología y tradiciones populares*, 5-53. Madrid.
- AMADES, Joan (1974). *Folklore de Catalunya. Rondallística*. Barcelona: Selecta.
- (1999). *El Ball de Serrallonga*. Tarragona: El Mèdol.
- ARELLANO, Ignacio i SANTOJA GÓMEZ-AGERO, Gonzalo (2018). *La hora de los asesinos: crónica negra del siglo de oro*. New York: Idea.
- ARROYO, Antonio (2007). Microrrelatos audiovisuales, publicitarios: la transmisión mítica a través de los sentidos. *Revista de filología románica*, 347-355.
- ÁVILA RUIZ, Rosa María; MATTOZZI, Ivo (2009). La didáctica del patrimonio cultural y la educación de la ciudadanía europea. *XX Simposio Internacional de la Didáctica de las Ciencias Sociales*, 327-352. Bologna.
- BALAGUER, Víctor (1858/1988). Don Joan de Serrallonga. Barcelona: Biblioteca Popular Curial.
- BALSALOBRE, Pep (1998). Plecs solts poètics catalans dels segles XVI i XVII relatius al bandolerisme. Un inventari. *Llengua i literatura: Revista anual de la Societat Catalana de la Llengua i literatura*(9), 287-364.
- BANÚS, Miquel (1984). Joan Sala i Ferrer "en Serrallonga". *Els Cingles de Collsacabra*(17), 6-9. Consultat el 8 d'agost de 2020, a <https://www.raco.cat/index.php/CinglesCollsacabra/article/view/275398/363376>.

- BARGALLÓ, Maria, i ZARAGOZA, Joana (2002). *Mites i llegendes*. Barcelona, Barcelona: Cossetània edicions. Col·lecció Antines.
- BARRISO CRISTALDO, Cleopatra, i GIORDANO, Mariana (gener de 2015). De la criminalidad a la santificación: sentidos e identidades inestables en la fotografía de Isidro Velázquez (Argentina). *Fotocinema: revista científica de cine y fotografía*(10), 353-382.
- BARTHES, Roland (1970). *Mitologías*. México, D.F: Siglo veintiuno.
- BASCUÑÁN, Óscar, i URDA, Jesús Carlos (2016). El lugar del bandolero en el conflicto rural. Una aproximación historiográfica desde la obra de Eric Hobsbawm. *Vínculos de Historia, Núm 5*, 15-26.
- BELENGUER, Ernest (Febrer de 2014). Bandolers, bandositats i poder reial a Catalunya entre els segles XVI i XVII. *Catalan historical review*.
- BOIX, Jordina, i LABEDAN, Delphine (2013). *El càstig d'en Serrallonga. Llegendes de bandolers, bruixes i dones d'aigua*. Arbúcies: La Gabella.
- CALVET, Jordi (2003). Vida i mort de Serrallonga. *Sàpiens, Núm 7*.
- CANCELAS OUVIÑA, Lucía-Pilar (deseembre de 1997). Personajes de cuento que habitan en el mundo de la palabra: Wendy, Robin Hood y compañía. *Peonza, Revista de literatura infantil y juvenil*(42-43), 29-34.
- CANTERA, Jesús (2009). Obsesión por los bandoleros en los relatos de escritores franceses viajeros por España en el siglo XIX. *Del saber de la vida*, 285-294.
- CANTON ARJONA, Valentina; GONZÁLEZ SÁEZ, Orlando José (2009). Notas para una aproximación a la educación patrimonial como creadora de identidad y promotora de la calidad educativa. *Correo del maestro*.
- CANTÓN ARJONA, Valentina; GONZÁLEZ SÁEZ, Orlando José. (2012). Aproximación a la educación patrimonial como creadora de identidad y promotora de la calidad educativa. *Revista Órbita Científica*, 18(66), 9.
- CARO BAROJA, Julio (1986). *Realidad y fantasía en el mundo criminal*. Taravilla.
- (1990). *Acciones y prosas bárbaras (Bandolerismo)*. Madrid: Istmo.
- CASALS, Àngel (2012). *El bandolerisme a la corona d'Aragó (vol. I)*. Cabrera de Mar: Galerada.
- CASTANYER, Xavier (2015). *El bandoler de la corona*. Barcelona: Abadia de Montserrat.
- CASTRO, Joan (1994). *Els trabucaires. Recull de cultura popular*. Lleida: Ribera i Rius.
- CLOUET, Richard (Març de 2016). Robin Hood: de leyenda a mito cultural. *Revista de filología*(34), 219-233.
- COELLO, Antonio, DE ROJAS, Francisco, VÉLEZ DE GUEVARA, Luis (1640). *El catalán Serrallonga y bandos de Barcelona*. Madrid.

- CORTADA, Joan (1868). Proceso instruido contra Juan Sala Serrallonga, lladre de pas. Barcelona: Editores del periódico El Principado.
- CUENCA LÓPEZ, José Maria (2020) Buenas prácticas en educación patrimonial. *Aula Abierta*, 49, 45-54.
- DALMAU I RIBALTA, Antoni (2015) *Pecats capitals de la història de Catalunya: l'avarícia*. Barcelona: Columna.
- DELEITO PIÑUELA, José (1987) *La mala vida en la España de Felipe IV*. Madrid: Alianza.
- DOUGLAS, Mary, i ESTEVA, Claudi (1988) *Construint identitats: mites i símbols*. Barcelona: Fundació Caixa de Pensions.
- DUMAS Alexandre (2014) *Robin Hood*. Sevilla: Boveda.
- ELÍADE, Mircea (1991) *Mito y realidad*. Barcelona: Labor, S.A.
- FUSTER, Joan (1966) *El bandolerisme català del barroc II: la llegenda*. Barcelona: Edicions 62.
- FUSTER, Joan (1991) *El mite literari de Serrallonga*. Barcelona: Edicions 62.
- GARCÍA CÁRCEL, Ricard; TORRES I SANS, Xavier; SALES, Núria; SIMÓN, Antoni; CARO BAROJA, Julio. (maig de 1985). El Bandolerisme. *L'Avenç*(82).
- GARCÍA MERCADAL, José (1919). Relaciones de viajeros desde la edad más remota hasta el siglo XVI. *España vista por los extranjeros*. Madrid: Biblioteca Nueva. Lista 66.
- GARCÍA-ROMERAL, Carlos (2002). Nota para un estudio historiográfico de los viajeros por España y Portugal durant los siglos XV al XVII. *Los extranjeros en la España moderna* (p. 281-290). Málaga: Ministerio de ciencias e innovación.
- GIBERT, Josep (1989). *Cançons de bandolers i lladres de camí ral*. Moià: Edicions Raima.
- GIFRE RIBAS, Pere (2012). *Els senyors útils i propietaris del mas. La formació històrica d'un grup social pagès (Vegueria de Girona, 1486-1730)*. Barcelona: Fundació Noguera. Estudis 63.
- GINEBRA MOLINS, Rafel (1998). Tradició i història: l'assassinat d'Antoni Molins (1628) i el duel entre Serrallonga i Fèlix Torrelles. *Monografies del Montseny*(13), 101-134.
- GONZÁLEZ-MOHÍNO BARBERO, Juan Carlos (2002). Más cerca que lejos: Una propuesta Intercultural a través de la Educación Artística. *Arte, Individuo y Sociedad*(140), 49-63.
- GONZÁLEZ, Manuel (1996). Los mitos de la modernidad y la protesta campesina. A propósito de "Rebeldes primitivos" de Eric J. Hobsbawm. *Historia Social*(25), 113-157.
- GRAUPERA, Isabel., i Burillo, Lluís (2008). *Serrallonga. El bandoler, les seves dones i la justícia*. Madrid: La esfera de los libros.

- GRAY, Nigel, i CRAIG, Helen (1992). *L'únic i magnífic Robin Hood*. La Llagosta: Barcanova.
- GRUP DE RECERCA. (s.f.). VII Convocatòria per a la concessió d'ajuts a projectes de recerca sobre comunicació audiovisual: Narratives transmediàtiques, convergència audiovisual i noves estratègies de comunicació. (p. 61-83). Universitat Pompeu Fabra.
- GUIA MARÍN, Lluís (1980). Bandolers, corsaris i moriscos. *L'Espill*(8), 148-153.
- GUTIÉRREZ PÉREZ, Rosario (2012). Educación Artística y Comunicación del Patrimonio. *Arte, Individuo y Sociedad*, 24(2), 283-299.
- HERNANDO GARRIDO, José Luís (maig de 2013). ¿Brigantes o guerrilleros? Alteridad, bandidaje y legitimidad. *Revista Folklore. Fundación Joaquín Díaz*(375).
- HIJANO, Manuel, i MARTÍN, Francisco (2007). La construcción de la identidad andaluza percibida y proyectada como reclamo turístico: los libros de viaje y las guías turísticas del siglo XIX (1920-1970). *Revista HMiC*(V).
- HILTON, Rodney (setembre de 1980). Robin Hood, aventurer dels boscos? *L'Avenç*(30), 56-63.
- HOBBSAWM, Eric (1983). *Rebeldes primitivos*. Barcelona: Ariel.
- (2000). *Bandidos*. Barcelona: Crítica.
- (2012). *La invención de la tradición*. Barcelona: Crítica.
- JANER, Maria de la Pau (juny de 2016). El comte Arnau, la migració d'un mite. *SCRIPTA, Revista internacional de literatura i cultura medieval i moderna*(7), 70-79.
- LAGUNAS, David (2007). Mitologías del Turismo. *Antropología y Turismo. Claves Culturales y Disciplinarias*, 109-130.
- LLINÀS Pol, Joan; MAYMÍ RICH, Josep; MERINO SERRA, Jordi (2010). La vall de Querós. El patrimoni etnològic d'un nucli poblacional cobert per l'aigua. *Revista d'etnologia de Catalunya*(35), 221-225. Obtenido de Revista d'etnologia de Catalunya.
- LLINÀS, Joan (2017). El mas Serrallonga. La disputada herència del bandoler. *Revista de Girona*, 34-35.
- LOSADA, José Manuel (2010). Mito moderno y proceso de mitificación. *Kleos: estemporaneo di studi e testi sulla fortuna dell'antico*(19), 559-578.
- MARAGALL, Joan (1900). La fi de Serrallonga. *Visions i Cants*.
- MORENO CULLELL, Vicente (27 de novembre de 2010). *Ciències socials en xarxa. El blog de la Història, la Geografia i la Història de l'Art*. Recuperat el 8 de desembre de 2019, de <http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2010/11/27/el-bandolerisme-a-la-catalunya-moderna/>

- ORIOU, Carme (2002). *Introducció a l'etnopoètica. Teoria i formes del folklore en la cultura catalana*. Valls: Cossetània edicions.
- PASTOR PETIT, Domènec (1979). *El bandolerismo en España*. Esplugues de Llobregat: Plaza & Janes.
- PHILIP, Neil (1997). *Robin Hood. El héroe y forajido legendario - su historia y leyendas*. Barcelona: Omega.
- PLA I RODAS, Francesc (2009). Els darrers dies d'en Serrallonga per les Guillerries. *Quaderns de la Selva*, 21, 165-172.
- PORCEL I PUJOL, Baltasar (1967). *Arran de mar*. Barcelona: Editorial Selecta.
- PRAT, Joan (1984). *La mitologia i la seva interpretació*. Barcelona: Llibres de frontera.
- PRATS, Llorenç (1988). *Els orígens de l'interès per la cultura tradicional a la Catalunya del segle XIX*. Barcelona: Edicions 62.
- PRATS, Llorenç; LLOPART, Dolors; PRAT, Joan (1982). *La cultura popular a Catalunya*. Barcelona: Fundació Serveis de Cultura Popular.
- PYLE, Howard (1989 (primera edició de 1883)). *Las alegres aventuras de Robin Hood*. Madrid: Anaya.
- REGLÀ, Joan (1966). *El bandolerisme català del barroc I*. Barcelona: Edicions 62.
- REPETO, Diana (2002). Los viajeros extranjeros y la crisis del antiguo régimen en España: el viaje como fuente histórica. *Los extranjeros en la España moderna* (p. 657-668). Málaga: Ministerio de Ciencias e Innovaciones.
- REYERO, Carlos (2008). Guerrilleros, bandoleros y facciosos. El imaginario romántico de la lucha marginal. (D. d. l'art, Ed.) *Anuaris del departament d'història i teoria de l'art*, 20, 123-132.
- RIERA-EURES, Montse, i TOBELLA, Manel (2008). *Les aventures d'en Robin Hood. Adaptació d'una llegenda*. Barcelona: Cruïlla.
- ROB, Lloyd, i MARKS, Alan (2011). *Adventures of Robin Hood*. Londres: Usborne.
- RODRÍGUEZ, José Antonio (2008). Una aproximación al bandolerismo en España. *Iberoamericana*, vol. 8, 85-105.
- ROVIRA, Esteve (Direcció). (2008). *Serrallonga, la llegenda del bandoler* [Pel·lícula].
- ROVIRÓ I ALEMANY, Xavier (2002). *Serrallonga el bandoler legendari català*. Sant Vicenç de Castellet: Farell.
- SALES, Núria (1984). *Senyors bandolers, miquelets i botiflers. Estudis sobre la Catalunya dels segles XVI al XVIII*. Barcelona: Empúries.
- (1987). Existí un bandolerisme català del barroc? *L'Avenç. Revista d'Història*, 104.
- SALVÀ, Francesc (2002). *Personatges mítics. Història i ficció*. Barcelona: Salvatella.

- SCOLARI, CA, FERNÁNDEZ, Azcárate (2012). Narratives transmediàtiques, convergència audiovisual i noves estratègies de comunicació. *Quaderns del CAC*, 75-85.
- SCOTT, Walter (1819). *Ivanhoe*. Edimburg: Freeditorial (versió digital).
- (1820). *Robin Hood*.
- SERRA, Màrius, i BAYÈS, Pilarín (2018). *En Serrallonga*. Barcelona: Edicions 62.
- SOLE, Joan, i AMER, Llorenç (1999). *Qui sou vós que no us conec?* Vilafranca del Penedès: Vilatana.
- SOLER, Lluís (1909). *Perot Roca Guinarda*. Manresa. Diputació de Barcelona.
- SOLER PASCUAL, Emilio (2006). *Bandoleros. Mito y realidad en el romanticismo español*. Madrid: Síntesis.
- SOLER, Pep; CLEMENTE, Toio; TORRES I SANS, Xavier; SOLÉ, Joan; GARRICH, Montserrat (2015). *L'ombra d'en Serrallonga*. Vilafranca del Penedès: Ajuntament de Vilafranca del Penedès.
- SORRIBAS, Sebastià (1990). *Els Bandolers als segles XVI i XVII*. Barcelona: Barcanova.
- SOTORRA FIGUEROLA, Ariadna (2008). Joan Sala i Ferrer, àlies Serrallonga. De la història a la llegenda. *Pedralbes: Revista d'història moderna*(28), 445-458.
- TORRES I SANS, Xavier *et alt.* (1995). *Torna, torna Serrallonga. Història i llegenda dels bandolers catalans del barroc*. Barcelona: La Caixa.
- (1991). *Els bandolers*. Vic: Eumo Editorial.
- (1993). Bandolerisme honorable i bandolerisme reprobable a la Catalunya dels segles XVI i XVII (els senyors "Nyerros" de Vic). *Pedralbes: Revista d'història moderna*, 223-234.
- (1993). *Nyerros i Cade lls: bàndols i bandolerisme a la Catalunya moderna (1590-1640)*. Barcelona: Quaderns Crema.
- TORRES, Miquel; GARRALON, Sebastià (2008). Bandolerisme, bandolers i bandositats. *Actes de la XXXVIII Jornada de Treball*. Castellserà: Grup de recerques de les Terres de Ponent.
- TRIBÓ, Gemma (1985). *Rocaguinarda. Bandoler del segle XVII*. Barcelona: Graó.
- VALDÉS MIYARES, J. Rubén (2009). *Baladas de Robin Hood*. Madrid: Akal.
- (29 d' abril de 2019). *Historia. National Geographic*. Recuperat el 18 d'agost de 2020, de https://historia.nationalgeographic.com.es/a/robin-hood-historia-y-leyenda-proscrito_14153/2.
- VARGAS LLOSA, Mario (7 d' abril de 1996). Robin Hood y los alegres compadres. *El País*.
- VILA, Vicent (2001). *El regreso de Robin Hood*. Múrcia: Nausícaä.

- VILAR, Pierre (1987). *Història de Catalunya* (Vol. IV). Barcelona: Edicions 62.
- WOODLIN, Patricia (1997). El museo de arte en el currículum escolar. *Arte, Individuo y Sociedad*, 9-79.
- YAGÜE, David (14 d'agost de 2018). *Blogs.20minutos*, <https://blogs.20minutos.es/xx-siglos/2018/08/14/robin-hood-cual-es-el-origen-historico-de-la-leyenda/>.
- YALILÉ, Violeta (2017). Mitificación e imaginarios sociales del personaje en el documental ecuatoriano. *Razón y palabra*(99).
- ZAPARDIEL, José Eugenio (Març de 2008). Mito y sentido en Mircea Eliade. Una crítica fenomenológica. *El Genio maligno: revista de humanidades y ciencias sociales*(2).

